UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 118465522

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/turktarihencumen1911unse

جزؤ : ۱۰ ۱ تشرین اول ۱۳۲۷

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه سی

ایکی آیده برنشر اولنور

مندرجات

طوپقپو سرای همایونی . . . . . عبدالرحمن شرف
علمدار مصطفی پاشا . . . . . افضل الدین
بر عثمانلی فیلوسنك صوماطره سفری . . . . . صفوت
ساروخان و آیدین اوغللری . . . . . احمد توحید
کتابه‌لر نصل قید وضبط اولنمایدر . . . . . خلیل ادهم
احتساب آغالغی . . . . . محمد غالب
تفرقه : تاریخ سلطان محمد ثانی. مؤلفی قریتوورولوس. مترجمی قاروليدی .

فیئاتی ۵ غروش

مرجعی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی

استانبول

احمد احسان وشرکاسی

مطبعه‌جیلق عثمانلی شرکتی

۱۳۲۹

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
ILLINOIS

1er/14 Octobre 1911 № 10

Revue Historique

publiée par

l'Institut d'Histoire Ottomane

SOMMAIRE :

Description du Palais de Top-Kapou (Vieux Sérail) *(suite)* Abdur-Rahman Effendi.

Alemdar Moustafa Pacha ... Efdal-ud-din Bey.

Expédition d'une flotte ottomane à Sumatra..... Safvet Bey.

Les dynasties des Saroukhans et Aïdins . . . . Ahmed Tevhid Bey.

Comment doivent être relevées les inscriptions . . . Khalil Edhem Bey.

Chef des percepteurs de l'accise (Ihtissab Agalighi) *(suite)*. Mehmed Ghalib Bey.

Histoire de Critobule *(suite)* traduite par ..... Carolidès Effendi

PRIX 5 PIASTRES

Adresse de l'Institut : **Sublime-Porte**

CONSTANTINOPLE

Imprimerie Ahmed Ihsan & Cie

1911

طوپقپو سرای همایونی

[نسخهٔ سابقه‌ده‌کی مقاله‌نك مابعدی]

شهزادکان دائره‌سی فوقانی قسمنك حاوی اولدیغی اون قدر اوطه‌دن ایکیسی اولدقجه مزیندر.

برنجیسنك دیوارلری کوزل چینیلر ایله قاپلی وطاوانی مذهب وملون ودیوارلرینك صیوا اولان یوقاری طرفلرنده جامع وسائر ابنیه رسملرینی حاوی تابلولر مصوردر . اوچ جهتی دیوارلره وطرف رابعی غایت قالین برکمره مستند قبه ایله اورتولی وغایت جسیم بوانسان ایکنجی اوطه آیدینلغی قبه‌سنده‌کی درت پنجره‌دن آلیر ، قبه‌سنك ایچی منقش ودیوارلری وکمری غایت کوزل چینیلر ایله مستوراولدیغی کبی یاشمغی چینیدن جسیم براوجاغی دخی حاویدر . بواوطه‌نك اوچ طرفنده اولان آلچاق شروانه داخلده یاپیلان برمرديون ایله چیقیلور . طرف رابعنده اولان وشروانلن کچیلان مستطیل الشکل قبه‌لی محل دخی اوطه ایچنده دیکر یوکسك بر اوطه تشکیل ایدر .

بوقسمك هیچ برطرفنده کتابه یوقدر. تقسیماتنك قاریشیق وحسن تناسب ومنظره‌دن محروم بولنمسنه صوك درجه حال خرابیسی دخی منضم اولمش اولدیندن منظرهٔ داخلیه‌سی صوك درجه ثقلت آور درون بولنمقده‌در .

طاشلغك زاویه‌سنه تصادف ایدن سالف الذکر قبه‌لی اوطه‌نك دیکر قپوسندن چیقیلدقده یانده برمرديون واوکنده بر آرالق واردر . مرديون شهزادکان دائره‌سی قسم تحتانیسی یانده‌کی قوریدوره اینر . ایکنجی طاشلغك جبهه‌سنده وآلتون یولك بالاسنده اولان بو آرالق سلطان سلیم اول دائره‌سنك اوضلعده اولان قسمنه قدر تمادی ایدر . بو آرالقده

قديماً شهزادكانك جواريسنه مخصوص اولان وحسن حالده محافظه ايديلان اوچ اوطه واردر . تزينات اخشابيه ايله قاپلانمش ديوارلرى واويمه‌لرله تزيين ايدلمش قپو سوكه‌لرى وحجره جبه‌لرى ومنقش مذهب طاوانلرى وعثمانلى اصولنده رنكارنك وچفته جاملى فوقانى نجره‌لرى حاوى اولان بواوطه‌لرداخلاً غايت مفرح وطاشلغه ناظر تحتانى نجره‌لرك نهايت افقه‌قدر اولان نظارت فوق العاده‌سى كشايش بخش طبع ودروندر. بواوطه‌لرك جبه‌سى، ايكنجى طاشلغك اوضلع كمرلرينك برقسمى اوزرينه موضوع بولنديغى جهتله ذكر اولنان كمرلرك بالاسنده كى آچيقلقلردن اوطه وصفه تشكيل اولنمش وبورايه آشاغيه اينن مرديونك اورته‌سندن كچلمكده بولنمشدر . بوراسى ده بلكه قطع مراتب ايتميان جواريه مخصوص ايدى .

يوقاريده بيان ايلديكمز وجهله چشمه صفه‌سندن سلطان مراد دائره‌سى اوكنده‌كى مدخله كيريلور . بوقسم سلطان مراد خان ثالثك بيوتلنه مخصوص بربيوك اوطه ايله سلطان احمد خان اوله عائد مطالعه و سلطان احمد خان ثالثه مخصوص يمك اوطه‌لرينى حاويدر . ايكى طرفى بنادن خالى وبرجهتدن خنكار صفه‌سنه وديكر طرفدن دخى شهزادكان دائره‌سى قسم تحتانيسنه متصلدر . دخلدن اعتباراً بوقسمك مشتملاتنى برر برر بيان ايده‌لم : بوكبى بردائرهٔ مزينه ومحتشمه‌يه لايق برحالده انشا اولنان مدخل مربع الشكل و ديوارلر اوزرلرنده‌كى كمرلره مستند اولدقجه بيوك قبه‌لى برمحلدر . خنكار صفه‌سنده اولديغى كبى بوقبه‌نك اوطرفده‌ديكر برمستطيل قبه‌دخى تشكيل ايدلمشدر . بومدخلده ، يتاق اوطه‌سى وشهزادكان قويدورى قپولرى آره‌سنده غايت يوكسك برديوار انشا ايدلمش واوزرنده يابيلان ستون قبه مركزينك يانسده نهايت بولمشدر . بوصورتله بنا ايكى قسمه تفريق ايدلمش وآيريلان قسمك مدخلى اولديغى جهتله سبب تفريق آكلاشيله‌مامقده بولنمشدر . بلكه‌ده بوديوارك انشاسى قبه‌نك متانتى تزيد مقصدندن ايلرو كلمشدر .

مدخلك چشمه صفه‌سنده‌کی قپودن ماعدا شهزادکان دائره‌سی آرالغنه وقوریدورینه وخنکار صفه‌سنه بشقه بشقه قپولری واردر . بنانك دیوارلریله‌صکره انشا اولنان مذکور دیوار کمرلره‌قدر تماماً طابلووسائره حالنده‌ذیقیمت چینیلرایله قاپلیدر. طولابلرینك جبهه‌سی یکپاره مرمردن اویولمش و حجره‌سنك دیوارلری دخی چینی قاپلانمشدر . کمرلره قبه‌نك ایچروسی منقشدر. فوقانی‌اولان اوچ‌پنجره‌سندن خنکارصفه‌سنه‌اولان طرز قدیمده وایکی قات جاملیدر . چشمه صفه‌سنه اولان قپومقرنس وخنکار صفه‌سنه‌اولان ایکی‌قات ومدخل طرفنده‌کی قنالری‌دخی‌بوصفه‌ده‌اولانلرك طرزنده وملون ومذهبدر . یاپیلان دیوارك یوقاریسنه قریب موقعنده افقی اوله‌رق چینیلر اوزرنده کوزل‌ثلث یازی ایله ادعیهٔ‌مأثوره واوزرنده آکاموازی اوله‌رق لطیف نسخ یازی ایله برمنظومه محرردر . چینیلرك بعض یرلری دوکلمش اولدیغندن تعمیر ایدلمش ایسه‌ده نا اهل اللره دوشمکله قاریشدیرلمش بوجهتدن ذکر اولنان منظومه دخی حصه‌دار اوله‌رق یازیلری یرلی یرینه قونلامشدر . مع‌مافیه اجرا قلنان تدقیقاتده مذکور منظومه‌نك بروجه آتی شکلده اولدیغی آکلاشلمشدر :

مرکب اوله‌لی اضداد چارکانهٔ دهر قلمش اودر لطیفی صانکه بخار
انك مثالی بنایی کورمدی اولی‌الابصار طرب فزا صفابخش روضهٔ دلکش
صفالمسا ودلارا بومطمح انظار اوشاه دین دولت خسرو سپهر مدار
سعادتیله بومأوایی ایلیه منزل شریف منزلی سلطان ربع مسکونك

چشمه‌صفه‌سنده‌کی قپونك‌ایچ طرفی اوزرنده‌کی کتابه بروجه آتیدر :

سلطان جهان مراد خان عادل خرشید سپهر مکرمت ظل خدا
امر ایتدی بنا اوله سرای خاصه بر قصر لطیف دلکش و بی همتا
الهام الیله دیدم تاریخن چون قصر جنان اولدی سرای‌اعلی

سلطان مراد یتاق اوطه‌سی قپوسنك جبهه‌سی ، مستند بولندیغی دیوارك اوستنده‌کی کمرك بالاسنه قدرمرتفع‌اولمق اوزره معظم‌ومحتشمدر . کمرله جبهه آراسنده قالان جزئی آچیقلقدن عثمانلی اصولنده چفته‌جاملی

پنجره تشکیل ایدلمشدر . بیاض مرمردن اولان بوجبهنك بالاسی طرز محوهریده وزیری سائر اسلوبده ایشلنمدر . قبونك باصیق کمرطرزنده‌کی طاقی آچیق پنبه وسیاه رنکلردن مرکب منویشلی صماقی ایله بیاض رنك مرمردن یاپلمشدر ، قبونك سوکه‌لری تزیناتی آره‌سنه یرلشدیریلان یشیل وبیاض رنکدن مرکب منویشلی ستونلرمتحرکدر . قبونك طاقی اوزرنده‌کی کتابه بروجه آتیدر :

امرایدوب حضرت سلطان مراد عادل یاپدیلر یمنله بوقصر شریف اولدی تمام
عنبر خاکی بیلی جان پرورو آبی کوثر یریدر جنته تشبیه اولنسه بومقام
درشمس‌شمسه جهان‌تاب کواکب کل‌میخ یراشور ماه‌شب افنور اولورسه‌اکه‌جام
هاتف غیب دعا ییله ددی تاریخن شاه دورانه مبارك اوله بواوده مدام

سنه ٩٨٦

باغه وصدف ایله طرزعربده ایشلنمش اولان قبو قنادلرینك اوستنه اسماء جلال ایله برابر صاغنده : اعظم اسماء علیم حکیم » وصولنده : هست کلیددر کنج رحیم » جمله‌لری صدف ایله محرردر .

سلطان مراد ثالث یتاق اوطه‌سی یالکز حرم همایون دائره‌سنك دکل طوپقپو سرای همایونینك الك محتشم بنالرندن بری بلکه‌ده برنجیسدر . قبوسندن کیریلوبده زیر وبالایه عطف انظار ایدلدکده رنکین چینیلرینك انتظام وانتساقی ، فوقانی پنجره‌لری ، قبه‌سی ، قبو وطولاب قنادلری ، حجره‌لر جبه‌لری ، اوجاق وچشمه ، یتاق محللری انسانی دوچار وله‌و حیرت ایدر ، روحه لطیف برکشایش القا ایلر .

بوراسی تقریباً اون آلتی آدیم طول وعرضنده بولنمق اوزره مربع‌الشکل اولوب غایت یوکسك اولان دیوارلرینك اوزرنده‌کی کمرلره مستند قبه‌سی ، مدخل وخنکار صفه‌سنه متصل اولیان طرفلرنده‌کی فوقانی پنجره‌لری طرز معماریٔ عثمانیده‌در . بورانك چینیلرنده کوریلان انتظام وحسن تناسب بونکله تزیین اولنان محللرك هیچ برنده کوریله‌مز . تناوتحتانی پنجره وحجره‌لردیوارلرینی قاپلایان چینیلر هپ برنقش ورنکده‌در .

قپووطولاب کنارلرنده کی چینی سولرطرز عربی اوزره نقشی حاوی اولمق اوزره بر جنسدندر . کمرلر دخی کذلك بر جنسدن چینیلرله قاپلانمشدر . پك چوق اولان حجره لرینك جبهه لری یکپاره مرمردن و طرز عربی اوزره ایشلنمشدر. کیریلن قپونك ایچ طرفنده کی سوکلر مربعه قریب برشکلده ویکپاره مرمردن اولوب طرز مذکور اوزره اویولمش وتزیین ایدلمشدر. طولاب قپولرینك بعضیسی کچمه وبعضیسی مقرنس در . خنکارصفه - سنه اولان قپونك قنادلری موقع مذکورك تزیینانی طرزنده و سلطان احمد مطالعه اوطه سنه اولان قپونك وکچمه اولان طولابلرك قنادلری عثمانلی طرزنده یالدیزلی وبویا ایله منقشدر . فوقانی پنجره لر طرز قدیم اوزره ایکی قات جاملی اولوب جاملرینك رنکارنك پارچه لری نظرفریب برحالده در. کارقدیم وغایت مکلف اولان اوجاغك یاشمغی مذهب ساچدن وبونك استنادایتدیکی دیواردهکی جبهه سی شمدیه قدر کوریلن بومثللو اوجاقلره مخالف اوله رق چینیدندر . بوچینی جبهه اوزرنده کی نقوش بر تابلو تشکیل ایتمش ودیکرلرنده کوریلان عرب اصولنده کی تزیینات حاصل ایتدیکی کیرینتی وچیقینتیلر دخی آریجه کوسترلدکندن بوجهت سرایده بولنان دیکر چینیلرك هیچ برنده کورلمامشدر . حتی بوقدر جسیم اولدیغی حالده بیله مرکب اولدیغی پارچه لرك فصل مشترکی حس اولنمامقده در. اوجاغك قارشیسنده وخنکار صفه سی جهتنده غایت جسیم برچشمه واردر. بنانك غایت قالین دیواری ایچینه یاپیلان بوچشمه سلسبیل شکلنده در . دیوارك یوزینه قپونك ایچ طرف سوکه سی طرزنده اویولمش وعینی یوکلکده بولنمش برمرمرجبهه وضع ایدلمشدر . چشمه نك ایکی یانك دیوارلری نادیده چینیلر ایله مستور اولدیغی کبی غایت جسیم اولان آینه طاشنك اوزرنده واورته یه کلمك اوزره الوان صمائی مرمرلر و مائی رنك چینی ایله نقوش عربیه یی کوستر موزایق یاپیلمشدر و اطرافی دخی لوحه حالنده چینیلر ایله قاپلانمشدر . بو چشمه نك بربری آلتنده اولمق و متناسباً طیشاریده

بولنمق اوزره اوچ یالاغی و بری آینه طاشنده و ایکیسی یالاقلرك جبهه‌لرنده بولنمق اوزره اوچ موصلغی اولوب صولر بربرینه آقمق اوزره یالاق طاشلری بربردلیك ایسه‌ده موصلقلرك هربرینك صویی باشقه‌در . آینه طاشنده موصلغك ایکی طرفنه بویا ایله صراحی ایچنده لاله وسائر چیچکلری کوستر رسملر ومرمر جبهه بالاسنه ایسه یالدیز وبویا ایله غایت رقیق ورنکین تزینات ترسیم ایدلمشدر . اوجاغك طرفینده کی کوشه‌لرده ، بالاسنك جبهه‌لری تاج شکلنده غایت مزین اویمه‌لری حاوی ولوب دردرستونه مستند بولنان بربرینك موقعی واردر . ستونلر واویمه‌لر یالدیزله غرق ایدلمش وطاوانلری غایت رقیق ورنکین نقش ایدلمشدر .

منقوش اولان قبه‌نك مرکزنده کی مدور تیرشه زمین اوزرینه آلتون یالدیزایله اسماء جلال یازیلمیدر . دیوارك درت طرفنده زمینی ماوی ویازیسی بیاض اولمق اوزره چینیلر اوستنده غایت قالین ثلث خطی ایله آیت الکرسی و « الذین آمنو وعملوا .... » آیت کریمه‌سی محرردر .

ناظرینی دوچار وله وحیرت ایدن بوبنای معلا ومحتشمك چینیلری زمانك تخریباتندن پك آز ضرر دیده اولمش ایسه‌ده فوقانی پنجره‌لرك قیریلان جاملرندن ایچری یه کیرەن بادوبارانك تأثیری بوضرری تزیید ایده‌جك وخرابئ کلیسنه سبب اوله‌جقدر . آتیده معروض قاله‌جغی بو تخریبات شمدیدن انسانی داغدار تأسف وتلهف ایتمکده‌در .

سلطان احمد اول مطالعه اوطه‌سی دخی انسانی دوچار تحیر ایدر . بالاسنده کی چینیلرك ماوی ویشیل یکنسق رنکیله دیوارلرنده کی مرمرلر اوزرینه ایچریسی آلتون یالدیز کنار خطلری وکتابه‌لری یشیل رنك یازیلر وجابجا کوریلان مذهب وملون منقوشات ومقرنس حجره چکمه‌لری جبهه‌لری وقبو قنادلری بالخاصه رنکلر ویالدیزلرك حسن امتزاجندن متحصل ذی احتشام منظره‌نك سیر وتماشاسنه طویله‌ماز .

بو بنا اوفاق وآچاقدر . دیوارلر تماماً مرمر ایله قاپلانمشدر .

یوقاریدن آشاغی یه قدر یاپیلان پك چوق حجره‌لرك جبهه‌لری بو یکپاره مرمرلره غایت صنعتلی صورتده اویولمشدر وهر بریسنه یاپیلان چکمه‌لرك جبهه‌لری و طولاب وقپو قادلری صدف وباغه ایله عرب اصولنده ایشلنمشدر. کیریان قپونك صاغ طرفنده دیوار ایچنه چینیلی کوشکده‌کی طاوسلی چشمه طرزنده ومع مافیه اکا رشك آور صورتده بر چشمه واردر . آینه طاشی ایله دیوارلرینه قاپلانمش مرمر طاشلر اوزرنده برر منظومه محرردر. درت دیواری اوزرنده‌کی کمرلر و آرالری وبوکمرلر اوزرینه مستندقبه مرکزینه قدر چینی ایله قاپلیدر. بوچینیلرك اوزرنده بربرینی تقاطع ایتمك اوزره افقی و عمودی غایت کوزل ماوی ویشیل رنك خطوط و دوائر ایچنده ثلث و نسخ خطلریله آیات کریمه ومنظومات عربیه محرردر . دیوارده‌کی مرمرلرك قپو وحجره ویازیدن حالی بولنان محللرینه آلتون یالدیزایله غایت نازك واینجه تزیینات ترسیم ایدلمشدر.

قپونك صاغ طرفنده برجه آتی منظومه محرردر .

صفا ایله اوتوروب بونده دایم اول شه عالم

یازلدی رایتنه آیت انا فتحنالك چون اولدی مسلك سلطان احمد احسن مسلك
شرف ویردی آنك ذات شریفی بختیله تخته وجودیله مبارك لك بولوبدر تاجله تارك
همیشه روی اقبالینه فتح الباب لر اولسون درندن اولماسون بختیله دولت برزمان منفك
طلوع ایتدکجه درکاهندن اول شه آفتاب آسا

صول طرفنده دخی منظومهٔ آتی یازیلیدر :

سوره ایچنده بونك عمر وبخت ودولت وعزت

دلسه درکهنه صبیح صادق نوراودر کرچك اچوب باب همایونی همیشه بال اقبالی
اوله کوندن کونه تختیله بختینك اسی پك بو آیین اوزره چون فتح ایدی بوباب همایونی
روایت ادر فتحیله تاریخن بیان ایتمك ددی بوباب ده اسعد اکاهاتف ایدوب تاریخ
یازلسون باب سلطان احمده انا فتحنالك

حجره‌لر اوزرنده‌کی ابیات بروجه آتیدر :

قصر ایچنده مظهر نور و ضیادر پنجره روشنالق بخش ایدن برروشنادر پنجره
دمبدم بوندن کیرور قصرك ایچنه روزکار طوردوغی یرده کذرکاه هوادر پنجره

طوتسه اچق کاکه ایکی قتلارن نوله حقه طوغری اچلن دست دعادر پنجره
قصر سلطان‌احمدی سیر ایتمکه انمشدرر صنا سن ایکی قتلو بر هادر پنجره
اچلور کوکلی کوزی قصرك اچلدقجه مدام بر اچق مشربلو یار دلکشادر پنجره
شرق وغربه اچلور ایکی قتلاری مدام روزن قصر شه کشور کشادر پنجره

قپودن کیرلدکده صاغ دیواری بالاسنده :

شاه عالم دائما مسرور اولا خاطر پاکیزه‌سی پر نور اولا
یاپدی بر شاهانه قصر سر بلند تا که عالم ول شهه منظور اولا

صول دیواری یوقاریسنده :

سورسون آنده دائما ذوق و صفا هر سرور اندکجه انده سور اولا
ددی اسعد داعی تاریخ اکا قصری سلطان احمدك معمور اولا
١٠١٧

ابیاتی غایت قالین ثلث خط ایله یازیلمیدر .

چشمه‌نك آینه طاشنده منظومهٔ آتی محرردر :

حضرت سلطان احمد کیم سکندر کندیدر یاپدی بوقصری که رسمی قصر قیصر کندیدر
جان دماغینی معطر قلسه ضکمی هر نفس ایشکینك خاك پاکی مسك وعنبر کندیدر
قبه‌سی ایچره صلر اطرافه پرتو کون کبی شمسهٔ زرینی حقا مهر انور کندیدر
قلدی هم بوابی بوقصرك درونده روان که ایچنلر دایما دیرلرکه سکر کندیدر
یاپلوب صو عینی اینك اندوغن کورب همان دیدی تاریخنی حافظ اب کوثر کندیدر
١٠١٧

صاغ دیوارنده منظومهٔ آتی یازیلمیدر :

لطف وعطا سندن مبارك ایلیه اول ذوالجلال یاپدی بوقصر دلکشی خان احمد صاحب کمال
نامن عدل کوشکی دیومن اندروب قلدی بنا داخی اساسی اول اولدوغی کون اولدی اشبو فال
صولر اقتدی هم ایچنه دنیه ده مانندی یوق صو وقلنی هر برینك بوزدن صووق شکر مثال
چون جمله سن نوش ایلدی حافظ دی تاریخنی هپ صولری اولدی بونو قصرك اب زلال

صول دیوارنده منظومهٔ آتی محرردر :

عقل وعدلی کندیه ایلیوب ایکی صفات نامی خان احمد اولان پادشاه پاك ذات
بونده دا ایتمك دیلراو تورب اول دین پناه تا که ابادان اوله عدلی ایله شش جهات
هم ایچنده جان کبی قلدی بوآبی روان لذتینه دایما تشنه‌در نیل و فرات
آقدوغن حافظ کورب دیدی خوش تاریخنی جان و دلدن نوش ایله دایما آب حیات

بورادن برقپو ایله سلطان‌احمد ثالثك طعام اوطه‌سنه دخول اولنور .

بواوطه باصیق طاوانلی وپك اوفاق اولوب سلطان عثمان کوشکی اوکنده کی طاشلغه ناظر ایکی پنجره‌سی وخنکار صفه‌سنده کی شروان آلتنه آچیلور دیکر برقپوسی واردر . طاوانك اورته‌سنه مربع الشکل برآینه الصاق ایدلمش واطرافنده کی اقسام بغداد وروان کوشکلرنده کی طاوانلری تقلیداً وطرز عربیده یاپلمشدر . دیوارلر تماماً تحته ایله قاپلی اولوب اوطه‌نك وجه استعمالنی تلمیحاً انواع اثمارو وفواکهی حاوی رسملر ترسیم ایدلمشدر . طاوانك ودیوارلرك تذهیباتی وتزییناتی وتلویناتی برآهنك تناسب تشکیل ایدیبورایسه‌ده بوطاوان ایله مقدلرینك مقایسه‌سی هرایکی زمان وصنعت بینده کی فرقی پك کوزل ارائه وائبات ایده‌جکدر . طاوانك آلتنده کی تزییناتی متعاقب دیوارك درت طرفنده آلتون یالدیز ایله طولدیرلمش افقی ومتوازی خطلرك آراسنده منظومات عربیه محرردر . قپوسنك اوزرنده کی قسم آلتون یالدیزایله برلوحه حالنه قونمش واوزرنده نسخ خطایله قطعهٔ آتیه محرر بولنمشدر :

بونزهتکاه زیبانك بناسن ایلدی فرمان شه‌دادازما خان احمد پرجود ملك آرا
دیدی عارف دعا کویی انك اتمای تاریخن اوله مسعود سلطان احمده یارب بونزهتجا
١١١٧

دیوارده کی حجره‌لردن ایکیسنك چکمه‌لری اوزرنده بویا اوستنه سیاه مرکب وتعلیق یازی ایله ابیات آتیه محرردر :

اوشه چونکیم معارف کنجن اچمش برهنروار بلاددشمن مفتوح سار اولمق مقرردر
درانبالیله بوحجره‌نك کوشی مشنفدر کهشاهنشاه دهرك دست بوسیله مشرفدر

مطالعه اوطه‌سنك سلطان مرادیتاق اوطه‌سندن کیریلن قپوسی اوزرنده کی کمری قسماً ویمك اوطه‌سنك پنجره‌لری مقابانده کی دیوارینك قسم بالاسی تماما منهدم اولمشدر .

حرم همایونك بوقسمی سلطان مراد ثالثك ابتدای وسلطان احمد ثالثك انتهای سلطنتلرینه قدر عثمانلیلرك طرز معماری واحشاب ومرمر وچینی تزییناتی ونقش وتذهیب صنایعی حقنده واسع برساحهٔ تدقیقدر .

(مابعدی وار)

عبدالرحمن شرف

صدر اعظم سعید محمد پاشا مرحومك خواجكان دیوان همایوندن ایكن استوقهوله وقوعبولان سفارتی

مجموعه‌مزك بونسخه‌سنه درجی تصویب اولنان سفارتنامه‌نك صاحبی ۱۱۴۲ تاریخنده‌صنعت طباعتی مهتدی ابراهیم‌افندی ایله‌برابر درسعادتده احداث وسلطان عثمان خان ثالث دور سلطنتنده ۱۱۶۹ سنه‌سنده آلتی آیه قریب مقام صدارتعظمایی احراز ایدن سعید محمد پاشادركه یكرمی سكزجلبی دینلمكله شهرتشعار دفتردار محمدافندینك نجلی نجیبیدر. شارالیه سعید پاشا پدرینك ۱۱۳۳ سنه‌سنده پارسه وقوعبولان سفارتی اثنادە آكارفاقت ایلدیكی كبی ۱۱۴۵ سنه‌سنده‌ده كندیسی استوقهوله و۱۱۵۴ سنه‌سنده پارسه سفارتله كیتدی. مشارالیهك بوایكی سفارت فوق‌العاده‌سی عقیبنده قلمه آلوب تقدیم ایلدیكی تقریرلرك هیچ بریسنه شمدیه قدر درسعادت كتبخانه‌لرنده‌تصادف اولنه‌مامش ایكن استوقهوله متعلق سفارتنامه‌سی كچنلرده برتركه‌دن الده ایتدیكم برمجموعهٔ تاریخیه‌ده بولنمشدر . بوسفارتنامه یالكز ندرتندن دكل، مشارالیهك كرك عزیمت وعودتی وكرك اسوج پایختنده اقامتی اثناسنده‌كی مشهوداتندن وتاریخلرمزده « دمیر باش » دیمكله معروف واوروپا محافلنده مشهور اولان اسوج قرالی اون ایكنجی شارله دولت علیه طرفندن اقراض صورتیله اعطا اولنان مبالغ وفیره ایچون وقعه نویس راشد افندی تاریخنده بولنمیان برطاقم معلوماتدن دخی باحث اولمغله اهمیت عظیمه‌یی حائزدر.پاشای مشارالیهك استوقهوله اولان سفارتلرینك اسبابنه كلنجه ظاهراً كرچه اقراض اولنان مارالذكر مبالغ ایچون اعزام اولندیغی كوریلور ایسه‌ده حقیقت حال روسیه‌ایله اسوج آراسنده براتفاق عقد

اولندیغی و « اسوجلونك روسیه‌یه تبعیتی » شایع اولمش اولدیغندن بونی تدقیق وتحقیق ایلك اوزره کوندرلدیکی صدراعظم حکیم اوغلی علی پاشاطرفندن عتبهٔ شاهانه‌یه تقدیم اولنوب مارالذکر مجموعه‌ده مندرج اولان وبرصورتی آتی یه‌درج ایدیلان عریضه‌دن مستبان اولمقده‌در:

« اسوجلو خصوصیچون شرفیافتهٔ صدور اولان خط همایون »
« شوکتمقرونلری منطوقی معلوم چاکرانه‌م اولدی نفس الامر ملاحظهٔ »
« همایون جهاندارلری عین کرامتدر لکن اسوجلونك ضعف حالی »
« ومسقولوایله اتفاقی وتبعیتی بوندن مقدم مسموع چاکرانه‌م اولوب اولوقت »
« بومثللو برملاحظه اولمدیغندن تحقیق وتدقیقنه چندان وقت اولمامشیدی »
« بودفعه شرفریز صدوراولان امرهمایونلرینه بناءً اسوجلو مسقولوایله »
« متفق ومسقولویه تبعیتی واقعمیدرد کلیدرحقیقتنی ارباب وقوفدن استخبار »
« واستکشاه وصحتی نه وجهله ایسه رکاب همایونلرینه بعدالعرض اقتضاسی اوزره »
« اسوجلونك طرفندن اولان ایلچیسی ایله مذاکره ومکالمه‌سنه مباشرت »
« اولنور واسوجلونك دولت علیه‌یه نه مقدار دیوناتی اولدیغی بوندن اقدم »
« محاسبه‌دن درکنار ایتدیرلدکده ایکیوزالتی بیك غروش دینلری اولدیغی »
« درکناردن مستبان اولمغله درکنار اولنان کاغدعتبهٔ علیهٔ ملوکانه‌لرینه »
« عرض اولندی . »

سفارتنامه‌نك مندرجاتنه نظراً سعید محمد پاشانك استانبولدن حرکتی ١١٤٥ سنه‌سی جمادی‌الاولیسنك اون سکزینه [٢٦ تشرین اول / ٦ تشرین ثانی ١٧٣٢] وعودتی ١١٤٦ سنه‌سی ربیع‌الاخرینك اون سکزینه [١٧ / ٢٨ ایلول ١٧٣٣] تصادف ایلیور شوحالده پاشای مشار الیهك درسعادتدن مدت غیبوبتی ٣٢٧ کون واسوجده اقامتی کندی افاده‌سنه نظراً اوچ آی اون کون امداد ایلمشدر . عشارالیهك عزیمتی قیشه تصادف ایلدیکندن استوقهولمه انجق یوزالتی طقوز کونده کیده‌بیلمش واورادن استانبوله التمش یدی کونده عودت ایلمشدر .

ی . ا . هوجی

مشارالیهك عودتنده مقام صدارتعظمایه تقدیم ایلدیکی تقریر

بیك یوز قرق بش سنه‌سی جمادی‌الاولیسنك اون [illegible] نجی کونی طرف دولت علیه‌دن اسوج طرفنه عزیمت وموافق [illegible] یله چنکه بالقانی مرور اولنوب شمنی قصبه‌سنه دخولمزده دفعةً شتا [illegible] ایدوب کتدکجه مشتد اولهرق درت ساعت ظرفنده ایکی قاریش [illegible] ارتی قار تراکم ایدوب یوللرده عظیم صعوبت ظهور ایتمکله هرنه حال ایسه افتان وخیزان نهر طونه‌یی عبور ایدوب یرکوکی قلعه‌سنه نزول وایرتسی کون یوللرده کثرت برفدن راکباً عزیمت ممکن اولمامغله کرك قوللری وکرك معیتمزده بولنان اتباع قوللری باجمله احمال واثقالمز ایله اول‌اثناده فلاق ویوده‌سی اولان اسکرلت زاده قسطنطین ویوده قوللری طرفندن احضار اولنان قیزاقلره سوار اولوب قصبهٔ بکرشه بر ساعت مقداری تقرب اولندقده ویودهٔ مسفورقوللری نامهٔ همایونی استقبال ایچون تعبیه ایلدیکی درتیوز مقداری سواری وجمیع قپوسی خلقی وکتخداسی مهترخانه ایله نامهٔ همایون شوکتمقرونی عظیم احترام وسرور ایله استقبال ایدوب آلای ایله‌شهره نزول وبرقاچ کون شدت هوایه سکون کلور ملاحظه‌سیله مکث اولنوب لکن ملالت هوادن آیاس صورتلری نمایان‌اولمغله متوکلاً علی‌الله الکریم اولوب سابق اوزره ینه مرتب اولان آلای ومهترخانه ایله نامهٔ همایون شوکتمقرون تشییع اولنوب جانب بغدانه عزیمت واول کون کیدیلوب کیجه‌سی تکرار افراط اوزره قاریاغمغله بروجهله طشره‌چیقمغه امکان اولمیوب اوچکون اوچ کیجه رعایا خانه‌سی بوجاغنده حیوانات آراسنده مکث اولنوب هله هرنه حال ایسه اوچنجی کون برمقدار هوا

ساکن اولوب یوله عزیمت و « بوزآ » نام محله واردیغمزده معیتمزده اولان بعض یولجیلردن برتاتار وبرذمی شدت برودت عوادن منجمد اولوب هلاك اولدیلر حاصلی اول حال ایله بغدان بلادندن « پورلات » نام قصبه یلوب ایرتسی کون یوللردن کچلمك ممکن اولدیغی خبر آلندقده عزیمت لنوب سکنز ساعت مسافه‌ده واقع « واسلوی » نام محله وارلمق ایچون یدی ساعت مقداری یورینوب تخمیناً برساعت مقداری یول قالدقده قارله مغه باشلیوب اولمرتبه افراط نزول ایلدی که برقاچ دقیقه ایچنده یو مسدود وچیغیرلر غائب اولوب اخشام دخی اولمغله حیران سرکردان اولوب کریه‌زار ایله جناب رب‌العالمین حضرتلرندن استعانت اولنوب اول اثناده برتاتارك ایاقلری منجمد اولمغله تلاشندن بی‌چاره نه ایده‌جکنی بیلهمیوب همان سوار اولدیغی دابه‌سنك قارنی یاروب ایاقلرینی ایستمق ملاحظه‌سیله ایچنه صوقدقده درحال تاتار ودابه منجمد اولوب ایکیسی دخی هلاك اولدیلر لکن عون حق ایله بزدن کمسنه‌یه ضرر اولمیوب فقط برینك برمقدار قولاغی آزرده اولدی صکره علاج اولنوب الحمدلله اولدخی خلاص بولدی حاصل کلام بووجه اوزره هزار محنت ومشقت ایله بر ساعتلك یول طقوز ساعتده آلنوب قصبهٔ واسلویه نزول میسر واوچ کون مکث اولنوب سکزنجی قوناقده سرخوتینه وصوله میسر اولدقده قانون اوزره محافظی الیاس پاشاقوللرینك مکمل قپوسی خلقی وکتخداسی ومهترخانه‌سیله اوچیوز مقداری سواری نامهٔ همایونی استقبال وآلای ایله قلعه‌یه واریلوب عظیم طوپ شنلکلری اولندقدن صکره لهلودن دخولمزه اذن خبری کلنجه یکرمی التی کون خوتینده الیاس پاشا خانه‌سنده مکث اولنوب اذن خبری کلدکده شعبان شریفك یکرمی التنجی کونی ایکی طرفدن دخی عظیم آلای وطوپ شنلکلری اولهرق محافظ الیاس پاشا قوللری وکتخداسی وساطتیله بو قوللری لهلویه تسلیم اولنوب ایکی طرفك عسکری محللرینه عودت ایتدکده

قوللری ممرمز اولان « ایتروانجه » ده اولکیجه مکث وایرتسی یه قیزاقلره سوار اولنوب « وارشوه » طرفنه عزیمت و یهود خانه لره قونارق خصوصاً نماز قیله جق بر پاك محل و آبدست ایچون شبهه سز پاك صو تدارکنده غایة الغایه مشقت چکیله رك یکرمی ا چ قوناقده لهلونك مقرحکومتی اولان « وارشوه » قلعه سنه وصول میسر اولوب لکن وصولمزدن اول له قرالی اولان « نعل قران » دیدکلری دشمن بی دین مرد اولمش بولنمغله الحمدلله تعالی روی بدبوینی مشاهده میسر اولمیوب قرال وکیلی اولان « پری » نام کمسنه یه واریلوب مکتوبلریمز تسلیم وحضار مجلس مواجهه سنده درحال فتح وقرائت ایدوب مفهوملری معلوم اولدقده طرفمزه خطاب ایدوب «بزلر دولت علیه نك صادق دوستی ومأمون القائله قوکشیلر اولوب هروجهله دولت علیه نك حسن حمایتن امیدایدر طائفه اولمامز ایله بهرحال دولت علیه نك رضاسی مطلوبمز اولوب بودفعه سزك سفارتکز ایچون سهولت طریقکزه مساعده والتزام ایده رز . برقاچ کون مکث ایدك سزی قریباً محل مأموره کزه ارسال ایده رز» دیوب وارشوه کنارندن جریان ایدن « دلیلا » نهری اوزره ایکی قطعه بوروزان تعبیر اولنور قایقلر اوزره قوللری ایچون اوجاقلو اوطه لر یاپدیروب و ایچنه چوقه قاپلادوب راحت ایله مزبور قایقلره سوار ودلیلا صویی ایله اون برکونده « دانسقه » قلعه سنه نزول اولنوب التی کون مکث ایچنده ینه لهلو طرفدن تهیه قلنان ایکی قطعه صغیر قالیونلره سوار وبحر بالطقك بوزلری دخی چوزیلوب یول آچلمق ایچون شدت هوایه باقلمایوب متوکلاً علی الله تعالی « انکینه » عزیمت وسکزنجی کونده اسوج کنارلرینه واریلمشیکن تجری الریاح بمالاتشتهی مدلولنجه باد مخالف وزان اولوب تکرار انکینه عودت وینه کناره کلنوب ایچری کیرلمك اوزره ایکن ینه کیرویه عودت حاصل اوچ دفعه کناره کلنوب عودت واقع اولوب اوچنجی دفعه ده هوا زیاده

مشتد اولوب بروجهله برطرفده مکث و آرام ممکن اولمامغله روز کارك
اوکنه‌دوشوب نوروجیا قریسنده واقع « قوتلاند » جزیره‌سنه واریلوب
درت بچق کون آنده مکث وذخیره‌مز دخی تمام اولوب جزیره‌ده ایسه
قوری بالقدن غیری چندان مأکولات بولنمامغله هرنه حال ایسه تعیش اولنوب
بشنجی کون مساعد کورنمکله ینه صوب مقصوده عزیمت اولنوب ایکی
کونده اسوج یقه‌سنه وصول و « لانسورت » بوغازندن ایچرو دخول
میسر اولدقده جمله‌مز مسروراً حمد وشکر ایده‌رك خرده آطه‌لر آره‌سندن
طولانه‌رق بش کونده اسوجك مقرحکومتی اولان « استقهولم » شهرینه
تقرب اولندی لکن سفر دریانك کیفیت حالی شویله ایدی که
بالطف دکزی غایت صغوق وفورطنه‌سی شدید دکز اولوب اخشامدن
یلکنلر نه‌طرفه چکیلمش ایسه کیجه اویله‌طوکوب ایرته‌سی اوکله‌وقتنه‌دك
برطرفه‌دخی‌دوندرمك ممکن اوله‌مز ایدی اویله ملاحظه‌اولنورکه‌خلاطلر
ومقاره اوزرنده یاصدق قدر بوزلر طوکوب کیجیلر تسخری بالطه‌لر
ایله چیقوب برقاچ ساعتده کوچ ایله بوزلری قطع ایدوب دریایه دوکرلر
ایدی واقلیم شهر دخی زیاده برودت اوزره اولمغله سنه‌ده برکچ آی
مقداری معتدل هوا آنجق کوریلوب ماعدا جمله برودت اوزره مرور
ایله‌در حتی اکینلرینك ظهور وحصادی جمله قرق کونه منحصر اولمغله
اکین تارلاده قورویوب خرمن اوله‌مدیغندن هر کویده مخصوص
بغدای قورتمق ایچون فورونلر ایجاد ایدوب آنده قورودورلر حتی
حزیرانك اون برنجی کونی ایدی دفعةً شویله برعظیم قاریاغدیکه نصف
ساعتده برقارش مقداری اولدی ودرعقب هوا کشاده اولمغله چوق
طورمیوب محو اولدی حاصلی یاز کلور دیرلر ایدی لکن بوقوللری
تموزك آخرینه قدر آنده مکث ایلدم مدت مکثمزده یاز هواسی دیمکه
شایسته برکون کورمدك بیلمم بزدن صکره یاز کلدیمی الله تعالی بیلور
چونکه قوللری اوچ دفعه اسوچ ساحلنه کلوب وینه کیرویه عودت

وبرقاچ كون « قوتلاند » جزيره‌سنده مكثمزدن اسوجلو تلف اولديلر ديو وسوسه‌يه دوشوب اطراف واكنافه آدملر كوندروب احوالمزدن خبر آلمق صددنده ايكن دفعةً ورودمز واقع اولدقده مال بولمش مغربى‌يه دونوب درحال اسكله باشنده عظيم آلاى ترتيب وبنى قاليوندن آلمق ايچون مخصوص كندى صندالنى ارسال ورأس اسكله‌يه دخى آلتى باركيرلى هنطوين آماده واحضار وقپوجيلر كتخداسنى برقاچ قپوجى باشى ايله معاً استقبال قدوم نامهٔ همايون شوكتمقرون ايتمكله اسكله‌يه يناشلدقده درحال مسفورلر اولديغمز صندالله كلوب قرال وجمهور طرفندن سلام وتبريك قدوم ووصولمزدن نه‌مرتبه مسرور اولدقلرين اعلام ايدوب جنابكزى حاضر اولان خانه‌كزه كتورمك ايچون آلاى سزه انتظاردە اولمغله بيورك كيدلم ديوب بندخى صندالدن چيقوب اسوج طوپراغنه آياق باصدقده بسم الله الرحمن الرحيم اودعت فلك ايها الارض شهادتى ان لا آله الا الله وال محمداً عبده وسوله فاشهدى فى يوم القيمته ديوب معيت بنده‌لرنده بولنانلرى دخى اشهاد ايتدكدنصكره قرالك هنطوينه سوار اولوب آلاى ايله خانهٔ معينه‌مز طرفنه عزيمت واثنای مرورمزده مزاحمهٔ ناس شول مرتبه‌ده ايديكه يول اوزرنده اولان خانه ودكانلر ودام اوزرلرى مالا مال اولديغندن غيرى اسكله‌ده موجود اولان قاليونلرينك ايپلرينه وارنجه‌يه ديزيلوب كويا هربر خلاط كثرت ناسندن حوزه اوزومنه مشابه اولمشدى كرك ديزيلان عسكر وكرك سيرجى نامنه اولان كمسنه‌لر بزلرى كوردكده جمله‌سى شابقه‌لرينى هوايه صاللايوب برآغزدن جمله‌سى لسانلرنجه الله تعالى آل عثمان پادشاهنه عمرلر ويرسون ديو فرياد ايليوب بوقدر طبل وبوقدر ترامپه‌نه تعبير اولنور بورولر بردن چالنوب وآلتمش قدر طوپلره برفتيلدن آتش ويرلدكده ولوله‌سى آسمانه چيقوب بويله اكرام واحترام ايله خانه‌مزه نزول اولندقده درحال قرالك كتخداسى اولان « مارشال‌ده‌لافور » نام كمسنه تكرار قرال وقرالچه طرفندن سلام وتبريك قدوم ايلدى

والحاصل اخشام طعامی ایچون قرال کندی طاقیله برسفره مکمل طعام ارسال و « بیلورز اهل اسلام بزم طعامزی یمزلر لکن بز بوطعامی مخصوص جدید قابلر تدارك ایدوب اهتمام ایلدك » دیمش خوش ایمدی بوقوللری دخی حاضر اولان طعامه اوطوروب شکرلمه مقوله سندن برقاچ لقمه تناول وبعده قهوه لر ایچیلوب « قرالکزك اکرامندن حظ ایلدك دوستلغه لایق اولان وجهله حرکت ایلدیلر طرفمزدن عرض مودت ایلیه سز ان شاالله تعالی بزدخی ایکی کون ایچنده اموریمزه نظام ویردیکمز کبی کندولریله کوریشورز » دیه رك وداع اولندی . اکرچه بوقوللری کورمدم لکن العهدة علی الراوی قرال تبدیل قیافت اولمجلسده موجود ایدی دیرلر لکن احتمالدر چونکه مجلس بویله برخوشحه مرور ایلدی بونك صوکی دخی برخوشحه اولمق ملاحظه اولنمغله برقاچ کوندن صوکره نامهٔ همایون شوکتمقرونی تسلیم ایچون قرال طرفندن دعوت اولنمغله ینه اولکی آلای کبی آلای ایله قرال سراینه واریلوب نردبان باشنده قپوجیلر کتخداسی استقبال ودیوانخانه قپوسنده قرال کتخداسی استقبال ایدوب بلاتوقف ایکنجی دیوانخانه یه کیرلدکده قرالك اولدیغی اوطه نك قپوسی آچیلوب طوغریجه ایچرو کیرلدکده قرال کندو برکبیر آینه نك اوکنده قیام اوزره وایکی طرفنه رجال دولتی قات اندرقات دیزیلوب برالنده برصغیر مجوهر عصا وبرالنده دخی شابقه سی بوقوللرینه طوغری تبسم ایده رك درت آدیم مقداری یورویوب توقف ایلدکده بوقوللری بلند آواز ایله شوکتلو کرامتلو مهابتلو خلیفهٔ اسلام وولی النعم خاص وعام افندیمز حضرتلرینك عم امجدلری خداوندکار سابق حضرتلری زمان سعادت اقترانلرنده حاصل اولان دوستلغك محافظه سنه رغبت ایله بوقوللرین ارسال ونامهٔ همایون شوکتمقرون ایله قرال دوستلرین مطیب البال بیوردقلرین ادا وتفهیم ایلدیکمده قرال بالنفس کندو صاغ الیله نامهٔ همایونی آلوب وبرقاچ آدیم کیرویه کیدوب کندو الیله برسیم

طبله اوزرينه وضع ايلدكدن صوكره تكرار كيرو دونوب يانمزه كلدكده اولدخى طرفندن عظم تشكرايدوب شوكتلو كرامتلو افنديمز حضرتلرينه ثنا ايدوب نه‌مرتبه مسرور اولديغن عرض ايلدكده آيين اهل اوزره وداع ايدوب طشره چيقلدقده عقيبمزدن كتخداسنى ارسال ايدوب كندونك كوچك اوطه‌سنده بوقوللرينه قهوه‌ويروب تنفس اولنمق اوزره تنبيه ايتمكله مارشال اوكمزه دوشوب اوطه‌يه كيرلدكده درعقب عجله اوزره قهوه ويريلوب فنجان تمام ايدر ايتمز اولديغمز محلده بر آخر قپودن قرال كله دوشدكده فنجانلر براغيلوب قرال طرفنه ثوجه اولندقده طوغرى قوللرينك يانه كلوب و المدن ياپشوب تكرار بتكرار حال خاطر سؤالى ويول زحمتلريله نجه‌سز ديه‌رك صحبته آغاز وشوكتلوعظمتلو افنديكز آل عثمان پادشاهى حضرتلرى نه ايله مشغولدرلر ايشتدك عجم طائفه‌سى نقض عهد ايدوب خلاف مأمول بعض ناسزا اموره تصدى ايتمش ديدى وقوللرى اكرچه بوكيفيتك وقوعى واردر لكن بو خصوصده عجم آره‌سنه مفسد قاريشوب طهماسب قولى نامنده بر خائن وحيله‌كار حريف ظهور زور بازوسى ايله اعتماد الدوله‌لك دعواايدوب بعض‌مرتبه بى‌حيالق وحدناشناسلق ايتمكه جسارت ايتمشدى لكن بوخصوصده طرف دولت عليه‌دن اقتضاسى اوزره تدارکى كورلمك اوزره ايدى انشاءالله تعالى اميددركه شمدى‌يه قدر قيدى كورلمش ديديكمده انشاءالله مژده‌سنى سزدن ايشيدرز ديدى او اثناده قرال كتخداسى ايچرو كيروب طعام حاضردر ديدكده قرال بنى طعامه دعوت ايدوب هيچ‌برايلچى‌يه واقع‌اولمش دكل‌ايكن شوكتلو افندمز حضرتلرينه احتراماً بنى يانه اوطورديوب طعام تمامنه‌دك بندن غيرى كمسنه ايله صحبت واقع اولمدى حتى اثناى صحبتده لطيفه طريقيله بكا خطاب ايدوب چونكه دولت عليه‌نك عجم ايله جنكى اولوب عجبا يكرمى اوتوز بيك عسكرايله امداد ايچون وارسق شوكتلو افنديكز نه‌بيورلرايدى ديدكده

شوکتلو مهابتلو افندیمز حضرتلری زیاده حظ ایدوب سزلره عظیم لطف واکرام بیوررلر ایدی لکن معلرمکزدرکه دولت علیه شمدی یه کلنجه واقع اولان جنکلرده قطعیاً کمسنه‌نك اعانتنه محتاج اولمیوب نه ایسه فتح وظفرلرمز یالکزجه کندو قلیجمز ایله حاصل اوله کلمکله سزدوستلرمزك مالاً و وجوداً زحمتنه کیرمه‌لرینه حاجت یوقدر همان بوراجقده کوکل یاردیمی ایلدیککز کافیدر دیو جواب ویرلدکده اطرافده اولان وکلاسنه اصول ایله اشارت ایدوب بوجوابکدن حظ ایلدم کوزل دیدك دیو صورت تحسین اظهار ایلدی وسوق کلام ایله خمبره‌جی باشی احمد بك قوللرینك احوالندن سؤال ایدوب دولت علیه خدمتنه موفق اولدیغندن زیاده حظ ایلدم کندو ایله رفاقتمز چوقدر بر زمان جنکلرده رفیقم ایدی شویله بر آدمدر اویله بر آدمدر نتیجه بتون فرنکستان‌ده نظیری ایکی یه اوچه چیقماز براستادکاملدر جنك خصوصنده نظیری یوقدر دیو مدح وثناسنده مبالغه ایلدی واقعا کرك لهده وکرك اسوجده قتی وافر کمسنه‌لر حقنده حسن شهادت ایدوب کمالندن بحث ودولت علیه‌نك وقتیله ایشینه یارار بر آدمدر بولایکه اعتبار ایده‌لر ایدی دیدیلر حاصلی بومقوله صحبتلریله طعام تمام اولوب اسلوب سابق اوزره ینه خانه‌مزه واریلوب ایرته‌سی کون قولکزدن بر آغیردونامش وایکی یلکندست اسب قراله وبرذی قیمت بغچه دخی قرالیچه یه تقدیم اولنوب برقاچ کوندن صوکره مکتوب صدرعالی‌یی تسلیم ایچون باش وکیله واریلوب اولدخی قپودن استقبال ایلدی وفوق المأمول اکرام واحترام ایله مکتوب عالی‌یی تسلیم ومفهومنه اطلاعندن صکره جوابی ویرلمك وعد اولنمغله چوقلق مکث اولنمیوب خانه‌مزه عودت اولندی بوندن صکره برایکی هفته جواب صدورینه منتظر اولوب براثر ظهور ایتمامکله همان باش وکیل خانه‌سنه واریلوب کندودن صاحب دولت افندیمز حضرتلرینك مکتوبلرینی فهم ایلدیکزمی جوابکز نه‌در دیوسؤال اولندقده اوقودق آکلادق ان‌شاءالله طرف دولتدن رجعتکزده جوابی تحریر اولنوردیدکده

خير بز بوطرفده سزدن بالمشافهه جواب آلمدقجه رجعتمز واقع اولهمز همان نه ايسه برمذاكره ايده‌لم ديديكمده اعتذاره آغاز ايدوب ايشلرينك كثرتى وبوقوللرينك مكالمه‌يه صراحةً مأموريتم اولمديغى مثللو بعض واهى عذرلر بيـان ايتمكله قوللرى دولت عليـه‌نك رسم وعادتلرين وصراحةً مأموريت اقتضا ايتمدوكن تقرير وتفهيم وبعض كمسنه‌لرى توسيط ايتمكله هله برمجلس مكالمه‌يه رضاداده اولوب وقتى كندو اختيار ايده‌جك اولدى برقاچ كون مرورندن صوكره بركون دفعةً خبر كلوب جمهور سزكله مكالمه‌يه منتظردر بيورك ديديلر بوقوللرى دخى درعقب باش وكيل خانه‌سنه واروب واقعا رجال جمهوردن آلتى نفر كمسنه اوطه‌ده جمع اولمشلر باش وكيل دخى آنده اولمغله يريلوب حال وخاطرسؤال اولندقدنصكره مكالمه‌يه آغاز اولنوب باش وكيل بوقوللرينه خطاب ايدوب سؤالكز نه‌در بيورك زيرا بو رجال جمهور مخصوص جنابكزك صحبتلريله مشرف اولمق ايچون جمع اولديلر ديدكده سئوالمز صـاحب دولت افنديمزك مكتوبلرينى فهم ايلديكزمى جوابكز ندر ديو جوابى كندولره صرف ايلديكمده صاحب دولت حضرتلرينـك مكتوبلرينى فهم ايلدك واولوجهـله عرض مودت بيوردقلرندن زياده مسرور اولوب حظ ايلدك يادين خصوصنه دائر بعض تحريرات يوقمى ايدى ديدكده بعض اشـارت واردر لكن بزم كيفيتمز معلومكز اولمق كرك زيرا بوندن اقدم طرف دولتدن ارسال بيوريلان قوز بكجى مصطفى اغا ايله احوالمز اعلام اولنمشيدى بزم اكثر محصولدار ولايتلريمز مسقولويه كرفتار اولمغله آلان اليمزده اولان اراضى بحاصلدر الحالههذه اداى دين ايتمك دكل اقتضا ايدن مصارف ضروريه‌مزى وقايه ايده‌جك ايرادمز يوقدر خصوصا كه جوانب اربعه‌مز دشمندر شمديكى حالده بزم سعيمز كنديمزى دشمندن قورتارمغه برمكنت تحصيلدر ديه‌رك بو مثللو وافركفت وكو استرحام صورتلى كلمات تقرير ايدوب ايشه يارار برسوز اولمامغله خوش بوسوزلرمانع دكل لكن بواچه استقراض اولنه‌لى

یکرمی بش سنه یه قریب وقت مرور ایلدی اول زماندنبرو سنوی یکرمی بشر کیسه دین ادا ایتسه کز شمدی یه دك بو ایش بر طرف اولور ایدی اکرچه خزینه خصوصنده بر مقدار مضایقه کز وار ایسه ادا خصوصنه همتده قصور کز اولمش زیرا بویله اطرافلیجه دو تدن دین ایچون سنوی برمقدار آچقه افرازی برایش دکل ایدوکی ظاهردر زیرا طرفکزه اولان کرملری اکر خاطردن چیقمق لازم کلسه بهمه حال سزبوکا برنظام ویرر ایدیکز دیدیکمده حاشا بز دولت علیه نك کرم ونعمتن فراموش ایدنلردن دکلز وسزلردخی بومضایقه اثناسنده تشریفکزدن ممنون اولدقکه احوالمز معلومکز اولدقدنصکره بلکه دولت علیه دن بزه بر مقدار خرجلق آلیویرمکه سبب اولمقله دولتك نعمتی اوزرمزه تجدیدایدرسز دیدی قوللری دخی نه شبهه اکر ذکر ایلدیککز ونقل ایلدیکم اوزره بو آچقه یی تدریجی ادا ایتمش اولیدیکز شمدی افندیلرمزدن هرنه التماس ایتسه کز حصولنی بوحقیر درعهده ایدرایدم لکن نه یوزایله رجا ایده یم سزانصاف ایدك دیدیکمده باش وکیل سوز بوله میوب اکرچه قرالمز بو آچقه یی استدانه ایتمشدی لکن بندر وقعه سنده مبلغ مرقومی عثمانلی یغما ایلدیکندن ماعدا بزم فی الاصل ولا یتمزدن کتوردیکمز اشیامز دخی غارت زده اولوب سزك کف امانکزه التجا ایتمش برآلای عاجز وبی کناه آدملر ایکن بزی اسیر ایتدیکز دیدکده قوللری دخی اولا چونکه بندر وقعه سنی ذکر ایتدیکز اقتضا ایلدیکی اول خصوصده دولت علیه نك سرمومدخلی اولمیوب تقصیرات ینه طرفکزدن اولوب کندوکسب یدیکز اولدیغنی سزه تفهیم ایده لم أولا دولت علیه سزی امانته قبول وفوق الامکان اکرام واحترامکزده قصور ایتمکسزین قرالکزی ولایتنه کوندرمك ایچون قرق بیك قدر عسکر ترتیب ومخصوص وزرای عظامدن برقاچ وزیر وسرعسکر تعیین ایدوب بوقدر عسکر حرکتکزه انتظار ایله بندر آلتنده قشلایوب دنیاقدر زحمت ومشقت چکدکدنصکره متوفی قرال مسقو قرالنی بالطه جی محمدپاشامرحوم نیچون

طوطوب اليمه ويرمدى ديو اولكى قولندن نكول وتكرار مسقولو ايله صاحى بوزوب اجراى اغراض نفسانيه صددينه دوشديكى آشكاره‌يه چيقدقده كندم‌دخى انكارايده ميوب بوعناد اوزره مصراولدقده شريعت مطهره‌ده ايمه بلاسبب كمسنه ايله نقض عهد ايتمك خلاف شرع شريف اولوب شوكتلو كرامتلو خليفهٔ اسلام افنديمز حضرتلرى اولوقتده چونكه قرال ولايتنه كيتمك ايستميور بارى بندرسرحددنده بولنمق ايله فسخ صلحه باعث اولمامق ايچون اوته‌دن برو ويريله‌كلن تعينات ينه ويرلسون كلوب جوار دولت عليه‌ده مناسب محلده ايستديكى قدر مكث ايلسون ديو بيورمشلر ايكن بوخصوص كندويه اوچ درت آى ايچنده مرةً بعداخرى تفهيم اولنمشيكن حقى عدم قبول ايله اصرار ايلدكده ناچار كندويى سرحددن تبعيد اقتضا ايتمكله كويا كندى سعى ايدوب بوحالتك وقوعنه باعث اولدى قالديكه دين خصوصى بو آچه‌سزه ويرلدكده مراد ايتديكمز محله صرفه‌موفق اولورايسه‌ك ادا ايده‌رز والا برطريق ايله ضايع اولورسه ادا ايتمزز ديو برقول ايتديكزمى يوقسه على الاطلاق دين آلوب بلاريح قرض شرعى اولمق اوزره‌مى آلديكز وبومذكورى ايراددن مقصود ديمز يوقدرديمكمى مرادنه‌در يوقسه برغيرى ملاحظه‌ضمننده‌مى سويلديكز ديديكمده‌بزدينى انكار ايتمزز لكن شويله برعذر قارشمش معنادرتحصيلى خصوصنده عجله اولنمق لايق دكلدر خصوصا بزم دولتمز جمهور اولوب حل وعقد امور مستقلاً برآدمك النده اولميوب جميع ناسك اتفاقنه محتاج بركيفيت اولمغله قانونمز اوزره اوچ سنه‌ده بردفعه جمعيت كبرى اولوب دولتمزك ايراد ومصرفى محاسبه‌سى وسائر جميع ناسنك مواجهه واتفاقيله اولمغله ان شاءالله تعالى برچق سنه‌دن صوكره اوله‌جق جمعيتمزده بوخصوصى مذاكره وخلقك رضالريله دولتمزك ايرادندن سنوى براز ايراد افراز ايدوب يانقداً ويااشيا اولمق اوزره تدريجى ادا اولنمق ايچون مخصوص برايلچى دخى انتخاب ايدوب طرف دولت عليه‌يه ارسال ايده‌رز ديو اولكون ختم كلام

اولنوب هر کس خانه‌سنه داغیله‌جق اثناده‌باش وکیل‌تکرارخاطر آولامق فکریله معذور اوله ایلچی افندی سزی تصدیع ایتدك بومقوله مجلسلرده کاه ملایم وکاه سرت سویلنور . لطف ایدوب مغبر الخاطر اولمیه‌سز دیه‌رك ینه قپویه‌دك تشییع ایدوب خانه‌مزه کلدك لکن بر ایکی کون صکره ملاحظه ایده‌رك اکرچه بونلر لفظی بویله بر سوز سویلدیلر لکن بوکا اعتماد اولنمز ایابه تدارك اتسه‌ك ملاحظه‌سنده ایکن بو کیفیتك قلمه کلوب وقرال مهریله ممهور برتمسك صورتلو برشی اولمسی مناسب کورلمکله تکرار بر مکالمه دخی ترتیب ایدوب برقاچ کوندن صوکره وارلدقده کچن مکالمه ده اولان مذاکراتك تمسك صورتلو بر قلمه آلنوب قرال مهریله مهرلنمسی تکلیف اولنمغله بر مقدار امتناعدنصکره راضی اولدیلر واقعابرقاچ کون صکره مکالمه جوابنامه‌سی نامیله برکاغد مهرلیوب ارسال ایلمشلرکه چندان مطلوبمزه موافق اولمامغله قبولندن امتناع ایدوب مقصودمز دلخواه اوزره تصریح اولنمامش قولمز بویله دکل ایدی بوصحیح سکوت افاده ایتمز دیدیکمزده قرال مهریله کلن جوابنامه‌یی قبول ایتمه‌مك قرالمزك عرضنی مخل برمعناده‌در لکن مناسب کورسه کز شمدیلك بوسزده قالسون وقرال ایله کوروشلدکده مقصودیکی کندویه تفهیم ایدوب برآخرین دخی طلب ایدرسکز دیدکلرنده واقعا بکده تکدیر مناسب کورلیوب قرال ایله مذاکره ایتمك اوزره جواب نامه‌یی آلیقویدق برقاچ کون صکره قرال ایله کوروشدیکمزده برقائمه ترتیب ایتمشدك کیفیتنی کندویه تقریردنصکره قائمه‌یی ویروب اولدخی مسئولمزه موافق برجوابنامه دخی ویرمك اوزره وعد ایتمکله ایکی کوندن صکره ایکنجی جوابنامه‌یی دخی قوللرینه ارسال ایلدکده برمقدار مستریح اولوب فیمابعد معارضه‌سزجه کوروشمکه باشلدق وکون بکون محبتلر زیاده اولمغه باشلایوب حرکتمز کوننه کلنجه کرك قرال وکرك سائر وکلا ایله صیقجه کوریشیلوب عظیم عرض محبت ودوستلق ایدرلر

ايدى حتى بركون قرال ايله مصاحبت اثناسنده ايلچى افندى نيچون كيفك يوقدر غالبا سن بوشهرك حوادثلرينه اعتماد ايدييورسك كبى ديدى بوقوللرى دخى انسان سرور وكدردن خالى اولهمز لكن الحمدلله كيفمز كوزلدرديدم واقعا بغداد فتحى كيجه وكوندوز دروبمزدن چيقمايوب خصوصا بعض مكدر صددلر دخى استماع اولنمشدى يوق بوشهرك حوادثنه اعتماد ايتمه ديديكم بيهوده دكلدر زيرا مسقولو عجم ايله يكدل اولمقدن ناشى سزى وبزى تكدير ايچون هر كون بركونه دروغ (يالان) ايجاد ايدوب شهره اشاعت ايدييورلر لكن هفته‌ده ايكى دفعه يعنى كون بزم دولسائره‌ده اولان ايلچيلر يمزدن مكتوبلرمز كلور فيابعد هركلن مكتوبى سزه اوقوسونلر ديو باش كاتبى چاغروب تنبيه ايلدى حتى بج (ويانه) ده اولان ايلچيمزدن دونكى كون بركاغد كلدى ايشته باق ديوكندو جبندن چيقاروب برتركجه بيلور آدم اوقودى وقوللرينه تفهيم ايلديلر شويله تحرير ايتمش كه بودفعه بجه‌كلن حوادثلر بودركه بغداد خلقنك تواتر ايلديكى مرتبه تضييق اولديغى واقع اولميوب وطشره‌دن مخصوص سرعسكر تعيينى ايله دولت عليه‌نك اهتمامى زياده اولمغله اميددركه بغداده بر ضرر ترتب ايتمديكندن غيرى دشمنه ظفر بولهلر ديمش واقعا بو مكتوبى كوردكده نوعما قوللرينه تسليت حاصل اولمغله معمر اولهسز تمام دوستلغه لايق معامله ايله صداقت وخلوصكزى تصديق ايلديكز ديدم حتى بر قاچ كون صكره كيف ماتفق استانبولدن بوقوللرينه بر مكتوب كلوب كركوك حواليسنده برمقدار ظفر واقع اولوب برازدشمن قتل اولنديغى تحرير اولنمغله بركور مناسبت ايله بوخصوص قراله نقل اولندقده تمام قولاق طوتوب استماع ايلديكى كبى همان شابقه‌سين چيقاروب يانمه كلدى غزا كز مبارك اولهالله تعالى شوكتلو پادشاهكزى نيجه بويله نصرت الله مسرور ايدوب دشمنلرين سرنكون ايليه‌ديدى چونكه قرال تبريك ايلدى اولمجلسده بولنان كرك يباجى ايلچيلر وكرك سائر رجال دولتى برر برر كلوب تبريك نصرت

ایلدیلر مملکت اسوجده اوچ آی اون کون مقداری مکث اولنوب ایشلرمز دخی چونکه بوقدرجه برتحت ضابطه یه کیرمك ممکن اولدی آغستوس دخی قریب اولمغله بحر بالطقك منجمد اولمسندن خوف اولنمغین حرکت سوداسنه دوشلمکله وداع ایچون ترتیب اولنان قرال دیوانینه وارلدقده حرکتمز زیاده کندونك کوجنه کلدوکندن وبو قوللرینك مفارقتندن متألم اولدیغین ایراد وشوکتلو کرامتلو خلیفهٔ اسلام افندیمز حضرتلرینه اولان خلوص وصداقتن رکاب همایون شوکتمقرونه عرض واعلام اولنمسین قات قات رجالر ایله نامه سین تسلیم وعظیم حزن وملال اظهار ایدوب دوستلغی اونوتمه دیه رك مفارقتمز اثناسنده بوقوللری اکرچه احترام وخلوصکزدن فوق الغایه ممنون وخشنود اولدق چونکه مأموریتمز ماده سنده تهی دست کیدیلور لکن بندکی امید ایدرمکه جواب نامه مضمونی خاطردن چیقارمیوب وقتی کلدکده وعدیکز اوزره حرکت ایلیه سز دیدیکمده ایلچی افندی بوخصوصده مطمئن الخاطر اول مبلغ مرقومی اسوجلودن طلب ایچون سنك وکیلکم لفظیله وسکا قرالك سوزیمی ویردم دیو الیله آرقه مزی صیقدی قوللری دخی اعتمادکلی حاصل ایدوب وجه مشروح اوزره مسروراً عودت وباش وکیلی ایله دخی وداع اولندقده اولدخی قرالك جوابلرینی تصدیق ایدوب یوندن اقدم عرض اولنان برقطعه تقریر بندکیده تفصیل اولندیغی اوزره بعض ماده عرض والتماس ایتمکله اقتضاسی اوزره جوابی ویریلوب وداع وخانه مزه کلدکده قرال طرفندن هدیه اولمق اوزره بیك آلتون ارسال ایلدیلر بوندن صکره مکث اولنمیوب همان برایکی کون ایچنده احضار ایلدکلری ایکی قطعه یخت «یاط» تعبیر اولنورسکز طوپلی صغیر قرال کمیلرینه سوار اولوب باش وکیلدن ماعدا اکثر رجال دولتی مخصوص سفینه یه کلوب بربرر وداع وشوکتلو کرامتلو خلیفهٔ اسلام افندیمز حضرتلرینك اسوج دولتی ایله دوستلغی قطع بیورمیوب ایلچی ارسال بیوردقلرندن عظیم تشکر وثنالر ایدوب

صفرالخيرك اون برنجى كونى متوكلاً على‌الله طوپ شنلكلرى اوله‌رق « لانسورت » بوغازينه‌طوغرى عزيمت اولنوب برموافق هوا ايله‌ايرتسى كون‌بوغازه واريلوب انكينه جيقلدى اسوج‌مملكتى اكثر طاشلق اولمغله چندان منبت اولميوب و آلتمش درجه عرضنده واقع اولمغله هواسى غايت شدت اوزره بارد ويازى برآى مقدارى اولمغله همان طقوز آى قدر قيش اولور حزيرانك اون برنجى كونى دفعةً برعظيم قار ياغوب نصف‌ساعتده برقاريش‌قدر اولدى لكن‌درعقب‌هوا كشاده‌اولمغله درحال‌مضمحل اولدى لكن شهرك هواسى غايت صاغ اولمغله علل واثقام قلت اوزره اولوب اكثر خلقى اقويا ـ ن،اوزون بويلو وكوزل يوزلولر اولوب سكسان ياشنده زنده آدملرى قتى‌چوق كورلمشدر . استقهولم،كه مقر حكومت اسوجدر ليمانى نوعماً استانبول ليمانينه مشابه اولوب وشهرك اولرى جمله بريرده اولميوب بربرينه‌يقين اوچ اوطه‌دن عبارتدر سوقاقلرى طوغرى ووسعتلى وقالديرم دوشنمش لكن خانه‌لرى فرنكستان‌ده اولان اولر كبى زياده شهرتلى دكلدر خلقى غريب دوست ويبانجيه اكرامدن حظ ايدرلر . ميوه‌سى قلت اوزره اولوب خصوصاً اوزوم واثار هيچ بولنماز تازه اوزوم واثار كورمه‌مش آدم قتى چوقدر حتى قرال طاتلى قاون وقرمزى قارپور چكردكى استدى قوللرى كوندرمك اوزره وعد ايلدم وآيين بلده‌لرى ايشسز آدم ولايتلرنده طوره‌ميوب فقرايه‌دخى ايش بولمشلردر. دكانلرده آليش ويريش اكثرى عورتدر عسكرلرى غايت مرتب وپاك وجنك آوردر . الحالةهذه عسكر خصوصنه زياده اهتاملرى واردر . سوارى وپياده قرق ايكى بيك بشيوز جنك اوكرنمش سلطانه مالكدر . جبه‌خانه طولو اولوب بش محلده جبه‌خانه‌لرى واردر . استقهولمده اولان جبه‌خانه‌ده طاقمى ايله آلتمش بيك تفنك ايله اوتوز بيك چفت پشتو اوطه‌لره يبغمشلر بوقوللرى معاينه ايلدم سائر ادوات جنك دخى بوكا كوره چراح بساطلرينه وارنجه صندقلره ترتيب اولنمش حاضردر .

ترسانه‌سی نوروجیا قربنده واقع « قولس قرون » نام قلعه‌ده اولوب اکرچه بوقوللری کورمدم لکن خلقدن وکندو وکلاسندن استماع اولندیغی اوزره یکرمی قدر قایون ویوز قدر چکدری سفینه‌لری وار ایمش لکن بش اون قدر چکدری کوردم بزم چکدریلریمز قدر بیوك ومکلف دکلدر ، لکن پك قوی یاپیلمشدر و بر قالیون قورمشلر تکمیل اولمق اوزره ایدی یمش آلتی قطعه طوپ چکر پك کوزل وقوی بنا اولنمشدر . اسوجلو خلقنك صغیر وکبیری اطفال ونسوانینه وارنجه بالطبع موسقولویه دشمن اولوب شو رتبه‌که برآدم مسقولو حقنده ثنا ایلیه اول آنده اول آدمه دشمن اولورلر وجمله‌سی دولت علیه‌یه دوستلق دعواسنده اولوب بر صغیر اوشاق وبرادنی خدمتکار کوروب شابقه‌سنی چیقاروب اکرام اوزره معامله ایدر ایدی واسوج خلقی دول نصارا بینده جسارت ایله مشهور اولوب برینی ثنا ایلدکلرنده فلان آدم اسوج یورکلودر دیرلر ایمش حاصلی حرکتمزك آلتنجی کونی موافقت هوا ایله قبل‌الظهر « دانسقه » لیمانینه وصول میسر اولوب عظیم شنلکلردن صوکره تهیه قلنان خانه‌یه نزول وتدارك طریقمز کورولنجه‌یه دکین بش کون مکث ایدوب آلتنجی کون قره‌دن وارشوه طرفنه عزیمت وقطع منازلده سرعت اولنمغله اون ایکنجی کون وارشوه‌یه داخل اولنوب کیف مااتفق اوکون قرال متوفانك جسدینی آلای‌ایله چیقاروب « قراقو » قعه‌سنه ارسال ایتملریله خلق آلایه‌مشغول اولوب چندان کمسنه‌ایله کوروشلمدی لکن ایرتسی کون کرك قرال وکیلی اولان « پریماس » طرفندن وکرك سائراعیان تبریك قدومه کلوب تهنیت ایلدیلر چونکه وصولمز جمهورك قرال انتخابی مشاوره‌لری وقتنه مصادف اولمغله اکثر لهلو طائفه‌سی وارشوه‌ده جمع اولمش بولنمغله ناسك مزاحمه‌سی حددن افزون ایدی لهلو طائفه‌سی قرال انتخابی خصوصنده ایکی فرقه اولوب اکثری « استانسلاو » ی قرال طاب وبرمقداری دخی که

آنلر « لتوانيه » و « قراقو » ايالتلرى اهالىسيدر مسقولو طرفن طوتوب آخرين مراد ايدرلرايدى بوقوللرى جمعيت مشاوره‌نك دردنجى كونندك مكث ايتمشيدم بينلرنده غايت منازعه وار ايدى بو اثناده دخى مسقولو طرفندن اوتوز بيك قدر عسكر ايله برطابورك لهه كيدوب وارشوه طرفنه عزيمتلرى شيوع بولمغله استانسلاوك طرف خلافنده اولنلر قوت بولوب ايستانسلاوليلر زياده تلاشه دوشمشلر ايدى لكن ينه غيرتى الدن قويميوب موسقولوكيرمكله ينه قادر اوله بيلور جمله‌مز قويجه سعى ايدوب باى حال ايستانسلاوى قرال ايده‌رز ديرلر ايدى حتى بركون اثناى مشاوره‌ده موسقولو طرفنى طوتان لهلو اعيانندن لتوانيه سرعسكرى اولان « پرنس پشتووجكى » نام برمقدار ايستانسلاوى خلافنه سوز سويلكله خلق اوزرينه دال قليچ هجوم ايدوب هلاك ايتمك مراد ايلدكلرنده برتقريب ايله فرار ايدوب بوقوللرى انده ايكن بشيوز قدر اتباع واطرافيله وليس نهرينى قارشو كچمشدى كرك قرال وكيلى وكرك باش وكيل « پونيا توسكى » سراً وعلناً بوقوللرينه تقرير وتفهيملرى اوزره‌باى حال استانسلاوى قرال ايتمكه سعى وهمتلرى حد اعتدالى متجاوزدر اقتضا ايدر ايسه مسقولو ايله جنك ايده‌رز لكن بوحال دولت عليه‌نك اعانت ومساعده‌سنه محتاجدر ديرلرايدى واسوجلواوته‌دنبرو مترصدفرصت ولهلوايله‌سوزلرى دخى اولمغله اكر جنك ظهور ايدر ايسه انلر دخى « ليوورنيه » طرفنه‌كچوب مسفورى اوره‌جقلرنده اشتباه يوقدر حاصل كلام كرك لتوانيه وكرك قراقويه لهلولرى استانسلاوك طرف خلافنده بولنمق دلالت ايدركه مسقولو ايله لهلو بينه شقاق عظيم دوشسه فرانچه‌لو ايله نمچه چاسارينى ضرب دست ودايمارقه وپروسيا قرالارينى حسن توسط ايله لهلو امورينه مداخله‌دن كف يد ايتدرمشلر ايدى كرك لهلو كرك اسوجلونك تقويت امورلرنده دخى فرانسزلرك مدخل عظيمى واردر حتى شورتبه‌ده‌كه بوقوللرى اسوجده ايكن فرانچه قرالندن برمكتوب كلوب مسقولو ايله

جنکه حاضر اولك مصارفکز ایچون آچه‌یی هامبورغ قلعه‌سنه پولیچه حاضردر همان تدارکده اوله‌سز دیمش ایدی لکن اسوحلو امورلرنده متأنی برطائفه اولمغله بوخصوصه عجله ایتمیوب لهلونك عاقبت کاری نه‌یه منجر اوله‌جغنه انتظار اوزره ایدیلر بوقوللری وارشوه‌دن حرکتمز اثناسنده باش وکیل اولان « دیمتنار پونیاتوسکی » ایله وداع مجلسمزده وکیل مرقوم فصیح ترکی بیلوب وفی‌الاصل متوفی اسوج قرالنك ایلچیلکی ایله دولت علیه‌ده چوق زمان مکث ایتمش برآدم اولوب ودائما دولت علیه‌نك طرفدارلغی دعواسن ایتمکله دولت علیه‌نك کندویه واقع اولان نعمت سابقه‌سن ذکر ایدوب صد هزار تشکر واظهار خلوصندنصکره بوقوللرینه خطاب ایدوب الله اماتی افندیلرینك خاکپایلرینه یوز سوردکده فیما بعد کندولره مسقولودن امنیت اولمیوب ومسقولونك اقصای مرادلری آزاق وقریم اولمغله برکون دفعةً آزاغی محاصره ایتملری محتملدر همان اول باول آزاق طرفنه محافظ وتعمیر و ترمیم و ذخائر و جبه خانه خصوصنه کرکی کبی کفایت مقداری اهتمام بیورسونلر دیدی بو قوللری وارشوه‌ده ایکن مسقو ایلچیلری ایله کوروشوب و دوستانه معامله ایله عسکرلری لهه کیردیکنك محتندن استفسار ایلدکده قطعا انکار ایتمیوب بلی عسکرمز کیرمشدر اقتضا ایدرایسه آردی کلك ایچون لهلو سنورینه قریب « سمولنجکی » نام محلده اوتوز بیك آدم وکذالك « کیف » قلعه‌سنده دخی اون بش بیك مسقولو ایله یکرمی بش بیك قزاق عسکری حاضر وآماده‌در دیدی قوللری دخی فی مابعد وارشوه ده مکثه جسارت ایده‌میوب اون کون ایچنده حرکت اولنوب اون ایکی کونده « خوتینه » ویکرمی کونده دخی استانهٔ علیه‌یه یوز سورمکه میسر اولدیغی معلوم دولتلری بیورلدقده امر وفرمان افندیمز حضرتلرینکدر .

برعثمانلی فیلوسنك صوماطره سفری

— مابعدی —

هنددن دریا طرفی ایله کلان حجاج مسلمینه و تجاره دخل و تجاوز اولوندوغی استماع اولوب امدی یوجه استانمز دایما مفتوح ومکشوف اولوب اکردوستلق و اکر دشمنلك ایچوندر کمسیه منع ورد یوقدر کرکدرکه نامهٔ همایونمز وصول بولدقده فی الحقیقه اول طرفلروك صلح و صلاحی مرادکوز ایسه دریا طرفلرندن حجاج وتجاره تجاوزدن الچکوب مکتوبکزله اعتماداولنور ادملریکوز کوندرله که اول دیارك احوال و انتظامنه متفرع اولان امور نهایسه مقرر اولا اکر اول جانبك اختلالنه سالك اولورسك بعنایته الله تعالی بو جانبدن مقتضی اولان امور نهایسه تدارك اولنور صکره صلح مراد اولنمشیدی دیمك مفید اولماز زیاده ندیمك (نه دیمك) لازمدر .

فی ٦ ربیع الاول ٩٧٣

ایکنجی — استانبولده آچه یی ایشیدن ، بیلن یوقش . وقعه دن بیللرله اوکجه یازلمش عربجه ، تورکجه کتابلر کتبخانه لرمزده طوریبور . بونلر بریانه ، پادشاه نامه سنده خاصه رئیسلردن «لطفی» نك هند یالیلرینه کیدوب کلدیکنی سویلیور .

اوچنجی — ایلچیلر بر ایکی ییل استانبولده قالمشلرده بردورلو پادشاهك حضورینه چیقمغه یول بوله مامشلر .

بوکبی ایلچیلر ایچون فاتح یاقینلرنده آیروجه بر «ایلچی مسافرخانه سی» اولدقدن باشقه ، حج ، زیارت وسیاحت ایچون تورکستاندن ، هنددن ، شوردن بورادن کلوب کیدنلرك اللرینه سوزك کلیشی « قریمه » ویا « عدنه وارنجه یوللرده کی بکلر بکیلر ، بکلر و قاضیلره حکم که « دیه باشلایان فرمانلرله بونلری قوللامغك ، هردورلو یاردیم اولنمغك امر ایدلدیکنی چوق کوریبورز .

سلطان سلیم دورنده صوقوللی ایکنجی برپادشاه ایدی . قوجه بر

کمی یوکی ببر ، بهار هدیه‌سیله کلن ایلچی‌یی صوقوللی دوما سون ، عقللره صیغار شی دکلدر . هم نامه بونی آچیقجه سویلیور . ایلچیلر یولده ایکن ویا بورایه واردقلرنده سلطان سلیمانی سفره چیقمش ، استانبولده قائممقام وزیردن باشقه کیمسه یوق ایدی . پادشاه «سیکت‌وار» ده مرحوم اولدی ، یکی پادشاه کلدی ، البت بوبییل قدر سوردی . یوقسه ، اودیپلومات صوقوللی خلیفه‌لکك آدینی صانی بوکسلده‌جك بویله برایشی قاچیرتماز .

بوکلن ببری بیلمیورسه کده ، پادشاهك ایلچی‌یی آغیرلادیغنی ، آیروجه برتکنه ایله اسکندریه‌یه یوللادیغنی ، عدنه قدر یوللرده بوتون دولت مأمورلرینك ایشلرینه باقوب ، یاردیم ایتلری ، بورادن کوندرلن طوپ ، توفنك ، جبخانه‌نك یرینه ، اورایه کیده‌جك بارچه‌لرمزك دونوشده پرنج ، بهارات یوکلری امرلرینی، کمی وسلاح یاپیجی اصنافندن دردر بشر یاماقلریله برابر ، اللیدن فضله اوستالر ، ایشجیلر کوندرلدیکنی بوکون آدلری وصنعتلریله برابر جدولی کوریبورز .

یازیقکه ، بوسفرك باشلانغجنی بوقدر ایو بیلیرکن صوکی نه اولدی ، نصل‌دوندیلر المزده تام برخبری یوقدر . بونی شوراده بوراده راست کلدیکمزلرله تماملایه‌جغز .

سویشده اون بش ، وصکره‌دن درت دها قاتیله‌رق ، اون‌طقوز قدرغه، کیده‌جك اشیا وعسکری طاشیمق اوزره‌ده اوچ پارچه، غراب جنسندن برقاچ تکنه‌لر حاضرلاندی . بونلرك اوزرینه مصر قپودانی « قورد اوغلی خضر بك » باشبوغ اولدی وکندی قره‌یه چیقدیغنده کیلرك قوماندەسی سویش قپودانی « محمود » بکه قاله‌جقدی . بونلرك هپسی سلطان علاءالدینك امرینه باقه‌جقلردی . سلطان علاءالدین کوکللریله قاله‌جقلردن ایستدیکی قدر آدمی اورادە طوته‌بیله‌جکدی . کیدن عسکرك برییللق معاش وذخیره‌سی واردی . فضله‌سنی آچه حاکمی ویره‌

جكدى . تام قالقه‌جقلرى صره‌ده يمن ايشى بويودى، كميلره چوق ايش چيقدى ، نه ياپسونلر ايشى بر بيل صوكره‌يه براقديلر . فيلو بوييلى مصردن مخايه ، عدنه ، عسكر طاشيمق ، يمنك دكيز يولنى كسمك ايله اوغراشدى . وثيقه‌لرى شونلردر :

بوندن اقدم اسكندريه قپودانى اولوب بعده ارسال اولنان عسكره سردار اولان حضر بكه حكم كه

انشاالله الاعز امر اولنان دونانمه ايله اول‌ديياره وصول ميسر اولوب بريره وياخود بر قلعه دوكمه طوب چيقارتملو اولدقده سن ايرى اولغين چيقاجق طوپلرى سن چيقاروب قره‌ده لازم اولان خدمت اوزره اولوب كميلرى من بعد بوزميوب كميلرك جنكجى‌سندن كورلجى‌سندن داخى سندن ولازم اولاندن بر فردى چيقارميوب كميلرى بوزميوب مكمل حاضر اولوب كميلرى سويش‌قپودانى اولان محمود دام عزه كوندرمك امر ايدوب بيوردوم كه امرم اوزره انوك كبى بريره وياخود بر قلعه دوكمكه طوب چكملو اولدقده كميلرى بوزميوب كما كان جنكجى وكورلجى وسايرطوپجى آلتجى‌لرى ايله طوروب مشارالیه محمود دام عزه كميلردن چيقمايوب كميلرى حفظ ايليه‌كه انوك كبى سن قره‌ده خدمت اوزره ايكن دريادن وياخود اسيردن كميلره برضرر احتمالى اولميه

اجى پادشاهنك الچيسى حسينه حكم كه

حاليا يمن جانبنده فتنه ظهور ايدوب دفع ورفعلرى اهم مهماتدن اولغين ولايت هنديه ارسال اولنه‌جق دونانمهٔ همايون بوسنه تأخير اولنمشدر. بيوردوم كه انشاءالله تعالى عنايت حق وجل وعالى ايله اول جانبك فتنه و فسادى دفع ورفع اولدقده‌نصكره ذكراولنان دونانمهٔ همايون معاهده اولنديغى اوزره . . . . بيقصور ارسال وايصال اولنور ـا ٥ رجب سنه ٩٧٥

مصطفى چاوشه ويرلدى

شوراده خضر رئيسك باشندن كچن بروقعه‌يى سويله‌دن كچميه‌لم . زيديلر عدنى ضبط ايتمشلر ، خضربك كيدوب قورتارمش ايدى . حاكمى اولان « قاسم ابن شويع » خضرك النه كچمش ايكن برشى ياپمامش ، حتى كوزل معامله ايتمشدى . بوايلك بيلمز حريف پاره ايله برينى طوتمش ، وديوانه طورينى طاقينان بوچاقين ديوانده ايكن خضر بكه برقما اورمق

ایسته‌مش ایسه‌ده همان آیاغه فیرلایان خضر یالکز آیاغندن یاره‌لانمش وبینه ایندردیکی قورقونج یومروغیله لشنی سرمشدر . [١]

شوحاله سفرك (٩٧٦) ده اولدیغی کورولیور واورایه واردیغی بیانیورسه‌ده ایشی نه‌قدره قدر کوتوره بیلدکلری قارا کلقدر . کیدنلرك برچوقلری اوراده قالمشدر .

بوندن سکسان‌طقسان یيل صوکره کاتب چلبی (جهانما) سنده، و ابو بکر دمشقی (جغرافیا) سنده آچه‌لیلرك جنکجی اولدقلرینی ، طوپ دوکمکی ، قلیچ مزراق دووملکی بیلدکارینی ، بونلری هپ تورکلردن اوکرندکلرینی سویله‌دکدن صکره بوندن اون یيل صوکره ، میلادك ١٥٧٩ ، هجرنك ٩٨٦ نجی یيلنده « منلویس » دینان برپورتکیز آمیرالنك اون ایکی کمیلك فیلوسیله بونلری فنا حالده بوزدیغنی ، ویوز کمی قدر غیب ایتدکلرینی سویلیور .

خضرك آلدیغی امرلر آراسنده سلیمان پاشانك « دیبو » ده براقوب قاچدیغنی و سیدی علی نك [مرآت الممالك . اقدام کتبخانه‌سنه باق] کچرات حاکمنه تسلیم ایتدیکی طوپلری ، ویا بهالرینی آلوب کتیرمکی‌ده کوریيورز . بوده سیدی علی سفری ایچون بروثیقه‌در .

صوکره، آچه‌راچه‌لری عائله‌سندن بر ذاتك سوزلرینی شورایه کچیریيورز. « راجه عائله‌سنه منسوب برذاتك افاده‌سی » فی ٢٢ کانون ثانی‌سنه ١٩١١

---

[١] بدیوان درون رفته دیوانه وار
بز آتش زده خنجر آبدار
خضر یك برجسته ازجای خویش
روان‌جوی‌خون‌دیده ازپای‌خویش
بدیوانه مشتی‌زده پیلتن
کسسته‌رك جان سستنش وزمین
شهنشاهنامهٔ لقمان

اوروجك، باربارووسك ایلك یولداشلرندن « قورد اوغلی‌مصلح‌الدین » رئیسك اوغللری اولان بوآرسلانلر درت بش کشیلردر . بونلرد ینه مصر قپودانی « شجاع » ، ردوس بکی « احمد » ك آدلری جربه سفرلرنده کچمش ایدی .

وقتيله سوماطره راچه‌سى طرفندن برهيئت مبعوثه كوندريلوب درسعادتده ذات حضرت خلافتپناهيدن معاونت‌طلب ايدلمش وبو مراجعت اوزرينه بورايه درسعادتدن ايكى سفينهٔ عثمانيه كلمش وعسكريدن وارباب صنعتدن برچوق معلمين واصل اولمشدر . كميلرك بايراقلرى وطوپلرى هولانده‌ليلرله صوك محاربه يعنى يكرمى بش سنه اولنه قدر موجودايدى بوايكى سفينه درسعادته عودت ايتمامش ايدى . بونلرك ايچنده‌كى هيئت عثمانيه بزى تعليم ايچون آچه‌ده قالمش ايدى وبونلر برترك كوپى دخى تشكيل ايلمشلردى . بوكويك اهاليسى الآن كنديسنك ترك نسلندن كلديكنى بيلير ايسه‌ده يرليلرله وقوع بولان ازدواجاتدن طولايى عادتا يرلى اولەرق يرلى لسانندن بشقه برلسان بيلمزلر مع مافيه چهره‌لرنده آزچوق ترك عرقنه مشابهت موجوددر . اشبو سفينه‌لرله برابر ذات حضرت خلافتپناهى طرفندن راچه‌مزه خطاباً برفرمان كلمش ايدى . اشبو فرمان‌عالى‌اليوم «آمبون» ده منفى بولنان‌صوك‌راچه‌مزك نزدنده‌در . كذلك اشبو سفينه‌لرله برخطبه صورتى دخى كلمش واشبو خطبه الآن باقى وهرجمعه آچه‌ده قرائت‌ايدلمكده‌در . واولوقت سفيرلرمزه‌وراچه‌مزله منسوباتنه ذات شاهانه طرفندن هديه‌لر كوندرلمش وهديه‌لرك برچوغى اصحابى نزدنده محافظه ايدلمشدر ، آچه‌دن كيدن هيئتك رئيسى «خليفه معدوم» اسمنده برذات ايدى . كلن سفينه‌لرله انواع شكل وجسامتده طوپلر كتيرلمشدر . بونلر ميانده غايت اوزون طونجدن معمول اون اونبشه قريب جسيم طوپ كتيرلمشدر . بونلردن ماعدا طولاً صغير فقط غايت كنيش اغزلى طوپلر دخى بولنمقده ايدى . شيمدى بونلرك كافه‌سى نرده بولندينى معلوم دكل . روايته نظراً پاپلدقلرى معدنلرك اهميتنه بناءً تخريب ايديلوب صليب وكليسا قامپانه‌لرى دوكولمشدر . درسعادتدن كلن هيئتك رئيسى «سيد الكمال» ياخود آچه‌جه «المون» دركه برولايته بك ـ درجهٔ ثانيه‌ده راچه ـ تعيين ايدلمش‌ايدى . اصول‌تدريسى

تطبیق ایدن علمادن شیخ « عبدالرؤف » وسنتجی « تنکوسیو قووالا » نامله رینده کی ذوات اولوب بوایکنجیسنك اصل ترکجه اسمی محفوظ قالمامشدر . بوهیئت اعضاسندن دیکر بر قاچ ذات دها ولایت بکلکلرینه تعیین اولنمشلر ایدی ، اولادلرنده ترك علائمی محفوظ قالمشدر . »

شوذاتك ده سوزلری بزم وثیقه لری اوخشایور . لکن کیلرك حایسیله آیریلیورسه ده ، بلکه ایکیسی اوراده قالمش اوله . صوکرده بر سیدالکمال وار . فرمانده بونك ده اسمی کچیورکه ، بلکه لاقادیو ، مالدیو کبی ، آرال [طاقم آدا] لرك حاکمی اولسون . بونکله برابر اویللرده کی قوجه پورتکیز فیلوسنك یول اوغراغندن کچمك ایچون ایکی کمینك کیده میه جکی ، بوقدر سلاح وجبخانه و آدمی اویله ایکی کمی ایله کوندرمکك عقللی ایشی اوله مایه جغی کوزاوکنه آلنورسه ، بنه بزم وثیقه لرده اولدیغی کبی ، اوفیلو آزدن آزه یکرمی تکنه دن آشاغی دکل ایدی .

بنه ارشد بك افندینك کوندردیکی کاغدلر اراسنده عثمانلی سیاحلرندن « عبدالعزیز » دنیلن برذاتك شوسوزلرینی قیصه جه یازییورز .

« ١٨٩٨ ده آچه یه کیتمش ایدم (مه لابوح) راچه سی « طوقو سلیمان » ایله کوروشدم . بوسفردن سوز کچمش اکن اوطوپلردن قالان وارمی دیه صوردم . برینك صوماطره ده حکومت قوناغنده بولندیغنی خبر ویردی . بردانه سنی ده جاوا ده بولدم .

آچه ده بعض تورك مزارلری ، تورك یولی آدملر کوردم . یازیقکه بونلر برشی بیلمیورلردی . یالکز تورك اولدقلرینی سویلیورلردی . بشقه برشیئه راست کله مدم »

بوسفر اوزرینه طوپلوجه برشی سویلنه بیلورسه اوده ، بوسفری ایتدك ، کیدنلرك چوغی اوراده قالدی ، بوکونه قدر یرلیلر بونی اونوتمامشلردر . مقاله من قیصه ودار اولمقله برابر تاریخمزده قارا کلق قالان بوسفری اولدقجه آیدینلاتمغه یاردیمی اولدی صانیرز .

صفوت

علمدار مصطفی پاشا

[اونجی نسخه‌دن مابعد]

علمدار پاشانك بو موفقیاتی پادشاهك صوك درجه محظوظیتنی موجب اولیوردی. دولتجه اجراسی عادت اولان تلطیف وتوقیر وامثالی مکافاة بویله یارارلقلره مقابل اولمق لازم کلدیکندن روسیه‌لونك شوکتنه قارشو طونه سرحدنده کی یوقسوللغمز آره‌سنده کوستریلان بوخدمتلر حقیله شایان تقدیر اولدیغندن سلطان سلیم طرفندن علمداره استانبول کاری مرصع بر پالا احسان اولندی.

مفصلات تواریخده ایضاحاتی مندرج اولان بوسفرك وقایع حربیه‌سی طونه بوینده محضا علمدارك همتیله یولنده کیتمکده و دیکر طرفدن‌ده روسیه‌لیلره قطعی بر ضربه اینديرلمك اوزره اردوی همایون اخراج ایدلمکده ایدی.

انجق انکلیزدونمانسنك درسعادته ورودی وپولتیقه احوالنك رنکدن رنکه تحولی ومرکز سلطنت سنیه‌ده‌کی رجال دولتك بی‌رنك ترددی محاربه‌یی صفحات اولیه‌سنده توقیف ایدرك اردوی همایونك خروجنی اوچ آی قدر تأخیر ایلش ایدی.

روسیه‌لیلر ۱۲۲۱ سنه‌سی رمضانینك اواسطنده تجاوزه مبادرت ایلمشلر ایدی. اردوی همایون ایسه ۱۲۲۲ سنه‌ی محرمنك اون سکزنجی کونی داود پاشا صحراسنه چیقاریله بیلدی. صدر اعظم (ابراهیم حلمی پاشا) صفرك اوچنجی کونی داود پاشا صحراسندن قالدیردیغی اردویی اون بر کون صکره ادرنه‌یه ایصال ایلدی.

بوصره‌لرده صربستان‌جهتنده‌کی رعایا آره‌سنده وقوع بولان اختلالات سببیله اوطرفده‌ده حرکات عسکریه اجرا اولنمقده ایدی.

اردوی همایونك ادرنه‌ده توقفی عقیبنده برطرفدن طونه یالیسنه دیکر طرفدن صربستان اوزرنده‌کی حرکات عسکریه یه معاونت اولنمق اوزره ترتیبات لازمه‌ایله اوغراشلمغه‌باشلانلدی. اون بش کون امتداد ایدن بوتوقف اثناسنده طونه حوالیسندن بربرینی متعاقب مظفریت خبرلری وارداولمقده ایدی.

روسلر اسماعیل قلعه‌سی اوزرینه اون یدی دفعه هجوم ایتمشلر وهر دفعه‌سنده محافظ غازی قاسم پاشا ایله علمدارك بلوك باشیسی پهلوان آغا واسطه‌سیله قهر اولنمشلر ایدی.

مارشال میکلسون بالذات یرکوکی اوزرینه قوتلی بر اردو ایله کلمش وقلعه‌یی محاصره ایلمش ایدی. علمدار مصطفی پاشا روسجقدن یرکوکی امدادینه یتیشه‌رك بش ساعت سورن خونریزانه بر محاربه‌ده روسلری پریشان ایلمش ایدی. بوخبرلر یکدیکرینی متعاقب اردویه واصل اولمقده وعلمدار نامی دیلدن دیله دوران ایلمکده ایدی.

هیچ یوقدن حوادث چیقاران برطاقم ارجوفه فروشلرك ویا مصطبهٔ استراحتدن قلدامق ایستمیان اردو تنپرورلرینك نشر ایتدکلری لاقردیلرله کویا اردونك کندی سمتنه حرکتندن طولایی علمدارك قوشقولاندینی وبوندن ممنون اولمدینی اشاعه اولنه‌رق اورتیه بر تردد دوشدیکی صره‌ده مقدما اسمی ذکر اولنان بهیج افندی ایله علمدار پاشانك کتخداسی (ابوبکر اغا) ادرنه‌یه کلیویردکلرندن بوترددلر تماماً زائل اولدی. مع هذا علمدارك برقات دها توثیق روابطی ایچون بوایکی ذات اعادةً روسجق جانبنه ارسال اولندی.

ابوبکر اغا میر آخور اولمك وبهیج افندی دخی باش محاسبه‌جیلك ایله تلطیف اولنمشلر ایدی.

بو ذوات علمدار نزدینه واصل اولنجه اردونك استقبال اولنمسی حقنده کوسترد کلری ایجاب اوزرینه پاشا اون بیك قدر منتظم سواری ایله اردویی استقباله شتاب ایلدی.

اردوی همایون ادرنه‌دن حرکتله ربیع‌الاولك اوائلنده (پراوادی) کناریته واصل اولمش ایدی . علمدار معیتیله اردویه ملاقی اولدی .

« ارکان اردوی همایون‌پك زیاده ممنون‌اوله‌رق کوزل‌ضیافتلر وطاتلی‌مصاحبتلر ایله معامله بالمجامله ایدوب اول‌شیر وحشت سمیر دخی رجال دولتك نازك وطاتلو طرز ومعامله‌لرندن خوشنود وشیرینکام والفتلرینه رام اوله‌رق اردوی همایون لوازماتی پیدرپی تدارك وارسال ایتمك تعهداتی اثنای صحبتده علاوهٔ کلام ایلمش اولدیغنه مبنی طرف سردار اکرمیدن کندویه (لوای شریف سرعسکرلکی) عنوانیله شرف‌وشان ویرلدکدن‌صکره کندوسی روسچغه رجعت واردوی همایون دخی سلستره‌یه طوغری حرکت ایتمش ایدی . [جودت] »

علمدار مصطفی پاشانك اردوی همایوندن مفارقتنك ایرتسی کونی (۱۱ ربیع‌الاول ۱۲۲۳) اوتاغ سرداری دخی پراوادیدن حرکت ایدرك اردو سلستره‌یه واصل اولدی. شهرخارجنده اوتاغ قورلدی . (۱۶ ربیع‌الاول ۱۲۲۳)

طونه‌نك قارشو جهتنده روس مواقعی کورنمکده اولدیغندن اوکیجه اردوده‌کی فدائیلردن برقسمی (چته) تشکیل ایدرك قایقلرله قارشویه کچوب یاپدقلری باصقینده برخیلی اسیر آله‌رق کلدیلر ایسه‌ده اسرانك قسم اعظمی یرلی رعایادن اولدیغندن یا کلشلق یاپلدیغی ظاهر ایدی .

سلستره‌ده قرارکاه اتخاذ ایلیان اردوی همایون ارکانی حربك صورت تعقیبنی مذاکره ایدرك (بکرش) قصبه‌سنی روسیه‌لودن تخلیص ایتمك اوزره برپلان ترتیب ایتمشلرایدی انجق بوتصورك حیزحصوله چیقه‌بیلمسی روسیه‌لولرك سلستره قارشوسنده تحکیم ایلدکلری (قره‌لاش) اطه‌سنی ضبط ایتمکله ممکن اوله‌بیله جکندن اوراسنك تسخیری ایچون ترتیبات یاپلدی . فقط روسیه‌لولر اطه‌یی تخلیه ایله بکرشه رجعت ایلدکلرندن ترتیبات حربیه‌یه حاجت قالمقسزین اطه‌یه کچلدی . ویکیچری بلوکلری، اغالری پهلوان اغا [۱] ایله اوراده اردو قوره‌رق متریسلندیلر .

[۱] (بوپهلوان اغا) یکیچری اغاسی پهلوان اغادر صدراعظم چلبی مصطفی پاشانك سوء تدبیریله نائل وزارت اولمش وکندی معیتی اولان یکیچری افرادی

علمدار مصطفی پاشا ایسه هر حالده روسیه‌جق موقعنی صدراعظم اردوسندن دها قوتلی طوتمش وبویله‌جه روس قوتنه قارشو قوهٔ عثمانیه‌یی تمثیل ایلش‌ایدی . برطرفدن کندی منطقهٔ مدافعه‌سنی اداره ایدرودیکر طرفدن‌ده اردوی همایونك لوازم وذخائرینی احضار ایلر ایدی .

روسیه‌لولربوصره‌لرده فرانسه‌امپراطوری ناپولیون بوناپارتك (تیلست) معاهده‌سیله‌اورته‌یه‌قویدیغی دولت‌عثمانیه مصالحه‌سی‌ویاخود عثمانلی مملکتلك مقاسمه‌سی نظریاتی ایله مشغول بولندقلرندن جدی برصورتده حرکات عسکریه‌یه باشقدقلری جهتله اردومزك عدم اقتداری کوزه کورنمکده ایدی. یوقسه‌جدی ودواملی برمحاربه جریان ایتسه‌ایدی اورته‌ده‌علمدار پاشا قوتندن بشقه اسباب مقاومت موجود دکل ایدی .

ایشته بوصره‌لرده تبدل سلطنی نتیجه ویرمن استانبول‌اختلالی ظهور ایتمش ، اردونك سلستره‌یه مواصلتنك ایرتسی کونی (١٧ ربیع‌الاول ١٢٢٢) (قباقجی مصطفی) رفع علم عصیان ایلش ودرت کون صکره (٢١ ربیع لاول ١٢٢٢) سلطان سلیم ثالث خلع اولنه‌رق مصطفای‌رابع تخت حکمداریه کچمش ایدی. اختلالده سلطان مصطفی طرفدارلرینك غایت مهم فعالیتی اولدیغندن اردوده بولنان و(سلطان مصطفالی) اولان یکیچری اغاسی پهلوان اغانك قباقجی ایشنی طویوبده اردوده بر وقعه چیقارمامسی ویاخود یکیچریلری آرقه‌سنه طاقوب استانبوله کتیرمامسی ایچون عزلی مناسب بر تدبیر کوریله‌رك اختلالك ظهوری عقیبنده

طرفندن قتل ایدلمشدر. بوسنه‌ده (صوقول) قصبه‌سنده متولد‌برخرستیان چوجنی اولوب اهتدا ایتمش وعسکره یازلمش‌ایدی . وقور وجسور برآدم ایسه‌ده غایت اداردسز ایدی. [وقعهٔ سلیمیه] — مقدما اسمی سبقت‌ایدن علمدارك بلوك باشیسی پهلوان اغا ایسه بشقه برذات اولوب (پهلوان ابراهیم اغا) نامیله معروف ایدی بالآخره (بابا پاشا) نامیله امور دولتده یارار بروزیر اولدی. علمدار مصطفانك الك .وثمن ارقداشلرندن بهادر برذات ایدی . ١٢٢٤ سنه‌سنده وزارتله رقه والیسی اولمش وبرخیلی ولایتلرده بولندقدن صکره ١٢٣٦ ده وفات ایلمشدر . [سجل عثمانی]

استانبولدن سردار وصدر اعظم ابراهيم حلمى پاشايه امر كوندرلمش ايدى .

نه غريبدركه استانبولده اختلالك ظهورى آنده اشرانك نظام عسكريله همان امحاسى قابل ايكن الجاى مرحمت ومرؤتله قطعى براجرا آتده بولنلميه‌رق سلسنره‌دكى اردوده وقعه حادث اولمسون ديه تدبير اتخاذ اولنمش !..

صدر اعظمك اجرا آته مباشرتى پهلوان اغانك مسموعى اولديغندن محافظهٔ موقع غيرتيله معيتى اولان يكيچرى بلوكلرنى بالتشويق اختلال چيقارمسى اوزرينه تكرار اغالقده ابقاسندن بشقه چاره كوريله‌مديكندن تبديل حقنده‌كى تشبث عقيم قالدى. فقط اردونك حالى دكيشوب پهلوان اغا قره‌لاشده محترز واصل اردو دخى احوال‌جاريه الجاسيله عاطل‌قالدى.

بوائناده ايدى‌كه تبدل سلطنت وسلطان مصطفانك جلوسى خبرى اردويه واصل اولدى . يكيچرى اغاسى اساساً سلطان مصطفى طرفدارلرندن ويكيچرى كروهيده تجدد علمدارلرندن اولدقلرى‌جهتله بواحوالدن صوك درجه ممنون اولدقدن بشقه زوربالرك استانبولده‌كى اجراآتنى اروكاهده‌ده تطبيق ايلمك اوزره « يولداشلريمز آستانه رجالنى بتيرمشلر بزه بوراده‌كيلرى بتيرملم » كبى ترهات ايله افكار اختلالجويانه‌يه ميدان ويرديلر. بونك اوزرينه اولا اردوده بولنان رجالدن سلطان‌سليم‌طرفدارى بيلنان (مكتوبجى تحسين) و (محاسبهٔ اول رامز) افنديلر عزل اولنمش وحتى رامز افندى قوالهيه اعزام ايدلمش ايسه‌ده ايش بونكله قالميوب يكيچرى اغاسنك پك ايلرو واران تجاوزاتى نتيجه‌سنده يكيچريلر صدر اعظميده ايستمامك صورتنده غلو ايلدكلرندن ابراهيم حلمى پاشا كندى اوزرينه هجوم ايدن اختلالجيلرك الندن قورتيلوب روسجغه علمدار پاشانك يانينه فرار ايله جانى قورتاره‌بيلدى .

ديكر طرفدن استانبولده جلوس عقيبنده ينه مهر همايونك ابراهيم

حلمی پاشایه ارسالی مصمم ایکن بوطرفده اردودن صدر اعظمی‌قاچیران زوربالر اردوده بولنان ابوبکر پاشانك صدارتی عرض محضر ایدرك پایتخته آدم کوندریپورلر ایدی . انجق اردونك محضری استانبولده‌کی زوربا سرکرده‌لری، زدنده مظهر تصویب اولمدی اردونك محضری درسعادته ورود ایدنجه صدارتك انحلالی آکلاشلمش وفقط طلب اولنان تعیینك تصویی جهتنه کیدلمامش واختلاجیلرك تسیبلری ایله (آق دکز بوغازی سرعسکری چاپی مصطفی پاشا) صدر اعظم وسردار اکرم تعیین‌ایدیلدیرك اعزام ایدلمشیدی .

یکی صدراعظمك اردویه وصولنه قدر صاحبسز قالان سلستره قرارکاهی یکیچری اغاسی پهلوان اغانك بی‌سروبن اجراآتیله اغتشاش ایچنده چالقاندی طوردی .

اردوده ضابطهٔ عسکریه‌نك انحلالی مدهش براغتشاش حالنی آلمش ایدی . برطرفدن‌ده روسلر سلستره قارشوسنده تحشیداتنی تجدید ایدیوردی . احوالك کسب ایتدیکی وخامت دوشونمك حاسه‌سنه صاحب اولانلری قورقوتدیغندن اردو ارکانندن بر قسمی کیزلیجه علمدار مصطفی پاشایی سلستره‌یه دعوت ایلدیلر .

علمدار ، ذاتاً نزدینه التجا ایدن صدر سابقدن احواله کسب اطلاع ایتمش اولدیغندن عسکری میانندن بش بیك کزیده سواری انتخاب ایدوب سلستره‌یه یتشدی .

علمدارك ورودی اردوده باشی بوش کزن یکیچری قبادایلرینی اورکوتمش اولدیغندن برقاچکون ایچنده اردو اسکی انتظامنی آلدیغی کبی قابنه صیغه‌میان پهلوان اغا دخی قره‌لاشده سینمش ایدی . علمدار مصطفی‌پاشانك اوحوالیدن ذاتاً ولوله‌دار اولان صیت وشهرت وبودفعه‌ده اردو ایچروسنه القا ایلدیکی حرمت ایجابنجه صدر اعظملغك آرتق کندیسنه توجیهنده هیچ شبهه براقمیور ایدی .

فقط (٢٤ ربیع الآخر سنه ١٢٢٢) صدر جدید اردویه واصل اولدی . بو برحادثهٔ عجیبه اولدی .

طونه سرحدلرینی قلیجنه بورجلی بیلن، اردویی لطف ومعاونتیله کچندیرن علمدار شهرتنه لایق بر معامله بکلر ایکن صدر اعظمدن عظمتفروشانه برمقابله کوردی .

چلبی مصطفی پاشا وقع صدارتدر دیه جعلی برعظمت ایله کوستردیکی اطوار خود فروشانه‌دن علمداری متنفر ودلکیر ایتدی . بومباینتده کی طرفیندن بری واقعا صدر اعظم ایدی . فقط احراز ایتدیکی منصب برلیاقت ومزیت نتیجه‌سی اولهرق استحصال اولنمش دکل ایدی . زورباللر اویله ایستمشلر پادشاهده « اولسون ! » دیمش اولمش ایدی حالبوکه دیکری طونه سر عسکری علمدار ایدی . دولتك موجودیتی اوحوالیده انك قلیجنه طیانیور ایدی . بونیده فطرت وزمان میدانه کتیرمش ایدی .

رسوم ظاهره ایله حقیقتك مصادمه‌سی اولان شو وقعه‌ده چلبی پاشا ایتدیکی خطایی آکلایه‌مدن علمدار پاشایی الندن قاچیردی .

علمدار مصطفی پاشا « خلقتنده فطری اولان عناد ووقار » ایله صدر اعظمه صغوق معامله ایتمکده قصور ایتمدی. بوزوق دوزن برحالده بولنان و انجق کندی همتیله اياقده طوران بسلستره اردوسنی یکی صدر اعظمه دور وتسلیم ایدرك سابق مکتوبجی تحسین افندیی یانه آلهرق روسجغه چکلدی .

صدراعظم اوقدر غافل ایدی که اردویه ورودی کونی کندینه آلای کوسترن منتظم سواریه حیران اولوب اردویه کوکنمش ایدی . علمدارك اردودن منفعلاً مفارقتی کونی او منتظم سواراینك‌ده چکلدیکنی وکندی معیتنك (چرپنه) قالدیغنی کورنجه فضولی عظمتنك جزاسنه اوغرادی . فقط اظهارتجلددن بشقه چاره یوقایدی . کندینی کوسترمك لازمایدی .

ایلك ایشلرندن بری یینه کمی آزی یه آلمش اولان یکیچری اغاسنك تلطیفیله یاتشدیرلمسی اولدی . پهلوان اغایه وزارت توجیه ایدرك (پهلوان پاشا) یاپدی. یکیچریلری ، ضابطلرینی عطایا ایله دلسیر ایلدی .

« انجق اردوی همایونك اداره‌سی علمدار پاشانك همتنه موقوف اولدیغی حالده بوکره بروجه مشروح روسجغه عودت‌ایتمسی اوزرینه اردوی‌همایونه‌ذخیره وسائره تدارك وارسالی خصوصنده مسامحه ایدر اولدی . [جودت] »

علمدار اردوده بولندیغی‌زمان کرك لوازم‌کرك انضباط خصوصلرنده حقیقةً برانتظام جاری ایکن عودتندن صکره یالکز ذخیره جهتندن دکل ضبط وربط جهتندن دخی فنا فنا حاللر ظهوره باشلادی .

چلبی‌مصطفی پاشانك اقتداری نه انتظامی اعاده‌یه نه‌ده انضباطی تأمینه کافی کلیوردی .

اردو بریاندن ذخیره‌سزلکدن مضایقه‌ده اولدیغی کبی دیکر طرفدن‌ده علمدارك مفارقتیله برابر سیندکلری دلیکلردن چیقان یکیچری اوباشانك تجاوزلریله بیزار ایدی . بوصره‌لرده ایدی‌که روسیه‌نك قارشو یقه‌ده تحشیدات وحرکات جدیده‌ده بولندیغی خبر آلندی . ایشك رنکی پك‌فنا برحاله انقلاب ایدییوردی . ارتق یینه علمداره مراجعتله انك اقتدارینه التجادن بشقه چاره قالمامشیدی بوائناده رومانیا اراضیسنه کچمش اولان (چرخه‌جی علی‌پاشا) برمصامه‌ده بوزیله‌رق سوء تأثیراتی ارتدیر دیغندن « رجال دولت همان علمداره نواز شنامه‌لر کوندروب ودرسعادته اخطار ایله جانب ملوکانه‌دن خطوط‌همایون وتشریفات سنیه ارسال ایتدیروب ای کمافی‌السابق یوموشاتدیلروسردار اکرم‌ایله‌باریشدیردیلرایسه‌ده‌اره‌لری‌ایصینه‌مدی. [جودت] » معمافیه یینه کندی داخل حدودینی حراست ایتمکله برابر اردونك لوازم خصوصاتنی‌ده دوزلتدی .

علمدارك بودفعه‌کی باریشمسنه وروی ملایمت کوسترمسنه سبب‌ایسه نه‌ارکان دولتك مراجعتی نه‌ده‌سلطان مصطفانك ارسال ایتدیکی تشریفات ایدی . انی‌تحریك ایدن مشیمهٔ ظهوره هنوز طوغمش اولان اومشهور (روسجق‌جمعیتی) ایدی .

§

بهيج افندى ، مأموريت معلومه‌سيله علمدار نزدنده بولندقجه اووحشت پرورده طينت علويه‌نك حسيات وطنيه‌سنه طوقونه‌رق مايهٔ حميتله محمر اولان قلب صافى سلطان سليم خانه قارشو تأييد روابطدن ومملكتك احوال پريشانه قاشو چاره‌ساز اولمق اميدلرندن عبارت اولان مقاصده كوره حاضرلمش ايدى .

جلوس مصطفا خان ايله اردوده حاصل اولان تبدل صره‌سنده عزل ايديلانلردن (رامز) افنديسنك مزايا واقتدارينى بهيج افندى علمدار مصطفى پاشايه اكلاتمش اولديغندن پاشا معتمد آدملرندن برينى رامز افنديسنك روسجقه عودتنه مأمور ايدوب كوندرمش او ذاتده رامز افندى‌يى بولده ، (فلبه) ده بولوب علمدار نزدينه كتيرمش ايدى .

علمدار پاشا اردودن دعوت اولندينى وبالاخره چلبى مصطفى پاشا ايله آره‌سى آچيله‌رق عودت ايلديكى صره‌ده تحسين افندى‌يى‌ده برابر كتيرديكندن بهيج ورامز وتحسين افنديلر روسجقده علمدار نزدنده يرلشمش اولديلر .

بهيج افندى ذاتاً علمدارى بردرجه‌يه قدر تنويراتمش ايدى . بواوچ ذاتك ورودندنصكره عقد ايديلان مصاحبت مجلسلرنده دولتك حال پريشانى تصوير ايديله‌رك بو پريشانلغه سبب هپ تجدد عليهدارلغى اولديغى ايضاح ايدلمكده وتجدد حصوله كلمزسه دولتك حالى دوزلمك احتمالى اولمديغى وبو تجدد ايشى‌ده سلطان سليمدن بشقه كيمسه‌نك ياپمسى ممكن بولنمديغى اوزون اوزادى تصوير اولنمقده ايدى .

صره‌سيله ، على‌الدرجات كچن بومباحثات علمدار مصطفى پاشايه آهسته برتأثير اجرا ايدييور ايدى . چوق دفعه رامز افنديسنك كندينه مخصوص طلاقيتله سلطان سليمك مزياتنه وسلطان مصطفانك نصل برغاصب اولديغنه دائر سويلديكى سوزلر اوقدر تأثير اجرا ايدر ايدى كه علمدار اوطورديغى يردن قالقوب كوكس كچيره‌رك كزينير وصول الينى

ارقه‌سنه ، صاغ الینی رامز افندینك اوموزینه قویوب صارصه‌رق :

— آبه ..! سویلیك کوره‌لم اوایشی .... کیده‌لمی استانبوله قا ....؟

دیه اظهار تهیج ایدر ایدی .

علمدارك بوحالنی کورن اوچ ارقداشی حصوله کلن تأثیراتدن ممنون اولورلر فقط احتیاطسز حرکتك ویره‌جکی نتیجه‌لر پیش نظر دقتلرنده تجلی ایلدکجه پاشانك فوران ایدن حسیات حمیت وحماستی زماننده قوللانمق ایچون اداره ایدرلر ایدی . ایشته بوصورتله سلطان سلیمك تکرار اجلاسی مسئله‌سی روسجقده موضوع بحث اولدیغی صره‌لرده استانبول حالا اختلالدن قورتلامش قوجه عثمانلی سلطنتی قباقجینك بازیچهٔ احتراصاتی اولمقدن خلاص اولمامش ایدی .

پایتخت اویله برحالده ایدی که سطوت حکومت لفظ بی‌معنادن عبارت قاله‌رق سلطان مصطفانك اجرای جلوسیله تحصیل منت ایدن یماق ویکیچری حایته‌لری صاحب امرونهی اولمشلر وکرك مقام سلطنتی کرك ارکان حکومتی امرلرینه تابع قیلمشلر ایدی زوربالرك حکومت ایشنه قاریشمامسی ایچون ارکان دولت اشقیا ایله عقد معاهده‌یه مجبور اولدقلرندن تاریخده مثلی کورلمامش بروقعه ظهور ایدرك حیثیت حکومت تذلیل ایدلمش ایدی .

یغما کرلك ، هتك عرض ، سرخوشلق وهردرلو کلخان بکیلك ایله پایتخت اهالیسنك باشنه بلا اولان یماق ویکیچری چاپقینلری استانبولك مقداتنه حاکم کسلمشلر ایدی .

شووقعه پایتختك اوزمانکی احوال روز مره‌سنه برمثالدر :

سلطان مصطفی لیلهٔ رغائبدن صکره قندیل وسیله‌سیله همشیره‌سی اسما سلطانی زیارته کیتمش ایدی . اسما سلطان (کلشن آباد) ساحلسراینده اقامت ایدییور ایدی . کلشن آباد شیمدیکی چراغان سرایینك یرنده مبنی اولوب عینی عرصه اوزرنده بشکطاش مولویخانه‌سی دخی مبنی ایدی . اوکون

مولويخانه‌نك ده كونى اولديغندن اورالرى وباخصوص (يحيى افندى ميدانى) دنيلان ساحه دخى رجال ونسوان وصبيان زوار اهالى ايله طولى ايدى. پادشاهك اوراده‌كى سرايه ورودى ده آيريجه غلبه‌لكه سبب اولمش ايدى. بو صره‌لرده قباقجى مصطفى عسكرلرندن ايكى قلعه يماغى سرخوش اولدقلرى حالده ظهور ايتديلر اهالى اره‌سنده قادينلره تسلطه باشلاديلر بو ايكى ادبسزك حال وحركتى چيركين اولدينى قدر قادينلره موجب دهشت اولديغندن اورته‌لق قاريشدى . شكايت ، فرياد ، يوكسلدى . بو صره‌ده سلطان مصطفى ايله برلكده كلان معيت خاصه‌دن برقاچ كشى اهالى‌يى تسكين و متجاسرلرى دفعه تصدى ايتديلر ايسه‌ده حريفلر سلاح چكدكلرندن ناچار اوراده اسما سلطان سرايى قپوسنده نوبت بكليان بوستانجيلردن استمداد ايلديلر . بوستانجيلر دها ايشه قاريشمدن يماقلر بوستانجيلره پشتو بوشالدوب كورلتى‌يى آزديرديلر . بوهنكامه‌يه اطرافدن سلاح سسنى ايشيدن برقاچ يماق دها يتشدى . برقاچده بوستانجى كلوب ارقداشلرينى مدافعه‌يه باشلاديلر . عادتا جنك اوليوردى . آتيلان سلاحلردن ، صيريلان يتاغانلردن ، چولق چوجق واهالينك فرار وتلاشندن بيوك ربادره حاصل اولدى . نتيجه‌ده يماقلردن برقاچى يارەلنمش ، اوچ بوستانجى اولمش ، دردى يارەلنمش ، اهالينك خسارينى‌ده صوران اولمامش ايدى .

جودت تاريخى ديبوركه « اسافله يوز ويرمكله ايش نه راده‌يه وارمش كه پادشاه كندى سراينده ايكن قپوسنده بكليان نوبتجيلر اعدام اولنيور وحكمدار آلاينى سيره چيقان مخدرات ناموسندن امين اولهميور ايدى. »

اسافلك يوزه چيقمش اولديغى شو زمانده پايتختك يكانه صاحب نفوذى شيخ الاسلام طوپال عطا افندى ايله آكا باش باغليان قباقجى وعونه‌سى ايدى .

استانبولك ضبط وربطدن عارى وبر حال اختلاله قالديغى شوصيره‌لرده سلستره‌ده‌كى اردو دخى پريشانلغك صوك درجه‌سنه وارمش ايدى .

صدراعظم چلبی مصطفی پاشانك علمداره کوستردیکی وضع ناموافقك سیأتی اردوجه حس اولنیوردی. لوازم وذخیره خصوصی اساساً علمدارك غیرت وحمیتنه مودوع اولدیغندن مشارالیهك منفعلاً اردودن مفارقتندن صکره هرنه قدر تألیف بین ایدلمش ایسه ده ینه بوخصوصده اسکیسی قدر غیرتی کوریله میوردی . بوکا سبب ایسه هم انفعال واقعك تأثیراتی همده روسجق قومیته سنك اردویی اوحوالیدن چکمك ایچون تهیهٔ مقدمات ایلمسی ایدی .

بوائنالرده ایدی که معهود یکیچری اغاسی پهلوان پاشا معیتی طرفندن قتل ایدیلهرك شرندن وتغلبندن صدراعظم قورتلدی . فقط ضبط وربط بقایاسندن نه وار ایسه او دخی اورتهدن قالقدی .

اردونك بوکشمکش حالنده کندیلرینك بقاسنی امین کوره میان رجالدن (کتخدای صدر عالی مصطفی رفیق افندی) ایله (رئیس الکتاب غالب افندی) اردودن فرار ایدرك روسجغه ، علمدار نزینه کلدیلر.

بوایکی ذات دخی سلطان سلیم بندکانندن اولدقلرندن سلطان مصطانك جلوسی عقیبنده اعداملرینه دائر خط همایون کلمش ایدی . فقط کندیلری بونی استخبار ایتدکلرندن تخلیص جانه فرصت آرارلر ایکن آغا پاشا وقعه سنی وسیله ایدینوب فراره موفق اولدیلر .

روسجقده طوپلانان بوبش ذات عصرك کزیده ارباب فطانتندن اولدقلرندن علمدار دائره سنه زینت ویرمکده ایدی .

بونلرك مذاکره ومباحثه لری علمدارك عرفان فطریسنده بشقه برکشایش حصوله کتیریبیوردی. کرك بونلرك تلقیناتی کرك علمدارك قبولی ایله حصوله کلان استعداد متقابله آززمان ایچنده اساس مسئله یی حل ایلدی.

روسجق بر انقلاب اوجاغی اولدی . بوائناده رئیس غالب افندی مکالمه مأموریتیله آوروپایه اعزام اولندیغندن علمدار نزدنده دیکر درت ذات قالمش در .

رفيق افندى ، بهيج افندى، تحسين افندى ، رامز افندى. بودرت ذات ذكا وكياستلريله اورتەيه قويدقلرى مسئلهٔ مهمه‌ده نتيجهٔ مطلوبه‌يى حصوله كتيره‌جك مبادى ومقدماتك تهيه وترتيبنه دوام ايلديلر.

اردو، اسمى وار جسمى يوق بر حاله كيرمش ، عادتا رجال دولت ايله توابعندن عبارت قالمش ايدى . موجود يكيچرى اورتەلرى ايله سپاهى بلوكلرى ايسه (قارغه درنكى) شكلنه كيرمش ايدى .

شوحال ايله سرحدده دشمنه قارشو طورمق دكل بارينمق بيله قابل دكلدى . بركت ويرسونكه روسيه ايمپراطورى ايله فرانسه ايمپراطورى ناپوليون بوناپارت ممالك عثمانيه‌نك تقسيمى تصورينى حاوى اولان او مشهور تياسيت معاهده‌سنى عقد ايدرك روسيه‌نك بزمله متاركه ايلمسنى تأمين ايلمش اولديغندن اردونك بوحال پريشانيسندن بر فلاكت تولد ايلمدى .

ذاتاً متاركه سندلرى دردست امضا اولديغندن او حواليده وجودى برشين اولان اردونك ارتق كيرو دونمسى ايچون روجحده تشبثات باشلادى . علمدار اولا اردويى بسليان ذخائرى كسديكى كبى ذخيره تدارككنك كسب مشكلات ايلكده اولديغى بهانه‌سيله اردونك حركتى‌ده انها وتعجيل ايلدى .

چلبى مصطفى پاشا علمدارك بوحاللرندن دوچاراضطراب اولمقله‌برابر سس‌ده چيقاره‌مدى . نهايت متاركه كيفيتى‌ده حاصل اولمش بولنديغندن رجبك ايكيسنده سلستره‌دن ادرنه‌يه حركت ايلدى .

اردونك حركتى انتاج ايدن شو ترتيبات هپ روسجق جمعيتنك اعمال افكارى ايدى .

(مابعدى وار)

افضل الدين

قرامان اوغللری حقنده وثائق محکوکه

دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ایلك دوره‌سندن اعتباراً دولت مشار الیها ایله مناسبات متواليه‌ده بولنان وخاندان آل‌عثمان ایله قرابت وصهریت دخی پیدا ایدن قرامان اوغللرینه دائر الیمزده شایان اعتماد برتاریخ موجود اولمدیغی کبی بوکونه قدر متفرق برصورتده کرك لسانمزده کرك السنهٔ اجنبیه‌ده بوعائله حقنده یازیلان شیلر دولت قرامانیه تاریخنی ظلام مجهولیتدن تمامیله قورتارامیور . یکانه مأخذلر ابن بیبی ونشری وعاشق پاشا وادریس وخواجه سعدالدین وجنابی تاریخلریله منجم باشی‌نك جامع الدول وصحایف الاخباری وکاتب چلبی‌نك جهانمایله تقویم التواریخی وبعض عرب مورخلری اولوب تکمیل دیکر مؤلفلر بونلردن اقتباس ایتمشلردر. کرچه اخیراً نشر اولنان مسکوکات قتالوقلرنده[1] سکه‌لری واسطه‌سیله قرامان اوغللرینه عائد بعض نقطه‌لر تنویر ایدیلمش ایسه‌ده ایکیبوزاوتوزسنه‌دن زیاده دوام ایدن بردولت ایچون بوده کافی کوریلیور . منجم باشی‌نك جامع الدول‌ده علی طریق الاختصار عربجه‌یه بالترجمه درج ایلدیکی شکاری‌نك قرامان تاریخندن هرنصلسه شوصوك زمانلرده برنسخه‌سی بولنه‌رق قرامان اوغللرینه دائر شمدیه قدر بیلنمیان واکثریا تاریخلریمزك خبرلرینه معکوس اولان بعض معلوماتی محتوی اولدیغی اکلاشلمشدر[2]. مع‌مافیه بالاده اسملری محرر

[1] غالب‌بك ، تقویم مسکوکات سلجوقیه ـ متن مقاله‌ده‌کی نوطه‌لرده یالکز « غالب‌بك » دنیله‌رك برده سکه‌نك ویاخود صحیفه‌نك نومروسی کوستریله‌جکدر ـ احمدتوحیدبك طرفندن تنظیم اولنان موزهٔ همایون مسکوکات اسلامیه قتالوغنك دردنجی جلدی « توحیدبك ، موزه قتالوغی » دیه کوستریله‌رك سکه ویا صحیفه نومروسی علاوه قلنه‌جقدر .

[2] شکاری‌نك قرامان تاریخی عن‌اصل بشقه بری طرفندن فارسی اولهرق وشهنامه طرزنده منظوماً یازیلوب بالاخره شکاری طرفندن منثوراً ترکجه‌یه ترجمه

مورخينك ذاتاً يكديكرينه مباين اولان مضبوطاتنه تاريخ‌سنه‌لرينى ويرمين شكارى‌نك روايانى دخى منضم اولنجه قرامان اوغلى تاريخى ايچندن چقيلميه‌جق درجه‌ده مشوش برحاله كيريبور .

بناءً عليه دولت قرامانيه حكمدارانك كندى زمانلرنده طاشلره حك ايتديردكلرى تاريخ كتابه‌لرنده وبلكه اسكى فرامين‌ايله وقفنامه‌لرنده برچارهٔ نجات تحرى ايتمك لازم كليور . اشته بواساسه مستنداً قرامان ممالكنه اجرا ايلديكم سياحتلرده دائما بو جهتى نظر دقته الهرق ممكن اولديغى قدر قرامان اوغللرينه عائد كتابه‌لرى ضبط ايلمش وبالذات كيده‌مديكم محللردن دخى بعض ارباب معارفك همتيله بوكبى وثائقى جلب وبشقه‌لرى طرفندن اولجه نشر اولنانلرى‌ده جمع ايتمش ايدم[١] . شيمدى‌يه قدر بويوله طوپلانان كتابه‌لرك محتوياتى بر قرامان تاريخى ميدانه چيقارمغه دها قطعياً كافى اولمديغى كبى وذاتاً مقصدمزده بوراده بويله برتاريخ يازمق اولميوب بلكه سلسلهٔ قرامانيان حقنده قرانلق بعض نقاطك تنويرينه خدمت وبووسيله‌ايله ايلرودە برقرامان تاريخى تحريرينه بذل همت ايده‌جك اولانلره براساس تشكيل ايدر اميديله وثائق مذكوره بروجه آتى سنه‌لرى صره‌سيله وبعض ايضاحات مختصره علاوه‌سيله درج ايديلمشدر[٢] .

ايديلمشدر. برچوق لزومسز تفصيلاتى حاوى اولديغى كبى سنه تاريخلرينى دخى كوستر مديكندن استفاده مشكلدر. بوتاريخك برخلاصه‌سنى اولجه قرامان قضاسى قائممقامى اولان طاهربك‌لارنده‌يه دائر برچوق معلومات مفيده ايله كوندرمش‌ايدى. بالاخره بروسه‌مبعوث محترمى طاهربك نزدنده بولنان تكميل تاريخك مستنسخ برنسخه‌سنه مراجعت ايتمكلكمزه مساعده بيوردىلر. هرايكيسنه‌دخى بوراده عرض تشكر ايدرم .

[١] يرلرنده اسملرى كوستريله‌جكدر .

[٢] بومقاله‌ده تعقيب ايلديكم اصول اوزره اولا برقرامان اوغلنه عائداولان كتابه‌لر درج ايديله‌رك بعده بوكا دائر بعض ايضاحات ويريلمشدر. كتابه‌لر قواعد أپيغرافيه وجهله تدقيق اولنميوب يالكز جهت تاريخيه‌لرى نظر دقته‌النمشدر . كتابه‌لرك سطرلرى يارم پارانتز ايچنده برر رقم ايله وبعض قبر كتابه‌لرنده برر عمودى چيزكى‌ايله تفريق اولنمش وبعضاً اكمال ايديله‌بيلن قطعه‌لرى كوشه‌لى پارانتز ايچنه النه‌رق كوستريلمشدر . اوقونه‌ميان يرلرى نقطه‌لرايله اشارت ايديلمشدر .

کریم‌الدین قرمان بن نوره

کتابه ١

١) عمر هذه العمارة المبارکة فی ایام الدولة السلطان المعظم مسعود بن کیکاوس ٢) صاحب هذه التربة المحتاج لرحمة الله تعالی کریم‌الدین قرمان بن نوره

ارمناك قضاسنه تابع بالقاسون قریه‌سنده قرامان اوغلی تربه‌سنك قپوسی‌بالاسنده بولنان کتابه‌در[١] . بوتربه‌ده قرامان‌اوغلی عائله‌سنه‌منسوب بش مزار بولنیور ایسه‌ده هیچ برنده تاریخی یازی قالمامشدر . قرامان اوغلی محمودبکك دخی بوراده مدفون اولدیغی محلنجه‌روایت اولنمقده‌در. تربه‌نك متولیلری یدنده‌کی دفترخاقانی صورتنده « قرامان بك ومحمودبك بن قرامان واجداد اولاد قرامانك مصالحی وبالقاسونده محمود بك ایله باباسی قرامانك تربه‌سی مصالحی ایچون وقف ایلدیکی قرا و مزارعك برموجب وقفنامه دفتره قیداولندیغی » محرردر. وقفنامه‌نك تاریخی ٧٠٢ اولدیغی کبی ارمناك قاضیسی مولانا نجم الدین بن محمد بن عبد المحسن امضاسنی دخی حاویدر .

قرامان اوغللرینه عائد وثائقك شمدیلك الك قدیمی اولان بالاده‌کی کتابه‌ده تاریخ یوقدر. تربه‌نك درونندکی مرقدلرك یازیلری دخی دور زمان یاخود تخریبات ایله محواولدیغندن بوتربه‌نك سنهٔ انشاسنی تعیین ایتمك قابل اوله‌مز. مع‌مافیه سلاجین سلجوقیه‌دن غیاث‌الدین‌مسعود ثانی‌نك زمانینه عائد اولدیغی متن کتابه‌ده مصرحاً محرر اولدیغندن وسلطان‌مشارالیه‌ایسه دفعهٔ اولی اوله‌رق ٦٨١-٦٩٧ ودفعهٔ ثانیه اوله‌رق ٧٠٢-٧٠٤ سنه‌لرینه

---

[١] بوکتابه ایله ٢ و ٣ نومرولی کتابه‌لرك أستاذ‌پاژلرینی ارمناك قضاسی قائمقامی اسفندیار زاده مصطفی فوزی بك برچوق‌معلومات‌مفیده ایله برابر کوندرمش اولدیغندن کندوسنه بوراده علناً عرض‌شکران ایلرم.

قدر ايكى دفعه حكومت ايلديكندن تربه‌نك اشته بوسنه‌لر ظرفنده انشا ايدلمش اولدجغى آشكاردر . انجق تربه‌نك حين انشاسنده قرامانك برحيات اولوب اولديغى مسئله‌سى شايان تدقيقدر . فى الواقع كتابه‌نك ايكنجى سطرنده كوريلن « المحتاج لرحمة الله تعالى » دعاسى قبر كتابه‌لرنده قوللانلديغى كبى بعضاً برحيات اولان حكمداران دخى مبانى كتابه‌لرينه وحتى سكه‌لرينه بيله تحرير ايتديرمشلردر [١] .

انجق كتابه‌ده قرامانك اسمنه هيچ برعنوان ترفيق ايديلمه‌مسندن وقرامانلدن صكره كلن اوغلى محمدك جمرى ايله برلكده قونيه‌يى ضبط وبعده محمدك اباقا طرفندن قتلى ٦٧٦ سنه‌سنه مصادف اولمسندن طولايى تربه‌نك حين انشاسنده قرامانك ارتق برحيات اولمديغنه حكم ايديله بيلور . متوليلرك يدنده‌كى وقفنامه‌نك مندرجاتنه وتاريخنه باقيلورسه تربه‌نك فى الحقيقه غياث الدين مسعود ثانى زمانينه تصادف ايدن ٧٠٢ سنه‌سنده محمود بك طرفندن انشا اولنديغنه احتمال ويريلور . بوحاله بالاده‌كى كتابه‌يى شويوله ترجمه ايتمك لازمدر : « اشبو عمارت مباركه سلطان معظم مسعود بن كيكاوس زمانينده انشا اولنمشدر . بوتربه‌نك صاحبى الله تعالى‌نك رحمتنه محتاج اولان كريم الدين قرامان بن نوره‌در » . بناءً عليه كتابهٔ مذكوره قرامانك تاريخ وفاتنه دائر تخميناً اولسون بر زمان تعيين ايده‌مز . شكارى قرامانك سلطان علاء الدين طرفندن تسميم ايتديريلديكنى وارمناك‌ده دفن اولنديغنى بيان ايدييور . منجم باشى‌نك جامع الدول ايله صحايف الاخبارنده [٢] ومسكوكات قتالوغلرنده [٣]

---

[١] مثلا ديوريكى‌ده احمد شاه جامعنك كتابه‌لرى (وان برخم ، قورپوس ، ٣ نجى قسم ، برنجى جزؤ ، صحيفه ٧٣) وارزنجان‌ده بنومنكوجك‌دن بهرامشاهك برسكه‌سى (توحيد بك ، موزه قتالوغى ، نومرو ٩٩) .

[٢] جامع الدول ، بايزيده‌كى كتبخانهٔ عمومى ، الياز يسى نومرو ١٢٠ : ٥٠٢٠ جلد ثانى ، ورق ٢٠٣ . ـ صحايف الاخبار ، مطبوع نسخه ، جلد ٣ ، صحيفه ٢٤

[٣] توحيد بك ، موزه قتالوغى ، صحيفه ٣٥٨ .

قرامانك مدت حکومتی اوله‌رق ٦٥٥ – ٦٦٠ تاریخی یازیلمش ایسه‌ده کرك مومی‌الیه قرامانك کرك اوغلی محمدك مستقلاً حکومت ایتمش کبی تلقی ایدیلمسی جائز اولمدیغندن بونلر ایچون مدت سلطنت کوسترمك شمدیلك الده بولنان وثائق تاریخیه‌یه نظراً خطادن سالم اوله‌مز .

بوکتابه واسطه‌سیله قرامان بکك مخلصی (کریم الدین) وپدرینك اسمی (نوره) اولدیغی تحقق ایدییور . بو اسمی تاریخلر علی الاکثر « نوره صوفی » صورتیله یازارلر . نوره‌نك ارمنی الاصل اولدیغنی یالکز جنابی یازییور [۱] . فقط نه ابن بیبی ده[۲] نه‌ده شکاری ده بوکادائر برقید یوقدر . شکاری نوره‌نك پدری اولمق اوزره سعد الدین اسمنده بریی کوستریبور . نوره‌نك موط قضاسنده سنانلو ناحیه‌سنده دکرمنلك نام محلده‌کی یایلاقده واقع تربهٔ مخصوصه‌سنده مدفون اولدیغی وجوارنده برده مصلا شکلنده برجامعی بولندیغی خبر ویریلمشدر .

برنجی محمد بن قرمان

محمد بکه دائر هیچ برکتابه الده ایدیله‌مدی وآتیده‌کی کتابه‌لرده مندرج سلسله‌لرده دخی اصلا اسمنه تصادف اولنمیور . مؤرخلر محمدی محمود بکك پدری اولمق اوزره قید ایتمشلردر . حالبوکه کتابه‌لرده محمود بکك پدری اولمق اوزره دائما قرمان کوسترپلدیکندن مومی‌الیه محمد بك محمودك برادری اولدیغنه احتمال ویریله‌بیلور . شکاری‌نك روایاتی دخی بونی مؤید اولوب کندوسنك محمود بکدن اول تخت نشین اولدیغنی

[۱] تاریخ جنابی ، عاشرافندی کتبخانه‌سنده ال یازیسی ، نومرو ٦٠٨ — بوندن نقلاً جامع الدول و صحایف الاخبار وکذلك هامر ، فرانسزجه دولت عثمانیه تاریخی ، جلد ۱ ، صحیفه ۲٦۲ و هزار فن تاریخندن اقتباساً خیرالله افندی ، جلد ۳ ، صحیفه ۱٤ .

[۲] تاریخ ابن بیبی (فارسی) ، ایاصوفیه کتبخانه‌سنده ال یازیسی ، نومرو ۲۹۸۵ ، فصل فی ذکر سبب استیلای قرامانیان — تواریخ آل سلچوق (هوتسما طبعی) ، دردنجی جلد ، مختصر ابن بیبی ، صحیفه ۳۲۱ .

سویلیور . محمد بکك احوالنه دائر ابن بیبی ورشیدالدین وانلردن اقتباساً منجم باشی وسائره معلومات ویرییورلر [۱] .

محمدبك زمانینك وقایع مشهوره‌سندن اولان جمری نك ظهورینی ومحمد بك ایله برلکده قونیه‌یی ضبط ایتدکلرینی ومحمد بکك اباقانك امریله شمس الدین جوینی طرفندن قتل ایدلدیکنی ابن بیبی ٦٧٦ سنه‌سنده اولمق اوزره قید ایلمشدر [۲] . حالبوکه منجم باشی وتوحید نك (مسکوکات قتالوغنده) محمدك مدت حکومتی اولهرق ٦٦٠ – ٦٧٨ تاریخنی کوسـتریورلر . شـکاری جمری وقایعنی بشقه درلو تفصیل ایلدکدن صکره سلجوقیلره یاردمه کلن قریم خانی حسن کرای ایله قونیه جوارنده قراطاغده وقوع بولان محاربه‌ده محمد بکك مقتولاً وفات ایتدیکنی روایت ایلمکده‌در .

---

[۱] بالاده کوستریلن مأخذلردن باشـقه شونلره دخی مراجعت ایدیکز : آقسرایی ، تواریخ ملوك وآل سلجوق (فارسی) ، یکی جامع کتبخانه‌سی ، ال یازیسی، نومرو ۸۲۷ — عالی، فصول حل عقد اصول خرج نقد ، نزدمده‌کی ال یازیسی نسخه‌ده قرامان اوغللری فصلی — تواریخ اوغوزیان الخ ، بر خصوصی کتبخانه‌ده بولنوب مؤلفی معلوم اولمیان فقط نشری اولدینی اکلاشیلان ال یازیسی ترکجه عثمانلی تاریخی ، فصل ابتداء ظهور الفرامانین من الاتراك ارمناك – خیرالله افندی، جلد ۱ ، صحیفه ۱۰۹ الخ – هامر ، جلد ۱ ، صحیفه ۲٦۱ – هامر ، تاریخ ایلخانیان (المانجه) ، جلد ۱ ، صحیفه ۲۹۷ الخ .

[۲] محمد بکك تاریخ وفاتی تعیینه خدمت ایتمك اوزره شونی دخی علاوه ایده‌بیلورزکه قونیه‌ده صاحب عطادیه معروف اولان فخرالدین علی‌نك تربه‌سنده مدفون بولنان ایکی اوغلنك قبر کتابه‌لرنده یوم جمعه ، ۲۱ ذی‌الحجه ٦٧٥ تاریخی یازیلیدر . ایشته بونلرك جمری محاربه‌سنده مقتول دوشـدکلری ابن بیبی طرفندن بیلدیریلن صـاحب فخرالدین علی‌زاده‌لرك اولدیغنده شبهه یوقدر. هامر دخی تاریخ ایلخانیانده (جلد ۱ ، صحیفه ۲۹۷) طوغری اولهرق بوسنه‌یی ویرییور (فقط ۲۹ ذی‌القعده) ومحمد بکه (شمس‌الدین) مخلصنی ویره‌رك رشیدالدینك جامع‌التواریخندن نقلاً محمدك ٦٧٧ ده بر اورمانده اغاجلر ایله محترقاً ترك حیات ایتدیکنی قید ایدییور (صحیفه ۳۰۰).

محمود بك بن قرمان

کتابه ۲ سنه (۷۰۲)

۱) عمر هذا الجامع الشریف محمود بك بن قرمان ۲) التاریخ سنة اثنا و سبعمایة هجرة نبویة علیه السلام .

ارمناك‌ده محمود وخلیل بکلرك انشا کرده‌سی اولان جامع کبیرك ایچ قپوسی بالاسنده‌کی کتابه‌در. اکثر سلسله‌نامه‌لرده محمودك مدت سلطنتی ۶۷۸ دن ۷۱۸ (یاخود ۷۱۹) سنه‌سنه قدر اوله‌رق کوسترلمشدر [۱] . شکاری‌دن بشقه علی العموم مورخلر محمودی محمدك اوغلی اوله‌رق قبول ایدوب پدرینك وفاتنده محمود صغیر یاشنده حتی بر روایتده دها بشیکده اولدیغندن پدرینك امراسندن برینك تحت تربیه‌سنده قالارق سن رشده واصل اولدقدن صکره مقام سلطنته کچمش وانجق سلجوقی دولتنك کاملاً انقراضندن صکره ۷۰۸ده کسب استقلال ایلمش اولدیغنی درمیان ایدییورلر [۲] . شکاری‌ده ایسه بالعکس محمدك برادری اولدیغی و آنك زمانینده محمودك خیلی ایشلرده دخی بولندیغی محرردر. بعض تاریخلرده محمودك مخلصی (بدرالدین) اولدیغی [۳] واوغوزنامه‌ده [۴] اصل قرامان دولتنك ابتداسی کویا محمود دن اعتبار ایدیلدیکندن توقیعلرنده (البدری) یازدقلری مندرجدر. عالی دخی فصول حل عقده عین بیاناتده بولنیور. ابن بطوطه سیاحتنامه‌سنده [۵] لارنده‌دن کچدیکی وقت بو بلده‌نك سلطانی (بدرالدین بن قرمان)

---

[۱] خیرالله افندیده محمود بکك وفاتی ۷۱۴ در ، جلد ۳ صحیفه ۱۶ .

[۲] ازجمله منجم باشی جامع الدول وصحایف‌ده .

[۳] خیرالله افندی ، جلد ۳ ، صحیفه ۱۶ ـ هامر ، جلد ۱ ، صحیفه ۲۶۴ ـ شهاب الدین احمد العمری ، مسالك الابصار ، ایاصوفیه کتبخانه‌سنده ال یازیمی ، جزؤ ثالث ، نومرو ۳۴۱۶ ، باب الخامس فی مملکة الاتراك بالروم .

[۴] بالاده مذکور نسخه‌ده.

[۵] پارس طبعی ، جلد ۲ ، صحیفه ۲۸۱ و ۲۸۴ .

اولوب بوندن اولده شقيقى موسانك حكومت ايتديكنى سويليور . ابن بطوطه‌نك آناطولى‌ده سياحتى ٧٣٣ سنه‌سنده وقوع بولديغندن كندوسنك خبر ويرديكى بدرالدين‌دن مقصد اكر بدرالدين محمود بك ايسه بوحكمدارك سنهٔ مزبوره‌ده دها مقام سلطنتده بولنمش اولمسى اقتضا ايدر. آنجق شوقدر وارکه آتيده ٣ نومرولى كتابه‌ده كوريله‌جكى وجهله موسى بك محمودك برادرى اولميوب اوغليدر. يالكز شكارى مستثنا اولمق‌اوزره مورخلر على‌العموم محمودك يرينه اوغلى يخشى بك كچمشدر ديورلر . ايلروده بويخشى‌دن مقصد خليل بك اولديغى اكلاشيله‌جقدر . ذاتاً شكارى يخشى بكك اسنى اصلا قوللانميور . بناءً عليه محمودك مخلصى بعض مؤلفلر طرفندن مصراً آرزو ايديلديكى وجهله[١] بدرالدين‌اوله بيلمكله برابر براوغلنك اسميده ينه بدرالدين اولمقده برمحذور كوريله‌مز فى‌الواقع شكارى محمودك اكبراولادى اولمق‌اوزره بربدرالدين[٢] قيد ايدرك باباسنك يرينه اولا بونك و بعده خليلك حكمدار اولديغنى‌ده علاوه ايدييور . اشته بوبدرالدين ٣ نومرولى كتابه‌ده اسمى مندرج موسانك برادرى اوله‌جغندن بوبابده ابن بطوطه‌نك ويرديكى معلوماته طوغرى نظريله باقيله‌بيلور . منجم باشى محمود بكك ٧١٩ ده وبر روايتده ٧٢٢ ده امير چوبان طرفندن قونيه جوارنده وقوع بولان محاربه‌ده قتل ايديلديكنى وشكارى محمودك تاتار محاربه‌سنده‌ياغندن آلديغى يارەنك تأثيريله وفات ايتديكنى روايت ايدييورلر .

برهان‌الدين موسى بن محمود

كتابه ٣ (سنه ٧٤٠)

١) انشاء هذه المدرسة المباركة الامير الكبير العالم العابد الغازى

٢) برهان الدولة والدين موسى بن محمود بن قرمان فى سنة اربعين وسبعماية

[١] وان برخمك بالاده مذكور اثرنده كى ايضاحاته ومأخذلره مراجعت ايديكز .

[٢] آتيده درخواند خاتونك كتابه‌سنده بواسمى بوله‌جغز .

ارمناکده طول مدرسه‌نك قپوسی بالاسنده‌کی کتابه‌در . متن کتابه‌ده‌کی القابه باقیلورسه موسانك حکومت ایتمش اولمسی وپدرینك اسمنه هیچ برعنوان والقاب علاوه ایدلمه‌مسندن‌ده کتابه‌نك وضعنده پدری محمودك برحیات اولمه‌مسی لازم کلور . شکاری‌نك روایتنه کوره موسی بك بیوك برادری اولان بدرالدین‌دن صکره[1] مقام سلطنته قعود یتمش ودرت سنه قدر حکومت ایتدکدن صکره مریض اولدیغندن فراغت ایلیوب بر سنه صکره‌ده موطده وفات ایلمشدر . شکاری‌ده سنه تاریخلری محرر اولمدیغندن بورالرینك اطرافلیجه تدقیقی قابل اوله‌میور. منجم باشی ایسه جامع الدول وصحایف‌ده قرامان اوغلی ایکنجی محمدك وفاتی متعاقب برادری موسی بکك ابراهیم بکدن اول تشهد مقداری تخته کچدیکنی قید ایتمشدر . فقط طبیعی بو ذاتك بوراده موضوع بحث اولان موسی بك اوله‌میه‌جغی بدیهیدر .

موسی بکك ارمناکده طول مدرسه‌نك درونده‌کی تربه‌ده مدفون بولندیغی محلنجه روایت اولنمقده ایسه‌ده نه‌قپوسنده نه‌ده مرقدنده هیچ برتاریخی کتابه یوقدر. لارنده‌ده دخی امیرموسی مدرسه‌سی نامیله‌عالی بربنا موجود اولوب مع‌التأسف الیوم غایت خراب برحالده‌در. بنای‌مذکورك نه‌قپوسنده نه‌ده سائر برمحلنده تاریخی برکتابه بولنه‌مدیغندن هانکی موسانك انشاسی اولدیغی صورت قطعیه‌ده کسدیریله‌من ایسه‌ده ایلروده کوریله‌جکی وجهله درونده‌کی تربه‌ده قرامان خاندانته منسوب برچوق قبرلر میانده ۷۵۰ تاریخلی برقبرك دخی موجوداولمسنه‌باقیلورسه بومدرسه‌نك دخی محمود بك اوغلی موسی بکك انشا کرده‌سی اولدیغی اغلب احتمالدر .

فخرالدین احمد بن ابراهیم بن محمود

کتابه ٤ (سنه ۷۵۰)

هذه المرقد الامیر الاجل المغفور به المرحوم الغازی السعید الشهید

[1] ابن بطوطه ایسه بدرالدین‌دن اول موسی حکمدار ایدی دیبور.

فخرالدنيا والدين احمد بن ابرهيم بن قرمان اسكنهم الله فى جوار رحمته | وانتقل من دارالفنا الى دارالبقا | فى يوم الاحد من السابع من ذيا القعدة لسنة خمسين وسبعماية هجرية

شمس الدين بك بن ابراهيم بن محمود

كتابه ٥ (سنه ٧٥٣)

هذا (بويله) التربة السعيد الشهيد المرحوم [المحتاج] الى رحمة الله | شمس الدين بك بن ابرهيم بن محمود بن قرمان [ايكى سطر بوزوقدر] | فى التاريخ سنة ثلث وخمسين وسبعماية هجرية

بالاده‌كى ٤ و ٥ نومرولى كتابه‌لرلارنده‌ده امير موسى مدرسه‌سنده‌كى تربه‌ده مدفون اولان محمود بكك حفيدلرينك قبرلرينه عائددر. بو كتابه‌لردن محمود بكك ابراهيم اسمنده دخى براوغلى اولديغنى وبونك‌ده فخرالدين احمد وشمس الدين اسملريله ايكى اوغلى بولنديغنى وتاريخ وفاتلرى بيننده اوچ سنه فاصله موجود اولديغنى اوكرەنيورز [١] . فى الواقع شكارى‌ده دخى بو اسملر موجود ايسه‌ده محمود بك‌زاده بدرالدين بكك اوغللرى اولمق اوزره قيد ايديلمشلردر. شكاريه كوره كندى اختياريله فراغت ايدن بدرالدين‌دن صكره اولاً برادرى خليل وبوندن صكره دها حياتده بولنان بدرالدين دفعهٔ ثانيه اوله‌رق وبونك وفاتى اوزرينه اوغلى فخرالدين (احمد اسمى يوقدر) وبوندن صكره‌ده شمس الدين مقام سلطنته قعود ايتمشلردر . امير فخرالدين ملك ارتنانك دولتشاه وبابوق مغوللرى ايله ايتديكى محاربه‌ده ارتنا بكك تشويقيله مقتول اوله‌رق باشنك لارنده‌يه كوندريلديكى

---

[١] فى الواقع نشرى‌ده (بالاده مذكور نسخه‌ده ، نومرو ٢٣٥١ ، ورق ٦٧) وبالاده مذكور اوغوزنامه‌ده مندرج « علاء الدين بن ابراهيم بن محمود بن قرمان » سلسله‌سنده ابراهيم اسمنه تصادف ايديلور ايسه‌ده بوندن مقصد خليل (= خليل ابراهيم) اوله‌جغى آشكاردر .

وشمس الدین بك ایسه انجق بر سنه وایکی آی حکومت ایدوب کوچك قرنداشی قرامان بك طرفندن تسمیم ایدیلدیکی وبو وقعه‌دن صکره اهالینك اتفاقیله قرامان بك حبس ومحمودك دها برحیات اولان اوغلی موسی بکك تخته اجلاس اولندیغی کذلك شکاری‌نك جملهٔ روایاتندندر . روایات مذکوره‌نك تدقیقی ایسه‌دها زیاده وثائقك بولنمسنه وابسته اولوب شمدیلك بالاده‌کی ایکی کتابه قسماً اولسون شکاری‌یی تصدیق ایدییور .

بوزطغان اغا

کتابه ٦ (سنه ؟ ۷۵۸)

۱) وان المساجد لله فلاتدعوا مع الله احداً عمر (؟) هذاالمسجد ۲) المبارك العالی .... [بو] زطغان اغا تقبل الله ۳) فی سنة ثمان (؟) وخمسین وسبع مایة

لارنده قلعه‌سنده مقدما مسجد اتخاذ اولنوب الیوم خراب واوچ دیواردن عبارت قالمش اولان برجك دیوارنده داخلاً موضوع بر کتابه‌در[۱]. شکاری تاریخنده علاءالدین بك زماننده ارتنا اوغلی ایله لارنده اوکنده واقع اولان برمحاربه اثناسنده بوزطغان اوغلی اسمنده برینك یرارلغی کوروندیکی دفعاتله محرر اولدیغندن مومی الیهك قرامان اوغللری ارکان یاخود امراسندن اولمسی ملحوظدر .

الامیر الحاج بکلر

کتابه ۷ (سنه ۷۵۹)

۱) وان المساجد لله فلاتدعوا مع الله احداً انشاء عمارة هذاالجامع ۲) المبارك الامیر الاکرم الحاج بکلر تقبل الله احسانه احد نواب صاحب ۳) الدولة القاهرة سیف الدولة والدین اعزالله انصاره فی سنة تسع وخمسین وسبعمایة

---

[۱] بوکتابه بوزوق وموقعی غایت یوکسك اولدیغندن حل وقرائتی مشکلدر.

لارنده‌ده حاجى بكلر ياخود نظام‌جامعى قيوسنده [١] موضوع اولان اشبو كتابه‌ده جامعك بانيسى اوله‌رق كوستريلن حاجى بكلر ناه اميرك عائله‌سى خاندان قرامانى‌يه منسوبيتى اولديغى تاريخجه معلومدر . قرامان اوغلى ايكنجى محمد ايله چلبى سلطان محمد بينندە ٨١٨ تاريخلرنده تعاطى ايديلن مخابره‌دن آكلاشيلديغى اوزره سفارتله سلطان مشارالیه جانبنه كوندريلن حاجى بك قرامان اوغلنك عموجه‌سى ايدى [٢] . شكارى تاريخنده برحاجى بكلر اوغلنك قرامان اوغلى سيف‌الدين سليمان بكك شهادتندن صكره [٣] وزير اولديغى فقط بالاخره سليمان بكى شهيد ايدنلر ميانده اولمق تهمتيله حاجى بكلر اوغلى خليلك علاء الدين بك طرفندن اعدام ايدلديكى وبرديكر حاجى بكلر اوغلى سليمان پاشا ايسه علاءالدين بكك مظهر التفاتى اولديغى محرردر .

طرز تحريرى ممالیك مصر زمانى كتابلرينى آكديران بالاده‌كى كتابه‌نك متنندن حاجى بكلرك برسيف‌الدينك نائبى يعنى واليسى اولديغى آكلاشيليور . عجبابوراده سيف‌الدينندن مقصد علاءالدين‌خليلك برادرى سيف‌الدين سليمان بكميدر يوقسه بو تاريخلرده برآرالق قرامانلولرك چراكسهٔ مصره تابع بولندقلرندن [٤] اونلردن سيف‌الدين مخلصى طاشيان برينه‌مى نسبت ايديليور . بورالرى شكارى‌دن اكلاشيله‌ميور .

---

[١] اولجه خراب اولان بوجامع شريف اخيراً مجدداً انشا اولنمش فقط مع‌التأسف حال اصليسنى غائب ايتمشدر . عين جامعك قيوسنده براسمى محتوى اوليه‌رق « فاخذ بهذا صاحبه ووقع تاريخه سنة‌اثنين‌وتسعماية » كتابه‌سى محرردركه بوده اسكى برتعميره عائد اوله‌جقدر .

[٢] فريدون بك ، مجموعهٔ منشئات السلاطين (مطبوع نسخه) جلد ١ ، صحيفه ١٤٣ ـ فوزى ، خبر صحيح ، جلد ٢ ، صحيفه ١٢٤ و ٢٣١

[٣] اتيده ٨ نجى كتابه‌يه مراجعت ايديكز

[٤] وايل ، تاريخ خلفا (المانجه) جلد ٤ ، صحيفه ٢٢٤ ـ هامر ، تاريخ ايلخانيان (المانجه) جلد ٢ ، صحيفه ٣٠٤

علاءالدین خلیل بن محمود واوغلی سیف‌الدین سلیمان

کتابه ۸ (سنه ۷۷۲)

۱) امر بعمارة هذه الزاویة المبارکة المنسوبة الی حرة ۲) قطب العارفین سلطان العاشقین وجلال الملة الحق والدین قدس الله سره المبین والمرقد السعید الشهید ۳) سیف الدین سلیمان بیك بن خلیل بن محمود بن قرمان نور الله ضریحه السلطان الاعظم ظل الله فی العالم مالك رقاب الامم سید ٤) السلاطین العرب والعجم قاهر الطغاة والمتمردین قاتل الکفرة والمشرکین ابو الفتح علاالدین خلیل بن محمود ٥) بن قرمان خلد الله مملکة واعلی اوانه ونضر اعوانه فی تاریخ اوایل ربیع الاول سنة اثنی وسبعین وسبعمایة من الهجریة

لارنده ده والدهٔ محترمهٔ حضرت مولانانك مدفون بولندیغی روایت اولنان زاویه‌نك قپوسی بالاسنده موضوع اولان اشبو کتابه‌نك [۱] محتویاتندن بنای مذکورك قرامان اوغلی علاءالدین خلیل بك طرفندن ۷۷۲ سنه‌سی ربیع الاولنك اوائلنده انشا اولندیغی وخلیلك اوغلی سیف‌الدین سلیمان بکك مرقدینی دخی احتوا ایلدیکی مستبان اولیور. فقط متن کتابه‌ده طوغریدن طوغری یه مادر حضرت مولانانك دخی بورادہ مدفون اولدیغنی افهام ایده‌جك برعباره یوق ایسه‌ده برنجی سطرده‌کی (حرة) کلمه‌سنك قاموس‌ده «کشی زاده وکریمه اولان خاتون وآزاده اولان خانون» معناسنه کلدیکی محرر بولندیغندن بوجهتك تدقیقی ارباب وقوفه براقلمشدر.

---

[۱] بارون اوپن‌هایمك سوریه والجزیره واناطولی ده طوپلایغی کتابه‌لردن عربجه اولانلری موسیو وان برخمه تودیع ایتمش اولدیغندن آنیده‌کی سرلوحه‌ایله نشر اولنمشدر: Oppenheim, Inschriften aus Syrien, Mesopotamien und Kleinasien; Arabische Inschriften bearbeitet von M. van Berchem, Leipzig, 1909.

بالاده‌کی ۸ نومرولی کتابه دخی بومیانده ۱٦۰ نومروایله نشر ایدیلمش ایسه‌ده وان برخمك الینه کچن صورت خطادن سالم اولدیغندن سلیمان بکك شخصی تعیین اولنه‌مامشدر. هرحالده وان برخمك بوائرده قرامان اوغللرینه دائر تدقیقات وملاحظاتی وکوستردیکی مأخذلر موجب استفاده‌در.

بالاده‌كى كتابه‌ده اسمى محرر اولان قرامان اوغللرندن علاءالدين خليله دائر ويره‌بيله‌جكمز ايضاحاتى آتيده‌كى كتابه‌يه براقه‌رق اول امرده سيف‌الدين سليمان حقنده شكارى‌دن جمع ايده‌بيلديكمز معلوماتى بيان ايده‌لم. موسى بك كندى اختياريله فراغت ايدنجه بدرالدينك كوچك اوغلى قرامان محبسدن قورتيله‌رق حكومتى الينه آلمش ايسه‌ده قونيه‌دن علاءالدين بك كله‌رك لارنده‌يى ضبط وبرادرى سليمان بكى تخته‌كچورمشدر. بوندن صكره علاء الدين قونيه‌ده وسليمان لارنده‌ده قالمشلردر. فقط سليمان بك قيصرى حاكمى ارتنا بكك مكر وتشويقيله قتل ايدلديكندن نعشى لارنده‌يه نقل وديوان اوغلى مدرسه‌سنك ياننده‌كى قلميه زاويه‌سنك تربه‌سنده مادر مولانانك ياننده دفن اولنمشدر[1]. بو وقعه‌دن صكره بر قاسم بك تخته چيقيور وبو آرالق ارتنا اوغلى محمد بكك حيله‌سيله قونيه ضبط وعلاء الدين بك حبس ايديليور. مع مافيه آزمدت صكره علاء الدين محبسدن قورتيله‌رق ارتنا بكى مغلوب وقونيه‌يى تكرار فتح ايتدكدن صكره لارنده‌يى‌ده قاسمك الندن استرداد وبالاده بيان اولندبغى اوزره سليمانك قاتللرينى اعدام ايلمشدر. تاريخ اوغوزيان‌ده وعالى‌نك فصول حل‌عقدنده يخشى بكك يرينه برادرى سليمانك كچديكى محرردر. بوروايانك هيچ برى متن كتابه ايله مطابق كليور. كرچه شكارى‌نك سليمان بكى خليلك اوغلى اولمق اوزره كوسترمسى طوغرى ايسه‌ده كتابهٔ مذكوره‌ده محرر اولدبغى اوزره سليمان دها خليلك حين حياتنده وفات ايتمش اولديغندن اوغلنك اولجه حكومته كچمش اولمسى متصور دكلدر.

علاءالدين خليل بن محمود

كتابه ٩ (سنه ٧٨٣)

١) و ٢) آيات كريمه واحاديث شريفه ٣) امر بعمارة هذه المدرسة

[1] وان برخم بالاده مذكور اثرنده بورايه (اغا تكيه‌سى جامعى) دييور ، صحيفه ١١٦ .

المبارکة الشریفة فی ایام دولة الامیر الکبیر المؤید المظفر علاءالدنیا والدین خلیل بن محمود بن قرمان خلدالله ملکه سلطان خاتون بنت سلطان مراد بن اورخان بن عثمان معاون اهل الایمان بتأییدالرحمان فی سنة ثلث وثمانین وسبعمایة .

بو کتابه لارنده‌ده سلطان مراد خان اولك کریمه‌سی سلطان خاتونك علاءالدین خلیل بك نامنه انشا ایتدیروب خاتونیه مدرسه‌سی دیمکله معروف اولان فقط الیوم غایت خراب برحالده بولنان بنای نفیسك مزین قبوسی بالاسنده‌در [۱] .

بالاده کی ۸ و ۹ نومرولی کتابه‌لر محمود بکك اوغلی علاءالدین خلیلك نامنی محتویدر . خلیلك تاریخ جلوسی قطعی اوله‌رق معلوم اولمیوب انجق سکز نومرولی کتابه‌نك تاریخی ۷۷۲ اولدیغندن بوسنه یاخود بوندن اول اولمسی لازم‌کلور . خلیلك بو ایکی کتابه‌ده آلدیغی القاب بیننده بر بیوك فرق کورینیور . برنجیسنده کندوسنه (السلطان الاعظم) عنوانی ویردیکی حالده ایکنجیسنده ساده‌جه (الامیرالکبیر) ایله اکتفا ایدییور. بونی بز طبیعی برشی اوله‌رق تلقی ایدرز زیرا کندوسندن دها بیوك برحکمدار اولان سلطان مراده دخی عین کتابه‌ده فضله عنوان والقاب یازیلمامشدر . بوکیفیتدن طولایی علاءالدین خلیلك او تاریخده درجهٔ سلطوتنك یاخود شان وشهرتنك تناقص ایلدیکنه حکم ایدیله‌مز [۲] .

---

[۱] وان برخم بالاده مذکور اثرنده بوکتابه‌یی ۱۶۲ نومرو ایله نشر ایلمش ایسه‌ده تاریخی سهواً ۷۸۶ کوستریلمشدر .

[۲] وان برخم عین اثرنده بو مسئله‌یه خیلی اهمیت ویروب برچوق دلائل ایله او تاریخده خلیلك درجهٔ سلطنتی قصر ایدیلمش اولمسنی درمیان ایدییور. ینه اوراده (صحیفه ۱۲۰) وان برخمك استناد ایلدیکی مسکوکات طاقیله بی ارتنا سکه‌لریدر (توحیدبك، موزه قتالوغی ، صحیفه ۴۲۷ و۴۳۷-۴۳۹) . قرامان اوغللری هیچ برقت ارزنجان ده حکومت اتمدکلرندن اوراده سکه ضرب ایده‌میه‌جکلری آشکاردر .

خليلك اسمنه شكارى دن بشقه هيچ برتاريخده تصادف اولنميور . مورخ مومى اليه خليلى حقيقةً محمودك اوغلى اولەرق كوستروب فقط باباسنه طوغريدن طوغرى يه خلف اولميوب ارا يرده برادرى بدرالدينك برمدت حكومت ايلديكنى سويليور . منجم باشى وسائر مورخلر محموددن صكره يخشى بك نامنده كى اوغلى حكمدار اولديغنى قيد ايتمشلردركه (يخشى) برلقبدن عبارت اولسه كركدر . بناءً عليه يخشى وخليل ايكيسيده عين شخصدر ديه بيلورز [١] . يخشى‌نك مدت سلطنتى اكثر كتابلرده ٧١٧ (ياخود ٧١٩) - ٧٥٦ سنەلرنده اولەرق قبول ايديلديكندن بوجهتدن كتابەلرك تاريخلرنله فرق عظيم حصوله كليور . مع مافيه تاريخلرده مندرج سلسلەنامەلرك سنەلرينه اكثريا صحيح نظريله باقيلەمز .

(مابعدى وار)

خليل ادهم

---

[١] وان برخم بومسئله‌يى بالاده مذكور اثرنده (صحيفه ١٢٠) پك اطرافلى مدقيق ايتمشدر .

بحری ایتمش وشاعر هومرك مظهر ستایشی اولان بوذواتی وایفا ایلدکلری شایان تجیل خدماتی یاد وتخطرله حقلرنده کی تحسسات تقدیرکارانه سنی اظهار وکندیلرینی مدح وثنا ایلشدر . پادشاهك باشنی صاللایه رق شو سوزلری ده سویلدیکی مرویدر : « جناب حق بنی بوشهرك وسکنه سنك متفقی اوله رق بوآنه قدر حفظ وصیانت ایلدی . بز بوشهرك دشمنلرینه غالب کلدك وانلرك یوردلرینی نهب وغارت ایتدك. بوراسنی ماکدونیالیلر .وتسالیالیلر وموره لیلر فتح ایتمشلر ایدی ؛ بونلرك بز آسیالیلره قارشی بالدفعات اجرا ایتدکلری سوء معاملاتك انتقامنی ، اره دن برچوق ادوار وسنینك مرورینه رغماً آنلرك احفادندن الدق [۱] . »

پادشاه حضرتلری بورادن «لکتون Λέκτον, Lekton» یه واورادن مدللی آطه سی قارشوسنده کی قطعه یه عزیمت ایدوب مدللی شهری مقابلنده بولنان محلی قرارکاه اتخاذ ایلدی . محمود پاشا دخی ایکی یوز پارچه دن مرکب دونمایله کلیبولیدن حرکت ایدرك اوچ کون ظرفنده مدللی یه مواصلت ایتدی وقره یه بتون عسکری اخراج ایدوب شهره یقین بر محله اردو قوردی . مدللی اهالیسی برخروج حرکتی اجرا ایتمشلر ایسه ده سلاحدارلر طرفندن پك شدتلی صورتده تضییق اولندقلرندن تکرار قلعه داخلنه التجا ایله نتیجهٔ وقایعه انتظار ایلدیلر . محمود پاشا شهرك بامقاومله تسلیمنی حکمداره تکلیف ایتمش ایسه ده تکلیفی قبول ایدلمدیکندن مشارالیه اولا شهر خارجنده کی مواقعی اجرا ایتدیردیکی آقین ایله نهب و یغما ایتدیردی و متعاقباً سوری احاطه وطوپلروضع ایدرك

[۱] اسکی یونانیلرله اسکی ایرانیلر بینده وقوع بولنان محاربانی یازمش اولان مورخ ایرودوتوس تاریخنك مقدمه سنده اوته دنبری آوروپا ایله آسیا اره سنده کی منازعه یی بومحاربانه سبب اولمق اوزره ذکر ایدیبورو تروپا وقعه سنك ده بومحاربانك برلاحقه سی اولدیغنی سرد ایلیور . مورخمزك تروپا قهرمانلری حقنده فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینه عطف ایلدیکی بالاده کی افادات حقیقت حالده اسکندر رومی طرفندن ایراد اولنمشدر . المترجم

محاصره یه ابتدار ایلدی . بوصورتله مرور ایدن آلتی یدی کون ظرفنده سورك برچوق اقسامی هدم ایدلمش ایسه ده شهر داخلنده کیلربیوك سرنلر کتیروب منهدم محللری داخلدن وخارجدن تعمیر وسد اوزرینه طوپراق وسائر مواد یبغارق بوصورتله حربه دوام ایدییورلردی .

بوحرکاتی قرارکاه همایوندن تدقیق وتماشا ایتمکده بولنان پادشاه حضرتلری حاضرلق اجراسیله شهره هجوم ایچون آرتق وقتك حلول ایتدیکنی وایلك مهاجمه ده ضبط وتسخیراولنه جغنی تیقن ایدرك اردونك وسلاحدارلرك سریعاً آطه یه نقلنی اراده ایلدی کندیسی دخی برحرب سفینه سنه راکباً آطه یه کچوب جریان ایدن وقایعی محمود پاشادن تحقیق ایتدکدن صوکره آتنه بینه رك شهرك بحراً وبراً قابل تعرض اولان نقاطنی تفتیش ایتدی. بعده اردونك صف حرب اوزره تشکیلی وسفائن حربیه نك لیمان طرفندن تعرض ایتمك اوزره احضارینی امر واراده ایلدی . پادشاهك جزیره یه مرور ایتدیکنی واردو ودونتمانك هجومه مهیا اولدیغنی کورن محصورین دوچار خوف وهراس اولمش ایدیلر . زیرا جسوروکثیر اولان مهاجمینه قارشی نه سورك نه کندیلرینك مقاومت ایده میه جکلرینی وپادشاهك بوراسنی فتح ایتمدکدن صکره مفارقت ایلیه جکنی اکلایورلردی. ایشته بوسببه مبنی قرارکاه همایونه کوندردکلری آدملرایله تسلیم اولدقلرینی اعلام واولجه وقوع بولان تکلیفه امتثال ایتمدکلرندن طولایی پادشاه حضرتلرینك عفوینی استرحام ایلدیلر .

فاتح حضرتلری کلن ذواتی صورت رسمیه ده قبول ایدرك کندیلرینی تأمین ایلدی . متعاقباً مدللی اهالیسی دخی حکمداریله برابر پادشاهك نزدینه کلهرك عرض تعظیمات ایلدیلر وشهری تسلیم ایتدیلر. فاتح حضرتلری بونلری حسن صورتله قبول وکندیلرینه هدیه لر اعطا ایلدی . بعده شهری سیر وتماشا ایده رك پك زیاده یکندی . آطه نك دیکر قلعه وقصبه لرنده کی اهالی دخی فوج فوج کلهرك تسلیم اولدیلر . پادشاه

حضرتلری محمود پاشـانی آطه‌ده براقه‌رق امور اداره‌سـنك تنظیمنی مشارالیهه حواله وبوبابده‌کی فکر همایونلریني بیان‌ایله‌اجراسنی امرواراده ایلدی ودرت‌کون اقامتدن صوکره برحرب سفینه‌سیله‌اناطولی خطه‌سنده‌کی قرارکاهه عودت‌ایلدی. اقامتلری اثناسنده آطه‌نك هرطرفنی تماشاایدرك جسامت وکوزللکنی و حائزبولوندیغی لطافت طبیعیه‌یی تقدیر ایلمشدر .

پادشاه حضرتلری شهرك سکنه‌سنی یعنی بالجمله‌رجال ونسوان‌وصبیانی طوپلایه‌رق بونلری اوچ قسمه تفریق وبرنجی قسمك سنوی بر ویرکو اعطاسـیله شهرده اقامت ومالارندن انتفاع ایلمرینه مسـاعده ایلدی ، ایکنجی قسمی استانبوله نقل ایتدیردی ؛ اوچنجی قسمی ایسـه تحت اسارته آله‌رق عساکره توزیع ایتدی واله‌کچن ایتالیا عساکر موظفه‌سنی قتل ایتدیردی. آطه‌ده‌کی قلعه وقصبه‌لر اوزره بولندقلری حال اوزره ترك اولنمشـلرسه‌ده صوکره بونلردن برقاچی استثنا ایدیله‌رك دیکرلری هدم وسکنه‌سی استانبوله نقل ایدلمشدر .

محمود پاشا جزیره خلقی نزدنده بنام وشجاعتی ومزیات سـائره‌سیله معلوم انام اولان علی‌سامی [۱] نامنده‌کی برذاتی جزیره‌یه مدیر نصـب وتعیین ایتدیکی کبی شهره وسائرقلعه‌لره دخی‌لزومی مقدار عساکر محافظه ادخال‌وآطه‌نك امور اداره‌سنك‌تنظیمنه‌عائد معاملاتی‌اکمال ایلدکدن‌صکره جزیره قارشوسنده بولنان پادشـاه حضرتلری نزدینـه عودت ایلدی . دونمای همایون امراسی دخی‌الده ایدیلن غنائمی واسـتانبوله نقل‌واسکانی اراده بیورلمش اولان مدللی حکمداریله معیتنده بولنان ذواتی وبونلرك افراد عائله‌سنی کمیلره ارکاب ایلیه‌رك کلیبولی واستانبوله عودت ایلدیلر .

پادشـاه حضرتلری اردودن آیریله‌رق خاصه آلایی ایله صوك بهار

---

[۱] متنده‌کی اسم « Σάμιος Ἀλῆ, Samios Ali » درکه سـیسامله‌لی علی صورتیله ترجمه اولنـه‌بیلور . فقط سـیسام آطه‌سی اوزمان تحت حکمرانی عثمانیده بولندیغی جهتله بوراده مذکور اولان علی‌سامی دیکر بیزانس مورخلرینك‌ده‌روایتی وجهله قانوننـاس شهیر حکیم علی بستانیدر . المترجمه

اواخرنده مقر سلطنت سنيه‌لرينه مواصلت ايتدى . وقايع مذكوره جلوس همايونك اون ايكنجى سنه‌سنه متصادفدر .

مدللى يوز اللى سنه‌دنبرى معموريت و ثروت اكتساب ايتمشدى كه بودور اقبال، ايتالياده زادكان صنفنه منسوب غائلوز عائله‌سندن اولوب مدللى حكومتى روم ايمپراطورلرندن استحصال ايدن وبو عائله‌نك برنجى حكمدارى بولنان « نكوره زوس » ك آوان حكومتندن ابتدا ايلر . نيكوره‌زوس علم وعرفان وبصيرت صاحبى برذات اولديغى كبى حكمدارلق امورينه‌ده بحق واقف وسياستده پك ماهر ايدى . بوحكمدار ذى اقتدارك زمان اداره‌سنده مدللى آطه‌سى ادوار قديمه‌ده حائز اولديغى اقبال ومدنيتك قات قات فوقنده عمران وترقيه نائل اولدى واطرافنده‌كى قطعه‌لرى تحت اطاعت وحكمنه آلدى .

مدللى حكومتى كثير المقدار سفائنه مالك اولوب بونك برقسمى سيرو سياحت ايتديكى وقت ديكر قسمى ترسانه‌لرنده استراحت ايلر وبوصورتله دونمانك حسن محافظه‌سنه اهتمام واعتنا اولنوردى . ايشته بوقوة عظيمهٔ بحريه يالكز آطه جواريله اكتفا ايتميوب سوريه ومصر دكزلرنده‌ده كشت وكذار و آقين وفتوحات اجرا ايلديكى جهتله مدللى‌نك حوالئ مذكوره‌ده دخى حكمى نافذ اولديغندن بونلر سنوى بر ويركو اعطاسيله آطه حكومتندن صلحى اشترا ايدرلردى .

فقط نيكوره زوسدن صوكره حكومتى توارث ايتمش اولان احفادى وبالخاصه حكمدار حاضر زمانده آطه‌نك شعشعهٔ اقبال وسطوتى سونمكه وحكم ونفوذينك جارى بولنديغى دائره وسيعه كوچولمكه باشلادى . بالاخره عثمانلى حكمدارلرى مملكتلرى داخلنده‌كى دكزلرده اجراى حكم ايتمكه باشلادقلرى زمان بورالرده كائن جزايرى‌ده تحت اطاعته ادخال ايلدكلرندن مدللى آطه‌سى‌ده ديكر آطه‌لر كبى ابتدا حكومت عثمانيه‌يه عرض مطاوعتله خرجكذار اولمش وصوكره صورت قطعيه‌ده ضبط

ایدلمشدر . ایشته مدللی آطه‌سنك ماجرای اقبال وادباری . . . .
پادشاه حضرتلری استانبوله مواصلت ایتدکلرنده مدللی‌دن بورایه نقل
ایتدیردکلری اهالی‌یی شهرك برمحلله اسکان و بعضیلرینه انشا ایدلمش
خانه وبعضیلرینه خانه انشاسی ایچون عرصه واحتیاجلری نسبتنده
اشیا احسان ایلدی . حکمدارلری اولان نیکوره‌زوسی ایسه ابتدا حبس
ومتعاقباً بعض اسبابدن طولایی قتل ایتدیردی .

بحراً حاکم اولان بر دولتك حکم ونفوذینك عالمه شامل اولهجغی
وایتالیانلرك وبالخاصه وندیکلیلرك دونمالری سایه‌سنده حاکمیت بحریه‌یی
الده ایدرك بحر سفید جزایرینی نفوذلری آلتنه ادخال و آسیا و آوروپا
قطعاتنده‌کی سواحل عثمانیه یه ایراث خسارایلدکلری نزد شهریاریده مجزوم
ومشاهد برکیفیت بولنمغله پادشاه حضرتلری جسیم بردونما تشکیل ایدرك
حاکمیت بحریه‌یی دست جهانکیرینه آلمق وایتالیا ووندیکلیلرك قوتلرینی ازاله
ایدوب سوء نیات ومقاصدینه خاتمه چکمك ایستردی . بوسببه مبنی پادشاه
حضرتلری موجود سفائنه علاوةً برچوق سفائن دها انشا و بونلرك
مرتباتنی تشکیل ایتمك اوزره ممالك شاهانه‌نك هرطرفندن افراد شجیعه
انتخاب ایدلمسنی اراده ایلدی .

دیکرطرفدن مرمره‌وقره‌دکزی خارجدن‌وقوع بوله‌جق تعرضاتدن
وبالخاصه حیدودجه پاپیلان آقینلردن محافظه ایتمك و آوروپا و آسیایی
یکدیکرینه ربط ایلمك مقصدیله چناق‌قلعه بوغازینك هرایکی جهتنده محکم
قلعه‌لر انشاسنه تشبث ایدوب ـ اولجه استانبول بوغازینی دخی بو صورتله
تقویه وتحکیم ایتمشیدی ـ صاحب اختصاص بعض ذواتی بوغازك اکطار
وسریع‌الجریان محللرینی تدقیق وتعیین ایتمك‌اوزره اعزام ایلدی ، بوذوات
مایدوس وأله اوس بینندهکی برون ایله آسیا ساحلنده وسکز استادیون
(۱۵۱۱متره)طولنده امتدادایدن«داردانیا Δαρδανία. Dardania[۱]»

[۱] فرنکارجه استعمال ایدیلان « داردانل Dardanelles » اسمی
بودارداتیا کلمه‌سندن آلنمشدر . لترجمه

قطعه‌سى اراسنى بوغازك الطار محلى اولمق اوزره كشف وتعيين ايدوب نتيجهٔ تدقيقاتى ذات شاهانه‌يه عرض ايتديلر .

داردانيا قطعه‌سنده اسكى بربرجك انقاضى موجوددر . حكمداران سالفه‌دن برينك بوبرجك قربندن بوغازى زنجير ايله سد ايتمكه تشبث ايلديكى فقط جريانك شدتندن زنجير بوكولوب قيرلديغندن اجراسى ممكن اولهمديغى مرويدر .

پادشاه حضرتلرى كليبولى وبولاير واليسى ودونمه وسواحل اميرى يعقوب بكى درحال نزدينه جلب ايدوب قلعه‌لرك سريعاً انشاسنى وبوكا عائد سائر معاملاتك ايفاسنى آكا امر وحواله ايتديكندن مشاراليه مصارف عظيمه اختياريله عملياته درحال ابتدار ايلدى .

فاتح حضرتلرى دحى كله‌ك ايلك بهارده طونه‌يقه‌سنده ساكن دالمات ياخود بوشناق تسميه اولنان قوم اوزرينه عسكر سوق ايتمك ايچون قيش ايچنده تدارکات ايله مشغول اولدى .

بوشناقلر ، ساكن اولدقلرى واسع ومحصولدار برقطعه‌اوزرنده بويوك بر حكومت تشكيل ايتمش واورايى اعمار ايلمش ايديلر. مملكتلرينك حدود خارجيسى بويوك دربندلرك ، صارپ واوچورومللى طاغلرك تشكيل ايلدكلرى طبيعى استحكامات ايله تأمين ايدلمش اولديغى كبى داخلده كى قلعه وقصبه‌لردخى غايت متين ومستحكم ايدى. بوندن ماعدا بوشناقلر ذى سطوت وقدرت حكمدارانه مالك ايديلر . بوحكمدارلر مجار قرالريله دائما مناسبات دوستانه‌ده بولندقلرى كبى برتعرض وقوعنده يكديكرينه معاونت شرطيله‌ده بينلرنده معاهده عقد ايلمشلردى. بوشناقلر مملكتلرى داخلنده دائما مستقل وحر قالمق وحكومت سنيه‌يه اصلا تابع اولمامق ايستدكلرندن بوخصوصده قوتلرينه‌ده استناد ايلدكلرندن پادشاه حضرتلريله معاهدهٔ صلحيه عقدينه وصرب وآرناودلر كبى سنوى برويركو اعطاسنه اصلا يناشمزلردى حتى معاهدهٔ صلحيه عقدى طرف پادشاهيدن كنديلرينه

بالدفعات تکلیف ایدلدیکی حالده بوتکلیفاتی رد وتقبیح ایتمشلردی .
بوسببه مبنی پادشاه چوق کره بونلرك اوزرینه عسکر سوق ایده‌رك
مملکتلرینی یغما وارکاك وقادین‌وچوجقلری وحیواناتی اخذواغتنام‌ایلمش
ایسه‌ده بونلر هیچ بروجهله فکر قدیملرینی تبدیل وعناد واصرارلری
بادیٔ فلاکت وضررلری اولدیغی حالده کندیلرنجه تصویب وتحسین
ایلدکلری مقررات سابقه‌لرینی اصلا تغییرایتمزلردی. بوشناقلرك بوحرکتلرندن
آرتق تماماً غضبناك اولان فاتح حضرتلری قیش ایچنده حاضرلق کوره‌رك
موسم بهارك حلولنده پیاده وسواری عسکرندن مرکب وماکنه وسائر
آلات حربیه ایله مجهز اولان اردوی همایون‌ایله ادرنه‌دن حرکت وسیر
سریع ایله حدود خاقانی‌یی کچوب بوشناق حدودینه مواصلت ایلدی
وبرمدت آرام ایتدکدن صکره بوشناق قطعه‌سنه هجوم ویوقاری
طرفلره طوغری چیقارق رهکذارنده تصادف ایلدیکی محللری
احراق وتخریب ایلدی وخیلی چاپول سوردی اله کچن قلعه‌لرك
برچوغنی دخی هدم و برقسمنی تخریب ایتمه‌رك ایچلرینه عساکر
محافظه وضع ایلدی والحاصل پادشاه حضرتلری آز بر مدت
ایچنده مملکتك قسم اعظمنی طولاشه‌رق قلعه‌لرك بعضیسنی
جبراً ، بعضیسنی اهالینك بالاختیار تسلیم اوللریله صلحاً ضبط وهیچ
برمقاومته تصادف ایتمکسزین مرور ایلدیکی قطعاتی کاملاً فتح ایلدکدن
صوکره نهایت حکمدارك التجا ایتدیکی شهره تقرب ایلدی. لسان محلی ده
یایچا تسمیه اولنان مذکور شهرك غایت محکم اولان قلعه‌سنده حکمداری
محاصره ودرونده بولنانلره تسلیم اوللرینی تکلیف ایتدی فقط محصورلر
تکلیف واقعه عرض مطاوعت ایتمکلرندن فاتح حضرتلری شهری
هرطرفدن عسکرله احاطه واطرافه وضع ایتدیردیکی طوپلرله سوری
آز زمان ظرفنده تخریب ایتدکدن صکره قوهٔ کلیه ایله قلعه‌یه
هجوم ایتمك اوزره استحضارات لازمه‌یه ابتدار ایلدی . سورك

اقسام مهمه‌سنك منهدم اولديغنى وپادشاهك هجومه مهيا بولنديغنى كورن اهالى قلعه‌نك جبراً ضبطى كندیلرینك كلياً سبب محوى اوله‌جغنى اكلادقلرندن تسليم اولمغه قرار ويروب حكمدارك خبرى اولمقسزين نزد شهريارى‌يه ايلچيلر اعزام ايلديلر . حكمدار ، تبعه‌سنك بوتشبثندن خبردار اولديغى زمان كيمسه‌يه كوزوكمكسزين شهردن فرار ايتدى فقط عثمانلى نوبتجيلرى ايشى آكلايه‌رق كنديسنى تعقيب وحياً دردست ايليوب حضور شاهانه كتيردكلرندن جزاى قتله دوچار اولدى . بوندن صكره اهالى شهردن چيقوب تسليم اولديلر . پادشاه حضرتلرى بونلرى صورت حليمانه‌ده قبول وكنديلرينه رفق ايله معامله ايلدى ومعتاد اولان سنوى ويركونك اعطاسى شرطيله كما فى السابق شهرده اقامت ايلمرينه مساعده ايتدى بعده شهره كيروب هرطرفنى تماشا ايدرك بوراسنك تعقيب ايتديكى مقصده خادم و بناءً عليه محافظه‌سى لازم اولديغنه كسب قناعت ايلدى. اساساً موقع مذكور مجارستان ايله هم حدود اولمق‌حسبيله پك زياده اهميتى وبراردوبى استيعاب ايده‌جك درجه‌ده وسعتى حائز اولديغندن پادشاه حضرتلرى استيلاسنه شتاب ايلش ايدى ايشته اسباب معروضه‌يه مبنى فاتح حضرتلرى بورايه كليتلى مقداردە عساكر محافظه اقامه ايتدكدن صوكره مملكتك ديكر طرفلرينه‌ده هجوم ايدرك موسم صيفك ختامندن اول بوسنه ودالمات قطعه‌سنى تماميله فتح واوچيوزدن زياده قلعه ضبط ايلدى كوچك حكمدارلردن دخى درت دانه‌سنى دردست ايتدى .

ينه بوموسم ايچنده وندیكليلر اولجه عقد ايتمش اولدقلرى معاهده‌يى فسخ ايليوب حكومت سنيه‌ايله محاربه‌يه قيام ايتديلر. موره ويونانستان ايالاتى واليسى اولان عمر بكك وندیكلیلره قارشى بلا سبب عنف وشدت ابرازينه قالقشمسى بومحاربه‌نك اعلانه بادى اولمشدر شويله‌كه : عمربك وندیكليلرله هم حدودبرخطه‌نك واليسى اولمق‌حسبيله قومشولق حقوقنه رعايت ايتمسى ووندیكليلرله مناسبات دوستانه‌ده بولنمسى ايجاب

ایتدیکی حالده مومی‌الیه عکسنی اختیار ایتمش ووندیکلیلرك کندیسنی استخفاف ایلدکلرینی ظن ایلیوب انتقام الق قصدیله آنسزین ناوپاقتوس شهرینه هجوم واطرافنه آقین ایدرك برچوق رجال ونسوان وصبیانی وحیواناتی اخذ و اغتنام ایلمش ایدی . بونکله‌ده اکتفا ایتمیه‌رك موره‌ده‌کی دیکر شهرلره وبومیانده « قورونیا Κορωνεία, Coronia » و « مثونی Μεθώνη, Methóni » شهرلرینه واهی بهانه‌لرله تجاوزده بولنورایدی. صلح وسکونك دوامی حسبیله قطعیاً مأمول اولمیان برزماده وناکهانی صورتده وقوع بولان بومهاجمات اهالیجه و وندیکلیلرجه ضرر وکدر عظیمی موجب اولدی و پادشاهه قارشی اعلان مخاصمه ایلمرینه برسبب ومعذرت تشکیل ایلدی . اساساً وندیکلیلر موره قطعه‌سنه کندیلرینك غائب اولمش برملکی نظریله باقمقده اولدقلری وتکرار ضبط واشغالی غایهٔ امل ایندکلری جهتله مذکور قطعه‌نك تحت حکمرانیٔ عثمانی‌یه کچدیکی کوندنبری پادشاهه قارشو اعلان حرب ایچون دائما وسیله جو اولدقلرندن بوحادثه‌یی سبب وبهانه اتخاذ ایلیوب شکایت ایتمکه باشلادیلر . ایلچی اعزامی ایله بالمذاکره حل منازعه اولنمسی ممکن ایسه‌ده وندیکلیلر بوجهته یناشمیوب موره‌یی اشغال ایتمك اوزره‌درحال برارده واوزاق دکزلره مخصوص کوچوکلی بیوکلی یتمش قدر سفینهٔ حربیه‌دن مرکب بردونما ترتیب وبودونمایی هردرلو اسلحه وانداخت ماکنه‌لری وآلات وادوات سائره ایله تجهیز ایلدکلری کبی‌دمیر ، کراسته کرچ کبی بنا انشاسنه مخصوص اشیایی‌ده یاپی قافه‌لریله سفینه‌لره ادخال وسلاحدارلر ایله کندی آلایلرندن مفرز زرهلی عساکرینی وبرخیلی اجنبی عساکر موظفه‌سنی دخی کیلره ارکاب ایتدیلر. شجاعت ومزیتی وقوهٔ بحریه وبریه‌نك سوق واداره‌سنده‌کی مهارتی ایله نامدار اولان برذاته‌ده دونمانواردونك قوماندانسنی تودیع ایتدیلر .

وندیکلیلرك پك پارلاق امید وتصورلرله سوق ایلدکلری مذکور

دونمه ادریاتیق وسجایا دکزلرینی کچدکدن صوکره قورفو ولفقادا وانا کس وکفالونیا قربندن مرور وموره‌نك « ایلیس Ilis, Ἦλις » تسمیه اولنان بورنه ورود ایلدی . بعده احایا ساحلنده کائن « ریون P ov, Rion »برونی و « قریسا Κρίσσα, Crissa » کورفزی اوکندن دونوب قورینتوس ساحلنده لنکر انداز اولدی . سفائن داخلنده‌کی عساکر بوراده قره‌یه چیقوب قورینتوس ممرینی استیلا واشغال ایلدیلر . وندیکلیلر ابتدا مذکور ممری سورله تحکیم ایدوب بوراسنی تحت تأمینه آلدقدن صوکره موره اوزرینه حرکت ایتمك فکر وتصورنده بولندقلری جهتله کمیلرده‌کی لوازم واشیایی اخراج ایدوب کمال خواهشله سورك انشاسنه باشلادیلر . بوصره‌ده موره‌نك داخل وساحلنده واقع وپادشاه حضرتلرینه تابع اولان قلعه وقصبه‌لردن بعضلری‌ده اعلان عصیان ایدوب دشمنه التحاق وآنلر طرفندن کوند - ریلان محافظه عساکرینی قبول ایتدیلر موره‌نك دیکر اقسامی ایسه نتیجهٔ حاله واعلان‌عصیان ایچون فرصته انتظاراً معلق بروضعیتده‌قالدی.

موره والیسی عمر بك درحال پادشاهه آدم کوندروب دشمن دونماسنك ورودینی اخبار ایلدی. دیکرطرفدن‌دخی زیر اداره‌سنده‌کی محللرده اولان ذواتی‌جمع و موره‌ده ساکن ارناودلرك برقسمنی کندیسنه جلب‌وبوصورتله برخیلی عساکر تدارك ایلیوب کندیسنك اقامت‌ایتدیکی قورینتوس شهرینی محافظه ایتمکده‌ودشمنه تعرض ایچون مساعد بروقت حلولنه وعساکر معاونه‌نك ورودینه انتظار ایلمکده ایدی .

پادشاه حضرتلری کیفیتدن خبردار اولدیغی زمان درحال محمود پاشایی جلب ایدوب سلاحدار وتیراندازلردن ومکمل صورتده‌مسلح، جنکاور خاصه اردوسی عساکرندن مرکب بر اردوی قوماندانلی آلتنده موره‌یه سوق ایلدی . کندیسی دخی بوسنه قطعه‌سنك امور اداره‌سنی دلخواهی وجهله تنظیم وشجاعتی وفن سپهداریده‌کی مهارتی ایله حائز شهرت اولان

ر ذاتی مملکتك والیسی اولمق اوزره مقدار کافی عسکرله اوراده ترك ویایجا قلعه‌سنه وهدم اولنمیان قلاع سائره‌یه عسا کر محافظه وضع ودزدارلر تعیین ایلیوب صوك بهار اواخرنده ادرنه‌یه عودت ایتدی و سوردیکی چاپولك برقسنی عسکرلره توزیع ایلدی . وقایع مذکوره جلوس همایونك اون اوچنجی سنه‌سنه متصادفدر .

بشنجی کتاب

بوکتاب وندیکلیلر وبوشناقلر اوزرینه ایکنجی دفعه اجرا اولنان سفرهمایون ایله آرناودلره قارشی پایان ایکی سفرك تفصیلاتی و آرناودلغك تحت حکمرانئ عثمانی‌یه ادخالی وبوراده سورلرله مستحکم شهرانشاسنی والحاصل درت سنه ظرفنده تحدث ایدن وقایعی حاکیدر.

موره‌یه عزیمت ایدن محمودپاشا قورینتوس ممرینك خارجنده ، «کیته‌رون Κιθαιρών, Kithairon» اتکلری قربنده‌قرارکاه‌قوردقدن صوکره عمر بکه خفیاً برآدم کوندروب مواصلتی اخبار ودشمنك حال ووضعیتنی استفسار ایلدی بومناسبت نتیجه‌سنده اشارت مخصوصه ایله یکدیکرینی خبردار ایلیوب عینی زمانده مشترکاً دشمنه هجوم ایتمکه قرار ویردیلر .

دیکر طرفدن وندیکلیلردخی برچوق عمله استخدام‌ایده‌رك اوچ یاخود درت‌استادیون مسافه نقصان اولمق اوزره آز زمان‌ظرفنده سورك انشاسنی اکمال ایتمشلرایسه‌ده ارتفاعنی اوزرلرندن تهلکه‌سز جه‌حرب ایدیله‌بیله‌جك بردرجه‌یه ابلاغ ایلیه‌مامشلردی . بو اثناده عمر بك فرصت بوله‌رق محمود پاشایه خبر کوندردیکندن بریسی داخلدن دیکری خارجدن اولمق اوزره هرایکیسی عینی زمانده دشمن اردوسنه هجوم ایتدیلر طرفین آره‌سنده پك شدتلی مصادمه وقوع بولوب وندیکلیلر برآز مقاومتدن

صوکره غیر منتظم صورتده فرار ایتمکه باشلادیلر. اوزمان سلاحدارلر بونلری تعقیب ایده‌رك دردست ایتدکلرینی قتل واسیر ایلدیلر . ساحله قدر یتیشانلر بیك مشکلات ایله کمیلره بینه‌رك اوق مسافه‌سندن خارجه چیقمق ایچون دکزه آچلدقدن صوکره کمیلره التجا ایدنلری آلمق اوزره توقف ایلدیلر چونکه ساحله کلنلر جانلرینی قورتارمق ایچون سلاحلرینی براقه‌رق ویا سلاحلریله دکزه آتیلیورلر ، فقط برقسمی کمیلره یتشمه‌دن غرق ونابود اولیورلردی . والحاصل وندیکلی عساکر ایله اجنبی عساکر موظفه‌سی سردارلریله برلکده محو وتلف اولدیلر حیاً دردست ایدیلنلرك مقداری ایسه اوچیوز قدردر . عساکر عثمانیه محاربه‌ده مقتول دوشنلری صویوب وقرارکاهی یاغما ایدوب برخیلی آچقه واشیا ولوازم واسلحه وماکنه اغتنام ایلدیلر.

بووقایعی متعاقب محمودپاشا ،عصیان ایتمش وعاصیلره تمایل ایلمش اولان موره‌لیلری تأدیب ایتمك اوزره عمر بك معیتنده اولدیغی حالده موره ایچریلرینه حرکت ایلدی وآز زمان ظرفنده قلعه‌لری وسائر مواقعی جبراً ویا اهالیسنی بالاقناع الده ایلدی . بعده وندیکلیلر اداره‌سنده بولنان ارغوس شهرینه مواصلت ایدوب پیشکاهنی قرارکاه اتخاذ واهالیسنه تسلیم اولملرینی تکلیف ایلدی . خارجدن معاونت احتمالی اولمدیغندن محصورینك یالکز کندی قوتلرینه استناد ایلمری لازم کلوردی حالبوکه شهری احاطه ایدن سورلر غایت ضعیف ومحاصرین کلیلی اولدیغندن مقاومت فائده‌سزدی بوندن ماعدا اهالی شهرك بالهجوم فتحی تقدیرنده کلیاً اتلاف اولنملری احتمالنی‌ده درپیش ایتدکلرندن کندیلرینه طوقونمیه‌جغنه دائر محمود پاشادن تأمینات آلوب شهری تسلیم ایلدیلر .

محمودپاشا شهرك باجمله سکنه‌سنی، قادینلرینی، وچوجقلرینی مالری ایله استانبوله نقل وشهرمذکوری هدم ایلدی. موره‌نك امور اداره‌سنی دخی مطالعهٔ ذاتیه‌سنه توفیقاً ترتیب و تنظیم وقلعه‌لره خاصه آلاینك اك شجیع

افرادنی محافظ تعیین وامور اداره‌یی عمر بکه تودیع ایدوب کندوسی بر زخده وقلعـه داخلنده دردست اولنـان وندیکلیلری وموره‌لیلردن عصیانه تمایل کوسترنلری برابرینه آلوب و برآزده چاپول سوروب قیش اورته‌سنده استانبوله عودت ایلدی .

پادشاه حضرتلری ارغوسلیلری « پریوله‌پتوس Périvleptos Περίβλεπτος[۱]» دنیلن مناسترده اسکان‌وبونلره‌خانه ، باغ وترلااحسان ایلدی. استانبوله‌کتیرلمش اولان اسرا ایله عصیانه اشتراك ایدن موره‌لیلری قتل‌ایتدیردی .

بوائناده‌کلیبولی والیسی یعقوب بك دخی چناق قلعه‌سنده‌کی قلعه‌لرك انشاسنی اکمال و درونلرینه عساکر محافظه وخیلی اسلحه وسنك انداز ماکنه‌لر ادخال و سائر معاملاتی دخی پادشاه عالیجاهك امر وارادەلری موجبنجه ایفاایلدی. تدابیر متخذه‌دن مقصد بحرسفیددن کلن‌وبحرسفیده چیقان کمیلرك دخول وخروجنی ایسـتدیکی زمان منع ایتمك ایدی که بویله شایان تقدیر برفکـر نه‌اسکی یونانیلردن، نه پادشاهان سالفه‌دن نه‌ده روما وایران سپهدارلرندن هیچ بری طرفندن تصورایدلمه‌مش ، ایدلمش اولسه بیله اجراسنه تشبث اولنمامشدر . شیمدی بو استحکامات ایله ایکی دکز یکدیکرندن آیریلیوردی و قلعه‌یه‌حاکم‌اولان طرف بوغازی‌ایستدیکی زمان مراکب بحریه‌یه سد ایده‌بیله‌جکدی . زیرا بوغازی کچمك ایسته‌ین سفائن حربیه ویوك کمیلری‌ومراکب صغیره هرایکی طرفده کائن‌قلعه‌لردن ماکنه‌لرله آتیله‌جق غایت جسیم طاشلرله، « سکیللا Σκύλλα, Skylla » و « حاریودیس Χάρυβδις, Charybdis [۲] » طرفـندن

[۱] شمدیکی صماتیه‌ده کائن صولومناستر دینلن محلدر . لمترجمه

[۲] سکیللا وحاریودیس اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده بربوغازك ایکی ساحلنده یکدیکرینه قارشی بولنان کوپك شکلنده‌کی قیلره تسمیه ایدیلور بونلرك جانلی جانوار کبی بوغازدن مرور ایدن کمیلری بلع ایلدکلری تصـور اولنور ایدی . بونی‌ایللك دفعه‌شاعرهومربیان ایتمشدر هومرك‌مفسرین قدیمه‌سنك اجتهادینه کوره بوقیالرله سجلیا آطه‌سی ایله ایتالیا بینندە کی طار بوغاز ایما اولنیورمش . لمترجمه

چارپلش كبى پارچه‌لانير محو اولوردى .

كرچه ايران شاهى « كسركسيس Ξέρξης, Xerxès » برزمان چناق قلعه‌سنك ايكى ساحلنى يعنى آوروپا و آسيا ساحللرينى يكديكرينه ربط ايتمش ايسه‌ده واسطهٔ ارتباط كميلر اوزرنده براخشاب كوپريدن عبارت اولديغندن روزكاره صويك جريانيله قارشى مقاومت ايده‌مدى وبو كوپرى شمن دونماسى طرفندن قولايجه‌جق تخريب اولنه بيليردى . شمدى انشا اولنان استحكامات ايسه نه‌جريان واسطه‌سيله نه‌ده خصمك قواى بحريه‌سى طرفندن تخريب ايديله‌مزدى وبويله بردونمانك جبراً بوغازى كچمسى غير ممكندى . والحاصل چناق قلعه بوغازى غيرقابل فتح برحاله كتيرلمشدى .

پادشاه حضرتلرينك بوشناق قطعه‌سنى ضبط واستيلا وقلعه‌لرينه محافظه عساكرى اقامه ايلديكى يوقاريده بيان اولنمشيدى . پادشاهك بوحركتى مجار قرالنى پك زياده حدتلنديرمش و كندى مملكت وحكومتى تهلكه‌يه القا ايلمشدى زيرا بوسنه قطعه‌سى مجار خطه‌سنه مجاور ومهم برموقعى حائزايدى وبورادن ديكر مملكته هرزمان آقين ايديله‌بيليردى .

ايشته مجار و اولاح قرالى بوراده بولنان عساكر عثمانيه‌يى اخراج و بونلرك اشغال ايلدكلرى قلعه‌لرى و بالخاصه ياينجا قلعه‌سنى ضبط ايتمك مقصديله قيش موسمى ايچنده دالمات و بوسنه قطعه‌لرينه سفر آچدى و برخيلى عسكر وآلات حربيه ايله هجوم ايده‌رك اهالى يى تهديد ويا بالاقناع كنديسنه جلب صورتلريله پادشاهه‌قارشى عصيان ايتديروب قلعه‌لرى الده ايلدى . ياينجا قلعه‌سى داخلنده بولنانلر آره‌سنده منازعه حصوله كلوب يكديكرينى قتل و اختيارلريله مجار قرالنه التحاق ايلدكلرندن بوراسنى دخى بلا مشكلات فتح و جزئى بر مدت اقامت ايلدى ومذكور قلعه‌ايله ديكر قلعه‌لره زرهلى و جنكاور عساكر محافظه و اسلحه وبغداى ادخال ايتدكدن صكره مملكته عودت ايتدى .

پادشاه حضرتلرى بووقوعاته اطلاع حاصل ايتدكده فوق العاده

متأثر اولدی ومحاربه ایچون تدارکات لازمه‌یه باشلادی . بودفعه یالکز عصیان ایدن قلعه‌لرك تأدیبی ایله ایش بتمیه‌جك ، عثمانلی اردوسی مجار مملکنه‌قدر ایلرولیه‌جکدی. پادشاه‌حضرتلری موسم‌شتاده‌لوازم حربیه‌یی، پیاده وسواری عساکرینی‌واسلحه وسنك انداز ماکنه‌لری احضارایدوب اول بهارده حرکت‌ایلدی. بوشناق مملکتنه ورودنده ابتدا یانچاقلعه‌سنك وصوکره دیکر قلعه‌لرك اوزرینه یورونلمسنی تنسیب ایدرك مارالذکر یانچا قلعه‌سنه تقرب وپیشکاهنده قرارکاهی ترتیب ایدوب داخلنده بولنانلره تأمینات ایله تسلیم‌اولملرینی‌تکلیف‌ایتدی . فقط کندیلرینی اقناع وارضا ایده مدیکندن ابتدا قلعه وشهر خارجنده اولان محلی تخریب واحراق ایلدی. بعده شهری عسکرله احاطه ایدوب وطوپلر دیزدیروب محاصره‌وبرقاچ کون‌طرفنده بعض‌اقسامنی هدم‌ایتدی. بوندن‌صوکره قوهٔ کلیه ایله شهره هجوم ایتمك ایچون عساکری تعبیه ایلدی . شویله‌که : سورك هدم ایدلمش‌اولان طرفنده پادشاه حضرتلری خاصه آلایی ودیکر عسکرلرك اك کزیده افرادی یعنی سلاحدارلر و تیرانداز و صپاهیلر و وتفنکجیلر ایله اخذ موقع ایتدی . پادشاه هجوم اشارتنی ویردیکی زمان عسکرلر عظیم شماته و آلقشلرله‌سوره شتاب ایتدیلر. بونلر سورك‌اوزرینه چیقمایه غیرت ایدرلر ایدی .

دیکر طرفدن مجارلر دخی شهراهالیسنه جسارت ویرمك ومعاونت ایلك اوزره صیحه ونعره‌لر ایله کلدیلر. اووقت ایکی اردو آره‌سنده شدتلی برمحاربه وقوعه کلدی . ایکی طرف یکدیکرینه پك زیاده یاقلاشمش اولدیغی حالده مردانه وشجیعانه صورتده حرب ایدیورلر ایدی . برطرف شهری ضبط ایتمکه ، دیکر طرف ایسه جان ومالرینی واولاد وقادینلرینی و اك قیمتلی اولان اموال معنویه‌لرینی محافظه ایتمك ایچون تعرضات واقعه‌یی‌دفعه چالیشیورلر ایدی . پادشاهك

سلاحدارلری بعضاً مجارلره غلبه ایدرك سورك اوزرینه چیقارلر ایدی ومجارلر دخی بونلری دفع واخراج ایدرلر ایدی . نتیجهٔ مبارزه‌ده برخیلیسی مقتول دوشدی و برخیلی زمان محاربه بوصورتله دوام ایتدی.

فقط نهایت مجارلر غالب کلدیلر . عساکر عثمانیه‌دن اك زیاده سلحدارلر ضایعاته دوچار اولمشلردی. بونلردن برچوق جسور وشجیع افراد تلف اولدی . پادشاه حضرتلری بونلرك کرفتار اولدقلری حالی کورنجه پك زیاده محزون اوله‌رق عساکر عثمانیه‌یه رجعت اشارتی ویردی واوق مسافه‌سندن خارجه چیقمالرینی امر ایلدی . بوصورتله اردوی برقاچ کون استراحت ایتدیردکدن صکره تکرار تجهیز ومکمل صورتده تعبیه وترتیب ایدوب شهرك اوزرینه تکرار هجوم ایلدی . بودفعه‌کی هجومده پادشاه بالذات مجاهده و اردویه رهبرلك ایتدیکی کبی عسکرلره وسورك اوزرینه ایلك اول چیقه‌جقلره مکافات واحسانلر وعد وشهرك یغما ایدیله‌جکنی اعلان ایلدی . عساکر عثمانیه مدهش صیحه‌لرله وغیر منتظم‌صورتده سوره هجوم‌ایتدیلر. بعضیلری سوره نردبان تقریب‌ایدییور، بعضیلری ایپ آصیور ویاباشقه برصورتله ایچری کیرمکه فداکارانه‌غیرت ایلیورلردی زیرا عساکرك شجاعت و انتظامی محافظه ایتملری ایچون پادشاه حضرتلری باجمله حرکاته نظارت ایتدیکی وعساکر عثمانیه دخی ابراز بسالت ایلدکلری تقدیرده موعود اولان مکافاته مظهر اوله‌جقلرینی بیلدکلری جهتله هر نفر سوره ابتدا کندیسی چیقمق ، مجارلری اولدیرمك ، دشمن برجنه عثمانلی سنجاغنی دیکمك استه‌یوردی . مجارلر ایسه بوسیل خروشانه قارشی کمال متانت وشجاعتله کندیلرینی مدافعه ایدییورلردی. ایشته‌بوصوره‌ده امثالی کورلمه‌مش وتصوری غیرقابل برمحاربه وقوعه کلدی ، سورك اوزرنده وبالخاصه منهدم اولان‌جهتنده طرفین عساکری فرط غضبله ومدهش نعره‌لر آره‌سنده عادتا نه‌یاپدقلرینی بیلمه‌یه‌رك ، انسان اولدقلرینی اونوته‌رق یکدیکرینی مرحمتسزجه قتل‌ایلدیلر.

طوپقپو سرای همایونی

[نسخهٔ سابقه‌ده‌کی مقاله‌نك مابعدی]

خواننده وسازنده‌لره مخصوص اولان شروانك آشاغیسی قادین افندیلر وسلاطین حضراتنه مخصوص ایمش . زمان معینده بونلر اوراده اجتماع وپادشاه موقع مخصوصنه جلوس ایده‌رك اجرای ذوق وشادی‌یه ابتدار اولنورویوکسك برموقعده‌غایت کوزل‌صدالرله اجرا اولنان‌تغنیات روحنوازانه‌نك عالی قبه‌یه‌چارپمسندن حاصل‌اولان طنین آهنکدار قلبلری مستغرق‌ذوق ومسار بی‌انحصار ایلروپادشاهك‌موقعنك سقفی‌اوکنه آصیلوب الآن‌موجودبولنان‌بللورطوپك‌صچرانه‌رق‌طوتلمی‌حقنده جواری‌یه‌اجرا ایتدیریلان مسابقه ایسه بوذوق وسروره باشقه برپارلاقلق وصفا ویرر ایمش . بوطوپك اوصورتله پادشاهلرك ذوق وصفاسنه برآلت مخصوصه اولدیغنی او زمانی ادراك ایدن خادم آغالرندن روایت وبیان ایدییورلر .

کیریلان قپونك اوزرنده :

چرخ شه استان سلطان عثمان خان ذیشانك — در اجلالنه رخسوده شاهان فلك درکاه
کشاد اولوب همیشه باب لطفی مستمندانه — نکهبانی‌اوله درکاهنك حفظ خدا هرکاه

سلطان‌مراد ثالث دائره‌سی آرالغنه اولان قپونك‌اوزرنده :

توجه ایلدی سلطان عثمان فلك مسند — آچل ای باب دولت انتساب میمنت مقرون
سن اولدقچه کشاده لطف شاهنشاه عالمله — دربخت عدو ادبار ایله اوله هردم وارون

سلطان مراد دائره‌سنه اولان قپونك اوزرنده :

عدالت منقبت سلطان عثمان خان ذیشانکم — ازدر کنجینهٔ عثمانیانده کوهر نایاب
بوکردون منزلات شاهنشه عصرفلکجاهك — بزا بابنده حلقه‌اولسه ماه ومهر عالمتاب

حمامه اولان قپو اوزرنده :

الهی ایله ملجأ عالمه تا روز رستاخیز — در عالیپناه حضرت سلطان عثمانی
کشاد اولدقچه دستی عالمك درکاه منانه — آچلسون دائما نصرتله باب فیض خاقانی

حمام قوریدورینه اولان قپو اوزرنده :

اولی‌الالبابه بوباب همایونی شهنشاهك دررحمت کبی همواره‌شوکتکله کشادا ولسون
دیسون آچدیچه باد صبحدم سلطان عثمانك صفای خاطری اقبال ودولتله زیاداولسون

صالونده‌کی اوفاق اوطه‌نك قپوسی اوزرنده :

داور دور زمان سلطان عثمان خانکم یوز سورن درکاهنه‌دارا یا افریدون اولور
لطف طبعندن یاپوب بومسند شاهانه‌یی سدهٔ والاسنه نسبتله کردون دون اولور

شمدی بوصالونك اطرافنده‌کی قسملری بربرلر نظرتدقیقدن امرار ایده‌لم: اوجاقلی صفه‌ده‌کی مرمر مرديوندن خزینه‌دارلر دائره‌سنه‌چیقلدیغنی یوقاریده کوردك ایدی . بوقسم تماماً والده سلطان دائره‌سی اوزرنده‌در. بربرندن کچیلیر بش اوطه‌دن مرکبدر . الك نهایتده‌کی اوطه‌نك جاریه‌لر دائره‌سنده‌کی میدانه ناظر دمیر پارمقلقلی برپنجره‌سی واردر . یانندن بر مرديون ایله والده سلطان دائره‌سنه اینیلور . مرديونك منتهاسی قپوحالنه قونیلوب اوزرینه دخی براوطه یاپلمشدر . پك یوکسك اولان بواوطه‌نك مرديونی، رابطه‌لرله ربط ایدلمش اولدیغی دیواره حجمنه مطابق یاپیلان اویوقه‌یرلشدیرلمش اولوب لزومی حالنده آچیله‌رق قوللانیلور واستعمال اولنمدیغی وقت قپادیلوروا وزری دیواردهکی چینیلرطرزنده ملون ومنقش اولدیغی جهتله اوراده‌مرديون بولندیغی حس اولنمز. بودائره‌نك، مرديون باشنده‌کی خزینه‌دار اوسته یتاق اوطه‌سندن ماعدا بتون اوطه‌لرینك طاوانلری اکثریا مستطیل وبعضاً مدور الشکل اولمق اوزره متعددقبه‌لردن عبارتدر . قبه‌لرده پنجره‌لر بولندیغی کبی والده طاشلغنه‌ده قفسلی و دمیر پارمقلقلی پنجره‌لری واردر . بو اوطه‌لرك جناحینده بولنانلری تزیناتدن عاریدر ،دیکرلرینك دیوارلری تماماً چینی ایله قاپلیدر . حجره ویوك ودولاب قپولری اسکی اصولده بربرینه کچمه اولمق اوزره صنعتلی وبویالیدر . الك مزین اوطه خزینه‌دار اوسته‌نك یتاق اوطه‌سی اولوب طاوانك باصقی چبوقلری ایله کنارلری واورته‌سی صنعت عثمانیهٔ قدیمه‌یه نمونه اولهجق طرزده

ملون ومذهب قبارتمه تزییناتدر. دیوارلرنده کی چینیلر اجراقلنان تعمیراتده پك قاریشمش ایسه ده حال قدیمی محافظه ایدن بعض پارچه لرندن بونلرك وقتیله پك قیمتدار اولدیغی آکلاشیلیور . بواوطه نك تحتانی پنجره لردن ماعدا فوقانی پنجره لری دخی بولنوب مدور ومربع الشکل اولان بو پنجره لر عثمانلی طرزنده ایکی قات جاملی در. اوطه ده ایکیسی دیواره ملتصق وبریسی مرکوز اوچ ستون اوزرنده برسقف اولوب صاچاقلری مذهب وملون اویمه لرله مزیندروزمینك برطرفی دخی اویمه لی برتخته ایله آیرلمشدر. بوموقع خزینه دار اوسته نك یاتدیغی محل مخصوصدر. کرك پادشاهان عظامك وکرکسه والده سلطانلرك یتاق موقعلری بوصورتله اولوب مع مافیه دها محتشم ومطنطندرلر .

اوجاق صفه سنده کی قادین افندیلر دائره سی قپوسندن کیریلدکده آلتون یولده نهایت بولور طار برقوریدوره دخول اولنور . وسعت وطرز معماریسنه نظراً قوریدورك صولنده بولنان ایکی اوطه نك قدیماً موجود اولدیغی ، تحتانی ایکی اوطه دن بریسنك دیوارلری آراسنده والده طاشلغنك اطرافنده کی ستونلر منظور وفوقانی ایکی اوطه نك دیوارلرینه قاپلی چینیلر آلتنده کی کتابه لر دوشه مه ایله مستور اولمسنه نظراً صاغده اولان درت اوطه نك دخی ذکر اولنان طاشلغك تخت قپوسی طرفنده کی ستونلری آره سنك اوریلمسندن حصوله کلوب حادث بولندیغی آکلاشیلیور. صاغ طرفك زمینده بولنان برنجی اوطه یی متعاقب اولان مرمردیوندن صکره قوریدور چفته مرمر سوکه لی وآرالغی حاوی برقپو ایله بربرندن آیرلمش وبوصورتله دائره ایکی یه تقسیم ایدلمشدر . تزییناتنه نظراً بوقاتك اوجاق صفه سی طرفنده کی قسمی باش قادین افندی یه وآلتون یول جهتنده کی قسمی دخی دیکر قادین افندی یه عائد اولدیغی مستبان اولیور . برنجی قادین افندی یه مخصوص اولان ایکی پنجره لی واوفاق وباصیق طاوانلی اوطه بودائره نك اك مزین برمحلی اولوب تزیینات واحتشامی اوطه نك اوفاق وباصیقلغنی یك نظرده انظاردن ستر ایدر. حنکار صفه-

سنده کی تزیینات احشابیه‌نك اوفاق قطعه‌ده کی مماثلی دیوارلره ملاصق و آرالری دخی اوراده کی جنسدن چینیلرله قاپلانمشدر. طولاب وقپوقنادلرینك اطرافی دخی صالونده کی طرزده‌در . یالکز طاوانه الصاق اولنان قبارتمه ملون ومذهب تزیینات قره مصطفی پاشا کوشکینك طاوانند کیلری آدیریور . بوطرفده کی دیکر تحتانی اوطه‌ایله فوقانی اوطه‌لرك ومردیونك دیوارلرینك چینی ایله قاپلی ولمسندن ماعدا شایان بیان برجهتی یوقدر . مزین اوطه‌نك قارشیسنده وصول جهتده ایکی طرفدن دیوارلره وایکی جهتدن کمرلره ستند قبه‌لی واسع ومربع الشکل براوطه اولوب آیدینلغی قبه‌ده کی قدیم عثمانلی اصولنده تزیناتی جامع درت بیوك پنجره‌دن آلیر . غایت یوکسك اولان دیوارلرینك قسم سفلاسی طوپقپو سرای همایونك هیچ برطرفنده کوریلمیان قوبی اووز رنکنده چینیلر ایله قاپلیدر . متعدد طولابلرینك ایچ دیوارلری عثمانلی چینیلری ایله قاپلی ولمسنه نظراً بلکه‌ده بو چینیلر صکره وضع و لصاق ایدلمش و اوروپا معمولاتندن بولنمشدر . دیوارلرك قسم علیاسی وقبه‌نك ایچی غرب اصولنده‌منقشدر. قپوسنك قنادلری اسکی اصولده کچمه‌در . قپونك قارشیسنه تصادف ایدن دیواردہ کی محراب طرزنده اولان محله، ساحلده غایت منتظم بریالی یی واوزرنده بلوق حاوز طرزنده بنایی حاوی برآطه‌یی ودکزده یالکنلی ایکی عدد سفینهٔ جسیمهٔ عتیقه‌یی ومتعدد کورکلی بیوك وکوچك قایقلری وکمیلردن وبلوق حاوزك زمینده کی آچیقلقلره موضوع طوپلردن خصمانه اولمامق اوزره طوپ آتلمسنی کوسترر برلوحه ترسیم وتصویر ایدلشدر . بلکه‌ده بولوحه قدیماً اسکدارده شمسی پاشا ساحلنده بولنان سرایك برپارچه‌سنی وقیز قله‌سنك بنای قدیمی ودونمای عثمانینك استانبولدن خروج ودخول زمانینده کی مراسم معتادهٔ قدیمه‌سنی مصوردر . بواوطه‌نك یانده کی دیکر اوطه شکل غریبی ایله بالخاصه شایان تذکاردر . یانده کی اوطه‌نك ارتفاع ووسعتنده ایسه‌ده بوکنیشلکی ارتفاعنك نصفنه قدر دوام ایدر

وآندن صکره هرایکی طرفدن طارلشه‌رق مستطیل‌الشکل برقبه ایله نهایت بولور وآیدینلغی قبه‌ده‌کی اوفاق جاملردن آلیر . اوطه‌نك واسع اولان قسمنك اوچ طرفی پارمقلقلی شروان ایله چوریلمش اولوب طرف رابعنده ایسه دیواره مستند وکندیسنه متناسب یاشمغی اولان بر جسیم اوجاق واردر . شروانه اوطه‌نك خارجندن قوریدورده‌اولان برمردیون ایله چیقیلور وشروانلدن صاغ طرف فوقانی اوطه‌لرینك اکنجیسنه بر کیزلی مدخل بولنوب هرایکی جهت آره‌سنده یوقاریدن دخی بوصورتله اتصال محافظه‌اولنمشدر . بواوطه‌ده بولنان تحته‌دن ایچریسی بوش واوزری یاملون ویاخود بزایله قاپلی غریب‌الشکل محفظه‌لرك وقتیله سرایده‌کی کموش وسائره‌دن معمول مانغال و اوانیٔ بیتیه‌نك محافظه‌سنه مخصوص اولدیغی و بوراسنك بروقت طوپقپو سرای همایونند پك چوق اولان خزینه اوطه‌لرندن بری اولدیغی استعمال ایدلدیکی آکلاشیلیور . صاغ طرفده ایکنجی اوطه‌نك یانندهکی اوفاق قوریدورك برطرفی کیلار وسائر لوازماته مخصوص اوطه‌لر اولوب اوفاق بر قپوایله‌ده دیکرجهتنده بولنان والده طاشلغنه چیقیلور . قادین افندیلرك خزینه ویتاق وجواریلرینه مخصوص اوطه‌لرله بوراسی اراسنده اتصال اولمیوب یوقاریده بیان اولندیغی اوزره اوجهته آلتون یولده‌کی طاش مردیوندن چیقیلور .

اوجاقلی صفه‌ده‌کی اوجاغك مستندی بولنان دیوارك آرقه‌سی شهزادکان دائره‌سی اولدیغی و قپوسنك اوجاغك صاغ طرفنده بولندیغی یوقاریده محرر ایدی . بو دائره فوقانی وتحتانی اولمق اوزره ایکی قسمدر . قسم اولی اوفاق فقط غایت مزین و محتشم بر قصردر ، قادین افندی دائره‌سنك وبونکله آنی‌الذکر برنجی قسم قوریدوری آراسنده‌کی محللر بالاسنده اولان ایکنجی قسم پك واسع مع مافیه ساده‌در . برنجینك نائل تاج وتخت اولمغه نامزد بولنان و ایکنجینك هنوز بو صره‌یه داخل اولمیان شهزادکانك اقامتلرینه عائد بولندیغی آکلاشیلیور .

اوجاقلی صفه‌ده‌کی قپو ایله هیچ برطرفدن ضبادار اولمیان قارانلق ومربع‌الشکل اوفاق بر آرالغه دخول اولنور و بوراده‌کی طاش مردیون ایله شهزادکان دائره‌سنك فوقانی قسمنه جیقیلور ایسه‌ده بوجهتك تعریفنی آتی‌یه براقه‌رق برنجی قسمی بیان ایده‌لم: آتی‌الذکر آرالغك یاننده آکا مشابه ومع مافیه ضیایی قبه‌لرنده‌کی جاملرندن آلیر ایکی‌عدد آرالق دها اولوب صوکنجیده‌کی قپودن‌چیقلدیغی وقت برطرفی سلطان مراد ثالث دائره‌سی اوکنده‌کی آرالق ودیکر طرفی آلتون یول اولان مسقف براوزون قوریدور مصادف نظردر . بوقوریدورك برجهتنده ذکر اولنان آرالقلردن ماعدا غایت جسیم ایکی اوطه ارلوب بونلرك سقفلری‌درت دیوارلرندن‌ماعدا وسطلرندن دخی،ایکی اوجی‌زمینه واورته‌سی‌صنعت معماریٔ عثمانینك ادوار ابتدائیه‌سنه مخصوص آباقی حاوی ستونلره مستند برر کمره استناد ایدر . شهزادکان دائره‌سی‌قسم فوقانیسنك ثقلتنه تحمل ایتمك اوزره تقویه‌اولنان بواوطه‌لر قدیماً خزینه اوطه‌لری‌اوله‌رق‌استعمال‌اولندیغی‌مرویدر، قوریدوره ناظرپنجره‌لری‌دخی دمیرپارمقلقلر ایله تحکیم ایدلمشدر. قوریدورك دیکر جهتی‌قسماً شهزادکان دائره‌سنك قسم تحتانیسی وقسماً دخی دیکر برطاشلغه ناظر اولمق اوزره آچیقدر. اسم‌مخصوصی‌اولمدیغی‌جهتله بورایی « ایکنجی طاشلق »دیه‌تسمیه ایده‌جکز. ایکی‌طرفنده‌کی‌بنالرك، آرالری‌کمرلرله‌ربط‌ایدلمش‌ستونلر اوزرینه انشاسی‌جهتله‌پك‌یوکسکده اولمسندن و زمین پك آلچاقده‌قالمسندن طولایی، بوراسی آنلرله برسویه‌ده‌اولمق اوزره اوکی‌طاشدن‌اورولمش‌ستونلرك آره‌سی دیوار یاپیله‌رق وایچریسی طوپراق ایله دولدیریله‌رق زمیندن‌یوکسه‌لتلمش وطاش دوشه‌نلمشدر . بومربع الشکل طاشلق والده طاشلغی جسامتنده‌در . بونك برطرفی شمشیرلکه کیدن باغچه‌لره ناظر اولمق اوزره آچیق اولوب برمترو عرضنده وپك زیاده طولده غایت تخین مرمرلرك طرز عربیده اویولمسندن حاصل‌اولان ظریف پارمقلقلرایله چورلمشدر.

قوریدورك آچیق اولان قسمیله یانده کی ضلعده بولنان طرز مجوهریده آباقی حاوی مرمر ستونلرك آرالری کمرلره بربرینه ربط واوزرلرینه شهزادکان دائره‌سی قسم فوقانیسنك برجهتی وبونلرك جواریسنه مخصوص اوطه‌لر ایله سلطان سلیم اول دائره‌سنك برقسمی انشا ایدلمشدر. قوریدورك مقابل جهتی ایسه تماماً سلطان سلیم اول دائره‌سی قسم کلیسی ایله محاطدر. اطرافنده کی دائره‌لرك قورشونلرله قاپلی شرق اصولنده کی غایت کنیش صچاقلری وظریف چیقمه‌لری جهتیله بورانك منظره‌سی پك لطیفدر.

میدانده برظریف چشمه اولوب آینه طاشنده بیت آتی محکوکدر:

جهانك کرم وسردین طاتسه عاقل اولور سر چشمهٔ مقصوده واصل

یکانه قپوسی قوریدوره اولان شهزادکان دائره‌سنك تحتانی قسمی اولجه براوطه وصفه‌دن مرکب اولدیغی حالده مجبوریت زمانیه اوزرینه مؤخراً غایت ثقیل باشلقلری حاوی آغاج ستونلر اوزرینه دوشه‌مه فرشیله برده فوقانی قسم تشکیل اولنمش وصفه جامکان ایله ایکی قسمه آیرلمش وبوصورتله متعدد اوطه‌لر پیدا ایدلمش اولوب حالبوکه هیچ بر قیمت معماریه‌سی اولمیان بوانشا آت بنانك داخلاً تناسب وحسن منظره‌سنی خلدار ایتمشدر.

بوبنا خارجاً وداخلاً تماماً چینی ایله قاپلیدر. چینیلرك نقوشی اکثریا عثمانلی طرزنده اولوب عرب وعجم اسلوبنده نقوشی حاوی چینیلر پت آز بولنمقده وبونلرك حین تعمیرده الصاق ایدلدیکی عدم انتظامندن مستبان اولمقده‌در. بوراسی چینیلر ك یالکز یشیل وبلا نقش اولانلردن تابلو حالنده نقوشی حاوی و رنکارنك اولانلره قدر یعنی بزده چینیجیلك صنعتنك ادوار اولیه‌سندن ترقیاتنك درجهٔ نهایه‌یه واصل اولدیغی زمانه قدر بتون نمونه‌لرینی حاویدر. اوطه‌ده بغداد کوشکندن بری کوریله کلن اصولده، مع مافیه دها مرتفع ویاشماعی وجبهه‌سی یالدیزه مستغرق جسیم بر اوجاق واردر. بودن طولایی اوطه‌نك

يوقاريسى قسماً آيريلەرق ديكر اوطه تشكيل ايدلمش و قسم ديكرى على حاله قالمش اولمغله بو قسمدەكى متباقى پارچه سندن وقتيله طاوانك غايت مزين وچينيلرينك پك مرتفع ديوارلر بوينجه ممتد وتابلو حالده اولديغى تبين ايدييور . وكيريلن قپو ايله اوطه قپوسنك و متعدد طولابلرينك قنادلرى مقرنس در . يالكز برطولابك قنادلرى اسكى اصولده كچمه واوزرى منقش و تحتەلرك فصل مشتركلرى مذهبدر . حجرەلرك جبهەلرى يكپاره مرمردن عرب اصولنده اويمەدر. طولابلرك سوكەلرى وزير وبالاسى مرمراولوب اوزرلرينه آلتون يالديز وبويا ايلەغايت رقيق ورنكين تزيينات نقش اولنمشدر ، كه بو جهت حرم همايونك سلطان مراد ثالث دائرەسندن ماعدا محلنده كوريلەمز .

دردى اوطەده وآلتيسى صفەده بولنان پنجرەنك هرايكى يان ديوارلرى بالاسى طرز مجوهريده وآشاغيسى عرب اسلوبنده قبارتمه تزيناتى حاوى مرمرلر ايله قاپلانمش اولوب بونلرك بهرى ، آلتنده اوفاق يالاغى بولنمق اوزره برر موصلغى حاويدر. پنجرەلرك آلت قسملرى ايسه بيوك يالاق شكلندەدر . موصلقلرك آچلمسيله طولان اوفاق لاقلردەكى صولر برديك ايله بيوك يالاغه آقار وبرپنجرەنك صوبى كيزلى يول ايله ديكر پنجرەيه كيدر. باشقه برشكلدەاولمق اوزرە بونك سنت اوطەسى پنجرەلرنده دخى بولنديغنى يوقاريده يازدق ايدى .

اوطەنك چينيلرى هرنه قدراولدقجه ابى محافظه ايديلەبيلمش ايسەده صفه وخارجك كيلر پر پر دوشمش وحين تعميرده نا اهل اللره حواله ايدلمكله پك قاريشديرلمشدر . قپو وطولاب قنادلرنده كى صدف وباغەلر دخى پك زياده تخريباته اوغرامشدر . كيريلن قپونك قوريدور طرفى اوزرنده : « فالله خير حافظا .... » و اچ طرفى اوستنده : «يا ايهاالنبى انا ارسلناك ... » واوطه قپوسنك صفه طرفى اوزرنده : « اذ قال ابراهيم رب ارنى ... » آيات كريمەسى محكوك مرمر

نوحه‌لر بولندیغی کبی اوطه‌نك ایچ طرفی بالاسنده دخی بیت آتی محکوکدر:

دمبدم ساعت بساعت باد اقبالت فزون دشمنت چون شیشهٔ ساعت همیشه سرنکون

سنه ۱۰۷۷

اوطه‌نك دیوارلری اورته‌سنده اوجاغك صولندن باشلامق اوزره بسملهٔ شریفه وبه ثقتی وقصیدهٔ برده مصراعلری قالین ثلث خط ایله لوحه حالنده اوله‌رق چینیلر اوزرنده محرردر. هر پنجره مرمرلری بالاسنده بربیتی بولنمق اوزره اوطه وصفه‌ده برر منظومه محرردر. اوطه‌نك پنجره‌لرنده محکوك منظومه بروجه آتیدر:

پادشاهاهر ندکلو مدحك اتسم روزشب وصفکه اولمز نهایت تا الی یوم امان
طبیعتٔ بر آیینه اسکندریدر عالم عالم لطف وسجایی کوستررذهره عیان
تخت رومه کچدی اسکندر کبی اجلال ایله دور عدلنده نظام مملکت اولدی جدید
اول شهنشاه جهانك دولت واقبال ایله ایلسون باری تعالی همیشه عمرین مزید
حامیٔ دین محمد صاحب خلق عظیم بوی خلقن عالمه نشر ایتمش اولماسه نسیم
قصر عالیقدر اولدی غیرت دارنعیم مقتضای لطف طبع وذهن نقادفهیم
جمع اولوب فرمان عالی اوزره استادان عصر قصر بالایی اشوردی بارك الله المجید
ایلیه فیض الهی کوکب بختین سعید امر قیلدی یایله بر قصر عالی دلکشا

صفه‌نك پنجره‌لرنده محکوك منظومه دخی بروجه آتیدر:

خدایا ازدیادایت عمرینی بوغازی جنکارك زمانلرده میسر اولدی فتحی بونجه امصارك
که دائمی تیغ قهرین غالب ایله دشمن دونه خلوص القلب ایله دعاسی بودرهر کاه نیازك
یا الهی بحق نور جلال تا قیامت بو قصره ویرمه زوال
ماء جاری بمثل اب حیات کورسه شرمنده اولوردی آب زلال
و من الماء کل شیٔ حی دیمش اوله لاوقی یابحی
پادشاهم بو عالی قصر ایچره دولتنی عزتیله اولغل حی
خدا حقی جهانلر پادشاهی اولی بل سن سن دعاجك جمله عالم باغ اسلامك کلی سك سن
عمر عدل سن دایله حلمله حضرت عثمان شجاعتده صلابتده همان شیری علی سن سن
باغ جنان ایچره بوفردوسه مثال میدرندر هشت بهشت ایچره همان دار جلال میدرندر
کوثر زمزمی یاتسنیم باز بختك میدر چاغیلوبن آقن صویی ماء زلال میدرندر
بارك الله زمی جای مفرح قلمله دل ایله اولمز شرح
مبارك باد اوله او سلطانی جانه سعادتله ایچنده اوله افرح

اوجاقلى صفه‌ده‌كى قپوسندن كيريلدكده قرانلق آرالقده‌كى طاش مرديون‌ايله شهزادكان دائره‌سى فوقانى قسمنه چيقلديغنى يوقاريده بيان ايتدك ايدى . بوقسم ايكى‌قات وزياده واسع وپك يوكسكدر . غايت‌ديك ويكرمى درت آياق بولنان مرديون ايله برنجى قاته چيقيلور . مرديونك وسطنده‌كى صحنلقده موجود قپودن غايت باصيق طاوانلى متعدد اوطه‌لرى حاوى برمحله كيريلور . بو اوطه‌لرك برنده‌كى اوفاق قپودن شهزادكان دائره‌سى قسم‌تحتانيسى صفه‌سى‌او رنده‌كى اوطه‌يه‌كچيلور. بوجهت ايكنجى قسمك ارتفاعنى وايكى قسم آراسنده‌كى اتصالك دخى بالادن بوصورتله تأمينى كوسترر . قسماً قوريدورك و قسماً خزينه اوطه‌لرينك اوزرنده وقسم فوقانينك آلتنده اولان بو اوطه‌لرك طاشلغه ناظر پنجره‌لرى واردر .

مرديونك باشنده‌كى آرالقدن‌صوكره نسبت دائره‌سنده بربرندن‌بيوك اولان و آرالرنده‌كى قپولرله يكديكرينه اتصال ايدن اوچ صفه واردر . بوصفه‌لر برر اوطه‌يه عائد اولديغى كبى مرديون آرالغنده‌كى وصفه‌لرده‌كى مرديونلرله ايكنجى‌قاتده‌كى‌اوطه‌لره چيقيلور وبونلرده‌كى‌موقت‌مرديونلرله دخى اوطه شكلنه وضع اولنان چاتى آره‌لرينه صعود اولنور . ايكنجى صفه‌دن اوفاق برقوريدور ايله دخول اولنان وقادين افنديلر دائره‌سنك اوجاقلى اوطه‌سى اوزرنده اولوب اورايى برشكل غريبه وضع ايدن بيوك اوطه‌نك سلطان ابراهيمك حلعندن صكره حبس ايديلان محل اولديغى روايت اولنيور ، مذكور اوطه‌نك آيدينلغى قبه‌لرده‌كى جاملردن آلمسى وقوريدورى تپه جاملرينك اورولمسى بوجهتى تبيين ايدر .

مابعدى وار

عبدالرحمن شرف

علمدار مصطفی پاشا

[مشارالیه دائر سکز نجی نسخه‌ده درج ایتدیکمز فقره‌ده یازیلان برقاچ سطر اره‌سنده مفصل اوله‌رق تحریر ایدیله‌جکنی وعد ایلدیکمز مقاله‌در .]

روسجق محافظه‌سنه مأمور یکیچری بلوکلری منسوبینندن (حاجی حسن) نامنده بریکیچرینك اوغلی اولان (مصطفی) ۱۱۸۲ سنه‌سنده روسیه دولتیله وقوع بولان محاربه‌مز هنکامنده اون یدی یاشلرنده قدر تخمین ایدیله‌بیلیر، کو-ترشمسز فقط قوی‌البنیه بردلیقانلی ایدی .

شورقمی تخمینی اوله‌رق یازیشمز مصطفانك تاریخ ولادتنه مطلع اوله‌مدیغمزدن وفقط سفرك صوکلرینه و (سلطان مصطفای ثالث) ك اواخر سلطنتنه یقین برزمانده یکیچری اوجاغنه کیردیکی هنکامنده یکرمی ایکی یاشنده بولندیغی حقنده برقیده تصادف ایلدیکمزدن مومی‌الیهك سنی حساب تقریبی اوله‌رق ارائه مقصدیله‌در .

یکیچری مصطفی قرق ایکینك اورته چورباجی عجمیسی اولمق اوزره اوجاغه یازلمش ایدی . (کوچوك قاینارجی) معاهده‌سیله نهایتلنان ۱۱۸۲ سفری کمال دهشتله دوام ایتمکده اولدیغندن حرکات عسکریه‌سببیله بیقرار اولان قرق ایکی بلوکی ایله برابر طولاشمقده ایدی .

اردونك انتظامسزلقلری ، عسکرك دکرسزلکاری ، یکیچرینك اطاعتسزلکلری مقدرات دولتده اوست اوسته فلاکتلر احضار ایلدیکی بوصره‌ده افراد عسکریه آره‌سنده لیاقت صاحبی اولانلرقولایجه‌سچلمکه باشلامش اولدیغندن فطرةً ذکی ومرد یارادلمش اولان (یکیچری مصطفی) دخی (شانی زاده) و (جودت) تاریخلرینه کوره کندی اورته‌سنه و (عثمان زاده) تاریخنه کوره‌ده « وجودی وقت سفره منحصر چند نفراته » و(علمدار) نامنده‌کی اثره نظراً‌ده نفیر عام اوله‌رق باشنه طوپلادیغی کوکلی عسکره بیراقدار اوله‌رق امکان دائره‌سنده خدمته‌سعی

ایلدی . مصطفانك شو بیراقدارلغی ؛ اثنای سفرده (بیراقدار مصطفی) نامیله شهرتیاب اولمسنی انتاج ایلدیکندن بعدالمصالحه روسجغه پدرینك نزدینه عودتندن صکره‌ده بونام ایله یاد اولندی .

بیراقدار مصطفانك طینتنده مرکوز اولان جوهر حماستك انکشافنه میدان وبرمك شمانت آشوبکاریسی ذوق‌العاده یاردیم ایتمش وصاحب اولدیغی فضائلك هر بری آیری آیری آشکار اولمش ایدی .

بیراقدار مصطفی شجیع ، بهادر ، قوی‌البنیه ، سلاح استعمالنده ماهر ، ارقداشلرینه انفاذ حکمه قادر اولدیغی کبی سخاوت وفدا کاری کبی خصائصله مفطور وباخصوص (یولداش) اوغرینه جان ویرر براوجاقلی اولمقله مشهور اولدیغندن بین‌الناس موقر ویکیچریلك عالمنجه مرعی الخاطر اولمش ایدی .

انجق اوزك یکیچریلکی اولدقجه مناسبتسز برقباداییلقدن عبارت اولدیغی حالده بیراقدار مصطفی بو طرزه تنزل ایتمامش وکندینی موجب نفرت احوالدن وقایه ایتمش ایدی بونکله برابر عصرینك تمایلات واعتیادات سفاهتندن حیثیتکارانه برصورتده استفاده ایلر ایدی .

بیراقدار مصطفانك پدری (یکیچری حاجی حسن) اساساً روسجغك ایلری کلنلرندن اولدیغندن معیشتی ، ثروتی یولنده ایدی مصطفی دخی بومعیشتله پرورده اولدیغی کبی کندی سعی ذاتیسیله‌ده بولندیغی حال معیشتی توسیع وترفیه ایلدی .

بیراقدار مصطفی پدرندن توارث ایلدیکی ترلالرنده زراعت اجراسی وحیوان وموائی اخذ واعطاسی وچفتلك اداره‌سی کبی منافع مشروعه ایله کسب سامان ایدرك کیت کیده روسجق جوارنده کلیتلی اراضی وثروت صاحبی اولدیغندن دائره‌سی ومعیتی توسع واورالرده تهدیدینی ایقاعه مقتدر برده بکی حالنی اکتساب ایلدی .

بوصره‌لرده (١٢١٢—١٢١٥) طونه یالیسنی خراب ایدن طاغلی اشقیاسنك شقاوت وتجاوزاتی پك زیاده آرتمش و(پاسبان اوغلی [پازوانده

اوغلى] عثمان پاشا) (ودين) ده عصيان ايدرك اومشهور ومتين قلعه‌يه قپانمش ايدى .

بوعصيانك دفعى ايچون ودينه كوندريلان (كوچك حسين پاشا) اردوسى اوراده مغلوب اولوب ودين وحواليسنده اشقيا سربست قاله‌رق هرطرفده وهرقضاده بردره‌بكى حكومتى تشكل ايلديكى زمان (لوفچه) كبى بعض مواقع اهاليسى قانلرينى صوك دامله‌يه قدر اراقه‌يى عهد ايدرك اشقيايى مملكتلرينه صوقمامشلروبعض مواقعده دخى صاحب نفوذاولانلر بوفرصتدن استفاده ايدرك كنديلرينه بر موقع تأمين ايچون اعيانلق‌ناميله موقع تغلبه كچمشلر ايدى .

روسجق متحيزانندن (ترسنكلى اوغلى اسماعيل اغا) بو ايكنجى صنفدن‌اولوب اشقيانك كميت شقاوتى صره‌سنده روسجق وحواليسنده تأييد قوت ايدرك كنديسنى روسجق‌اعيانلغنده مستقر قيلمش ايدى .

كرك پاسپان [پازوانـد] اوغلنك روسجق وحواليسنه‌هجومنده ،كرك اسماعيل آغانك اكتساب موقع تغلب ايلمسنده (بيراقدار مصطفا) مهم بر اثر فعاليت كوسترمش ايدى .

مصطفى كنديسنه مخصوص اولان‌بر غيرت وصداقتله‌روسجغك ،يعنى وطننك حراستنه وعينى زمانده‌ده ترسنكلى‌اوغلنك‌اقبالنه‌چاليشمش‌ايدى .

ترسنكلى اوغلى اسماعيل آغا بيراقدارك بوخدمتنى تقدير ايدرك تزييد ثروت وشانينه يارديم ايلمش اولديغى كبى آنى‌خواص اوداسى‌ميانه‌ده ادخال ايدرك بيوك برمحبت ابرازيله كوزندن آيبرمز ايدى.

بيراقدار مصطفى صداقت وغيرتيله روسجق‌اعيانك بوتوجهنه‌مظهر اولديغى صره (هزار غراد) اعيانلغنى‌ده استحصال ايلمش ايدى .

اشقيانك دائرهٔ فعاليتى كيتدكجه توسع ايليور ايسه‌ده ترسنكلى اوغلى ايله بايراقدارك وسائر برقاچ صاحب شهامت جوار اعيانك قليجلرى قوتيله حفظ ايتدكلرى مملكتلرينه بونلرك تجاوز وخسارى كيره‌ميور

ایدی. کرك بویولده‌کی خدمتنه کرك دولتجه جلب ایدلمش اولمسی مقصدینه مبنی ترسنکلی اوغلنه (میرآخور اول) پایه‌سی توجیه اولندیغی زمان آدملرندن بعضیسیده تلطیف اولنمق ایستنلدیکندن اسماعیل آغانك انهاسیله برقاچ کشی‌یه (قپوجی باشیلق) رتبه‌سی توجیه اولنمش ایدی که بونلردن بریسیده (بایراقدار مصطفی) آغا ایدی (١٢١٤).

بیراقدار مصطفی قپوجی باشی پایه‌سیله‌ده موقر اولدقدن صکره کرك هزار غراده کرك روسجقده فوق‌العاده شهرت قازاندی.

بو آدم اك صاف اوله‌رق یارادلمش انسانلردن اولوب ایچنده یشادیغی محیط طاغیانه‌نك تأثیراتیله پروردهٔ وحشت اولمش ایسه‌ده انسانلغك قوهٔ بهیمیتنك تظاهر ایلدیکی بوحیات آزادکی ایچنده بیله هیچ بر زمان میال اعتساف اولمامش ایدی. یالکز مرض جذام کبی او عصرك عروق واعصابنه ایشلیان یکیچریلك حسیاتی وطرفدارلغی ایله معلول اوله‌رق طائفهٔ بکتاشیه‌یه میلی ویکیچریلرك کندیسنه محبتی وکندیسنکده اوجاغه ارتباطی فوق‌العاده ایدی.

بو سببدن طولایی کرك هنکام محاربه‌ده کرك اوقات حضریه‌ده یکیچریلرك کوستردکلری احوال غیرلایقه‌دن غافل ویا عارفانه متجاهل ایدی. بو سببدن طولایی (ادرنه وقعه‌سی) حدوثنده دولت ونظام علیهدارانی آره‌سنده بولنمش واوصورتله طانمش ایدی.

سلطان سلیم خان ثالثك غرس یمین تجدد پرورانه‌سی اولان نظام جدید، قاضی عبدالرحمن پاشا وجبار زاده همتلریله اناطولیده خیلی قوت کسب ایتمش ایدی. باشدن باشه شقاوت ایله چالقانمقده اولان رومایلی قطعه‌سنك‌ده بوفیضدن متنع اولمسی ایچون نظام جدیدك اورایه‌ده تشمیلی دولتجه تصمیم ایدلمش ایسه‌ده بوتشبثك نظام جدید خلافکیرانی طرفندن قارشولانمامسی ایچون احسن تدبیر اوله‌رق ابراهیم نسیم افندی لایحه‌سنك تطبیقی صورتیله ایشه باشلانمش ایدی فقط صدراعظم اسماعیل پاشاخودبین

وسودای استقلال پرورده ایدن برآدم اولدیغندن ابراهیم نسیم افندینك هرخصوصده اولدیغی کبی بومسئله‌ده‌ده تفوقی چکمدیکندن آنی دوشورمك ایچون وطنه اخاتی کوزه آله‌رق برطاقم لایفهم طرز عتیق طرافداراتی اغفال واضلال ایلدیکی کبی اوصره‌لرده روم ایلی اعیانلرینك الك ایلری کلنلرندن اولان روسجق اعیانی ترسنکلی اوغلی اسماعیل آغایه‌ده خبر کوندروب «دائرهٔ سلطنت سنیه‌ده تنفذ ایدن رجالی افنا ایتدکدن صکره دولته برلکده نظام ویرمك» صورتیله آنی‌ده طریق حقدن چیقاره‌رق ادرنه وقعه‌سنی احضار ایلمش ایدی .

اسماعیل آغانك دیکر روم ایلی اعیانلرینه وقوع بولان تسویلات واغواآتی زمین وزمان اعتباریله تأثیراتی غایت قولای اجرا ایتدیکندن بونلرك جمله‌سی قاضی عبدالرحمن پاشانك روم ایلیه منتظم عسکرله مروری کندی موجودیت وتغلبلری ایچون قطعی برخاتمه تشکیل ایده‌جکی قورقوسیله آز زمان ایچنده کلیتلی برجمعیت حصوله کله‌رك ادرنه‌ده طاغ دویرن اوغلنك اطرافنه طوپلاندی .

نهایت ترسنکلی اوغلی اسماعیل آغا دخی ادرنه اعیانی طاغ دویرن اوغلنه‌امداد اولمق‌اوزره کندی آدملریله ادرنه‌یه قوتلی بربلوك کوندردی. هزارغراد اعیانی بیراقدار مصطفی آغا ایسه ترسنکلی اوغلی هوادارلرندن اولدیغندن کندی آدملرندن (کوسه کتخدا) نامیله معروف اولان کهیاسی (احمد) آغایی اوچبیك قدر سلاحشوره ترفیقاً اسماعیل آغا چته‌سنه معاونت اوله‌رق ادرنه جمعیتنه ؛ قاضی عبدالرحمن پاشا علیهنه اعزام ایتدی . ادرنه جمعیتی برطرفدن شهزاده سلطان مصطفی طرفندن مرتب اولان آدملر وخبرلر ایله عصیانه تشویق اولنه‌رق صور تانظام جدید علیهنه وقاضی پاشا اجراآتنه قارشو وحقیقتده انواع مواعد ایله دولت وطولاییسیله پادشاه وقت اولان سلطان سلیم علیهنه تحریك ایدلمکده اولدیغندن خیلیجه کسب قوت ایدن بوجمعیت باغیه ادرنه

وحواليسنده قاضى پاشايى حركاتندن منع ايده‌جك درجه‌ده شدت وشقاوت وقدرت كوستردىلر .

بوصرده ظهور ايدن بروقعه اعيانلر آره‌سنده‌كى وضعيتى تبديل ايلمش ايدى . ترسنكلى اوغلى كندى معيت بلوكباشيلرندن طرنويلى سليمان آغا اسمنده بر آدمك قاريسنه تعشق ايلمش ايدى .

او حواليجه غايت حسن ايله شهرت بولان بوخاتونى فريفتهٔ دام وصال ايتمك ايچون پك چوق زمان اوغراشمش اولان اسماعيل آغا بو اثناده فرصت بوله‌رق روسجق خارجنده (قورولى چفتلك) ناميله معروف مالكانه‌سنده بر كيجه مكمل بزم طرب تشكيل ايدوب برطاقم چنكيلر جلب و بر وسيلهٔ مصنعه ايلده سليمان آغانك حرمنى احضار ايلمش ايكن وقعه‌يى خبر آلان بچاره زوج محافظهٔ ناموس قيدنه دوشه‌رك و درحال سلاحلنه‌رق خفياً چفتلكه داخل اولمش ومحل ذوق وطربك بركنار نده‌طوتديغى پوصودن نشانلادىغى ترسنكلى اوغلنى برقورشونله آخرته كوندرمش ايدى .

ترسنكلى وغلنك شو صورتله وقوع وفاتى اوزرينه منحل قالان روسجق اعيانلغى اهالينك و سائر سوز صاحبى اولانلرك و بالجمله بلوك باشيلرك تنسيبيله هزارغراداعيانى بيراقدار مصطفى آغايه تفويض اولندى .

بيراقدار مصطفى آغا بو وجهايله هزارغراد و روسجق اعيانلقلرينى عهده‌سنده جمع ايدنجه او حواليده ذاتاً قدرت و شهامتله آكيلان نامى بتون بتون شهرتكير اولدى . طونه ياليلرى ودينه قدر يد اداره‌سنه كچمش وقرق بيك قدر كزيده‌سلاحشور قوماندانسى آلتنده‌طوپلانمش ايدى .

بيراقدارك ذاتاً او حواليده حكمران اولان شهرت دليرانه‌سى بو صورتله ازدياد بولديغندن كرك دولت عليه‌جه كرك جواره‌كى اجنبى اداره‌لرنجه خاطرى صايىلور بر قوت اولمق اوزره طانمغه باشلادى . ادرنه جمعتى حالا دوام ايدەوردى . فقط (اغريبوزى بكر پاشا) و (سيروزى اسماعيل بك) كبى روم ايلينك نامداران امراسى ايشه

قاریشدقلرندن اشقیانك طاغلمسی قوهٔ قریبه‌یه کلمش ایدی .

بیراقدار مصطفی آغا ایسه روسجق اعیانلغنه کچدیکنی برمحضر عمومی ایله سلطان سلیمه عرض ایدرك کمال ادب و مطاوعت‌دائره‌سنده بردولت آدمی صفتیله میدانه چیقدیغندن دولتجه احوال سابقه اوتودلق موافق کورلدی و بولندیغی حوالینك حقیقةً آمر صاحب شکیمه‌سی اولان مصطفی آغانك تطییبی جهتنه کیدلدی .

دأب ادبه رعایتله رضا جویانه حرکت ایدن بیراقدارك حائز اولدیغی (قپوجی‌باشیلق) رتبه‌سی (میرآخور اول) پایه‌سنه ترفیع اولندی.(۱۲۲۱)

بیراقدار مصطفی آغا بوتاریخدن اعتباراً طونه بوینده دولتك یکانه استنادکاهی برقوت اوله‌رق یرلشمش ایدی .

بوائناده ظهور ایدن روسیه سفری بیراقدارك شهرتنی برقاتدها تزیید و بامنی دیللرده طولاشدیره‌رق سطوت وقدرتنی تأیید ایلدی .

روسه‌لولر ، ناپولیون بوناپارتك اوروپا پولتیقه‌سی اوزرینه ایقاع ایلدیکی تأثیراتك دولت‌علیه و روسیه حصه‌سنه‌اصابت‌ایلیان الجا آتیله‌نائرهٔ حربی اشعال ایلمکی تصمیم ایده‌رك حقوق دوله عدم رعایتله اعلان حرب ایتمکسزین خوتین، بندر، اسماعیل‌قلعه‌لری اوزرینه تصدی ایلمش ایدی.

روسیه قوماندانی مارشال میکلسونك بندر وخوتینی استیلالری وبو استیلا صره‌سنده استعمال ایلدیکی کید وخدعه‌یی بیراقدار مصطفی آغا ایشتدیکی زمان ذاتاً کندیسی سرحدلی امرادن‌اولدیغندن بوکبی ایشلرده‌کی وقوفنه بناءً یابیله‌جق شیلری درحال تنظیم ایدوب برطرفدن طونه حدودینی مدافعه اسبابنی استحصاله سعی ایلدیکی کبی دیکر طرفدن‌ده استانبوله معلومات ویره‌رك روسیه‌لولرك مقاصد واجرا آتنی عقیم براقمق ایچون نه‌یاپلق لازم ایسه بران اول اجراسنی طلب ایلدی .

مارشال میکلسون بندر وخوتیندن صکره کیلی واقکرمان قلعه‌لرینی استیلا ایلمش ایدی . شوموفقیتلردن صکره صره دیکر مواقع‌مستحکمه‌یه

كلمش اولديغندن اسماعيل ابرائيل ويركوكى قلعه‌لرينك تسخيرى ايچون تشبثات لازمه‌ده بولنان روسيه‌لولر قارشولرنده بيراقدار آغانك دست پولاد مدافعه‌سنى كوره‌رك توقفه مجبور اولديلر .

بيراقدار مصطفى آغا كندى رفقاى حميتندن قوزغون مختارى پهلوان آغانى اسماعيل قلعه‌سى امدادينه كوندرمش ايدى مارشال ميكلسونك اسماعيله كوندردىكى فرقهٔ عسكريه پهلوان آغانك همت بازوى سطوتيله پريشان اولەرق قلعه قورتارلدى . بومظفريت اسماعيل محافظى قاسم پاشايه‌ده باعث شان وشرف اولديغندن پاشاى مشاراليه وزارتله تلطيف ايدلدى . انجق پهلوان آغانك تلطيفى دخى دوشونلدى ايسه‌ده مومى‌اليه بيراقدارك آدملرندن اولديغندن طوغريدن طوغرىيه تلطيف ايدلمسى موافق كوريله‌ميه‌رك بيراقدار آغا وساطتيله مظهر توقير اولدى .

بيراقدار مصطفى آغانك خدماتى برطرفدن پادشاه حضرتلرينى ممنون وديكر طرفدن ظهور ايدن صربستان وقايعنك كسب ايلديكى وخامت هركسى دلخون ايتمكده ايدى .

كرك روسيه وقايعى كرك صربستان احوالى طونه‌ياليسنى مهم بروضعيت عسكريه‌يه قويمش اولديغندن اوراده مقتدر برذاتك (طونه سرعسكرى) نامياه اقامه‌سى لازمه‌دن كورلمش ايسه‌ده بونى ياپه‌جق ذوات خارجدن اولسه اوحوالينك صاحب حقيقيسى اولان روسجق سركرده‌سيله امتزاج ايدوب ايده‌ميه‌جكى مشكوك كوريليوردى . هم بومقصدك حصولى همده بيراقدارك سطوت عسكريه‌سندن استفاده اولنمسى ايچون مذكور سرعسكرلكه بيراقدار مصطفى پاشانك تعيينى تنسيب ايدلدى .

فقط بيراقدارك توجيه اولنه‌جق مناصبى قبول ايده‌جكنده تردد ايديليور ايدى . بونك ايچون بيراقدار مصطفى آغايه توجيهى دولتجه قرارلشديريلان (بارتبهٔ وزرات سلستره ايالتى) مشاليه طرفندن قبول اولنمق ايچون توسطده بولنمق اوزره روسجقلى بهيج افنديتك خدمت كار آكاهانه‌سنه مراجعته لزوم حاصل اولدى .

(محمدامین بهیج افندی) عن اصل روسجقلی و بیراقدارك همشهریسی وصباوت ارقداشی اولوب بوصره‌ده (خواجکان دیوان همایون)دن ایدی. کندیسی اهل هنر بر ذات اولوب کاغد اعمالی ایچون نقدینهٔ موجودینی باتیرمش و آیاز آغا جوارنده کمیکلی دره‌ده یاپدیغی کاغد اعمـالاتخانه‌سنی ایشلتمامش ایدی .

حقوق قدیمه وهمشهریلك طولایسیله علمداره بوتوجهی قبول ایتدیره‌بیلمك مأموریتیله مومی‌الیهك روسجقه کوندلمسی تنسیب ایدیله‌رك عهده‌سنه (محاسبهٔ اول) پایه‌سی الله (طونه یالیسی مبایعه‌جیلغی) توجیه اولندی .

افندیٔ مومی‌الیه ذکر اولنان اسباب ضرورتندن طولایی بومأموریت ظاهره‌یی کمال ممنونیتله قبول ایدرك مأموریت خفیه‌سنی ـ که بیراقدار آغایی قبول مأموریته اقناع ایدی ـ ایفایه عزم ایلدی .

بیراقدار مصطفی آغا بدایتده منصب دولته یاناشمامق وکندی حالنده قالمق طرفنده اصرار ایتدی ایسه‌ده بهیج افندینك قوهٔ نطقیه‌سیله غلیانه کتیریلان حمیتی الجاسیله سلستره ایالتی طونه سرعسـکرلکی وظیفه‌سیله برلکده تعهد ایلدی . عهدهٔ حماستته رتبهٔ وزارت دخی توجیه اولندی . بیراقدار مصطفی آغاعلمدار مصطفی پاشا اولدی (١٢٢١) علمدار مصطفی پاشـانك سرعسکرلکی درعهده ایلمسی عقیبنده بالذات کندیسنك بکرش جوارنده وسرکرده‌سی پهلوان آغانك اسماعیل قربنده روسیه‌لو اوزرینه شانلی برقاچ ظفر استحصال ایلمسی وطوتدیغی برچوق روس اسراسی ایله دشمندن ضبط ایلدیکی طوپ واسلحه ومهماتی استانبوله کوندرمسی سلطان سلیمك مشار الیهه اولان اعتمادینك اصابتنی کوسترر موادندر .

مابعدی وار

افضل الدین

بر عثمانلی فیلوسنك (صوماطره) سفری

کتابلرمزده یوق دینه‌جك قدر آز ، وقراکلق قالان بو، اولدقجه بویوك، وقعه‌ایچون قیدلرمزده ، اللی‌یی بولور، کوزل وثیقه‌لرکورولیور. وقعه‌یی اوروپالیلرده بیلیورسه‌ده بیلدکلری پك اکسیك و یاکلشدر . شیمدی ، بزمکیلرله اونلرکیلری یان‌یانه قویه‌رق اکسیکلرینی تمامله‌یم ، یاکلشلرینی دوزلته‌م، وقعه‌یی دوغروجه اوکرنه‌م . ایلکین اوروپالیلرك روایتلرینی یازه‌م [۱] :

« تورکیه‌یه کیدن (آچه) سفارتی — (آچه) نك قوتلنمکه باشلادیغی اون آلتنجی عصر ایچنده ، آدینی بیلمدیکمز ، سلطانلرندن بری . بوتون مسلملرك رئیسی، (راچاروم)، یعنی تورکیه سلطانته کندی‌وارلغنی بیلدیرمه‌نك آرتق چاغی کلدیکنی کوردی. بونك اوزرینه اك‌بویوك کیلرندن برینی، مملکتنك باشلوجه محصولی اولان ، تره بیر ایله یوکلته‌رك ، اك بویوك افندی‌یه ، بیعت و اطاعتنی کوسترمك اوزره ، پیشکش کوندردی . بعضیلری سلطانك کندیسی بو سیاحتی ایتدیکنی ، باشقه‌لری‌ده مملکتنك زنکین اعیانندن بر سفارت هیئتی کوندردیکنی روایت ایدییورلر .

اوکونلرده استانبول [آچه‌لیلرجه ئه سوتام بوی] ده آچه‌یی طویان،

---

[۱] بومقاله (فلمنك شرقی هندیه) یرلیلر اموری مشاوری (دوقتور شنوق هور غرونیه) نك (آچه‌لیلر) عنوانلی کتابندن آلنمشدر . بوکتابی (مالاغا بوغازی مستعمره سی) سابق مستشار معاونی (ا . ه . س . اوسولی وان) انکلیزجه‌یه ترجمه اتمش ، (مالایی حکومات منفقه‌سی) مکتبلر مفتشی (ر . ژ . ویلکینسین) ده برفهرست قویمشدر .

کتاب (۶ ۱۹ ده) (لایدن) ده باصلمش، وشومقاله‌ده اونك ۲۰۸ ، ۲۰۹ نجی صحیفه لرندن آلنمشدر .

شیمدی خارجیه استشاره اوطه‌سی مدیری (ارشد) بك افندی حضرتلری (باتاویا) شهبندرلکنده بولندیغی زمان اوکتابك پارچه‌سنی وباشقه برچوق معلوماتی هدیه بویورمشلردی. کندیلرینه آیروجه تشکر ایدرم .

و نره‌ده اولدیغنی بیلن یوق‌ایدی. ایلچیلر استانبوله واردقلرنده هرنه‌قدر پاره‌لریله یاته‌جق بر یر ایدینه‌بیلمشلرسه‌ده ، سلطانك حضورینه چیقملرینی‌عرض ایچون ، بوکبی ایشلره باقان ، مأمورلرك کرکلرینی ایتمکه اوزون اوزادی چاشملری بوشه چیقدی. ایشته بویله‌جه استانبولده بر ویا ایکی ییل‌قدر قالدیلر ، یانلرنده‌کی پاره‌لری‌ده بیتدیکندن بیه‌جك ایچه‌جك تدارکی ایچون یاواش یاواش ببرلرینی صاتمغه باشلادیلر .

نه ایسه ، قسمت بویله ایمش ، بر جمعه کونی سلطان جامعدن سراینه کیدرکن ، برچوق اعتبارلی سیرجیلر آراسنده ، بزم آچه‌لیلری کوردی . قیایق و قیافتلری سلطانك کوزینه ایلیشدی، نره‌دن ونه یچون کلدکلرینی‌صوردی، سلطانك ایسته‌دیکی معلومات ویرلدی. بوایلچی هیئتنك حضورینه قبول اولنملری رجاسنی بوقدر اوزون زمان کیرو براقان مأمورلری ، بدلاجه کبر وغرورلرندن طولایی سرت آزاردن صوکره ، یابانجیلرك همان او کون سرایه کتیرلمرینی امر ایتدی .

آچه یلر آرتق مرادلرینه‌ایردکارندنطولایی آشوری سویندیلرسه ده، بویله‌بویوك برزیارت ایچون الوبریشلی اوست وباشلری قالمادیغندن ، وبرابرجه کتیردکلری برکمی یوکی ببردن آنجق بر (چوپا) [١] قالدیغندن چوق‌صیقلدیلر ، اوتاندیلر. سلطانك حضورینه چیقدقلرنده آچه پادشاهلغی اوزرینه معلومات ویردیلر . پادشاهلرینك ایلك وبرکوسی اولق اوزره برکمی یوکی ببر کتیرمشلرسه‌ده ، بیه‌جك ایچه‌جك تدارکی ایچون بوبیری صاتوب پاره‌ایدنملی‌اولدقلرینی ، وشیمدی آنجق اونك براورنکی اولدرق ، برچوپاقدر اللرنده قالدیغنی ، وبوقدرجق تقدیم ایده‌بیلدکلرینی عرض ایلدیلر . سلطان بونلرك پیشکشلرینی سوه سوه قبول بویوکلکنی کوستردی ، وصوکره ، آچه‌نك حالندن ، استانبوله نه قدر اوزاق اولدیغندن ، یولده اوغرادقلری زورلق، چکدکلری صیقینتیدن، شوندن بوندن سوز ایتملرینی ، ومعلومات ویرملرینی امر ایتدی .

لاداسی چوپا — صوکره ، سلطان بونلره قارشولق اولدرق بربویوك طوپ هدیه ویرلمسنی امر ایتدی . بوطوپه (لاداسی چوپا) آدی ویرلشیدی . وینه بونلرك دیلکلری اوزرینه ، آچه‌ده اولمایان وبیلنمین ، هردرلوصنفدن ، برچوق صنعت ا سته‌لری کوندرلمسنی اورادہ او اوسته‌لرك اوکرتملرینی اراده بویوردی .

تونغ کو دی بیتای — روایت اولنورکه سوربه‌دن کلن بواوسته وخواجه‌لردن بر ط قمی(دالام) یاقینده بر (غامپونغ) ده یرلشدیلر، ووطنلرینی خاطرلامق

[١] کیله کبی برآچه اولچکی

اوزره ، بوكويه (بيتاى) ديديلر [بوكله (به‌تال) ك آچه‌ليلرجه سويلنديكى اولوب ، بوده(بيت المقدس = قدس شريف) دن غلطدر] بوكون بيتاى‌ده بر ولى قبرى واردر ، (تونغ كو دى بيتاى ديه بيلنيور) ينه روايته كوره ، بوذات اويابانجيلردن بريسى ايمش .

مولوت كونى — تركيه سلطانى بويكى تبعه‌سنك اويله هريبل ويركو وايلچى كوندرملرى صيقينتيسنه ، واوقدر ايراق يولدن كلوب كيتملرى زورلغنه دوشملرينى خوش كورمدى. بونك اوزرينه، « هايدى، سزبنم رعايام‌اولديغكزى كوسترمك اوزره ويره‌جكسكز ويركوني دين و پيغمبر يولنده ثوابلى ، خيرلى يرلره خرج ايديكز . پيغمبرمزك دوغدوغى كونده آيروجه بايرام ايتمك چوق اجرلى دكرلى ايشدر آچه‌نك هركوبنده بوكون خلق (مولوت) [آچه‌ليلرك (مولود) ى سويليشلرى] شنلكلرى ياپسونلر. ايشته ، سزك اميرالمؤمنينه ويركوكزبو اولسون» ارادەسنى ويرمش. »

بوسفر اوزرينه موسيو (شنوق) ، واوروپانك روايتى بودر .

بزم الكبويوك وثيقه‌مز ايسه ايكنجى سلطان سليمك آچه پادشاهى سلطان علاألدينه ، مصطفى چاوش ايله كوندرديكى شونامه‌در :

اجى پادشاهنه يازيلان نامهٔ همايونك صورتيدر

سرنامه‌سى مرحوم قوجه نشانجى بكك انشاسيدر[١]

والاجناب سلطنت مآب خلافت انتساب رفعت مناب عزت نصاب دولت‌جناب سلطنت شعار معدلت آثار مالك رقاب الامم سالك اقاضى الهمم مغيث الانام ناصب لواء الاسلام صاحب الطف والنوال ملك الخصال ملك الفعال رافع الوية العز والجلال من الملك فى السماك ناصب الايات العدالت على محدب فلك الافلاك الفايز بالبرج المعلى من قوام الشريعة المعالى خلاصهٔ نوع انسان المستعين ذاته عن التوصيف والبيان المختص بالطف الجلى من حضرت الملك الديان پادشاه سعادت دستكاه ظل الله معدلت نكاه معين الدين المبين نظام الامم علاألدين شاه جعل الله اوتاد دولته راسخه واطواد عزته سامیه شامخه تسليمات وافيات كوهرنثار وتحيات ساميات محب شعاركه محض عنايات عليه وفرط حمايات سنيه‌دن فايض ومنبعث اولور قوافل تحايا ومراحل ثنايا ايله حضور موفور الحبورلرينه ابلاغ واهدا قلنور ضمير منيرلرينه نظر وخاطر عاطر مشترى تأثيرلرينه انها وافهام اولنوركه

---

[١] بونامه‌نك بردكرى دها واردر . اوده قوجه نشانجى (جلال زاده) مرحوم بونى يازمغه باشلامش خسته‌لغمش برايكى آى صوكره مرحوم اولمش وكيروسنى باشقه‌سى بيتيرمشدر .

حالیا عتبهٔ علیهٔ سعادت مدار وسدهٔ سنیهٔ کردون اقتدارمز که ملاذ سلاطین کامکار و ملجأ خواقین عالیمقدار در قدوة الخواص والمقربین وزیریکوز اولان حسین دام مجده وساطتیله نامهٔ شریفکز وارد اولوب مضمون حکمت مقرونده لیل و نهار اول جانبده کفار خاکسار ایله غزا وکارزار اولوب دشمن اراسنده کارزار اولوب دشمن اراسنده یالکز قالوب هرطرفدن اعدای بدرای هجوم اوزره در دیو آلات جهاد ایله عسکر نصرت معتادمزدن حرب و قتال و جنك و جدال کورمش قوللرمز طلب و استعانت اولنوب اول دیاردہ یکرمی درت بیك جزیره اولوب... عالیکزاوزرینه خیلی کافر کلوب اتفاق هزیمت واقع اولوب اول جزیره لری کافر الوب رنجیده اولان جمله مسلمانلر داخی کفاره کرفتار وپادشاهلری اولان کمالك محروسهٔ کفره ده قراراوزره اولوب وذکر اولنان جزیره لروك دوردندن مکهٔ مکرمه یه سفر ایدن تجار وحجاج کیلری اول کچیده واردوقلرنده کمینه فرصت بولوب اسیر ایدوب فرصت بولدقلرین اردندن طوب ایله اوروب کیلرین باتوروب مسلمانلری دریایه غرق ایدرلر وولایتك قربنده سیلان وکالیکوت دیمکله معروف ایکی کافر پادشاهی اولوب رعیتلرینك اکثری مسلمان اولوب دایما کفار ایله محاربه دن خالی اولیوب مقدما سدهٔ سعادتمز قوللرندن لطفی زیده قدوه‌لك اول جانبه وصول بولدوغنه مطلع اولدقلرنده عتبهٔ علیامزه عرض عبودیت واخلاص وعهدومیثاق ایدوب بوطرفدن دونمهٔ همایونمز واره‌جق اولورسه کندولری وکافر رعایالری جمله ایمانه کلوب بعنایة الملك الجواد نیت غزا وجهاد وفتح ولایت وبلاد ایده‌جکلرین اعلام ایدوب وباجلشقه وشایقه وهوایی طوپلردن حصار دوکمك ایچون طلب اولنوب والچی کوز بوخصوصده آت ویراق نحاس آلندوقده اول دیاره وارمغه مانع اولمق ایچون مصرویمن بکاربکیلرینه وجده وعدن بکارینه امر شریفم کوندرلمه‌سنی وحصار وقدرغه بنا ایدن طلب اولنوب وبونلردن غیری هرنه دخی تقریر وتحریر اولنمش ایسه سایهٔ سریر سعادت مصیر خسروانمزه عرض اولنوب علم شریف عالم شمول خدیوانمز محیط وشامل اولمشدر ایله اولسه خواقین عظام وسلاطین عالیمقامك التماس واستدعالری حیزقبوله واقع اولمق عادت حسنهٔ شاهان اورنك نشین وقاعدهٔ مستحسنهٔ پادشاهان عدالت آیین اولدیغندن ماعدا حفظ وحمایت بیضهٔ دین مبین وضبط وصیانت شرع حضرت سیدالمرسلین علیه افضل الصلوة بابنده واقع اولان خصوصاتك تدارك واتمامی امرنده صرف مقدور وبذل میسورایتمك اهم واجبات‌واهم .... اولمغین ممالك محروسه‌مزدن مصرقاهره توابعندن بندر سویشدن اون بش پاره قادرغه واکی پاره بارچه درکاه معلام طوپچیلرندن طوپچی باشی ایله یدی نفر طوپچی ومصر قوللرندن کفایت مقداری

عسكر نصرت اثر تعيين اولنوب وقلعه‌لر ايچون كفايت مقدارى طوپ وتوفنك وسايرادوات حرب وجنك ويرلمك امرم اولوب و تعيين وارسال اولنجق عساكر فوز مأثره سابقا اسكندريه قپودانى اولوب سنجاغه متصرف اولان ايتخارالامرأ الكرام مختارالكبرأ الفخام ذوالقدر والاحترام المختص مزيد ... ملك العلام قورد اوغلى خضر دام علوه سردار تعيين اولنوب عنايت حق جل وعلايه توكل تام ومعجزات كثيرة البركات حضرت سيدالابرار عليه‌الصلواته توسل مالا كلام قلنوب كفار خاكسار دوزخ قرار ايله جهاد فى‌سبيل‌الله ايچون صوب صواب نمايه ارسال اولنوب مشارإليهه شويله امرم اولمشدركه انشاالله‌تعالى سزه واروب ملاقى‌اولدقده اكر فتح وتسخيرى لازم اولان‌قلعه‌لردر اكر سايركفار خاكسارك حقلرندن كلمك درسزوجه ومناسب كوردوككز اوزره دين بابنده ودولت همايونمزه متعلق اولان اموردە بذل مقدور ايليوب اكر مشارإليه واكر سايرقوشلان طوپجى وعساكر خلقنك صغير وكبيرى اصلا سزه مخالفت ايتميوب هرنه يوزدن وجه ومناسب كورسكز تابع اولوب خدمتده بولنه‌لر اكر مخالفت ايدنلرك مشارإليه معرفتيله حقلرندن كله‌سز واسبال اولنان عساكرك بريللق مواجبلرى ويرلمش كركدركه بز دخى دين بابنده ودولت همايونمزه متعلق اولان اموردە بذل مقدور ايليوب كفار خاكسارك اكر قلعه‌لرين فتح ايتمكده اكر اهل‌اسلام اوزرلرندن شروشورلرن دفع ايتمكده سعى واقدام ايليوب عنايت حق جل وعلا ايله ول ديارى تلوثات كفردن تطهير وپاك ايليه‌سزكه ايام‌سعادت انجام‌خسروانمزده‌اول ديارك اهل‌اسلامى داخى‌اسوده حال اولوب فراغ بال‌ايله كار وكسبلرينه مشغول اولالر انشاالله مراد اوزره اكر قلعه احوالى اكر مملكت حفظى كوريلوب اتمام مصلحت اولدوقده ارسال اولنان طوپجيلره اجازت ويره‌سز وسايراحوال واطوار هرنيه منجر اولورسه مشارإليه مصطفى جاوش ايله اعلام ايليه‌سز صكره انده اولان عساكر حقنده فرمان شريفم نوجهله صادر اولورسه موجبى ايله عمل ايليه‌سز ونامهٔ شريفكز ورودى اثناسنده تقدير حضرت مقدرالاحال ايله عزه شانه جناب مغفرت پناه و رحمت نصاب مرحوم ومغفورله بابامز سلطان سليمان شاه قدس اشيان انارالله برهانه عساكر منصورهٔ مسلمين ولشكر دريا شعار موحدين ايله كفار خاكسار هزيمت اثار ايله جهاد فى‌سبيل‌الله‌ايچون غزاى غراى نصرت اتمابه عزيمت ايتمشلردى حدود نا معدود فرنكستاندن قدومهٔ ارباب ضلال اولان اقبال فرنك‌دن نمچه قرالى اولان ملعون مقرونك اعظم حصون متانت مقرونندن قلعهٔ منصورهٔ سكتوارك فتحنه عزيمت ايتمشلردى بعنايةالله‌الحق‌الفتاح لشكر اسلام نصرت پيام ايله اول‌حصن‌حصينى فتح ايليوب ممالك وسيعهٔ فرنكستاندن بينهايه مملكتلر وقلعه‌لر الدوقدنصكره

وجود مودود شهادت وروددلری دارفنادن عالم بقایه ارتحال ایلدیلر الحکم لله الواحد القهار لاجرم عون وعنایت الهی وصون وصیانت نامتناهی برله سریر سعادت واقبال ذات علیه‌مز ایله مستمد اولوب انشاالله الاعزالاکرم خاطر عاطر جهانبانی ونیات عمیمته البرکات کیتی ستانی دایما کفارخاکسار ایله جهادغزادن حالی اولمق اوزره مقرردر چونکه اول جانبلرده داخی کفرهٔ فجردنك خذلهم الله تعالی احوال ضلالت مآللری نامهٔ‌درر بارکوزده شرح وتفصیل اولندوغی اوزره .... بهمه‌حال اخوان صداقت نشانه مراسم معاونت ومددکاری ولوازم مظاهرت ودستیاری‌ده اثار اقدام واهتمام مبذول ومجبول قلنور حق سبحانه وتعالی‌نك عزوجل استانهٔ اقبال اشیانه‌مز قبلنه وفور امداد علیه‌لری درجهٔ تفصیل وشمارندن متجاوزدر انشاالله الاعزالاکرم اول‌جانبلرده داخی ممالك اسلامیه‌یه مستولی اولان اعدای دین مبین ودشمنان آیین سیدالمرسلینك علیه‌الصلوة والسلام دفع مضرت وضلالت‌لری ایچون عساکر جرار نصرت شعارمزدن دایما اول جانبه ارسال اولنور بوزمانده قاعدهٔ مستمره کوز اوزرینه مأمولدرکه اول دیارك احوال وماجراسن مفصل شرح وعتبهٔ عالم‌پناهمز جانبنه انبااولنماقدن خالی اولنمیه ومشارالیه وزیرکوزکوندرلمك ایچون بهار احضار اولنمش ایدی بارچه‌نر ارسال اولندی تحمیل اولنوب کوندریله وکلان الچیکز داخی شوالکه شرایط رسالتدر کمال اداب ایله ادا ایدوب حسن اجازتمزه مقارن اولوب ارسال اولنمشدر .

فی ١٦ ربیع‌الاول سنه ٩٧٥

ایشته ، کورولیوریا ، بزم وثیقه‌لرله اوروپا روایتی بربرندن نه‌قدر آیریلیور . باقکز نصل :—

برنجی — بورایه کلن آچه ایلچیسی ویا ایلچیلری اویله آچه‌نك وارلغنی کوسترمکه کلدیلر . زوالیلر پورتکیزلرك اللرندن یانوب بیقمش اولدقلرندن استانبول قپولرینه یاردیم ، مدد دیله‌مکه دوشدیلر .

(واسقوده‌غامه) امید برونی طولاشه‌رق [٢٠ مایس ١٤٩٨ ده] (مالابار) ، ویا (ملیبار) یالیلرنده (قالیکوت) لیمانینه دوشمش ، بویولی ، وهندستانی اوروپایه طانتمش ایدی . پورتوغال حکومتی ، سوزده ، بورالرده تجارت ایتمك اوزره (فاقتوریر) لر ، یعنی تجارت اولری آچمغه قالقشمش ، قوردقلری یاپیلرك دیوارلرینك خرجی زواللی یرلیلرك قانلریله یوغورلمش ایدی . بونلر برایکی ییل ایچنده (هرمز) ،

(دیبو) آطه‌لرنی اله کچیردیلر . [١٥١٥ ده] مشهور (آل‌بوکرکه) (غوآ) یی ضبط ، و (شرقی هندیه خدیوی) عنوانی آله‌رق پورتکیزلری اوصولرده یرلشدردی . بو آدم پك بجرکلی اولدقدن باشقه کندندن اوکجه‌وصوکره کلنلردن دها انسانجه داوراندی. بونك کونلرنده موزامبیك قیبلرندن چین صولرینه قدر بوتون یالیلره وآدالره پورتوغال دولتنك حکمنی صالمش ، قویدیغی نظاملرله بویوندرق آلتنه آلدیغی یرلرده کندینی سودرمش ایدی . بوندن صوکره کلن خدیولر ایسه حیدود طورلی کشیلر اولوب پیشلرینه طاقدقلری برآلای سرسریلرله اسپانیوللرك آمریقاده یاپدقلرینك دها باشقه درلوسنی یاپیورلردی .

صوك مصر پادشاهی (ملك اشرف قانصوغوری) غایت درین دوشونجه‌لی ، ایش اری برذات ایدی . اسکندریه اوروپا، وهندویمن آراسنده تك برتجارت قپوسی‌ایدی. بوقپونك قازانجی‌وندیك شووبوکبی یابانجیلرك جیبنه کیرییوردی . صوکره بزم یالیلرك یارامازلری بوقپویی بکارلر ، کانی کیدنی آولارلر ، راحتسز ایدییورلردیکه بونك مصره‌ده زیانی اولیور، قانصوغوری‌ده صیقیلیوردی. ایشته بوذات کوزل دکیزجی اولان بوقورصانلری حلالندن قازانجه‌چاغیردی، بونلره سرمایه ویردی. قره‌مان ، تکه، منتشا، قازطاغی یالیلرینك آتشلی دلیقانلیلری اسکندریه‌یه اوشوشمکه باشلادی . بونلره عربلر، هندلیلر (رومی) دیرلر برآرالق باربارووسك قرده‌شی (اوروچ رئیس) ده قاصونك خدمتنه کیرمش،وبرکمی آلمشدی . [تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی جزؤ ٤ . صحیفه ٢٣٦یه باق]

(کجرات) مسلمانلری مصر دولتندن پورتکیزلره قارشو یاردیم دیله‌دیلر ، اللرندن‌قورتارمغی‌یالواردیلر. قانصو ایشی‌دها‌بویوتمك‌ایسته‌دی. کرك بونلره یاردیم، کرکسه هندك صاحبی‌اولمق ایچون سویشده برترسانه قوراراق تیز الدن‌اللی‌التمش‌تکنه‌لك برفیلو یایدی . [٩١٧ ده] رومیلردن (سلمان رئیس) ، (کورد حسین)قوماندەسیله اویانلره کوندردی

سلمان اورالره کیده‌رك پورتکیزلره ایوجه برسله اورمش ، دونوشده‌ده یمنی ضبط ایتمش ایدی . سلمانك بوسفری یالکز اوج چیقارتمق ، مصر دولتنی کوسترمکله قالدی؛ وقانصونك باشلادیغی بوایش عثمانلولر ایله اولان بوزوشوقلغی، وکندیسنك أولمسیله سوندی . ایشته بزم بحر احمر فیلومزك تاریخی بونکله باشلار .

مصرك [٩٢٣ده] فتحی ایله حجاز ویمن اولکالری عثمانلویه قاتلدی. اون بش یکرمی یـل قدر دولت بورالره باقه‌مادی ، باقمادی . رومیلر کندی حسـابلرینه چالیشیورلر ، بری اوته کنی اولدیره‌رك یمنـه والی اولیورلردی . بونلردن (بایرام اوغلی مصـطفی) ، (سـفر خواجه) کبیلری کچرات یالیـلرنده (رومی‌خان) ، (خداوند خان) آدلریله بر امیر اولدیلر . او بیللرده (بحرین) حاکملرندن برینك آدینك (مراد شاه)اولدیغنی کوریبورز.عربلرده (مراد) آدی پك قوللانلمادیغندن بونك‌ده بزرومی‌اولدیغی صانیلیر. اکربوسرسری رومیلرك آرالرینه برخضر،طورغود، آیدین، صالح کبیسی کیرسه ایدی، دها چوق ایلرو کیدرلردی. چونکه اورالرده میدان دها کنیش ، ایش بجرمك دها قولای ایدی .

خلیفه‌لکك عثمانلو دولتی کی کنج ودینج بر حکومته کچدیکنی ، هریانده پارلاق پارلاق ظفرلره آتلادیغنی دویوب سوینن شرق صولری مسلمانلری برر برر کندولکارندن سلطان سلیمانه بیعت ،وپورتکیزلردن شـکایت ایدییورلردی . یالکز مسلمانلر دکل ، نامه‌ده کورلدیکی اوزره ، سیلان و قالیکوت راجه‌لری کبی مجوسیلر بیـله « اکر عثمانلو بزی پورتکیز قرالندن قورتاررسه مسلمان اولورز » ه دوشدیلر .

کرك بونلرك شکایتی ، کرکسه پورتکیزلرك بزم قییلره صارقینتیلغی ، حاجی وتجار کمیلرینه صاتاشملری پادشاهی قیزدیره‌رق [٩٤٥ ده] تازه‌لنن بحر احمر فیلوسیله مصر بکلر بکیسی (خادم سلیمان پاشـا) باب‌المندبدن چیقارق‌عدنی فتح ایتمش ، وحضر موت‌یالیلرینی، ایسته‌یه‌رك ایسته‌میه‌رك،

اطاعته چکمش ، ودییویه کیده‌رك پورتکیزلری پوسکورتوب قلعه‌سنی محاصره ایلمش ایسه‌ده ، یوللرده ایتدیکی ظالملکی واورالرده کوستردیکی بایاغیلغی هرکسی کوسدرمش ، وبوایشی آغزینه بروننه بولاشدرمشدر. ایشته ، بورالره چیقان ایلك عثمانلی فیلوسنك کوردیکی ایش بو اولمش ایدی . اکر بو آدمك یرنده تام برانسان اوله ایدی ، کوزل باشلانه‌جق اولان بو بویوك ایشك صوکی پك پارلاق ، پك قازانجلی اوله‌جقدی . سلیمان‌پاشانك بویاریم‌یامالاق ایشی پورتکیزلری قیزدرمش ، یورکلندرمش ، میدانی بوش بولنجه کلن کچن تجار ، حجاج کمیلرینی‌اورماغه باشلادیلر . بونلر بر آرالق قمران آطه‌سنی اله کچیرمشلردی . کیت کیده بصره ، عدن کورفزلریله بحراحمر یالیلرینه صارقینتیلقلرینی آرتیرمشلر. حتی [٩٤٨ده] جده‌یی اوروب ، سویشه کله‌رك ترسانه‌یی یاقمغی کوزه آلدرمشلردی . پورتکیزلرله شوراده بوراده چارپششلره داغنق اوله‌رق راست کلییورز. بونلری طوپلامق بزم ایشیمز ایسه‌ده ، پك‌ده زور ایشدر .

قانونینك قویدیغی نظام وتنسیقاتله (مصر قپودانلغی) ، (سویش) ، (جده) ، (مخا) ، (عدن) دریا بکلکلری ومرکزی (دوحة‌العیون) قلعه‌سی‌اولان (لحسا بکلر بکلکی) ، ودها صوکره (حبش بکلربکلکی) اچلدی. کوزی طونه‌نك شمالنده اولان سلطان سلیمانك رستم پاشا کبی وزیرلری کونلرنده ، بصره‌قییلرمزی بحراحمر فیلوسیله‌قوللامغه، قورومغه چالیشدق ! بوفیلونك اورادن اورایه کیدوب دونمسی بر چوق قانلی چارپشملره، برچوق دکرلی‌جانلر، بویوك آدملرغیب‌اولمسنه سبب‌اولدی.

دولت تکنه‌سنك دومنی (صوقوللی) کبی خریطه ، پوصله ایله یول ویرر براله دوشدکده ، هله (امام مطهر) ك آیاقلانماسنده ایشك رنکی دکیشدی ، شمدی‌یه قدر کیمسه‌نك آلدیرمادیغی ، بر سرسریدن اوته‌کی سرسری النه‌کچن یمنك نظامنه باقلمغه، بوفیلونك‌دوزه‌لوب قوتلندیرلمسنه ، حتی سویش قنالنك آچلمسنه چالیشلدی .

نه ایسه ، کلهلم سوزمزه ، یوقاروده صایدیغمز سببلردن طولایی ، او ییللرك کولنج پولتیقه سیله ، دارغینلغمز باریشقلغمز بللی اولمایان دولتلردن بری‌ده پورتوغال ایدی . ایکنجی واوچنجی وثیقه‌لر آرامزده کچن پولتیقه‌یی کوستریبور . هله اوچنجی وثیقه کرچکدن کوروله‌جك شیدر . آرتق قورو مقاوله ، دیپسز مصالحه‌دن بیقمش اولان سلطان سلطان سلیمان پورتوغال قرالنه (صویی باشندن کسملی) قاعده‌سنجه ، « کوریبورم سز یاپدیغکزی ینه یاپوب کیدییورسکز ، آرتق یاپمایك دیمم. اما ، سزك اورالرده یاپدیغکزك آجیسنی ، اللهك عنایتیله ، بن بوراده دها یاقینده چقاریرم » دییور ، مسئله دوکومنی بیچاقله کسیور .

پورتقال قرالنه نامهٔ شریفه یازیلهکه حالا سدهٔ سنیهٔ دولت پناه وعتبهٔ علیهٔ سعادت دستکاهمزکه مرجع خواقین نامدار وملجأ سلاطین ذوی الاقتداردر قدوة اعیان الملة المسیحیه ادمکوز نیقولا واسطه‌سیله مکتوب صداقت مصحوبکز وارد اولوب مضمون اخلاص مشحونندن بوندن اقدم کندو جانبکزدن ودیار هندستانده واقع اولان قایم مقامکزدن باب معلامزه وارداولان مکاتیك مضامینده مندرج اولان خصوصات که ممالك محروسهمز حاکملری ایله دیار هندستانده واقع اولان ولایتکزك امن وامانی بابنده استان عدالت عنوانمز ایله مراد اولنان دوستلق ایچون معتبر قاصد کوز کلمکه استجازهٔ همایون اتدوکلکزدن یوجه درکاهمزه عرض محبت واخلاص ایدنلر حقنده علوهمت شاهانمز مصروف ومعطوف اولیکلدوکی اوزره یاچیکوز کلمکه اجازت همایونمز اولوب اولبابده نامهٔ سعادت نمونمز ارسال اولنمشدی ولایتکوز بعد ومسافه ویوللر دخی مخوف ومخاطرداولوب ولایتکوز خلقی ایله مئونت ایدنجیه دکین ایلچیکوز برمقدار تأخیره فالمغله نیت اولنان دوستلق احوالنده اشتباه اولنمیه ایلچیمز ارسال اولنمق اوزره‌در واران ادمز استعجال اوزره اخبار مسرت آثار ایله ارسال اولنه دیو اشعار ایلمش‌سز مکتوبکزده‌هرنه‌که درج اولنمش ایسه وکلان ادمکزك جوابی نه‌ایسه تمامه رکاب ظفر انتسابمزه عرض اولنوب علم شریف جهان ارامز محیط وشامل اولمشدر ایله اولسه سعادتلو بابمز دایما مفتوح ومکشوف اولوب کمسه‌نك کلوب کیتمسنه منع ورد اولیوب حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك علو عنایتی ایله شیمدکیحالده خلافت روی زمین قبضهٔ تصرف واقتدارمزده اولوب شرق وغربك رعایاسی جناح دولتمزله مستظل اولوب دایما رعایا حقنده مزید مرحمت شاهانمز مبذول اولدوغنه بناءً اول جانبلرده اولان رعایا وتجارك رفاهی ایچون مادامکه مراد

اولنان دوستلقدن فراغت اولنيوب ديار هندستانده وجزاير طرفنده وسائر اول حواليده اولان ممالك محروسمز رعايای وتجاری ايله دريا يوزندن وقره جانبندن امن وامان اوزره اولالر ممالك محروسمز حاكملرينه دخی تنبيه اولنمشدركه ايلچيكوز كلوب دوستلغكز احوالی مقرر اولنجيه دكين اول طرفلرده امن وامانه مخالف ومراد اولنان دوستلغه مغاير وضع اتميه‌لر حالا كلان ايلچيكوز تأخير اولنيوب حسن اجازت شريفمز قرين حالی اولوب نامهٔ مكرمت آثارمز ايله يتنه اول جانبه ارسال اولندی كركدركه واروب وصول بولدقده اصلاح احوال رعيت وتنظيم امور مملكت ايچون مساعی اولان امال خير اتصالكوز ايچون اولناجق ايلچيكوز تأخير اولنيوب ارسالنده سرعت اولنه‌كه طرفيندن دوستلق احوالی مقرر اولوب اول طرفلرك تجار ورعاياسی اضطراب وانقلابدن برى اولوب اسوده حال اولالر .

قسطنطنيه فی ٢٣ محرم سنه ٩٧٣

پورتقال قرالی دون سان استپان [١] قراله نامهٔ شريف يازله كه

بوندن اقدم عتبهٔ عليهٔ كردون اقتدار و باركاه فلك مدارمز كه مشرق نير اقبال . . . . . در ادمكز الندن و قلعهٔ ديوده واقع اولان قايم‌مقامكزدن مكاتبكز وارد اولوب عراق عربده و سائر اول جوانبده واقع اولان ممالك محروسمز حافظلری ايله امن و امان اوزره صلح وصلاحده اولق توقع اولندوغی اجلدن قاعدهٔ مستمرهٔ خاقانی عادت مستحسنهٔ كشورستانی‌يه بناءً اول حواليده واقع اولان طرفينك رعاياسی و تجاری آسوده حالده اولمالريچون يرار قاصدكز كلوب صلح و صلاحه و عهد وامانه متعلق امور نهايه مقرر اولا ديو تحرير اولنوب نامهٔ سعادت مراتمز ارسال اولنمشدر حالا مراد اولنان صلحه مغاير ديار

(مابعدی وار)

صفوت

[١] اون آلتنجی (سه‌باستيان) [١٥٥٧-١٠٧٨] كه بو آدم عموجه يكن اولەرق ايكی اميرك تخت غوغالری صره‌سنده برينه ياردیم ايچون فاسه كيرمش و اهالينك استانبولدن ياردیم ديله‌ملری اوزرينه جزاير بكلربكيسی (رمضان پاشا) فاسه يورومش [٩٨٥ده] و (وادای‌السيل) ده اولان برحربده سه‌باستيان اورلمشيدی . بو حربده اوتوز بيك كشی تلف برى اجليله اولق اوزره اوچ پادشاه اولمشدر .

صاروخان اوغللری

روم سلجوقی دولتنك انقاضی اوزرینه تشکل ایدن حکوماتدن بری اولان صاروخان اوغللری لیدیا خطهٔ قدیمه‌سنده تمکن ایتمشلر ایدی . صاروخان اوج امراسندن ایدی . اوج امراسی برطاقم ترکمان عشیرت و قبیله‌لری رئیسلری‌اولوب بونلری روم‌سلجوقی سلطانلری‌حدودلرینك هر طرفنه اسکان ایتمشلر ایدی . اوج بکلرینك شان واعتباری آرتدقجه بکلربکی (أمیرالامرا وملك‌الامرا) عنوانی آلیرلردی . مشهور عینی تاریخنده دولت‌عثمانیه سلاطینندن بحث اولنورکن صاحب اوجات (یعنی اوجلر صاحبی) دینلمکده‌در . صاروخان بکك باباسنك اسمنه، کوره بیلدیکم کتب تواریخده مصادف اولامادم . جلال‌الدین خوارزم شاهك شهادتندن صوکره روم سلجوقی پادشاهی علاءالدین کیقباد اول طرفندن جلب و دعوت اولونان امرای خوارزمیه میاننده سـاروخان نامنده بر ذات موجود ایدی . [۱] عجبا بو ساروخان صاروخانك جدیمیدر ؟ بوراسی شایان تدقیق بر مسئلهٔ تاریخیه‌در .

صاروخان أمارتی کوزلحصار (منمن) آقحصار، تارخنات، مرمره، کوردك ، کوردوس ، قیاجق ، اطاله ، دمیرجی ، نیف . ایلجه ، طورغودلو ، فوجه ، قره‌جه‌لر قصبه‌لرینی محتوی اولدیغنی جامع‌الدول یازییور. مسالك‌الابصارده صاروخانك اون بش‌قدر شهری و یکرمی‌قدر قلعه‌سی اولدیغی و حرب آشنا اون‌بیکدن زیاده وَ « نیف » ده حکمران

[۱] مختصر سلجوقنامهٔ ابن بی‌بی‌ده ساروخانك نامی شویله ذکراولونیور: « قیرخان و برکت و یلان نوغو و ساروخان وکشاوسنکم و دیکر امراهمه درمیان آمدند و برین [یعنی علاءالدین کیقباد اوله اطاعت ایتمکه] جمله‌سوکند خوردند . » مختصر سلجوقنامهٔ ابن بی‌بی لید — هوتسما طبعی صحیفه ۱۸۸

اولان قرنداشى على پاشانك‌ده سكزشهرى وَاوتوز قدر قلعه‌سى وا كثرى اوق آتمقده ماهر خيلى پياده ايله برابر سكز بيك سواريسى اولديغى وَ صاروخانك دكزده‌ده برچوق سفائنه مالك بولوندیغى محرردر .

١ — صاروخان

٧٠٠ - ٧٤٦

بوخاندانك ايلك حكمدارى اولان صاروخان ، نه وقت اعلان استقلال ايتديكى مجهولدر آنجق ديكر أمارتلركى آلتى يوز طقسان طقوز ياخود يدى يوز سنه‌سى ابتدالرنده مستقل اولمش اولماسى زعمنده‌يم . أميرمشارالیه يدى يوزاون اوچ سنهٔ هجريه‌سنه مصادف بيك اوچيوز اون اوچ سنهٔ ميلاديه‌سنده لشكرى ايلى (لاسقاريس) مركزى بولنان مغنيسايى ضبط ايله امارتنه مركز اتخاذ ايتمشدى . مغنيسا فتحندن اول صاروخانك مقر حكومتى نره‌سى اولديغى مجهولدر . صاروخان همجوارلرينك جمله‌سيله حرب ايده‌رك توسيع ممالك ايتمشدر . « ناقسوس » دوقه‌سى ، « ساقز » و « فوچه » جنويزلرى و مدللى غاتيلوزيولرى صاروخان قورصانلرينك مملكتلرينى تخريب ايتمه‌لرى ايچون ميرمومى‌اليهه ويركو ويرلر ايدى . فوچه سنيورينك وِ كوسى بش يوز دوقه آلتونى ايدى .

اوصيره‌ده حكومت عثمانيه‌نك شوكتى آرتمقده اولديغندن وباخصوص قره‌سى خطه‌سنك فتحى ايله صاروخان مملكتى ايله همجوارى حصوله كلديكندن و استقبالى بهلكه‌لى كورديكندن صاروخان بك اورخان غازى عليهنه متفقلر آرامغه مجبوراولدى و آيدين اوغلى‌ده داخل اولديغى حالده قيصر اوچنجى اندرونيق پالئولوغ ايله فوجه‌ده تدافعى بر معاهده عقد ايتديلر . مؤرخ قانتاكوزنك قولنه اعتماد جائز ايسه صاروخان اتفاقى تذلل دركه‌سنه ايندیرمش و ايمپراطورك تفوقنى قبول ايله‌مشدر . انجق بو وقعه‌دن اول وصوكره صاروخان بك ايله قيصر وجنويزلر ميانده وقايع عديده جريان ايتمشدر . بونلردن براز بحث بجادر : ٧٣٦ سنهٔ

هجریه‌سنه مصادف ١٣٣٥ سنهٔ میلادیه‌سنده جنویزشهرینك یاردیمیله فوجه سنیوری جنویز دومنیك قاتانه‌ئو قیصرك تابعیتندن خروج ایتمشدی . صاروخان بك آیدین اوغلی محمد بکله ایمپراطوره سفائن کوندرمك مرقوم سنیوری تحت اطاعته ادخال ایتمشلر ایدی . مخدومی سلیمان بکله یکرمی درت قدر مملکتی اشراف و اعیانك جنویزلر طرفندن اسیر ایدلمسندن منفعل اولان صاروخان بك بوحربده قیصره یکرمی درت کمی ، برخیلی عسکر ومهمات مقتضیه ارسال ایتمش ایدی . تاریخ مذکوردن التی سنه صوکره (٧٤٢ سنهٔ هجریه ١٣٤١ سنهٔ میلادیه) روم قیصریله عقد ایتدیکی اتفاق مارالیبانی نقض‌ایله یخشی قوماندانسنده بولونان دونمانسنی یونانستان سواحلنی یغمایه کوندردی . فقط موفقیت حاصل اولامایه‌رق یخشی مغلوب اولدی . قیصرك دونمانسی صاروخان سواحلنه قدر کلمرك عقد صلحه مجبور ایتدی .

٧٤٥ سنهٔ هجریه‌سنه مصادف ١٣٤٤ سنهٔ میلادیه‌سنده پاپا ، وندیك و ردوس کمیلری ازمیری ضبطه کلوب آیدین اوغلنك دونمانسنی تخریب ایتدکلرنده آیدین اوغلی متفق بولونان قیصر رومی‌دعوت‌ایچون اوروپایه عزیمتنده صاروخان ممالکندن کچمکه وبوسببدن طولایی صاروخان بکه برمقدار اراضی ترکنه مجبور اولدی . عمر یاخود امور بکلك بوسیاحتنده اولجه قسطنطنیه‌یه کیدوب کلمش اولان صاروخان بکلك مخدومی سلیمان بك ده برابر ایدی . سلیمان بك آیمه شهرنده ارتحال ایتدی . عمر بك رفیق سیاحتنك نعشنی مستصحباً کیرو دوندی . صاروخان بك بواعتراقه طیانه‌مامش‌اولمالی‌که بك آز زمان صوکره ٧٤٦ سنه‌سنده ارتحال ایله‌دی. ابن بطوطه سیاحتنامه‌سنده صاروخان بکلك بر اوغلنك وفاتندن بحث ایدرکه بوسلیمانك غیری اولمجقدر . زیرا سیاح مومی الیهك مغنیسایه کلمسی دها اولجه‌در .

٢ — فخرالدين الياس

٧٤٦ - ٧٧٦

پدرى يرينه جالس سرير سلطنت اولان بوذاتك ايام حياتى حقنده بركونا معلوماته دسترس اولامادم ٧٧٦ تاريخنده وفات ايتمشدر . منجم باشى پدرى كبى عادل اولوب وجوه خيراتده مأثر حسنه‌سى اولدينى سويله‌يور .

٣ — مظفرالدين اسحاق

٧٧٦ - ٧٩٠

پدرى يرينه جالس اولان بوذات ايلك مولوى خانقاهى اولان مغنيسا مولوى خانه‌سنك واقفيدر وجامع كبيرده مشار اليهك أثرخيريدر ٧٩٠ تاريخنده بوفانى دنيادن أل‌جكمشدر .

٤ — خضر شاه‌بك

٧٩٠ - ٧٩٢ دفعهٔ اولى

٨٠٥ - ٨١٣ دفعهٔ ثانيه

سلطان ييلديرم بايزيد خانك حين جلوسنده قره‌مان اوغلى طرفندن تشكيل ايديلن هيأت فساديه‌يه داخل بولونماسى جهتيله مملكتى ضبط ايديلمشيدى خضرشاه‌بك ايكى سنه‌امتداد ايدن بوايلك سلطنتنده برامر خيره موفق اولامادينى كبى انقره هزيمتندن صوكره ٨٠٥ دن ٨١٣ سنه‌سنه قدر سورن ايكنجى سلطنتنده‌ده سوء سيرتندن غيرى برايشى صحائف تاريخنده كورولمه‌دى .

خاندان سلطنت عثمانيه عليهنده وقوعه كلن برقباحتى جلبى سلطان محمدخان حضرتلرى طرفندن عفو ايديلمه‌يه‌رك اعدام ايديلمشدر . خضر شاه‌بك قتلندن اول سلطان مشار اليهدن ايكى استرحامده بولونمشدركه برى جسدينى مغنيسا ده اليوم موجود اولان وكورخانه تسميه ايديلن أجدادى تربه‌سنه دفن ايدلمه‌سى ديكرى ايسه آبا وأجدادينك وقفلرى

معتبر طوتولماسیدر سلطان مشارالیه بوایکی وصیتی انفاذ ایتمشدر . مغنیسه مولویخانه‌سی درکاه مولانادن صوکره الك معتبر وکثیرالاوقاف درکاه اولهرق الآن قائمدر . یقین زمانه قدر قونیه مولویخانه‌سی پوست نشینی اولاجق چلبی نامزدی، مغنیسا مولویخانه‌سنك پوست‌نشینی اولوردی .

صاروخان اوغللرینك تربه‌سی اولان « کورخانه » ده کتابهٔ تاریخیه اولمادیغی مغنیسایی کورمش ذواتدن مسموع حقیر اولمشدر .

مسکوکات

صاروخان اوغللرینك مسکوکاتی نادر بولونمقده‌در. ژیغلیاتی شکلنده صاروخانك مغنیساده کسدیرمش اولدیغی کموش مسکوکات أندردر . مصور اولان بو پاره‌لرده لاتینجه حروفات اولوب عربی حروف قطعیاً یوقدر . صاروخانك خلفلری طرفندن بوشکلده پاره کسدیریلش اولوب اولمادیغی بللی دکلدر . الیاس بکك هیچ سکه‌سی کورولمه‌مشدر .

اسحاق بکك ایکی نوع کموش وبرنوع باقر پاره‌لری واردر .

خضر بکك برر نوع کوموش وباقر سکه‌لری موجوددر . موزهٔ همایون عثمانینك دردنجی قسم قتالوغنده اوچیوز سکسان اوچدن اوچیوز سکسان التی‌یه قدر اولان صحیفه‌لرنده مسکوکات مذکوره تعریف ایدیلمشدر. کموش سکه‌لر ربع مثقال وربع درهم وزنلرینه قریبدر .

آیدین اوغللری

روم سلجوقی دولتنك انقراضی ایله اناطولیده تشکل ایدن طوائف ملوکدن بری‌ده آیدین اوغللری‌در . بوحکومتك مؤسسی اولان آیدین بکك باباسی محمد بك روم‌سلجوقی‌دولتنك امیرالرندندر. دولت‌مشارالیهاده امیرالبره امیرالسواحل وملك السواحل عنوانلری ویریلور ایدی . علائیه‌ده وازمیرده وقره دکزده سینوبده ملك‌السواحل وامیرالسواحل تاملرنده بکلر وار ایدی .

آیدین بك‌ده بدری کبی امیرالسواحل اولدی . مغوللرك ظلمندن بیزار اولان ترك عشایرینی جمعله تقریباً ٦٩٩ یاخود ٧٠٠ سنهٔ هجریه‌سنده اعلان استقلال ایله‌دی . عدل ونصفتله مملکتی معمور ایتدی .

آیدین ایلی منجم باشینك قولنجه: تیره، ازمیر، ایاثلوغ، کوزلحصار آیدین ، چشمه ، سلطان حصاری ، کستل ، بوز طغان ، یکی شهری ، الا شهر، برکی، آرپا، صارت ، کوشك ، بیراملی، قره‌جه قیونلی، ایدین اینه‌کولی، اورتاقجی بلاط، نازلی، قوش اطه‌سی ، اورله ، کلس، آذبنه ، اچه‌شهر، سفریحصار، بالیامبولی، بایندر، قرا برون، نیف، آتیه، قزلحصار شهر وقصبه‌لرینی حاوی ایدی .

طوائف ملوك یکدیکریله اکثر حال حربده اولدقلرندن برشهر ویاقصبه برمدت برینك براز صوکره دیکرینك حتی بعضاً براوچنجی حکومتك ید اداره‌سنه کچر ایدی بنا برین صاروخان ممالکی میانده کورولمش بعض قصبانك آیدین ایلی ، دیکر حکومت ممالکی اره‌سنده تعداد ایدلمش اولماسی بوندن منبعثدر .

مسالك‌الابصاردہ مملکت برکی نامیله یاد ایتدیکی آیدین ایلنده التمش قدر شهر اوچیوزدن متجاوز قلعه اولدیغی ویتمش بیك سواری‌عسکری وسفائن کثیره‌سی‌اولوب قره‌ده، دکرده بیزانتیلر وفرنکلرایله دائما محارب بولوندیغی محرردر .

١ — آیدین بك

٧٠٠—٧٣٤

امیر آیدین عاقل، عادل، سیرتی کوزل شجیع، چالیشقان احتیاطکار، مفسدلردن ودشمنلردن حفظ بلاد واهالیده صاحب عزم ایدی .

مؤرخ فانتا کوزن « امیر ایدینك ٧٣٠ سنهٔ هجریه‌سنه مصادف ١٣٢٩ سنه‌سنده خسته‌لغی مناسبتیله فوجه‌ده براتفاق عقدایتمك اوزره اجتماع‌ایدن صاروخان بك وقیصر کنج اندرونیقوس یانلرینه کیده‌مه‌دی » دییور .

امیر مشارالیه مخدوملرندن برینی امیر چوبان زاده تیمور طاش بك نزدینه ارسال ایتمش ایدی . چوبان اوغلی آیدین اوغلنه نیچون خراج کتیرمه‌دك دیدی. آیدین اوغلی تام برترك قهرمانی آغزینه یاقیشان برلسان شجاعتکارانه ایله « سز نه ملتسکز که بزسزه خراج وبره‌لم بز خراجی اغیاردن آلورز سز مسلمان بزمسلمان. بزدن خراج نه‌وجهله ایسترسکز. بیاناتنده بولوندی . امیر تیمورطاش « غازی یکیت ایمشسین وارغزا قیلمقده اول » دیه تلطیف ایده‌رك اعاده ایتدی .

بوفقره‌دن آکلاشیلیورکه آیدین بك ومخدوملری هم سیاستده هم شجاعتده ار اوغلی ار ایمشلر . رحم الله علیهم

تاریخ انجمنك اعضای معاونه‌سندن سابقا طوپخانه صنایع مکتبی مدیری میرآلایلقدن متقاعد علی رضا بك افندی اسکداره سلیمیه کتبخانه‌سنده ٤٦٢ نومروده مقید اولیا چلبی سیاحنامه‌سنك قرق دردنجی صحیفه‌سنده آبدین اوغللرینه دائر اولان فقراتی عیناً استنساخ ایله بوعاجزه اعطا ایتمك لطفنده بولوندی . اولیا چلبی برکی شهرینك توصیفنده « قلعه‌ده اسکی جامع ، فاتح بلاد محمد شاه ابن آیدین بایکدر . قبله قپوسنك عتبهٔ علیاسی اوزره تاریخی بودر : بسم الله الرحمن الرحیم فتح المعبد بنصر الله فی ایام دولت الامیر الکبیر الغازی فی سبیل الله تعالی محمد بن ایدین فی تاریخ سنه سبع وسبعمائه تحریر اولنمشدر . جامعك صاغ یان قپوسی اوکنده‌کی قبهٔ پرانوارك ایچنده صاحب الخیرات مدفوندر. وسراپادر وَدیوارلری بیاض مرمر خام ایله مزیندر جنوبه ناظر برقپوسی اوزره تاریخی بویله‌در : بنیت هذا التربت للامیر الکبیر العالم المجاهد المرابط ابوالخیرات السلطان الغزات مبارز الدولت وَالدین محمد شاه بن ابدین نورالله مرقد آمین سنهٔ اربع وثلاثین وسبعمائه (سهو مستنسخ اوله‌رق سبعمائه تسعمائه شکلنده یازلمشدر) وپو مرقد مهبط منورك ایچنده محمد شاه وبرادرینی عمر شاه وعیسی غازی آسوده‌درلر . » اولیا چلبینك

شو همتندن طولايى روحى شاد اولسون حتى « برادرينى » خطاسى وسائر يا كاشلرى ده معذور كورولسون . كرك جامع شريف كرك تربه آيدين بكك اولاجقدر . آيدين شاه بن محمد اولماليدر .

مغنيسا وملحقاتنده صاروخان اوغللرينه وآيدين وازمير ستجاقلرينك ملحقاتنده وخاصةً بركى‌ده آيدين اوغللرينه ودكزلى ايله ملحقاتنده دكزلى حكومت قديمه‌سنه ومنتشا سنجاغى ملحقاتنده وعلى الخصوص بجين (برجين) ده منتشا اوغللرينه عائد مبانى‌ده بولونان تاريخى كتابه‌لرك جلب وجمعى آيدين ولايتى شعبه‌مزدن ودرايت‌وفطانتى مسلم اولان معارف مديرى مشتاق بكك همت وغيرتندن منتظردر .

٢ — محمدبك

٧٣٤ - ٧٤١

پدرينك مقامنه كچن محمدبك حقنده كافى معلوماته دسترس‌اولامادم . ابن‌بطوطه مشار اليهى بركى جوارنده بولونان صيفيه‌سنده زيارت ايتمش وبعده برابرجه بركى‌به عودت ايله‌مش اولديغنى ومظهرانعام واحسانى اولەرق‌مرفهاً سياحتنه‌دوام‌ايتديكنى سياحتنامه‌سنده يازار . ابن‌بطوطه‌نك روايتنه كوره محمدبكك اوغللرندن خضربك ايائلوغده عمربك ازميرده ادرهٔ اموره مأمور ايديلر بونلرك كوچكى اولان سليمان بك عمربكله‌منازعه ايده‌رك قائم پدرى منتشا اميرى اورخان بكك يانينه كيتمشدر . ابن بطوطه سليمانك فرارندن محمد بكك دلكيراولديغنى يازييور .

٣ — عمر ياخود اموربك

٧٤١ — ٧٤٩

عمربك ياخود اموزبيك پدرى مقامنه كچدى . مشارالیه برمرد دلير اولوب دفعاتله روم ايلى‌يه كچمش وچوق مال غنايم آلمشدر . اموربكك قوهٔ بحريه‌سندن ضرر ديده اولان فرنكلر پاپانك ياردميله براهل صليب دونمماسى ترتيب ايده‌رك كلديلر ازميرده اموربكك دونمماسنى ياقديلر .

ازمیر شهرینی ضبط ابتدیلر ۷٤٥ هجریه ۱۳٤٤ میلادیه . عمربك قطعیاً فتور کتیرمیه‌رك وصاروخان بکه براز یرترك ایده‌رك قیصر رومدن استمداد کیتدی لکن صارخان‌بك زاده سلیمان بکك آپامه‌ده ارتحالی اوزرینه عودت ایتدی ازمیر جوارنده مسلمان ازمیری نامیله برقلعه بنا ایده‌رك فریکلری ازعاجدن خالی برآن کچیرمه‌دی . نهایت ۷٤۹ ده شهیداً عازم جنان اولدی .

٤ — عیسی بك
۷٤۹ — ۷۹۳

براوق اصالتیله شهید اولان پدری یرینه قائم اولان عیسی بك — منجم باشینك پك مبذول اولان مدایحنه نظراً — عاقل ، عادل ، عالم ، فاضل ایدی . علمی واهل علمی سورایدی علمایه احسانده بولوندیغندن اسمنه برچوق کتابلر تصنیف اولونمشدر طبده حاجی پاشانك کتابی انلردندر.

عیسی بکك سلطنتی چوق دوام ایتمشدر . سلطان یلدیرم بایزید خان صاروخان فتحندن صوکره آیدین ایلنی ضبط ایتمکه قصد ایدنجه عیسی بك سلطان مشارالیهه مقاومت ومدافعه‌یه قادراولامایه جغنی یقیناً بیلدیکندن بتون مملکتنی تسلیم ایتدی . سلطان مشارالیه ازمیر ایله ملحقاتنی عیسی بك یدنده براقه‌رق آیدین ایلینك دیکر یرلرینی عثمانلی مأمورلرینه تفویض ایتدی عیسی بك عثمانلیلر یدینه کچن ایدین ایلنده بولونان آیدین خاندانینك بالخاصه کندی اوقافنك اداره‌لری ایچون طرفندن مأمورلر تعیینه سلطان یلدیرم بایزید خان جانبندن مأذون اولدی .

عیسی بك ازمیر وحوالیسنه قانع اوله‌رق اولونجه‌یه قدر حکمران اولدی . وفاتندن صوکره ازمیر وملحقاتی ده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولدی. روایت اخرایه کوره عیسی بك ازنیقه کوندریله‌رك اوراده ارتحال ایتدی.

عیسی بکك اولادندن حمزه بك عثمانلی دولتنه التجا ایتدی . منجم

باشی جیندی‌ده عیسی بك اولادندن عد ایتمش ایسه‌ده یاکلشدر . جنید امرای عثمانیه‌دن قره‌سوباشینك اوغلیدر .

تیمورلنکه ازمیرك مناعتندن و فتحی صعب اولدیغندن وفرنکلرك اوسوا له وقوعبولان تعرضات وتعدیاتندن بحث اولنمقله ازمیری، ۸۰۵ تاریخنده عنوةً فتح وضبط ایتدی .

۵ — عیسای ثانی یاخود موسی

۸۰۵

تیمورلنکك عودتندن صوکره عیسای اولك مخدومی عیسای ثانی حکمران اولدی . مسکوکات عتیقه مراقیلردن برذاتده عیسی بکك کموش سکه‌سنه مشابه موسی اسمنه مضروب برسکه کوردم بزده برپدر کندی‌اسمنی اوغلنه نادراً ویره‌کلدیکندن عیسای ثانینك موسی اولماسی دها محتملدر . ایکنجی عیسی یاخود موسی برمدت صوکره وفات ایتمکله یرینه ایکنجی امور قائم اولدی .

٦ — ایکنجی امور

۸۰٦ — ۸۰۵

ایکنجی امور بك ازمیر اوغلی نامیله مشهور قره‌سوباشی حسن اغا زاده جنید ایله اوغراشماغه مجبور قالدی . تیمورلنکك ورودندن اول قره‌سوباشی یلدیرم بایزید خان طرفندن مسلمان ازمیری بکی ایدی . تیمورلنك ازمیر وحوالیسنی آیدین اوغلنه ویرمشیدی .

تیمورلنکك عودتندن صوکره حسن اغا ایاثلوغی جنید ازمیری آلدیلر. آیدین وغلی حرب ایتدی . منتشا زاده یاردم ایتمکله قره‌سوباشی اسیر اولدی . جنید غالب کلوب باباسنی اسارتدن قورتاردی . نهایةالامر امور بك جنیدی داماد وعسکرینه قوماندان ایتمك صورتیله حربه ختام ویردی . امور ثانی‌ده چوق معمر اولامادی ۸۰٦ سنه‌سنده ارتحال ایتمکله جنید میدانی خالی بولدی .

جنیدك احوالی عثمانلی تاریخنده برتفصیل یازیلاجغندن بوراده بحثه لزوم کورمه‌مدم .

سلطان مراد ثانینك ابتدای جلوسنده مصطفی چلبی وقعه‌سندن واحوال سائره‌دن جرأتیاب اولان مصطفی اسمنده بری ایکنجی امورك اوغلی اولمق اوزره توره‌دی ایسه‌ده ایکی سنه صوکره جنید طرفندن محو ایدلدی .

آیدین اوغللرینك ایاثلوغده مبانیٔ عالیه‌دن اوله‌رق برجامع شریفی واردر . بوجامعك کتابه‌سی عیسی بك نامنه اولوب آلچی ایله آلنمش قالبی موزهٔ همایون عثمانی‌ده‌در . ان بطوطه‌نك مدح ایتدیکی بوجامع اولمالیدر احتمال که عیسی بك تعمیر ایتدیرمش وبووجهله نامنی یازدیرمشدر .

مسکوکات — آیدین اوغللرینك‌ده ژیغلیاتی شکلنده سکه‌لری واردرکه ایاثلوغده ضرب ایدلمشدر . بوسکه‌لری ایلك کشف ایدن موسیو وود Wood اسمنده برذاتدر .

« محمد » بك نامنه مضروب برکموش سکه واردرکه آیدین بکلك مخدومی محمد بکلك اولماسی قویاً محتملدر .

امور بك نامنه کسلمش بر باقر سکه بالاده اسمنی ذکر ایتدیکم مسکوکات عتیقهٔ اسلامیه‌ده یدطولاسی بولونان علی رضا بك افندی بولمش وبرعددینی عاجزه هدیه ایتمش اولمقله بروجه آتی تعریف ایدرم .

طغرایه مشابه برطرزده :

وجهی :	ظهری
محمد	
بن	خلد ملکه
امور	

قطری ـ ١٧

عیسی بکلك کموش ایکی سکه‌سی موزهٔ همایون عثمانی نك سابق‌الذکر قتالوغنك ٣٧٥ صحیفه‌سنده مندرجدر ٣٧٦ صحیفه‌سنده‌ده ایاثلوغده ضرب اولونمش حکمدار اسمنی حاوی اولمایان برسکه تعریف ایدلمشدر .

احمد توحید

کتابه‌لر نصل قید وضبط اولنمليدر .

علم آثار عتيقه‌نك برشعبه‌سيده آغاچ وطونج وطاش ومعدن وطوغله وياخود سائر برماده اوزرينه محكوك يازيلرك تدقيق وتتبعيله اشتغال ايدركه بوفنه هرلسانده (ئه‌پيغرافيا) تسميه ايدرلر . لسانمزده بوتعبيرك يرينه علم محكوكات ياخود علم كتابات [1] ديه‌بيلورز. مع مافيه جغرافيا وطوپوغرافيا كلمه‌لرينى قوللانديغمز وجهله ئه‌پيغرافيا كلمه‌سنى دخى عيناً قوللانمقده برمحذور كوريله‌مز. محكوك اولان يازيلر ايچون لسانمزده (كتابه) كلمه‌سى اولدقجه تعمم ايتمش بر اصطلاحدر [2] . ئه‌پيغرافيا علم آثار عتيقه‌نك شعباتندن برى‌اولمغله برابر علم تاريخ وعلم‌السنه وجغرافيا وادبيات ايچون دخى اك مهم منابعى جامعدر. هله منقرض اولمش اقوام عديده‌نك تاريخ وعادات خصوصيه‌لرينى اوكرنمك ايچون انلرك براقدقلرى آثار محكوكه اليمزده يكانه واسطهٔ تتبعدر . زيرا اسكى قوملر قوانين ومعاهده‌لرينى وحكمدارلرينك وبانى‌لرك ومعمارلرك اسملرينى ووقايع‌مهمه‌لرينى ومعابد وسائر انشاآت جسيمه‌لرينك تاريخ تأسيسلرينى محافظه ايچون قيالره

---

[1] بيروتده قاتولتك مطبعه‌سنده مطبوع (به‌لو) نك فرانسزجه ـ عربجه لغاتنده (علم‌الكتابات) ديمشدر .

[2] Epigraphie بوكلمه يونانجه‌دن مأخوذ اولوب بر شيئك اوزرينه يازمق معناسنى افهام ايدر . بويله يازيلى آثاره بعضاً (ئه‌پيغراف) دخى ديرلر . فرانسزلر لاتينجه‌دن مأخوذ اوله‌رق قيد ايتمك معناسنه كلن (أنسقريپسيون) Inscription اصطلاحنى قوللانيرلر . — شمس الدين سامى بك قاموس فرانسوى‌ده ئه‌پيغرافيا كلمه‌سنك قارشوسنه «الواح وخطوط عتيقه‌نك حل‌وقرائتى علمى » ديمشدر — امرالله‌افندينك ايلك نشر ايتديكى محيط‌المعارفك برنجى جلدنده وآثار عتيقه كلمه‌سنده (ئه‌پيغرافى) و (متون‌محكوكه) و(آبدات محكوكه) لغتلرينه تصادف اولنيور .

وديوارلره وقپولره ومزارلره و طاش و طوغله پارچه‌لرينه يازيلر حك ايتمشلردر. ممالك متمدنه‌نك همان كافه‌سنده‌دخى اليوم كتابه‌حكى مستعملدر .

آثار محكوكه‌يى طوپلامق عادتى خيلى اسكى‌ايسه‌ده آنلرى برصورت فنيه وبعض قواعدمتخذه‌يه تطبيقاً جمع وتلفيق وحل وقرائت ايتمك انجق كچن عصرك مكتسبات علميه‌سندندر . شوصورتله الده ايديلن كتابه‌لرك عددى بيكلره بالغ اولديغندن بونلرى برطاقم مجموعه‌لرده ضبط وقيد ايتمك لزومى دخى حس ايديله‌رك (قورپوس) [١] ناميله قوجه قوجه مجلدلر وجوده كتوريلمشدر . اشته يونانجه و لاتينجه كتابه‌لره ويمنك حميرى كتابه‌لرى دخى داخل اولمق اوزره السنهٔ سامیه يه مخصوص قورپوس‌لر بوكون بيتمز توكنمز بر منبع كمالات تشكيل ايدوب ارباب اختصاصك النده برر رهبر صحيح حكمنه كيرمشدر .

عالم اسلاميتك يادكار قيمتدارى اولان بونجه محكوكاته ايسه بوندن يكرمى يكرمى بش سنه‌يه كلنجه‌يه قدر كيمسه عطف‌نظر ايتمه‌مشدر وايتمش اولسه بيله اكثريا يازيلرك لطافتنه وشعرلرينك قافيه وتاريخ مصرعلرينه منحصر قالمشدر . هرنه‌قدر بعض مورخ ومؤلفلريمز وياخود اسكيدن شرقه كلن برقاچ اوروپالو سياح كتابلرنده بعض بنالرك كتابه‌لرينى درج ايتمشلر ايسه‌ده بونلر جزئيات قبيلندن اولديغى كبى اكثريا نقصان ويا كلش اولوب مطلق اصللريله تكرار تطبيق و تفتيشه محتاج بولنمشدر . ازمنهٔ اخيره‌ده ايسه اقصاى شرقده چين‌دن تا آفريقانك انتهاى غربيسنه قدر موجود وعددى نامتناهى اولان عربى و فارسى و تركى كتابه‌لرى اوروپاليلر پيدرپى طوپلايوب كرك رسائل موقوته‌ده كرك آيروجه كتاب شكلنده‌اوله‌رق نشر ايتمكه‌قويولمشلردر . چين‌ده ميسيونرلر بوبابده خيلى خدمت ايتدكلرى كبى آسياى وسطاده روس عالملرى وهندستانده انكليزلر وجزاير [٢] وتونس

---

[١] Corpus

[٢] Collin et Mercier, Corpus des inscriptions arabes et turques de l'Algérie, 2 vol., Paris 1901-2.

وفاس‌ده فرانسزلر وممالك عثمانيه‌ده ايسه مالى مختلفه‌يه منسوب برچوق عالملر [١] كركى كبى چالشمقده‌درلر. انجق نشريات‌واقعه‌لرى غايت مطاغنيق برصورتده اولديغندن انلرى طوپلايه‌رق قوربوس حالنه افراغ ايتمك لازم ايدى . اشته بوامر مهمى درعهده ايدوب بو يولده ايلك خطوه‌يى آتان مجموعه‌مزده اسمنى برقاچ كره ياد ايلديكمز اسويجره‌لى مستشرق موسيو وان برخم اولوب برچوق سنه‌لر فداكارانه برعزم ايله چالشدقدن صكره كرك بالذات وكرك شركاى تأليفى واسطه سيله منتظم صورتده عربجه كتابه‌لره مخصوص برقوربوس چيقارمغه باشلامشدر [٢] . بو قوربوس‌ده كتابه‌لرك عينى وعباره‌لرينك حل وقرائتى و متنلرينه دائر ايضاحات صرفيه و تاريخيه مندرج اولديغى كبى اوزرنده بولندينى ابنيه‌نك ياخود هر هانكى برآبده‌نك واشيانك تعريفات عموميه‌سنى و مختصر پلان ورسملرينى دخى جامعدر.

كوريليوركه بتون‌ملتلر يكديكريله ياريش‌ايدرجه‌سنه ممالك‌اسلاميه‌نك

---

[١] كثرتنه مبنى بوراده آثارمنتشره‌يى تعداد ايتمك غيرقابلدر. الك يكيلرندن يالكز شونلرى قيد ايدەلم :

C. Huart, Epigraphie arabe d'Asie-Mineure, Paris 1895.— Sarre, Reisen in Kleinasien, Berlin 1896.— Lœytved, Konia, Berlin 1896.

[٢] Max van Berchem, Matériaux pour un Corpus inscriptionum arabicarum برنجى قسم خطهٔ مصريه‌نك كتابه‌لرينى حاوى اولەجقدر . شمديكى حالده ٩٠٨ صحيفه‌دن عبارت اولان قاهره‌نك كتابه‌لرينى حاوى اولان جلد انتشار ايتمشدر . ايكنجى قسم سوريه‌يى محتوى اولەجقدر . شمديكى حالده طرابلس شام ايله ديكر بر ايكى قصبه‌نك كتابه‌لرينى حاوى جلد نشر اولندى . اوچنجى قسم تكميل اناطولى‌يى احتوا ايده‌جكدر . بو قسمدن سيوناس وديوريكى كتابه‌لرينى جامع اولان جلد نشر اولندى . — بوندن بشقه وان برخم طرفندن آبرى آبرى ديار بكرك كتابه‌لرينه (مجموعه‌مزك التنجى جزؤنده‌كى بيبليوغرافيايه مراجعت ايديكز) و سوريه‌نك والجزيره‌نك عربجه كتابه‌لرينه دائر آثار مهمه نشر ايديلمشدر .

و باخصوص ممالك عثمانیه‌نك هر كونا آبدات اسلامیه‌سنی تدقیقه شتابان اولیورلر. متمادیاً دیار بعیده‌یه مشاق ومصارف عظیمه اختیاریله مخصوص هیئتلر كوندریلیور ویاخود سیاحت طریقیله مملكتمزده جولان ایدن ارباب علمه كچدكلری محللرده تصادف ایده‌جكلری آثار اسلامیه‌نك - ولو بردیوار پارچه‌سی یاخود بیقق برکوپری آیاغی اولسون - برپلانی وبرفوطوغرافیسی وكتابه‌لرك قوپیه‌لری سپارش اولنیور. عودتده بونلر ارباب اختصاص طرفندن تدقیق وتصنیف ایدیله‌رك ینه بیوك مصرفلر ایله طبع و نشر ایدیلیور. كل یوم بوكبی آثارك انتشار ایتمكده اولدیغی كوریيورز و - طوغریسنی سویله‌ملی یا - مملكتمزه دائر اولدیغی حالده برچوق بیلمدیكمز شیلره بوواسطه ایله كسب وقوف ایدییورز. بوقدر چالیشمه‌نك، بوقدر كلفتك اسبابی ایسه اولاً دائرهٔ مجهولیتده قالان بر طاقم حقایق تاریخیه‌نك كتابه‌لرواسطه‌سیله استطلاعیله برابر آبدات اسلامیه‌نك حیرت افزا اولان اسلوب معماری وصناعیسنه هربرتفرعاتیله برابر وقوف پیدا ایتمك ثانیاً آثار عتیقهٔ اسلامیه‌نك مع‌التأسف مملكتمزده برطرفدن قدر ناشناساق وجهالت [١] دیكر طرفدن مدنیت حاضره‌نك نتایجندن اوله‌رق یوللرك آچیلمسی وتیمور یوللر انشاسی یاخود قصبه‌لرك توسیعی مناسبتیله اومحترم مبانی‌نك محافظه‌سنه قطعیاً اعتنا ایدیلیه‌رك تلافیسی غیرقابل تخریباته‌اوغرادیغندن آثار مذبوره‌نك اشكال معماریه‌سیله حاوی بولندقلری محكوكات تاریخیه‌یی اخلافه هیچ اولماز ایسه كاغد اوزرنده محافظه ایتمك امل وغیرت علمیسیدر. آثار وعلوم اسلامیه تتبعاتی بوكون او درجه

---

[١] « آثار ملیه‌مز نصل محو اولیور » سرلوحه‌سیله شهبال رسالهٔ مصوره‌سنك ٢٦ نجی نسخه‌سنده نشر ایتدیكم مقاله‌یه وصباح غرته‌سنك ٢٢ مایس ١٣٢٧ تاریخلی نسخه‌سنده‌كی احمد راسمك « آثار اسلامیه مسئله‌سی» نامنده‌كی سرمقاله‌یه و تاریخ انجمنی مجموعه‌سنك التنجی جزؤنده « بیبلیوغرافیا » نامیله نشر ایلدیكم مقاله‌نك نهایتنه (صحیفه ٣٧٦) مراجعت ایدیكز. -- یاپیلان تخریباتك وبونولده غائب ایتدیكمز آثارملیه‌نك دفتری یاپلمق لازم كلسه مهم برجلد تشكیل ایدر.

ايلرى سوريلمشدركه طرف طرف صنايع اسلاميه سركيلرى ترتيب وكشاد ايديلكده‌در .

حال بويله ايكن بزلرك بويولده هيچ برتشبثده بولنميه‌رق بيكانه طورمه‌مز وباخصوص آثار مليه‌مزك كوندن كونه محو ونابديد اولديغنه نظر بيقيدى ايله باقه‌مز شايان تأسفدر . دنيليوركه اسلافمزك براقديغى بونجه ابنيه‌نك محافظه‌سيچون كلى مقدار پاره‌يه احتياج واردر. برچوغنك اوقافى كفايت ايتميور ديكرلرينك ايسه هيچ اوقافى يوقدر . بناءً عليه بالمجبوريه متروك براقلمشدر . حالبوكه حقيقتده ايش بويله دكلدر . بونلرك محافظه‌سى قسماً پك جزئى برمصرفله حصول بولور. قسم اعظمى ايچونده هيچ برمصرف اختيارينه لزوم اولميوب دها عصرلرجه على‌حاله قاله بيلور . ال ويررکه مبانئ عتيقه‌يى كيمسه ييقمسون ، حتى برطاشنه بيله طوقونمسون ، يول متعهدلرى خود بخود اك كزيده مبانى‌مزك طاشلرينى چيقاره‌رق ياپدقلرى شوسه‌لرده قوللانمسونلر وهر نه صورتله اولور ايسه اولسون تخريباتى ياپانلر نظامات موضوعه موجبنجه دوچار مجازات ايديلسونلر . اشته بو وجهله آثار تاريخيه‌مز ، آثار دينيه‌مز و آثار صناعيه‌مز قولايجه محافظه اولنمش اولوركه بوكيفيت ايچون نه‌پاره‌يه نه‌پوله احتياج مس ايتمز .

دولت‌عثمانيه‌نك تأسسندن مقدم عربستان والجزيره واناطولى قطعات وسيعه‌سنده امرارحيات ايلمش اولان صنوف اقوامك وباخصوص خلفاى امويه‌وعباسيه ايله آل‌سلجوق‌و آنلرك‌فروعندن اولان‌ملوك‌وامرايه‌مربوط قومـلرك ودولت ابد مدت عثمانيه‌نك تأسسندن صكره‌ده ينه تكميل بو ممالكده وروم ايلنده عثمانيانك انشا واعمار ايتمش اولدقلرى مبانئ عاليه ومبرات ومتنوعه‌نك عددى حدسز وحسابسزدر. طرز معمارئ اسلاميده ايسه لوحه وكتابه‌لرك على‌الاكثر ابنيه‌نك مزيتانى حكمنده طوتلديغندن آثار خيريه صره‌سنده تأسيس اولنان بربنانك درون‌وبيرونى

ابنيهٔ مذكوره‌يه وضع اولنان وحتى أولرده استعمال ايديلن اشياى متنوعه‌يه دخى زمان ومكانه كوره عبارات منظومه ومنثوره‌نك وعلى الخصوص متون تاريخيه‌نك حك ونقشنه بذل همت ايدلمش اولديغندن انشاآت ومصنوعات اسلاميه ايله كتابه‌لر يكديكرينك جزؤ غير مفارقى عد ايديله‌بيلور . بناءً عليه كتابه‌لر على العموم يا آثار غير منقوله ياخود آثار منقوله اوزرنده‌در . برنجى قسمه عائد اولانلر مرمر ياخود عادى طاش ونادراً طونج اوزرينه اوله‌رق جوامع شريفه ومدرسه وتربه وچشمه وسبيل وخان وكوپرى وقلعه‌لرده وسور قپولرنده وديوارلرنده ومنبرلرده وقبر طاشلرنده وصندوقه‌لرده ونشان وحدود وميل طاشلرنده وآبدات سائره‌ده بولنورلر . آثار مذكوره‌ده كوريلن كتابه‌لر مربع ومستطيل ويامدور لوحه شكلنده ياخود شريت كبى اوزون اولور (بونلره طراز ديرلر) .

كتابه‌يى حاوى بولنان آثار منقوله ايسه پك متنوعدر . از جمله باقردن جامع شمعدانلرى وفنارلرى وقنديللرى وآغاچ وطونجدن قپو وپنجره‌قنادلرى ورحله‌لر وانواع باقر طاسلر واسطرلابلر واسلحه وچكمجه‌لر وطوپراق وجام ونجف اوانى وسائره چوقكره بركتابه ايله مزينلدر .

دور اسلامه عائد كتابه‌لرك قسم اعظمى قبارتمه وياخود نادراً چوقور اوله‌رق محكوكدر . جام اوانى وبعض سائر اشيا اوزرنده مينا كارى كتابه‌لر كورولديكى كبى اسلحه وبعضاً باقر اوانى‌نك اوزرنده‌ده التون وكموش قاقمه يازيلر كوريلور .

تاريخى كتابه‌لرك لسانى على الاكثر عربى در حتى عثمانلولر دخى ابتدالرى عربى اوله‌رق تحرير ايدوب صكره‌لرى تركجه‌يى قوللانمشلردر . فارسى كتابه‌لره نادراً تصادف اولنور .

كتابه‌لرك يازيسى كوفى ونسخ ونادراً تعليق اوله‌رق محكوكدر . الك اسكى محكوكات اسلاميه كوفيدر . خط كوفينك ده الك اسكى نوعى غايت ساده وهر درلو نقوشدن معرادر (كوفئ عتيق، شكل ١). صكره‌لرى بويازينك حروفى

تماميله كوشه‌لى برشكل اخذ ايدوب بعضاً دخى الفلرك ودندانلرك اوجلرى چيچك كبى نقوش ايله تزيين اولنمشدر (چيچكلى كوفى ، شكل ٢) . بعضاً دخى خط كوفى عادتا بنانك مزينات معماريه‌سيله مزج اولنديغندن درلو درلو اشكال هندسيه ونقوش مصنعه تشكيل ايتمكده‌در (كوفئ مزين) .

تاريخى كتابه‌لرده خط كوفينك استعمالى مملكتمزده انجق بشيوز سنه‌لرينك اواخرينه قدر امتداد ايدوب بوندن صكره ايسه على‌العموم خط نسخ استعمال اولنمشدر . مع مافيه آيات كريمه‌ده وغير تاريخى كتابه‌لرده ينه خط كوفى يقين وقتلره قدر قوللانيله كلمشدر.

خط نسخك شكلى‌ده مملكته ودوره كوره آزچوق تخلف ايدر. فقط بو تحولى تفريق ايتمك اكثريا غايت مشكل اولديغندن[1] شديكى حالده يالكز كتابه‌لره مخصوص اولمق اوزره ابوبيلر ومصر مملوكلرى زمانندن قالوب مصر و سوريه و تا اناطولى‌يه قدر كثرتله كوريلن اشكالنه نظراً (نسخ ايوبى ، شكل ٣) و (نسخ مملوكى ، شكل ٤) و اناطولى‌ده روم سلجوقيلرى زمانينده آلمش اولديغى شكله كوره (نسخ سلجوقى ، شكل ٥) و نهايت تكميل ممالك عثمانيه‌ده كثرتله كوريلن (نسخ عثمانى) تعبيرلريله تفريق و تميز ايديلور . بو يازيلرك كافه‌سى‌ده كاه دوز و ساده كاه كرفت و مزين اوله‌رق استعمال اولنمشدر .

(تعليق) و (رقعه) خطلرى كتابه‌لرده پك نادر اوله‌رق و يالكز ازمنهٔ اخيره‌ده كورولمكده‌در .

كتابه يازيلرينك ضبطنده ممكن اولديغى قدر حروفاتك ارتفاعى كوسترلمك ئه‌پيغرافياده عادت اولمشدر. كرچه بزده خط نسخ قالينلاشدقجه (ثلث) و (جلى) تسميه ايلديكمز نوعلرى وجوده كلور ايسه‌ده بوبابده

[١] معلوم اولديغى اوزره خطوط اسلاميه‌نك انواعى پك چوقدر . بونلر فن خطه دائر اولان كتابلرده مفصلاً تعريف اولنور . انجق انواع مذكوره علم محكوكاتده موضوع بحث اولەمز .

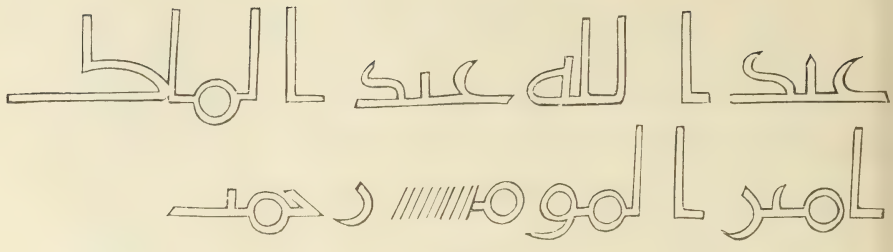

شكل ١

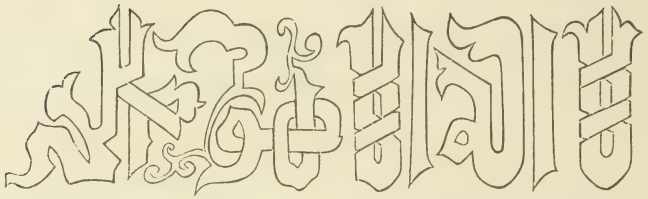

شكل ٢

شكل ٣

شكل ٤

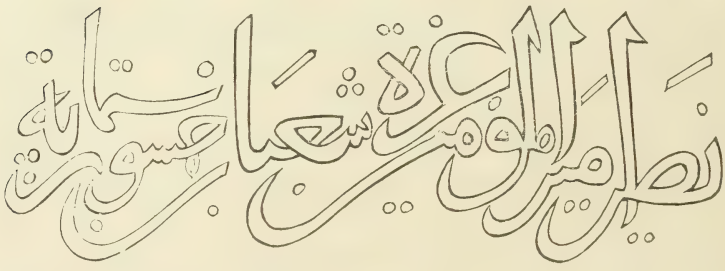

شكل ٥

قطعى بر مقياس يوقدر . يعنى مثلا خط ثلث حروفاتى شو قدر سانتيمترو ارتفاع و ثخن پيدا ايتديكى تقديرده (جلى) اوله‌جغنه دائر بر قاعده كوريله‌مه‌مشدر . بناءً عليه عموميتله حروف عربيه ايچون الفلر ايله برابر ارتفاعلرى كوسترەجك بر مقياس تعيين ايتمك لازمدر . موسيو وان‌برخم نشر ايتمكده اولديغى قورپوس‌ده [١] ارتفاعلرى بردن اون سانتيمتروبه قدر اولان يازيلره كوچك واوندن‌بكرمى سانتيمتروبه قدر اولانلره اورته و يكرمى سانتيمترودن يوقارى اولانلره‌ده بيوك حروف تعبيرلرينى قبول ايتمشدر [٢] .

كتابه‌لر اوچ واسطه ايله يعنى استنساخ ايتمك وأستامپاژ ياپمق ياخود فوطوغرافى‌ياپمق صورتيله ضبط اولنورلر. هرحالده اول‌امرده بركتابه‌يى استنساخ ايتمك وبواثناده مطلق سطرى سطرينه يازمق وهرسطرك باشنه رقم ايله عددينى كوسترمك وممكن‌اولديغى تقديرده كتابه‌نك عرض وطولنى سانتيمترو ايله اولچمك لازمدر . مع مافيه كتابه‌لر چوقكره كرفت يازى ايله محكوك ياخود سيلك وبوزوق اولديغندن وياخود مواقع مرتفعه‌ده

---

[١] برنجى قسم ، مصرالقاهره ، صحيفه ٨

[٢] فن‌خطه دائر موجود اولان كتابلرك هيچ برنده نسخ وثلث وجلى بيننده‌كى فرق معين‌برمقياس ايله كوسترىلمه‌مشدر . — اقدامك ١٣٢٢ و ١٣٢٣ سنه‌لرى ظرفنده منتسبين خطوط اسلاميه‌دن اسماعيل حقى ومحمدطاهر امضالريله خط وخطاطانه دائر انتشار ايدن مقالات مفيده‌ده دخى بوبابده برشى كوريله‌مدى انجق يىنه اقدامك ١٩ تشرين اول ١٣٢٢ تاريخلى نسخه‌سنده اسماعيل حقى امضاسيله خط كوفيه دائر مندرج اولان مقاله‌ده (نسخ كوفى) و (كوفى ثلثى) و (كوفى جليسى) ديه‌رك خط مذكوراوچ نوعه آيريلمشدر . بوحالده‌حروفاتك اولچولرينى تورپوس‌ده كوسترىلديكى وجهله قبول ايده‌جك اولور ايسه‌ك (نسخ ونسخ كوفى) ايچون ١ الى ١٠ سانتيمترو (ثلث وكوفى ثلثى) ١٠ الى ٢٠ سانتيمترو (جلى‌وكوفى‌جليسى) ايچونده ٢٠ سانتيمترودن‌دها اوزون اولان‌حروفه تطبيق ايدرك تعيين ايتمش اولورز .

موضوع بولندیغندن بوطریقله ضبط ایدیلن متون محکوکه‌نك صورتلری خطادن سالم اولهمز. بناءً علیه‌اوقونه‌میان یرلری آچیق براقمق وکوشه‌لی پرانتز ایچنده اوله‌رق [شوقدر سطر یاخود تخمیناً شوقدر کلمه‌بوزوقدر، یاخوداوقونه‌مدی]سوزلریله‌اشارت ایتمك یاخود یازینك اوقونه‌میان یرلرینی کوریله بیلدیکی قدر عینیله ترسیم وتقلید ایتمك ویاخود برسؤال اشارتیله (؟) براقمق اقتضا ایدوب یوقسه‌اویرلره برعباره‌اویدیرمق وتحریف ایتمك قطعیاً جائزاولماز . یالکز برکلمه‌دها کسك‌اولان حرفلرپرانتزایچنده اوله‌رق اکمال ایدیلور . کتابه‌لرك متننده چوقکره املا یاخود ترکیب خطالرینه تصادف اولنور. بونلری تصحیح ایتمیوب عینیله استنساخ ایتمك فقط یانلنه پرانتز ایچنده اوله‌رق (بویله‌در) اشارتنی علاوه ایتمك عادت اولمشدر . یوکسك موقعلرده بولنان کتابه‌لرك قرائتی ایچون بردوربین قوللانمق فائده‌دن خالی دکلدر . والحاصل بویله‌جه استنساخ اولنان کتابه‌یه دفترده برنومرو قونیلوب برده موضعی وخصوصات سائره‌سی اشارت ایدیلور.

آیات کریمه‌یی محتوی بولنان کتابه‌لرده باشنده بسمله‌شریفه وارایسه کوستریلدکدنصکره آیت کریمه‌نك ابتداسیله صوك کلمه‌لری استنساخ‌ایدیلور واحادیث شریفه‌ده دخی بووجهله معامله‌اولنور. مزار کتابه‌لری واشعار وکلام کبار وسائره کبی غیرتاریخی کتابه‌لری عیناً استنساخ‌ایتمك لازمدر .

برکتابه‌یی استنساخ ایتمکله برابر کاغدایله قالبنی دخی المق لازمدرکه بوقالبلره (أستامپاژ) تسمیه اولنور [١] . بوواسطه ایله کتابه‌نك هر برتفرعاتیله عینه دسترس‌اولنه‌جغندن محکوکاتك تدقیقی نقطهٔ نظرندن الك صحیح وعلی‌العموم جاری اولان اصولدر [٢] . ایو یاپلمش بر أستامپاژ کتابه‌نك اصلی قدر مهم بروثیقه‌در. أستامپاژلر بوخصوص ایچون اعمال

[١] فرانسزجه Estampage ایتالیانجه استامپا کلمه‌سندن کلوب باصمق معناسنه‌در .

[٢] ارباب مراقدن أستامپاژ یاپمق استه‌ینلر موزهٔ همایونه مراجعت ایتدکلری حالده کندولرینه مع‌المنونیه‌ایضاحات ویریله‌رك مختلف اصوللرکوستریلور.

اولنمش قبا برکاغـد [١] ايله بروجه آتى استحضار اولنور : اولاً قالبى النه‌جق کتابه برسونکر واسطه‌سيله صو ايله يقانوب اکر يازيلرك اراسنده طوپراق وبدانه وارايسه برکوچك اغاچ پارچه‌سيله تطهير ايديلور. ثانياً کتابه‌نك ابعادنده کسيلمش اولان کاغد صو ايچنه باتيريله‌رق تماميله ايصلاندقدن صکره ايکى اوجندن طوتمق شرطيله طاش ياخود ديکر برماده‌دن اولان کتابه‌نك اوزرينه تطبيق اولنور . ثالثاً برقيل فورچه [٢] ايله اوزرينه اوريلغه باشلانوب يازيلر تماميله چيقنجه‌يه قدر بومعامله‌يه دوام ايديلور . کتابه منتظم برمرمر اوزرينه محکوك اولوب يازيلرك قبارتمه‌سى‌ده پك يوکسك دکل ايسه بوعمليات قولايلقله حصول بولور . فقط کتابه عادى کيرچ طاشى ياخود ديکر مساماتلى برماده اوزرينه محکوك ايسه بعضاً کاغد يپرتيلور . بوحالده لزومنه کوره يالکز يپرتيق يرلرينه ايصلاق کاغد پارچه‌لرى اکله‌نور ياخود تکميل کتابه‌نك اوزرينه مکرر اوله‌رق همان برايکينجى ايصلاق کاغد طبقه‌سى دها علاوه اولنه‌رق ينه فورچه ايله اورويلور وکاغد قورونجه‌يه قدر کتابه‌نك اوزرنده براقيلور . کاغد تماميله قورودقدن صکره کنديلکندن کتابه‌دن آيريلورايسه‌ده چوق کره ديوارلرده وعمودى وضعيتده بولنان کتابه‌لرده وباخصوص روزکارلى زمانلرده کاغد کتابه‌نك اوزرنده طورمديغندن أستامپاژى قورومه‌دن اول قالديرمق مجبوريتى حاصل اولور . بو حالده کاغد ايکى اوجندن طوتيله‌رق يواشجه کتابه‌دن آلنوب دوز وتميز بريره سريلور ويوراده تماميله قورونجه‌يه قدر براقيلور .

اکر کتابه کاغد طبقه‌سندن دها بيوك ايسه اون سانتيمترو قدر خط التصاقده اوزرينه ينمك شرطيله ديکر بر ويا دها زياده طبقه‌لر اکله‌نور.

[١] موزهٔ همايون اداره‌سى أستامپاژ کاغدينى استراسبورغ‌ده کاغدجى‌دور دن جلب ايتمکده‌در .

[٢] قيلدن وصاپلى برعادى صاچ فورچه‌سيله دخى اوله‌بيلورسه‌ده أستامپاژ ياعق ايچون اوزون صاپلى ومختلف سرتلکده مخصوص فورچه‌لر دخى واردر .

معمافيه شايد كتابه پك بيوك ايسه وياخود طراز شكلنده پك اوزون ايسه هرطبقه‌يي آيرى آيرى ياپوب قورودقدن صكره برلشديريلمك اوزره كنارلرينه برر نومرو ياخود اشارتلر قونيلور. بوندن بشقه هرأستامپاژك كناريته ياپلديغى كونك تاريخيله هانكى كتابه‌يه عائد اولديغى دخى قورشون قلم ايله اشارت ايديلور. أستامپاژك اوزرنده‌كى يازيلرك ونقشلرك قبارتمه‌لرينى ال ايله دوزله‌مك ياخود يازيلرينى قورشون قلم ايله چيزمك جائز دكلدر. موقعى يوكسك اولان كتابه‌لرك أستامپاژلرينى ياپمق ايچون نردبان قوللانمق ياخود خفيف براسكله انشا ايتمك لازم كلوب بوحالده احتياطاً كتابه‌لرك آيرى آيرى ايكيشردفعه أستامپاژلرينى ياپمق فائده‌دن خالى دكلدر.

الحاصل استحضار اولنان أستامپاژلر خفيفجه طومار ايديلدرك چينقودن معمول اسطوانى برقوطويه ياخود بردوز صندوغه يرلشديريلور وبويله‌جه نقل ايديلور. بيوك قطعه‌ده‌كى أستامپاژلر برويا ايكى كره قاتلانه بيلور.

قبارتمه‌سى غايت آز ياخود يازيلرى پك كوچك اولان وعلى الخصوص بعض اشيا اوزرنده بولنان كتابه‌لرده بالاده تعريف اولنان أستامپاژ اصولى چوقكره تطبيق اولنه‌ماز. بونلرده شو وجهله معامله اولنمق لازمدر: غايت اينجه عادى يازى كاغدى قورى اوله‌رق كتابه‌نك اوزرينه تطبيق اولنوب بر آز قورشون قلمى توزى ايله كيرله‌تلمش بر بز ايله اوزرينه ايوجه‌سورتيلور. بوواسطه‌ايله كتابه‌نك تكميل قبارتمه اولان يرلرى كاغدده سياهلنه‌جغندن يازيلر كوزلجه ميدانه چيقار. بواصوله (أستاپى)ديرلر[١].

بعضكره كتابه‌لر ابنيه‌نك اويله بر نقطه‌سنده بولنوركه أستامپاژه‌لرينى ياپمق قابل اوله‌مازياخود پك بيوك بركلفته محتاجدر. بوحالده (فوطوغرافى)لرى ياپمق ايجاب ايدر. بناءً عليه بوكبى ايشلر ايله توغل ايدنلرك فوطوغرافى ياپمق بيلمسى فوق العاده فائده‌ليدر. باخصوص بووسيله ايله كتابه ايله برلكده‌نك موضوع بولنديغى بنانك هيئت عموميه‌سنى وجبهه‌سنى ودىكر

[١] Estampille — اكثريا سكه‌لرك قالبلرينى و انطباعلرينى آلمق ايچون دخى أستاپى ياپيلورسه‌ده بونلرده بز يرينه پارمق ايله ايشله‌نور.

بعض اقسام مهمه‌سنى و بوندن بشقه بنانك مائل انهدام ياخود محتاج تعمير اولان قسملرينك ودرونده بولنان بعض آثار منقوله‌نك فوطوغرافيلرينى دخى آله بيله جكندن بو بابده محافظهٔ آثار نقطهٔ نظرندن بيوك خدمت ايديلمش اولور .

ابنيه‌نك و يازيلرك فوطوغرافيلرينى آلمق ايچون قوداق كبى آلتلرى پك ايشه يارامييوب ١٣ × ١٨ قطعه‌سنده آياقلى عادى بر آلت كافه‌سنه مرجحدر. فقط اوبژه كتيفك ايو اولمسنه دقت ايديلميدر. فوطوغرافى يامق ايچون رهبر اولەرق خيلى كتابلر موجود اولديغندن بوراده تفصيلات ويرملكدن صرف نظر اولنـدى . يالكز شوراسـى اخطـار ايدەلم كه فوطوغرافيسى چيقاريله جق يازيلرك ونقوشك كسكين اولمسنه وابنيه‌ده خطوط معماريه‌نك چارپيق چيقمامسنه دقت لازمدر . فوطوغرافى يامق خصوصنده خيلى برممارسه يه والفته احتياج مس ايدوب عكسى تقديرده برچوق اوغرا شلديغى حالده وقت غائب اولمش و هيچ برنتيجه استحصال ايديلەمش اولور .

ئه‌يغرافيا ايله مشغول اولانلرك نزدنده اوزونجه برمترو شريتى ايله برده كوچك برپوصله بولندينى حالده بركتابه‌نك موضوع اولديغى بنانك ويا خود هرهانكى برآبده‌نك طول وعرضنى وبعضاً ارتفاعنى وديوارلرينك ثخنى ووقت مسـاعدايسه دهازياده ضلعلرينى اولچەرك وپوصله ايله‌ده جهتلرى تعيين ايدرك مذكور بنـانك قورشون قلم ايله چيزيلمش مختصر برپلانى دخى الدەايتمش اولورلر. بوميانده ضبط ايديلن آبداتك نەاولديغى يعنى جامع، مدرسه، تربه‌ياخودسبيل ميدر يوقسه خان، كروانسراى ،قلعه، كوپرى ياخود قبرميدر بونلرى ومعلوم ايسه اسملرينى دخى قيدايتمك لازمدر.

اشـته تاريخ كتابه‌لرينك قيد وضبطنه دائر جارى اولان قواعدى على طريق الاختصار بيان ايتدكدن صكره برده مثال علاوه ايدەلم :

قرامانده خاتونيه مدرسه‌سى

كسمه‌طاشدن بربنادر . مدرسه‌نك جبهه‌سنده مزين برعالى مدخلى

واردر. بومدخلك آلت قسمى بياض مرمردن واوست قسمى صاريمتراق برطاشدن مصنوعدر . قبودن كيريلنجه مستطيل الشكل ديركلى برحوليسى اولوب ايكى طرفنده حجره‌لر وقارشوسنده بيوك برايوان واردر. بوايوانك ديوارلرى اولجه چينى ايله مزين اولديغى آثارندن بللىدر . ايوانك صاغ وصول طرفنده ايكى مزين مرمر قبوكوريلوب صول طرفده‌كى قبودن سلطان مراد خان اولك كريمهٔ محترمه‌سى اولان سلطان خاتونك تربه‌سنه كيريلور. كرك بوتربه كرك تكميل مدرسه بناسى صوك درجه خراب برحالده‌در .

مدرسه‌نك جبهه قبوسى بالاسنده بولنان مرمرلوحه‌ده كرفت عثمانلى جليسى ايله اوچ سطرلق بركتابه محكوكدر (طولى ٣,٧٠ ، ارتفاعى ٠,٩٠) — أستامپاژ (نومرو ٥) — فوطوغرافى (نومرو ١٢) .

(١) بسم الله الرحمن الرحيم شهد الله انه لااله الاهو ... عند الله الاسلام قل هل يستوى .... اولوالالباب انما يخشى الله

(٢) من العلماء قال رسول الله صلى الله عليه وسلم علماء امتى كانبياء بنى اسرائيل قال رسول الله من احب ينظر ... الى الجنة .

(٣) امر بعمارة هذه المدرسة المباركة الشريفة فى ايام دولة الامير الكبير المؤيد المظفر علاء الدنيا والدين خليل بن محمود بن قرامان خلد الله ملكه سلطان خاتون بنت سلطان مراد بن اورخان بن عثمان معاون اهل الايمان بتاييد الرحمان فى سنة ثلث وثمانين وسبعماية

بوكتابه‌نك التند وقبو كمرلرينك كوشه‌لرنده اوله‌رق

صاغ طرفده : رحم الله لمن قرا سورة الفاتحة لعمارها	صول طرفده : ولساعيها نعمان بن خواجه احمد

جبهه كمرلرنده دوراً وطراز شكلنده دها جابجا آيات كريمه ونقوش متنوعه محكوكدر .

خليل ادهم

احتساب آغالغی

[کچن نسخه‌دن مابعد]

اسیر پازارنده اولان اسیرجیلر برطاقم اشخاصی اوطه‌لرنده یاتیرمقده اولدقلرندن بونلر دخی قاچ آدمدر بیلنمك ایچون کذلك تحریر وکفیله ربط اولنه‌رق اسیرجیلرك فروخت ایلدکلری غلام وجاریه‌ده غبن وحیله‌یه دائر مفاسدلری وقوع بولمقده وبعضاً صاتدقلری اسیرلرك ایچلرنده احرار ظهور ایلمکده اولدیغندن بودفعه احتساب آغای معتمد برآدمی اسیر پازارینه تعیین ایدوب فی‌مابعد اسیرجیلر اومقوله اضرارعباداللهی موجب حرکتده اولمامارلری وبر نزاعلری وقوع بولمامسی وایچلرینه بیانجی کیرمامسی خصوصلرینه دقت ایلیه .

استانبولده بروجهله باشی بوش آدم بولنمامسی بوصورتلرله وهرکس ذی وقیافت ایله بیلنه‌جکندن اوزون چارشو ودسته‌جی‌واکه‌جی وبچقیجی وصرقجی وقنطارجی وقوغه‌جی وجانباز اصنافی دکان‌واوطه وآخورلرنده دخی لزومندن زیاده آدم اولمامسنه وبونلرك دخی ذی وقیافتلرینه احتساب آغاسی طرفندن کرکی کبی دقت اولنه .

فی‌الاصل استانبول وبلادثلثه‌ده بکارلرایچون خان‌واوطه انشاواحداثی ممنوع ایکن برمدتدنبرو نظامات ملکیه‌یه باقیله‌مامق حسبیله هرطرفده بیکار اوطه‌لری وخانلر واوستی اوطه‌لی قهوه‌خانه‌لر ودکانلر انشااولنه‌رق تکثر ایلمش اولمقله بعدازین استانبولده وبلاد ثلثه‌ده الیوم موجود اولان کارکیر واخشاب خانلردن‌ماعدا خان وبیکار اوطه‌لری احداثی منع کلی ایله منع اولنوب وجهاً من‌الوجوه وسبباً من‌الاسباب انشاسنه رخصت وجواز کوسترلمیه وموجود اولان خانلرك تعمیر اقتضا ایلدکده اصحابی باب‌عالیه عرضحال تقدیمیله انهاایدوب استانبول قاضیسی‌افندی واحتساب

آغاسی ایله معمار اغایه حواله اولنه‌رق اکر تعمیر اولنه‌جق خان بیکار وسائره تخصیص قلنان خانلردن ایسه هیئت قدیمه‌سی اوزره تعمیری کشف ومعاینه اولنه‌رق رخصت ویریلوب توسیع وزیاده ترصینندن مباعدت قلنه ولزومی اولمیان خانلردن ایسه بروجهله تعمیرینه رخصت ویرلمیوب صاحبی دیلر ایسه حانی اوزره ترك وایسترایسه قهوه‌خانه اولمیوب سائر اصناف دکانی اولمق اوزره اهالیٔ استانبولدن یرلو و کفیللو کمسنه‌لره فروخت ویاخود کندوسی بوزوب خانه انشاایلیه وموجود دکان اوزرنده بولنان اوطه‌لرده دخی اول دکانك صاحبندن باشقه لیلاً ونهاراً فرد اکلنمیوب واکر ولایتدن کلش اقربامدر ویاخود همشهرمدر دیو دکانی اوزرنده اوطه‌یه برنفر بیکار کیرر ایسه احتساب آغاسی خبر آلدیغی آنده درحال چیقاروب دکان صاحبنی تأدیب واستانبول وبلاد ثلثه‌ده دکان اوزرنده اولمیوب بیکارلره مخصوص اوله‌رق عقار اولمش مستقل بیکار اوطه‌لرینی دخی بشقه دکانلره تبدیل ایلملرینی معرفت شرعله اصحابنه تنبیه ایده‌رك بووجهله خان وبیکار اوطه‌لری، خصوصنه دخی نظارت ودقت ایلیه .

قوجاش اصنافیدخی عربه‌لری اولدیغی محلده شاکرد نامیله لزومندن زیاده آدم قوللانمیوب الآن موجود اولان عربه‌جی وشاکردلری جملةً اهل عرض اولمق اوزره تحریر وکفلایه ربط اولندقدن صکره فیما بعد عربه‌جیلر شمدیکی تلبس ایلدکلری بول بنش و جبه و شلوار وبللرینه قوشاندقلری لاهور وجارشالی وسفهانه قیافتی کلیاً وعموماً ترکله اهل عرض هیئتنده یکلری طار چوقه بنش و جبه وکندولری باشلرینه درت پارمق کنارلی وشاکردلری ایکی پارمق کنارلی یشیل قلپاق کیملری وصقالسز ومزلف عربه‌جی اولمیوب عربه‌لرینه نسا طائفه‌سی بندکده کندولری زنهار عربه‌نك اوکنه‌دن و آردندن بشقه یرده کیتمیوب و عربه‌نك پنجره‌سی یانده طورمیوب طوغریدن طوغریه عرض وادبلریله کیوب کملرینه وقیافتلرنده اویغونسزلق اولور ویاخود خلاف

نظام عربه‌نك ياننده كيدر ايسه احتساب آغاسى اخذ وكرفت وتأديبلرينه اهتمام ايليه وعربه‌جيلر اسواق استانبولد عربه‌نك كندوغى اوزرينه بنملرى مقدم ممنوع اولديغندن اسكدار اسواقى وسعتلى اولمق حسبيله اوراده بنملرينه ممانعت اولنمامق اوزره فيمابعد دخى اسواق استانبولده ممنوعيت مذكوره جارى اولەرق قايش تعبير اولنور كبير تيزكيرلرى قالديريلوب تنبيهات سائره خصوصنده اسكدار وبوغاز ايچى وسائر محللر عربه‌جيلريدخى داخل اولەرق كرك ذى وقيافت وكرك سائر طور وحركتلرنده عرض‌وادبه منافى نسنه وقوعه كلمامسنه وجسارت ايدنلرك تأديبنه دقت واهتمام اولنه .

اهل ذمت رعايا دخى برمدتدنبرى بى ادبانه حركتى اعتياد ايلمش اولدقلرندن بعد ازين بيوك قلپاق واهل اسلامه مخصوص رنك وهيئتده چوقه وقماش كيميوب قديمى رعايايه مخصوص اولان سياه وطار چوقه بنش وجبه كيەرك رعايايه مخصوص اولان قيافت ايله كزملرى روم وارمنى پطريقلرى طرفندن تنبيه وتأكيد اولنەرق اكر قيافت مخصوصه‌سندن خارج قيافت ايله بر ذمى يه احتساب آغاسى راست كلور ايسه اخذ وتأديب ايليه

سبزه‌جى وبغچوان طائفه‌سنك صيف وشتاده سنوى ترسانهٔ عامره‌يه ويره‌كلدكلرى بشيوز نفر اداديه‌لرى اولەرق سنه‌ده سكسان سكز بيك بشيوز غروش بغچوانلر كتخداسى طرفندن تحصيل وترسانهٔ عامره‌دن ويريلن اونر پاره يوميه ايله برابر ترسانه عامره‌ده استخدام اولنان عمله‌يه طرفلرندن اوزرلرينه مأمور معرفتلريله توزيع وتقسيم اولنمقده ايسه‌ده تحصيل اولنان آقچه‌نك مقدار وكميتى معلوم اولەميوب ترسانه‌مز واردر ديەرك طائفهٔ مرقومه ويردكلرى سبزه ومیوه‌يى غالى بها ايله فروخته ساعى اولديغندن سبزه‌جى وبغچوان اصنافى احتساب طرفنه جلب وكتخدالرى حاضر اولدقلرى حالده سنوى ويره‌كلدكلرى آقچه‌نك مقدارى جمله‌سنه

تفهیم ومبلغ مزبور باغچه‌لره تحمیلنه کوره توزیع اولنه‌رق سنه‌ده درت تقسیط ایله کتخدالرینه تسلیم ایدوب زیاده آقچه ایسترلر ایسه ویرمامللری ومبلغ مزبوری احتساب آغاسی معرفتیله وقت تقسیطلری دخولنده کتخدالری تماماً ترسانهٔ عامره‌یه تسلیم ایتملری صورتنده سبزه‌جی وبغچوان طائفه‌سی احتساب طرفنی بیله‌رك وزیاده آقچه ویرمکدن قورتیله‌رق فاحش وغالی بها ایله سبزه صتامیوب کله‌جك سبزه ومیوه احتساب آغاسی واسعار نائبی معرفتیله بهر کون وضع فیأت اولنه‌رق عبادالله فروخت اولنوب فیأتنه وکل یوم وضع اولنان فیأتدن زیاده‌یه صاتلمسی واشبو ترسانهٔ عامره‌یه عائد آقچه‌دن زیاده کسنه‌نك کرك سبزه وکرك پاره آله‌مامسی خصوصلرینه احتساب آغاسی واسعار نائبی دقت ایلیه‌لر .

الحالة هذه استانبول احتسابی اوتوز سکز بیك غروش بدل ایله التزام اولنور برمقاطعه اولوب بودفعه قدیمنه تطبیقاً جسامتلنمش اولدیغندن مصارفنك درکار اوله‌جق تکثرینه مبنی جانب میریه خساری موجب اولمامق وملغا یکیچری کروهنك شوردن بوردن الدقلری آقچه‌نك واحتساب طرفندن آلنمسی معتاد اولان مال احتسابك بر صورت حسنه‌یه افراغیله احتساب مقاطعه حصه‌دارلرینه عائد اولمیه‌رق فقط احتساب آغالغنك مصارف ضروریه‌سنه مدار اولمق اوزره برمقدار ایراد تدارکی لازم کلمکله بودفعه‌یه کلنجه احتساب مقاطعه‌سنی تفوض والتزام ایدنلر بدل التزام ووظایف اوله‌رق ویردکلری اوتوز سکز بیك غروش هفته‌لك نامیله قول اوغلانلرینك اصنافدن دوشیروب آیده یکی دفعه ویردکلری بیك سکز یوز اوتوز بچق غروش وطشره دیه‌رك قول اوغلانلرینك احتساب آغالرندن التزاماً الدقلری سکز بیك بشیوز غروش ودریا تعبیریله طالبنه دعهده ایلدکلری سکز بیك غروش ایله استیفا ایتمکده ایسه‌لرده قول اوغلانلری اول وقتك اقتضاسنه کوره هربراصنافدن احتساب مالی اولمغه قدرتیاب اوله‌میه‌رق اتمکجی وبقال مثللو اصنافدن یومیه اونر وبشر

واوچر پاره اله كلمش وطشره مالى ديه‌رك التزام ايلدكلرينى دخى اوزون چارشو اصنافى مثللو اصنافدن وسائرلدن سنه‌ده درت كره طوتديره بيلدكلرى وعيديه ناميله آله كلدكلرى آقچه‌دن چيقارمش ودريا تعبيريله ويريلان دخى درسعادته كان قايقدن احتسابيه ناميله سكز پاره‌دن سكسان پاره‌يه قدر النان شيدن عبارت اولمش ايسه‌ده احتساب آغاسى استانبول داخل وخارجندن ايوبه وغلطه ويوودلرينك ويوودلغه مربوط اوله‌رق زير اداره‌لرنده اولان شيلردن بشقه بوغاز ايچنك روم ايلى ساحليله يكى كويه واناطولى ساحليله اسكداردن بكتوزه وارنجه هرنه قدر اصناف‌وا ايسه جمله‌سنك بيع وشرا ونظام وانتظاملرى خصوصلرينه دقت ايتمكله مأمور اولديغندن ترازو وقنطار وآرشون قوللانور وقوللانماز مجموع اصنافدن احتسابيه النمسى احتساب مقاطعه‌سنك اصولندن اولمق لازم كله‌جكنه مبنى بودفعه‌يه كلنجه محتسبلرك قولاندينى اصول ترك اولنه‌رق استانبول وبوغاز ايچنده هرنقدر اصناف دكانى وار ايسه ثبت دفتر ايله عددى معلوم اوله‌جغندن فى مابعد احتساب آغاسى كپنك باشنه اوليه‌رق اتمكجى وفرانجله‌جى وبقال ودلبندجى ويمورطه‌جى ودخانجى وتنباكوجى ومصر چارشوسى اصنافيله فسجى دكانلرندن وبذرخانه‌لردن يوميه اونر وسميدجى وقلايجى وچوركجى وقصاب وصغير قصابى وقهوه‌جى وكبابجى وشكرجى وكمورجى وزيت ياغجى وطاوقجى دكانلرندن بشر وسبزه‌جى وپاموقجى وايپكجى وتحفجى وبالقجى وچور باجى وعباجى وياغلقجى وقورى قهوه‌جى وپرنججى وحلواجى وكراسته‌جى واجزاجى دكانلرندن دردر ومناو وقوماشجى وجبوقجى دكانلرندن اوچر وطوزجى وقاوقجى ونعلبند وآرپه‌جى دكانلرندن برر وكاغدجى وآينه‌جى ودواتجى ومذهب وبونجقجى وايپكجى اصنافنك كارلرنده مال اوليه‌جغندن انلردن ماعدا سائر مرنه‌قدر اصناف وار ايسه انلردن دخى مناسب واقتضاسنه كوره برمقدار شى تحصيل ايتمك اوزره چارشوده اولان

اصنافك كتخدالرى معرفتيله هفته‌لك اوله‌رق وخارجده اولنلرى دخى قديمى وجهله قول اوغلانلرى معرفتيله اقتضاسنه كوره اويديروب سزلايسزجه تحت رابطه‌يه ادخال برله بونلردن زنهار وزنهار قول اوغلانلرى وسائرك زياده بر آنچه آله‌ماملرينه كماليله اهتمام ايده‌رك غلطه واسكدار احتسابلرى بدخى بواصوله توفيق قلنمق اوزره استانبول احتساب آغاسى غلطه واسكداره طرفندن معتمد آدم اقامه‌سيله اداره ايدوب مال احتسابك تلفدن وقايه‌سنه دقت ايليه واحتساب مقاطعه‌سى مالندن معين اولان وظائفك كما كان احتساب طرفندن اداره‌سى احتساب آغاسى بولنانلره مستقل برايش اوله‌جغندن وظايف مزبوره فى مابعد محلولى وقوعنده ويرلمه‌مك اوزره دفتردار افندى معرفتيله استانبول كمركنه نقل ايتدريله .

فى الاصل ترسانهٔ عامره طرفندن اخذ وتحصيل اولنان پلامار آنچه‌سى قديمدن نه وجهله النه كلش ايسه ينه اولوجهله ترسانهٔ عامره طرفندن النوب واستانبول احتسابى ملحقاتندن بروجه بالادريا تعبيريله الزام اولنه كلانك كيفيتى معلوم اولنجه‌يه قدر بشقه‌جه الزام اولنميوب غلطه احتسابى داخلنده اوله‌رق آنه كلان دومن پاره‌سندن بشقه‌مقدم چارطاقده اولان سابق اللى آلتيلرك وقپولرده اولان قوللق جورباجيلرينك آلدقلرينه وكرك رسم احتساب اوله‌رق النانه مقابل اولمق اوزره بعدازين احتساب آغاسى ليمون وپورتقال وزيت ياغى ونخود ودوكمه المـا وحرنوب وقورى اوزوم مثللو وسائر ارزاق ووارنه قايقلرندن وطـاوق قفسلرندن آنه كلان رسم احتسابدخى النه كلديكى وجهله كذلك ايجاب وتحمللرينه كوره رسم احتساب ناميله بالاعتدال برر ايكيشر اوچر بشر غروش احتساب آغاسى طرفندن اخذ اولنه .

درسعادته كلن زيت ياغى طولملرندن بقاللرك الديغى طولمك بهرندن مقدم اللى آلتى يسـاقجيسى اونرپاره اله كلش وامين اوكنه كلن طـاوق قفسلرندن وسـائر ارزاق قابلرندن كوبك طاشى يمـاغيله دكنكجى

اكيشر پاره‌دن دردر پاره ايله كلن ارزاقدن وياغدن دخى بشقه‌جه رسم صورتيله آلمغى اعتياد ايتمش اولدقلرندن توارد ايدن ارزاق عبادالله وخبص بها ايله فروخت اولنمق ايچون دكنكجينك آلدينى ايكيشر پاره ايله مفت ومجاناً آلدقلرى عينى ارزاقدن صرف نظر اولنه‌رق فقط يساقجينك طلوملردن آلدينى اونر پاره ايله سائر شيلردن ايكيشر پاره احتسابيه اوله‌رق احتساب آغاسى طرفندن آلنه .

اوته‌دنبرى درسعادته توارد ايدن ياش يمش وسبزه بوطرفده كوفه‌جى تعبير اولنان مناولرك كوندردكلرى كوفه‌لر ايله كلوب بوجانبده ايستدكلرى بها ايله فروخت وصاحيله وخبص بهادن حساب كوره‌رك كوفه كراسى اولمق اوزره اونده‌لق ديه‌رك بر طاقم دخى آچقه النه كلمش وبو جهتله بهالرنده غلا واقع اولمش اولمغله كوفه‌جيلر كلياً قالديريلوب ميوه وسبزه‌يى اصحابى كتوروب كندولرى فروخت‌اتسون دنيلسه اصحابنه صعوبت اوله‌رق ووقتيله كلوب صاتيله‌ميه‌رق چورييوب هم اصحابنه ضرر وهم ميوه‌تر مقاطعه‌سنك تدنيسى موجب اوله‌جغى اشكار اولديغندن ينه كوفه‌جى ناميله اولنلردن چند نفرى استانبول قاضيسى افندى واحتساب آغاسى معرفتيله انتخاب وتعيين وكوفه‌لرى سابقى وجهله ارسال اولنه‌رق كله‌جك ميوه وسبزه هركوفه توارد ايتدكجه احتساب آغاسى واسعار نائبى معرفتيله فيئاتى وضع واولوجهله وخبص بها ايله عبادالله فروخت اولنمسنه دقت اولنوب واشبو فروخت اولنه‌جق ميوه وسبزه‌دن كوفه‌جى مناولر كوفه مصارفنه بدل اولمق اوزره اصحابنك آله‌جغى پاره‌دن اونده‌لق ناميله اونر پاره‌دن برپاره آلوب ايكى آچقه‌سى كوفه‌جى مناو وبر آچقه‌سى احتسابه عائد اوله وبو وجهله توارد ايده‌جك ميوه وسبزه وقتيله كلوب وبهاسى تزايد ايتمامسنه اسعار نائبى واحتساب آغاسى زياده اهتمام ايدوب اكر بطائت وياخود طمع ايله كل يوم وضع اولنه‌جق فيئات وكله‌جك ميوه وسبزه‌نك وقتيله كلمسى خصوصلرنده تهاون وتقصيرلرى وقوعه‌كلورايسه حقلرندن كلنه.

اسیرجی اصنافی صاتدقلری اسرایی دیلدکلری بهایه صاتدقلرندن بشقه فروخت ایچون امانةً کندولرنده اولان اسیرلرك حین فروختنده نفقه دیه‌رك یومیه‌سنه اللیشر آلتمشر پاره ودللالیه نامیله بر طاقم آقچه المقلغی اعتیاد ایتمش اولدقلرندن احتساب آغاسی طرفندن بوناره دخی دقت ونظارت اولنمق اوزره اشبو نفقه خصوصی حد اعتداله تنزیل اولنه‌رق فی مابعد هر بر فروخت اولنان جاریه وغلامك دللالیه‌سندن اسیرجیلر نه آلور ایسه دللالیه‌نك خمسی مال احتساب ایچون آلنوب ونفقه‌نك رفته رفته تزاید بولمامسنه دقت اولنه .

صدر عالی واستانبول قاضیسی ومحتسب ونائب ترازوجیلکلری محلول اولدقده اوچیبك غروشدن آلتی بیك بشیوز غروشه قدر فروخت اولنه‌کلمش اولمغین بونلر ینه اولوجهله محلولاتی وقوعنده طالبنه صاتیلوب بوصورتله احتساب مقاطعه‌سی بوسنه امانةً اداره اولنه‌رق ایراد ومصرفی بیلندکدن صکره اقتضاسنه باقیله

جورچوب بلا تعیین بابرات عالی متصرف اولان ریاعا دکانلرینك بعضیسندن عوائدنامیله آلتمش وبعضسندن سکسانر پاره‌یه‌قدراخذ وتحصیل ایتمش اولدیغی تحقیق اولنمقدن‌ناشی مرقومك خلاف رضاحرکتی وقوعنه مبنی صوباشیلق مذکور عهده‌سندن رفع ویدنده‌اولان براتی اخذ وقیدی ترقین اولنمقله صوباشیلق مذکور بوندن بویله محتسب جانبندن اداره ایایه

خواجه‌کی تعبیر ارلنان بزاستان اصنافیله خفاف و یورغانجی وسپاه چارشوسنده وبت پاراری اغزنده اولان اصناف طاقمنك دخی چکونکی حاللری احتساب آغاسی طرفندن هربر محله اقتضاسنه‌کوره تعیین اولنه‌جق معتمد آدملر وسائره واسطه‌سیله غدر وغرضدن عاری تحقیق اولنه‌رق اقتضاسنه باقلمق‌اوزره شمدیلك آنلر دخی سائر اصناف ایله برابر کفلایه ربط وتحریر اولنوب بزاستانده مزاد اولنان اشیانك جیقشمه فسادی کلیاً منع ودفع اولنمسنه اهتمام ودقت اولنه

صو يولجى اصنافى صويوللرينى تخريب وصوماده‌سنده عبادالله‌اذايى صنعت ايدرك ذهنلرينى دائما بوفساده صرف‌ايتمش وصو ناظرى بولنانلر دخى فسادلرينى ترويجى كندويه كار بيله‌رك دقت ايتمديكندن مصلحت كتخدالريله بلوك‌باشيلرى اللرنده قالمش‌اولديغندن بشقه بواصنافك‌لزومندن زياده‌سى صو يولى تخريب‌ايتمكدن وقالديرم بوزمقدن بشقه شيئه‌يرامييوب عبث اوله‌جغندن هربرلغمك مجراسندن كمرلره وكمرلردن محلنه جريانك حسن صورتله اداره‌سى نمقدار صو يولجى ايله اوله‌بيلور اول امرده معرفت شرع وصو ناظرى وبلوكباشيلرى‌واحتساب آغاسى مرفتيله لدى‌التحقيق اولمقدار نفر تخصيص اولنه‌رق زياده‌سى وار ايسه دفع وياخود احتساب آغاسى‌معرفتيله اخر بركاره‌يرلشديريله‌رك بوشده‌براغلمامسى‌وبونلر دخى بربرينه ونهايت هربرينك خلاف رضاحركتده بولنمامللرينه‌ناظرلرى كفيل‌النه‌رق اسم وشهرتيله دفترى سائرلرى مثللواحتساب آغاسى‌طرفنده بولنوب ايچلرينه اجنبى قاريشه‌مامسى خصوصلرى تحت رابطه‌يه ادخال وصويولجيلره مخصوص اولان بچاقدن بشقه كندولرنده خفى وجلى سلاح بولنمامسنه دقت اولنوب اكر ايچلرينه اجنبى كيررايسه احتساب آغاسى بالتحقيق تأديبلرينه وصويولى تعميرنده بوزوقلرى قالديرملرى حالى‌اوزره براقميوب وقالديرم پاره‌سى ديه‌رك صو يولى صاحبندن الدقلرى پاره‌يى كندولرينه اكل ايتميوب قالديرملرى متانت اوزره انشا ايتللرينه دقت ايليه

اشبو مواد نظاميه الى ماشاالله تعالى دستورالعمل طوتلق اوزره ديوان هايون قلمنه قيد وثبت وبرعينى ضربخانهٔ عامره وباش محاسبه طرفنه اعطا اولنوب استانبول قاضيسى افندى وترسانهٔ عامره ومعماراغا طرفلرينه وسائر امتضا ايدن محللره دخى علم وخبرلرى دخى ويريله‌رك موادنظاميهٔ مذكوره‌نك بوندن بويله‌اقتضاى وقت‌وحاله كوره خرج وتعديل‌وعلاوه وتبديلى جائز اوله .

اقلیمنده هردرلو محصولات ونباتات مبذولاً یتشدیکی کبی ارمنستان وآنور و بوکا مجاور قطعه‌لرك مرکز ادخالات و اخراجاتی اولمق حسبیله‌ده ازمنهٔ قدیمه‌ده پك زیاده ثروت وقوت وشهرت قزانمش ویالکز اقوام متجاوره نزدنده دکل ، اقوام بعیده نزدنده بیله نامدار اولمشدی فقط آسیاده سیاست روزکارلرینك حصوله کتیردیکی جریانلره معروض قالمسی وبعضی شهرلرك ، قطعه‌لرك محو وخراب اولمسی وبعضی شهرلرك یکیدن تأسسی کبی مختلف اسباب تأثیریله بوراسی دخی یواش یواش برچوق تحولات وانقلاباته دوچار اولدقدن صکره حیات قدیمه‌سنی تکرار اکتساب ایدرك مسعود ومرفه یشامش وبالجمله مهالکدن آزاده اوله‌رق بوزمانه قدر باقی قالمش ایدی . ایام اخیره‌ده بوراده استانبول ایمپراطورلغنه مالك اولان قومنوس خاندانندن بریسی تشکیل حکومت ایتمشدر . مؤسس دولت اولان ذات بیزانسدن طربزونه فرار [۱] ایدرك برچوق اقوامك وشهرلرك حاکمی اولمش وصلحپرورانه واتحاد جویانه بر مسلك تعقیب ایتدیکندن مملکتی سکون وحضوره نائل ایلمش ایدی . اقوام متجاوره‌دن بعضیسی طوغریدن طوغریه حکمدارك تحت تابعیتنده بولندیغی کبی بعضیلری‌ده انکله مناسبات دوستانه‌ده بولنمقده ایدیلر . فقط بوحال چوق دوام ایتمدی . خاندان حکمداری اعضاسی یکدیکری علیهنه قیام ایتدکلرندن مملکتده فساد وحرب داخلی ظهور ایلیه‌رك حکومتك ضعف وانحطاطنه سبب اولدی. مملکتك رابطهٔ اداره‌سی چوزولمش وتابع ایله متبوع آره‌سنده منازعه ومجادله باشلامش اولدیغندن همجوار اولان اقوام دخی اختلالات شدیده‌دن فرصت بوله‌رق عصیان ایتمشلر وچوق دفعه‌لر مملکته هجوم ایدرك بوراسنی میدان شقاوت حالنه کتیرمشلردی.

استانبول ایمپراطورلغنك دوامی مدتجه روملر قره‌دکز بوغازینه‌ده

[۱] بو وقعه‌نك تحدثی میلادك ۱۲۰۴ سنه‌سنده ، استانبولك اهل صلیب طرفندن فتح اولندیغی زمانه متصادفدر. المترجمه

حاكم اولدقلرندن عثمانلى دونمانسنك بوغازى كچمسى وقره دكزه چيقمسى ممكن دكلدى . بوسببه مبنى طربزون حكومتى داخلى مجادلاتك دوامنه رغماً ينه محافظهٔ موجوديت ايده بيليوردى . فقط قسطنطينيه نك افولى شرقده سياست عموميه يى دكيشديرمش واستانبول بوغازى عثمانليلر النه كچديكى جهتله قره دكز وسواحلنه كيدن يوللر دخى آچلمش اولديغندن طربزون آسياى صغرى اوزرنده كى ممالك سائره كبى حكومت عثمانيه يه صرف و ايتمكه باشلامشدى. ابتدا حكمدارلرى پادشاه معظمه خراجكذار اولدى. مسلك وفاق ودوستى ده دائم وپادشاهه عائدويركونك وقت وزمانيله تأديه سنه مداوم اولدقلرى مدتجه پادشاه حضرتلرى ده آنلره قارشى صلحپرورانه برسياست تعقيب ايلدى . فقط برمدت صكره آره لرنده ينه نفاق وشقاقك باشلامسى وبالخاصه حكمدارك كنديسنه قرابت صهريه سى بولنان ديار بكر وارمنستان وآذربايجان حكدارى حسن [١] وكرجيلر حكمدارى ايله اتفاق ايدرك ويركويى ويرمه مكه ومناسبات صلحيه نك اخلالنه جرأت ايلمسى پادشاهى اغضاب ايلديكندن فاتح حضرتلرى، عليهنده تشبث اولنان اشبو ترتيباتك اوكنى آلمق مقصديله طربزون اوزرينه سفر اجراسنه قرار ويردى .

قيش ايچنده تدابير لازمه اتخاذ اولنديغى كبى موسم بهار ابتداسنده دخى دونمانك لوازم سفريه سى اكمال ايدلدى. ماكنه لرى وآلات حربيه يى وسائر مهماتى حامل اولان يوك كميلرى مستثنا اولديغى حالده اللى چفته كوركلى وزرهلى سفائن حربيه نك عددى اوچيوزه بالغ ايدى . بونلرك ايچروسنه دخى كليتلى مقدارده سپر، زره ، مزراق، ماكنه وسور تخريب ايتمكه مخصوص آلات وضع وفن حربه واقف، قوى الوجود وتجربه ديده ذوات اركاب ايدلمش ايدى . پادشاه حضرتلرى كليبولى واليسى كاظم بك ايله امور بحريه ده مجرب وصاحب رسوخ اولان يعقوب بكى قوهٔ بحريه

---

[١] اوزون حسن، طربزون ايمپراطورى « داود » ك كريمه سى «اقاتەرينى Αἰκατερίνη, Ecatérini » ايله ازدواج ايتمشدى . المترجمه

قوماندانی ومستقل سردار تعیین ایلدی . مکمل صورتده تجهیز وتسلیح ایدلش اولان عثمانلی دونمـاسی یلکنلرینی آچه‌رق اسـتانبول بوغازندن قره دکزه متوجها حرکت ایتمش ویکدیکریله رقابت ایدن عسکرلرك آوازهٔ سرور و آلقشلری آره‌سنده سرعت شدیده‌ایله ایلرولمکه باشلامش ایدی .

دیکر طرفدن پادشـاه حضرتلری روم ایلی سواری وپیاده عسا کرینی وحیوانات وسائر لوازم حربیه‌یی آسیایه کچیردکدن صکره کندیسی دخی « ویتینیا Βιθυνία, Bithynia » یعنی خداوندکار ایالتنه مرور و آسیا قوهٔ عسکریه‌سنك تحشدایتدیکی بروسه شهرینه ورودایلدی. بوراده‌قالدیغی آز برمدت ظرفنده شهرك امور اداره‌سنه واردوی همایونك تنظیمنه عائد بعض معـاملات اجرا ومطنطن بر آلای ایله پدرینك تربه‌سـنه کیده‌رك وظیفهٔ زیارتی ایفـا ایلدی وتبرعات وفیره‌سیله مذکور تربه‌یی تزیین ایده‌رك قربانلر کسدی. بعده بورادن حرکت ایلیوب « غالاتیا Galatia Γαλατία [۱] » و « پافلاغونیا Paphlagonia Παφλαγονία [۲] » قطعه‌لرینی طولاشه‌رق ایلرولمکه باشلادی. معیتنده بولنانلرك رو یتنه نظراً اردوی همایونك موجودی آغرلغك سـوقی خدمتنده بولنانلردن ماعدا آلتمش بیك سواری وسکسان بیك قدر پیاده عسکرندن عبارتدی. ایشته بومقدار عسکرله « قاپادوکیا Cappadocia, Καππαδοκία ۳] » قطعه‌سندن و آلیس یعنی قیزل ایرمق (Ἅλυς, Halys) دن مرور ایدیلوب سینوب شهری قربنه مواصلت اولندی .

سینوب قره دکز ساحلنده پك کوزل وپك زنکین برشهردر . زیر اداره‌سنده واسع ومحصولدار برقطعه بولندیغی کبی حوالیٔ متجاوره‌نك و آسیای صغرانك جنوب قسملرینك اسکله‌سی ومرکز ادخالات واخراجاتی

[۱] شمدیکی انقره بلده‌سی وحوالیسی اولان خطه‌در . لترجمه
[۲] شمدیکی سینوب وقسطمونی بلده‌لری وجوارینی حاوی برخطه‌در. لترجمه
[۳] شمدیکی انقره وسیواس وقونیه ولایتلرینك بررقسم عظیمندن مرکب برخطه‌در . لترجمه

اولمق حسبيله‌ده بربندر تجارتدر . بوندن ماعدا اراضيسنك ودكزك بخش ايتديكى پك نافع وپك مبذول محصولات دخى بومملكت ايچون بشقه بر ثروت ، بشقه بر مزيتدر . بومحصولاتدن اك مهمنى سينوب حوالسنده پك مبذول اولان وبورادە اعمال اولندقدن صوكره آسيا و آوروپا قطعه‌لرينه اخراج ايديلن باقر معدنى تشكيل ايدركه بوسايه‌ده مملكت پك زياده اكتساب ثروت ايلمشيدى .

پادشاه حضرتلرى سينوب قربنده اردوكاه قورديغى زمان دونمای همايونُ دخى شهرك ليمانده توقف ايتمكده ايدى . قوماندانلر پادشاهك ورودندن اول دونمايى ليمانه ادخال ايليه‌رك بر شبه جزيره تشكيل ايدن شهرى احاطه ايلمشلردى . اجدادندن توارث صورتيله سينوبده خيلى وقتدنبرى اجراى حكومت ايتمكده اولان اسماعيل پادشاهك براً وبحراً شهرى احاطه ايتديكنى كورديكى زمان دوچار وله و حيرت اولدى وطوغريجه نزد حضرت شهريارى‌يه كيدرك وسيلهٔ حرب اولان مسأله‌يى استفساره و عقد صلح اولنمسنى تكليفه قرار ويروب احضار ايلديكى كرانبها هدايا ايله قراركاه همايونه كلدى . پادشاه حضرتلرى كنديسنى حسن قبول ايليوب حقنده پك ملتفتانه معامله ابراز ودوستانه وحليمانه سوزلرى ايله تلطيف واعزاز ايلدى . بينلرنده سينوبك اشغالنى استلزام ايدن اسباب وسائره حقنده مداولهٔ افكار ايدلدكدن صكره مقاوله عقد ايلديلر .

اشبو مقاوله موجبنجه پادشاه حضرتلرى اسماعيله تابع اولان ممالكى قبضهٔ تصرفنه ادخال ايليور وبوكا مقابل روم ايليده صرب خطه‌سنه مجاور اولان وثروت ومعموريتى اعتباريله سينوبه معادل بولنان اسكوب سنجاغنى آكا ويرييوردى . پادشاهك سينوب حكمدارينه قارشى هيچ براغبرار وانفعالى اولميوب بوقطعه اوزرينه حركتده‌كى يكانه مقصدى دخى اهميت موقعيه‌سى حسبيله ممالك عثمانيه يه الحاقنى تأميندن عبارت ايدى . زيرا سينوب ، اولجه سويلديكمز وجهله برچوق منافع و محصولاته مالك

اولدقدن ماعدا مملك عثمانیه نك وسطنده اولمق و لدی الایجاب دونمای همایونه مأمن و ملجأ اولهجق غایت ایی بر لیمانه مالك بولنمق حسبیله حکومت عثمانیه یدنده بولنمسندهکی منافع عظیمه و عکس حالدهکی مخاطره پادشاه حضرتلرنجه معلوم ودیکر طرفدن کردلرك وعجملرك شاهی اولان اوزون حسنك بوشهرك فتحنه پك زیاده آرزوکش اولدیغی نزد شهریاریده مجزوم بولندیغندن بونك بر آن اول فتحی پادشاهك اخص آمالی اولمشدی. ایشته ذکر ایتدیکمز شرائط وجهله فاتح حضرتلری هم کندی فکر ومقصدلرینی اجرا ، هم حکومتنی الده ایتدیکی برحکمداری بوسبتون مغدور ایتمهرك لازمهٔ عدالت وانسانیتی ایفا ایلدیلر .

اسماعیل ؛ معیتنده بولنان ارکان و امراسیله عهدهسنه توجیه اولنان سنجاغه حرکت ایلدی ، پادشاه حضرتلریده سینوبك واسماعیلك تحت ادارهسنده بولنان سائر ممالکك امور ادارهسنه عائد تدابیر لازمهیی تخاذ ایتدکدن صکره کاظم ویعقوب بکلره دونمای همایون ایله طوغریجه طربزونه حرکت ایتملرینی و شهری بحراً و براً محاصره ایتملرینی امر ایلدی . کندوسی دخی اردوسیله ایلرویه متوجهاً حرکت ایدرك « تاوروس Ταῦρος, Tavros » طاغنه ورود و اوراسنی قرارکاه اتخاذ ایتدی .

تاوروس آسیا طاغلرینك الیوکسکی اولوب آشاغی آسیایی یوقاری آسیادن [۱] تفریق ایدر . سیسام آطهسی قارشوسندهکی « میکالی Μυκάλη, Mycali » طاغندن ابتدا ایدن بو سلسلهٔ جبال آسیای صغرایی قطع ایدرك سینوب قربنده قرهدکزه قدر کلور واورادن تکرار امتداد ایدهرك ارمنستان ، عجمستان طاغلرینه وبونلر واسطهسیلهده

[۱] آشاغی و یوقاری آسیا یکدیکرندن قزیل ایرمق واسطه سیله تفریق اولنورلر . اسکندر کبیر زمانننده بعضاً بونلر (تاوروس) واسطهسیلهده تفریق ایدیلهرك شرق قسمنه (تاوروسك آردی) وغرب قسمنهده (تاوروسك اوکی) دنیلور ایدی . لمترجمه

قافقاس طاغنه التحاق ایدر. روایته نظراً بوطاغی «اراقلیس Heraclès, Ἡρακλῆς.» و « دیونیسوس Διόνυσος, Dionyssos [۱] » دن صوکره ایلك دفعه اولهرق ماکدونیالی اسکندر ، ایران و آسیا اوزرینه حکم ایدن شاه دارانك اوزرینه کیدرکن مسلحاً کچمشدر . اسکندردن صوکره رومالیلرك سرعسکری اولان « پومپیوس ماغنوس Pompeios Πομπεῖος, [۲] » مرور ایتدی. تاتارلرك وموغوللرك حکمداری تیمور دخی پادشاهك جدی سلطان بایزید یله محاربه ایچون مذکور طاغدن ینه مسلحاً کچمشدی. فقط بوذوات جبل مذکورك بوغاز وسائره کی مرور وعبوره قابل نقاطنی اولجه استیلا ایتمشلر وبو صورتله کندیلرینه قارشی وضعیت دوستانه ده بولنان برقطعه سندن مرور ایلمشلر ایدی . شمدی ده مذکور طاغی فاتح سلطان محمد خان حضرتلری اردوسیله کچیوروا سکندردن ورومالیلرك سرداری پومپیوسدن صوکره جبلك اوچنجی فاتحی اولیوردی .

پادشاهك تاوروس سمتنه حرکتنك سببی ، آق قویونلی ترکمنلرینك حکمداری اولان اوزون حسندر . اوزون حسن طربزون خاندان ایمپراطوریسیله صهریت پیدا ایتمش وبو عائله قرابتی حسبیله طربزون حکومتنی ده الده ایتمك امیدینه خیلی قوت ویرمش اولدیغی بر صره ده پادشاهك طربزون اوزرینه حرکتنه مطلع اولدقده عسکرینی تحشید ایدرك اردوی همایونك مرورینی منع ایتمك فکریله تاوروس طاغی بوغازلرینه

---

[۱] ایراقلیس ودیونیسوس اساطیر قدیمهٔ یونانیه یه عائد نامللردر. ماکدونیالی اسکندر ؛ اسکندر رومی یاخود اسکندر کبیر دیه معروف اولان ماکدونیا وآسیا حکمدار مشهوریدر. دارا ایسه قدیماً ایرانده حکمران اولان کیانیان خاندانك صوکی دارای ثالثدر . لمترجمه

[۲] «ماغنوس Μάγνος, Magnus » کلمه سی لاتینجه بیوك دیمکدر. بوروما سرداری قبل المیلاد ٦٥ سنه سنده مشهور قره دکز حکمداری مهرداد سادس ایله محاربه ایچون آسیایه سوق اولنمشدی . لمترجمه

ورود ایلشدی . پادشاه حضرتلری بو ترتیباته واقف اولدقده اوزون حسنی واردوسنی بولندقلری موقعده ترك ایدرك صارپ ومروری مشکل، فقط اوزون حسنك پایتختی اولان ماردین [۱] شهرینه منتهی بر یولی تعقیب ایلدی وابتدا محمود پاشانك قوماندای آلتنده خفیف صورتده مجهز سپردارلر وتیر اندازلر کوندرهرك سوق الجیش نقطهٔ نظرندن الك مهم اولان تپهلری وطار بوغازلری ضبط ایتدیردی . متعاقباً دیکر عساکری ده سوق ایدرك اردونك مرور ایده جکی صارپ محللری تسویه واورمانلری قطع ایتدیردی و بو رالرینی دها کنیش ودوز بر حاله کتیردی . تاوروس هرنه قدر بر طاغ عد اولنور ایسه ده صعب المرور برچوق طاغلرك دوام و تمادیسندن حصوله کلن بر سلسلهٔ جبالدر . بو سلسله اوزرنده غایت یوکسك ویالچین تپهلر، درین واوچوروملی دره لر، خلاصه تهلکه لی محللر پك چوقدر . غایت خفیف صورتده مسلح وملبس اولانلر بیله مذکور سلسله یی پك چوق مشکلات ایله انجق سکز اون کونده قطع ایده بیلورلر. آرتق کلیتلی پیاده وسواری عسکرندن مرکب برارردونك کافهٔ مهمات وحیواناتیله اورادن کچمسنك نه قدر مشکل اولدیغنی سویلمکه حاجت یوقدر . فقط بومشکلات فاتح حضرتلرینك عزمنه مانع اوله مدیغندن اردویی صف حرب اوزره ترتیب وتعبیه ایدرك طاغی کچمکه باشلادی شویله که : پیاده عساکری دائما اوکده یوریور، اشیا وحیوانات کبی اردونك آغرلغی اورته یری اشغال ایدییورایدی، سواری عسکری ایسه دمدار آلایلری ایله آرقه طرفده و پادشاه دخی معیتنده براز سواری اولدیغی حالده دائما اردونك مرکزنده بولنیوردی. اردو هرنه وقت طار بوغازلردن مرور ایدرسه تعبیه تبدیل ایدیلور وایلری وکیریده اولان آلایلرله اوجلری سیوری اولمق اوزره بر بوینوز شکلی اخذ ایتدیریلور وبوصورتله اردویه برجبهه تشکیل اولنور ایدی ، پیشدارده بولنان الایلرك هرایکی طرفنده تیر-

[۱] متنده کی اسم «طیغرانوکرتا, Τιγρανόκερτα» در. مترجمه

اندازلر وسلحدارلر اخذ موقع ایدەرك یورورلر ایدی . سلحدارلر اوموزلرنده قارغی طاشیرلر وتیراندازان ایسه اللرنده قورولمش اوق ویای اولەرق صاغدەکی صول جهتدن وصولدەکی صاغ جهتدن وقوع بولەجق تعرضاته قارشو حاضر بولنمق اوزره ترصدده بولنورلر ایدی . پادشاه حضرتلری دخی بعضاً آلایلر آراسنده اتخاذ موقع ایلر ایدی . قورقولی محللرده کوندوز بوطرز ایله سیر وحرکت ایدلدیکی کبی کیجه دخی قرارکاهك برآز بعدنده آتشلر یاقدیرر وقرارکاهی قوتلی مفرزەلرله محافظه آلتنده بولندیررایدی بونلردن ماعدا کوندوزدن الکمهم نقاطه ترصدقولی ومخبرلر وضع ایدرك بووجهله قرارکاهی تأمین ایلر ایدی .

ایشته اردو بو الك مشکل موقعلری کچدیکی بر زمانده ایدی که محمود پاشانك حادثهٔ مجروحیتی وقوع بولدی . بوحادثهٔ ناکهظهور اردو ایچنده ولولهٔ عظیمەیی وتأسفی موجب اولمش ، اردو و ارکان دولت وبالخاصه پادشاه حضرتلری نزدنده پك فنا تأثیر حاصل ایتمشدی . فعل جرحی ارتکاب ایدن حریفك محمود پاشادن هیچ برشکایتی اولمدیغی حالده حاصل ایتدیکی نفرت وخصومت قلبیه نتیجەسی اولەرق پاشانی قتله اجتسار ایتمش ، فقط اوقتی آتەجغی صرەده قورقو سائقەسیله اللری تیتره دیکندن تشبث ایتدیکی مقصدی استحصاله موفق اولەمیەرق آنجق آلتندن خفیف صورتده مجروحیتنه سبب اولمشدی ؛ شاید بواختلاجاته دوچار اولمامش اولسه ایدی شبهەسز جریحه دها مهلك وبویوك اولەجقدی . اردو بوائناده الك طار ومشکل موقعلردن کچمکده اولدیغی جهتله قاتل ایشی کیم اوردیه کتیرمك ایستەمش ایسەده حقیقت آکلاشلدیغندن همان دردست اولنەرق استنطاق واستجواب اولنمقسزین عسکرلر طرفندن پارچه پارچه ایدلدی .

پادشاه حضرتلری حادثه دن پك زیاده متأسف بولندقلری و محمود پاشا کبی مقتدر برذاتك بالخاصه بویله مستثنا برزمانده ضیاعندن پك زیاده

اندیشه ایتدکلری جهتله درحال طبیب خصوصیسی یعقوب افندی ـ نظریات وعملیات طبیبه یه واقف ونزد شهریاریده صاحب نفوذایدی ـ یی جلب ایده رك پاشانك جریحه سی حقنده معلومات آلمش وکندیسنه هدایا احسان ایده رك تداویسنی امر ایلمشیدی . پاشانك جریحه سی اوقدر مهلك اولمدیغندن تداوی ایدیله رك آز زمان ظرفنده التیام بولدی .

اردو ، تاوروس جبال منیعه سنی اونیدی کون ظرفنده کچه بیلدی ونهایت طاغدن اووه یه نزول ایدیله رك ماردین [۱] شهری قربی اردوکاه اتخاذ اولندی .

اوزون حسن فاتح حضرتلرینك بویله جسیم وآغیر برارد ایله تاوروس سلسله سنی کچه رك کندی پای تختی اوکلرینه قدر کلدیکنی طویدیغی زمان دوچار حیرت و مستغرق خوف وخشیت اولدی. نهایت والده سنی پك چوق هدایا ایله و ایلچی صفتیله نزد شهریاری یه کونده روب عفوینی استرحام وبعدما دائره وفاق واتفاقدن چیقمیه جغنی اعلام ایلدی. پادشاه حضرتلری اوزون حسنك والده سنی تکریمات لایقه ایله قبول ایده رك اوغلی ایله عقد اتفاقه موافقت ایتمش ایسه ده کندیسنی کیری یه کوندرمیه رك برلکده سیر وسفر ایتمك اوزره معیتنده آلیقویدی.

بوائناده دونمـا طربزونه واصـل ولیمانه داخل اوله رق قوماندانلر طرفندن قره یه عسکر اخراج اولنمش ایدی . طربزونلیلر شهردن خروج وقره یه چیقان عساکر اوزرینه هجوم ایتمشلر ایسه ده مهاجمه لرنده موفق اوله میه رق دوچار انهزام وکمال خوف ودهشت ایله درون شهره التجایه مجبور اولمشلردر .

بوندن صکره عسکرلر شهره کیدن کچیدله خارجنده کی محلی ضبط ایتدکلرندن طربزون شهری بوصورتله براً وبحراً تحت تهدید ومحاصره یه

[۱] متنده کی اسم بوراده دخی « طیغرا نوکرتا » در. بوراسی شمدیکی ماردینك براز یوقاریسنده ایدی. شوقدرکه اوزون حسنك پایتختی قره حصار شرقی سنجاغنده کی قویونلی حصار اولدیغندن متنده کی طیغرانوکرتا یاکاشدر. المترجمه

آلنمش ايدى. اوقدر شدتلى ترصدات اجرا ايديليورايدى كه محصورينك طيشارى چيقملرى وياشهره برشى ادخال ايده بيلملرى ممكن دكلدى . بوصورتله دوام ايدن يكرمى سكز كون ظرفنده محصورين متعدد خروج حركاتى اجرا وحتى بعضاً احراز غالبيت ايلمشلرسه ده قاتلرى سببيله قارشولرنده بولنان قوهٔ كليه‌نك تضييقنه تاب آور مقاومت اوله‌ميوب ينه‌سوره چكلمكه مجبور اولمشلردى .

بووقايعى متعاقب محمود پاشا قوهٔ بريه ايله واصل اولوب پيشكاه شهرى قرارگاه اتخاذ ايتدى . پاشاى مشارالىه؛ اولجه‌ذكر ايتديكمز موره سفرنده كاتب خصوصى اوله‌رق پادشاه حضرتلرينك معيتنده بولنان طوماس قتاووزينوسى شهره ارسال ايليه‌رك اهالى وحكمداره با مقاوله تسليم اولملرينى تكليف وبوخصوصك قبول وعدم قبولى حالنده آنلرجه حاصل اوله‌جق منفعت ومضرتى مومى‌اليه كاتب واسطه‌سيله كنديلرينه بروجه آتى ايضاح ايلدى : « تكاليف واقعه‌يه اتباع هم حكمدار وعائله‌سى وهم اهالى ايچون موجب منفعتدر . زيرا حكمدار عائله‌سيله برلكده پادشاه معظمك مظهر لطف وعاطفتى اوله‌جق، وحضورواستراحتلرينى تأمين ايده‌جك اراضى وسائره كنديلرينه احسان ايديله‌جكدر. اهالى ايسه مطاوعتلرى حالنده كنديلرينى ونسوان وصبيانى تهلكهٔ تالدن وقايه‌واموال واملاكى كمافى السابق تصرف ومملكتلرنده امرار حيات ايليه‌جكلردر . فقط تكليف ردايديله‌جك اولورسه مسأله مقاولات ومعاهدات مخصوصه ايله‌دكل سلاح ايله‌حل ايديله‌جكندن اهالى محاربه‌د مغلوبيتك انتاج ايتديكى قتل واسارت ونهب وغارت اموال كبى هردرلوفلاكته دوچار اوله‌جقلردر». حكمدار واهالى چار وناچار مجبور انقياد اولديلر وپادشاه حضرتلرى مواصلت ايلديكى زمان مقاوله عقد ايده‌جكلرينى بيان ايلديلر. محمود شانك مواصلتنك ايرتسى كونى پادشاه حضرتلرى ده طربزونه واصل اوله‌رق شهرك بيشكاهنى اردوگاه اتخاذ ايتدى وطوماس قتاووزينوسى ايلچى صفتيله شهره كوندره‌رك محمود پاشايه

ایدیلن وعد موجبنجه مقاوله عقد اولنمسنی تکلیف ایلدی . بونك اوزرینه اهالی متحیزان مملکتدن انتخاب ایلدکاری ذواتی یدلرینه اعتماد نامه‌لر تودیع ایدرك نزد پادشاهی یه اعزام وانلرك وساطتیله بر چوق هدایا تقدیم ایلدیلر . بونلر اوتاغ همایونه واصل اولدقلری زمان حضور شاهانه یه قبول ایدیلمرك عرض تعظیمات ایلدکدن صکره مقاوله یی عقد وتعامل قدیم وجهله یمین ایله تأیید ایلیوب شهری پادشاهه تسلیم ایتدیلر . شهرك تسلمنه مأمور اولان محمود پاشا اردوسیله درون شهره دخول ایتدکده طربزون حکمداری دخی شهری ترك ایدوب اولاد واتباعیله اردوکاه همایونه کلدی . پادشاه حضرتلری کندیسنی حضورینه قبول ایدوب حقنده مشفقانه معامله ایفا وکندینه واولاد وعیالنه هدیه‌لر احسان واعطا ایلدی . متعاقباً پادشاه حضرتلری ده شهره کیروب درونی سیر وتدقیق وبعده قلعه‌یه واوزرنده کی سرایه چیقه‌رق هرایکیسنی تماشا ایتدی وقلعه‌نك متانتی وسرایك نفاستی و شهرده مشاهده ایلدیکی آثار معموریتی تقدیر وتحسین ایلدی . صادراولان ارادهٔ پادشاهی اوزرینه طربزون حکمداریله معیتی ومتنفذان ومتمولان مملکتدن بعض ذوات اطفال ونسوان واموالی ایله شهردن چیقه‌رق لیمانده لنکرانداز اولان سفائنه راکب اولدیلر . شهر داخلندن واطرافنده‌کی قطعه‌دن بیك بشیوز قدر کنج انتخاب ایدیلمرك بونلرده برموجب امر پادشاهی سفائنه ارکاب اولندیلر . پادشاه حضرتلری دونمانك آمرلرینی یعنی کمی رئیسلریله قوماندان ومأمورلرینی وقلاغوزلرینی هدایای مخصوصه ایله تلطیف ایتدکدن صوکره دونمای همایونك عودت ایتمسنی اراده ایلدی . کندوسی دخی برقاچ کون دها طربزونده قاله‌رق مذکور قطعه‌نك حکومت واداره‌سنی نزد همایونده آلیقویدیغی دونما قوماندانلرندن کلیبولی والیسی کاظم بکك عهدهٔ لیاقتنه توجیه ومعیتنه خاصه اردوسندن درتیوز کزیده افراد تفریق وشهرك امور اداره‌سنی دلخواهی وجهله تنظیم ایتدکدن صکره استانبوله عودت ایچون کلدیکی طریقی تعقیب

طربزوندن حركت ايلدى . اوزون حسنك ممالكى قربندن كچركن اولجه نزد همايوننده طربزونه قدر برابر كتيرمش اولديغى مشارالهك والده‌سنى برچوق هدايا ايله كيريه كوندردى . واوزون حسن نزدينه ايلچيلر اعزام ايدوب اولجه عقد ايتدكلرى معاهداتى تجديد ايلدى . زيرا پادشاه حضرتلرى اوزون حسن ايله مناسبات دوستانه‌ده دوامى آرزو ايلمكده ايدى . اوزون حسن دخى كندى طرفندن ايلچيلر كوندره‌رك پادشاه حضرتلرينى نائل اولدقلرى فتوحاتدن طولايى تبريك ووالده‌سى حقنده‌كى تلطيفات سنيه‌يه قارشى عرض تشكرات ايلدى وبرچوق هدايا تقديم وتجديد اتفاق ايتدى. بوندن صوكره پادشاه ظفرشعار تاوروس طاغلرينى سالماً مرور ايليه‌رك يكرمى سكز كون صكره بروسه‌يه مواصلت ايلدى .

پادشاه حضرتلرى استانبوله مواصلتلرينى متعاقب طربزون حكمدارينه ومعيتنده بولنانلره تأمين معيشتلرى ايچون قره صو نهرى جوارنده سنوى اوچيوز بيك كموش سكه ايراد كتيرر برقطعه‌يى بخش ايتمشدر.

حكمدارك اتباعى ميانده يوركى أميروكى نامنده بزذات وار ايدى . آريستونك وحكيم مشهور زه‌نونك اصول ومسلك فلسفيسنه وعلوم رياضيه‌يه واقف ، فن بلاغت وشعره آشنا بولنان بوذاتك شهرت شايعه‌سى پادشاه حضرتلرينك واصل سمع اطلاعى اولديغندن نزد همايونلرينه جلب ايدرك كندوسيله ملاقات ايلدى وفيلوسوفك فضل واقتدارينى تقدير وتحسين ايتديكندن صيق صيق حضور همايونلرينه كله‌رك ذات شاهانه‌لريله ملاقات ايتمسنه مساعده وكنديسنه برخيلى اراضى بخش ايلدى. پادشاه حضرتلرى مشار اليه ايله مصاحبت ايلديكى زمان فلاسفهٔ قديمه‌نك عقائد فلسفيه‌لرينى موضوع بحث ومناقشه ايدر وكندى طرفندن دخى بعض سوألر درميان ايلر ايدى كه اشبو محاورات پادشاه عاليجاهك علوم فلسفيه‌ده‌كى درجهٔ وقوفنه برهاندر .

پادشاه حضرتلرى پاى تختك امور اداره‌سنه وشهرك اسكان وتزيين

واعمارینه کافی السابق اعتنا واهتمام ایله شهر داخلنده معابد وچارشو وترسانه وتماشاخانه کبی مؤسسات نافعه انشا ایتدیردیکی کبی دیکر طرفدن دخی فضل وعرفانیله شهرت بولان ذواتی استانبوله جلب ایلیه‌رك مقر حکومتلرینی مرکز علم وفن حالنه کتیرمکه چالیشیردی وبویولده کی مقاصد علویه‌سنك ساحهٔ حصوله ایصالی ایچون هیچ برفدا کارلقدن چکنمز وهیچ برمصرفدن صاقنمز ایدی . والحاصل بی امثال اولان استانبول شهرینك لطافت طبیعیه واهمیت موقعیه‌سیله متناسب صورتده نائل عمران وترقی اولمسی ایچون بذل غیرت ایدر ایدی .

بوائناده اولاحلرك حکمداری دراقولی‌نك برخیلی عساکری تحشید ایدرك اولجه کندیسنه اولاح ممالکنك حاکملکنی بخش ایتمش اولان پادشاه حضرتلری علیهنه مسلحاً قیام ایلدیکی خبری وارد اولدی . مجارلرك واولاحلرك حکمداری اولان یانقو مقدما قوهٔ عسکریه‌سیله اولاح خطه‌سنه هجوم ایتدیکی زمان دراقولی‌نك پدرینی اتلاف ایده‌رك حکومتی مرقومك برادرلرندن برینه تودیع ایتمش ودراقولی بی دیکر برادریله مذکور خطه‌دن دفع وتبعید ایلمش ایدی . اوزمان دراقولی وبرادری ، فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك پدری سلطان مراده التجاایتدکلرندن سلطان مشارالیه هنوز سن طفولیتده بولنان بوایکی برادری حسن قبول ایلیه‌رك سرای همایونده اعاشه ایتمشیدی .

سلطان مرادك وفاتنده تخت عثمانیه جلوس ایدن سلطان محمد خان حضرتلری ده بونلرك تربیه و اعاشه‌سنه پك زیاده اعتنا ایلمشیدی. بالاخره اولاح حکومتنده تحدث ایدن بعض وقایع سیاسیه نتیجه‌سی اولەرق برادری حکومتدن دفع ونفی اولندیغی زمان پادشاه حضرتلری دراقولی‌یی قوهٔ عظیمهٔ عسکریه ایله وطننه کوندره‌رك اولاح ممالکنك اداره‌سنی اکا تودیع ایلدی . پادشاهه قارشی دائما دوست ومحب قاله‌جغنی ومعاهدات منعقده احکامنه رعایت ایلیه‌جکنی اساساً یمین ایله تأمین ایتمش

اولان دراقولی آز زمان صکره بونلرك هپسنی اونوته‌رق پادشاه حضرتلری علیهنه قیام وبرخیلی قوهٔ عسکریه ایله طونه نهرینی مرورایلیه‌رك حکومت عثمانیه‌یه تابع نیکبولی وودین قطعه‌لرینه آقین ایلدی وبرچوق نفوسی قتل واتلاف وبرچوق اموال وغنائم چاپول ایتدکدن صکره ینه نهری کچه‌رك مملکتنه عودت ایتدی .

حادثه‌دن خبردار اولان پادشاه حضرتلری معاهدات منعقده احکامنی اخطار واسباب قیامی صورت مصلحانه‌ده استفسار ایچون مرقومك نزدینه ایلچی ارسال ایلمش ایسه‌ده دراقولی سبب ومقصد ورودی تحقیق ایتمکسزین ایلچیلری دردست ایتدیره‌رك قازیقه اوردوردی وپادشاه حضرتلری حقنده کلمات نالایقه صرف و تهدیداته قیام ایلدی . بوحقارت پادشاه حضرتلرینی بحق اغضاب ایلدیکندن شبهه‌سز جزاسز براقیله‌مزدی . دراقولی‌نك تأدیبی ایچون پادشاه درحال عساکر کلیه جمع وتحشید ایلدیکی کبی موسم شتاده اردونك لوازم سفریه‌سنی دخی اکمال و ایلك بهارك حلولنده طونه‌یی مرور ایلدی وجزئی برزمان ظرفنده اولاح قطعه‌سنی باشدن باشه چاپول وقلعه‌لری فتح وکویلری یغما ایتدی . طفره فروش حکمدار ، پادشاهك اجرا ایلدیکی هجوملره قارشی مقاومت ایده‌مدیکندن مملکتك طاغلق محللرینه فرار وبورادن نتیجهٔ وقایعه انتظار ایلدی .

پادشاه حضرتلرینك کندیسیله برابر کلمش اولان دراقولی‌نك برادری رادویی اولاح حکمداری تعیین ایتمسی فراری قرالی‌پك مأیوس ایتمش وبعدما اجرای سلطنت امیدینه نهایت ویرمش اولدیغندن صوك برحرکت اجراسیله پادشاه حضرتلرینه ضرر ایراثنه و حتی بوبابده فدای نفسه قرار ویروب کیجه اثناسنده اوتاغ همایونه غیرمنتظم وتدبیرسز صورتده هجوم ایتدی .

پادشاه حضرتلری تعرضی آکلایه‌رق دشمنی‌دها زیاده ایلرویه جلب ایتمك وبوصورتله آنلری دها قولای اتلاف ایلیه بیلمك ایچون عسکری

کیری چکدیردیکندن دراقولی هیچ برآدمه تصادف ایدهمهمش وآنجق آت، أستر و دوه کبی حیواناتدن برچوغنی اتلاف ایلمشدی .

پادشاه بعده اردویه اشارت ویرهرك هرطرفدن هجوم ایدلمسنی امر ایتدیکندن عساکر شاهانه شوق ومسرتله ایفای امره شتاب ومهاجمینك همان کافهسنی قتل ایلدیلر. ایچلرندن پك آز کیمسه حیاً دردست ایدلمش در. دراقولی میدان حربده کیزلنهرك بعده مجار قطعهسنه فرار ایلدی . مجارلرده کندیسنی دردست ایدهرك حبس ایتدیلر .

پادشاه حضرتلری یوقاریده سویلدیکمز وجهله رادوی حکمدار نصب ایدهرك زمام حکومتی آکا تسلیم و صداقتنی تأمین ایتدی واسرایی وصغیر واغنامی عساکره توزیع ایتدکدن صکره ینه طونهیی مرور ایلیهرك موسم صیفده ادرنهیه مواصلت ایلدی .

ادرنهده برمدت اردویی استراحت ایتدیردکدن صکره امرای بحریه یی نزد ملوکانهلرینه جلب ایدوب مدللی اوزرینه حرکت اولنمق اوزره ایکی یوز قدر سفینهٔ حربیهنك احضارینی امر و اراده ایلدی .

بو آطهنك حکمداری اولان « دوریوس » ك وفاتندن صکره وارث حکومتی اولان اوغللری پادشاه ایله معاهده عقد و هر سنه معین مقدارده ویرکو اعطاسنی تعهد ایلیوب دولت عثمانیهایله مناسبات دوستانه تأسیس ایتمش ایدیلر. فقط بونلردن «نیکوره زوس» برادری «دومنیقوس»ی حبس وحیله ایله قتل ایتدیکی کبی مناسبات صلحیه یی اخلال ایدهجك تصورات مفسدتکارانهیه دخی سوق افکار وسوء نیاتنك آثار فعلیهسنی آز زمان صوکره اظهار ایلدی. شویلهکه : هر سنه ایفاسنی تعهد ایلدیکی ویرکویی اعطادن امتناع و ایتالیانلرله مناسبات خفیهده بولنهرق مقاوله عقد ایلدی و مملکتی لیمانلرینه داخل اولان قورصان کمیلرینی حسن قبول ایتدکدن ماعدا کندیسی دخی تجهیز ایلدیکی کمیلری رهبرلر واسطهسیله مدللی آطهسی قربنده بولنان سواحل عثمانیهیه

و حتی کلیبولی شبه جزیره‌سنه و تراکی و ماکدونیا ساحللرینه سوق ایده‌رك سواحل مذکوره‌یی تخریب و بورالرده حیدودلق اجرا ایتدیرر ایدی . نیکوره‌زوسك سالف‌العرض افعال دنائتکارانه‌سندن خبردار اولان پادشاه حضرتلری مرقومك نزدینه بالدفعات مباشرلر اعزام‌ایده‌رك صلح و مسالمتی اخلال ایده‌جك معاملات و حرکاتدن مجانبت وفی مابعد معاهدهٔ منعقده احکامنه مطاوعت و ویرکولرك تأدیه‌سنه غیرت ایتمسنی و عکسی تقدیرده اعلان حرب ایده‌جکنی امر واشعار ایلمشدی . بونلره قارشو نیکوره‌زوس بعضاً یاپدقلرینی انکار ایدر وبوصورتله پادشاهی اغفال ایتدیکی ظننده بولنوردی . بعضاًده ایتالیانلرك دوستلقلرندن پك زیاده امید وار اولەرق اوامر سنیه‌یه اهمیت ویرمزدی . بوسببه منی پادشاه حضرتلری کندیسنی تهدید ایتمش و حتی بوبابده دونمما بیله سوق ایده‌رك مدللینك برقطعه‌سنه آتین ایلمشدی . نیکوره‌زوس قورقو سائقه‌سیله اشبو ارتکاباتندن ظاهراً و موقتاً فراغت ایتمش ایسه‌ده حقیقت‌حالده ینه اسکی خط حرکتنده ثبات و اصرار ایدیوردی .

نیکوره‌زوسك بوحالی فاتح حضرتلرینی اغضاب ایلدیکندن دونمای همایونی تجهیز و ایچلرینه اسلحه و سنك انداز ماکنه‌لر و سائر آلات حربیه و انداخت ماکنه‌لری ادخال ومحمود پاشایی دونمما امیر وسرداری تعیین ایده‌رك مدللی آطه‌سنه سوق‌ایتدی کندیسی‌دخی چناق‌قلعه‌بوغازینی کچدکدن صوکره آسیاطریقیله مدللی آطه‌سنه متوجهاً تحریك لوای‌احتشام ایلدی . چناق قلعه ملحقاتندن اسکی تروویا قطعه‌سنك مرکزی اولان ایلیون شهرینه ورود ایتدکده مذکور شهر قدیمك بقایای انقاضی وسائر محاسن آثارینی و موقعنی سیر و تماشا و بحراً وبراً حائز اولدیغی اهمیتی تقدیر ایتدی .

فاتح حضرتلری بوراده « اهیللوس Achilleus 'Αχιλλεύς » و « ئه‌آس Ajas Αἴας » وسائر قهرمانلرك مدفون بولندقلری محللری

طوپقپو سرای همایونی

[دردنجی مقاله]

حرم همایون دائره‌سی

مقالهٔ سابقه‌ده تحریر ایلدیکمز وجهله حرم همایون مدخلنك منقسم اولدیغی سـاحه‌لردن اوچنجیسنك نهایتنده‌کی قبه‌نك آلتنده حرم همایون قپوسی واردر . بو قپودن اول دیوارلری چینی ایله قاپلانمش واوچنجی ساحه‌دن دیوارله آیرلمش ایکی اوچ آدیم عرضنده وبوندن بر آز زیاده طولده طاربر محل واردر. بو دیوارده‌کی قپولردن بیوکنك سوکه‌لری بیاض وتام کمرلی اولان طاقی سیاه وبیاض مرمردن اولوب قنادلری تحته‌دن وقسماً قپالی وقسماً جاملیدر. اوزرنده : « یاایهاالذین آمنوا . . . » آیت کریمه‌سی محکوك برمرمر لوحه واردر . آنك اوزرنده‌کی آچیق کمر ایسه جامکان ایله قپادلمش واوکنه‌دکی یشیله تلوین ایدلمش تزیینات وضع ایدلمشدر. یانده‌کی اوفاق قپودکی تحته قنادلیدر. اصل حرم همایون قپوسی بالاده محرر بیوك قپونك مقابلنده‌در. بونك سوکه‌لری دکی بیاض وباصیق کمر طرزنده اولان طاقی بیاض وسیاه مرمردن مرکب بولنوب طونجدن اولان قنادلری ایسه آثار صناعیهٔ قدیمه‌مزه نمونه‌در . اوزرنده‌کی مرمر لوحه‌ده کلمهٔ شهادت و ۱۰۷۸ تاریخی محرردر . بو محلك قوشخانه میدانی مدخلنه اولان قپوسی اوزرنده دکی « شفاعت یارسول‌الله شفاعت یاحبیب‌الله » کلماتی و ۱۰۷۷ تاریخی حاوی بر مرمر لوحه واردر. اصل حرم همایون قپوسنك طرفینه نوبتجی حرم آغالرینك ایفای وظیفهٔ محافظه ایله مشغول اولدقلری اثناده استعمال ایتدکلری اشکال مختلفه‌ده متعدد تخته جوبلرله بونلر طرفندن اویقوده بولنانلری سحوره قالدیرمق ایچون رمضان کیجه‌لرنده چالینان طاول موضوع ومعلقدر .

بوقپودن مستطيل الشكل، قسماً مسقف وقسماً قبه‌لى بر محله دخول، اولنور . بو محلك صاغ ديوارنده‌كى قپو ، قسماً طاوانلى وقسماً قبه‌لى وبالاسنده‌كى اوفاق پنجره‌لردن آيدينلق آلير طاش دوشه‌لى براوزون يولك مدخلى اولوب بوطريق ايسه جاريه‌لر دائره‌سنده نهايت بولور. كيريلان قپونك مقابلنده‌كى ديوارك صاغ طرفنده « آلتون يول » تعبير ايديلان قوريدوره مدخل اولان قنادلرى تحته‌دن جسيم بر قپو واردر . خرقهٔ شريف دائره‌سنه متصل اولوب برنجى سلطان سليم خان طرفندن انشا اولنديغى روايت ايديلان دائره‌يه قدر ممتد وطاش ايله مفروش بولنان بو اوزون يولك وسطنده برطاش مرديون واردركه اورادن قادين افنديلرك خزينه ويتاق اوطه‌لرينه چيقيلور . سلطان محمود خان ثانى دخى قبل الجلوس كنديسنى تعقيب ايدنلرك مهاجمه‌سنده بورادن فرار ايده‌رك تخليص كريبان ايتمشدر . بوقپونك يانده اولان ديكر برقپودن دخول ايدلدكده تخمیناً اوتوز خطوه طول ويكرمى آتى خطوه عرضنده وزمينى طاش ايله مفروش برميدان منظوردر . بورايه قديماً « والده طاشلغى » ديرلر ايمش. بوميدانك صاغ طرفى آلتين يول وصول طرفى والده دائره‌سى وكيريلن طرفى جاريه‌لر دائره‌سنه اولان مذكور يول وآنك مقابلى دخى قادين افنديلر دائره‌سى واوجاق صفه‌سى در . ايكى طرفى تماماً وايكى طرفى دخى قسماً صنعت معمارئ عثمانينك طرز ابتدائيسنه مخصوص ستونلرى حاوى اولوب بونلرك آره‌لرى كمرليدر . كمرلرك اوزرى ايسه پنجره‌لرى ميدانه ناظر اوطه‌لردر . پنجره‌لرك بالاسى دخى شرقه مخصوص كنيش صچاقلرله مزيندر . ستونلرك آره‌سنده‌كى كمرلر قسماً اورلمش وجابجا چينيلر ايله قاپلانمشدر . ميدانك جاريه‌لر دائره‌سى طرفنه اولان يول جهتى ستونلرينك آره‌سى اورولميه‌رك مسقف برحاله قونلمش اولوب بورده بولنان مرمردن غايت معظم ومكمل چشمه‌نك اوزرنده بسملهٔ شريفه « و قيهم . . . » آيت كريمه‌سى و١٠٧٨ تاريخى محرردر و بوچشمه‌نك يانده‌يوقاريده ذكرى كچن جاريه‌لر دائره‌سنه اولان يوله

برقپو واردر . میدانلغك صاغ طرفنده اولان قپو ایسه آلتون یوله چیقار . صول طرفده والده دائره‌سنك قپوسی واردر . جبهه‌ده‌کی دخی تخت‌قپوسیدر. بونلرك آراسنده دخی کیلار وسائر لوازماته مخصوص اوطه‌لرك متعدد قپولری بولنور . بومیدانك اطرافنده‌کی فوقانی وتحتانی پنجره‌لر غایت اینجه قفسلر ودمیر پارمقلقلر ایله محفوظدر . تخت قپوسی یانده بربیك طاشی واردر. سلاطین عظام عثمانیه حضراتی تقلید سیف آلای‌والاسنك‌اجراسنده بوراده اشهب سواراولوروعودتنده نزول ایدر ایمش . دیکر اوقاتده بورادن حیوانه رکوب ونزولی غیر واقع ایمش . اولکی مقاله‌ده بورادن پرده قپوسنه قدر اولان رهکذاره شاللر فرش ایدلدیکی یازلمش ایدی .

تخت قپوسندن اوجاق صفه‌سنه دخول اولنور . وجه تسمیه بغداد قصرنده موجود اولوب ایکنجی مقاله‌ده تعریف اولنان اوجاق کبی کار قدیم غایت مکلف براوجاغك بوراده دخی بولنمسیدر . بورانك صاغ طرفنده قادین افندیلر دائره‌سی ، صول طرفنده خنکار صفه‌سنه مدخل اولان چشمه صفه‌سی وقپویه مقابل بولنان اوجاغك مستند اولدیغی دیوارك آرقه‌سی دخی شهزادکان دائره‌سی اولوب قپوسی اوجاغك صاغ طنده‌در. بوصفه‌دن برمرمر مرديون ایله خزینه‌دارلر دائره‌سنه چیقیلور. مرمردن غایت مصنع بر چشمه‌نك موجودیتی سبب تسمیه‌سی اولان چشمه‌لی صفه ده‌کی قپودن سلطان مرادخان ثالث دائره‌سنك اوکنده‌کی آرالغه‌دخول اولنور. وجاق صفه‌سی قسماً مسقف وقسماً قبه‌لی اولوب ایکی قاتلی وصنعت عثمانیه‌نك برانموذج . یعی اوله‌جق درجه‌ده مزین چفته جاملی اولان میدانه ناظر پنجره‌لردن ضیا آلور . چشمه صفه‌سی دخی قبه‌لی اولوب آیدینلغی قبه‌ده‌کی اوفاق پنجره لردن آلور .

آتیده تعریف اولنه‌جق معلا و محتشم خنکار صفه‌سنه برر مدخل اولان بومحللرك تزییناتنه اهتمام اولنمشدر . دیوارلر غایت کوزل

چينيلر ايله مزين اولديغى كبى قپولرك وطولابلرك قنادلرى دخى جويز تحته اوزرينه اشكال هندسيه‌نك تركيبندن حاصل اولان طرز عربيده باغه وصدف ايله قاپلانمشدر . غايت كوزل اولان بو آثار صناعيه زمانك تخريباتنه پك آز معروض اولمش واولدقجه انتظامنى محافظه ايتمشدر .

تخت قپوسنك خارجنده كلمهٔ شهادت وداخلنده دخى « شفاعت يا رسول الله شفاعت يا حبيب الله » كلماتى محرردر . اوجاق صفه‌سى ديوارلرينك يوقارى قسملرنده كيريلن قپونك ياننده كى ديواردن باشلامق اوزره چينيلر اوزرنده تعويذ وبسمله و « اللهم انصر عبدك وخليفتك السلطان الاعظم والخاقان المعظم الا وهو السلطان السلطان ابن السلطان غازى محمد خان ابن السلطان ابراهيم خان » كتابه‌سى محرردر .

قادين افنديلر دائره‌سى قپوسى قنادلرى اوزرنده :

اوله سعادتله بومقام زيباده دلى كشاده صفاسى فزون عمر زيباده

شهزادكان دائره‌سى قپوسى اوزرنده :

سلام عليكم بما صبرتم فنعم عقبى الدار

آيت كريمه‌سنى حاوى برمرمر لوحه اولديغى كبى قنادلرى اوستنده دخى:

سعادت باد مبارك باد

چشمه صفه‌سى قپوسى قنادلرى اوزرنده‌ده :

پادشاه تا قيامت دولتت افزون باد دو تانت شاد وخرم دشمنت محزون باد

كلماتى باغه زمين اوزرينه صدف ايله يازلمشدر . چشمه صفه‌سى قپوسنك ايچ طرفى اوزرنده دخى بسملهٔ شريفه وبه نقتى كلمه‌لرى و ١٠٧٧ تاريخى محرردر . بوصفه‌ده كى چشمه‌نك اوزرنده دخى تاريخ مذكور محكوكدر .

چشمه‌لى صفه‌دن كيريلنجه جدران وقبابى زر وزبوره مستغرق غايت نظر ربا صورتده ملون وهر حالده تزيناتنه صوك درجه‌ده اعتنا ايدلمش بيوك برصالون عيون ناظرينه خيره‌بخش اولور . قديماً « خنكار صفه‌سى »

تسمیه اولنان بو محل حرم همایونك اك زنكین واك محتشم بر موقعیدر . اسلاف پادشاهانك ذوق وصفاسنه مخصوص اولدیغی هیئت حاضره سندن استدلال واو صورتله استعمال ایدلدیکی روایت اولنان بو محله دخول اولنجه طوپقپو سراینك ترکنه قدر بوراده نه قدر پارلاق آهنکلر اجرا اولندیغی ونه قدر ذوق وصفالر سورلدیکی خاطره تبادر ایتمامك غیر قابلدر .

بوصالونك انشاسنده عثمانلی اصول معماریسی اختیار اولندیغی حالده تزینات داخلیه سنده اوروپانك اون سکزنجی قرن میلادیده کی طرز تزینی استعمال اولنمشدر . چینی وسائره کبی اصول تزینیهٔ عثمانیه دخی جابجا قوللانلمش ایسه ده بونلرك طرز سادکیسی اولکیلرك طنطنه وشعشعه سنه قارشی کولکه ده قالمش وتزینات موجوده بر بر تدقیق ایدلمینجه وهلهٔ نظر دقته تصادف ایتمامکده بولنمشدر . برده چینیجیلك صنعتمزك تاریخنجه پك مهم برجهتی عرض ایده لم : بنانك دیوارلرینی قاپلایان چینیلرك اوزرنده کی نقوش عثمانلی وعجم وعرب طرزلرنده اولمیوب غایت اوفاق ونازك یاپلمش ، اسکیلری کبی بیوك لوحه لر حالنده اعمال اولنمیوب اوفاق قطعه اختیار ایدلمش واولجه اولدیغی کبی متعدد رنکلر قوللانلمیوب زمینی دائما بیاض وچیچکلری ماوی اولمق اوزره ایکی رنکدن مرکب بولنمشدر . اوروپا اصولنك چینیجیلك صنعتنه اوزرنده اجرا ایلدیکی تأثیرات ایشته بوصورتله مذکور چینیلرده مشاهد وبوصنعتك طرز آخره انقلابنی مؤیددر . شو جهتی دخی بیان ایده لم که حرم همایونك غرب اصولنده تزیناته مالك اقسامنده قوللانیلان بوچینیلری بعضیلری اوروپا مصنوعاتندن ظن ایدییورلر .

بوصالون اوتوز درت خطوه طول ویکرمی ایکی خطوه عرضنده مستطیل الشکل اولوب آشاغیده بیان اولنه جق سلطان عثمان کوشکی اوکنده کی طاش دوشه لی میدانه ناظر اولان طرفندن ماعدا جهتلری بنانك هیئت مجموعه سنه ملاصقدر . دیوارلره ملتصق آیاقلره مستند غایت جسیم کمرلر

اوزرنده برمدور قبه‌سى اولوب بونك جناحينى مستطيل برحالده براقلمشدر . بونلردن كيريلن قپو طرفنده‌كى تماماً باصيق برقبه حالنده ، مقابل جهتى ايسه هر ايكى طرفى دوزواورته‌سى مدور اوفاق برقبه‌در . ذكر اولنان قپونك صاغ جهتنك برقسمى مربع حالنده آيريله‌رق آيرو جه براوفاق اوطه وجوده كتيريلمشدر . بوجهته كلان كمرك آراسى تماماً آچيق وطرز قديم عثمانيده غايت مزين ايكى قات جاملى اولمق اوزره پنجره حالنده‌در . بوقپونك قسم فوقانيسنده دخى بوطرزده اوچ عدد پنجره‌سى واردر . صالونك يوقاريده بيان اولنان ميدانه دخى متعدد تحتانى پنجره‌لر واردر .

صالونك كيريلن قپودن ماعدا مذكور اوطه‌يه ، ياننده‌كى حمامه وحمام قوريدورينه وسلطان مراد ثالث دائره‌سنه واوكنده‌كى آرالغه قپولرى واردر . بونلرك هپسى قنادلى اولوب يالكز سلطان مراد ثالث دائره‌سنه اولان قپونك قنادلرى قفس ايله انظاردن ستر ايدلمشدر . صالونك سلطان مراد ثالث دائره‌سى طرفنده‌كى ديوارينك وسطنده ايكيسى ديواره متصل وايكيسى مركوز غايت ظريف باشلقلرى حاوى كول رنكى مرمردن درت ستون اوزرنده برسقفى حاوى اولان موقع پادشاهان عظام حضراتنك اقامتنه مخصوصدر . صالونك سطحندن يوكسك ولان زمينك ايكى طرفى پارمقلقلر ايله چوريلمشدر . ميدانه ناظر مستطيلك زمينى دخى كذلك صالونك سطحندن يوكسلتلمش واوك طرفنه ركز اولنان كذلك غايت ظريف باشلقلرى حاوى كول رنكى مرمردن آلتى عدد ستونك آره‌لرى كمرلرله بربرينه ربط ايدلمش وبونلرك اوزرنده وبيوك قبه كمرلرينك ديوارلره استناد ايتديكى محله سقف ياپلمشدر . بوسقفك اوزرى اوفاق مدور قبه‌يه قدربوش وقديماً «شروان» دنيلان شكلده‌در .

بيوك قبه‌نك مركزى يالديز ايله تحرير ولنمش كرفت يازيلر ايله طولديرلمش اولوب اقسام سائره‌سى اوروپا طرزنده نقوش ايله ملون ومزيندر . موقع پادشاهنيك وشروانك سقفلرينك كنارلرى قبارتمه ويوقاريلرى پارمقلق شكلنده

مذهب وملون تزیناتدر. سقفلری ایسه تماماً تذهیب اولمش قبارتمه تزینات ایله مزین اولوب یالدیزلره غرق اولمشدر. دیوارلرك قبه یه قدر قسمی صورت متناسبه ده افقی وعمودی غایت محتشم ومطنطن صورتده یالدیزلی وملون تزینات اخشابیه در. بونلرك آرالری چینیلر ایله قاپلانمشدر یالکز شروانك آلتنده اولان تزینات اخشابیه نك آرالرینه چینیلر قاپلانمیوب آینه لر وضع ایدلمشدر. شروانه چیقمق ایچون اولان مردیون قپوحالنه وضع اولنان بر آینه نك آرقه سنده کیزلنمشدر. مقابلنده کی بویله بر آینه نك آرقه سنده دخی سلطان احمد خان اولك یمك اوطه سنه برمدخل بولنور. موقع پادشاهی وشروان ستونلرینك آراسنده بولنان شکلاً غایت ظریف پارماقلقلر وبونلرك کوپشته لری موزایق طرزنده صدف ایله قاپلانمشدر. پارمقلقلرك کیرینتیلی وچیقنتیلی اویمه لری اوزرینه بوصدفلرك التصاقی صنعت عثمانیه نك کمالنه دال بر بدیعه تشکیل ایدر. قپو قنادلرینك اطرافی واورته لری مذهب وملون قبارتمه تزینات ایله مزیندر. مرمردن غایت مصنع اوچ عدد چشمه دخی واردر. دیوارلره غایت جسیم آینه لر تعلیق ایدلمشدر. بونلرك بعضیلرینك چرچیوه سی زمانمزده امثالنه تصادف اولنور شیلردن ایسه ده بعضیلرینك چرچیوه سی کندیسندن واطرافی دخی میوه وآصمه دالری وسائره یی تجسم ایتدیرر تزینات ایله چوریلمش اولهرق غایت قیمتدار در.

[مابعدی وار] عبد الرحمن شرف

عامدار مصطفی پاشا

مشارالیهك حین حیاتنده پاپیلوب عائله‌سی نزدنده محفوظ قالان برتابلودن استنساح ایدلمشدر .

سلطان سلیم خان ثالثك تشبث ایتدیکی اصلاحات اساسیه اوزرینه ظهوره کلان عدم خشنودی ، خاقان مشارالیهك خلعنی انتاج ایدن وقایع اختلالیه یی احداث ایتمش و بو صورتله سلطان مصطفای رابع جلوس ایتمش ایدی.

سلطان مصطفی دوری ، کندینی اجلاسه سبب اولان اختلاجلرك دور نفوذی دیمك اولدیغندن دولت خارجی وداخلی بر بحران عظیم ایچنده قالهرق بلکه بقای سیاسیمز بیله تهلکه یه دوچار اولمش ایدی .

بواوان فلاکتده سلطان سلیمك مکتب عرفانندن یتشمش بعض اعاظم دولت بواحوال اسف اشتمالله چاره ساز اولمق اوزره سلطان سلیمی تکرار اجلاس ایتمك چارهلرینی احضار ایچون عقد جمعیت ایلمشلر وبو عظیم اجراآت ایچونده (علمدار مصطفی پاشا) یی انتخاب ایلمشلرایدی.

(روسجق یارانی) نامیله معروف اولان بوجمعیت وطنیه یی تشکیل ایدن التی کشی ایله علمدار پاشانك وقایع جاریه یی نه صورتله احداث ایلدکلری نکاشتهٔ صحائف تواریخدر .

پیشوای امال ایدندکلری مقصد وطنپرورانه اوغرنده جمله سیده فدا اولمش اولان بوفداکاراندن رسمی درج ایتدیکمز علمدار پاشا برتصادف غریب اولهرق هائلهٔ شهادتندن تمام برعصر صوکره کوملدکی مزار نسیاندن عالم شئونه چیقهرق جلب احترام ایدییور .

مشارالیهك یدی قاده بولنان مزاری یکی کچه جك شمندوفر ایکنجی خطی کذرکاهنه مصادف اولدیغندن بقیهٔ عظامی برنهج شرعی اختفالات لایقه ایله زینب سلطان جامع شریفی حظیره سنه نقل ایدیلهجکدر رفقای حمیتدن دفتردار تحسین افندینك قبری دخی اوموقعده بولنمش اولدیغندن انکده بقیهٔ عظامی برابرجه نقل اولنهجقدر مشارالیهك حیات تاریخیسی کله جك نسخه لریمزده مفصلاً انظار قارئینه وضع اولنهجقدر.

یورکوج پاشا واولادینه عائد برقاچ کتابه

بیك اوچیوز یکرمی ایکی سنه‌سنده سیواس ولایتنده اجرا ایتدیکم سیاحت اثنـاسنده دولت عثمانیه زمانینه عائد اولهرق دفتریمه قید ایلمش اولدیغم برچوق محکوکات میانسنده سلطان مراد خان ثانی دورینك اعاظم رجالندن اولان لالا یورکوج پاشـا ایله عائله‌سنه دائر برقاچ کتابه دخی بولندیغندن بعض ایضاحات تاریخیه علاوه‌سیله بونلرك بروجه آتی نشری مناسب کوریلدی. اوقاف همایون نظارتی عربی مترجمی آماسیه‌لی حسام‌الدین حسین افندی بوبابده عاجزلرینه برخیلی معلومات مفیده ویرمش اولدقلرندن کندوسنه بوراده عرض تشکر ایدرم [۱] .

— ۱ —

آماسیه‌ده یورکوج پاشا جامع شریفی قپوسی بالاسنده‌کی اوچ سطر کتابه :

۱) هوالباقی انشـا هذه العمارة [۲] المبارکة المنسـوبة الی الفقراء والمساکین فی ایام دولة السلطان الاعظم ۲) والخاقان المعظم غیاث‌الدنیـا

---

[۱] معلومات مذکوره صره‌سی کلدکجه نوطلرده حسین افندی نامنه اولهرق کوستریلمشدر .

[۲] « العمارة » تعبیری مطلق بوکون بزده جاری اولدیغی کبی فقرایه یمك ویریلن محل یعنی عمارت معناسنه کلمك لازم اولمیوب بالعکس کتابه‌لرده علی‌العموم ابنیه ومؤسسات متدسه معناسنده اولهرق قوللانیلور . فقط بوکتابه‌ده مذکور کلمه‌یی « المنسوبة الی‌الفقراء والمساکین » سوزلری تعقیب ایتدیکندن بوجامع شریف ایله برابر واقفك مدرسه وخانقاه ومشتملات سائره‌سی دخی اولدیغنه دلالت ایدر. مصطفی بکك ایلروده‌کی درت نومرولی کتابه‌سی ایسه طوغریدن طوغریه برخانقاه قپوسی بالاسنده‌در .

والدين ابوالفتح السلطان مراد خان بن المرحوم محمد المشتهر بابن عثمان خلدالله ٣) سلطانه الامير الكبير والوزير الخطير جلال الدولة والدين يوركوج پاشا ابن عبدالله الاتابكى فى غرة شهر محرم سنة اربع وثلثين وثمانمايه

— ٢ —

جامع مذكورك صوك جماعت محاننده يوركوج پاشانك قبرى كتابه‌سى:

١) ارتحل من العالم الصور والاثار ٢) الى هاج الضياء والانوار الامير ٣) الكبير منشى الخيرات والمبرات بانى ... ٤) جلال الدنيا والدين نورالله ٥) يوركوج پاشا ابن عبدالله ٦) الاتابك طاب ثره ٧) وجعل الجنة مثوه فى اواخر ٨) ذى الحجة سنة خمس واربعين وثمانمايه

بوقبرك يانندە ايكى مزاردها وارايسەده كتابه لرينى ضبط ايده‌مه‌مشدم. بونلردن برى يوركوج پاشانك ٨٤٤ د وفات ايدن اوغلى يونس بك وديكرى دخى يوركوج پاشا كريمه‌سى خواندى خاتونك ايمش [١].

— ٣ —

آماسيه‌ده نارلى باغچه‌ده برتربه درونندە [٢] يوركوج پاشا كريمه‌سى ستى‌نك قبر كتابه‌سى:

هذه تربة | المعصومة ستى | بنت الامير الكبير | يوركوج پاشا | نور مرقدها | فى غرة شعبان | سنة خمس وعشرون | وثمانمايه

— ٤ —

آماسيه‌يه ملحق حوضه‌ده خراب برعمارتك مدخلى بالاسنده كى كتابه :

امر بانشاء هذه العمارة المباركة المنسوبة الى الفقراء والمساكين | فى ايام دولة السلطان اعظم و [الخاقان المعظم ابو] الفتح سلطان مراد بن محمد

[١] حسين افنديك افاده‌سيدر .

[٢] بوراده يوركوج پاشانك براوغلى دخى مدفون ايمش . بالاده كى ستى‌نك قبرى يانندە بولنان قبرك كتابه سنده اسمنى كوره مدم .

خان المشتهر بابن | عثمان خلدالله سلطانه واوضح على العالمين برهانه الاميرالكبير مصطفى بك بن الوزيرالخطير جلال الملة | والدين يوركوج پاشا الاتابك احسن الله عاقبته [بوراده برقاچ كلمه بوزوقدر] سنة ثلث وثلثين وثمانماية من | هجرة خيرالبرية عليه افضل التحية

بالاده‌كى كتابه‌لر آماسيه وحوالیسنده كثرتله موجود اولان سلجوقى كتابه‌لرينك اسلوبنده قلمه آلنمشدر . تاريخلريمزده دائما پاشانك اسمى (يوركج) املاسيله يازيلقده ايسه‌ده (يوركوج) صورتيله يازيلمق لازم كلديكى كتابه‌لردن مستبان اوليور [١] . اسمك اولنده (جلال الدولة والدين) و (جلال الدنيا والدين) و (جلال الملة والدين) يازيلى اولمه‌سندن پاشانك تمام اسمى (جلال الدين يوركوج) اولديغى اكلاشيلور. مشارالیهك موقعى نه‌بيوك ونه‌مهم اولديغى‌ده (الاميرالكبير والوزيرالخطير) سوزلرى واسمدن صكره محرر اولان (الاتابكى) و (الاتابك) عنوانى اشعارايدر. بونلرهپ سلجوقى كتابه‌لرينى تقليداً قوللانلمشدر . سلجوقى كتابه‌لرنده ياء نسبى ايله (الاتابكى) يازيلديغى حالده اوزاتك بر اتابكه منسوب ياخود طوسجيدن طوغرى‌يه انك مماليكندن اولديغنه دلالت ايدر . بوعنوان صلاح الدين ايوبى واسطه‌سيله مصره دخى كچوب اوراده كثرتله استعمال اولنمشدر [٢] . سلجوقيلرده ايسه امرا مرتبه‌سنه صعود

---

[١] منجم باشى ، يوركلوجه‌كه بر روايتده اسمى يوركج در ، ديور ، جلد ٣ ، صحيفه ٣٤٢ — ثريا افندى يوركج اسمى يوركلوجه‌دن مخففدر ديور، سجل عثمانى ، جلد ٤ ، صحيفه ٦٥٢

[٢] قونيه‌ده علاألدين جامعنك انشاسنه نظارت ايدن أياز كندوسنه الاتابكى عنوانى ويرمشدر . (اتابك) ياخود (اتابيك) اساساً (اتا) ايله (بك) دن مركب بركله اولوب بيوك بابامعناكلور ايسه‌ده حكمداران اوغللرينك مربيلرينه وسلجوقيلرده امور دولت مديرلرينه علم اولمشدر، احمد وفيق پاشا ، لهجه — پاوه دوقوريتى ، لغات تركيه .

[٣] وان بركم ، عربجه كتابه‌لره دائر قورپوس ، برنجى قسم ، مصر ، صحيفه ٢٩٠

ایدن اتابکلردن بعضیلری اعلان استقلال ایدرك الجزیره‌ده معلوم اولان متعدداتابکان حکومتلرینی تأسیس ایتمشلردر. یورکوچ‌پاشانك پدرینك اسمی عبدالله ولدیغندن کندوسنك کوله اولدیغنه ذاهب اولنه بیلوردی . حال بوکه ایلروده کوریله‌جکی وجهله سلالاسی معروفدر . بالاده‌کی کتابه‌لرده کرك (الاتابکی) کرك (الاتابك) تعبیرلری عین معنایی افهام ایدوب پاشانك کندوسنی طوغریدن طوغریه براتابك اولهرق کوسترمك استه‌دیکنه قناعت حاصل ایده بیلورز . فی‌الواقع سلطان مراد خان ثانینك لالاسی بولنمسی وبالآخره خاقان مشارالیهك وزراسی صره‌سنه کچه‌رك تاج‌التواریخده مندرج اولدیغی اوزره « رومیهٔ صغری وارمینهٔ کبری حکومتنه نامزد » اولمسی وزوجه‌سنك قز قرنداشی یکی خاتونی خاقان‌مشارالیه‌تزوج ایتدیکندن کندوسنه آیروجه برخصوصیت‌دخی پیدا ایتمسی[۱] حسبیله یورکوج پاشا اتابك عنوانی بحق آله بیلور ایدی .

یورکوج پاشانك ترجمهٔ حالی مضبوط دکلدر . برچوق مشاهیرمز ایچون اولدیغی کبی بونی دخی متفرق تاریخ کتابلرندن ووثائق سائره‌دن جمع وتلفیق ایتمك مجبوریتنده‌یز . مشارالیهك جدی آماسیه‌ده اتا بکیه مدرسه‌سنك صاحبی اولان اتابك ناصرالدین احمد بن عمر نامنده برذات اولوب بونك اوغلی یاخود طورونی خیرالدین حضر بك وبونك اوغلی الیاس بك وبونك اوغلی‌ده عبدی‌ویاخود عبدالله بکدرکه بوده‌یورکوجك باباسیدر[۲] . خیرالله افندینك یورکوجك حرم همایوندن چراغ اولمشدر دیمسنه‌نظراً پك کنج ایکن سرای همایونه آلنمش اولدیغی اکلاشیلیور[۳] . بتون مورخلر پاشانك مراد خان ثانینك لالاسی اولدیغنه دائر روایاتده متفقدرلر[٤] . انحق لالالق زمانینه عائداولهرق تاریخلریمزده بربحث یوقدر .

---

[۱] حسین افندینك جملهٔ افاداتندندر، ایلروده صحیفه ... مراجعت

[۲] حسین افندینك جملهٔ افاداتندندر .

[۳] جلد ۷، صحیفه ۸۸

[٤] نشری ، جهانما ، بایزید جامعنده ولی‌الدین افندی کتبخانه‌سی، نومرو

معلوم اولديغى اوزره سلطان مراد خان ثانى پدرلرى چلبى سلطان محمدخانك حين وفاتنده آماسيه‌ده والى بولنوب اورالرده بعض عشايرك اصلاحاتيله مشغول ايدى. بناءً عليه لالاسى اولان يوركوج پاشاده يانده بولنوب خاقان‌مشار اليهك تخت‌همايونلرينه لاجل الجلوس بروسه‌يه عزيمتلرنده پاشايى آماسيه‌ايالتنه والى‌اولەرق براقلش‌ارلدقلرى ظن وتخمين اولنور[١]. مع مافيه ٨٢٦ ده دوزمه مصطفى مسئله‌سنك ازاله‌سى وتوقاددە چارداغ بدوى‌ده محبوس بولنان ميخال اوغلى محمدبكك اطلاقى حقنده عقداولنان انجمن مشورتده يوركوج پاشانك دخى حاضر بولنمسنه نظراً بوايش‌ايچون مقرسلطنته جلب‌ايديلديكى وكرك‌بوغائله‌نك كرك شهزاده‌مصطفى مسئله‌سنك تسويه‌سندن صكره كندوسنه ايالت مذكوره بكلربكليكى احسان بيوريلديغى اكلاشيليور[٢]. قرامان اوغلى ابراهيم بك ايله ذوالقدر اوغللرندن سليمان بك اراسنده برآت مسئله‌سندن طولايى حدوث ايدن منازعه‌ده مداخله ايديلك لازم كلديكندن پادشاه حضرتلرينك يوركوج پاشايى ٨٣٨ ده ادرنه‌ده محافظ براقەرق اناطولى‌يه كچدكلرى خيرالله افنديده مسطور ايسه‌ده [٣] تاج التواريخده وسائر تاريخلرده صاروجه پاشانك ادرنه‌ده قالديغى محرردر [٤]. والحاصل بوبابده تاريخلريمزده قطعياً

٢٣٥١ ، ورق ١٦٢ — تاج‌التواريخ ، جلد١ ، صحيفه ٢٣٢ — كنه‌الاخبار ، جلد ٥ ، صحيفه ٢٢٤ — خيرالله افندى ، جلد ٧ ، صحيفه ٥٩ — ثريا افندى ، سجل عثمانى ، جلد ٤ ، صحيفه ٦٥٢ — هامر ، دولت عثمانيه‌تاريخى ، فرانسزجه ترجمه‌سى ، جلد ٢ ، صحيفه ٢٥٩ ، الخ الخ .

[١] خيرالله افندى ، جلد ٧ ، صحيفه ٣٥ و٥٩

[٢] عاشق پاشا ، تاريخ عثمانى انجمننده واقع كتبخانه‌سنده فطوغرافيله آلنمش نسخه‌ده ، صحيفه ٢٢٦ ، مراد ثانى قرداشى شهزاده مصطفايى اعدامدن صكره لالاسى يوركوجه آماسيه‌يى ويرديكنى سويليور . بووقعه ايسه ٨٢٦ ده اولمشدر (تاج‌التاريخ جلد ١ ، صحيفه ٣١٥) — خيرالله افندى ، جلد ٧ ، صحيفه ٥٢ — منجم باشى دخى ٨٢٦ ده يوركوجك آماسيه سنجاغنه نصب اولنديغنى سويليور (جلد ٣ ، صحيفه ٣٤٢).

[٣] جلد ٧ ، صحيفه ٦٨

[٤] تاج‌التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٣٥٦

معلومات صحیحه یوقدر . یالکز شوراسی محققدرکه پاشانك کریمه‌سی ستی آماسیه‌ده ۸۲۵ سنه‌سنده وفات ایتدیکی زمان سنك مزارینه‌پدرینك عنوانی اولهرق ساده‌جه (الامیرالکبیر) یازیلمش اولدیغندن [کتابه ۳] هنوز دها رتبهٔ وزارتی احراز ایتمه‌مش ایدی.

مورخلرك ویردکلری تفصیلاتدن استدلال‌اولندیغی وجهله یورکوج پاشا آناطولینك قسم شمالیسنده صلاحیت فوق‌العاده‌یی حائز اولهرق وبرنوع مفتش عمومیلك مأمورتیله اجرای حکومت یدوب اورانرده آسایشی تأسیس ودها موجود اولان بعض کوچك حکمدار ودره بکلرینك ممالکنی فتح وتسخیر ایلمك وظیفه‌سیله مکلف ایدی. مأذونیتی نه‌درجه واسع اولدیغی شوندن دخی انکلاشیلورکه پادشاه حضرتلری کندی نامنه سکه ضربنه بیله مساعده ایلمش ایدی [۱]. یورکوج پاشا آماسیه‌یه ورودنده بایزید پاشا چفتلکنه نازل اولوب بالآخره سلجوقیلر سرایني تعمیر واورایه نقل ایتمشدر [۲].

یورکوج پاشانك آناطولیده تاریخاً معلوم اولان اجرا آتی ۸۳۰ و ۸۳۱ سنه‌لرینه‌مصادف‌اولوب‌بوده باشلیجه اوچ وقعه‌یه‌منحصر قالیور .

---

[۱] نشری ، جهانما ، ولی‌الدین افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ۲۳۵۱ ، ورق ۶۸ : « ... سلطان مراد رومی لاله‌سی یورکج پاشایه ویرجك یورکج پاشا بوقضیه‌لری (یعنی قزل قوجه مسئله‌سنی) اشیدب بغایت انجندی زیرا غایت غیرتلو ویاوزکنی ایدی شویلکه کندو آدنه اچقه کسدیرمشدی یورکج‌پاشا اچقه‌سی دیرلردی‌رومده یورردی» — خیرالله‌افندی ، جلد ۷، صحیفه ۵۹ — هامر ، جلد ۲ ، صحیفه ۲۵۹ — غالب‌بك ، ۱۳۰۷ ده نشر ایتدیکی تقویم مسکوکات عثمانیه‌نك ۳۶ نجی صحیفه‌سنده لالایورکج پك آچقه‌سنه هیچ تصادف ایتمدیکنی سویلیور . بوکونه قدر بزدخی سکهٔ مذکوره‌یی کوره‌مدك . — حسین افندی برمانغر کوردیکنی وبریوزنده « یورکوج پاشا » دیکر یوزنده « ضرب آماسیه » یازیلی اولدیغی افاده ایتدی .

[۲] آماسیه‌لی مصطفی واضح ، بلابل الراسیه فی‌ریاض مسائل‌الاماسیه » نام غیر مطبوع اثرده یورکوج پاشایه دائر دها بر چوق معلومات وار ایسه‌ده علی‌الاکثر باطل وخطیئاتی حاوی شیلردر .

برى سلطان مراد خان ثانى دوزمه مصطفى جنكيله مشغول اولديغى بر زمانده ترکمان طائفه‌سندن قزل قوجه اوغللرى نامنده درت قارداش باشلرينه كلى ترکمان طوپلايوب آماسيه وتوقاد حوالیسنى نهب وغارت ايتدكلرندن بونلرى تنكيل ايتمك وايكنجيسى عثمانجق نواحيسندن زيتوزده قوجه قياسى نام حصارك صاحبى اولان حيدر بكى طوتمق واوچنجيسى دخى جانيك بكى اولان سلاجقه بقيه‌سندن آلب ارسلان اوغلى حسين بكى تنكيل ايدوب مملكتنى ضبط ايلمك ايدى . يوركوج پاشا بعضاً تهديد فقط اكثريا حيله ايله بوايشلرك اوچنده موفق اولوب بو صورتله الينه كچنلره غايت شديد وغدارانه معامله‌ده بولنمشدر [١] . اشته ٨٣٠ و ٨٣١ سنه‌لرينه تصادف ايدن بووقايعدن صكره يعنى ٨٣٤ ده بركره دها . ركوجك اسمنى تاريخلرده بولورز . اوده قيونلى اسكندر ميرزانك ممالك عثمانيه‌يه دخالت ايدرك توقاد حدودينه كلديكى هنكامده كندوسنه رعايت وهر درلو مهمندارلق مراسمى اجرا اولنمق اوزره طرف پادشاهيدن پاشايه اوامر شاهانه‌نك ورودیدر . اسكندر ميرزا عونه‌سيله اوراده قيشلادقدنصكره فصل صيفك حلولنده مملكته انواع مضرات ايراث ايمكه باشلادقلرندن يوركوج پاشابوحالى عتبهٔ عليايه‌عرض ايتمسيله آناطولى بكلربكيسى تيمور طاش پاشا زاده اموربك سردارعسكر اولەرق توقاد سمتنه كوندرلمش و بونك اوزرينه قره قيونلى‌لر مملكتندن دفع اولوب كيتمشلردر [٢] . بوندن صكره تاريخلريمزده يوركوج پاشانك

[١] عاشق‌پاشا ، تاريخ عثمانى انجمننده واتيقان كتبخانه‌سندن فطوغرافيله آلنمش نسخه‌ده ، صحيفه ٢٤٣ - ٢٥٣ ، جانيك فتحى ٨٣١ سنه‌سنده اولەرق كوستريلمشدر. — تاج التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٣٣٢ - ٣٣٨ ، اك چوق معلومات بونده‌در . — كنه الاخبار، جلد ٥ ، صحيفه ٢٠٣ — منجم باشى، جلد ٣ ، صحيفه ٣٤٤ - ٣٤٧ — خيرالله افندى ، جلد ٧ ، صحيفه ٥٩ - ٦٢ — فوزى افندى ، خبر صحيح ، جلد ٣ ، صحيفه ٥٠ الخ ، يوركوج پاشانك معامله‌سنى پك طوغرى محاكمه ايدرك درتيوز آدمى برمغاره ايچنده اتلاف ايتمك كبى كوستردیكى مظالمك شناعت درجه‌سنه واردیرديغنى سويليور .

[٢] تاج التواريخ، جلد ١ ، صحيفه ٣٤٨ — منجم باشى ، جلد ٣ ، صحيفه ٤٩

نام ونشانه دائر بر سوزه ظفریاب اوله‌مدق .

یورکوج پاشا آماسیه‌ده سلجوقی سرایی قارشوسنده چقور باغلر جوارنده جامع وعمارت ومدرسه وحمام انشا ایتمش اولدیغی کبی قراوقصباتده دخی بر چوق خیراتی واردر [۱] . مشارالیه ۸۴۵ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك اواخرنده وفات ایدرك آماسیه‌ده کی جامعنك صوك جماعت یرنده دفن اولنمشدر [کتابه ۲] .

یورکوج پاشا ایکی کره تأهل ایتمش ایمش . ایلك حرمی سیواس سلطانی قاضی برهان‌الدین‌زمانینده آماسیه حاکمی اولان حاجی‌شادکلدی [۲] احفادندن مصطفی بکك کریمه‌سی صفیه خاتون اولوب ایکنجی حرمی دخی ینه بونك همشیره‌سی شاه بولا خاتوندر . صفیه خاتوندن حوضه‌ده خانقاه صاحبی مصطفی بك دنیایه کلمشدر. بو خاتونلرك دیکر برهمشیره‌سی یکی خاتونی دخی سلطان مراد خان ثانی تزوج ایتمشدر . یورکوجك مصطفی بك‌دن بشقه عبدی بك و خضر بك و یونس بك و علی بك نامنده اوغللری وار یدی [۳] . مصطفی بکه دائر تاریخلرده برشی کوره‌مدك وکندوسنی یالکز حوضه‌ده‌کی خانقاه کتابه‌سیله [کتابه ٤] طانیورز .

یورکوج پاشا قزل قوجه اوغللرینی حیله ایله آماسیه‌یه جلب ایتمك استدیکی وقت بو چیرکین ایشه اوغلی خضر بکی توسیط ایدییور [٤] . افلاق ممالکنده ۸۴۵ سنه‌سنده مجارلر ایله وقوعبولان محاربه‌ده قوله

---

[۱] مصطفی واضح ، بلابل

[۲] حاجی‌شادکلدی ایچون آیاصوفیه کتبخانه‌سنده ۳٤٦۵ نومرولی «مناقب قاضی برهان‌الدین» نام اثرك ۱٤ نجی و٤۱ نجی فصللرینه مراجعت اولنه .

[۳] حسین افندینك جملهٔ تدقیقات وتتبعاتندندر . — مصطفی واضح ، بلابل‌ده یورکوجك زوجه‌سی شاه بولا خاتونك قطلوبك اوغلی مصلح‌الدینك قزی اولدیغی محرردر .

[٤] تاج‌التواریخ ، جلد ۱ ، صحیفه ۳۳٤

شاهين پاشا تومانده‌سنده‌كى اردومزك مغلوبيتى اوزرينه سلطان مراد امراسندن بعض بكلر ايله برخضر بكك دخى شهيد اولديغنى مورخلر سويليورلر [١] . انجق مومى‌اليهك يوركوج اوغلى اولوب اولديغنه دائر برصراحت يوقدر [٢] . هرحالده آماسيه‌ده خضربكك قبرى معلوم دكلدر.

يوركوج پاشانك الياس بك وعلى بك وحضر پاشا نامليله اوچ برادرى وارايدى [٣] . بونلرك هيچ برينه دائر معلومات تاريخيه بوله‌مدق يالكز خضر پاشا لالا محمد پاشانك پدرى اولمق اوزره معروفدر . كويا محمد پاشا شهزاده سلطان احمدك لالاسى ايله آماسيه‌يه ورود ايتديكى كون باباسى خضر پاشانك وفات ايتديكنه وجنازه‌سنى قواقليده‌كى جامعنده براقيوب آماسيه‌ده كنديسنك ياپديردينى جامع قربنده‌كى تربه‌يه دفن ايتديردبكنه دائر برروايت واردر [٤] . لالا محمد پاشانى ايسه كرك آماسيه‌ده جامعنك كتابه‌سيله كرك كتب تواريخده اسمنك مذكور بولنمسيله طانيرز. ايكى سطردن عبارت اولان كتابهٔ مذكوره بروجه آتيدر :

— ٥ —

١) انشاء هذه العمارة المباركة فى ايام دولة السلطان اعظم بايزيد خان بن محمد خان ٢) خلد الله سلطانه الوزير الكبير محمد پاشا زيد قدره فى تاريخ محرم احدى وتسعين وثمانمايه

بوكتابه ايله محمد پاشانك ٨٩١ ده سلطان بايزيد ثانى وزراسندن اولديغى تعيين ايدر وهرنه قدر متن كتابه‌ده كنديسنك خضرپاشا زاده اولديغنه

[١] تاج التواريخ، جلد ١ ، صحيفه ٣٧٠ — هامر، جلد٢ صحيفه ٢٩٦، بوانهزامك واساق نام محلده اولديغنى قيد ايديور . — كاتب چلبى ، تقويم التواريخ‌ده بوجنكى ٨٤٤ سنه‌سنده كوستريور .

[٢] يالكز ثريا افندى سجل عثمانى‌ده ، جلد ٤ ، صحيفه ٦٥٢ ، حضر بك يوركوج پاشا اوغلى اولوب ٨٤٨ده وارنه حربنده شهيد اولديغنى سويليور.

[٣] حسين افنديك افاده‌سيدر .

[٤] مصطفى واضح ، بلابل

دائر برصراحت یوق ایسه ده مورخلرك مضبوطاتی بوکا شبهه براقماز[۱].
محمد پاشا سلطان بایزید خانك حین جلوسنده سمندره حاکمی بولندیغنه باقیلورسه کندوسنك دها فاتح زمانندہ امرادن اولدیغی اکلاشیلور. مشارالیه ۸۸۷ ده داود پاشانك یرینه روم ایلی بکلر بکلکنه و۸۸۸ده رتبهٔ وزراته نائل اولمشدر. هرنه‌قدر سعدالدینك مضبوطاتنه کوره ۸۹۰ده وزراتدن عزل ایدیلهرك سلطان بایزیدك مخدومی شهزاده سلطان احمده اتابك ولالا تعیین اولنمش ایسه‌ده [۲] ینه امور دولتده استخدام اولدیغنه شبهه یوقدر. زیرا چرا کسهٔ مصردن سلطان قایتبای ایله ۸۹۱ سنه‌لرنده آطنه وطرسوس‌ده وقوعه کلن محاربانده قرمان بکلر بکیسی قره‌کوز پاشا ایله برلکده محمدپاشا دخی اردویه معاونته کوندرلمش ایدی. انجق هرسك اوغلی احمد پاشانك باش قوماندان تعیین اولنمسندن طولایی مغبر اولهرق اثنای جنکده قره‌کوز پاشا ومحمد پاشا سیرجی کبی طورمش و بوصورتله

[۱] نشری، جهانما، بالاده کوسترلن نسخه، ورق ۲۶۷ — تاج التواریخ محمد پاشانك مختصراً ترجمهٔ حالنی ویریور، جلد ۲، صحیفه ۲۱۷ — کنه‌الاخبار موزهٔ همایون کتبخانه‌سنده یازمه نسخه‌ده، بایزیدخان وزراسنك تعدادی صره‌سنده محمدپاشایی شویله تعریف ایدییور: «محمد پاشا بن خضر بك که انکروس سرحدنده امیر عالیقدر ایکن رأی وتدبیرینه ومعارف کثیرینه بناءً وزرات ویرلدی. ایکی ییل مسند وکالتده کامران اولدقدنصکره عزل اولنوب شهزاده سلطان احمد جنابنه لالا تعیین بیورلدی. محب جمع درهم ودینار ممك حرص وطمع پیدار وسازکار براهل علم وزیرایدی. آماسیه‌ده مدرسه وخانقاهی واردر» — بالاده‌کی مورخلرك اوچیده خضربك زاده اولهرق کوسترد کارندن محمد پاشانك یورکوج پاشا اوغلی خضربکك اوغلی اولدیغنه ذاهب اولنه بیلور. نتکم ثریا افندی سجل عثمانیده، جلد ٤، صحیفه ۱۰۶، بویله کوسترمشدر. حالبوکه آماسیه‌ده وقفیه‌لرك واوقاف سجلاتنك تدقیقندن کندوسنك یورکوج پاشا برادری خضر پاشانك اوغلی یعنی یورکوجك یکنی اولدیغنی حسین افندی افاده ایتمشدر. — عالی کنه‌الاخباردہ محمدپاشایه وکالت ویرلدی دیه‌رك وزیراعظم اولدیغنی ایما ایدییورسه‌ده بوکادائر بشقه تاریخلرده برسوز یوقدر. یالکز اولیا چلبی، جلد ۱، صحیفه ۳۳۹، کندوسنی وزیر اعظملر میانده کوسترییور.

[۲] تاج التواریخ، جلد۲، صحیفه ۲۱۷

احمد پاشانك مغلوب واسير اولمسنه سبب يرمشلردر . فضله اوله‌رق ميدان حربدن قاچمق كبى برفعلى دخى ارتكاب ايتمش اولدقلرندن شدتله تقبيح وتنقيده دوچار اولمشلردر[١] . فقط غضب پادشاهى چوق دوام ايتمه‌مشدر زيرا اوچ درت سنه صكره يعنى ٨٩٥ده ذوالقدر اوغلى علاء الدوله‌نك وقوعبولان عصيانندە ذوالقدريه ايالتنك برادرى بوداق بكه توجيهى اوزرينه آچيلان محاربه‌ده بوداق بكه ياردم ايچون ديكر برقاچ وزرا ايله برلكده اواثناده روم ايلى ايالتى واليسى اولان خضربك زاده محمد پاشا يانه ترفيق اولنمشدر[٢] . بوندن صكره تاريخلرده محمد پاشانك اسمنه ارتق تصادف اولنميور . آنجق شهزاده سلطان احمد والى اوله‌رق ٨٩٦ سنه‌سى اوائلنده آماسيه‌يه عزيمت ايلديكندن[٣] لالاسى محمد پاشانك كندوسيله برابر كيتمش اولمسى لازم كلور . محمد پاشا آخر عمرينه قدر بوخدمت مفتخره‌ده بولنه‌رق ٩٠٤ سنه‌سنده آماسيه‌ده وفات ايتمشدر[٤] . محمد پاشانك دخى

---

[١] تاج التواريخ ، جلد ٢ ، صحيفه ٥٢ و٥٣ — كنه‌الاخبار . موزهٔ همايون كتبخانه‌سنده يازمه نسخه ، عالى افندى محمد پاشا ايله قره‌كوز پاشانك هرسك اوغلنى براقه‌رق قاچدقلرينى سويلدكدنصكره شوئى علاوه ايديبيور : « وقتاكه بددلان پروا محمدپاشا وقره‌كوز پاشا وانلره متابعت ايدن امرادر دولته كلديلر بين‌الاعيان بددعا ونفرين بى كرانلدن صكره قره‌كوز پاشا ومحمد پاشا ابن حضربك تحقير وتشهير قلنوب مخذولاً رد اولدى و انلره اشاى جنكده موافقت ايدن امرايه كونا كون مواخذه وسياستلر روا كورلدى واول زمزه‌دن بركيمسه ايلروكلدى بين‌الامرا شرمنده وخجلت‌زده اولوب معارك ومحافلده بريسى كورو- شمدى » . عالى بووقعه‌يى ٨٩٠ سنه‌سنده كوستريبور . — منجم باشى ، جلد ٣ ، صحيفه ٤١٦ — صولاق زاده ٨٩٢ سنه‌سنى كوستريبور ، صحيفه ٢٩٩ — هامر ، جلد ٤ ، صحيفه ١٩ — سجل عثمانى ، جلد ٤ ، صحيفه ١٠٦ ، بوجنكده لالاحمد پاشانك دخى اسير دوشديكنى سويليور ايسه‌ده تاريخلرده بويله برقيد يوقدر .

[٢] تاج التواريخ ، جلد ٢ ، صحيفه ٦٣ — منجم باشى ، جلد ٣ ، صحيفه ٤١٥ — هامر ، جلد ٤ ، صحيفه ٢٩

[٣] تاج التواريخ ، جلد ٢ ، صحيفه ٦٨

[٤] تاج التواريخ ، جلد ٢ ، صحيفه ٢١٧ — نشانجى ، صحيفه ١٨٣

جامعی قربنده‌کی تربه‌ده مدفون اولوب اولمدیغی تدقیقه شایاندر[١] . زیرا تربه‌نك باغچه‌سنده محمد پاشانك مدفنی اوله‌رق برقبر کوستریلورلرکه ١٣٠٦ سنه‌سنده متولی طرفندن تعمیر اولنه‌رق اوزرینه مجدداً منظوم برکتابه حك ایتدیریلمشدر . مذکور کتابه‌نك باش طرفلری شویله‌در :

— ٦ —

محمد پاشا ابن خضر پاشا | وزیر اعظمی بایزید خانك | آماسیه شهرینی احیا ایدوبدر | که تقسیم اولمده احسانی انك | طقوزیوزده ایمش تاریخ فوتی | الخ الخ

سلطان سلیم خان اول دورینك وقایع عظیمه‌سندن اولوب ٩٢٠ سنه‌سی رجبنه تصادف ایدن چالدران جنگنده شهید اولان امرای عثمانیه میانده برنیکده بکی یوركوچ اوغلی اسکندر بك ایله دیکر بریو کوچ اوغلی محمد بكك دخی بولندیغنی مورخلر قید ایتمشلردر[٢] . بونلرك یوركوچ پاشا احفادندن اولدقلرینه شبهه ایدیله‌مز[٣] .

یوركوچ پاشانك آناطولیده اجرای حکومت ایتدیکی حوالیده دها برچ ق آثاری . لمق محتمل اولدیغندن کرك بونلرك وکرك وقفنامه‌لرینك تدقیق ونشرینی واشبو مقاله‌مزده‌کی خطا ونقصانلرك تصحیحنی ارباب معارفدن تمنی ایدرز .

خلیل ادهم

---

[١] حسین افندی تربه‌ده محمد پاشانك مدفون بولندیغنی وقیوسنده یازیسی دخی اولدیغنی بیان ایدیور ایسه‌ده بز یازی‌یی کوره‌مدك حالبوکه محمد پاشانك بالاده درج اولنان مزار کتابه‌سنی کوستریلن یرده استنساخ ایتدك . اسکی طاشك نصل اولدیغنی اکلایه‌مدم . بومنظومهٔ جدیده‌نك مضمونی ایسه یاکلشدره‌ینه مشارالیه حسین افندی خضر پاشانك تربه خطیره‌سنده یاندیغنی وسنك مزارده یازیسی دخی موجود اولدیغنی افاده ایتدی ، بز بونی کوره‌مدك .

[٢] تاج التواریخ، جلد ٢، صحیفه ٢٦٦ و ٢٦٨ — صولاق زاده بونلردن ایکنجیسی ایچون یوركوچ اوغلی اسکندر بك دیور، صحیفه ٢٦٧ و ٢٦٨ — هامر، نیکده بکی یوزبك اوغلی اسکندر بك دیه یازیور ، جلد ٤ ، صحیفه ٤٣٢ ، نوط ٢٦ — سجل عثمانی ، جلد ٤ ، صحیفه ٦٥٢ ، یوركوچ پاشا اولادندن برمحمد بكك امرادن اولدیغنی و ٩٢٠ ده ایران حربنده شهید وشدیدکی قید ایتمشدر .

[٣] حسین افندینك تتبعاتنه نظراً یوركوچ پاشانك ایکنجی زوجه‌سی اولا شاه بولا خاتوندن اولان اوغلی یونس بكك اوغلی اوروج بكك اسکندر بك اونیسن بك نامنده ایکی اوغلی وار ایمش .

فوائد غزا

اون برنجی عصرده بزده حیات جندیانه

المه یازمه برکتاب لجدی . بوکتاب بهر صحیفه‌سی اون بشرسطرلی ، اولدقجه کوزل نسخ یازیلی ۷۶ یاپراقدن عبارتدر . صوك یاپراغنده فنا بر عربجه ایله ناسخی کندیسنی شویله بیلدرییور : « سوده السید محمد خلوصی فی بلدة قره‌حصار شرقی اللهم حرم لحم کاتبه من النار. ۱۱۰۱ » کتابك کاغدی طایانقلی آبادی اولدیغی کبی جلدی غایت کوزل ، عادتا قدیمه کبی بزم اسکی یرلی مشینیدر . باش واوچنجی صحیفه‌لرینه مذهب جدول چکلمش وباشنه آلتون صویی ایله برچفت نار رسم ایدلمشدر .

کتابك مؤلفی کندیسنی شویله‌جه تقدیم ایلیور :

« بوفوائدوقواعدك مؤلفی افقرالعباد واحقرالاجناد سرسلاح‌شوران عثمانیان مصطفی اغا المتفرقه‌الشهیر بقپوآغاسی قولی بوتحریر وتألیفی ترتیب ایلیوب فوائد غزا دیوآد ویروب فقیرانه کندو خاك مولدین بیان ایدوب ایدرکه اصلمز اول جنك جویان نسلندن اولور خاك مولدمز بو ادبیات ایله تصریح اولنمشدر :

بیت

آرنود خاك اولپدر خاکم
کمسه‌دن یوقدر هنرباکم
دوقه‌کین طاشلی برك کوهریم
غازیانك هنر وسروریم
هرکمه صنعت اولدی فن غزا
اصلمز وارث اولیور کویا . »

بوندن برصحیفه دها یوقاریده : « فقیر کفره ا لادنه‌که انعم‌الله علیهم

شرف اسلام ایله مشرف اولمشلردر قتی چوق کمسه‌لره بوسلحشورلق هنرن تعلیم ایلمشمدر آنلارکه اصلنده قلج اولوب بابالری قلج اری ایسه آنلاری قابل بولدم. سهل سعی وهمتله مرتبهٔ مردانه واصل اولدیلر وآنلارکه اصلنده قلج اولمیوب مثلا چفتجی طائفه‌سندن اولدیلر ، آنلرده کرچك بنی آدمدر ، انساندر شانلرنده قابلیت واردر اما چوق زحمت چکمك کرکدرکه تربیه ایله جمیع اعضاسی سلاح ایله مربا اوله .... فقیر عالم جهالتده ، سن صباوتده کفره دیارنده ، والدمز دارنده ایکن کوندزین پیشه‌مز وکیجه‌ده اندیشه‌مز دائما اوق آتمه‌ده ایدی ؛ زیرا اول دیاردده عادت بویله‌درکه هرکس اوغلن آلوب نشانکاهه کتورور ، تخمیناً اللی یای بوی اوزاق یرده عملدن قالمش براسکی قالقان ویا اکا بکزر برعلامت دیکوب بحث خصمانه برله اوق آتورلر بوکره هرقنغیسنك اوغلو اول اوررسه سائرلر اوزرینه ناسی [١] اولوب مشهوراولور . »

مؤلفمزك شوافاده‌سندن کندیسنك دوقه‌کین بلادندن ودوشیرمه افرادندن برذات اولدیغی آکلاشلدیغی کبی اوزمانکی آرناود تربیه‌سی‌ده معلوم اولیور .

شمدی اثر ومؤلفی حقنده‌کی بومعلوماتی کافی کوره‌لم ، شوزمانده‌ده ایشمزه یارایه‌جق یرلرینی نقل ایده‌لم :

اوچنجی صحیفه‌ده: « اهل سیفدن اولان غزاته لازمدرکه دائما اسباب جهاد ایله مقید اولوب اولاد واتباعنی دخی بوفنك تحصیل وتکمیلنه تحریص ایده » کوزل نصیحت دکلی ؟ یدنجی صحیفه‌ده : « علی کل حال غزاتدن اولان مرد سلاح استاده مراجعت واسباب سلاحك تحصیل وتکملنه مباشرت لازمدر ؛ زیرا اعدا عسکری ایله مقابل اولندقده محل محاربه‌ده هربرسلاحك بریری کلور ، کاه واقع اولورکه چابك لوغیله بر ساعتده جمله‌سیله دور ایدوب جنك ایلمك لازم کلور . بویله محلده مرد

[١] ناسی، صاحبسز، سربست کبی معنا افاده ایده‌جك برترکیب سقیمدر.

قتال هر برسلاحه معتاد اولوب قتی چاپك دست اولمق کرکدرکه خصمه غالب اوله ». صحیفه ۹ ده : « یکیت سلاح قوللانمه‌سین بلدکدن صکره بلطف‌الله تعالی مخنث اولمق احتمالی یوقدر .

بیت

جوانی چوکیرد کمانش بدست
نه از شیر ترسد نه‌ازپیل مست

صحیفه ۱۳ ده : « هرکس ماخلق له‌ده استخدام اولنه عسکریدن اولان رجال هیچ اولمزسه باری یکا یك خصمندن دونمه‌مك کرکدر . بیك سکز تاریخنده واقع ایوار سفرینه کلن قرم خانی مرحوم غازی کرای خان رحمه‌الله‌دیرایدی‌که کامل اوچ بیك جندی‌یه مالك اولیدم‌که بیکی صاغه وبیکی‌ده صوله و بیکی ایلرویه اوق آتالار ایدی عجم شاهنی واروب دوتمغه بکا عسکر یتر ایدی دیو تمنی ایدوب آه ایدردی . »

صحیفه ۱۷ ده : « معلوم اوله‌که مصر دیارنده چراکسه زمانده سلحشورلق هنری برمرتبه‌ده رونق بولوب اعتباری وار ایمش‌که عموماً قول طائفه‌سی سلحشور اولوب مادام‌که یکیت سلحشور اولمینجه خنکار قوللاوغنه کیرمزایمش، ارباب‌سلاح جمله‌سی‌اولادینی کوچکدن علم‌وکتابت ایله تأدیب ایلدکلری کبی بیوب آته بنمکه و قلنج قوشانمغه قادر اولدقدن صکره کذلك سلحشورلق وفارسلك یولیله تعلیم ایلیوب مرتبهٔ مردانه واصل اولنجه اسباب حرب ایله تربیه ایدرلر ایمش . مصر قوللری هرقنی دیارده آکلسه مصر جندیسی ! دیه تعبیرایلدکلری بومعنی‌در . پس امدی بنی آدم ینه اول‌طائفه‌در ، رجال ینه اول‌مقوله رجالدر . یاشمدی نیچون بوآداب وارکان کوزدلیه ؟ دیو سؤال وارد اولور . حال بوکه بومعنا دین ودولته ودنیا وآخرته لازم معنادر ، آنده واران حاکملرالله‌لرنده ، کندولرك پیشه‌سی وماخلق‌له‌سی اولمینجه کوج اولور . اول زمان حکام تعمیردیارایله مقید اولورلردی. شمدیکیلر

یالکز همان تحصیل دیارایله مقید اولورلر. آنی بلمزلرکه تعمیرده تحصیل دخی آسان وجهله میسردر .

«والحاصل مملکت رجال ایله ورجال مال ایله ومال رعیت ایله رعیت عدالت ایله اولور . پس امدی بومبارك غزا هنری چرا کسه‌دن صکره کاه کمال مرتبه رونق ورغبت بولمشدر ، کاه کساده دوشوب تمامیله فراغت وفراموش اولنمشدر . حقیر ایکی عصر ینه یتشدك ، رونقینه وکسادینه. کمالیله اعتباری زماننده مصرده شاکرد ایدم ، اول مبارك عصرده جمله وزرا ووکلا وبکلر وبکلربکیلر واوزنکی آغالری وقول طائفه‌سی عموماً اسباب سلاح ایله مقید اولوب سلحشورلق هنری برمرتبه‌ده شهرت بولمش ایدی که خام دست فارس اول زمانده قتی آزدن آزایدی ، زیرا خام دست قالمق ارباب سعیدن اولان رجال آراسنده قتی عیب ایدی ؛ مکرزن حامله وش اولان دونمکی طائفه‌سندن اوله. اول روزکار موافق کارده هرجنس هنرك هنری زمانی ایدی . اول زمان شریف مرحوم ومغفورله سریر سلطنتده وتخت حکومتده اولورکن سردار تعیین ایدوب قوللرن کوندروب عجمی فتح ایدن مرحوم سلطان مراد [١] خان نورالله تعالی مرقده حضرتلرینك زمان شریف لری ایدی . ومصر حاکمی مرحوم مسیح پاشا [٢] ایدی . آندن صکره مرحوم آغا حسن پاشا [٣] اولدی . ایکیسی ینه خادمان حرم همایون اغوات طائفه‌سندن خزینه‌دار باشیلغندن چیقمه ایدیلر . هربری مقام حکومتده رأی وتدبیرده آصف نظیر وعلما وصلحادن نصیحت پذیر وغزات ومجاهدین ایله مشاوره کیر اولوب هرکسی ماخلق له‌ده استخدام ایدوب بو اوچ فرقه‌که سیف ، قلم ورعیت‌در ، هربری صفا ، خاطره مالك وطریقنه سالك اهل سیفدن اولان جمله مصر قوللری وپاشا قوللری ومصر بکلری وبکلر

[١] سلطان مراد خان ثالث
[٢] خادم مسیح پاشا درکه مصرده والیلکی ٩٨٢ دن ٩٨٤ سنه‌سنه‌قدردر
[٣] خادم حسن پاشادرکه ٩٨٨ دن ٩٩١ ه قدر مصر والیلکی ایتمشدر.

قوللری عموماً اسباب حرب ایله اولوب بعضیلرینه جندی باشی کندی واروب تعلیم ایدردی وبعضیلرینه خلیفه‌لر تعیین ایلیوب تکمیل ایلرلردی . جمله‌سی اهل سلاح اولمغیله دین ودیانته یوز طوتوب اهل صلاح اولوب هرقنغی سفره وارسه‌لر ایدی منصور ومظفر اولورلردی .

اول زمان قزل باش سفرینه مرحوم قره مصطفی پاشایه بشیوز مصر قوللرین تعیین ایدوب کوندردیلر . واروب اصل اولدقلرنده جمله‌سی قرمزی شلوارلر ایله مسلح آتلرینه سوار وصف پیکارده برقرار اولوب همان اول حمله‌ده هیبت وصلابت برله قزلباش عسکرینه هجوم ایلدکلری برله قزلباش عسکری جمله‌سی قرارلرن فراره تبدیل ایلیوب یوز چویروب منهزم اولدیلر . عسکر اسلام اسلام پادشاهنك خیر دعاسی برکاتیله ومصرده یتان اولیاالله همتلریله مصر قوللری سبب اولور . عسکر اسلام منصور ومظفر اولوب عجم شاهنك سرداری وسر عسکری اولان طوقماق خان دیمکله معروف بدبختی چوروب یوز آقاقلری اولمشدر .

بیت

چوغ اولور آز لشکریله کشی
قیرار کثرت ناسی اوکاریر ایشی

اول عصرده عسکر اسلام ایکن آز ایدی اما اوز ایدی ؛ هر بری بولیله کلوب سلاح ایله مرتب وسلاح ایله مؤدب اولمغله جمله‌سی امر پادشاهی‌یه منتظر وفرمان همایونلرینه ناظر وحاکملرینه مطیع ومنقاد اولوب هر واردقلری غزواتده قلجلری کسوب فتح وفتوح میسر اولوردی . »

صحیفه ۲۳ ده : « وفائده‌سز چوقلقدن برفساد بودرکه قول طائفه‌سنه معتاد ومتعین اولان ذخایر ووظائفی چوغتمغیله جمله‌سنه یتشدیرمیوب فائده‌سزلرك یانده نجه شمشیرزن اولان غزا ارلری آرسلان غارنده آچ یاتور کبی آچ قالیجق ارلك وبهادرلق ایله دشمان اوزرینه وارمق نجه میسردر ؟

« پس پادشاه عالمپناه حضرتلرینه ووکلاسنه برمقتضای «ولولاالسیوف والخط ط لبطلت العهود والشروط » اکر اهل سیفدن واکر اهل قلمدن دین و دولته لایق ولازم آدملر آرایوب بولوب مقام لازمده لازمی قوللانمق لازم ».

صحیفه ٢٦ ده : « آستانهٔ سعادتده سور همایونه مباشرت اولندی . ایکی یبل مقدم ذخیره تدارکی واطراف واکنافه اوقییجیلر پراکنده اولنوب وهرکیمده هنر وار ایسه هنریله حاضر اولوب استانبولده آت میداننده سعادتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینك حضور شریفلرنده ووکلاسی حضورلرنده هنرین کوسترووب ، زیرا مراد زمانیدر ، هرکس هنرینه کوره مرادین آلور! دیو آوازه اولنوب ومصر حاکمنه خط همایون وامر شریف وارد اولدی که بنفسه مصر جندی باشیسی نقدر کامل سلحدار یکیت وار ایسه آلوب آستانهٔ سعادته کله . اول زمان جندیلکه اعتبار اولمغله مصرده همان خلیفه نامنه سکز استاد سلحشور یکیت وار ایدی که هربری براقلیمه دکردی. مصر جندی باشیسنك رعایتی شومرتبه ده ایدی که مصر بکلریله حاکم مجلسنده جمع اولمق لازم کلدکده جندی باشی اولان استاد جمله بکلر اوزرینه تصدر ایدردی. وخلیفه لرك رعایتی دخی هربریسنك مرتبه سندن زیاده ایدی . مرحوم چرکس الیاس خلیفه باش خلیفه ایدی، لکن یمن فتحنده مجروح اولوب برمقدار لنکی اولمغله مرحوم درویش خلیفه ایکنجی ایکن جندی باشی کندو یرینه قائم مقام تعیین ایلیوب مصر جندیلریله آستانهٔ سعادته کوندردی ».

صحیفه ٢٩ ده : «درویش خلیفه باش اولوب مصر جندیلریله استانبوله واصل اولدقلرنده سلحشورلق هنری برمرتبه ده شهرت بولوب اعتباری وارایدی که نفس استانبولده بش یرده قباق دیکلمش ایدی : ایچروده یکی سرایده وطشره ده لنغه میداننده وکوچك میدانده وآت میداننده بولك بولك اولوب ادمان ایدرلردی » . مؤلف جریدی فائده سز وحتی

مضر کوریبور ، قبضه ایله دیزکین تعلیمنی شدتله توصیه ایلیور .

۹۹۰ تاریخنده اولان سور همایونی شویله تعریف ایلیور .

صحیفه ٤٢ ده: «کلدوك امدی ذکر اولنان سور همایونده سلاحشوران طائفه‌سی میدانی طبله‌لر ایله وتیمور آینه ایله دونادوب هرکون سحریدن آلای ایله اوق حوپارسی اوینادردی وجانبازلق اوینادردی وایکندی زمانده بیاق کوندرلکی شیاقه ایله وطویوز اویونی وصندوقه اویونی اوینادوردی » . بواویونلر آلتمش دورت کون سورمشدر . بودوکون سلطان مراد ثالث درونده اولیور .

سلطان مراد ثالث وفاتنده یرینه چیقان سلطان احمد برکره سلاحشور آرایور ، مؤلفی خبر ویریبورلر ، اوده « سکسان آلتی بندوفن » کوستریبور ؛ بودورده سلاحشورلق کوزدن دوشیور .

سلطان عثمان ثانی جندیلکه مراقی حسبیله بونی احیایه اوزنمش مقربلرندن جندی طلب ایتمش اوده مؤلفك شهسوار نام خلیفه‌سنی توصیه ایلمش . مؤلف بوشاکردین شویله توصیف ایدیبور .

صحیفه ٤٨ دن: «جمیع فنونده ماهر صاحب معلومات اولوب آت ایرلی طوررکن اوزنکویه باصمایوب قرق دورلو پرتاو ایله سوار اولمغه قادر اولوب دورت نوعی همان قولسز بوش ایر اوزرینه سوار اولوردی . بویله کامل خلیفه مزك یانجه اوچ شاکردمزی دخی آلوب سعادتلو پادشاهه ویروب هنرلرین کوسترووب سیر همایونلری میسر اولدقده استادلری کیم ایسه کلسون ، هنر کوسترسون ، دیو فرمان عالیشان وارد اولوب حضور پادشاهیده دمور آینه ایله طبله‌لرله میدان دوناتوب برقاچ بند اوق حوپاره‌سندن صکره جانبازلقده اوچ فن کوسترلمشدی : بری بایراقلی مزراق الده ایکن آت سکردوب کیدرکن اینوب بنلدی واوق یای طاپو اسلوبی الده کلیدلی حبس ایکن اینوب بنلدی وصاغ الده

بر بیراق وصول الده بر بیراق ایله آیاق اوزرینه قوشارکن صاغده‌کی ایله حلقه اسلوبی طبله آلندی . »

عثمان ثانی حضرتلرینك جندیلکده‌کی مهارتی مؤلف پك تقدیر ایدییور . وپادشاه نامنه ١٠٢٩ ده بوکتابی تألیف ایلیور .

برچوق یرلرینی عیناً اقتباس ایلدیکمز قسم ، کتابك اللی بش صحیفه سورن مقدمه‌سندندر . بوندن‌صوکره سکزنجی بابه تقسیم ایلدیکی اصل کتابه کلیور . بوراده ایشیمزه یارایه‌جق چوق شی یوقدر . آنجق بر ایکی کذارشنی نقل ایده جکز :

صحیفه ٥٩ ده : « شاکرد تعلیم ایلمکه حریص ومایل‌اولان اوستادلر قرنداشلریمز نصرهم‌الله شویله معلوم اوله‌که بومبارك غزا فننه هرطالب‌که کندونه همت ایدوب سعی وجهد ایلیه البتده مطلوبنه واصل اولورمبادکه اجناسدن برجنس ویاافرددن برفردن بواولماز دیو استثنا ایده‌سیدر جائز دکلدر » دییور وادعاسنه مثال اولمق اوزره‌ده «اکر کوربوز آدملرقابل اولمز دیرسه‌ك مصر جندی باشیسی اویله ایدی ، خفیف‌الجثه قصیرالقامه آدملر قابل اولماز دیرسه‌ك استانبول جندی باشیسی کوبك اوسته مسماسی اسمنه مطابق ایکن اقراننه فائق ایدی » دییور .

آته بینمکه ایلك اول « بابا طاشی » دنیلن برطاش اوزرینه چیقمقله باشلانیورمش.

٩٤ نجی صحیفه‌ده سلاحشورلغك دورت شرطنی صاییورکه اونلرده شونلردر :

« اولکی‌شرط بودرکه قد وقامتی کوندرکبی دوغری اوله اکرفارس واکر یاپاق اصلا کندونی بوزمیه ؛

ایکنجی شرط آرسلان باقشلی اوله ، هرایشنده حاضر باش اولوب هیبت وصلابت ایله جمله اعضاسی برك اوله، کوشك اولمیه ؛

اوچنجی شرط بودرکه کوکسی قالقان کبی ایلرو باقمق کرکدر .

اوستادلرمزدن ، رحمهم‌الله، ایشیدردك ، دیرلردی که مصر پادشاهلرندن قایتبای زمانننده قازدن باج آلمازلر ایمش ؛ محضا کوکس ویروب مردانه قوندوغندن اوتوری ،

دوردنجی شرط بودرکه هرفننده شیو دار وشیوه فروش اوله ، کوستردیکی فنی نازلی کوسترمه‌که کورن تحسین ایلیه .

بیت

طالب معرفت ایسه‌ك تعجیل
دخی آرتورمغه قیل سعی جمیل
اولین صنعتنك استادی
اهل دلادر آکلاز آدی

بوندن‌صوکره مؤلف بزم شمدی یوقلمه ورسم‌کچیدن آکلادیغمز حالی امتحان بابنده اوزون اوزادیه حکایه ایلیور . دها صوکره‌ده آته اوزنکیسز بینمك ایچون قرق‌درلو پرتاو تعریف ایلیور. برفصلده‌ده آت‌جانبازلغی حقنده بعض‌ملاحظه‌لر سرد ایدییور. برده مسابقه‌وامتحان اصولنی بیلدیردکدن صوکره خاتمه‌سنده بعض وصایا وادعیه تذکارایلیور. عسکرلکمز اول زمانلرده عملی برطرزده اولدیغندن نظریاته اهمیت ویرلمش وبومناسبتله اسلافدن بزه پك آز اثر انتقال ایلمشدر . ایشته شو توصیف ایلدیکمز اثرده او نوادردندر .

نجیب عاصم

ضربخانه‌نك احوال داخليه‌سى

ضربخانه : مديريت ، محاسبه ، كتابت ، انجمن، چشنى ، چرخخانه، سكه خانه ، آغيرتما ، سكه‌كن ؛ تكثيرخانه ، موزه ، قزان ، تعميرخانه ، كفچه ودوكومخانه‌دوائرندن‌عبارتدر .

انجمن : مدير ، ايكى‌مفتش ، محاسبه وچشنى‌وچرخخانه مأمورلريله باش‌سكه كندن تركب ايدر .

ضربخانه‌يه عائد برمعامله انجمن ايله باشلار وكفچه وچشنى ودوكومخانه وچرخخانه وآغيرتما وسكه خانه‌دن كچدكدن صوكرا ماليه قاصه‌سنه منتهى‌اولور .

سكه‌كن وتكثيرخانه معاملاتى مستقل برر شعبه حالنده‌درلر ؛ قزان وتعميرات دوائرى تذكاره شايان دكلردر ؛ دوائر سائره وظائفى لفتچه طرزنده شو صورتله ايضاح وتفسير قلنه‌جقدر .

كفچه :

ترازى ووزنه وامانت اوطه‌سى ديمكدر . بودائره درت قسمه منقسمدر : برى ميزان ، ديكرى قاصه ، اوچنجيسى آلتون وكوموش مخزنى ودردنجيسى دفتر قلميدر . مخزنده آلتون كولچه‌لريله آلتون خرده‌لرى وقلب وسيلك كموش مسكوكات بولنور . بودائره‌دن ويريلن مقبوض سند رسمى حكمنده اولوب اداره انجمننك مسئوليت مطلقه‌سنى حائزدر .

چشنى :

چشنى دائره‌سى كيمياخانه‌وعيار تعيين ايديجى‌شعبه ديمكدر . ضربخانه‌يه كتيريلن كولچه‌لر ايله خرده ورژى ، ديون عموميه ، بانقه‌لر ايله دوائر رسميه‌دن كونده‌ريلن سيلك وقلب آقچه‌لر ايكى دفعه چشنيخانه‌دن كچر :

بری حین تسلیمده وایکنجیسی ضرب عملیه‌سنك ختامنده‌در . چشنی دائره‌سی ضربخانه‌نك ناموس وحیاتیدر . چشنی مأمورینك راپوری آلنمایچه هیچ برمعامله یوروتدیریله‌مز . چشنیخانه آلتون ایچون طقوز یوز اون التی بوچوغی وکوش ایچون سکسن یوز سکسان عیارنی قبول ایتمشدر . چشنی مأمورلری غایت ماهر برکیمیا کراولوب کیمیا کتابلرنده اوقودیغمز قورون ، قوپل ، موده‌ل ، بوطون ، دوولمك ، طاولامق صارمق ، ماطراس ، آسیدفینق ، اذابه ، بانیو ، فروزه ، فرون ووزن عملیاتی غایت آچیق وسهیل‌الفهم برطرزده مشاهده اولنمقده‌در .

دوکومخانه :

بودائره ایکی بوله وآلتی اوجاغه آیرلمشدر ؛ اوچ اوجاغی آلتون ، دیکر اوچی کوموش اریمه‌سنه مخصوصدر ؛ کوموشك کولچه‌سی اولمایوب قلب وسیلك مسکوکاتك اذابه‌سیله اکتفا اولنیور ، بونك سببی دخی شودر : برزمانلر کوموش سکه کثرت اوزره ضرب ایدلمش اولدیغندن ، ١٢٩٩ تاریخلی قرارنامه ایله کوموش کولچه‌مبایعه واذابه‌سی ومسکوکات ضربی منع ایدلمشدر ؛ کموش اوقاقلق ضربی اقتضا ایتدکجه سیلك مجیدیه‌لر اذابه اولونه‌رق ضرب ایدلمکده‌در . آلتون بیك بش یوز وبیك سکسن یوز وکوموش بیك درجهٔ حرارتده ذوبان ایدر . سکسن ساعتده اون ایکی اوجاق یاقمق قابل ایکن درت اوجاقله اکتفا اولنیور ، زیرا اوجاقجیلر شدت حرارتدن بی‌تاب قالیور . آلتون ایچون یکرمی بش بیك وکوموش ایچون سکسان بیك درهم کولچه ویا خرده تراکم ایتمدکجه اوجاق یاقدیرلماز ، زیرا مصرفی قوروماز ودوکومخانه ایله چرخخانه‌نك عملیاتی نقابل ایله‌یه‌مز ، اریدیلن کوموش وآلتون کولچه‌لر (سبیکه) حالنه قونیر وبوصورتله چرخخانه‌یه کونده‌ریلور ؛ برسبیکه اوتوز سانتیمترو طولنده وبش سانتیمترو عرضنده وئخنی‌در . هر اوجاق معدن وقوق

كومورى ايله يانار اوجاغك حال فعاليته كلمسى ايچون اون غروشلق كموره احتياج واردر. دوكومخانه معاملات ضربيه‌نك برنجى درجه‌سنى تشكيل ايلديكى ايچون دوكومخانه درونده دائما برمفتش بولندير يلور .

چرخخانه :

دوكومخانه‌دن كلن سبيكه‌لر حاده‌دن كچيريلور وبر بوچوق مترو طولنده وبش سانتيمترو عرضنده اولمق اوزره لوحه حالنه قونيلارق بونلره تل نامى ويريلور ؛ تللرك اينجه‌لكى حاده ماكنه‌سنك يانده بولنان مسطره ايله تعيين اولنور . چرخخانه‌ده اوچ حاده بولنديغى ايچون ساعت‌باشنده قرق اللى تل اعمال اولنور ايسه‌ده بونلرك هربريسى ميزاندن كچيرلديكى ايچون زمباره كچ توزيع ايديلور ؛ زمباره ويرلن تللر قبول اولنان سكه‌نك بويوكلكنه كوره كسيله‌رك سپته‌دوكلن يووارلاقلره (پول) ودليك دليك قالان تللره (خرده) تسميه قانور . خرده‌لر وزن ايله دوكومخانه‌يه اعاده ايديليورايسه‌ده پوللر چرخخانه‌نك بركوشه‌سنده صره‌وارى ديز چوكوب پول تارتان ميزانجيلره بالتسليم بونلر آچ وطوق وتام اولان پوللرى آيرى آيرى كاسه‌لره وضع ايدرلر ؛ (آچ) وزنى اكسيك و (طوق) وزنى زياده و (تام) وزن نظامى‌يى حائز اولان پول ديمكدر . آچ ايله طوقلر تللر ايله برابر دوكومخانه‌يه وتاملر كنارجى‌يه ويريلور ، كنارجى پوللرك كنارينى ماكنه ايله تعيين ايلدكدن صوكرا چرخخانه عمليانى ختام بولمش اوليور . چرخخانه ضربخانه‌نك اك كنيش دائره‌سى اولوب ميزانجيلر ايله برابر ادخالات واخراجات دفترى‌طوتيليور وخرده‌ايله طوق وآجلربودائره‌يه مخصوص اولان قاصه‌يه قونيليور ؛ زحمتك اك بويوكى تل ميزانجيسنه عائددر ؛ بومأمور ساعتلرجه ترازونك كفه‌لرينه باقمايه مجبور اولديغى كبى شو ايكى جدولى‌ده حفظه مأموردر :

نوعی پاره غروش	مسکوکات تداولیه سلندر قبا	مسکوکات تداولیه سلندر اینجه	زینت آلتونی سلندر قبا	زینت آلتونی سلندر اینجه	
٥٠٠	١٠٠	٨٥	٥٥	٣٩	١,٢٥
٢٥٠	٨٣	٦٨	٣٨	٣٦	٠,٦٨٠
١٠٠	٥٥	٤٢	٣٠	١٦	٠,٤٤
٥٠	٤٥	٣٤	٣٠	١٢	٠,٣٦
٢٥	٣٥	٢٣	٣٠	٩	٠,٢٧
١٢ ١/٢			٣٠	٨	٢٢

کوموش

نوعی پاره غروش	مجیدیه واقسامی سلندر قبا	اینجه	برمیلیمترونك یوزده برحسابیله	
٢٠	١٣٠	٨٧	٢,٥٢	
١٠	١٢٥	٨١	٢,٠٩	
٥	١٠٥	٥٣	١,٣٧	
٢	٧٥	٣٧	٠,٩٢	
١	٦٠	٢٧	٠,٧٠	
٢٠	٤٠	١٨	٠,٤٧	
١٠	٧٥	٣٦	٠,٩٥٥	مغشوشه
٥	٦٠	٢٦	٠,٦٩٠	

آغیر تما :

چرخخانه‌دن چیقان پوللر آغیر تما دائره‌سنه کونده‌ریلور ؛ بوراده پوللر اوزرینه بش عملیه یورودیلیور : طاولامق ، زاجلاتمق ، صودن کچرمك ، طالاشه قویمق وطاوایه آتمق .

طاولامق : پوللری قیزغین فرونه قویوب اون بش دقیقه

براقمقدر ، بوندن مقصد آلتون وكوموشك سرتلكنى كيدرمكدر زاج كموش ايله آلتونى آغيرتر فقط كموش يالكز زاج ايله آغيرمايوب زاجدن صوكرا شراب تورتوسى دولابنده‌ده چاقالانير . زاج هرايكى نوع سكه اوزرنده بر قوقو براقديغى ايچون بر قاچ دفعه‌صيجاق صوده چالقانمق ايجاب ايدر . طالاش معادنك صويغى جذب وطاوارطوبتى كليامص ايدر .

سكه خانه :

اصل ضربخانه ده‌نيلن بوسكه‌خانه‌در ، بوكا ضرب دائره‌سى دخى ده‌نير . بورايه تميز اولارق كلن آلتون وكموش پوللر فشنك فشنك اولارق اسطوانه‌لره ويريلور وطغرالى يازيلى اولدقلرى حالده تكر تكر سپتلره طوپلاتديريلوب بعدالتعداد سكه خانه قاصه‌سنك طوربالرينه دولديريلور وصيقى برحساب طوتيلور ؛ خزينه بوقاصه‌دن پاره آلير . قاصه درت پارمق قالينلغنده بر دمير قپو ايله قپانيور ؛ پوللر ضرب ماكنه‌لرندن كچيرلمه‌دكجه سكه قيمتى حائز دكلدرلر .

١٢٥٧ [١٨٤١] سنه‌سنه‌قدر بزمسكوكات چكيچ ايله ضرب اولنيوردايدى ١٢٥٨ [١٨٤٢] ده (بالانسيه) يعنى رقاص اصولى و ١٢٧٠ [١٨٥٣] ده سكه‌خانه‌ماكنه‌سى (پره‌س مونه‌تر) و ١٣٢٦ده اصول جديده اوزره اوچ ماكنه‌دها علاوه قلنمشدر .

سكه كن :

سكه كن دائره‌سى ايكى يه منقسمدر : برى نقش وحك وديكرى فطوغرافخانه‌در . سكه كن مسكوكات ايله مداليه‌لرك شكل وزينتى ترتيب وتنظيم ايدن مأموردر . بوذات قريحه‌سندن بر بويوجك كاغد اوزرينه بر رسم ترسيم ايله بونك كوچك برمقياسده اولارق فطوغرافى چيقاريرر وذات شاهانه‌يه تقديم اولنمق اوزره ضربخانه مديريتنه توديع ايلر . بعضاً برسكه ايچون اوچ درت نمونه ياپيليور ؛ انتخاب اولنان نمونه اعاده اولندقده سكه كن باشى وياخود رفقاسندن برى طرفندن سكه تعيير اولنان

وبرپارمق اوزونلغنده واسطوانى برشكلده اولان برچليك پارچه‌سى اوزرينه حك ايديلوب تكشير دائره‌سنه تسليم اولنور . سكه‌كن افنديلر هم خطاط ، هم رسام وهم فطوغرافجى اولدقلرى ايچون من القديم مرعى الخاطر ذوات صره‌سنده‌درلر . سكه‌كنلرك حك ، زمين ، بالق صيرتى وايپلك ناميله درت نوع قلمى اولوب بو دمير وايچه قلملر ايله مسكوكات سطحلرنده دفنه ، باشاق ، ترتر ، قوردون ، ييلديز ، يازى ، تاريخ طغرا اشارتلرينى حك وترسيم ايليورلر .

تكشير خانه

تكشير خانه‌يه اعمالاتخانه دخى ده‌نيليور ، بودائره سكه‌كنلكك برشعبه‌سيدر ؛ رسم ونقش اولنان سكه ويامداليه‌نك چليك اسطوانه اوزرنده‌كى نمونه‌سى اعمالاتخانه‌يه كيدر واوراده مذكور اسطوانه‌يه كوره برقاچ اسطوانه ياپديريلوب ضرب دائره‌سنه توديع قلنور . يكى اسطوانه‌لرك اعمالى ، دستره . طورنا ، جندره ، اوجاق ، ايكنجى طورنا ، صو ، جلا عمليه‌لرينه تابعدرلر ؛ بوعملياتك هربريسى براعتناى تامه محتاج اولوب هدف ومقصد ديشى وارمكك اولارق غايت ثابت ولايتغير نمونه‌لرچيقار - مقدر ؛ ديشى ، چوقورلى وارمكك ، قبارتما خطوط ونقوشه اطلاق اولنور . تكشيرخانه‌ده مسكوكات قديمه‌نك چليك وآلچيدن يووالرى يعنى نمونه‌لرى بردولابده محفوظدرلر .

موزه (ضربخانه) :

ضربخانه موزه‌سى بزده وآوروپاده باصيلان مسكوكات ايله مداليه وقائمه قالبلرينى وقلبزنلردن آلنان آلات وادواتى ومسكوكاته دائر ترجمه وانكليزجه وفرانسزجه اولارق برقاچ اثارى حاويدر ، دائره اولدقجه مزين وجامكانلر بويوك اولوب ديوارلر بعض فرامين ايله تزيين ايدلمشدر .

الك مهم مسكوكات قوللقسيونلرى :

(١) ادهم پاشازاده مرحوم غالب بكك ورثه‌سندن بيك ايكى يوز ليرايه النان مسكوكات عثمانيه قوللقسيونى ؛

(٢) يىنه مرحوم مشارالهك اوغلى مبارك بكدن ايكى يوز اوتوز ليرايه النان مسكوكات سلچوقيه قوللقسيونى ؛

(٣) ضربخانه مودلجيسى رسام مسرور عزت بكدن سكسان ليرايه آلنان مسكوكات تركمانيه قوللقسيونى ؛

(٤) ١٣٠٠ سنه‌سندنبرو هرسنه تخصيص قلنان آلتمش ليرا ايله ثيمدى يه قدر تدارك اولنه بيلن مسكوكات اسلاميه ومداليه‌لرومسكوكات اجنبيهٔ حاضره.

ضربخانه‌نك صوك مديرلرى :

اسامى	تاريخ تعيين
قازاز ارتين	١٢٤٨—١٢٥٦
دوز اوغلى هوجه آغوب چلبى	١٢٥٦—١٢٦٨
دوزاوغلى برادرى هوجه مهران بك	١٢٩٦
توفيق بك	١٣٠٠
حافظ سعيد افندى	٢٠ كانون ثانى ١٣٠٠
سليمان سودى افندى	١٩ تشرين ثانى ١٣٠١
حاجى راشد افندى	١٧ مارت ١٣٠٤
كامل افندى	١٢ تشرين اول ١٣٠٤
حقى بك	٢ آغستوس ١٣٢٠
فريد بك	١ شباط ١٣٢٥

قوزان متصرف اسبق

موسى كاظم

(صینغین دونانما) حربی اوزرینه بعض وثیقه‌لر

اینه‌بختی [له‌پانتو . فی ۷ تشرین‌اول سنه ۱۵۷۱] بوزغونلغمزی بیلمین، حکایه‌لرنده اکسیك قالان یری یوقدر. جهان تاریخنك اك بویوك وقعه‌لرندن بری اولان بوحرب اوزرینه مورخلر، عسکرلر، دیپلوماتلر، شاعرلر رساله‌لر طولدرمشلردر. آرتق بزده بونلری تکرار ایتمیه‌جکز ، یالکز قیدلرمز آراسنده چیقان ، بوتون کتابلرده کورلمین بر وقعه‌یی بیلدیره‌جکز . وقعه کوچك ، آمانه‌یه یاردیمی اولدیغی دوشونیلیرسه ایچه بویوك اولدیغی آکلاشیلیر .

دهادولت قبریس‌فتحنه حاضرلانیرکن وندیکلیلر(مانیوط [۱]) لری قیشقیرتمش وعصیان آتشی، آز چوق، بوتون (موره) یه بولاشمشدی. ایشته بوصرده (پاطراس[۲]) متره‌پولیدی(یرمانوس) دنیلن برپاپاس بویوك اویون اویناپور ، دشمنه جاسوسلق ایدییور؛ (آندریادوریا) نك یکنی ، اووقت جنوه آمیرالی ، (جانه‌تینو دوریا) ایله مکتوبلاشیور . سردار (پرتو)، قپودان (مؤذن اوغلی علی) پاشالرك، قاسم یاقلاشدی‌دیه

---

[۱] موره‌نك اوچ برونجدن اورته‌ده‌کی (ماتابان) اوزرینه‌اوزانان وبك‌اسکی زمانلرده (تای‌گه‌توس) دنیلن صارپ، یالجین صرتك آدی برجه (مانیا طاغی) اولوب ، خلقنه‌ده (مانیوط) دیرز .

طوپراغی برقاریش، حلقی برآووج اولان‌بویر اوته‌نبرو اطاعته آلنه‌مادی. آره‌صره . قپودان پاشا آوه چیقارجه‌سنه بورایه کیرر . یاقوب بیقار، کورکجی اسیری سورر ، کچر ، کیدردی . طوپراغی ویرکوسز اولمسندن بورایه بایاغی بریانان یرکی باقیلور کیمسه آلدرماز ایدی . ایشته مانیوطلر بو یوزدن صوك یونان انقلابنه قدر پاشادیلر .

[۲] (پاله‌اوپاترا) که (اسکی پاطراس) دیمك اولوب شیمدیکی (پاطراس) اووقت بونك اسکله‌سی ، یکی برقصبه‌در .

سنجاق عسکرلرینه اذن ویردیکنی ، دونمانی دشمن قارشوسنده یاریم قولونا حالنده براقدیغی طویان دشمن برقاتدها یورکلیور .

وثیقه کندی کندینه حکایه‌یی آکلادیر :

وثیقه — ١

« موره بکنه حکم‌که

« حایا موره محرری اولان مولانا محی‌الدین مکتوب کوندروب بالیه بادره مدره‌پولیدی اولان یرمنو نام راهب قرنداشی اوغلی دمترا کی ولداستماد قره‌یانی نام ذمیلرله کفار خاکساره تابع ویکدل و یکجهت اولوب دوربا ایله ومانیه عاصیلریله خبرلشوب مکتوبلر کوندرمکدن خالی اولیوب بودفعه دونانمهٔ همایون بادره‌یه کلدکده کیلرده عسکر یوقدر قادرغه‌لر حالی‌در کلمسن دیو خبر کوندروب وکیدولری دخی سنجاقلر حاضر ایدوب توابع ولواحقلریله حاضر ومهیا اولوب ومزبور مدره‌پولید وقره یانی جنك کونده قدیمی عادتلرینه مخالف کلیسالری اولوب ضیافتلر ایدوب وزادوزو ده‌لر احضار ایدوب ممکنیته احتلال ویروب اطراف واکنافه خبرلر کوندردوکنه اعیان ولایتدن بش نفر کمسنه وغیریدن جمع کثیر کلوب ولایتمز سرحد ومخوف یرلردر مزبور خایلرك حقلرندن کلنورسه مملکت و ولایتك اصلاحنه واهل فساد اولانلرك حرکت ایلمه‌لرنه سبب‌در دیو عرض ایلدوکی اجلدن بیوردوم‌که واردوقده اصلا تأخیر وتراخی ایلیوب مزبورون ذمیلری الهکتوروب سیاست ایلیوب امر شریفم یرینه واردوغین عرض ایلیه‌سن . فی ٢٨ شوال سنه ٩٧٩

آشاغی وثیقه ینه مانیه عاصیلری اوزرینه‌در . عاصیلرك وبزم حالمزی پك کوزل کوستریبور .

وثیقه — ٢

مزستره بکی علی‌بکه حکم‌که

سدهٔ سعادتمه مکتوب کوندروب مقدما دونانمهٔ همایونله مانیه‌یه اوغرانلدقده فوقه اوغلی دیمکله معروف مانیه عاصیلرندن برمعون دوتولوب قلعهٔ قرون‌طوپجی باشیسی یوسف وقلعهٔ مزبوره متمکنلرندن صاری علی‌ده اولوب کیرو مانیه‌لویه صاتمق استدوکلرین اهالیٔ مزستره‌نك اکرزغما وسپاهیلری واکر سایر حاقی‌در خبرالدقلرنده جمله‌سی سکاکلوب مذکور کافرمانیه عاصیلرینك سرداری اولوب

طل وعلم ایله چیقوب مقدمامانیه‌ده بنا اولنان قلعه‌یی ملعون مزبور غارت ایتمشدر جمله فساد بونك تحریکی ایله اولمشدر شویلکه اول کافرینه مانیه‌یه صاتلوب سیاست اولنمیه ممالك محروسه‌یه کلی ضرردر دیدوکلرینی بلدردوکك اجلدن بیوردوم که واردوقده تأخیر ایتمیوب ذکر اولنان کافر اکر مزبورلرده‌در واکر اخرده‌در هرکیمده ایسه الندن الوب سیاست ایتدروب وامرم یرنه واردوغنی یازوب بلدوره‌سن شویلکه غیبت ایتدروب ویاصاتمش اولالر اکا اولاجق سیاست انلره اولمق مقرردر تسلیم ایتمکده تعلل وبهانه‌ایلیه‌لر ومانیه عاصیلری کرکی کبی تخویف اولنماغله امان دیلیوب ولایت نهب وغارت اولنمه‌دن خلاص اولمشکن کفارخاکسارك اخلالیله کیرو عصیان اوزره اولوب هرجانبه هجوم وغلبه ایلیوب مضایقه ویرمشلردر ولواء مزبورك انجق التمش نفر سپاهیسی اولمغله یانمزدن عسکری تفریق ایدوب برجانبه کوندرمکه جرأت اولنماز دیوبلدر دوکك اجلدن موره بکنه معاونت ایلیه‌سن دیو حکم یازیلوب سکا ارسال اولنمشدر اول امرهمایونمی مومی الیهه ایصال ایتدیروب دخی لازم اولدقجه ادم کوندروب مملکتك ضبط وخراستنده واعدای بدرانك دفع مضرتی بابنده اقدام واهتمام ایلیوب العیاذ باه غفلت ایله اعدادن بریره ضرر وکزند ایرشدرمکدن زیاده حذر ایده‌سن فی ١٠ شوال سنه ٩٧٩

ایکنجی : حربك پك قیزیشدیغی برصره‌ده جزایرغرب بکلربکیسی (اولوچ علی پاشا) کندی قادرغه‌سیله مالطه قپودانه‌سنك باشترده‌سنه صاریلوب سوندیره‌رك اله کچیرمش ویدکنه باغلامش ایدی . اوروپالیلر دییورلرکه « اولوچ علی کمی‌یی آلدی ، اما غلبه‌نك خرستیانلره کچدیکنی کورن پاشا بونی براقوب صاووشمش، ویالکز مالطه‌نك بویوك (سان‌ژان) باندیره‌سنی کوتوره بیلمشدر » . اوزمانك بوتون مورخلرینك روایتنی طوپلایان انکلیز (مورغان) ده بونی سویلرکن، معترضه ایچنده، پك قابالی اوله‌رق «بعضلرینه باقیلورسه اوکون تورکلرك النه کچن تك کمی بوایدی» دییور کچیور .. بزم بعض تاریخلرمز اولوچ علی پاشانك طوتدیغی کمی‌یی ایکی‌یه بیله چیقارییورلر. ایشته بونك اوزرینه قیدلرده بولنان وثیقه‌ده شودر:

وثیقه — ٣

سابقا جزایر غرب بکلربکیسی حسن پاشایه[ ] حکم که

بوندن اقدم دونانمهٔ همایون سفرنده واقع اولان محاربه‌ده جزایر بکلربکیسی

---

[١] بارباروسك اوغلی‌در .

علی دام اقباله الدوغی مالته قپودانلك باشتردەسنه عسکر کیروب فتح اولندقدن صکره قلیچ خوفندن دریایه دوشن کافرلردن سنکله اوغلوك کیمسنه التی نفر قوالر کافرلردن غیری اوتوز قرق نفر کافرلر کیروب الآن سیزده اولدوغی اعلام اولنمغین میری ایچون تسلیم اولنمەسن امر ایدوب بیوردوم که واردوقده تأخیر ایتیوب سنك واوغلوك کیمسنده اولان ذکر اولنان کافرلری امر شریفم موجبنجه میری جانبنه تسلیم ایلیوب تعلل ونزاع ایتیەسن وتسلیم اولنان کافرلرك اسملرك دفتر ایدوب دفترینی بیله ویرەسن .

فی ٢ شوال سنه ٩٧٩

آشاغیکی وثیقەده اوحربده یارارلق کوسترن بعض بیکیتلرك ترقی ، یعنی ترفیعلرینی کوسترییور . بونلر دن یالکز (آرناوودلی) بی طانیورز . مرحوم قلیجك کتخداسیدر . (مراد رئیس) ایسه ردوسده یاتان مشهور (غازی مراد) در .

وثیقەنك آلت یانی صوتوللی‌نك برآلتی آی ایچنده حاضرلادیغی ایکی یوز تکنەلك دونانمانك نصل ترتیب اولندیغنی وهرحالده اووقتلرده کی نظامی کوسترر اولدیغندن اولدقچه ذکری واردر .

وثیقه — ٤

قپودانه حکم که

درکاه معلامه مکتوب کوندروب عرض ایلدوکك اوزره ارنود ممی رئیسه یومی سکسان اقچه ومراد رئیسه یمش اقچه وقره حسن وعلی رئیسه الیشر اقچه وعیسی ودیکر حسن وموسی رئیسه قرق بش اقچه علوفه تعیین اولنمسن ورؤسا وعزبان خصوصی امرسابقم وجه اوزره هنرز تفتیش اولنادوغن بلدرمش‌سن ایمدی رؤسا احوالی کورلمك مهماکندر بیوردوم که وصول بولنده وجه کوردوکده زمانده اول خصوصی تمام تفتیش ایدوب جنك یوزنده یلکن اچوب کناره چقانلری حسن تدارکله الە کتوروب حبس ایدوب مزورلری وطوپ ضربندن کیلری دریایه غرق اولان رؤسایی باشقه باشقه دفتر ایدوب اسم ورسملریله یازوب بلدوره‌سن وبکلر بکیلکه متعلق اولان دونانمهٔ هایونه حضر اولمق ایچون احکام شریفەمه موافق مکاتیب یازیلوب چاوشلرله کوندریلوب تنبیه اولندوغن وهرمنغه‌یه ایکیسی توفکلو وبری اوقلو اولمق مناسب اولوب وزیاده حرکه کوسترمك لازم اولوب ایکی یوز پاره قدر غەنك هر نفرینه یوز الیشر نفر حسابی اوزره

اوتوز بيك جنكجى لازم‌در وتوانا يكيدلر لازم اولدوغن بلدرمش سن ايمدى
پكسمادى ووارولى ويرلمك اوزره در د در اچه‌ايله كوكللو يكيدلرك يرلرينى
يازه‌سن وطشره‌ده قوملان قدرغه‌لر دخى ايچرويه كلوب كورجيلرى ....
مناسبت الدى ديوبلدرمش‌سن نلرايچرويه كلك چندان مناسب دكلدر اما اوكات
تنبيه ايليه‌سن تنه‌لرين ومنعه‌لرين بروجهله تدارك ايلسونلركه صغوقدن ضرر كلميه
ونفقه‌لرين اكسوك ايليوب آچ وذليل دوتميه‌لر في ٨ رمضان سنه ٩٧٩

صفوت

روم سلجوقی دولتنك انقراضیله تشكل ایدن طوائف ملوكدن قره حصار صاحبیده صاحب آتا اوغللری

قونیه‌ده سیواس‌ده الآن موجود اولوب آبدات اسلامیه‌دن اولان جامع ، مدرسه كبی خیراتیله‌ده ابقای نام ایتمش اولان روم سلجوقی دولتی وزرای بنامندن صاحب اتا عنوانیله معروف فخرالدین علی بن حسین اموالنی قره حصارده حفظ ایتدیكندن ناشی - الیوم السنهٔ ناسده قره حصار شرقیدن (شابین قره‌حصار) تفریق ایتمك ایچون افیون قره‌حصاری دینان - بوشهره صاحبك قره‌حصاری وبعده قره - حصار صاحب دنیلدی .

فخرالدین علی یكرمی سنه قدر وزارتده قالمش ودولتنه خدمات حسنه‌ده بولنمش ایدی . انجق ایلخانیلرك كوندن كونه ارتان مداخلاتندن انزوایه لزوم كورمش اولمغله اقشهر جوارنده « نادر » كوینه چكلمش والتی یوز سكسان یدی سنه‌سی شوالنك یكرمی بشنجی كونی اوكویده وفات ایتمش وجنازه‌سی قونیه‌یه نقل اولونه‌رق نامنه منسوب جامعك یاننده بولونان تربه‌یه دفن اولونمشدر . قطعهٔ آتیهٔ فارسیه تاریخ وفاتی ایچون سویلنمشدر :

دوشنبه خامس عشرین بدازمه شوال كه‌مرك صاحب كشت از قضاء حق‌صادر
بسال ششصد وهشتا دهفت از هجرت بقرب خطهٔ اقشهر درده نادر

صاحب اتانك اوغللرندن تاج‌الدین حسین التی یوز یتمش یدی سنه‌سنده یعنی پدرینك ارتحالندن اون سنه اول جمری معركه‌سنده شهید اولدی . تاج‌الدین قوت وشجاعتله مشهور ایدی .

دیكر اوغلی امیر سعدالدین خواجه یونس برادری تاج‌الدینك

شهادتندن صوکره سفریحصاره کیتمش ایدی اهالی طوتوب جمریه وقرمان اوغلی محمد بکه تسلیم ایتدیلر . بیچاره اعدام اولوندی . جامع الدوله سعدالدین خواجه یونس یرینه نصرةالدین حسن یازیلیدر . سلجوقنامهٔ ابن بی‌بی روایتی ترجیح ایتدم .

صاحب اتانك احفادی قره‌حصارده اجرای حکومت ایتمشلر فقط بونلرك اسملرینی بیله بولامادم .

انجق جامع الدوله ۷۱۹ سنه‌سنده امیر چوبان اناطولیه کلدیکنده صاحب اوغللری خدمتنده بولوندقلری محرردر .

مسالك الابصارده امیر چوبانك اوغلی تمرتاش قره حصاری ضبط ایتمك ایسته‌دیکندن صاحب اوغللرندن اوزمان موقع اقتدارده بولونان ذات کرمیان بکنه داماد اولمش وقائم پدرینك معاونتیله مملکتنی محافظه ایتمش اولدیغنی یازییور ینه اثر مذکوره ابن صاحبك قراسار (یعنی قره حصار) دن ماعدا شهری اولمایوب بیك‌قدر کویی‌اولدیغی وعسکری درت بیك قدر سواریدن عبارت بولوندیغی محرردر .

جامع الدول صندقلی ، بولاوادین ، شهود ، بارجنکو ، اویناش قصبه‌لرینی قره‌حصار نواحیسندن اولمق اوزره بیلدییور .

قره‌حصار صاحب بالآخره کرمیان بکلرینك اللرینه کچمشدر .

بالیکسری‌ده قره‌سی اوغللری

روم سلجوقی دولتك انقراضیله تشکل ایدن طوائف ملوکدن بری‌ده قره‌سی امارتیدر . بوامارت ایدنجق ، منیاس ، برغمه ، ادرمید ، کمرادرمید ، بیکارحصار ، ایورندی ، ایازمند ، بغادج (بیغادیج) مندهوریا ، صندرغی ، کوردوس ، تمرجی ، قزلجه طوزله ، باش‌کلبه ، مرت قصبه‌لرینی حاوی اولدیغی جامع‌الدوله مسطوردر .

قره‌سی قره‌عیسی‌نك محرفیدر . ایلك امیری اولان قره‌عیسی‌نك نامنه اضافتله بالیکسری حوالیسنه علم اولمشدر .

١ — قره‌عیسی بك

قره‌عیسی بك امرای سلجوقیه‌دن وسلطان غیاث‌الدین مسعود ثانی رجالندن ایدی روم سلجوقی دولتنك انقراضیله مستقل قالمش اولان بوبك حقنده بك‌جزئی معلومات ایدینه‌بیلدم .

قره‌عیسی بك فطانت ، کیاست ، عدالتله متصف امرادن اولمالی‌که تأسیس ایتدیکی امارت تابعیتنه یرطرفدن ایلخانیلرك مظالمندن بیزار اولەرق مهاجرتله کلن اناطولینك شرق جهتلری اهالیسی دیکرجهتدن ٦٦٢ تاریخنده دوبروجه‌یی صاری صالتق‌غازی [١] معیتیله ضبط ایدن مجاهدینك بقیه‌سی اولان روم ایلی مهاجرلری داخل اولیورلر ایدی .

جامع‌الدولك روایتنه‌نظراً دوبرجه‌دن هجرت‌ایدنلرك رئیسی اجه‌خلیل ایمش . بعده امرای عثمانیه سلکنه کیرن اجه‌بك بوذات ایمش . اجه‌اووه‌سی بوکا منسوبدر . طوپقپو سرایندہ روان کوشکنده بولنان سلجوقنامه‌ده« دوبرجه‌ایلده طورن مسلمانلردخی کافردن اشنین کوجب قراسی‌النه‌کچدلر » عباره‌سیله بومهاجرتدن بحث ایدییور .

قره‌عیسی بکله خلفلری بالیکسری‌ده زغنوس پاشا جامعی جوارنده برتربه‌ده مدفون اولدقلری مروی‌ایسه‌ده کتابهٔ‌سنك مزارلری اولوب اولمادیغی اوکرنیله‌مه‌دی

٢ — عجلان بك

قره‌عیسی بك‌دن صوکره عجلان بك امارته کچش اولماسی تواریخك

[١] صاری صالتق غازینك فتوحاتنه دائر لقمانك برائری وبانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده‌در . زیرده‌کی قطعه کتبخانه دفترندن نقل اولوندی :

صاری صالتق عبوری روم ایلنه التی یوز التمش ایکی ایدی همان
هب اغوز نامهٔ تتبع ایدوب یازدی اجمال ایله سیدلقمان

ویردیکی معلوماتدن استدلال اولونیور . میرمشارالیه نه‌وقت امیر اولدی نه‌زمان ارتحال ایتدی خصوصاتی مجهول عاجزیدر .

ادریس بدلیسی هشت بهشتنده عجلان بکك عسکری . اموالی چوق اولدیغندن صاحب قوت وهیبت اولوب عثمان غازینك ظهورندن اعتباراً خاندان عثمانی ایله صدق وخلوص اوزره مناسباتده بولونه‌رق اوغلارندن طورسون بکی اورخان غازی نزدینه کوندردیکنی یازییور .

قره‌سی امارتی ، عثمانلی دولتی عسکرلری متفقاً برقاچ دفعه روم ایلی‌یه آقین ایتمشلردر که عثمانلی تاریخی قسمند برتفصیل یازیله‌جقدر .

عجلان بکك اجلی ایله ارتحالنده یرینه اوغلی دمورخان قائم‌اولمشدر .

۳ — دمورخان

دمور خانك اسمی بزم تاریخلرده یوقدر . ابن بطوطه سیاحتنامه‌سنده ومسالك الابصاردە واردر . ابن بطوطه دمورخانك وتبعه‌سنك ایی آدملر اولمادقلرینی حکایه ایدییور . [۱]

دمورخانك یخشی بك نامنده بربرادری‌ده برغمه‌ده حکومت ایدییور ایدی . اولجه برغمه امیری سبغا نامنده بر ذات اولدیغی مسالك الابصارك روایاتندندر . بنه بوکتابده روملرله قره‌سیلیلرك دکز محاربانندن شاعرانه تعبیرلرله بحث ایدلمکده وممالك نصارایه ایپك ولادن اخراج ایلدیکی واوجوز بر مملکت اولدیغی ذکر اولونمقده‌در . قره‌سی‌یه مسالك اکیرا نامنی ویرییورکه اکیرا آنکیرادن غلط اولمالیدر آنکیرا قدیم فریژیاخطه‌سنده برشهرایدی . غالاتیاده‌کی آداشی انقره (انکوریه) شهریدر .

مسالك مرمرا مملکتی نامیله برغمه‌دن ایروجه برفصلده بحث ایله جمله‌سی طاغ باشلرنده‌کائن اولمق اوزره یکرمی بش شهری ومکمل دونمامسی اولدیغنی وروملرله اکثر محارب بولندیغنی یازییور .

---

[۱] ذکر سلطان بلی کسری . سلطانها یسمی دمورخان . ولاخیرفیه وابوه هوالذی بنی هذه المدنیة وکثرت عمارتها بمن لاخیرفیه فی مدة ابنه هذا والناس علی دین الملك . رحلة ابن بطوطه مصرطبعی ج ۱ ص ۲۳۲

دمور خان غدرندن وسؤاداره‌سندن طولایی دولتك بوقوت‌قدرتی حسن استعمال شویله طورسون محو ایتدی . اشراف واهالی کندیسندن نفرت ایتدیلر . عجلان بكك وزراتنده بولونمش اولان صرب صندیقی قهرمانی حاجی ایلبکی قره‌سی امرا واعیانینك اتفاقی ایله اورخان غازیدن عجلان بكك دیکر مخدومی طورسون بکی طلب ایتدی . طورسون بك اورخان غازیدن کوردیکی پدرانه معامله‌دن طولایی ادرمید، قزلجه‌طوزله، بیکار حصار ، ایاز مند وتوابعی ایله اکتفا ایده‌رك بالی‌کسری ایدینجوك (ایدنجق، ایدینجك) ترحاله مایاسی ورخان غازی‌یه ویرمه‌یی تعهدایتدی .

اولوبادك فتحندن برو ممالك عثمانیه ایله قره‌سی امارتی قومشو اولمش ایسه‌ده اره‌ده بولونان کرماستی ومیخالیج قلعه‌لری رومللر یدنده قالمش اولدیغندن اورخان غازی اولا بونلری ضبط وبعده بالیکسری اوزرینه یورودی . دمورخان غازیٔ مشارالیهك حرکتنی خبر آلنجه برغمه‌یه قاچدی . بالیکسری امرا واشرافی ایله حاجی ایلبکی اورخان غازی‌یی استقبال ایله طورسون بکه منقاد اولدیلر اورخان غازی برغمه‌یه توجه ایتدی. غازیٔ مشارالیه اوغللری‌ایله برابر بویوین، اوغللری‌قدرسودیکی طورسون بکی قان دوکولمکسزین ومملکت خراب اولمقسزین امیر ایتمك ایستر ایدی . بونك ایچون طورسون بکه برادری ایله اوزلاشمغی‌توصیه ایتدی . طورسون بك اورخان غازینك نصیحتنی قبول ایتدی. برادری ایله کوروشمك‌وقونوشمق‌اوزره حاجی ایلبکی‌ایله قلعه‌دیوارینه یاقلاشدیلر. دمورخان اوقله طورسون بکی اوردی اولدیردی . بو فجیعه اوزرینه قره‌سی امراسی دمورخاندن بتون بتون متنفر اولدیلر اورخان غازی‌یه تابع اولدیلر [١]. برغمه‌لیلر شهرك محاصره اولوندیغنی کورونجه دمورخانه یا شهردن چیقماسنی یاخود کندیسنی طوتوب اورخان غازی‌یه تسلیم ایده‌جکلرینی سویله‌دیلر . دمورخان چار ناچار اورخان غازی‌یه اطاعت

[١] ادریس بدلیسنك هشت بهشتدن خلاصه .

ايتدى اورخان غازى قانى باغشلادى . بروسه‌يه كوندردى ٧٣٧ . ايكى سنه دها يشادقدن صوكره « يمرجق (يمورجق=طاعون) چيقاردى . الله رحمتنه واردى » [١].

ممالك اسلاميه‌دن ايلك دفعه ضميمهٔ بلادعثمانيه اولان قره‌سى ايالتيدر.

حاجى ايلبكى ، قاضى فاضل ، اجه بك ، اورنوس بك كبى امرايه مملكتك وعسكرك اداره‌سنى توجيه وانجق اوغلى سليمان پاشانى والى تعيين ايتدى . بوبكلرك جمله‌سى دولت عثمانيه‌يه بيوك بيوك خدمتلر ايتديلر كه عثمانلى تاريخنده مفصلاً ذكر ايديله‌جكدر .

احمد توحيد

---

[١] عاشق پاشا تاريخى

احتساب آغالغی

المه کچن ال یازیسی بر رساله‌ده، یکیچریلکك الغاسنی متعاقب احداث اولندیغی مقدمه‌سنك مطالعه‌سندن مستبان اولان بر احتساب نظامنامه‌سی کوردم بو قانون زمان تنظیمنه کوره ، اطرافلی دوشونلمش ، انواع اصنافه دائر کوزل تدبیرلر درج اولنمش .

رساله‌یی کوردیکمدن بر مدتجك صکره نظامنامهٔ مذکورك ۱۲۴۲ سنه‌سی محرمی اواخرنده نشر اولنمش ایدوکنی انجمنده‌کی محترم رفیقلرمك برندن ایشتدم که او ذات بونك اصلنی دیوان همایونده کورمش . دیمککه احتساب آغالغی او تاریخده تشکیل ایدلمش؛ فقط صکره‌لری (شهرامانی) عنوانی ، احتساب آغالغنك یرینه قائم اولمش ، مع‌مافیه شهرامینی تعبیری ۱۲۴۲ دن پك چوق سنه‌لر اول وحتی استانبولك فتحنده‌ده موجود ایمش وشهرامینلرینك وظیفه‌لری بالاخره سرای همایونك بعض اوجاقلرینه منسوب خدمه‌نك تخصیصاتنی توزیع ایتمك وابنیهٔ امیریه تعمیرات و انشاآتنه نظارت ایتمك کبی شیلره انحصار ایدوب معمار باشینك‌ده شهر امینی معیتنده بولنمسی بوندن طولایی ایمش .

تدقیقات واقعه‌دن اکلاشیلدیغی اوزره رسوم احتسابیه ۱۳ ربیع الاول ۱۲۶۳ تاریخنده الغا اولنمش واحتمال که احتساب آغالغی عنوانك شهرامانی عنوانینه تبدیلی‌ده اوتاریخه مصادف بولنمشدر .

احتساب آغالرینك اك نامداری اولوب بوعنوان شهرامینلکنه تحول ایتدکدن صکره‌ده اومأموریتده بولنمش اولان، والده سلطان (عبدالعزیز خانك والده‌سی) کتخدالغی‌ده درعهده ایلیا . حسین بکدر که بین العوام (احتساب آغاسی حسین بك) دیو شهرتکیر ایدی . مشارالیهك صیتی او

درجه‌ده ايمش كه خدم وحشميله زقاغه چيقه يغنده دكان اوكى تميزلينلرك، دليك دشيك كوفه وطابله صاقلايانلرك ، اكسيك اوقه اكمك كيزليانلرك حد و حسابى اولمرمش ! بونكله برابر بوتقيد . بوتورقومطلقا حسين بكك زقاغه چيقمسنه‌ده متوقف دكلمش ؛ انك كولكه‌سندن ، اسمندن اوركميان اصناف يوق كبى برشيمش !

اووقته يتيشانلردن مسموعم اولمشدركه بركون حسين‌بك ايوبه كيتمش ، برمركبه يوكلى ايكى كوفه اكمك كورمش ، طارتديرمش ، اكمكلردن بعضيسى نقصان‌الوزن چيقمش . درحال حسين بك كوفه‌لرى اكمكجيه يوكلتديرمش ومركبك اوكنه براوقه صمان قويديروب مركب اوصمانى بينجه‌يه قدر حريفى‌ده كوفه‌لرك التنده براقديرمش !...

بيك ايكيوز سكسان تاريخلرينه قدر شهرامانتى دائره‌سى ، كوپرينك استانبول طرفنده وشيمديكى كرا عربه‌لرينك بولنديغى محلده ايمش ، اندن صكره حميديه تربه‌سنك قارشوسنده‌كى سبيلك ياننده وسركه‌جيه مائلاً كيدن جاده‌نك صول باشنده كائن اسماعيل پاشا قوباغنه نقل اولنمش ، اورادن‌ده شمديكى دائره‌يه كچمشدر . كوپرى باشنك اوكلنه الى الآن (امين اوكى) دنيلمسى‌ده شهرامانتى دائره‌سنك اوموقعده بولنمسندن ناشيدر.

ايشته اودائره‌ده ويتمش سكز تاريخلرنده اجراى مأمريت ايتديكى زمان حسين بكك رمش اولان برذاتدن ايشتديكمه كوره مشارالیه ، ارقه‌سنده برچوق قواصلرله وكمال دبدبه ايله قپودن ايچرى كيره‌رك حولى‌يه موضوع برصندالیه‌يه اوطوررمش . باشده قواص باشى عزت آغا بولنديغى حالده بتون قواصلر الپنجه ديوان‌طوروب يكرمى درت ساعتلك وقوعات دفترى اوقونورمش .

دفترى اوقويان كاتب مثلا (طاووق پازارنده يورغانجى احمد .... ميخانه قپوسندن كيركن چورلمش ...) ديينجه ، حسين بك قباومخوف برصدا ايله ، اون‌بش كون ...

(قومقپوده پالابیق سرکز ، راجونجی مغرایله اسقانیل اوینارکن حادث اولان غوغادن منفعل اولهرق مغرك برکیجه اول فنارسز بالغه چیقدیغنی خبر ویرمور ....) برآی !...

(فوز اغاده قیریق صالحك قهوه‌سنده اسکسته حقی تذکره‌سز قارپوز صاتارکن وتلمش) ..... اون کون ! الخ ...

ایشته بردیوانکه قره‌قوشه غبطه رسان !... محکومین ایسه درحال ایپلکخانه‌یه کوندریلیور ...(ایپلکخانه ، معلوم آ ایوبدن بهاریه‌یه کیدن یول اوستنده ودره کنارنده برقشله‌درکه خلاط اعمالنه مخصوص ایدی وخدمات شاقه‌ده استخدام اولنه‌جق اشخاص اورایه کوندریلیر ایدی)

حدی وارسه بومحکوملردن بری (افندم قباحتم نه‌که بنی برآی حبس ایدییورسکز) دیسون !... (وای حکومته قارشو کلیور) ! بیوریلهرق او برآیلق حبس همان ایکی آیه چیقیور ودها سویلنیرسه مدت حبس اوچ آیه ابلاغ اولنیور !! انکچون سکوت ایله بوحکملره رضا کوسترملی ایمش که ایرتسی کون کوشه اوسته‌لرینك ، اصناف کهیاسنك فقط عزت اغا دلالتیله واقع اولهجق رجالری، منتلری ، ال اتك وحتی آیاق اوپملری جزانك قسماً تخفیفنه مدار اولهبیلسون !.... موضوع بحث اولان وبروجه بیان ١٢٤٢ ده تنظیم قلنان احتساب نظامنامه‌سنك احکامیله ١٢٧٨ تاریخارینه عائد اولمق اوزره نقل وحکایه ایدیلان معاملات ارهسنده‌کی فرقه نظراً احکام مذکورهٔ قانونیه چوقدن بری موقع تطبیقدن سقوط ایتمش ویرینه ادارهٔ کیفیه قائم اولمش ایدوکی تبین ایدییور . معمافیه بوکیفی اداره‌یه نهایت ویرمك وشهر امانتنه متعلق اموری حکومات متمدنه‌ده جاری اولان اصوله کوره حسن تدویر ایتمك لزومی بالاخره عالی وفوأد پاشالرجه پیش نظر اهمیته آلنمش وسرور افندی (سرور پاشا مرحوم) شهر امینی تعیین قلنمشدر

حال حاضرده مرعی‌الاجرا اولان بلدیه‌لر قانونی ایسه ١٢٩٣ قانون

اساسيسى اوزرينه اجتماع ايدن مجلس مبعوثان عثمانينك اثريدر . مع‌هذا بوقانونك دخى تعديل واصلاحه محتاج پك چوق يرلرى بولنديغى مرتبهٔ بداهتده‌در

محمد غالب

احتساب آغالغى نظامنامه‌سى :

جمله‌يه معلوم اولديغى اوزره قوانين عرفيه ونظامات ملكيهٔ سلطنت سنيه مدار صلاح عالم ومناط نظام احوال كافهٔ انام اولوب قانون احتساب دخى شيرازهٔ نظام بلده‌نك اعظم واقواسى وحضرت عمر رضى‌الله عنه زمان سعادتنشانلرندنبرو جارى نظامات داخليه‌نك مبدأ ومينا‌سى اولوب برمدتدنبرو بعض عارضات حيلوتيله شيرازهٔ نظامى كلياً مختل اولمش اولديغندن بودفعه سايهٔ معدلتوايهٔ شاهانه‌ده بوخصوصه دخى حسن صورت ويرلمك اوزره دركاه عالى قپوجى باشيلرندن سابق خمبره‌جى‌باشى مصطفى اغا بالانتخاب احتساب اغاسى نصب وتعيين بيوريله‌رق اتفاق ارا ايله بووجهله تأسيس نظام اولنوركه .

اول امرده احتساب آغاسى اولنلره كافى برمحل لازم كلوب الحالة هذه چار طاقده احتساب آغالرينه مخصوص اولان محترق اولمزدن مقدم قديم اولان احتساب آغالغنه كافى برمحل ايكن محترق اولدقدن صكره برتقريب كندويه كچمش اولان حصه‌ى مقتول شابجى بخور خاصه خصكيلرندن مخرج حاجى عارف اغايه ويرمش ومرقومدخى اكثر عرصه‌سنى قورى يمشجيلره صاتوب اولصورتله طارلشمش اولديغنه بناءً مقدم قورى يمشجيلره صاتيلان محللرك دكر بهالرى ويريله‌رك ومرتقدر فاصله‌لى ايسه‌ده

چارطاق اسکله‌سی یانده اولان اللی التی قهوه سیدخی احتسابه تخصیص ایله دکزدن کلان کیدن قایقلره دخی نظارت ایتمك اوزره احتساب آغاسی محلی قارشوسنده اولان اوچ درت دکاندخی النه‌رق جانب میریدن مستقل ودرجهٔ کفایه‌ده احتساب آغاسی قوناغی انشا اولنمسی مناسب اوله‌جغندن دفتردار افندی‌یه حواله اولنه‌رق ابنیهٔ مذکوره اصحابی جلب ومعمار آغا معرفتیله‌بالارضا جانب میریدن مبایعه‌برله شمدیکی احتساب آغالغی دائره‌سنه الویره‌جك صورتله کشف وانشا ایتدیریله

الحالة هذه احتساب خدمتنك قاعده‌سنه تطبیقاً جسامتلنمسی ومحتسبك قولده استخدام ایلدیکی اللی آلتیلرك وجودی قالفمسی جهتیله موجود اولان درت بش نفر براتلری قول اوغلانی واون بش نفر ملازمی احتساب خدمتنك هر برمصلحتنه کفایت ایتمیه‌جکندن بشقه قول اوغلانی وملازملری مال میری دوشیرمکسزکله مألوف اولدقلرندن وهرنقدر بونلر ایشه یرار مقوله‌دن دکل ایسه‌ده کروه عجزه‌دن اولملری ملابسه‌سیله کلیاً دفعلرنده شائبهٔ غدردرکار ایدوکندن غیری اهالیٔ استانبول وتخصیص اصحاب حرفك کوزلری احتساب قول اوغلانه‌الشمش واحتساب مالی اولوجهله تحصیل اولنه کلمش اولمغله بونلر کیدرك حسن صورتله دفع اولنمق اوزره سایهٔ شاهانه‌ده تعیش ایتمك وشمدیلك کما کان خدمتلرنده اولمق وبونلرك براتلرنده مصرح اون بش آقچه یومیه‌لری زیرده بیان اولنه‌جق مال میری‌یی تماماً ویرمك واصنافدن برآقچه زیاده‌المامق وآلورلر ایسه‌حقلرندن کلنمك اوزره ایکیوز قرق آقچه‌یه یعنی ایکی غروشه ابلاغ اولنوب بوصورتله اون بش نفر یومی ایکی غروشه قناعت ایله اظهار رضا ایلدکلری حالده استخدام وبراتلولردن بری فوت اولدقده محلول اولان قول اوغلانلغی اولادی اولوب خدمتنی کورمکه مقتدر ورغبت ایدر ایسه سابقی وقدیمی وجهله اولابنه واولادی اولمدیغی حالده باش ملازمنه احتساب آغاسی بولنانلرك عرضیله ویریلوب یرینه مجدداً کفیللو ملازم انتخاب وتحریر اولنه

واولوجهله ايكيشر غروشه قناعت ايتميان وايشه يرامميان وياخود خلاف نظام حركت ايدنلرى اولور ايسه احتساب آغاسى طرد ودفع ايدوب يرينه مناسبنى قوللانه وصدر عالى واستانبول قاضيسى افندى واحتساب آغاسى ونائب تر زوجيلكلرى نامينه اولان درت ترازوجيلكلر ، ينه بوقول اوغلانلرنده اولوب احتساب آغاسينه قولده كزمك ولدى الاقتضا تربيه‌يه محتاج اولنلرى اخذ وكرفت وتعزير ايتمك اوزره واللى آلتيلرك يرينه احتساب نفرى ديه‌رك مقدار كفايه نفر تدارك وتحرير اولنه هم تعدد عسكر وهم تكثر مصرفى موجب اوله جغندن اولصورتدن صرف نظر ايله سرعسكر پاشا حضرتلرى طرفندن چارطاقه اقامه اولنان عساكر منصوره يوزباشى طاقمندن يكرمى اوتوز نفر احتساب آغاسيچون تخصيص اولنه‌رق لدى الاقتضا ايكى ياخود اوچ اون باشى ايله اوتوز نفره قدر احتساب آغاسى اولنلر آلوب قولده وسائر اخذوكرفت خدمتنده استخدام ايليه واشبو نفراتك احتساب آغاسنه لزومى اولديغى وقت ينه يوزباشى مرقوم ياننده اوله ودائرهٔ صدرعالى قواصلرندن استانبول قاضيسى افندى قوناغنده يوميه نوبتله درت قواص بكليوب افندئ مومى اليه قوله چيقه‌جق اولديغى كون باب عالى‌يه اخبار ايله سكز قواص دخى كوندريلوب جمعا اون ايكى نفر كمش دكنكلى قواصلر افندئ مومى اليهك اوكنجه يوره‌يه‌رك اقتضاسنه كوره اخذ وكرفت وضرب وتأديب مثللو خدمتلرده استخدام اولنوب انجق بومثللو شيلردن براقمه طلب واخذ ايتملرى كندولرينه تنبيه اولنه .

امر بالمعروف ونهى عن المنكر خصوصى صلاح عالم وعالميانك سبب اقواسى اولديغنه بناءً خدمت احتسابه مأمور اولنلر جمله‌دن اول بى نماز اولنلرى ورمضان شريفده اوروج طوتميانلرى ائمهٔ محلاتدن تحقيق ايله اداى فريضهٔ صلاة وصيام ايتملرينى تنبيه وتقرير ايدوب دكله‌ميانلرى وائمهٔ محلاتدن دخى شروط امامتى بلميانلرى وسائر خلاف شرع شريف مناهى ومنكراتده بولنانلرى بالتحقيق جانب شريعت غرايه اخبار واحضار ايدرك

کرك بونلرك وکرك خلاف یره شهادت ایدوب شاهد زور اولدقلری عندالشرع الانور تبین ایدنلرك لازم کلان تأدیبات شرعیه‌لری احتساب آغاسی معرفتیله اجرا قلنه .

امور داخلیه‌ده اصناف محتکرلرینك قطع یداحتکارلرینی لازمه‌دن اولوب برمدتدنبرو عارضات حیلولتیله بوامراهمه‌لایقیله باقیله‌مامق واحتساب آغاسی طرفندن اصل دقت ونظارت اولنه‌جق اصناف طائفه‌سی اولمق جهتیله فیمابعد احتساب آغاسی بولنانلر اکثر اوقاتده قول ایله کزوب هرنقدر ترازو وقنطار وآرشون واندازه ایله اخذ واعطا ایدر اصناف وار ایسه جمله‌سنك وزن ودرهم واندازه وآرشونلرینه باقوب نقصان اولنلری اقتضاسنه کوره‌فلقه ودکنك‌ایله تعزیروتکدیر ودکنك ضربندن زیاده مستحق اولنلری احتساب آغاسی مجلسنه ارسال وقلعه ونفی مثللو تأدیبه مستحق اولنلری باب‌عالی‌یه افاده وتقریر وبو صورتلر ایله ایجابنه وجنحه‌سنه کوره وتأدیب ایدرك نرخ جاریسندن زیاده‌یه بیع ایده‌مامللری ونقصان وزن ایلیه‌مامللری وتخصیص نان‌عزیزك سکه ووزننك بوزوق ونقصان اوله‌مامسی امراهمنه وقصابلرك صیفا وشتا صاتدقلری لحمك وزن ونرخنه اعتنایی والحاصل کافهٔ اشیا ومتاع وحوایج ضروریه‌نك اصل سرمایه‌لرینی بالتحقیق هربار طرف شرع شریف ایله مخابره ایدرك قنغی اصناف فاحش زیاده‌ایله مال‌صتارایسه کیخدالری واقتضاایدنلر معرفتلریله تعدیل‌ایدرك جانب جناب خلافتپناهی ایچون هرکسدن استجلاب دعوات خیریه‌یی موجب خدمتی وحمامللرده کافره ویردکلری پشتمال وسائره‌نك مسلمه ویرلمامسی ومسلم ایله کافر حمامللرده دخی فرق وتمییز اولنمق‌اوزره کافره حمامده نعلین ویرلمامسنی وپشتمال واثوابلری کهنه ویرتق اولمامسی ومتفرعاتی احتساب آغاسی بولنانلر کندولره دائما مسئلهٔ مأموریت بیله.

احتساب آغاسی وضع‌واقامه‌سندن مقصود ارباب‌حرفك شیرازهٔ نظاملرینه خلل کلیه‌رك اصنافدن هربرصنف کندوحال ومصلحتیله مشغول اولوب

عبادالله‌ك ازهرجهت تزايد آسايش قضيه‌سى اولديغندن بوندن بويله احتساب آغاسى بولنلرى مجموع ارباب حرف وصنايعه نظارت واسعاره دقت واستانبولده نفوسك كثرتى محاذيرى كثيره‌سنك علتى اولديغندن فيمابعد درسعادتده باشى بوش وسرسرى مقوله‌لرى كلوب تحشد ايده‌مامسنه مدانظار بصيرت ايده‌جكندن بونلرك بويله برارالقده استانبول محلاتى اهاليسى دخى تحريرودفتر اولنمق اوزره شمديلك استانبوله اناطولى وروم ايليدن كله‌جك اشخاص يامصلحتى رؤيتى وياخود استانبولده بركاره سلوك ايله تعيشى ضمنده كله‌جكنه بناءً اومقوله‌لر كلوب لزومندن زياده تكثر ايتمك ايچون اول امرده استانبول واسكدار وغلطه وبوغاز ايچى اسكله‌لرنده نمقدار حمال وقايقجى وحاملرده نقدر دلاك وناطور واصحاب حرف دكانلرنده نمقدار اصناف وشاكرد واردر جانب شرع‌شريف وطرف احتسابدن معتمد آدملرتعيينى وهربر اصناف كتخدا ويكن باشيلرى معرفتيله كفيللرى لنوب اسم واشكال وولايت وكفيلى تصريحيله دفتر اولنه‌رق وبرعينى احتساب آغاسى طرفنه ويريله‌رك ومنع مرور ماده‌سنه كمالياه اعتنا ودقت وبركمسنه‌نك درسعادته كلمسى اقتضا ايلدكده محتدن آله‌جغى مرور تذكره‌سنده مصلحت وياخود تجارت وياخود عسكر يازلمق ضمننده والحاصل نه‌ايچ‌ن كلديكى بيان وترقيم اولنمسى اقتضا ايدنلره شديداً تنبيه اولنه‌رق رسم ايليدن كلانلرك تذكره‌لرينه باقمق اوزره چكمجهٔ صغيرده واناطوليدن كلانلرك تذكره‌لرينه باقمق اوزره بوستانجى‌باشى كوپريسنده چند نفر ايله احتساب آغاسنك مستقيم ومعتمد بر آدمى اقامه اولنوب مارين وعابرينك بدلرنده اولان تذكره‌يه بعدالنظر احتسابه ديه اشارت وطاوقجى يولندن كلان كيدن بعض مجهول‌الاحوال كسانك حاللرينه وقوف تحصيليله مرور تذكره‌لرينه احتسابه ديو اشارت ايتمك كوچك چكمجه‌دن بشقه احتساب آغاسنك بر آدمى دخى يارم برغوسده اولان دربندجيلرك ياننده اقامت ونه‌طرفدن كلديكى واسم وشهرتى ثبت دفتر اولنوب هفته‌ده بركره دفترى

احتساب آغاسنه ارسال وتقدیم وکله‌جك تذکره‌لولر دخی تذکره‌لرینه
ا بو ایکی محلدن احتسابه دیو واقع اولهجق اشارتدن صکره طوغری
چارطاقه احتساب آغاسی قوناغنه کلوب یدنده اولان تذکره‌سنی ابراز
واحتساب آغاسی قوناغنده دخی اناطولی‌وروم ایلی دفتری نامیله ایکی‌دفتر
طوتیلوب اشبو تذکره‌لولرك کذلك اسم واشکال وولایتی وکلدیکی کون
ونه‌مصلحت ایچون کلدیکی‌دفتره قید اولنه‌رق چکمجه‌وبرغوس وبوستانجی
باشی کوپریسنده اولان مأمورلردن هفته‌ده‌برکره ویریلهجك‌دفترایله‌تطبیق
اولنوب‌احتساب آغاسی‌طرفنده اولان‌دفتردن زیاده آدم‌ظهور ایدرسه قنغی
قپودن کیرمشدر بیلنوب تحری اولنمق وبهرکون هربر اسکله‌ده بولنان
حمال وقایقجی‌وسائر نك‌احوالنه‌کسب‌اطلاع‌اتمك‌اوزره‌ابواب‌قسطنطنیه‌ده
احتساب آغاسنك بر آدمی بولنمسی‌فوائدی مستلزم‌اوله‌جغندن واحتساب
وقنطار مقاطعه‌لری ضربخانهٔ عامره‌نك اولوب قنطارکدخی احتسابه
مناسبتی جهتیله قنطار مقاطعه‌سنك بدل سابقی ایله احتساب آغاسی اولنلره
احاله والزامی صورتنده هربرقپوده بر آدمی بولنه‌رق واومقوله تذکره
لولری طوغری احتساب قوناغنه کوندره‌رك وکلان‌وکیده‌نك حالنه دقت
ایدرك سررشته‌سزجه مقصود حاصل وبوصورتله اصنافدن هربرصنف
تحریر اولندقده رباب سوق وبیکاراوله‌رق‌درسعادتده تمقدار آدم‌اولدیغی
تبین ایده‌جکی درکار ایدوکندن‌اولوجهله قنطار مقاطعه‌سیدخی بدل‌التزام
سابقیله ضربخانهٔ عامره‌دن‌محتسب‌مومی‌الیهه احاله‌اولنه‌رق قره‌دن کلانلر
منول محرر اوزره بیلوب دکزدن کلانلر ایچون دخی احتساب آغاسنك
لیمانده ویکی‌قپوده بولنه‌جق آدملری‌قایقلر ایله کلانلری‌قره اصولنه تطبیقاً
تذکره‌سنه اشارت ایله احتساب طرفنه کوندریله‌رك بووجهله براً وبحراً
هرطرفدن کلانلرك حال وشانلرینه کرکی کبی دقت اولنه .

بوندن بویله درسعادته کله‌جك والیوم موجود اولان بیکار اشخاص
ایچون مناسب سمتلرینه اویدریله‌رق مسلم ورعایا مخلوطاً ساکن اولمق

اوزره استانبولده اوچ درت واسكدار وغلطه وايوبده برر ايكيشر خان تخصيص اولنوب كلانلر برصنعته كيرنجه‌يه قدر احتساب آغاسى معرفتيله طوغرى اول خانلره كوندريلوب آندن سلوك ايده‌جكى كار نه‌ايسه ابتدا همشهريلرندن ومقدم كفيلى آلنمش طاقمدن كندويه كفيل بولوب احتساب آغاسى حضورينه كتوره‌رك انكدخى قوى كفيلى واكر اسلحه‌سى وار ايسه كندوده قالوب فقط موجود اولان فشنكلرى الندقدن صكره قنغى دكانه كيره‌جك ياخود قنغى اسكله‌يه حمال اوله‌جق وياخود قنغى حمامده ايشليه‌جك ايسه اولمحلك مقدم ثبت دفتر اولنمش اولان آدملرى زيرينه تحرير اولنوب لكن استديكى محلك مقدم تحرير اولنان آدملرى درجهٔ كفايه‌ده ايسه جواب ويريله‌رك يازليوب بو جهتله دخى اشخاص مجهولة الاحوالك درسعادتده لزومندن زياده اولمامسنه احتساب آغاسى بولنانلر كاليله دقت ايليه واحتساب آغاسى بولنانلرك نزدنده محفوظ اولمق اوزره احتساب استانبول دبو بر مهر حك ايتديريلوب الحالة هذه دفتر اولنان اشخاص موجوده‌دن وياخود بوندن بويله كلوب استانبولده كاره سلوك ايده‌جك طاقمدن بريسى ولايتنه كيده‌جك اولدقده استانبول قاضيسى افندى طرفندن آله‌جغى مرور تذكره‌سنى احتساب آغاسنه كوتوروب اولكى دفترده اولان اسمنى بوزديره‌رق تذكره‌سنه قيدى بوزلمشدر ديو اشارت ومهر مذكور ايله تمهير اولنوب بووجهله اشارت وتمهير اولنمدقجه دربندلردن مرورينه رخصت ويرلميه واجل موعودى كلوب فوت اولور ايسه كفيلى وبولنديغى محلك برآدمى كلوب كذلك احتسابه خبر ويره‌رك اسمى قيدينى ترقين ايتديره وبو صورتله استانبوله كله‌جك واستانبولدن كيده‌جك خدمهٔ دولت عليه‌دن ومهمه ايله كيدن تاتارلردن وسائر آمد شد ايدنلرك مجموعندن مأمورلرك مصارفنه وتقيده مدار اولمق اوزره چكمجه وبوستانجى باشى كبريسنده اولان احتساب مأمورلرى آدم باشنه دردر وحيوان باشنه ايكيشر يعنى پياده‌دن درت وسواريدن التى

پاره خرج تذکره نامیله آلوب برکونه سررشته ایله احتساب آغاسی ومأمورلری طرفندن بوندن زیاده آچقه آلنور ویاخود بو امراهمه دقتده قصور واقع اولور ایسه اشد مسئولیتی احتساب آغاسنه راجع اولهجغندن بومادهیه دخی کمالیله دقت ایدوب مأمور ایده‌جکی آدملری آکاکوره معتمد ومستقیم اولمق اوزره انتخاب وتعیین ایله وحمال وقایقجی وسائر پیکارلر شوراده بوراده بیکار اوطه‌سی تدارك واحداث ایتمیوب اخشام اولوب مصلحتی ختامنده تخصیص اولنه‌جق خانلرینه کیروب صباحلین ایشنه کیتمك وتخصیص اولنه‌جق خانلر دخی کارکیر اولمیوب اخشاب اولمق وبونلر اوطه‌لرنده زنهار اسلحه وجبه‌خانه صقلمیوب صقلارلر ایسه خانك اوطه‌باشیسی وخانجیسی احتساب آغاسنه خبر ویره‌رك درحال اخذ وتأدیب اولنمق وبوجهتله خانلرده اولهجق خانجی واوطه‌باشی مجرب وایش بیلور معتمد آدملر بولنمق اوزره دقت واهتمام قلنه .

بوصورتده طشره‌دن درسعادته کله‌جك اشخاص دربندلره کلدکده احتساب آغاسی مأمورلری بونلرك ذی‌وشخص وحالنه انظار دقت برله اکر رؤیت مصلحتی ویاخود برکاره سلوك ایچون کلمش ایسه تذکره‌سنه فقط احتسابه دیه اشارت ایدوب واکر کلان شخص استانبولده عسکری ویاخود اتباع اولمغه ویا صنعته الویرر مقوله‌دن اولمیوب مجرد اجرای غرضی ضمننده ویاخود شویله سرسریجه کلمش مفسد وشریر اولمسندن شبهه‌لنور ایسه تذکره‌سنه عادتا احتسابه دیه اشارت ایلدکدن صکره احتساب طرفیله بینلرنده معهود اولمق اوزره رقم ایله ویاخود آخر برصورت ایله دیکر براشا تدخی ایدوب بعده اول کمسنه احتساب طرفنه کلدکده تذکره‌سنه لدی‌النظر ذکر اولندیغی وجهله بشقه اشارت بولندیغی حالده احتساب آغاسی اول کمسنه‌یی بالاستنطاق حال وشانی لرکی کبی اکلایوب اویغونسزلغی تبین ایدر ایسه باب عالیه اخبار ایله واومثللو اویغونسز شخاص وتخصیص بودفعه درسعادتدن طرد اولنانلری وقتاً

من الاقات صانيو يرلماملرى اقتضاسنه كوره مكاتيب سامیه ایله اناطولى وروم ایلى طرفنده اولان ولاة عظام ومتصرفين ومحافظين طرفلرينه وجانب حضرت فتوا پناهيدن دخى حكام ونوابه مؤكد تحرير وتنبيه يورياوب بومادەنك تأسيسى ضمننده طشره‌لردن كله‌جكلردن نهاروزنهار محللرنده خرج تذكره ديەرك ويا نام آخرايله برآچه النماسى دخى اكيداً درج وتسطير اولنه .

درسعادته اطه‌لر اهاليسندن كلانلر اولور ايسه انلركدخى اناطولى وروم ايلى اهاليسيله اختلاطلرى اويەميەجغندن برخانده بيتوتت ايتملرى لازم كله‌جكنه بناءً موجود اولان خانلردن بريسدخى بوندن بويله اطه‌لر اهاليسيچون بشقه‌جه تخصيص اولنوب آمد ورفتلرى نظامى ديكرلرينه تطبيق اولنه .

حمالر يازيجيسى كبى برده حمالر يازيجيسى ولوب ايكيسيدخى احتساب آغاسى طرفندن تعيين اولنەرق هر براسكله حمالرى وحمالرده وجود اولنلرمعرفت شرع واغاى مومى اليه‌معرفتيله دفتر اولندقدن صكره‌صره‌سنه اويديريلوب آيده ايكى كره يوقلنەرق كرك اسكله وكرك حمالرده دفتردن زياده آدم بولندينى حالده احتساب آغاسى نزدينه احضار وزياده بولنان آدم كيم اولدينى ونه صورتله كيردىكى تحرى وتحقيق اولنوب احتساب آغاسنك خبرى وكفيلى اولميەرق النمش ايسه بولندينى حمالك حمامجيسى ويا اسكله‌نك حمالر كتيخداسى درحال استانبولدن طرد ودفع وحماميدخى سدوبند وبومادەده زياده شدت ايچون حمامجيلر كتيخداسى ويكيت باشيدخى تأديب اولنه

كذلك قايقجى وماعونەجى طاقمى دخى بوستانجى باشى آغا معرفتيله دفتر اولنوب هر برى قوى كفيله ربط اولندقدن صكره كفلاسى واسم وشهرت وولايتى درجيله برقطعه‌دفترى احتساب طرفنه ويريلەرك طشره‌لردن كلانلردن برى قايقجى ويا خود ماعونەجى وصلابوريەجى اولمو لازم كلدكده قنغى اسكله‌ده اشليەجك ايسه اول اسكله‌نك كتيخداسى قايقجى صنفنه كيره‌جك

شخصی کفیلی ایله احتساب آغاسی حضورینه کوتوروب یازدردقدن صکره آغای مومی‌الیه طرفندن بوستانجی باشی آغا طرفنه علم‌وخبری ویریلوب اشبو قایقجی طائفه‌سی دخی اویریله‌رق بهرماهد برکره بوستانجی اوجاغی بیوك یازیجیسی مرفتیله یوقلنوب دفترینی احتساب ایله تطبیق ایدرك زیاده بولنانلر حمال وحاملر اصولنه تطبیق ایله بولنرده دخی سلاح‌اولمامسنه دقت‌وبولنردن اشبو یوقلمه منسبتیله کرك بوستانجی اوجاغی وکرك سائر طرفندن برآچقه مطالبه اولنمیوب آلنورایسه یازیجیٔ مرقوم اوجاغندن بلا مانعه رفع‌وتأدیبنه مبادرت اولنه .

کذالك تیمار وصوه‌جی ونقاش ورنجبر طائفه‌سیدخی معمار اغا معرفتی منضم اوله‌رق دفتر اولنوب قایقجی اصنافنه تطبیقاً برقطعه دفتری احتساب طرفندن ویریلوب معمار آغا طرفندن دخی بولنره بریوقلمه‌جی‌تعیین وآرا آرا یوقلدیره‌رق احتساب طرفنده اولان دفتر ایله تطبیق واصناف مرقومه‌و ارغاد باشی ومسلم رنجبرلردن بیکارلری تجارطائفه سنك متمکن اولدقلری خانلرده عدد واسم واشکال وکفیلی معلوم‌اوله‌رق ساکن‌اولوب بولنرده دخی سلاح بولنمامسنه معمار اغا بولنانلر دقت ویوقلمه‌ده زیاده آدم بولنورویاخود ممنوع اولان سلاح خبر آلنورایسه احتساب طرفنه خبر ویریله‌رك حقندن کلنمسی‌ویولمه وبلا موجب تهمت اسنادیله کرك اصناف مرقومه وکرك رنجبرلر طرفندن کمسنه آچقه الهامسی وآلنور ایسه تکدیر اولنمسی خصوصنه وبوطقم اشخاصه وحرکت وافعاللرینه وعلی‌الخصوص درسعادتده وبوغاز ایچنده ومحال سائره‌ده بربنا یاپیلهجق اولدقده نقاشلرك نشان وضع ایتلری وصوه اوزرینه یاغلی‌بویه اورلمسنك مسلمان نقاشلره المحصاری ماده‌لرینك کلیاً منع ودفعنه دقت اولنه‌رق بنا صاحبی مسلم ورعایادن قنغیسنه دیلرایسه آکا بویاتمسی ودلکر وسائری معمار آغا معرفتیله وضع اولنمسان فیأتدن زیاده اجرت طلب ایده‌مامسی ونظامندن زیاده فاحش بنالر یاپلمامسی خصوصلرینه علی الدوام معمار اغا

واحتساب آغاسى بولنانلر طرفلرندن كاليله اعتنا وقايق ياپوجى وقانقاتجى وكوركجى واويمه‌جى ومقره‌جى وطولمبه‌جى اصنافنه دخى بواصوله توفيقاً ترسانهٔ عامره طرفندن اهتمام اولنه .

درسعادتده اولان اتباعدخى اوچه‌منقسم اولوب برقسمى شهرى وبرقسمى دخى استانبولده تأهل ايدرك يرلو كبى اولمش وديكر قسمى يرسز يوردسز فقط خدمتنده اولديغى آدمك خانه‌سنده اولديغندن لدى الايجاب خدمت ايلديكى دائره‌دن اذن ويريلور ايسه ديكر قسملرى كبى اولرينه كيده‌ميه‌رك باشى بوزوق قاله‌جغنه بناءً اومقوله‌لره دائره‌لردن اذن ويرلدكده باشى بوش قالمامق ايچون اذن ويرن آدم سببى بيانيله يدينه تذكره ويروب آلديغى تذكره ايله احتساب آغاسنه كيدرك بعض عثمانلولقده كزن اندرون آغاسى وسائرلرك لزومى دركار اولديغنه نظراً تخصيصى ايجاب ايدن خانه‌ارسال وآنده تمكن ايله برمحل بولوب انتساب ايلدكده مقدم آلديغى تذكره‌سنى احتساب آغاسنه كتوروب شق ايتديرده‌رك بووجهله اومثللو اولى بارقلى اولميان خدمتكار خدمت ايتديكى افنديسندن تذكره آلمدقجه آخر انتساب ايده‌جكى محله‌ده وياخود واردينى خانده قبول اولنميوب انجق بومثللو آيرلق استيانلرى دخى افنديلرى مجاناً خدمت ايتديرمك وياخود آيلق ويللق وسائرشيدن دولايى مطلوبى وار ايسه واز كچيرمك ايچون يدينه تذكره ويرميه‌رك غدر ورنجيده ايده‌جك اولور ايسه محتسبه افادهٔ حال ايدوب اول دخى افنديسى قنعى طريقدن ايسه ضابطنه اخبار ايدرك ضابطى طرفندن اقتضاسنه باقيله وبعدازين علما ورجال وسائر خدمه‌دن بركسه بركسه‌يه شفاعتله خدمتكار كوندرمامك اوزره بوخصوص دفتردار افندى طرفنه بابيورلدى تنبيه بيوريلوب اقتضا ايدن محلره‌دخى علم وخبرى اعطا اولنه .

ارنود طائفه‌سندن آحاد واسافل مقوله‌لرينك كورد ملتى كبى هيچ بروقتده استانبولده تكثر وتوطنى مجازدكل ايسه‌ده شيمديكى حالده‌موجود

اولان ارنودلر کلیاً طرد ودفع اولنمیوب یدی قله خارجنده اولان سلخانه‌لرده اولان ارنودلر قصاب باشی اغا طرفندن دفتر اولنه‌رق تزاید بولمامسنه واتمکجی وسمیدجی وپاچه‌جی دکانلرنده وعمارتلرده اولان ارنودلرك دخی اولدقلری فرون ودکانی ممها امکن اداره‌یه الویره‌جك مقدارندن زیاده بولنمامسنه وبونلرده دخی سلاحه متعلق خفی وجلی برشی اولمامسنه احتساب آغاسی طرفندن کمالیله دقت اولنوب وقت وموسمیله درسعادته اغنام سوق ایدن جهانبکلی وعلیشانلو کوردلرندن بشقه اکراد طائفه‌سنك برر سببله استانبوله کیره‌مامسنه دربنده اولان احتساب مأمورلری کمالیله تقید واهتمام ایله بروجه بالا قنطار مقاطعه‌سی دخی احتساب آغاسی بولنانلرك عهدهٔ التزامنده اوله‌جغنه مبنی درسعادته کله‌جك کمور وموسم شتایه قریب ارزاق عربه‌لری واسکله‌لرده توارد ایده‌جك ارزاق وحطب وکمور قایقلری رؤسا وطائفه‌لرینك احوالنه دخی احتساب آغاسنك هربرمحله اقامه ایلیه‌جکی آدملر سررشته‌سزجه دقت ایلیوب شبهه اولنلری اولور ایسه احتساب آغاسی طرفنه خبر ویره‌رك اقتضاسنه باقیله . بکارطاقمنك بروجه محرر تخصیص اولنه‌جق خانلرده بیتوتت ایده‌جکلرندن محلات آره‌لرنده بولنان آرقه وبارکیرسقالری دخی بکار وحمال کروهندن ایسه‌ده بونلرك دخی اول خانلره کیتملرنده حریق وقوعنده خاندن چیقوب کملرنده واهالیٔ محلاته وقتیله صو ویرملرنده صعوبت اولاجغندن هربرمحله‌ده اولان سقالر بعدالتحریر درجهٔ کفایه‌دن زیاده اولمدیغی حالده محله امام واهالیسی کفالتلریله اولدقلری یرلرده اقامتلرینه رخصت جائز ایسه‌ده کفیلسز سقا اولمامسنه ولزومنی تجاوز ایلیوب بونلرده دخی سلاح نامیله برشی اولمامسنه محتسب طرفندن دقت ونظارت اولنه .

کرا بارکیرجیلری دخی بارکیرلرینی ربط ایلدکلری محلده اولوب بربارکیرك یاننده ایکی اوچ شخص اولمامسنه احتساب آغاسی دقت ایتمسی

ووفاخانده اولان مدللوجيلر اجناس مختلفه‌دن اولوب بونلرك آمدورفتلرى پيابى اوله‌جغندن مقدار تصريحى اويوميه‌جغنه مبنى كيراجى باشى بولنان غايت معتمد اولوب مدللوجيلر وسوريجيلرندن هيچ فردك وفا خانندن طشره‌دن قالمامسنه وكمال ضبط وربطلرينه دقت ايدوب اكر ايچلرينه سوريجيدن بشقه برآدم كيررايسه وياخود مناسبتسز يرده احتساب آغاسى طوتارايسه كراجى باشينك حقندن كلنه .

الحالة هذه سراجخانه تعبير اولنان محله ضابط كيرمه‌مسى جهتيله سراجخانه درونده نمقوله شخص واردر معلوم اوله‌مديغندن سراج اصنافى دخى اصناف سائره مثللو تحرير برله فى‌مابعد احتساب آغاسى سائر اصنافه نه‌وجهله نظارت ايدرايسه بونلرك دخى دادوستدلرينه اولوجهله نظارت وايچلرينه يبانجى آدم قارشمامسنه دقت ايده‌رك سرعسكر پاشا واستانبول قاضيسى وبيكباشى واحتساب آغاسى توله چيقدقلرنده سائر چارشو وپازارده نه‌وجهله دخول وخروج ايدرلر ايسه سراجخانه‌يه وكذلك اصلندن ضابط كيرمين مصر چارشوسى وكتانجيلره وبدستانه دخى اويله‌جه دخول وخروج ايتمك وسراجخانه‌ده كيجه بكجى بولنورايسه‌ده كوندوزلرى قپوسنده قوللق بكليه‌رك قباحتى اولنلرى كيروب طوتمق وسراج اصنافنك بعض دوكونلرده كيرا ايله ويردكلرى باقرلر بعدازين كلياً قالديريلوب لدى‌الاقتضا احتساب آغاسى معرفتيله عمارتلردن ويرديرلمك اوزره اشبو سراجخانه دخى بووجهله تحت نظامه داخل اوله .

— مابعدى وار —

انشائیه‌سنك تهیه وتدارك ایدلمسنی فرمان ایلدی . بوندن ماعدا بزانسك دکزه اوزانمش بر محل فرحفزاسنده محتشم وامثالنه نسبتله مطنطن بر سرای عالی وجوده کتیرلمسنی وسفائن حربیه‌نك ارزاق ومهمات واشیاسنی وسائر آلات حربیه‌یی محافظه ایچون انبارلر انشاسنی خلاصه منافع عمومیه‌یی تأمینه وشهری تزیینه خادم اولهجق مؤسساتك سریعاً اکمالنی اراده ایلیه‌رك بوخصوصده صاحب اختصاص اولان هنرورانی انشا آته ناظر تعیین ایلدی . پادشاه حضرتلری وجوده کتیریلهجك مبانیٔ نفیسه وجسیمه ایله شهره معموریت سابقه‌سنی اعاده ایتمك وعلم وفن اربابنی وثروت وسامان اصحابنی جمع ایده‌رك بوراسنی غبطه فرمای جهان اولهجق بر حاله کتیرمك ایستردی .

نزد شهریاریده الك زیاده حائز نفوذ وامور دولتده صاحب وقوف اولان محمود پاشادخی شهرك مرتفع بر محلنده سیم وزرله مزین ، شفاف مرمرلری وغایت کوزل ستونلری حاوی محتشم برمعبد انشا ایتدیر - مشدی که شکل بدیعی حیرتبخش ناظرین اولوردی . اطرافنده‌ده عمارات (دارالعجزه) وخان وحاملر یاپدیردی . محمود پاشا کندیسی ایچون دخی غایت کوزل خانه‌لر بنا واطرافلرنده چیچك و نباتات باغچه‌لری طرح وتأسیس وشهره صو اساله ایتدیردی .

فاتح حضرتلرینك فکر همایونلرندن بری‌ده سفائن حربیه‌سنی تزیید ایده‌رك یالکز قره‌ده دکل دکزده‌ده حاکم اولمقدی . محافظهٔ مملکت وبالخاصه ابحار بعیده‌ده تأسیس حاکمیت ایچون قوتلی بر دونمایه احتیاج اولدیغی پادشاهك مجزومی واسفار بحریه‌نك پك زیاده منافع تأمین ایتدیکی دخی بالتجربه معلومی ایدی . بونکله برابر ازمنهٔ قدیمه‌ده فتوحات عظیمهٔ بحریه ایله اکتساب شهرت ایلیان حکمداران تاریخنك تدقیق ومطالعه‌سی دخی بو خصوصده‌کی فکرهمایونلرینی بر قاتدها تقویه‌یه مدار اولیوردی . براً وبحراً صاحب قوت ومکنت اولان بردولتك نجم اقبالی

سونمز وسطوت وشوکتی زوال بولمز بونك ایچون پادشاه حضرتلری مملکتك هرطرفنده سفائن انشاسنی امر ایلدی .

بو اثناده امروزلی «قریتوووولوس» ایتالیانلرك تحت استیلاسنده بولنان لیمنی اطه‌سی اشرافنه پادشاهه عرض مطاوعت ایتمه‌لرینی تکلیف ایلمکده ایدی. قریتوولووس جزیره خلقنك امن واعتمادینی حائز بولندیغندن آنلر بو مسئله حقنده آنکله خفیاً مخابراته ابتدار وتکلیفاتی قبول ایدوب کندوسنك آطه‌یه مواصلتی شرطیله تسلیم اوله جقلرینی دخی یمین ایله تأمین ایلدیلر. ذاتاً آطه‌اهالیسی ؛ حکومت عثمانیه طرفندن برتجاوز وقوعنده ایتالیانلرك کندولرینه معاونت ایده‌میه جکلرینی بیلدکلرندن آنلری استئقال ایله کندولرندن قورتولمق و حکومت عثمانیه‌یه التحاق ایتمك ایسترلرایدی. قریتوووولوس آلدیغی وعد ویمین اوزرینه ادرنه‌یه کیدوب اورادن سریعاً دیمیتریوس پاله‌اولوغوسه مکتوبلرارسال ایله لیمنی وامروز اطه‌لرینی پادشاهدن استدعا وقتنك حلول ایتدیکنی وپادشاهك بوبابده وقوع بوله‌جق رجایی قبوله‌مهیا اولدیغنی اخبار ایلدی. کندوسنك دخی (قریتوووولوس) لیمنی‌یی فتح وایتالیانلری دفع ایتمك اقتدارینی حائز اولدیغنی بیلدیردی. دیمیتریوس درحال آسانسی سفیراوله‌رق نزدپادشاهی‌یه اعزام ایلیوب سنوی اوچ‌یوك آلتون اعطاسی شرطیله مذکور آطه‌لرك عهده‌سنه احاله‌سنی رجا ایلدی. بو اثناده قریتوووولوس ادرنه‌ده اقامتله مسأله‌نك حلنه معاونت ایتمکده ایدی. بعده طرف حضرت شهریاریدن اعطااولنان نامهٔ همایونلری آله‌رق امروزه عودت واورادە برکون اقامت ایلیوب ایرتسی کون برسفینه‌یه بینه‌رك ایتالیان کمیلرینه کوزوکمکسزین کیجه وقتی لیمنی‌یه مواصلت ایلدی. قلعه‌ده‌کی عساکر قوماندانی (بوقوماندان سائرذوات ایله برلکده قریتوووولوسه معاونت وعدایتمش ایدی) ایله بالمذاکره معیتلرینه یکرمی بش سواری آله‌رق صباح وقتی قوچینو شهرینه مواصلت ایتدیلر . شهراهالیسند کندوسنه طرفدار اولانلر جنوب طرفنده اولان کچوك قپویی آچدیلر ، سائراهالی بونلری ممنوناً قبول ایلدی . جزیره‌ده بولنان قرق بش

قدر ایتالیالی جزیره‌یی ترك ایتمامك ایچون مقاومت ایلمك ایسته‌مشلرسه‌ده مقدارلری پك آز اولمسی حسبیله برشی یاپه بیلملری ممکن اولمدیغندن صباح وقتی، حقنده امنیتلری برکمال اولان قریتوورولوسه بلامقاوله عرض انقیاد وتسلیم نفس ایتدیلر . قریتوورولوس بونلره آطه‌ده اقامتی آرزو ایتدکلری تقدیرده اهالینك بوبابده مساعده و لوازم معیشتلرینی اعطا ایده‌جکلرینی ، عکسی تقدیرده جزیره‌یی ترك ایده‌رك ایستدکلری یره کیتملرینی تفهیم ایتدی . ایتالیانلر آطه‌دن مفارقتی تنسیب ایتدکلرندن لیمنی‌دن آغریبوز آطه‌سنه عزیمت ایتدیلر . قریتوورولوس، بونلرك رئیسی اولان « قالاوره‌زوس Calavrezzos » ی برچوق هدایا والتفات ایله اعزاز وتکریم وحین عزیمتنده دخی تشییع ایلش ایدی .

بو وقعه‌یی متعاقب قریتوورولوس «اسکی‌قلعه παλαιὸν κάστρον» ـ که «میرینوپولیس Μυρινούπολις Myrinoupolis » تسمیه اولنان شهربوراسیدر ـ موقعنك حاکمی « میکلیس Μιχέλης Mikelis » ه خبر کوندره‌رك قلعه‌نك تسلیمنی تکلیف ومطاوعتی حالنده هدایای وفیره ایله تلطیف اولنه‌جغنی وعد ایلدی .

شهرك اك نهایت ـ ده واطرافنه حاکم برنقطهٔ مرتفعده غایت جسیم طاشلرله انشا اولنان بوقلعه وقوع بوله‌جق تعرضاته قارشی مأمن بر موقع قدیم مستحکم بولندیغندن قریتوورولوس، حاکمنك خاطرینی تطییب صورتیله الده ایتمکه چالیشمش ایسه‌ده بوطلبی عدم موفقیت‌اله نتیجه‌لندی وبونکله برابر کنج یاشنده بولنان حاکمنی‌ده اغضاب ایلدی . شویله‌که قلعه‌نك متانتی ، عساکر محافظه‌نك کثرتی و لوازم ومهمات مدخره‌نك برسنه‌لك احتیاجه کفایتی حسبیله میکلیس تکلیف واقعه اهمیت ویرمه‌کدن ماعدا قلعه‌نك لاف ایله دکل انجق قوت وسلاح (قان ودمیر) ایله آلنه‌بیله‌جکنی ایما وحتی استهزا ایچون کاغد اوزرینه برقلیچ رسمی ترسیم ایتدیره‌رك جواب مقامنده قریتوورولوسه ارسال ایلدی .

قریتوولوس درت کون قدر قوچینو شهرنده اقامتله امور اداره‌سنی تنظیم ایتدکدن صکره معیتنده درت یوز سواری واوچیوز پیاده اولدیغی حالده میرینوپولیس جوارینه مواصلت ایلدی .

شهر جوارنده کی باغ وباغچه‌لرك تخریب ایدلمه‌سی ایچون بر آزاوزاقده ترتیب ایتدیردیکی قرار کاهندن حاکمه تکرار ا سال پیام ایلیه‌رك قلعه‌نك صلحاً تسلیمی ایچون برطاقم مواعید ایله کندیسنی اقناعه چالشدی. قلعه حاکمی اساساً شهرك داخلنده کی اهالیدن امین اولمدیغندن بونلرك خارجده کیلر ایله بالاتفاق عصیان ایتملری احتمالنی درپیش ایدرك وقریتوولوسك قوتنی کوره‌رك تکلیف واقعی قبول ایلدی. فقط ایتالیایه عودت ایدن لودویقوسك آطه‌لر سرعسکرلکی وکالتنه تعیین ایلدیکی ردوس مدیر کبیری [۱] ایله کیفیتی مذاکره ایدرك قلعه‌نك تسلیمی خصوصنده آنك‌ده موافقتنی استحصال ایچون اوچ آی قدر کندوسنه مهلت اعطاسنی استدعا وبرقاچ ذاتی رهن مقامنده ارسال ایلدیکندن بوقدر مدت مهات ویریله‌رك معاهده عقد ایدلدی .

قریتوولوس بوخصوصاتك ایفاسنی متعاقب‌لیمنی اشرافندن ایکی ذاتی جریان حادثاتی اخبار ایچون دیمیتریوسه و آطه‌ده کی مدن صغیره‌نك تسلمی ضمننده ضابطان اعزامی ایچون مراده ارسال ایلدی وکندیسیده عاقبت حاله انتظاراً لیمنی‌ده قالدی .

پادشاه حضرتلرینك قیش موسمنی کچیرمك اوزره ادرنه‌دن استانبوله مواصلت وبوراده شهرك اعمارینه مباشرت ایلدیکنی یوقاریده برتفصیل بیان ایتمشدك. موسم بهار حلولنده پادشاه حضرتلری ادریاتیق کورفزینك صاغ طرف ساحلی اوزرنده اسکی « أپیدامنوس Ἐπίδαμνος

[۱] ردوس سپاهیلرینك رئیس وسرعسکری (Grand Maître) عنوانیله معنون ایدی . مورخلرمزك استعمال ایتدیکی تعبیر لاتینجه (Magister) کلمه‌سندن النمش اولان رومجه مایستور (Μάϊστορ) در . مترجمه

« Epidamnos » [۱] شهری جوارنده کی قلاع وبقاعده ساکن آرناوود [اللیریوس] لری دائرهٔ اطاعته آلمق اوزره اوجهته سفره قیام ایتدی.

بو آرناوودلره ازمنهٔ قدیمه ده « تاولاتی Taulantii Ταυλάντιοι» و « ماخاونس Μαχάονες Machaones » دینیلورایدی . اکثریسی بدوی و منتظم بر اداره دن محروم اولوب یوکسك وصارپ طاغلرده اقامت ایلرلر ایدی. آدریاتیق دکزی ساحلنده دخی قلاع متینه ومدن مستحکمه یه مالك ایدیلر . بولندقلری قطعه هرجهتدن ذار بوغازلرله محدود وصیق اورمانلر وصارپ طاغلر ایله مسدوددر . آز برزمان اول همجنسلرندن ایکی ذاتی یعنی آریانوس و الکساندروس [۲] ی کندیلرینه بك نصب ایتمك صورتیله خطهٔ مذکوره ده عادتا بر ادارهٔ مختاره تأسیس ایلمش اولان اشبو آرناوودلر حکومت سنیه ایله معاهده عقدینه ویاجزیه اعطاسنه راضی اولمدقلری کبی یغما مقصدیله دخی زمان زمان حدود خاقانی یی تجاوز وکندیلرینه یقین اولان مملکتلره تعرض ایلرلر ایدی .

سلطان مراد خان ثانی حضرتلری بونلر اوزرینه اجرای سفر ایدرك وقوع بولان محاربات ده احراز غالبیتله بوغازلری وقلعه لرك بعضیسنی ضبط وقسم اعظمنی تخریب ایتمش وبرچوق غنائم الده ایلمش ایسه ده خطهٔ مذکوره یی تمامیله تسخیره واهالیسنی دائرهٔ اطاعته ادخاله موفق اوله مامشدی. مع مافیه وقوع بولان استعالری اوزرینه سنوی برمقدار ویرکو اعطاسی شرطیله آنلرله عقدصلح ایلیه رك اردوی همایون ایله عودت ایلمشیدی . لکن آرناوودلر برمدت صکره ویرکویی اعطادن صرفنظر ایلیه رك حکم معاهده یی اخلال ایتمك وحکومت سنیه یه تابع مملکتلره آقین اجراسیله ایقاع ضرر ایلمك کبی احواله اجتسار ایتمشلردی . بوندن طولایی حضرت فاتح عصات وبغاتی تأدیب ایچون بالجمله پیاده وسواری عساکریله ادرنه دن

[۱] شمدیکی دراج (Durazzo) شهری در . لمترجمه
[۲] اسکندر بك . لمترجمه

حركت واوتوزاوچ كون ظرفنده بوخطه‌نك حدودينه مواصلت ايليوب مناسب برموقعى قرار كاه اتخاذ ايلدى . بعده آرناوودلرك معلوماتى اولمقسزين بوغازلرى ليلاً باصه‌رق الده ايتمك مقصديله سلاحداران وتيراندازان وخاصه آلايى افراد منتخبه سندن مركب واوچ آلايدن عبارت برفرقه‌يى محمود پاشانك معيتنده سوق ايلدى . بونلرايلروحركتله بوغازلره واصل اولديغنده اورالرك آرناوودلر طرفندن دها اول طوتلمش اولديغنى كوردىلر . طرفين بيننده وقوع بولان مصادمه‌ده عساكر عثمانيه احراز غالبيتله آنلرى طردوتبعيده وبوغازلرى جبراً ضبطه موفق اولدى . پادشاه حضرتلرى بوغازلرك استيلاسنى متعاقب اوردوسيله ايشروليه‌رك بوخطه‌يه داخل اولدى . سفرهمايون يازموسمنه تصادف ايلديكى جهتله محصولات صيفيه وبالخاصه آرناوودلرك مدار تعيشلرى اولان بغداى محصولى هنوز اداك ايتمش بولنيوردى اوردوى همايون مملكتك اقسام داخليه‌سنه طوغرى ايلروليه‌رك بومحصولاتى تخريب وبرچوق حيواناتى اغتنام ايلدى . قلعه‌لرك بعضيسى جبراً و بعضيسى دخى بالمحاصره صلحاً ضبط اولندى . مملكتك اقسام منحطه‌سى قلع اشجاروتخريب مزروعات وغارت ايله خرابه‌زاره چورلدى . آرناوودلر ارتق يوكسك طاغلره چكيله‌رك اراضئ منحطه‌يه اينمكه جسارت ايده‌ميوردىلر . بونكله برابر عنادواصرارك فائده‌مند اولمدقدن بشقه كنديلرى ايچون دهازياده مضر اوله‌جغنى ادراك ايتدكلرندن نهايت عقد صلحى استرحامه وبونك ايچون نزد شهريارى‌يه مكالمه مأمورلرينى اعزامه مجبور اولديلر .

آرناوودلر نقداً ويركو اعتباسنه قدر تياب اوله‌ميه‌جقلرى جهتله مملكتك كنجلرندن معين برمقدارينى هرسنه ركاب شاهانه‌يه كوندرمك وينه معين مقداردە مواشى ويرمك شرطلريله يكيدن عقد مصالحه‌يه نائل اولديلر .

آرناوودلر بعدما وقوع بوله‌جق سفرلرده كنديلرينك‌ده عسكر ويره‌جكلرينه وپادشاهه صداقتدن آيرلميه‌جقلرينه دائر عهد و پيمان واحكام صلحيه‌يى رهن وتأمينات مقامنده نزد شاهانه‌ده براقدقلرى ذوات

ایله أمین ایلدیلر . پادشاه حضرتلری غنائم وفیره‌نك برقسمنی عساکره توزیع ایتدی ومتباقیسنی ورهن مقامنده ترك اولنان ذواتی آله‌رق موسم صیفك ختامنده ادرنه‌یه عودت ایلدی . صوك بهاری بوشهرده کچیردکدن صکره قیش ابتداسنده استانبوله کلدی که بویله جلوس همایونك طقوزنجی سنه‌سنه مصادفدر.

استانبوله مواصلت و برمدت استراحت ایتدکدن صکره فاتح حضرتلری ینه امورحکومتله اشتغاله باشلادی . عساکر ایچنده صاحب فراست و شجاعت اولانلری و مقتدر بولنانلری رتبه‌لرینك ترفیعی وعهده‌لرینه مناصب توجیهی واحسان اعطاسی صورتلریله تلطیف وهرکسه لایق اولدیغی مکافاتی بخش ایلدی .

اوچه قسطنطینیه‌ده مقیم ایکن بالاخره کرك فتحدن اول ، کرك فتحدن صکره سائر محللره نقل مکان ایتمش اولانلرك استانبوله عودتلرینه مساعده اعطا و بوبابده ولایاته تنبیهنامه‌لر اسرا ایلدی . بونلر استانبولی ترك ایده‌رك ادرنه ، فلبه ، کلیبولی وبروسه کبی شهرلرده توطن ایتمش ارباب علم وفندن واصحاب مزیتدن کمسه‌لرا اولوب بولندقلری محللرده آز زمان ظرفنده ثروت عظیمه اکتساب ایتمشلر ایدی . پادشاه حضرتلری بوقبیل اشخاصی استانبوله نقل ایتدیره‌رك معیشتلرینی تأمین ایچون جمله‌سنه ایجاب ایدن موادی احسان وبعضیسنه‌ده اقامتلری ایچون خانه‌لر تخصیص ایلدی .

آسیانك « ایونیا Ἰωνία Ionia » قطعه‌سنده‌کی عتیق وجدید فوچه شهرلرینك اهالیسنی‌ده مستعمر صورتیله عینی زمانده استانبوله نقل واسکان ایتدی . کلیبولی والیسی و دونمه قوماندانی زغنوسی قرق کمی ایله آطه‌لر اوزرینه سوق ایدرك تاسوس (طاشوز) وساموتراس (سمادرك) آطه‌لرینك اهالیسنی دخی استانبوله نقل ایتدیردی . یوقاریده سویلدیکمز وجهله پادشاه حضرتلری استانبوله اسکی شان وشهرتنی اعاده

ایچون جوار ممالك اهالیسنی وهنروراني وارباب صنعتی مقر سلطنت سنیه‌یه جمع ایلیوردی . دیکر طرفدن دخی انتخابکرده‌سی اولان ذواتك تحت نظارتنده اولهرق شهر داخلنده برچوق مبانئ عالیه وجسیمه انشاسنه چالیشیوردی . اولجه شرفصادر اولان ارادهٔ سنیه‌لری موجبنجه شهرك معتنا موقعنده برجامع وفرحفزا محلنده بر سرای عالی انشاسنه مباشرت اولندیغندن پادشاه حضرتلری کرك بونلرك کرك مبانئ سائره‌نك انشاآتی اوزرینه مقتدر ذواتی نصب ایلدیکی حالده بونکلهاکتفا ایتمیه‌رك بالذات تفتیش وتزیینلری ایچون ایجاب ایدن موادی تدارك ایلردی .

بوائناده لیمنیده کائن اسکی قلعه حاکمی میکلیس ، قریتوووولوس ایله اولجه عقدایلدیکی ائتلافنامه موجبنجه قلعه وشهری تسلیم وقریتوووولوس دخی مقابلنده بیك آلتون اعطاسیله کندوسنی تلطیف ایلدی که مبلغ مذکورك نصفی لیمنی اهالیسی طرفندن تأدیه ایدلمشدر .

موره قطعه‌سنده‌دخی شورش وغوائل هیچ برزمان زائل اولمیور وحکمدارلری بربرلریله منازعه ومحاربه‌ده‌بولنیورلردی . شویله که‌بونلرك معیتلرنده‌بولنان ارکان ورجال‌شهروقلعه‌لرك زمام اداره‌سنی الارینه آلمشلروبو صورتله ثروت عظیمه‌یه‌نائل اولمشلردی . لکن‌بونکله اکتفا ایتمیوب سائقهٔ حرص‌جاه ومال‌ایله برآن ایقاع‌مفسدتدن خالی قالمیورلردی. آنلرك بوحالی ایسه مملکتك حضور وراحتنی اخلاله بادی اولمقده ایدی . بونلر سائر حکمداران‌ایله خفیاً مناسبتده‌بولنه‌رق متبوعلرینك بعض‌اسرار مهمه‌سنی آنلره‌فاش‌ایدرلرودرلو درلوحیل ودسائس‌اعمال ایله حکمدارلر آره‌سنده منازعه ومحاربه‌یه سبب اولورلردی. محاربه وقوعنده دخی متبوعی اولان حکمداره اخانله دیکر طرفه دخالت ایدرلرواداره‌سی‌عهده‌سنه موضوع مدن وقوع اهالیسنی حکمدار مشروعی علیهنه عصیان وطغیانه تشویق ایلرلر ایدی . حکمدارلر یکدیکری نزدینه ایلچیلر اعزام ایلیه‌رك بینلرنده‌کی اسباب‌منازعاتی‌حل‌وتسویه‌یه چالشدقلری حالده‌بوبابده‌کی‌تشبثات

ثمره‌دار موفقیت اوله‌مدیغندن نهایت بربرلرینه تعرضاته ابتدار ایلدیلر .

طرفین کمال شدت ایله یکدیکرینك مملکتنه تجاوز وصولت ایدرك شهر وقلعه‌لری فتح وهدم واحراق ایدییور واله کچیردکلری حیواناتی سوروب کتوریبورلردی. مورخده بولنان آرناوودلرك حکمدار (دسپوط) طوماسه طرفدار اولمله‌ری ودیمیتریوس نزدنده‌کی ذواتك آنی ترك ایدرك طوماس طرفنه کچملری وبعض قلعه‌لری ده تسلیم ایتملری جهتلریله بومحاربه‌ده طوماس احراز غالبیت ایلدی. بعده برادری دیمیتریوسی بالتعقیب زوجه‌وکریمه سیله برلکده التجا ایلدیکی ازمنهٔ قدیمه‌ده« اپیداورس لیمیرا Ἐπίδαυρος Λιμηρά Epidavros Limera »وشمدی«مونمواسیا Μονεμβασία Monemvasia» تسمیه اولنان قلعه‌ده محاصره ایلدی. دیمیتریوس اولجه اسمنی ذکر ایتدیکمز آسانسی الچی صفتیله نزد شهریاری یه اعزام ایلیه‌رك دوچار اولدیغی حال الیمدن استخلاصی ایچون معاونتی استرحام ایلدی . وقعه‌نك ظاهر اولان جهتی بوندن عبارت ایسه‌ده بعضلری دیمیتریوسك اسانسی نزد یادشاهی یه اعزامی ، کریمه‌سنی پادشاهه نشـانلامق وموره قطعه‌سنی تقدیم ایدرك بوکا مقابل ممالك عثمانیه‌نك دیکر برطرفندن کندوسنه ایالت توجیهی اسـترحام ایتمك کبی مقاصده معطوف اولدیغنی، بعضیـلری دخی آسانسیك منحصراً دیمیتریوس ایله پادشاه آراسـنده اتفاق عقدینه وعساکر معاونه طلبنه مأموراً کوندرلدیکنی؛ بعضیلری ایسه دیمیتریوسك، منافعنی محـافظه ایچون بوکبی تشـبثه مباشرت ایتمه‌رك یالکـز حضرت پادشاهك هیچ برطرفدن تشویق کورمکـزین کرك طوماسك وکرکسه موره ارکان دولتنك کندی علیهنه قیام ایتمسندن طولایی مغبراوله‌رق قطعهٔ مذکوره اوزرینه حرکته ابتدار ایتدیکنی ادعا ایتمکده‌درلر .

پادشاه حضرلریله دسپوط طوماس آره‌سنده اولجه سویلدیکمز وجهله برمعاهده عقد ایدلمش اولدیغی حالده طوماسك معاهده‌نامه احکامنه عدم رعایتی وایتالیانلرله عقد اتفاق ایلیه‌رك بونلری معـاونته دعوتی ذاتاً

موره‌یه اجانبك دخولندن اندیشه‌ناك اولان پادشاه حضرتلرینك باعث حدت وانفعالی اولدیغندن موره سفرینك دیمیتریوسك تشویق ودعوتی اوزرینه‌دکل منحصراً پادشاهك آرزولریله‌اختیارایدلمش‌ایسه‌ده اغلب احتمالدر.

فاتح حضرتلری بونك ایچون اکمال تدارکات ضمننده تأخراته‌میدان ویرمیه‌رك موسم بهارك حلولی آننده قوهٔ موجوده‌سی‌ایله همان ادرنه‌دن حرکت ویکرمی یدی کون ظرفنده قورینتوسه مواصلت ایلدی.

پادشاه ایله آسانس اره‌سنده اتفاق معاهده‌سی عقدینه دائر اولان روایاتك شیوعنه مبنی فاتح حضرتلری اوچ کون قدر بوراده اقامت‌ایلیه‌رك دیمیتریوسه انتظار ایلدی.

دیمیتریوس ایسه اپیداورسدن حرکت واسپارطه‌یه مواصلت ایدوب اوردن آسانسی برچوق‌هدایا ایله نزد شهریاری‌یه اعزام ایتدی. آسانس، پادشاه‌ومحمودپاشا ایله کوریشه‌رك مذاکراتده بولنمش‌اولدیغنك ایرتسی کونی بامر پادشاهی حبس ایدلدی. دسپوط طوماس ذات‌هانه‌یه قارشی برطور خصومتکارانه اظهار ایتمکده‌اولمسنه نظراً عساکر عثمانیه‌نك‌اوطرفه سوق واعزامی محتمل‌ایکن پادشاه‌حضرتلری خلاف مأمول اوله‌رق اردوی‌همایون ایله دیمیتریوسه تابع مملکته‌دخول‌وطوغریجه «آرغوس Ἄργος Argos» اوزرینه حرکت‌ایلدی. فاتح‌حضرتلرینك، دیمیتریوس‌وطرفدارانی‌طرفندن وقوع بولان دعوت اوزرینه اختیار سفر ایلدیکی حقنده سرد ادیلان افکارك طوغری اولمدیغنی بو حادثه اثبات ایلمشدر. زیرا دیمیتریوسك دعوتی اوزرینه اجرای سفر ایدلمش اولسه ایدی اردوی همایونك ساحهٔ فعالیتی طوماسه تابع ممالك اولمق اقتضا ایدر ایدی. پادشاه حضرتلری آرغوسه مواصلتنده محمود پاشایی دیمیتریوسی محاصره ایتمك ایچون اسپارطه‌یه کوندردی. محمود پاشا بتون کیجه قطع مسافه ایلیوب وقت فجرده اورایه واصل اوله‌رق محاصره‌یه ابتدار ایتدی ومعیتنده بولنان پادشاه حضرتلرینك کاتبی طوماس قاتاوولینوسی دیمیتریوسه کونده‌ره‌رك

تسلیم اولمسنك کندوسی ومعیتنده کیلر ایچون خیرلی اوله جغنی وبوبابده کی امر پادشاهی یه مطاوعتده تردد کوسترمه مسنی بیلدیردی. دیمیتریوس، آسانسك محبسدن آزاد وتأمینات پادشاهی یی حاملاً نزدینه اعزام اولنمسی شرطیله تکلیف واقعه عرض مطاوعت ایلیه جکنی افاده ایلمسی اوزرینه محمود پاشا آسانسی محبسدن چیقارته رق دیمیتریوسك محبی ومعتمدی اولان حمزه پاشا ایله آکا کوندردی .

بوایکی ذات شهره داخل اوله رق دیمیتریوس ایله ملاقات ایلدکدن صوکره کندوسنی شهر خارجنده بولنان محمود پاشانك اردوکاهنه کتیردیلر. محمود پاشا دیمیتریوسی احترامات لایقه ایله قبول وقلعه وشهری تسلم ایلدی . ایرتسی کون دخی پادشاه حضرتلری مواصلت ایلیوب دیمتریوسی حضور همایونله قبول ایلدی . دیمیتریوس اوتاغ همایونه کیردیکی زمان پادشاه قیام ایله الني ویره رك یانله اوطورتمش وخوف وتلاشنی ازاله ایچون کندوسنه پك زیاده التفات ایده رك حقنده حسن معامله اولنه جغنی واستقبالدن امید وار اولمسنی بیان وکندوسنه خلعت و البسه ، آت وآقچه وسائر برچوق اشیا اهدا ایلدی . دیمیتریوسك زوجه وکریمه سی ایپداورسده قالدیغندن آنلرك ده کمال احترامات وتجیلات ایله اردویه جلبی ایچون حرم آغالرندن بریسنی بر یاور ولزومی قدر عسکرله سوق ایلدی .

پادشاه اسپارطه ده درت کون اقامت ایدوب شهرك قلعه سنی تعمیر وامور اداره سنه عائد خصوصاتی تنظیم ایتدیردکدن صکره درونله بر ضابط تحت اداره سنده اوله رق عساکر خاصه سندن درت یوز نفر قدر عساکر محافظه ترك ایلیه رك دیمیتریوس دخی معیتنده اولدیغی حالده اورادن حرکت ایدوب . اسپارطه طاغی [۱] نك اتکنده کائن اوفاق فقط معمور

[۱] بوطاغ ازمنهٔ قدیمه ده «تأیه توس Ταΰγετος, Tayiétos» وشمدی (بش تپه سی اولدیغندن طولایی) بش پارمق یعنی Πεντεδάκτυλος, Pen-tedactylos تعبیر اولنان موره طاغیدر . مورخ زمانده بوکا « زیغوس Ζυγός, Zygos» طاغی تسمیه اولنوردی . مترجمه

قاستللرى شهرينه مواصلت وجوارينى قرارگاه اتخاذ ايلدى . بورادن شهرك اهاليسنه خبر كوندره‌رك قلعه‌نك تسليمنى تكليف ايتدى . شهر اساساً قيالقلر واوچوروملرله محاط منيع برموقعده اولوب شهره كيرمك ايچون يكانه ممر دخى اوچ قات سور ايله مسدود بولنديغى وكنديلرى دخى منتخب درتيوز كشيدن عبارت اولديغى جهتلريله كرك قصبه‌نك مناعتنه كركسه كنديلرينك شجاعتنه استناداً تكليف واقعى ردومدافعه‌يه قيام ايتديلر بونك اوزرينه پادشاه حضرتلرى عسكره هجوم ايچون امر ويردى . سلاحدارلر دليرانه حركاتله قلعه‌نك اوزرينه چيقمغه وايچريسنه دخول ايچون مهاجمته باشلاديلر . فقط محصورينك مدافعهٔ جسورانه‌سى بومهاجماتى نتيجه‌سز براقيور وامكان موفقيتى كسر ايليوردى . مهاجميندن برقسمى محصورينك قارغيلريله ويوقاريدن آتيلان طاشلرله تلف اولديلر . بوحال پادشاهك موجب تأثرى اولديغندن درحال رجعت امرينى اعطا ايله عساكرى كرى‌يه چكديرمش ايسه‌ده ايرتسى كون بالذات ايراد ايلديكى پك مؤثر برنطق ايله بتون افرادى قلعه‌نك ضبطى ايچون تشجيع وبونطقنده اظهار شجاعت ايليه‌جكلرى مكافاته مستغرق وقلعه‌نك ضبطندن صكره يغما ايدلمسنه‌ده مساعده ايده‌جكنى بيان ايلدى بونطق شاهانه‌يى عساكر عظيم آلقيشلرله تلقى ايده‌رك ويريلن هجوم امرى اوزرينه سريع يورويشله قلعه‌يه بالتقرب مهاجماته ابتدار ايلديلر . محاصرين ومحصورين آره‌سنده‌كى مسافه‌نك آزلغى ومخاصمه‌نك ترتيبسز ونظامسز وقوعه كلمسى حسبيله طرفيندن پك چوق مقتول ومجروح وقوع بولدى . نهايت نسيم غالبيت عساكر عثمانيه طرفنه وزان اولديغندن محصورينى پوسكورتوب ايكنجى سوره قدر ايلرولديلر . محصورين طار برمحلده صيقيشه‌رق صويك ومأكولاتك فقدانى حسبيله دوچار ضرورت اولدقلرندن بلا شرط تسليم اولديلر . پادشاه حضرتلرى حربه اشتراك ايدنلردن بر حيات قالان اوچيوز كمسه‌نك قتلنى ونسوان واطفالك تحت اسارته القاسنى فرمان ايلدى وشهرى دخى هدم ايتديردى .

بوراسی ضبط اولندقدن صکره اردوی همایون « غردیکیون Γαρδίκιον, Gardikion » نام قلعه اوزرینه حرکت ایتدی . بو قلعه اسپارطه‌نك زیغوس تسمیه اولنان طاغنك مدخلی قربنده وغایت یوکسك بر تپه اوزرنده اولوب اطرافی یالچین قیالرله وجوارندن جریان ایدن درین بر ایرماقله محاط وغیر قابل ضبط واستیلادر . قلعه‌یه کیره بیلمك ایچون یالکز بر مدخلی واردر . شوحاله نظراً مذکور قلعه‌نك فتحی غیر قابل اولدیغی ظنیله همجوار محللرك اهالیسی نسوان وصبیانیله بورایه التجا ایلمشلردی . فقط بوراسی بالاخره بادیٔ فلاکتلری اولمشدر . پادشاه حضرتلری قلعه داخلنده‌کی اهالی‌یی تعرض وتجاوزدن صیانت ایچون نصح وپند ایله دائرهٔ اطاعته‌ادخاله چالیشمش ایسه‌ده اقناعه‌موفق اوله‌مدیغندن‌قلعه‌یی محاصره ایتدیردی. مناعت موقعیه‌سی‌حسبیله قلعه‌نك جبراً فتحی کلی تلفاتی موجب اوله‌جغندن آچلق وصوسزلق یوزندن تسلیمه مجبور اولمرلری ایچون بوصورت ایله اکتفا ایدلدی . فی‌الحقیقه قلعه‌یه التجا ایتمش اولان برچوق رجال ونسوان وصبیان مأکولاتك وصویك فقدانی حسبیله آززمان ظرفنده کرفتار عجز وسفالت اولدیلر ونهایت بلا قید وشرط تسلیم نفس ایلدیلر . ارککلر برموجب فرمان قتل قادینلر وچوجقلر دخی اسیر ایدلدی وقلعه هدم اولندی .

پادشاهك بوقلعه‌لر اهالیسی حقنده معاملهٔ شدیده‌ده بولنمسی بعض اسبابه‌مبتنیدر ، شویله‌که : بدایةً پادشاه‌حضرتلری بونلره تسلیم اولمرینی تکلیف ایتمش اولدیغی حالده اصغا ایتمیه‌رك حربی ترجیح ایتمشلردی . دیکر طرفدن مذکور قلعه‌لر اهالیسنك اکثریسی اویغونسز واطاعتسز آرناودلردن عبارت اولوب بونلر هرزمان بولندقلری مملکتلرده اختلال چیقاریر وسرقت وهردرلو شقاوتی ارتکاب ایدرلردی . ایشته آنلرك بوحالندن غضبناك اولان فاتح حضرتلری کندیلرینی تأدیب وموره قطعه‌سنك جهات سائره‌سنده بولنان اهالینك قلبلرینه القای دهشت

ایلیه‌رك اردوی همایونه مقاومت ایلمه‌لرینی تأمین ایچون مذکور قلعه‌لر اهالیسی حقنده پك شدید معامله‌ده بولنمشیدی . فی‌الحقیقه اردوی همایون موره خطه‌سنك ایچرو طرفلرینه‌طوغری ایلرولدیکی مان هیچ بر یرده آثار مقاومت کورمدی. بویله‌جه اردونك کیردیکی مملکتلر اهالیسی درحال اطاعت ایده‌رك بلا قید وشرط عرض انقیاد ایدرلردی. ایچلرنده سرکشلك کوسترمه‌جك قدر خفیف العقل اولانلر بولنسه بیله بونلرده درحال تأدیب اولنورلردی . مع مافیه پادشاه حضرتلری‌ده بونلره‌قارشی پك زیاده عالیجنابانه حرکت ایلیوب هرکسك کمافی‌السابق اموالنی تصرف ایلمسنه مساعده اعطا ایلدی .

فاتح حضرتلری موره خطه‌سنی باشدن باشه فتح ایده‌رك قلعه‌وقصبه‌لردن مستحکم وخطه‌نك محافظه‌سی ایچون اقتضاسی الزم اولانلری تعمیرودرونلرینه عساکر محافظه‌ودزدارورزاق واسلحه ولوازم سائره‌اقامه وادخال ایده‌رك تحکیم وتجهیز ایتدی ، محافظه‌سنه لزوم اولمیانلری دخی هدم ایتدیره‌رك کوی حالنی اکتساب ایدن محللرنده سکنهٔ سابقه‌سنك اقامت ایتملرینه مساعده ایلدی وبونلردن برقسمنی دخی استانبوله نقل ایتدیردی .

حکمدار (دسپوط) طوماس پادشاهك موره خطه‌سنه هجوم ایلدیکنه مطلع اولدقده کندوسنه تابع اولان قلعه‌لردن برقاچنی درحال تعمیر وترمیم ودرونلرینه عساکر محافظه‌وضع ایتدیردکدن صوکره زوجه وچوجقلریله برلکده ساحل بحرده کائن «مانتینا Μαντίνεια, Mantinia » شهرینه کیدوب محاربه‌نك نهایتنه انتظاراً اوراده اختیار اقامت ایلدی . متین ومستحکم برچوق قلاعه مالك اولان موره خطه‌سنك اویله‌قولای قولای ضبط وتسخیر ایدیله‌میه‌جکندن وبونلردن بعضیسنك دشمنك تعرضاتندن قورتیله‌رق بوصورتله کدیسنك اوراده قاله‌جغندن پك زیاده امیدوار اولان طوماس آززمان صوکره شهر وقلعه‌لردن برقسمنك جبراً ضبط وبرچوغنك دخی اهالیسی طرفندن صلحاً تسلیم ایدلدیکنی خلاصه بتون موره قطعه‌سنك

وندیکلیلره تابع برقاچ شهر مستثنا اولمق اوزره عساکر عثمانیه‌نك پای تسخیری التنده قالدیغنی کورنجه آرتق حکومتنه وامیدلرینه وداع ایلیه‌رك زوجه ی وچوجقلری واشراف مأمورینندن بعضلری ایله اللیشر جفت کورکله چکیلور ایکی‌قایغه را کباً وقورفه‌یه متوجهاً حرکت ایلدی. قلعه‌وشهرلرده والی‌مقامنده بولنان‌اشراف واعیان‌دخی بولندقلری موقعلری ترك‌ایده‌رك موره‌ده وندیکلیلرك‌تحت اداره‌سنده‌بولنان « مه‌تونی « Μεθώνη, Methoni » و « قورونیا Κορώνια, Coronia » وسائر شهرلره خفیاً فرار والتجا یلدیلر .

موره قطعه‌سی یکی برحیات سیاسی اکتساب ایلمشیدی . پادشاه حضرتلری خطهٔ مذکوره‌نك محافظ سنه وتأمین آسایشنه متعلق بالجمله اموری تنظیم وعمر بکی موره قطعه‌سی والیلکنه تعیین ایتدکدن صوکره معیتنده‌دسپوط دیمیتریوس وآنك زوجه‌سی وکریمه‌سی‌وکندیسیله برلکده بولنان مأمورلری ایله موره برزخندن لوادیا شهرینه مواصلت ایلدی . بوراده دسپوط دیمیتریوسك رفاقتنه برقاچ مأمور وعسکر ویره‌رك یولده کندوسنه وزوجه‌سنه وچوجقلرینه خدمت واستراحت ومحافظه‌لری خصوصنه دقت ایتلرینی ویواشجه قطع مسافه ایتلرینی امر ایلدی. کندوسی دخی عساکری ترخیص ایلدیکی جهتله یالکزجه مابین همایون ارکانیله حرکت ایلیوب صوك بهاراواسطنده ادرنه‌یه مواصلت ایلدی. آززمان صوکره دسپوط دیمیتریوس دخی‌وصل‌اولدی. پادشاه مشارالیه دیمیتریوسه ینه التفات ایلیوب اعادهٔ حقوقی ایچون محمود واسحق‌پاشالرله بعدالاستشاره سنوی ویرکولری اوچیوز کموش سکهٔ سلطانیه‌دن عبارت اولان بحرسفیددده کائن لیمنی وامروز وتاسوس وساموتراکی آطه‌لرینی مشارالیهك عهده‌سنده توجیه ایلدی. تراکی ساحلنده « ماریچه Ἔβρος" Hebrus » نهری آغزنده‌کی لیمانلری و قطعات مجاوره‌نك مرکز

ادخالات واخراجاتى اولان ايوز شهرينى دخى حكمدار سابق پالاميداس غاتلو زوسك استيفا ايلديكى واردات وتكاليف ايله ـ كه مقدارى اوچيوز بيك كموش سكهٔ سلطانيه‌دن عبارتدر ـــ علاوةً احسان ايلدى . بوندن ماعدا كنديسنه هرسنه ادرنه ضربخانه‌سندن يوزبيك آلتون سكه اعطاسنى امر ايلدى . خلاصه پادشاه حضرتلرى ذكر ايتديكمز واردات ايله دها برچوق هدايايى ديميتريوسه اعطا وكندوسنى اينوزده ترك ايدرك صوك بهار نهايتنده قيش موسمنى كچيرمك اوزره استانبوله كلدى . وقايع مذكوره جلوس همايونك اونجى سنه‌سى ختامنه متصادفدر .

دردنجى كتاب

دردنجى كتابى تشكيل ايدن بوقسم دخى سينوب شهريله اسماعيل بكه تابع مماليك و طربزون وحواليسنك تحت حاكميت عثمانيه ادخالى واولاحلرك اختلالى ، مدللى آله‌سنك فتحى وفاتح حضرتلرينك ايلك دفعه اوله‌رق بوشناقلرك مملكتنه دخوليله بوراسك دخى ممالك عثمانيه‌يه الحاقى وقايعنى حاوى وحاكيدركه وقايع مذكوره اوچ سنه ظرفنده ساحه آراى ظهور اولمشدر .

يوقاريده سويلديكمز وجهله پادشاه حضرتلرى استانبوله مواصلت وبرمدت استراحت ايتدكدن صوكره سينوب وطربزون حواليسنه برأوبحراً اجراى سفر مقصديله قوتلى برارده ترتينه مباشرت ايتدى و ايجاب ايدن سلاح وماكنه‌لرك اعمالنى وبالجمله لوازم عسكريه‌نك استكمالنى امر واراده ايلدى .

ازمنهٔ قديمه‌ده اك جسيم شهرلردن اولان طربزون ، آسياى صغرا ساحلنك كوزل برنقطه‌سنده كائن اولوب يونان شهرلرينك اك عتيقى و «ايونس Ἴωνες Iones» [١] لرك مستملكه‌سى ايدى .

[١] ايونس يعنى ايونلر يونان قبيله‌لرندن برى اولوب آسيانك ايونيا تسميه اولنان قطعه‌سنده مقيم ايديلر . بوندن مشتق بولنان يونان اسمى آسيا اقوامى لسانلرنده براسم عمومى اوله‌رق بالجمله يونانيلره تعميم ايدلمشدر . ايونلر شمديكى آسياى صغرانك ازميردن بودروم قلعه‌سنه قدر امتداد ايدن ساحلنه مالك ايديلر . المترجمه

طوپقپو سرای همایونی

[اوچنجی مقاله]

حرم همایون دائره‌سی

کچن مقاله‌لرمزده طوپقپو سرای همایونك مشتملات وقصور ودوائر ومبانئ عدیده‌سی حقنده معلومات مجمله اعطاوهر دائره وقفوشده وقپو وچشمه بالالرنده‌کی کتابه‌لر بلا استثنا نقل وقید اولندی . شمدی صره حرم دائره‌سنه کلدی .

حرم همایون دائره‌سی آیروجه برعالمدر . حیات اجتماعیه‌مزك صورت کذارنی بر درجه‌یه قدر تصویر ایلدیکندن دقتله کزلمکه وهر قطعه ودائره‌سی علی‌الانفراد تتبع اولنمغه شایسته‌در . اك زیاده نظره چارپان چینی‌لرك حد وحسابدن بیرون اولان بوللغی‌در . بعض‌معتنا دائره واوطه‌لر واردرکه دیوارلری رقیق وذیقیمت چینی‌لرله باشدن آشاغی قاپلانمشدر . بیوك‌ومزین صالونلرك ومحتشم اوطه‌لرك اوته‌سنده طاروایزبه مردیونلر وآلچق‌طاوانلی اوطه‌لر و قاراکلق حولیلر سرای عالی سکنه‌سندن پادشاه حضرتلرینك نفس‌نفیس همایونندن ماعداسیله اول‌قدر اشتغال ایدلمدیکنه دلالت ایلیور . سرای همایون برخیلی وقتدن برو نظر رغبتدن دور وتعمیر وترمیمدن محروم قالمسی حسبیله بعض اقسامی مشرف خراب اولدیغندن صره‌سی کلدکجه آنلر حقنده تهزیز کلك تأثر قلنه‌جقدر .

سالف‌الذکر قبه آلتی ایله زلفلی بالطه‌جیلر قغوشی قپوسی آره‌سنده وتعریفی سبق ایدن ایکنجی یره ناظر وشهرمزك اکثری نقاطندن مشاهد ومرئی بیوك قوله‌نك قربنده واقع قپو حرم همایون قسمنك متعدد قپولرندن بری وباشلیجه‌سیدر . سرای قادینلری بو قپوده آرابه‌دن ایندکلری جهتله قدیمدن برو بوکا « آرابه قپوسی » تسمیه اولنمقده‌در .

بو قپونك سوكه‌لرى مرمردن وبوكا مربوط قنادلرى دميردن معمول واطرافنده‌كى ديوارلر چينى ايله قاپليدر . بوچينيلرك محل محل دوشوب ضايع اولانلرينك وقيريلانلرينك يرلرى يا صيوا ايله طولديريله‌رق ياخود ديكر چينيلر وضع اولنه‌رق لطافت وانتظامى اخلال ايدلمشدر . قپونك اوزرنده‌كى كتابه بروجه آتيدر :

كزين پادشاهان خان مراد عاليشان يكانه شه صاحبقران وظل يزدانى
شو پادشاه جهاندركه فتح ايدر تورانى كمينه بنده‌سى تخت روان وشروانى
نه جانله حركت ايده كرجى وسيمون ياپلدى قلعهٔ كورى النده هريانى
او پادشاه سعادت زمان عدلنده شرفله وبردى ياپوب هرمقامه عنوانى
جميى باب سرايى شريف اولوب عالى بوباب دلكشك اول دكلو يوغيدى شانى
حريم باب عدالتده اول محمد اغا سعادتيله ياپلماغه عرض ايدر انى
اوپادشاه جهان ايلبوب ينه تاريخ مشرف ايلدى ياپوب بوبابى ديوانى
فلكده شمس درخشان اتون اسكفله بوبابك اولسه يراشور اوكنده دربانى
بوباب دولتك اولدى دومصرعى تاريخ كتورسه سرينه آثارى نوله اعيانى
لطافتيله بريدر دربهشت عجيب٩٩٦ حريم جنت عاليده باب سلطان٩٩٦ى

بوقپودن كيريلنجه طوغريدن طوغرى‌يه حرم همايونه دخول اولنمز. زيرا بوقپو ايله ايلروده بولنان اصل حرم همايون قپوسنه قدر تمادى‌ايدن قسم دائره‌يه بر مدخل شكيل ايده‌رك اصل حرم همايون آندن صكره ابتدار ايلر . طوپقپو سراى همايونى مابين ايله حرمدن مركب اوله‌رق ايكى قسمه منقسم اولديغى كبى حرم همايون دخى بوصورته سراى همايون طواشيلرينك اقامتنه مخصوص اولان بو مدخل ايله ابتداى بناواسكاندن بشكطاش طرفنه نقله قدر نفس نفيس پادشاهان وحرم خاص همايونه اقامتكاه اولان دائره‌دن مركبدر . معمائيه آرالرنده اصل حرم همايون قپوسندن ماعدا هيچ برواسطهٔ اتصال موجود دكلدر .

اوزون بريول واطرافنده متعدد ابنيه‌لرى محتوى اولان بومدخل بر طرفدن قبه آلتى وآق آغالر دائره‌سى ايله وديكر جهتلرندن دخى

ایکنجی یر واصل حرم همایون ایله محاط اوله‌رق بونك زاویه‌لرندن بریسنی قسماً اشغال ایدر .

بو مدخل اوچ قسمدن عبارت اولوب بونلرده بربرینه متصل بولنان «طولاب قبه‌سی» و «قوله قپوسی خدمه نوبت محلی» ناملرنده ایکی عدد قپو آراسی ایله‌در السعاده آغانی وباش قپو غلامی دائره‌لرینی حاوی اولان اوچنجی برقسمدر. ذکر اولنان قپو آرالرینك تفریقی ایچون مذکور برنجی قپودن صکره بربرندن مختلف مسافه‌ده دیکر ایکی قپو دخی موجود اولوب لکن برنجی قپو آرابه قپوسی نامیله معروف اولدیغی حالده دیکرلرینك اسم مخصوصلری اولمدیغندن تسهیل افاده ایچون بونلره ایکنجی، اوچنجی قپو تسمیه ایده‌جکز.

آرابه قپوسندن کیرلدکده اون خطوه قدر ایلروده اولان ایکنجی قپوده برنجینك شکلنده وقنادلری دوکمه تونجدن ومصنعدر . قپویه نظراً قنادلر قیصه کله‌رك اوزرینه علاوه اولندیغی جهتله قپونك مصردن جلب ایدلدیکی حقنده‌کی روایتك طوغری اولمسی ایجاب ایدر . غایت کوزل یازی ایله صاغ قنادی اوزرنده « اللهم یا مفتح الابواب » وصول قنادی اوزرنده « افتح لنا خیر الباب » دیه محرردر . بو ایکی قپو آراسی اون خطوه طول وعرضنده مربع الشکل برمحل اولوب اوزری قبه ایله اورتلیدر قپولردن ماعدا ضیا دخول ایده‌جك برمحلی یوقدر . درت طرفنده موجود طولابلردن طولایی بورایه «طولاب قبه‌سی» تسمیه اولنمشدر . بونلردن صاغ طرفده قپولری یشیله ملون ایکی طولابك بریسنده عجمی اغالرندن اك آشاغی تسمیه اولونان محمد آغانك ودیکرنده‌ده برجاریه‌نك قرقلره قاریشوب غائب اولدقلری مرویدر. بو بابده شویله برحکایه‌ده سویلنیور:

پادشاه وقت بو محمد آغایه حدتلنه‌رك ایلروده تعریف اولنه‌جق حرم قپوسندن اعتباراً النده خنجر اولدیغی حالده بو بیچاره‌یی تعقیبه باشلامش، محمد آغاده قاچه‌رق بو برنجی ساحه‌یه قدر کلمش؛ علی روایةً اوزمان آرابه قپوسی بولنمدیغی جهتله طیشاری‌یه چیقمق ممکن اولمدیغندن بو طولابلردن

برنده اختفا ايلمش ايسه‌ده اتكى ديشاريده قالديغندن اوراده اختفاسى معاقبنجه معلوم اولمش و پادشاه طولابك قپاغنى آچمش لكن محمد آغانى اوراده بوله‌مامش! جاريه‌ده‌عينى صورتله ديكر طولابده غائب اولمش! بووقعه طولايسيله آنلرك وليلكلرينه حكم اولنه‌رق طولابلرك قپوسى كليدلنمش واوزماندن برى آچلمامشدر. بونلردن بريسنك اوزرى متعدد دميرقوللرله كليدلنمشدر كليدلرك آلتون اولديغى سويلنيور. مع مافيه بونلرك بويالى اولانلرى اسكى واولميانى سلطان محمود خان ثانى زمانينده تعليق ايدلمشدركه صوكنجيسى غايت كوزل واوزرلرى آلتون ايله قاقه اوله‌رق ايشلنمشدر. بونلرله ديكر طولابلر اوزرنده‌كى كليدلر اسكى عثمانلى صنعتنه نمونه اوله‌جق درجه‌ده مصنعدر.

آرابه‌قپوسنك ايچ بوزنده تخته بر لوحه اوزرنده كوزل قالين يازى ايله بسمله شريفه‌ومقابلنده‌كى ايكنجى قپونك اوزرنده دخى كذلك بر تخته لوحه اوزرنده آتى الذكر كلمات محرردر:

« مدينهٔ منوره‌ده حضرت رسالت صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرينك روضهٔ مطهره وحجرهٔ منوره‌لرينك پنجره‌لرينك شال شريفلرى احسانيدر»

بو لوحه اوزرنده مركوز اوزون بر چيويده دخى كوپرى باشنده‌كى يكى جامعك رسم مجسمنك محفوظ بولنديغى هرطرفى جاملى بر محفظه معلقدر. قپونك كنارينه ولوحه حذاسنه كلن محلده مركوز چيوى‌يه دخى برقريق يای (كمان) ايله برطاش لوحه آصيليدر بولوحه اوزرنده حرم آغالرينك مشاهير كمانكشانندن اولديغى راويت اولنان صاحبنك اسمى بروجه آتى محرردر:

« صاحب بيرام اغا ماشاالله كان ١٢٠٧ »

مستخدمينندن بريسنك روايتنه نظراً بالاده بيان اولنان طولاب كوسم والده سلطانك التجا واختفا ايتديكى طولاب اولوب يانينده كنده دخى روضهٔ مطهره‌يه عائد بعض حسابات دفاترى محفوظ بولنيورايمش.

ایکنجی قپودن کچیلدیکی زمان قارشوده اوچنجی قپو مصادف نظر اولور . بوایکی قپونك مابینی یعنی ایکنجی ساحه مستطیل الشکل وتقریباً اون طقوز خطوه طول وسکز خطوه عرضی حاوی برمحل اولوب صاغ طرفنده آتی الذکر بیوك قوله‌نك قاعده‌سی ، صول طرفنده دخی آغالرمسجدی واردر . بومحل اورته‌سندن برکمرایله ایکی قسمه آیریله‌رق خارجدن کیریلن طرفی قبه‌لی دیکر قسمی مسقفدر. زیرده بیان اولنه‌جق باش قپوغلامی نفراتی اوطه‌لرینك برقسمی بوسقف اوزرینه موضوعدر . قبه‌ده متعدد پنجره‌لر واردر . اشبو ساحه‌نك صاغنده قوله‌یه چیقیله‌جق مرديونك ، صول طرفده دخی مسجدك قپولری وبوضلعك نهایتنده‌دخی جامع قپوسنه متصل « پرده قپوسی » وجامعك وقوله‌نك فوقانی وتحتانی متعدد پنجره‌لری واردر. دیکرلرینه نظراً مسجدك قپوسی اولدقجه مصنعدر. اوچنجی قپو قنادلری دمیردن، دیکرلری تخته‌دن واسکی اصولده بربرینه کچمه ومصنعدر . ایکنجی قپونك بوساحه‌یه ناظر طرفی اوزرنده :

لا اله الا الله محمد رسول الله

سنه ١٠٧٧

قوله قپوسنك اوزرنده :

قال علیه‌السلام عدل ساعة خیر من عبادة سبعین سنة

مسجد قپوسنك اوزرنده :

ان الله یأمرکم ان تودوا الامانات الی اهلها

پرده قپوسنك اوزرنده :

واذا حکمتم بین‌الناس ان تحکموا بالعدل ان الله نعما یعظکم به ان الله کان سمیعا بصیرا ١٠٧٨

کتابه‌لری محرردر .

اوچنجی قپونك اوزرنده دخی کتابهٔ آتیه محرردر :

ابوالفتح جهان قسطنطنیه فتحن ایتدکده کهاتمش بوسرای دلکشایی سر بسر معمور
نجه یللر اولوب شاهان جلوه‌نشین بوکزیده الهی انلرك قیل هر برینك روضه‌سن پرنور

کلوب سلطان محمد بن ابراهیم خان دوری — که ذات پاکنه وابسته حسن حال مظلومان
که اولدر پادشاهان ایچره عزم رزمله مشهور — جهانه عدل و داد ایله ضیا بخش اولمه چوق زهور
جناب حضرت سلطان محمد خان غازینك — درعدلنده دربان اولسه لایق سنجر و فغفور
بحمدالله زمان دولت فرخنده فالنده — اولوب اعدای دین و دولت اوزره عسکری منصور
شهنشاه قدر قدرت جهاده ایلیوب همت — مقر سلطنت ذاتندن اولدی برزمان مهجور
تحمل ایتیوب نار فراق شهریاری یه — جیان اسا درونن اتشله ایلدی محزون
مراد شهریاری کارکیر اولمغله تکرار — مدسلر ایدوب اول کاره صرف همت ومقدور
زر اندر زر نقوشلا مزیندر نظیر اولمز — قبابی قبهٔ افلاکه همسر دودیدهٔ بدر
کوریدی کرسنماری اولورایدی طرزه حیران — بوطرحه قادر اولمز بو اعلا اولسه اگر مزدور
رام وش اول عصمت حرمده مریم عفت عایشه — خصوصا والدهٔ سلطان که اولدر خیرله مشهور
حیات افزای آدم نور بخش دیدهٔ عالم — وجود پاك شهر ادیله دائم خلق اونه مسرور
دعای دولتن ایدوب زکی تاریخنی دیدم — سرایی همتیله سلطان محمد ایلدی معمور

١٠٧٩

بوکتابه‌لرك صوکنجیدن ماعداسنك یازیلری قالین وکوزلدر جمله‌سی مرمر اوزرینه محکوکدر .

بوایکنجی ساحه‌نك تپو ونجره‌لرندن وبرقاچ طولابدن ماعدا قبه وطاوانه قدر دیوارلری واورته‌ده کی کمری تماماً چینیلر ایله قاپلیدر. بوچینیلردن بعضیلری چیچکلردن مرکب تابلو حالنده‌در. بعضیلری دخی قالین وکوزل خطلرله لفظهٔ جلال واسم نبی وعشرهٔ مبشره وحسنین حضراتی اسامیسنی واسماء حسنایی حاوی کتابه‌لردر. مع مافیه بوکتابه‌لر دیوارك قسم علیاسنده بولنوب آنك آلتنده ودیوارك درت طرفنده قالین وکرفت یازی ایله آتی الذکر کتابه محرردر :

اللهم ایدالاسلام والمسلمین وانصروا کلمة الحق الدین داوم امرك یا مبید السلطان الاعظم والخاقان المعظم خادم الحرمین الشریفین السلطان البرین وخاقان البحرین حافظ بلادالله ناصر عبادالله السلطان الاوهو السلطان السلطان ابن السلطان الغازی محمد خان ابن السلطان ابراهیم خان ایدالله ملکه وخلد سلطنته الی انتهأ الزمان وانقراض الدوران امین یارب العالمین جناب پادشاه اعظم شهنشاه معظم سکندر حشم ظل الله فی العالم حضرتلرینك زمان سعادت اقترانده شهباز اشیان پادشاه عثمانیان اولان سرای همایون اساسندن بالکلیه بنا اولنمق حقنده فرمان جلیل

القدرلری وارد وصادر اولمغین بحمدالله تعالی حسن همتلری ایله تمام معمور اولوب رشك فردوس برین اولمشدر . حق سبحانه وتعالی الی یوم القیام بردوام ایلیه سوده علی تبرداران خاصه من تلامیذ محمود چلبی رحمه‌الله

ایکنجی قپونك کتابه‌سی اوزرنده ودیوارك عرضنجه دخی آتی الذکر آیت کریمه محرردر :

ما کان محمد ابا احد من رجالکم الی اخره

پرده قپوسندن آشاغی زیاده‌جه میللی اینجه بریول واردر . بونك نهایتنده اولان میدانجغه سالف الذکر خاص آخورده‌کی مسجدك برقپوسی آچیلور . خاص آخورك تحریرنده بیان اولنان بومسجدك محلنه اولجه بش قپولی قبه آلتی تسمیه اولنوب خاص آخور خزینه‌سی ایمش . یقالی بالطه‌جیلرك آشاغیده‌کی قهوشی یاندقده خاص آخورك یری بونلره قهوش یاپلمش وبوراسی‌ده مسجد اتخاذ ایدلمشدر . بومیدانجقدن دیکر برانجه یوقوش زائری موزهٔ همایونك اوست طرفنده منظور اولان دیکر برقپویه ایصال ایدر ، بوکا دخی « پرده قپو » تسمیه اولنور . بوقپونك طیش طرفنده ایکی طرفی دیوارلره متصل وبرزاویه‌شی ستونه مستند برقبه واردر زاویه‌لرندن دیکر ایکیسی دخی دیوارلره ملاصق ستونلر اوزرنده‌در . قپونك اوستنده‌کی چینی اوزرنده غایت قالین یازی ایله :

یا مفتح الابواب افتح لنا خیر الباب

کتابه‌سی و م . ۱۰۷۸ تاریخی محرردر . بوقپونك بالاسنك چینی ایله تزیین واوکنه ظریف ستونلر اوزرینه مستند قبه انشا ایدلمسی بونك برمدخل مهم اولدیغنی خاطره کتیرر . پادشاهان عظام حضراتی تقلید سیف آلاینك اجراسی ایچون تربهٔ حضرت خالده عزیمتلرنده بوقپودن چیقوب کیرملری عادت قدیمه‌دن اولدیغی ورسم مذکورك اجراسنده بوقپودن حرم همایون دائره‌سی داخلنده‌کی خنکار صفه‌سی قپوسنه قدر اولان یوللره شالللر یاییلوب عودت شاهانه‌دن صوکره بونلرهرکسك اولجه معین اولان حصه‌سنه کوره حرم آغالری و بالطه‌جی وسائر اوجاقلر منسوبینی آره‌سنده تقسیم

اولنديغى روايت اولنيور رسم قديم مذكور ذات حضرت پادشاهينك تقليد سيف آلاى والاسنده اجرا اولنمامشدر .

يوقاريدن اينن ايكجه يولك برطرفنده كى يوكسك ديوار زلفلى بالطه‌جيلر قغوشنك آرقه‌سى اولديغى كبى ديكر طرفنده دخى كاركير بربنا واردر بوبنا براوطه ايله حمامى حاويدر . بنا متروك وداخلاً خراب ايسه‌ده خارجاً يك اوقدر آثار خرابى كوسترمز . اوطه‌نك ديوارنده كى چينيلرك بعضيسى سوكيله‌رك آلنمش وبقيه‌سى وغايت كوزل اولان مزينات داخليه‌سى خراب . حالده يره دوكلمشدر . بنانك طيشاريسنده اباقلرى عثمانلى صنعت معماريسنك ايلك نمونه‌سنه موافق وستونلر اوزرينه مستند سقفلى بركزينتى محلى واردر . بوستونلر آراسنه قونيلان يكپاره طاشلرك بوكسكلكنه باقيلير ايسه يولدن كچنلرك اوراده اولانلر طرفدن كورلمه‌سى ايچون ياپلديغى آكلاشيلور . بوبنا آرقه‌دن حرم دائره‌سنه ملاصق ايسه‌ده آره‌ده كچيله‌جك برمدخل يوقدر . ياننده كى حمامه نظر اولنور وديكر طرفدن حرمه مدخلى اولمامسنه باقيلير واوكنده كى وسائط تحفظيه نظراعتباره آلنيرسه نظارتى غايت كوزل وواسع اولان بوبنانك سراى مستخدمينك ايلروكلنلرندن بريسنه عائد بولنديغنه حكم اولنور .

يوقاريده تعريف ايتديكمز ايكنجى ساحه‌ده‌كى مسجد قپوسندن كيريلديكى زمان اوزونجه بركزينتى محلى بولنوب بوراده اصل مسجده كيريله‌جك برقپو ، آنك ياننده‌ده بركمر واردر ؛ لكن بوكمرده قناد بولنميوب آچيقدر . بومسجده آغالرك عتيق مسجدى تسميه اولنور . بومسجد اون ايكى اون اوچ خطوه وسعتنده مربع الشكل ومسقفدر . ايكنجى ساحه‌ده كى قپوسندن ماعدا آتى الذكر اوچنجى ساحه‌ده مسجد اتخاذ اولنان ستونلى محله دخى ديكر بر قپوسى اولديغى كبى ياننده اولان براوطه‌يه ده قپوسى واردر . بواوطه‌نك ياننده كى محل بوش اولوب جامع بورادن ضيا آلير . جامعك

کرك ایکنجی قپو آراسنه کرك یاننده کی آچیق محله فوقانی وتحتانی سکزعدد صغیر وکبیر پنجره‌سی واردر . بیاض بادانه‌ایله تخریب ایدلمیان بقیه سندن طاوانك صنعت قدیمهٔ عثمانیه‌یه نمونه اولهجق طرزده مزین بولندیغی آکلاشیلیور. دیوارلرینك قپو وپنجره‌لردن ماعدا محللری زمیندن سقفه‌قدر چینی ایله قاپلیدر . بومسجد هرحالده چینی صنعتمزك ادوار مختلفه‌سنه عائد برچوق نمونه‌لری حاویدر . محرابنده کی چینیلر اوزرنده حرم شریف رسمی واردر . دیوارنده کی چینیلردخی مقامات مبارکه‌رسملرینی محتویدر. کزیتی محلنده اولان قپونك ایچ طرفی اوزرنده مرمر اوزرینه محکوك اوله‌رق: شفاعت یارسول الله یاحبیب الله »ومقابل قپو اوزرنده دخی: اللهم اجرنی من النار وادخل الجنة مع الابرار ۱۰۷۸ » کتابه‌لری واردر. یازیلری کرفت وکوزلدر . محرابك اوزرنده : فنادته الملائکة الی اخره آیت کریمه‌سی ودیوارلرك طاوانه‌قریب محلنده : « لااله الا الله الملك الحق المبین محمد رسول الله صادق الوعد الامین »و« ما کان محمد ابا احد.... بکل شی علیما » و« ان الله وملائکة یصلون... تسلیما » آیات کریمه‌سی و آیة الکرسی آندن صوکره دخی« کشاده‌باد »دیه برسطریازی وارایسه‌ده دیکر طرفلری اوقونه مامشدر .

جامعك اسکی طرزده ، بویالی اولان وعظ کرسیسی شایان تماشادر . دیوارلرینه دخی معتاددن زیاده لوحه‌لر معلقدر . بونلر میاننده بولنان اوزری یازیلر ومقامات مبارکه‌رسملریله مزین ومنحوت اولان تخته‌لوحه‌لر قدمی وصنعتی جهتلریله آثار نفیسه‌دن معدوددر.لوحه‌لرك ، یازیلری اسکی اولنلرینك وتخته اوزرینه منحوت بولنانلرینك آخورقپوسنده حرم آغالرینه مخصوص املاکده‌کی شادروان جامعندن نقل اولندیغی روایت اولنیور . بوجامع شمندوفر کذرکاهنه تصادف ایلدیکندن هدم ایدلمشدر .

صاغ طرفده‌کی قوله‌قبه آلتنه متصادر وضلعلری اون التی خطوه‌طولنده اولمق اوزره مربع الشکلدر وبربرندن ارتفاعجه متفاوت اولمق اوزره اوچ قسمدر برنجیسی مردیون ایله چیقیلان قاعده‌قسمیدر که هیچ برطرفدن کیرینتی

وچیقینتیسی اولمیه‌رق زمیندن اعتباراً کسب ارتفاع ایدر. قپودن کیرلدکده مردیونلر باشلار وبالاسنه یوزبش آیاق مردیون ایله چیقیلور وبو مردیون طولانی اولوب دیوارلره استناد ایدر . هریکرمی آیاقده تشکیل اولنان برصحنلق ایله طولانیلکی محافظه اولنمشدر .

مردیونلرك اورته‌سندن آشاغی‌یه قدر اولان آچیقلق وبعض محللرنده بولنان پنجره‌لر واسطه‌سیله مردیونلر ضیادار اولور. بومردیونلر یوقاریده‌عینی وسعتده برساحه‌ده نهایت بولور. آندن صوکره قوله‌نك قسم وسطیسی ابتدا ایدر بوقسم دیکرندن ارتفاعجه قیصه‌در وعتجه طاردر خارجاً وداخلاً مثمن الشکلدر بوشکلی نهایتنه قدر دوام ایدر . بوراسی عادتا براوطه تشکیل ایلر . طاوانی قبه‌لیدر . قبه‌سنك هرزاویه‌سی اوروپا طرزنده آباقی حاوی اوچر ستونه استناد ایدر بو اوچ ستوندن ایکیسی دیواره التصاق ایتدیرلمش ودیکری آچیقده براقلمش وبوصورتله برشکل ظریفده اوله‌رق بوقسمنده دخی شکل مربعی محافظه ایدلمشدر . دیوارلرك آراسی بوش اولوب یوقاریسی کمرلیدر ، بو بوشلقلر دمیر چرچیوه‌لی جاملرله قاپالیدر . اوچنجی قسم دخی قورشون ایله قاپلی مسدس الشکل برمخروطی کلاهدر . بوقوله‌نك مردیون وصحنلق ودوشه‌مسندن وکلاهندن ماعدا محللری تماماً کارکیر اولوب قسم وسطیسنده کی آچیقلقلرك کنارلری وکمرلری مرمردر .

آشاغیدن اعتباراً مردیونك ایکنجی صحنلغنده بولنان بربوشلغك نهایتنده برپنجره واردر ، بوپنجره قبه آلتنك مجلس خاص وکلا دائره‌سنه یاخود اوطه‌سنه ناظردر . بوپنجره‌نك اوکنده جونبه طرزنده ظریف بردمیر پارمقلق ومدور برقفس واردر ، پادشاهان قدیماً دیوان همایون کونلری بوراده طوره‌رق وکلانك مذاکرات ومقرراتنه ناظر ومطلع اولورلر ایمش . قوله‌نك قاعده‌سنده ایکنجی قپو آراسنه ناظر پنجره‌لرك بعضیسی قفسلی اولدیغی کبی هپسیده دمیر پارمقلقلیدر . بو

پارچه‌لرك دورعبدالحمید خان ثانیده وضع اولندیغی روایت اولنیور .

بوقوله‌نك قسم وسطیسنده‌کی ستونلره وکمرلرك طرز انشاسنه باقیلیر ایسه بونك پك قدیم اولمدیغی مستبان اولور. قدیماً بوموقعده بوصورتله برقوله بولنوب مرور ازمنه ایله دوچار خرابی اولدیغندن یکیدن یاپلمش وبوطرز معماری اختیار اولنمشدر.

اوچنجی قپودن کیریلدکده حرم قپوسنه قدر امتداد ایدن اوچنجی ساحه ابتدا ایدر. بوراسی آلتمش خطوه طولنده وسکزالی اون ایکی خطوه عرضنده برقوریدوردر. عرضنك متفاوت اولمسی صاغ طرفنده بولنان بنالرك برصره‌ده بولنمامسندن ناشیدر . بوساحه‌نك هر ایکی اوجنده برر قبه اولوب کیریلن قپو طرفنده‌کی یوقاریده بولنان پنجره‌لرندن آیدینلق آلیر ، حرم طرفنده‌کی تك کمرلی وآراسی آچیق اوله‌رق جامکانلیدر . دیکر محللرنده قبه وسقف اولمیوب آچیقدر . بو ساحه‌نك صاغ طرفنده‌کی کارکیر بنا فوقانی و تحتانی اوطه‌لری حاوی اولوب « باش قپو غلامی » آغاسنه مخصوص اولدیغی مرویدر . قسماً اوچنجی قپونك اوزرنده‌کی قبه‌یه قسماً آچیق محله متصادف وناظردر. « باش قپو غلامی » تعبیری تواریخ قدیمه‌ده « باش قپو اوغلانی » دیه مذکوردر . دائرهٔ مذکوره‌نك ایکی قپوسی اولوب برنجیسنك اوزرنده بسملهٔ شریفه ودیکرینك بالاسنده : یامفتح الابواب افتح لنا خیر الباب یا خفی الالطاف نجنا مما نخاف » کتابه‌لری محکوکدر . اوطه‌لرقوریدوره ناظر متعدد پنجره‌لری حاویدر. قپولری کمرلی وبونلرك وپنجره‌لرك سوکه‌لری مرمردندر؛ پنجره‌لردمیر پارمقلقلرله محفوظدر. بوبنا برچوق زماندنبری متروك بولندیغی جهتله ایچریسی کلیاً خراب برحاله وحرم دائره‌سندن دوکیلن چینیلرك مخزنی مقامنده‌در . بودائره‌نك یانده ، زمین قاتنده اولمق اوزره حرم آغالرینك نوبتجی اوطه‌سی واردر. بواوطه حرم قپوسنه ناظر اولوب حرم دائره‌سنك دیکر محله نقلنه قدر بووجهله استعمال

ايدلمش و آندن صوكره متروك قالمشدر. روايته نظراً نوبت بكلين حرم آغالرينه عائد تنبيهات هرجلوس وقوع بولدقجه تجديد ايديلور ايمش . اوطه‌نك ديوارنده معلق لوحه‌نك محتوياتى بونلردن برى اولوب خاقان سابقك جلوسنده وضع وتعليق اولنمش ايمش صورتى بروجه آتيدر :

سراى شوكت احتواى حضرت پادشاهيه منسوب كافهٔ بندكانك وظيفهٔ عبوديت واستقامته موافق اوله‌جق ومنسوب وتائل اولدقلرى خدمات عاليه‌نك شرف وقدرينى محافظه‌يه دلالت ايده‌جك اطوار وادبى متمادياً ومكملاً كوزتملرى ارادهٔ قاطعهٔ جناب جهانبانى اقتضاى عاليسندن اولغله بو مطلوب عاليه متفرع اولان اوامر وتنبيهات بروجه آتى بيان اولنور .

اولا سراى همايونه منسوب هرصنف بندكان وخدمه كرك موقع مأموريت وخدمتلرنده اولدقلرى اثناده وكرك مأذوناً ومأموراً خارجده بولندقلرى مدتده كمال ادب وتربيه ايله ايفاى حسن خدمت واصرار وقت ايليوب سؤ سلوكه حمل اولنه‌جق ادنا مرتبه برحال وحركتده بولنه‌مقلرى وخصوصاً مواقع فحشيه‌ده وملاعب وسفاهاته مخصوص محللرده بولنمقدن ومظنهٔ سؤ اولان وعادت وقاعدهٔ مملكتجه شكل وهيئتلرى مدخول ومنفور بولنان ادملر ايله جزؤى وكلى صحبت واختلاطدن بغايت توقى ايده‌جكلردر .

ثانياً حرمسراى عصمت انتماى ملوكانه‌ده بولنان مخدرات وهرصنف تابعات ومنسوباتك خصوصيت حاللرينه وصفت مهمه ومشروعهٔ مستوريتلرينه مغاير آثار اظهار ايتملرى شديدا ممنوع اولوب ازجمله مناسبتسز واصول وعادات اصليه‌مزجه مستهجن اولان حال وشكلده باشلرينى تنظيم ايتمكدن وتستره كفايت ايتميه‌جك ياشمق ونقابلر طوتمقدن ولباس وقيافتلرينى جالب اعتراض اوله‌جق صورته افراغ ايلمكدن بالعموم وبالكليه قاچينه‌جقلردر .

ثالثاً حرم همايون منسوباتى خارجه چيقدقلرى وقت هر عربه‌نك يانده بر حرم اغاسى بولنه‌جغى كبى مأذون اولدقلرى بر محله كيتمك قيدنده بولندقلرى تقديرده برابر بولنه‌جق اغالر طرفندن ممانعته كرك بوحاللرى وكرك فقرهٔ سابقه‌ده مندرج وانك امثالى حال وشكلده كورىلان منسوباتى اغالر مأذون اولدقلرى محللره دخى كتورميوب خلاف ممنوعيت وضعلرى دارالسعاده اغالغى مقامنه اخبار اولنه‌جقدر .

رابعاً مشروع ومقبول معذرتلره مبنى خارجه چيقمق ايستيانلر دارالسعاده اغالغندن استحصال رخصته مجبور اولوب تعيين اولنان زمانك انقضاسنده مطلقا عودت ايده‌جكلردر .

خامساً اقشاملری ساعت یارمدن صکره حرم همایون اغالرینك حرمده قالمالری ممنوع اولوب بووقتك حلولنده جمله‌سی دائره‌لرینه عودت ایده‌جکلردر .

سادساً کیجه‌لری امروفرمان همایون جناب ملوکانه ایله تعیین اولان وقتك حلولنده حرم همایون ودوائر متفرعه‌سی قپولری تیمور وقوی کلیدلرله سد اولنه‌جقدر .

سابعاً حرم همایون اغالرینك دائره‌لرینه عودتدن صوکره منسوبات عالیه‌دن خسته‌لنانلر اولوبده طبیب وسائره احتیاج کوریلور ایسه نوبتجی اغا وساطتیله دارالسعاده‌اغالغنه خبرویریلوب تنسیب اولنه‌جق‌صورته کوره اقتضاسی اجرا قلنه‌جقدر .

ثامناً بعض بوغچه‌جی وایشجی ومودیش کبی خریستیان قادینلرینك حرم همایون دائرهٔ علیه‌سنه کلمالری قویاً وقطعیاً ممنوعدر .

تاسعاً درونده بولنانلرك حال وصفت وکیفیتلری نامعلوم عربه‌لر کلدیکنده اصحابنك هرنه‌صنفدن اولور ایسه اولسون قبول اولنمری دارالسعاده اغالغندن رخصته تعلیق اولنه‌جقدر بونوع مجهول عربه‌لرك درونده کیلر بلا مأذونیت قبول اولندقلری حالده متجاسرلری شدید جزا کوررلر شوراسی دخی شمدیدن قویاً وقطعیاً بیان واخبار اولورکه ارادات سنیهٔ مشروحه‌نك احکام مفروضه‌سنی وقت وزمانیله انفاذده ذره قدر قصور ایدنلر هیچ برواسطهٔ معذرت وهیچ برمرجا ودلالت قبول اولنمیه‌رق پك عظیم وشدید جزا کوره‌جکاردر بهر یوم حرم همایوندن خارجه عربه ایله چیقه‌جقلر هرقنمی صنفدن ایسه بونلرك وبوکا مماثل وقوعاتك دارالسعادة الشریفه اغاسی طرفندن ژورنالی تنظیم اولنوب هر قرنالق مقامنه ویریله‌جکدر .

جلوس میامن‌مأنوس حضرت شهریاری‌یی متعاقب حرم همایون جناب ملوکانه اغوات اوجاغنه مخصوص اولهرق تنظیم قلنان تعلیماتنامه دخی آتیده تعریف اولنه‌جق دارالسعاده اغالغی‌دائره‌سنده محفوظ بولنمغله بروجه زیر درج ایدلدی :

اوجاق اداره‌سی

برنجی ماده حرم همایون جناب ملوکانه‌خدماتنده مستخدم اغواتدن مرکب اوجاقده مقید علی‌العموم افراد دارالسعاده اغاسی عنایتلو اغانك زیرنظمات واداره‌سنده‌در .

بیلدیز اغواتی

ایکنجی ماده اوجاقده مقید اولان اغواتدن اولوبده بیلدیزده مستخدم

بولنانلر انقلاب اخيردن صكره حقلرنده حكومتجه اتخاذ ايديلهجك تدابير قطعيه‌يه تعليقاً با ارادهٔ سنيهٔ جناب پادشاهى اوجاقدن ارتباطلرى فك ايدلمشدر .

سلاطين عظام وشهزا دكان حضراتنك اغواتى

اوچنجى ماده حدذاتنده اوجاقده مقيد اولوبده سلاطين وشهزادكان حضراتنك نزدلرنده مستخدم بولنان اغواتك تفريق تخصيصات قاعده‌سنه توفيقاً اورالرده دوام خدمتلرى مدتجه اوجاقدن تخصيصاتلرى منقطع اولمغله برابر اصولى دائره‌سنده معيتلرنده بولندقلرى مافوقلرينك امرلرينه انقياديله مكلف وكندولرينه مودوع وظائفدن طولايى‌ده دارالسعاده اغالغنك نظارت وريا ستنه تابع اولهجقلردر

اوجاغه حق رجوع

دردنجى ماده اشبو اغالردن هرقنغى برسبب ايله مأموريتلرى منقطع اولانلرك اوجاغه حق‌رجوعلرى وارايسه‌ده اكر مأموريتلرندن انفكاكلرى برعدم انقياد وياخود هرنه نوعدن اولورايسه‌اولسون موجب مجازات برحركت نتيجه‌سى‌اولهرق وقوعه كلمش ايسه بونلر دخى اوجاغه قبول ايدلمكله برابر حقلرنده ايجاب ايدن مجازاة دخى تطبيق اولنور .

مصاحبان حضرت شهريارى

بشنجى ماده اوجاقده مقيد اولان اغواتدن طوغريدن طوغرى‌يه طرف پادشاهيدن وقوعه كلهجك انتخاب اوزرينه تفريق ايديلانلر مصاحب حضرت شهريارى مأموريت فاخره‌سنى اكتساب ايدرلر . وبونلر مصاحب‌اول مصاحب‌ثانى حضرت شهريارى اغالرك تحت سوق واداره‌سنده بولنمغله برابر كذلك هيئت مجموعه‌سيله دارالسعاده اغالغنه قارشو مسئول بولنورلر.

التنجى ماده مصاحبان حضرت شهريارينك اوجاقدن مخصص معاشلرى تعطيل ايديله‌رك كندولرينه خدمت خصوصيه‌لرندن طولايى طرف شاهانه‌دن تنسيب بيوريلان مقداردە تخصيصات اعطا قلنور .

مراتب ومعاشات

يدنجى ماده اوجاقده موجود اولان مراتب مخصوصه قدم اعتباريله توجيه ايدلمك اوزره باش قپو وياياباش قپو غلاملقلريله عددى اونى تجاوز ايتمامك اوزره حصللو اغالرندن وحصللو ملازمى اولمق اوزره بر مصاندره‌جى باشيدن وعددى ايجاب حاله كوره تبدل ايتمك اوزره اورتانجه اغالريله سكز عدد نوبت قلفه‌لرندن ونفراتدن عبارتدر. باش قپو غلاميله ياياباش قپوغلامنك معاشاتى بيك بشر يوز وحصللو اغالرك التيشر يوزدن عبارت ايسه‌ده معاشلرى ذاتاً يدسيوز ودها زياده اولانلر ايله مصاندره‌جى باشيلغه يوز غروش واورتانجه‌لره اوچيوز

ونوبت قلفه‌لرینه ایکیشر یوز ونفراته یوز اللیشر غروش معاشلر ویریله‌جکدر . اغواتك ملبوسات مصارفی شمدیلك عهده‌لرینه عائد اولوب بونلر حقنده قریباً برقرار اتخاذ اولنه‌جقدر .

سکزنجی ماده اوجاقده موجود اولان اغواته علی مراتبهم وظائف وخدماتك صورت توزیع وارائه‌سی وسلاطین وشهزادگان حضراتنك نزدلرنده بولنمقری ایجاب ایدن اغواتی تعیین واعزام ایتمك صلاحیتی دارالسعاده اغالغنه عائددر .

احکام انتباهیه

طقوزنجی ماده سایهٔ معدلتوایهٔ حضرت شهریاریده اوجاقده بولنان اغوات حقوق مدنیه‌ومساواتدن حصه‌مند بولندقلری جهتله کندولرینك احوال وحرکاتنده مستلزم جزا کوریله‌جك حالات قوانین دولتك احکام جزائیه‌سنه تابعدر خدمات خصوصیه‌لرنده وقوعه کله‌جك قباحت‌وقصورلرینه عائداحوال ایسه اشبو تعلیماتنامه‌ده مندرج معاملات انتباهیه‌یه تطبیق اولنور .

اونجی ماده اوجاقده من‌القدیم مرعی‌الاجرا اولان ونوع وماهیتی احکام حاضرهٔ مدنیت وعدالتله قابل‌توفیق‌اولیان اصول سقیمهٔ جزائیه کلیاً لغوایدلمشدر .

اون برنجی ماده اوجاقده مرعی‌الاجرا اولان معاملات‌انتباهیه علی‌الدرجات شونلردر .

اولاً تکدیر

ثانیاً توبیخ علنی

ثالثاً عددی ایکیدن باشلایه‌رق اطبای حضرت شهریاریدن بری طرفندن ویریله‌جك راپوره توفیقاً یکرمی‌یه‌قدر چیقه بیلمك اوزره ایاقلرینه ضرب .

رابعاً بر کوندن باشلایه‌رق کذلك طبیب راپوریله تحقق ایده‌جك قوت تحملیه‌سنه کوره ایکی‌ماهه‌قدر تبدیل ایتمك اوزره قغوشك محل مخصوصنده اقامت . ضرب جزاسی حصللو مرتبه‌سنه‌قدر قابل‌تطبیقدر . احکام جزائیه قباحتك درجهٔ اهمیت وشدتنه کوره‌دارالسعاده اغاسیله معیتنده یا یایلاباش‌قپو غلامی ویاخوداوطه لالاسی ویاخود مصاندره‌جی باشندن لااقل ایکیسنك رفاقتیله تعیین اولنور .

اون ایکنجی ماده اشبو معاملات انتباهیه‌نك هیچ بریله جزالندیرلمسی ممکن اولمیه‌جق درجه‌ده حائز اهمیت برتهمت وقوعی تقدیرنده ویاخود مستلزم جزا احوال‌وحرکاتنك تکرری حالنده طرد جزاسی تطبیق‌اولنور . طرد جزاسنك صورت تطبیقی ایکیدر : یا مناسب کوریله‌جك برچراقلق معاشنك تخصیصی‌صورتیله اوجاقدن ترقین‌قیدویاخود هرکونا حقوق وامتیازاتدن تجریدایله‌اوجاقدن‌فك‌ارتباط .

مستلزم جزا اولان احوال

اون اوچنجى ماده مستلزم جزا اولان احوال ديناً اخلاقاً وقانوناً مردود اولان احوال ايله آمر ومأمورلرى طرفندن تعيين اولنان وظائف وتنبيهاته مغاير حركاتدن عبارتدر .

اون دردنجى ماده حرم همايون حضرت شهريارى خدمت خصوصيه‌سنده بولنمق كبى حائز اهميت بر وظيفه ايله مكلف بولنان اغواتك محافظهٔ وقع وحيثيت ايللرى اهم امور اولمغله كندولرى مسكرات استعمالندن وقمار اوينامقدن وچارشو وپازارلرده جديته مغاير صورتده گزمكدن ومحال عموميه‌ده حيثيت شكنانه اشخاص ايله تماسده بولنمقدن قطعياً ممنوعدرلر .

اون بشنجى ماده مصاحبان حضرت شهريارىدن ماعدا اغواتك كافه‌سى هرقنغى بر وسيلهٔ مراجعتدن طولايى دارالسعاده اغالغنك مأذونيت مخصوصه‌سنى استحصال ايتمدكجه مابين همايون جناب ملوكانه اركانته مراجعتدن ممنوعدرلر .

اون آلتنجى ماده دارالسعاده اغاسنك وياخود اونك طرفندن مأذون آمرينك مساعدهٔ مخصوصه‌سنى استحصال ايتمدكجه اغواتدن هيچ برى خارجده مسافرةً بيتوتت ايتميه‌جكدر اوجاقده مقيد اولوب سلاطين وشهزادكان حضراتنك خدمتلرينه مأموراولان اغواتك كذلك دارالسعاده‌اغاسنك مساعدهٔ مخصوصه‌سنى استحصال ايتمدكجه اوجاقده ويا سراى همايونك هرهانكى برقسمنده مسافر ايدلمسى قطعياً ممنوعدر اوجاقده مقيد اولمايانلرك مسافرتى هيچ بروجهله ممكن اولهمز .

احكام متفرقه

اون يدنجى ماده حسن خلق وسيرتى وانتظام حال وحركتى ثابت اولان اغوات دارالسعاده‌اغالغنك انهاسى اوزرينه الطاف سنيهٔ ملوكانه‌دن حصه‌مند اولهجقدر .

اون سكزنجى ماده دارالسعاده اغاسى اوجاغك خدمات خصوصيه‌سندن ماعدا از جوق حائز اهميت احوال ووقوعاتدن واوجاغى تركيب ايدن اغوات اره‌سنده‌وقوعه كلهجك تبدلاتدن خزينهٔ خاصهٔ شاهانه ناظرينى خبردار ايليه‌جكدر .

اون طقوزنجى ماده اوجاغك تركيباتنده وقوعه كلهجك تبدلات صره ايله دارالسعاده اغالغى طرفندن خزينهٔ خاصه نظارتنه تبليغ ايدلدكجه نظارت طرفندن دخى باش كتابت جليله معرفتيله عرض عتبهٔ عليا قلنه‌رق ارادهٔ سنيه‌يه اقتران ايلك ايجاب ايدر .

يكرمنجى ماده اشبو تعليماتنامه مندرجاتى بارادهٔ سنيهٔ حضرت تاجدارى مرعى الاجرا اولوب علاقه‌داران طرفندن تأمين وتطبيق احكامنه صرف مقدرت اولنه‌جقدر .

٨ حزيران سنه ١٣٢٥ مابين همايون باش كاتبى
خالد ضيا

نوبت اوطه‌سنك اوزرنده اولان اوطه‌لر دخی حرم آغالرینه مخصوص اولوب نوبت اوطه‌سنك یانندهکی نردبان واسطه‌سیله چیقیلور . قپوسنك اوزرنده بولنان مرمر لوحه‌دهکی محکوك کتابه :

یا مفتح الابواب افتح لنا خیر الباب

اوچنجی قپونك بولندیغی دیوار ایله باش قپو غلامی بناسی دیوارینك قپولر وپنجره‌لردن ماعدا محللری چینیلرله قاپلیدر . بوچینیلرك برقسمی چیچکلری کوسترلوحه‌لر دیکر قسمی غایت قالین یازی ایله اوزون کتابه‌لر حالنده‌در . بویازیلر آشاغیده بیان اولنه‌جق صولده‌کی باش قپوغلامی دائره‌سی قپوسنك بولندیغی محللدن باشلایان قصیدهٔ برئه‌نك برقسمی اولوب لکن زمانك تخریبندن بونلر دخی محروم قالمیه‌رق دوکلمش وحین تعمیرنده نا اهل اللره کچه‌رك انتظامی بوزولمشدر . قپو کمرلی اولوب کمر وسوکه‌لری مرمردندر اوزرنده موضوع مرمر لوحه‌اوزرنده غایت کوزل یازی ایله : ماکان محمد الی اخره آیت کریمه‌سی محکوکدر . بونك یوقاریسنده ایسه کذلك چینی اوزرینه اوله‌رق عشرهٔ مبشره اسامیسنی حاوی ایکی لوحه واردر . بوقپودن برقاچ خطوه‌اوته‌ده ایکی دیرك رکز ایدلمش وهربرینه برر تخته قپو قنادی تثبیت اولنمشدر . نظاماً ایکنجی موقعده بولنمقده اولان یقالی بالطه‌جیلرك ایچروسنی وحرم قپوسنی کورمه‌ملری ایچون بوقنادلر دائما قپالی بولنور ویالکز والده سلطان کلدیکی زمان آچیلیر ویانندهٔ حاصل اولان آچیقلقدن ایچری کیریلوب چیقیلیر ایمش بو آچیقلغه مخصوص اوله‌رق اوچنجی قپوسوکه‌سنه تثبیب اولنمش برتخته قنادواردر بوقنادك دخی لزومی تقدیرنده قپاتیله‌رق آمدوشدك انقطاعی « خلوت » تسمیه اولنور ایمش . باش قپو غلامی ایله نوبت اوطه‌سی آراسنده قوریدورده پارمقلق ایله اطرافی چورلمش برمحل واردرکه بوراسنه « قرقلر موقعی » دنیلیور . روایته کوره « کوسم والده سلطان » وقعه‌سنده مدخلدار اولدقلرندن طولایی قتل اولنانلر بورایه دفن اولنمشدر .

اوچنجى ساحه‌نك صاغ طرفنده اولاباش قپو غلامى وبعده دار السعاده آغالغى دائره‌لرينى حاوى وبربرينه ملاصق بولنان كاركير بنالر واردر. بوبنالرك جبهه‌سنده اون‌عدد ستون مركوز اولوب آره‌لرى كمرلى وبنا ايله كمرلر آره‌سى مسقفدر ، اوزرنده‌دخى مذكور دائره‌لرك اوطه‌لرى موجوددر. بوستونلى ومسقف محل اورته‌سندن ايكى قسمه تقسيم اولنمشدر . برنجى قسمى آغالر مسجدينك تمه‌سيدر . مسجد وقتيله جماعته طار كلديكندن اشبو محلك نصفى ستونلر آره‌سى تخته‌پرده‌لر وقفسلرله قوريدوردن ارتباطى كسلمك اوزره اكاعلاوه اولنمش و مرور زمان ايله آغالر مسجدى تماماً متروك قاله‌رق بوراسى يرينه قائم اولمشدر. آغالر مسجدى ايله بوايكيسنك آره‌سنده مشترك برقپو اولديغنى يوقاريده سويله‌مش ايدك. بوقپونك بولنديغى ديوارك وباش‌قپو غلامى دائره‌سى جبهه‌سنك قپوو ينچرىلر وكتابه‌لرك محكوك اولديغى مرمر لوحه‌لرك اشغال ايلديكى محللرندن ماعداسى زميندن سقفه‌قدر چينيلر ايله قاپليدر . بوكتابه‌لر بروجه آتيدر :

سلطان محمود طغراسى

بادئ علم افراز قلم عباس‌لباس وباعث زيورسازئ قرطاس كافور التباس اولدركه نسل پاك ال‌عثمان عليه‌الرحمة والغفران حضراتندن حالا اريكه پيراى شان وشوكت ورونقبخش ديهيم سلطنت صاحب فضائل عليه ومناقب سنيه پادشاه دين‌پناه شهريار سعادت دستگاه شاه عالم پسنديده مالك اخلاق حميده مائل الحسنات وقائل المبرات حامى الملة والدين حافظ شريعة المبين السلطان ابن السلطان السلطان الغازى عدلى محمود خان ابن السلطان الغازى عبدالحميدخان ابن السلطان الغازى احمدخان حضرتلرى جلوس همايون ميمنت مأنوسلرندن برى على التوالى خيرات وحسناته سالك وانعام بيشماره مالك اولوب اندرون وبيرون بلكه مجموع ربع مسكونده خواص وعوامدن هرصنفه برنوعه اكرام وهرطائفه‌يه بركونه انعام ايلكى ذات شرفنشان مكارم عنوانلرينه شعار جميله بيوردقلرندن اشبو بيك ايكيوز اوتوز ايكى سال ميمنتفالى جمادى الاولىسنك يكرمى بدنجى اثنين كونى خزينهٔ ملوكانه‌لرينه تشريف بيوروب حرم همايون اغاياني وخانهٔ خاصه وخزينه وكيلار وسفرلى اوطه‌لرى بندكانى وباب السعاده‌لو وزلفلى تبردارانى اوجاغى وغلطه سرايى وخاص بغچه درونده موجود اون‌سكز عدد بوستانيان اوجاغى نفراتى قوللرينك جمله‌سنى تلطيف

بیورملریچون ذات شاهانه‌لرینك احیا کرده‌لری اولان وقف همایونلرندن بهرسنه غرهٔ رمضان شریفده تخصیص‌واحسان بیوردقلری نقود وفیره‌دن ابتدا دارالسعاده اغاسی قوللرینه ایکی‌بیك غروش خزینه‌دار اغاقوللرینه بیك‌غروش سرای عتیق اغاسی قوللرینه یدی‌یوز اللی سرای جدید باش قپوغلامی اغاقوللرینه التیوز سرای عتیق باش قپوغلامی اغالرینه بشیوز خزینه وکیلی اغاقوللرینه بشیوز باش مصاحب اغاقوللرینه بشیوز جمله‌مصاحب اغالر قوللرینه ایکی‌بیك بشیوز حصلیان اغالرقوللرینه ایکی‌بیك اوطه‌لاسی اغاقوللرینه ایکی‌یوزاللی اورتانجه اغالر قوللرینه ایکی‌بیك‌بشیوز عجمی اغالرقوللرینه ایکی‌بیك‌بشیوز غروش احسان‌شاهانه ویرمشلردرحق‌بودرکیم بویله تاکنجه‌یش حوصلهٔ تعبیر ظهورایلین‌احسان کثیر وانعام وفیرین‌مثلی تواریخ صدور ارباب دانشده نقش وتسطیر اولمدیغی معلوم هربرصغیر وکبیردر همان جناب‌واهب الامال اولان ذوالجلال اول پادشاه عالم آرا واول شهریار کرم بخشا افندیمز حضرتلرینی تحت عالیبخت خسروانه‌لرنده اطول عمرایله معمر ومعمور وهربرمراد همایونلرینك حصولی شوقیله طبع لطافت نبع شاهانه‌لرین مسرور ایلیوب سایهٔ هماوایهٔ تاجدارانه‌لرنده جمیع عباد مسلمینی رفاه حال وفرح‌بال ایله دلخوش وممنون ایلیه آمین یامعین بحرمة سیدالمرسلین تحریراً فی جمادی الاول سنه اثنی وثلثین ومأتین والف

کتبه العبدالداعی یسری زاده مصطفی عزت غفر ذنوبه بهما

سلطان مصطفی طغراسی

شه فرمانروای بحر وبرکیم مصطفی خانك کهٔ واجبدر شوکتی حرز جنان اوزره
زمان‌دولتنده عالم‌اولمش خوش‌دل‌وخرم قدوم‌شوکتنده‌هم‌جهان امن‌وامان‌اوزره
اغای حضرت دارالسعاده خیرخواهیکم که‌تشویق‌ایلدی‌اول‌شاهی‌بوخیرکران‌اوزره
جناب والد ماجدلری سلطان‌حمید خانك که‌اوقاف‌شریفی فضله‌سندن‌جاودان‌اوزره
الوب دارالسعاده‌اغاسی‌دورت‌بیك‌غروش‌هرسال عطایای شهنشاهی‌بی شهر رمضان اوزره
خزینه‌دار اغایه ایکی بیك بشیوز غروش تخصیص عطیه ایلدی اول شه مهربان اوزره
سرای‌عتیق‌اغاسنه‌بیك‌بشیوزغروش‌انعام عنایت ایلیوب‌اولشاه لطف‌پیکران‌اوزره
سرای‌جدیدك باش قپو غلامی اغاسی هم الوب بیك‌غروشی‌تعیین‌هرسال‌جهان‌اوزره
سرای عتیقك باش قپو غلامی اغاسنه اولوب‌بشیوز غروش تعیین اولسون‌شادمان‌ارزره
خزینهٔ عامون وکیلی اغایه سکسن یوز وباش‌مصاحبه بشوز غروش احسان‌احسان‌اوزره
ایکی بیك ایله طقوز یوز جمله مصاحبه ایکی‌بیك‌غروش‌انعام‌ایلدی حصلیان‌اوزره
اغای حضرت دارا سعاده اوطه لاسی الوب اوچیوز غروش کرامی‌امر خسروان اوزره
واورطانجه اغایانه ایکی بیکله دخی بشیوز ایدوب‌تعیین اولشاه‌کرم بوداعیان اوزره
عجمی اغالره جملةً احسان بیك بشیوز ایدوب اوشهریارمکرمت بوخادمان‌اوزره

بواسلوبيله احسانك فراوان ايليوب اولشاه نثار التفات اندى اغاى محرمان اوزره
شهنشه مصطفى خانك كورنجه بذل احسانلر هزاران مدح ايدوب انور اوشاه زرفشان اوزره
تماماً صرف جوهر له ديدم درت اوستنه تاريخ كرامتدر كرامتدر بولطفى هم جهان اوزره

١٢٢٢

صاحبة الخيرات والحسنات وراغب الجنة والدرجات ماه فر قلفه‌نك حرم همايون خدمه‌لرى اوجاغى وقفنه الحاق ايلديكى اون بيك غروشك تماسندن هرسنه سراى جديدده اغالر جامع شريفنده برمولود شريف قرائت ايدن افندى‌يه اللى غروش وعظ نصيحت ايدن افندى‌يه‌اوتوز غروش درت نفر عشرخوان افنديلرك بهرينه اونردن قرق غروش ويريله وجامع شريف امامى افندى‌يه يكرمى غروش وحافظدن بركمسه ارالق ارالق قرآن عظيم‌الشان قرائت ايدوب سنه‌سى ختامنده برختم شريفى اتمام ايدوب بوندن حاصل اولان اجرى مثوباتى رسول ذيشان افندمز حضرتلرينك روح طيبه‌لرينه اهدا ايليه‌لر يكرمى غروش ويريله بش نفر خدمتجيلرك بهرينه اونار دن اللى غروش ويريله ويكرمى غروش ايله عود كل آب وبيك غروشلق دخى الوان شكر النوب حاضر ومجلسده بولنان دين قرنداشلريمزه توزع وتقسيم اولنه خدمهٔ حرم همايون وقف متوللسى بولنان خدمه اغايه اوتوز غروش ويريله وباش‌قپوغلامى بولنان اغالر دخى بروجه حسبى نظارت ايدوب منقبهٔ متبركهٔ شريفك وقتيله اجراسنه سعى وغيرت ايليه جناب حق كافهٔ مؤمنين مؤمناتى شفاعت رسوالله مظهر ايليه امين .

١٢٧٥

حرم همايون اغالر جامع شريفنده بهر سنه برمولود شريف قرائت اولنمق اوزره خدمهٔ حرم همايون قفوشنه وقف ايلديكم اون بيك غروشك حاصلاتندن وعظ نصيحت ايدن شيخ افندى‌يه اوتوز غروش وايكى نفر مولود خوان افنديلره اوتوزر غروشدن التمش غروش ويريله وبش نفر عشر خوان افنديلره اونر غروشدن اللى غروش ويريله وجامع مذكور امامى بولنان افندى‌يه اوتوز غروش ويريله وحرم همايون خدمه‌لرى امامى افندى‌يه اوتوز غروش ويريله وحافظدن برنفر آرالق آرالق قرآن كريم قرائت ايدوب ختامنده ختم شريفك ثوابنى روحمه هديه ايده سنوى اوتوز غروش ويريله وخدمت ايدن بش كمسنه‌يه بهرينه اونر غروشدن اللى غروش ويريله ويكرمى غروشلق عودو كلاب النه سنوى سكز يوز اللى غروش ايله شكر وشربت النوب حاضر بولنان جماعت مسلمينه توزيع اولنه بخوردان خدمتى ايدن كمسنه‌يه اوتوز غروش ويريله وقف مذكوره متوللى بولنان خدمه‌لر وكيلخرجنه اوتوز غروش ويريله وكلابدان

خدمتی ایدن خدمه‌م علی اغایه حیاتده اولدقجه اوتوز غروش ویریله ١٢٦٥

سلطان محمود عدلی طغراسی

باعث تاریخ بودرکه اسکدارده دعا میدانده کائن احیاسنه موفق اولدیغم چشمهٔ لطیفك وقف شریفی فضله‌سندن اولمق اوزره یدی کمسنه‌یه اون بشر غروشدن جمعاً سنوی یوز بش غروش دارالسعادة الشریفه اغاسنه مخصوص اولان اوطه‌یه یدی عدد یس شریف جزئی حسبة‌الله تعالی بهر لیالی جمعه‌ده قرائت اولنمق ایچون وضع اولنوب اولاامام اغای دارالسعادة الشریفه واکا ملحق اوله‌رق الی نفر دخی که جمعاً یدی نفر کمسنه‌لر فتح وقرائت واوچ اخلاص شریف منجیه وصلوة بعدالقرائت عقیبنده شوکتلو افندیمز حضرتلرینك ازدیاد عمر شاهانه‌لری وحرم الشریفین اوجاغنك دوامیچون دعاویین الحافقین مدفون اولان موتالرك ارواح طیبه‌لرینه اهداسی وسنه ختامنده مبلغ مذکوری متولی اولان کمسنه‌لر ادا ایلك شرطیله اشبو خیرات مبراتم وقف شریفه مربوطاً حسن تنظیم اولنوب بو محله قید اولندی

باعث وضع هذاالتاریخ لصاحب الخیرات
والحسنات حافظ عیسی اغای دارالسعادة الشریفه
طول الله عمره ونال مراده امین ١٢٣١

سلطان مصطفی طغراسی

تعالی الله نه‌زیبا بر اثردر باعث رحمت ... رسول‌الله خدمتدر نظر قیل وارسه ادراکك
سلیم خانك وکیل کنیج والاسی بلال آغا ... خلیل پاشالی صرف ایمکه خیره دهن چالاکك
آلوب وضع ایلدی بو مسجده زوار ایچون‌لله ... کورنجه لحیتینك مظهر اسرار لولاکك
قرین ایتسون قبوله حضرت حق جمله آثارك ... کیدر سین سیل غفرانی معاصی ذروحاشاکك
صلوة ایله سلام اولدقجه هردم پیشکاهنده ... یانه نار حسدله قلبی دائم اهل اثراکك
مرادات‌ینه قلسون بهره‌ور هردم جناب حق ... قراری دائم اولدقجه جهاندہ اب ایله خاکك
همان ذاتینی معمور ایده اول ذات والانك ... یازه مزخطوه سنده احرمثلك اهل امساکك
دیدم اهل دله تاریخ نامك شاکر ابنده ... زیارت قیل حبیب الکبریانك لحیهٔ پاکك

الفقیر محمد اسعد الیساری غفر ذنوبه

مسجد محلنك آشاغیسنده باش قپوغلامی دائره‌سنك قپوسی واردر ، بوقپونك یانده موضوع سدیره « تخته باشی » تسمیه اولنوب باش قپو غلامنك اوطوره‌رق معیتنه امر ونهی ایتدیکی محلدر بوسدیره آندن باشقه‌سنك قعودی ممنوع ایمش

بوقپودن صکره اولان ایکی ستونك آراسنده کی آچیقلق تماماً دیوار ایله

اورولمش وخارجاً چينى ايله قاپلانمشدر. باش قپوغلامى ودارالسعاده آغاسى دائره‌لرينى بربرندن تفريق ايدن بو محلك تختانى قسمنك نصفى هرايكى طرفه اوفاق برر قپوسى اولمق اوزره اوطه حالنه وضع اولنمشدر. شمدى بواوطه‌يه پابوچلق دينلمكده ايسه‌ده قديماً «اورتانجى»لره مخصوص حبسخانه ايمش. بوتعبيره باقوبده اورايى صحيحاً مستحق تأديب تربيه بولنانلرك حبسنه مخصوص برموقع ظن ايتمه‌ملىدر. وقتيله بروجه آتى خصوص ايچون استعمال اولنور ايمش: بالاده محرر اغالر اوجاغنه مخصوص تعليمات اخيره‌دن دخى مستبان اولديغنه كوره زنجى حرم آغالرى قديماً نفرات، اورتانجى، حصللو نامىله اوچ صنف اوزره مرتب اولوب برصنفده نظاماً اتمام خدمت ايدلمدكجه ديكر صنفه ترفيع ايديلەمز ايمش. برنجى صنفدن ايكنجى صنفه ترفيع ايچون زمان معين اولان رمضان شريفك اون بشنجى كونى ترفيع ايده‌جكلر اراده‌لرى صدور ايدنجه‌يه قدر بوموقعده توقيف ايديلورلر واراده‌لريله برابر عوائد مخصوصه‌لرى ورود ايتدكده آرتق بونلر اورتانجى صنفنه ترفيع ايتمش اولوب حبسدن چيقاريلىرلر وحضرت خالد وچهارشنبه‌ده مدفون دارالسعاده آغاسى محمد آغا تربه‌لرينى زيارت ايتمكه كيدرلر ايمش. بوصورتله توقيف واجراى زيارت شرط مخصوص ايمش.

بورادن صكره دارالسعاده آغالغى دائره‌سنك قپوسى واردر. بوقپونك اوكى مربع الشكل وديوارلرى قسماً قالين يازيلرله بعض احاديث شريفه محرر كوزل چينيلرله ايله قاپليدر. صول طرفنده‌كى قپودن كيرلنجه دارالسعاده آغالرينك خدمات خصوصيه‌سنده‌كى طواشيلرك اقامتنه مخصوص اولان ويوقاريده بيان اولنان اورتانجيلر حبسخانه‌سنك قسم فوقانيسنده بولنان دائره‌يه‌چيقيلور. سوكه‌لرى مرمردن اولان بوقپونك اوزرنده: اللهم اجرنى من النار وادخل الجنة مع الابرار ١٠٧٨» كتابه‌سى محرردر. متعدداوطه‌لرى حاوى اولان بودائره‌ده چينى وسائره تزيناتى اولميوب يالكز يمك اوضه‌سنده ديواره تثبيت ايدلمش برمرمر لوحه اوزرنده بروجه آتى كتابه واردر:

بو اوطه خوش زیارتکاره اولوبدر طالبی ساعه
علی‌الله صفابخشتمده دائم اولوبدر یار دلفکاره

صاحبی سابق دارالسعادهٔ شریف مرحوم یدکجی بشیر اغا رحمة‌الله علیهك باش اغاسی مصاحب شهریاری بشیر اغا ١١٨٦

دارالسعاده اغاسی دائره‌سنك قپوسنده‌ستونلی محل نهایت بولور . بو جناحك آرقه‌سنده اولان دائره‌لرك صره‌سیله ایچریلرینی تعریف ایده‌لم :

باش قپو غلامی دائره‌سی مدخلك اك جسیم بناسیدر مقابلنده کی دائره‌نك دخی آکا عائداولدیغنی یوقاریده کوردك . احدائی دارالسعاده آغالغی منصبنه تقدم ایدن لکن تشریفاتجه آنك دردنجی درجه مأدونی بولنان باش قپو غلامی با-لجمله زنجی طواشیلرك ضابطی اولمسی وتأدیب وتربیه‌لری عهده‌سنه مفوض بولنمسی دائره‌سنك جسامتنه سببدر .

قپوسی اوزرنده : «انماالمؤمنون اخوة فاصلحوا بین اخویکم» آیت کریمه‌سی محرردر . بوقپودن کیریلدکده بش خطوه قدراولان مدخلك دیوارلری یردن طاوانه قدرچینی ایله قاپلانمش اولوب بونك قارشیسنده دائره‌نك یوقاریلرینه چیقیله‌جق طاش مردیون تصادف ایدر . بو یولك صاغ دیواری طولنجه غایت قالین یازی ایله تعویذ وبسمله و « سلطان غازی محمد خان بن ابراهیم خان» ، صول دیوارنده دخی دها قالین یازی ایله « ١٠٧٨ م یا مفتح ... » کتابه‌لری محرردر . بو ایکنجینك آلتنه یرلشدیرلمش مرمر لوحه‌اوزرنده دخی آتی الذکر کتابه منقوشدر :

هوالباقی

بیك ایکیوز اوتوز بش سنه‌سی دولتلو دارالسعادة الشریفه اغاسی حافظ عیسی اغا حضرتلرینك وقت دولتلرنده حرم همایون عصمت مقرونده بولنان مرحومه ومغفوره نائله خاتونك مالندن بدر جهان قلفه واورتجی محمود اغا یدلریله حرم همایون اغالرینك خسته‌لرینه موم وروغن زیت ایچون بیك یشیوز غروش وقف اولندی سرای جدید باش قپو غلامی اولان اغالر متولی نصب اولنمغین موقوف اولان مبلغ مزبور اشبو محله شرح وقید اولندی ١٥ ج ١٢٣٥

بو مدخلدن صاغه دونلدکده بنانك طولنجه وقبه‌یه قدر آچیق بر اوزون آرالق واردر بونك اطرافی جامعلرده‌کی محفللر طرزنده‌در .

بورايه قديماً « اوجاق باشى » دينيلوب وجه تسميه دخى منتهاسنده بولنان خارجى چينى ايله‌مزين اوجاقدن ناشيدر . نفراتدن بريسى تأديب وتربيه‌يه مستحق اولدقده باش‌قپوغلامى بوراده اوطورر ومجرم جرمنك درجه‌سنه كوره ياسريلن حصير اوزرينه ياتيريلوب فلقه‌ده ضرب اولنور ياخود طبانجه جزاسنه دوچار اولور ايمش . بورانك صاغ ديوارنده‌كى مرمر لوحه اوزرنده آتى‌الذكر كتابه محرردر :

ابردى خلق عالمه فيض خ اى لم يزل چون‌اولوب دارالسعاده‌اغاسى‌اول‌شوخ‌وفا
زهدتقوايه بلن باغلايوب‌ايتدى‌خدمتى قيل شفاعت يا محمد امتكدر مصطفى
١٠٩٩

بوبنا اوچ‌قاتدر. زمينى باش‌قپو غلامنه، قسم وسطيسى نفراته‌فوقانيسى دخى اورتانجيلره مخصوصدر . زمين قاتى‌اون اوطه‌دن مركب اولوب صولده بولنان بشى باش قپو غلامنك سلاملق ، يتاق ومسافر اوطه‌لريدر بونلرك دردينك قپو وپنجره وديوارلرندن ماعدا محللرى تماماً بى‌مانند چينيلر ايله مزيندر ، بواوطه‌لرك كرك مسجد اتخاذ اولنان ستونلى محله وكرك اوجاق باشنه بررپنجره لرى واردر. صولده‌كى بش اوطه‌دن اوجاغه متصل اولانى باش قپو غلامنك يمك ويانندەكى كيلار اوطه‌لرى ديكرلرى سائر لوازماته مخصوصدر . ايلك‌ايكيسنك ديوارلرى چينى‌ايله‌قاپليدر . يمك اوطه‌سنده‌كى چشمه‌نك‌مصنع‌طاشى اوزرنده: وسقيهم ربهم شراباً طهورا » آيت كريمه‌سى وآلتنده دخى بيت آتى محرردر :

ايتدى‌تعمير سرغلام اغاى باب بند حو چشمه‌سار احمد بدر افندى فى‌الله بالرميم

وديوارنده دخى آتى‌الذكر كتابه‌يى حاوى جسيم بر مرمر لوحه واردر :

سبب علامت اولدركه اشبو استانهٔ دولته بزم زمانمزده وبزدن صكره‌كلوب خدمت پادشاهى ايله مشرف اولان قرنداشلريمز اويله معلومكز اولەكه بيك اون بش تاريخنده موجود اولان اغا قرنداشلريمز عتيق وجديد وصغير وكبير جمله‌نك معرفتيله مابينمزدن براغا قرنداشمز ازاد اولدقده حسبةلله اوچر ايلق علوفه‌مزى اول يولداشمزه انعام ايتمك معقول كوريلوب لكن علايم مزبور احراق اولغين

صکردن دولتلو وسعادتلو دارالسعاده اغاسی عباس اغا ولالا حضر اغا وسرای عتیق اغاسی محمود اغا وباش قپو اوغلانی لالا شعیب اغا زماننده اسلوب سابق اوزره تحریر اولنوب بزدن صکره کلن اغا قرنداشلرمز دخی مخالفت اتمیوب وضعدن خارج خلافه سعی اتمیه‌لر سنه ١٠٧٩

بنانك وسطی وفوقانیسی قسماً مسقف محل ومسجد اوزرینه موضوع اولدیغندن زمین قاتندن واسع وپك چوق اوطه‌لری حاوی ایسه‌ده چینی وسائره کبی تزییناتی یوقدر .

دارالسعاده آغالغی دائره‌سی کارکیر وایکی قاتدر . قپوسنك اوزرنده خاوجاً : « سلام علیکم طبتم فادخلوها خالدین » آیت کریمه‌سی وداخلاً « بسم الله الرحمن الرحیم وبه ثقتی » کتابه‌سی محرردر . قپودن کیریلدکده بولنان آرالغت صاغ طرفی دارالسعاده آغاسی وصول جهتی دخی رتبةً بونك مأدونی بولنان خزینه‌دار آغا اوطه‌لری اولوب سائر محللرینی دخی حمام وسائر تفرعات اشغال ایدر . دارالسعاده آغاسنك اوطه‌سی دیوارلرینك پنجره‌لرندن ماعدا محللری واوجاغی چینی ایله قاپلی ومزیندر . بواوطه‌ده اولان قپودن کرك دیوار وکرکسه کروی الشکل طاوانی چینی ایله قاپلی ویاشماغی وسائره‌سی دخی تماماً چینیدن براوجاغی حاوی بولنان دیکر براوطه‌یه کچیلور . بواوطه‌نك هیچ بر آیدینلق آله‌جق محلی یوقدر . زیرا اولکی اوطه‌یه یالکز برپنجره‌سی بولنوب آنك‌ده آرقه‌سی قپالی اولدیغندن خارجده کی اوطه‌یه طولاب وظیفه‌سنی ایفا ایدر . بوندن طولایی برنجی اوطه‌ده بولنان بر کمسه قپوسنی آچدقجه اوراده دیکر بر اوطه اولدیغنی آکلایه‌ماز . روایته نظراً بوراسی دارالسعاده آغاسنك یتاق اوطه‌سی اولوب بولنان اوجاق دخی اوجهتی تأیید ایدر ایسه‌ده بر عدد پنجره‌سنك دخی اولصورتله نظردن ستر ایدلمسی شایان نظردر .

غایت ساده برطرزده بولنان خزینه‌دار آغا اوطه‌سی قپوسی اوزرنده : شفاعت یارسول الله شفاعت یا حبیب الله سنه ١٠٧٨ کتابه‌سی واردر .

بنانك یوقاری قاتنده وصفه‌نك اطرافنده متعدد اوطه‌لر واردر .

بونلردن بنانك عرضنجه اولان بيوك اوطه مستطيل الشكلدر. بو اوطه‌نك سقفى مركزده مدور وتام، هرايكى طرفنده اوطه‌نك عرضنجه مستطيل وباصيق اولمق اوزره اوچ قبه‌ليدر . مركزده‌كى قبه‌نك اتكلرى يالديزه مستغرق وايچريسى غايت لطيف برطرزده ملوندر . طرفينده‌كى قبه‌لرك يوقاريلرى مذهب وآشاغيلرى ملوندر . مركزى قبه‌نك يالديزلرى يرير دوكلمش وبويالى جهتلرى چاتلامشدر . بوكبى حال ديكر قبه‌لرده دخى مشاهددر . بو اوطه‌ده چينى تزييناتى يالكز ديوارلرك قسم علياسنده بولنوب سفلاسى ايسه ملون ومنقش ومذهب تزيينات حشبيه ايله قاپليدر. بوقسم اخيرك آشاغيسى آرالرى نسبت دائره‌سنده آيرلمق اوزره تماماً حجره وطولاب اولوب حجره‌لرك كنارلرى وطولاب قپولرينك اطرافى تماماً قبارتمه تزيينات مذهبه‌در ، يوقاريسنه ايسه يرير بوكبى پك چوق تزيينات منحوتهٔ مذهبه وضع اولنمشدر . فوقانى اولان پنجره‌لرى طرز قديم اوزره ايكى قاتلى ورنكارنك جامليدر . آلچى ايله مرمردن مركب بولنان اوجاغنك عينى حرم دائره‌سنك آنجق اولدقجه محتشم اوطه‌لرنده كورىله‌بيلور. اوطه‌يه متناسب مرمر سوكمه‌لى قپوسى ايسه مصنعدر. هرحالده ديوار قبه‌لرى يالديزلره مستغرق وپك قيمتدار بر اوجاغى حاوى اولان بو اوطه‌نك تزيينات داخليه‌سى صنايع عثمانيه‌نك بر انموزج بديعيدر . ديوارلرى طولنجه قسم حشبينك يوقاريسنده واوزرنده اطرافى وكندىسى يالديز ايله محاط ومحرر بسمله ايله باشلامق اوزره اسماء حسنى وبونك خواصنه دائر ايكى حديث شريف ونهايتنده دخى كتبه اضعف امته بشير اغاى دارالسعاده راجيا اسمائه بحرمة الشفاعة سنه ١١٦٢ كتابه‌سى واردر. بو اوطه وقتيله شهزادكانك تعليم وتحصيلنه مخصوص اولديغندن طولايى شهزاده مكتبى نامیله معروفدر . بو قاعده‌كى ديكر اوطه‌لرك بريسندن ماعداسنك ديوارلرى چينيلر ايله قابلى واقسام حشبيه‌سى شايان نظر بر صورتده ملون ومنقشدر . بومزين اوطه‌لرك دخى دارالسعاده آغالرينه

عائد بولندیغی روایت اولنیور . صفه‌نك دیوارلری مقامات مبارکه رسملرینی حاوی غایت کوزل چینیلر ایله مزیندر . هر حالده بو بنـانك داخلنده قیمتدار چینیلر ایله قاپلی اولمیان دیوارلر پك اندردر .

بواوچنجی ساحه نهایتنده‌کی قبه‌نك آلتنده اصل حرم همایون قپوسی واردر . یاننده موجود اوفاق قپودن کیریلنجه قوشخانه میدانینه مدخل تشکیل ایدن قبه‌لی برمحله دخول اولنور . قپولردن ماعدا آیدینلق محلی اولمیان بو مدخلده‌کی پارمقلقلی محل روایته نظراً ماه پیکر کوسم والده سلطانك مقتلیدر . مدخلك قوشخانه میدانینه ناظر جهتنده‌کی دیکر قپوسی اوزرنده آتی‌الذکر کتابه محکوکدر :

سرای ابادرأ فت پادشاه مسند شوکت	همیشه ایده حق رکن رکین دولتك تشیید
سریر آرای اجلال اوله‌ك اولدی جهانمعمور	وجود مکرمت الودی فیض عالمه تمهید
کوریدی نوبنو آثار انعـام همایونك	اولوردی بندهٔ هیمه کشان مطبخی جمشید
نفیس مطبخ قوشخانه کل اوکسوزی اولدقده	همان اسعاد معمار همملهٔ ایلیوب تسعید
یانوب یاقلمدن مرغ سمندر کبی قوشخانه	بنی لطفکله سلطانم دیمکمش ایله کل تجدید
دیدی حفظی قولی مأموراولوب تاریخ عزاسن	سعید درکهن سلطان محمود ایلدی تجدید

بو میدانده ایکی دائره اولوب بریسی نفس نفیس همایونه مخصوص طعاملرك طبخنه مخصوص مطبخ ودیکری اجزا خانه‌در . بر کوشه‌ده موضوع چشمه‌نك اوزرنده دخی آتی‌الذکر کتابه محکوکدر :

سیرابساز چشمهٔ شاه جهانی صورمه‌ما	لب تشنکانه ایچمدن لایق دکلدر کچمه‌سی
دیرلوله‌سی امد شده تاریخنی بی‌اشتباه	بومنبع زمزم‌درایغ سلطان‌محمود چشمه‌سی

بو میدانك دیکر اوجنده‌کی قپواوچنجی یرده‌واندرون آغالری مسجدینك اوزرنده اولمق اوزره اولجه بیان اولنان قپودر . قوشخانه میدانی اصل حرم همایوندن معدود بولندیغی کبی بو قپودخی یالکز حرم آغالرینه مخصوص اولوب لزومی تقدیرنده حرم همایونه جلب اولنان اطبا ومابین ارکانی بورادن ایچریه دخول ایدرلر ایمش .

عبدالرحمن شرف

استانبولده اك اسكى عثمانلى كتابه‌سى

استانبولده عثمانلى دورينه عائد مبانئ مختلفه‌نك اوزرلرنده‌كى تاريخ كتابه‌لرينك جمعى لزومنى پك اسكيدن حس ايدنلر اولمشدر [۱]. فى الواقع كتابه‌لر بوكون تاريخ يازمق ياخود اسكيدن يازيلمش تاريخلرى تدقيق وتفتيش ايتمك ايچون مراجعت اولنه‌جق وسائطك اكمهملرندن اولديغنه نظراً اميد ايدرزكه چوق چكمه‌دن وبووثائق محو وخراب اولمه‌دن انلرى قواعد مرعيهٔ أپيغرافيه‌يه تطبيقاً طوپلامغه‌غيرت وهمت ايدنلر اوله‌جقدر.

استانبول كتابه‌لرى على‌العموم ايكى قسمه آيريله بيلوركه برطاقمى صرف تاريخى برطاقمى ده دها زياده ادبياتمز نقطهٔ نظرندن اهميتى حائزدر. على‌الاكثر اسكى كتابه‌لريمز عربجه اولوب متنلرى قيصه وانجق لازم اولان سوزلرى محتويدر. دها يكيلرى ايسه اوزونجه وحتى بعضاً غايت اوزون تركجه اشعاردن عبارتدركه بونلرك ايچندن علم تاريخ ايچون بش اون سوز التقاطدن صكره قصورى ادبياته ترك ايديله‌بيلور.

---

[۱] بوميانده اك اول حديقة‌الجوامع صاحبى حافظ حسين افندى‌يى ذكر ايتمك لازم اولوب ۱۱۸۲ تاريخنه قدر دار السلطنة‌العليه واطرافنده موجود جوامع شريفه‌يى تعداد وتعريف ايتديكى صيره‌ده ضبط ايده‌بيلديكى كتابه‌لريده قيدايلمشدر. على‌ساطع افنديده مطبوع نسخه‌ده ۱۲۵۳ سنه‌سنه قدر اصلنك برمثلنى دها علاوه ايلمشدر. ـ مورخ هامر ۱۸۲۲ ده المانجه اولهرق نشر ايتديكى قسطنطنيه وبوسپوروس نام اثرنده سكسان درت قدر كتابه‌يى ترجمه‌لريله برابر درج ايلمشدر. ـ سجل عثمانى صاحبى ثريا افندى مرحومك اسامئ رجالى جمع ايتمك ايچون سنه‌لرجه قبرستانلرى طولاشه‌رق مزار كتابه‌لرينه مراجعت ايتديكى ارباب وقوفك معلوميدر. ـ اخيراً بو مجموعه‌ده وقعه‌نويس ومعارف ناظرى عبدالرحمن افندى حضرتلرينك طوپقپو سراى همايونئنه دائر يازمقده اولديغى مقاله‌لرده دخى سراى مذكورك كتابه‌لرينى عينيله درج ايلمكده اولدقلرى معلومنويه كوريلمكده‌در.

روم ايلى حصارنده زغنوس پاشا قله‌سى

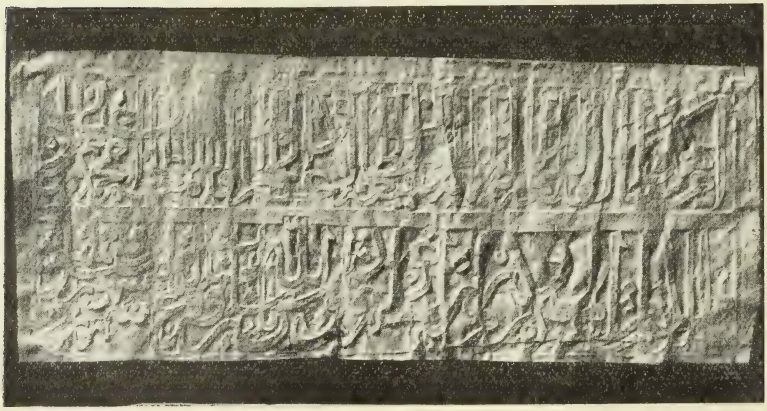

زغنوس پاشا قله‌سنك كتابه‌سى

استانبول وجوارنده عجبا الك اسكى عثمانلى كتابه‌سى هانكيسيدر ديه چوقدندر مراق ايتمكده ايدم . شمدى‌يه قدر بيلدكلريمز ٨٦٧ و ٨٧٥ تاريخلى فاتح و ٨٦٨ تاريخلى محمود پاشا جامع شريفلرى و ٨٧٧ تاريخلى چينيلى كوشك كتابه‌لرى ايدى . احبادن برى بوندن برايكى سنه اول روم ايلى حصارى برجلرندن برنده برسنك كتابه بولندينى خبر ويرمسى اوزرينه درحال كيدوب كورمش وفى‌الحقيقه قسطنطنيه‌ده عثمانليلر وضع ايتديكى الك اسكى كتابه اولديغنى اكلامش‌ايدم [١] .

مذكور كتابه روم‌ايلى حصارينك غرب شماليسى منتهاسنى تشكيل ايدن يغنى‌بيك طرفنه ناظراولان كوشه‌ده‌كى جسيم قلهنك داخل حصارده بولنان خراب قپوسنك بالاسنده بولنوب بياض مرمر اوزرينه قبارتمه ثلث ايله محكوك وايكى سطردن عبارتدر .

١) امر ببنـاء هذه القلعة والقلة المنيعة الرفيعة السلطان الاعظم والخاقان المعظم محمد بن مراد خان

٢) خلدت مملكته لعبده المكرم ووزيره المعظم زغنوس پاشا بن عبدالله وفرغ منها تمام شهر ر من شهور سنة ست وخمسين وثمانماية

كتابه‌نك يازيسى غايت كرفت وبرخيلى يرلرى بوزوق وبونكله برابر موقعى دخى پك يوكسك اولديغندن حل وقرائتى‌ده اونسبتده مشكلدر. متن كتابه‌دن اكلاشلديغنه كوره فاتح سلطان محمد خان بوقلهنك [وبلكه اطرافنده‌كى قلعه‌ديوارلرينك] بناسنى وزيرى‌زغنوس‌پاشايه امر ايلمشدر. كتابه‌نك صول طرفنده والت كوشه‌ده‌كى (ر) حرفى رجبه علامت اولديغندن قلهنك بناسى ٨٥٦ سنه‌سى رجبنده تمام اولمشدر .

[١] يلدرم سلطان بايزيد خانك انشا ايلديكى واولجه كوزل حصار ياخود يكيجه حصار (كلشن معارف ٥ جلد ١ ، صحيفه ٥٢٠) وشمدى‌اناطولى‌حصارى دنيلن‌حصارك ديوارلرنده دخى البته كتابه‌لر وارايدى فقط بوكون‌هيچ برطرفنده بويله برشى كوره‌مدم بلكه بركون دروں وبيرونى تطهير اولنه‌جق اولورسه طوپراقلر التندن بريازى طاشنك چيقمسى ملحوظدر .

خاقان مشارالیه قسطنطنیه‌نك فتحنی نیت ایلدکدن صکره بوغازك اك طار یری اولان اناطولی حصارینك قارشوسنده‌کی نقطه‌یه کچه‌رك اوراده عاجلاً برحصار انشاسنه‌مباشرت ایلشدرکه اولجه‌بوغاز کسن [١] (کاشن معارفده نیکحصار ، جلد ١ ، صحیفه ٥٢٠) وشمدی روم‌ایلی حصاری نامیله معروفدر . بوقلعه‌نك کرك موقعنه کرك صورت انشاسنه دائر تاریخلرده وکتب‌سائره‌ده برچوق معلومات موجود اولدیغندن [٢] بز بوراده تفصیلاته کیریشمیه‌رك برقاچ سوز سویلیه‌جکز .

حصارك بولندیغی چیقندی یه بیزانتین‌لرك وقتنده‌هرمه‌ئوم پرومونتوریوم دیرلر ایدی . بوراسی بوسفورك اك طار محلی اولدیغندن ازمنهٔ قدیمه‌ده دخی مشهور محاربلرك بورادن کچدکلری مرویدر. سلطان فاتح حصارك انشاسیچون اقتضا ایدن مالزمه‌یی ازمیددن وقره‌دکز ار کلیسندن جلب ایدوب جوارنده الآن یرلری کورینن طاش اوجاقلرندن دخی طاش چیقارتمه‌رق بیکلرجه عمله چالشدیردی . مورخ سعدالدین وعالی حصارك انشاسی خلیل پاشایه امر اولندیغنی وقرق کونده وبعض روایتده درت آیده اکمال ایدیلدیکنی سویلیورلر . خیرالله افندی مأخذینی خبرویرمیه‌رك [هامردن المش اوله‌جق] ٨٥٦ سنه‌سی مارتنك یکرمی برنجی کونی

---

[١] یعنی بوغاز ایچنی کسن دیمك اولوب یوخسه باش کسن دیمك دکلدر .

[٢] سعدالدین ، تاج التواریخ ، جلد ١ ، صحیفه ٤١٦ . — عالی ، کنه الاخبار ، جلد ٥ ، صحیفه ٢٥٠ . — صولاق زاده ، صحیفه ١٩١ — منجم باشی ، جلد ٣ ، صحیفه ٢٦٧ . — نشانجی‌محمدپاشا ، صحیفه ١٦١ — فرائضی زاده ، کلشن معارف ، جلد ١ ، صحیفه ٥٢٠ ، — قره چلبی زاده ، روضة الابرار ، صحیفه ٣٧٥ . — خیرالله افندی ، جلد ٨ ، صحیفه ٦٠ — اولیا چلبی ، جلد ١ ، صحیفه ٤٥٣ — هامر ، دولت عثمانیه تاریخی ، فرانسزجه ترجمه‌سی ، جلد ٢ ، صحیفه ٣٧٢ — هامر ، قسطنطنیه وبوسپوروس ، (المانجه) جلد ٢ ، صحیفه ٢٢٠ — اسکی بیزانتین مورخلرندن دوقاس وخالقو قوندیلیس وقریتوورولوس ، تاریخ‌سلطان‌محمدخان ثانی ، قارولیدی افندی ترجمه‌سی صحیفه ١٨ — الخ .

انشا آته بدأ ايديلوب تموز اواخرنده ختام بولديغنى درميان ايديور . هرنه قدر انشا آته نه كونى باشلانلديغنى تحقيق ايتمك قابل دكلسه‌ده ٨٥٦ سنه‌سى رجبنك برى ١٤٥٢ سنه‌سى تموزينك اون سكزنجى كوننه تصادف ايتديكندن هرحالده تموز ايچنده انشا آتك ختام بولديغى تعيين ايدر . عالى‌نك قولنه كوره مهندسيندن معمار مصلح‌الدين انشا آته نظارت ايتمشدر. اوليا چلبى ايسه حصار حقنده برچوق تفصيلات ويره‌رك ديوارلر ايله قله‌لرك هيئت مجموعه‌سى خط كوفى اوزره يازلمش اسم پادشاهى شكلنده اولديغنى تعريف ايدييور . اسكى مؤرخلريمزك هيچ برنده بويله برقيده تصادف اولنمدى . انجق متأخرينندن بعضلرى ازجمله هامر ، بوقولى اوليا چلبيه عطفاً كتابلرينه درج ايتمشلردر . ديوارلردن براسم اوقويه‌بيلمك واسع برقوهٔ تخيليه‌يه محتاجدر . حصارك بيلديكمز شكل عجيبى اخذ ايتمش اولمسى دها زياده اراضينك انتظامسزلغنه تابع اولمق مجبوريتندن ايلرى كلديكى اكلاشيلور . اوليا چلبى حصارك ابعادينى وقله‌لر ايله دنانلرك عددينى دخى بيلديرييورايسه‌ده المزده الآن بنانك مكمل برپلانى اولمديغندن بونلرى تدقيق ايتمك شمديلك قابل دكلدر .

موضوع بحث اولان كتابه‌ده اسمى محرر وزير زغنوس پاشادن كرچه تاريخلر متفرق صورتده بحث ايتمكده ايسه‌لرده كندوسنك اولدقجه مكمل برترجمهٔ حالنه دسترس اوله‌مدق . هرحالده مشارالهك فاتح حضرتلرينك اك نامدار وزراسندن اولديغى وكرك اثناى فتحده كرك بالأخره بولنديغى محاربه‌لرده يرارلغى كوريلديكى حقنده‌كى روايات مورخلر متفق كيبدرلر. زغنوسه دائر عثمانلى تاريخلرندن زياده بيزانتين تاريخلرنده معلومات بولنيور . مورخ هامر بونلردن وعثمانلى تاريخلرندن وبعضاً دخى اوروپاليلرك وثائقندن اقتباس ايتمشدر . خيرالله افنديك‌ده باشليجه مأخذلرندن برى هامر اولديغى معلومدر . سامى بكك قاموس الاعلامنده زغنوسك اسمى بيله يازيلى دكلدر . عالى كنه‌الاخبارنده زغنوس پاشانى

سلطان مراد ثانى وزراسى صيره‌سنده (جلد ٥ ، صحيفه ٢٢٤) ونشانجى محمد پاشا فاتحك وزراسى ميانينده ايكنجى وزير اولەرق كوستريبور (صحيفه ١٦٢) . يالكز ثريا افندى سجل عثمانيده تصحيحه محتاج اولان شوفضله معلوماتى ويريبور (جلد ٢ ، صحيفه ٤٢٦) : «داماد شهريارى زغنوس محمد پاشا ابوالفتح سلطان محمد خان حضرتلرينك شهزاده لكلرى آواننده بولنان امرادن ايدى ٨٤٧ ده ادرنه‌يى تشريفلرنده بوكا وزارت احسان بيورلدى ٨٤٨ ده متقاعداً كليبولى‌يه كوندرلدى و ٨٥٧ ده وزارتى اعاده قلندى ٨٦٠ ده قره‌سى واليسى اولدى . اوراده وفات ايتدى . زوجه‌سى فاطمه سلطان ايله باليكسريده آيرى آيرى تربه‌لرده مدفوندرلر . مخدومى احمد چلبيدر » .

زغنوس پاشانك براسمى‌ده محمد اولديغنى كتابه‌ده كورميورز . انجق كتب تواريخك بعضلرنده بويله يازيليدر . كندوسنك نره‌لى اولديغنى تاريخلر يازميور . خيرالله افندى (جلد ٧ ، صحيفه ٧٨) سلطان محمدك ايلك جلوسنده خيلى مرتبه هوا وهوسه ميل حتى رومى الاصل اولان زغنوس پاشايه فوق العاده التفات ايلديكنى تاج التواريخدن نقل ايديوسه‌ده تاج التواريخده بويله برقيده قطعياً تصادف ايده‌مديكم كبى تكميل اوزمانك وقايعى يازان بيزانتيه مورخلرى رومدن دونمه اولانلرى دائماً كرايتدكلرى حالده هيچ برى زغنوس ايچون مهتديدرديميور [١] .

« زغنوس » اسمى برروميجه كلمه‌يه مشابه كبى كورونيورسه‌ده خالص

[١] مرادبك اخيراً نشرايتمكده اولديغى تاريخ ابولفاروق نام اثرنده زغنوسك رومدن دونمه وهرفنالغه مستعد ومفسد برآدم اولديغنى وباليكسرى‌يه نفى ايديلەرك اك شديد جزا ايله جزا لنديغنى وصكره قرامانه والى اولديغنى الخ يازيبورسه‌ده ياكلشلقله زغنوس پاشا ايله ينه فاتح وزراسندن اولوب صدر اعظم دخى اولان وقرامان سفرنده بولنان روم محمد پاشايى يكديكرينه قاريشديرديغندن ايلرى كلديكى اكلاشيليور (جلد ١ ، صحيفه ٢٩٦ و ٣١١ و جلد ٢ صحيفه ٧ و ١٠٢ الخ)

ترکجه اولوب شاهينك برنوعى اولان برقوشه اطلاق اولنور [١] . بونكله برابر كتابه‌ده باباسنك اسمى عبدالله اولمسنه نظراً كندوسنك كوله اولمسى احتماليده وارد خاطر اولور . اخيرا انتشار ايتمكده بولنان يورغانك المانجه دولت عثمانيه تاريخنده (جلد ٢ ، صحيفه ٥٠) مأخذ كوسترميه‌رك زغنوسه ارنبوددر دنيور . زغنوس پاشاداماد شهريارى ديه معروفدر . خالقوقونديليس سلطان محمد خانك همشيره‌سنك زوجيدر ديبور [٢] . فقط طربزون فتحندن صكره طربزون عائلهٔ ايمپراطوريسى اكثريتله اتلاف اولنوب ايمپراطورد اويدك حياتده قلان كريمه‌سى پرنسس آننا دها خرستيان ايكن اوزمان تساليا واليسى اولان زغنوس پاشايه تزويج ايديليور [٣] . ايلك حرمنك وفاتى اوزرينه‌مى بونى الديغى معلوم دكلدر انجق بالاخره پرنسس آننايى تطليق ايتمش اوله‌جق‌كه مومى‌اليها دين اسلامى قبول ايتدكدن صكره‌ايكنجى دفعه اوله‌رق سابق موره واليسى‌اورنوس‌زاده‌ايله‌تزوج ايديبور [٤] . زغنوسك‌ايكى كريمه‌سى اولوب برينك حرم همايونده بولنديغنى وديكرينك محمود پاشانك زوجه‌سى اولديغنى‌خالقوقونديليس سويليور [٥] . مستشرقين معروفه‌دن المانيانك سابق ازمير جنرال قونسولوسى موسيو مورتمانك سوكه قضاسنك بلاط قريه‌سنده استنساخ ايدوب عاجزلرينه توديع ايتديكى برقبر كتابه‌سنده سلجق‌بنت‌زغنوذ و ٨٥٩ سنه‌سى‌اوقونيور. حيدرپاشامزارلغنده زغنوس

[١] خالقوقونديليس « زوغانوس » وكاتب چلبى جهانمادە « زغنون » كبى‌يازيبورلر . — احمدوفيق‌پاشا ، زاغنوس يۈبو طوغاندر ديبور ، لهجه — پاوه دوقورتى ، ترك لغاتى ، زغنوس ياز يبور .

[٢] بون طبى ، صحيفه ٢٨٣ — هامر ، فرانسزجه ترجمه‌سى ، جلد ٢ ، صحيفه ٤٠٦

[٣] خالقوقونديليس ، صحيفه ٥٢٧ — هامر ، جلد ٣ ، صحيفه ٨١

[٤] خالقوقونديليس ، صحيفه ٥٦١ — هامر ، جلد ٣ ، صحيفه ٨١

[٥] يورغا بومحمود پاشانك برميخال اوغلى اولديغنى قيد ايديبور ، جلد ٢ صحيفه ٥٠

عائله‌سنه عائد برايكى قبر بولنديغنى نجيب عاصم بك خبر ويرمش ايدى . زغنوس پاشانك وقفيه‌سنده ايكى اوغلى بولنديغنى ايلروده كوره‌جكز .

زغنوس پاشانك فاتح زماننده‌كى خدماتندن بحث ايتمه‌دن اول ٨١٧ سنه‌لرنده يعنى چلبى سلطان محمد خان زماننده تاريخلرمزده امير سليمانك مخدوم وياخود بربرادرينه لالالق خدمتنده بولنمش اولان وقرين آباده فرارايدن بوشهزاده‌يى طوتوب پادشاهك حضورينه كتورن بردرزى‌باشى زغنوس بكى درخاطر ايتمك لازمدر [١] . سنهٔ مذبوره‌دن سلطان مراد ثانينك ايلك سلطنتى اواخرينه دكين هرنه‌قدر اوتوزسنه‌لك برمدت كچيور ايسه‌ده اكر زغنوسك يتمش‌بش سنه قدر برحيات بولنديغى قبول‌اولنور ايسه درزى باشى زغنوس بك ايله وزير زغنوس پاشانك عين شخص اولمسى احتمالدن بعيد دكلدر .

وزير زغنوس ايلك‌اول فاتح سلطان محمد خانك برنجى سلطنتنده صحنهٔ حكومتده كوريلوب خاقان مشارالیه ايله برابر مغنيسادن كلديكى اكلاشيليور . انجق مراد خان ثانينك ايكنجى دفعه اوله‌رق سلطنته كچديكنده ينه مغنيسايه عودت ايدن اوغلى سلطان محمده صاروجه پاشايى ترفيق ايتديكى حالده زغنوسى تقاعدلك ايله باليكسرى به‌تبعيد ايدييور [٢] . حتى عالى كندوسنه قره‌سى سنجاغى ويريلوب اولنجه‌يه قدر اوراده استراحت ايتدى [٣] ديبورسه‌ده بونك طوغرى اوله‌ميه‌جغى آتيده اكلاشيلور . خيرالله افندى بوتبعيدك سببى سلطان محمدى هوايى شيلره تشويق ايتمسندن ايلرى كلدى

---

[١] تاج التواريخ، جلد ١ ، صحيفه ٢٧٦ — منجم‌باشى، جلد ٣ ، صحيفه ٣٣٠ — خيرالله افندى، جلد ٦ ، صحيفه ٨٣ — هامر ، المانجه نسخه‌سنك ايكنجى طبعى ، جلد ١ ، صحيفه ٣٠٠

[٢] تاج‌التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٣٨٧ — منجم باشى، جلد ٣ صحيفه ٣٦١ — هامر ، فرانسزجه‌ترجمه‌سى ، بونلردن اقتباساً ، جلد ٢ ، صحيه ٣١٧

[٣] كنه‌الاخبار ، جلد ٥ ، صحيفه ٧١٦ و ٢٢٤

دييور (جلد ٧ ، صحيفه ٧٩) .

فاتحك ايكنجى جلوسنى متعاقب زغنوس پاشاده منفاسندن عودت ايتمش اوله‌جقدر . زيرا كندوسنى دها استانبول فتحندن اول بر وزير عاليشان اوله‌رق حكومت ايشلرنده بوليورز . حتى فاتح حضرتلرينه نه‌درجه خصوصيتى اولديغنه ونه قدر كوزده بولنديغنه روم‌ايلى حصارى كتابه‌سنده‌كى « العبده المكرم ووزيره المعظم » عباره‌سنك اسم همايونله برابر برلوحه‌ده محكوك بولنمسى بردليل قويدر . حصار قلعه‌سنده‌كى كتابه بوكونه‌قدر موجود اولديغى حالده عثمانلى مورخلرندن هيچ برى بوحصارك انشا آتنده زغنوسك مستخدم اولديغنى سويله‌ميورلر. يالكز تاج‌التواريخ (جلد ١ ، صحيفه ٤١٦) حصارك انشا آتى خليل پاشايه امر اولنديغنى وكنه‌الاخبار (جلد ٥ ، صحيفه ٢٥٠) اولا بر برغوسه تمل آتيلوب اتمام بناسى خليل پاشايه امر اولنديغنى بعده ايكى برغوس دها ياپيلوب آرا يرى كرمه ايدلديكنى سويليورلر . بيزانتين مورخلرنده بوبابده دها فضله‌معلومات بولورز. بونلردن دوقاس سلطان‌محمد خانك دكزطرفنده‌كى كوشه‌لردن برينى‌برقله انشاسيچون خليل‌پاشايه وقره‌طرفنده‌كى بركوشه‌يى زغنوسه وديكر كوشه‌يى صاروجه‌يه ويرديكنى قيد ايتمشدر [١] . اشته بوسايه‌ده دكز كنارنده‌كى قالين وكوشه‌لى قلعه‌نك (خليل پاشا قلعه‌سى) وحصارقريه‌سى اوستنده‌كى مدورقلعه‌نك (صاروجه‌پاشا قلعه‌سى) وكتابه‌مزك بولنديغى مدور قوله‌نك دخى (زغنوس پاشا قلعه‌سى) اولديغى تعين‌ايدر.

صاروجه‌پاشا قلعه‌سنك داخلنده نردبانلرى اولوب بالاسنه قدر چيقلور وداخلنده‌كى بر اوطه‌يى فاتح حضرتلرينك اقامت بيوردينى محل ديه كوسترلر . زغنوس قلعه‌سنك درونى شمدى بوشدر .

حصارك انشا آتندن صكره زغنوس پاشايى استانبول محاصره‌سنده

[١] هامر ، فرانسزجه ترجمه‌سى ، جلد ٢ ، صحيفه ٣٧٥ ، مأخذينى خبر ويرميور ايسه‌ده دوقاسدن اقتباس ايتمشدر .

غايت فعال برحالده وابراز شجاعت ايتمكده اولەرق بولورز . سلطان محمد خانى بر آرالق محاصره‌دن فراغت ايتديرمك استەين خليل پاشا وهوادارلرينك اصرارينه رغماً زغنوس پاشا شيخ احمد كورانى وشيخ آق شمس‌الدين وجعفر پاشا ايله برلكده پادشاهى محاصره‌نك دوامنه ترغيب وتشويق ايلمشلردر [١] . اثناى محاصره‌ده زغنوس پاشا برمقدار عسكر ايله استانبول طرفندن غلطه‌يى ترصده مأمور اولوب غلطه‌ده جنويزلولرك مملكتى ترك ايدوب قاچمه‌لرينه مانع اوليور [٢]. قريتوو ولوس برآز دها تفصيلات ويرەرك [٣] . فاتح حضرتلرينك زغنوس پاشايه كراميق (يعنى خاصكوى) ايله قارشوسنده‌كى استانبول سورى بينده اولان خليج بوغازينه بركوپرى انشاسنى امر ايتديكنى وپادشاهك اثناى محاصره‌ده شهره برشدتلى هجوم اجراسنه قرار ويرمسى اوزرينه بتون امراوضابطان وعساكره خطاباً ايراد بيوردقلرى نطقده « زغنوس‌پاشا! سن‌ده كوپرى‌يى عبور ايدرك خليج داخلنده‌كى سورك‌اوزرينه‌شدت‌سريعه وعظيمه ايله هجوم وليمانده بولنان كميلرى‌ده لزومنده معاونته جلب ايله » مأللنده امر ويرديكنى يازييور . خيرالله افندى (جلد ٨ ، صحيفه ٧٢) مأخذينى كوسترميه‌رك « زغنوسك قره‌جه بك ايله برابر غلطه طرفيله قاسم پاشا سواحلنى آبلوقه ايتمكه مأمور اولدقلرندن طولمه باغچه‌دن دخى قزاقلر واسطه‌سيله يكرمى قدر چكديرمه وشالوپا وصندال چكديروب قره‌دن قارشويه كوپرى قورمق وقلعه‌نك ايوانسراى قپوسندن باغچه قپوسنه‌قدر محاصره ماده‌سى دخى زغنوس پاشانك نتيجهٔ تدبيرى‌اولمشدر» دييور . والحاصل استانبولك خليج جهتنده زغنوسك پك‌چوق‌خدماتى

[١] تاج‌التواريخ ، جلد ١ ، صحيفه ٤٢٣ — منجم باشى ، جلد ٣ ، صحيفه ٣٦٨ — بونلردن‌ودوقاسدن اقتباساً هامر، فرانسزجه ترجمه‌سى‌جلد ٢، صحيفه ٤٠٦ .

[٢] خالقوقوندىليس ، صحيفه ٣٨٣ و ٤٠١ — دوقاس ، صحيفه ٢٩٨

[٣] قارولىدى افندى ترجمه‌سى ، صحيفه ٤٨ و ٧٥

كوريلديكى كبى غلطه‌نك جنويزلو اهاليسى كندوسنه مرخصلريوللايوب محله‌لرينك يغما ايديلمه‌سى ايچون رجاده بولنمشلردروقلعه‌لرينك انحتارينى پاشايه تسليم ايله‌لريده ينه كندوسنك تدابير سياسيه‌سندن عداولنه‌بيلير[١].

جنويزلولرك شو صورتله عرض مطاوعتلرى اوزرينه فاتح حضرتلرى طرفندن كندولرينه بعض امتيازات ومساعداتى حاوى بر فرمان عالى تسطير بيورلديغنى وبوفرمانك يكى روجه عباره ايله برنسخه‌سنى بك اوغلنده بارون تستا نزدنده كوروب استنساخ ايتديكنى هامر سويليور وفرمانك بالاسنده فاتحك طغراسى وزيرنده عربجه اولەرق ٨٥٧ سنه‌سى جمادى - الاخره‌سنك اواخرنده قسطنطنيه‌ده تحرير اولندى عباره‌سى و « الفقير زغنوس » امضاسى يازيلى اولديغنى‌ده علاوه ايدييور [٢].

فتح قسطنطنيه‌يى متعاقب زغنوس پاشا حرم همايونده بولنان كريمه‌سيله برابر آناطولى‌يه نفى اولنوب تعيشلرى ايون كندوسنه اوراده اراضى احسان بيورلديغى يالكز قريتووولوسده محرردر [٣]. عين مورخ ١٤٥٩ ده يعنى ٨٦٣ سنهٔ هجريه‌سنده كليبولى واليسى وقپودان دريا نصب اولنوب قرق كمى ايله طاشوز وسمادرك اطه‌لرينى ضبط ايتديكنى

---

[١] دوقاس، صحيفه ٢٤٢، هامر، فرانسزجه ترجمه‌سى، جلد ٢ صحيفه ٤٣٤ - فتحدن صكره برچوق اكابر اتلاف اولنديغى حالده وندیك كشى زاده‌لرندن قانتاره‌نو وسائرلرى زغنوسه التمش بيك التون ويرمك صورتيله نفسلرينى قورتاردقلرينى لئونارد وس خيه‌نزيس‌دن نقلاً سويليور . (المانجه نسخه‌سنك ايكنجى طبعى ، جلد ١ صحيفه ٤٢٣).

[٢] هامر تاريخنك فرانسزجه ترجمه‌سنده (جلد ٢ ، صحيفه ٥٢٣) مذكور فرمانك روجه متنى ايله فرانسزجه ترجمه‌سى مندرج ايسه‌ده مأخذينى يالكز المانجه نسخه‌سنك الك طبعنده (جلد ١ ، صحيفه ٦٧٧) خبر ويريور . چينق آيزنك عثمانلى تاريخنده (جلد ١ ، صحيفه ٦٧٧) بوفرمانك ايتاليانجه‌سى پارسده آرسه‌نال كتبخانه‌سنده بولنديغنى وفقط ايتاليانجه‌سيله روجه‌سنك بيننده بعض فرق اولديغنى سويليور . متنك طرز افاده‌سنه كوره بوفرمانك صحتى محتاج تدقيقدر .

[٣] برنجى كتاب ، ماده ٧٧ — تكميل بوقسم هرنه سببه مبنى ايسه قاروليدى افندى طرفندن ترجمه اولنمشدر . § ترجمه‌سى ايكى سطردن عبارت بولنان بوماده كتابك خطا وصواب جدولنده‌در .

انجمن

بيلديريبيور [١] فقط زغنوسك بويله التى سنه متماديا منفى بولنديغنه دائر الميزده‌هيچ بربشقه‌وثيقه‌اولمديغى كبى ٨٥٧ دن ٨٦٣ تاريخنه‌قدر كندوسنك نه ايشلرده بولندغى حقنده دخى برمعلومات يوقدر . كليبولى واليلكندن صكره موره‌نك فتحنه كيدوب طرخان زاده عمر بكك يرينه موره واليسى تعيين اولنيورسه‌ده كويا سماد كده روملره ايتديكى مظالمدن طولايى عزل ايديلوب يرينه‌حمزه پاشانصب‌اولنيور . آنجق بودخى‌عين اسبابدن طولايى غضب شاهانه‌يه اوغرايديغندن‌بتكرار زغنوس پاشا موره وتساليا واليلكنه تعيين اولنيور [٢] .

اشته بوهنكامده‌ايدى كه‌زغنوس‌پاشا آتينه‌نك اك‌صوك دوقه‌سى‌اولان فرانقو آچيائيولى‌يى الديغى امراوزرينه قتل ايتديرمش بوصورتله‌تكميل موره قطعه‌سى ٨٦٤ ده مالك عثمانيه‌يه ادخال ايديلمشدر [٣] .

او عصرك وقايعى‌يوليله ضبط ايديلش‌اولسه ايدى بز شمدى زغنوس پاشايى طربزونده بوله‌جق ايدك . اسكى تاريخلرمزك هيچ برنده بوكا دائر بركلمه‌بيله‌يوقدر . انجق‌طربزون‌قلعه‌سى‌قپولرندن‌برى «زغنوس قپوسى [٤]» وهمان‌قلعه خارجنده‌كى بركوپرينك « زغنوس كوپريسى » نامنى طاشيمه‌لرى زغنوسك طربزونده دخى بولنديغنه دلالت ايدر . فى‌الحقيقه طربزونه‌دائر

---

[١] اوچنجى كتاب ، ماده ١٧ — عين قيد خالقوقونديليس‌ده (صحيفه ٤٧٠) وارسه‌ده ١٤٥٧ سنه‌سنك يازموسمنده وزارتدن عزل وكليبولى‌يه والى اولدى ديبوركه ٨٦١ سنهٔ هجريه‌سنه توافق ايدر وبو صورت صحته دها قرين كبى كورينور . — هامر ، فرانسزجه ترجمه‌سى جلد ٢ ، صحيفه ٥٤ ، حمزه پاشانك يرينه كليبولى واليسى اولديغى سويليور .

[٢] خالقوقونديليس ٤٧١ — ٤٨٢ — هامر ، جلد ٣ ، صحيفه ٥٨ .

[٣] هامر خالقوقونديليس‌دن اقتباساً ، جلد ٣ ، صحيفه ٥٩ — خيراه افندى ، جلد ٨ ، صحيفه ١٠٦ الخ — خيراه افندى يه اوراده، صحيفه ١٠٧، سلطان محمد خانك معيتنده بكلربكى زغنوس پاشا وصدراعظم محمود پاشا وحمزه بك وطرخان بك بولندقلرى حالده آتينه‌نك تماشاسنه كيتديلر ديبور .

[٤] كاتب چلبى، جهانما ، صحيفه ٤٣٠ — اوليا چلبى ، جلد٢ صحيفه ٧٦

کوچك فقط مفید براثرده [۱] طربزون قلعه‌سنك عمارت جهتنه آچیلان قپوسی خارجنده‌کی محلات اهالیسنك اثنای محاصره‌ده زغنوس پاشا ایله برمدت محاربه‌ایتدکلری وبومحلده بولنان کوپری‌یه الآن زغنوس کوپریسی دینلدیکی وسلطان سلیمك طربزونه والی نصب اولندیغی زمانه قدر طربزون حکومتی سینوب حاکمندن صکره خیرالدین وزغنوس پاشالر وسائره کبی امرایه ویرلمش اولدیغی مندرجدر.

اولیا چلبینك ادرنه‌ده بر « بکارخانهٔ زغنوس پاشا » اولدیغنی وبونك محکمه ایله اسکی مدرسه اراسنده بولندیغنی درمیان ایتمی [۲] پاشانك ادرنه‌ده‌دخی اوقافی اولدیغنه‌دلالت ایدر. فی‌الواقع شهرمذکوره‌ده‌حکومت اتصالنده ژاندرمه دائره‌سی‌ایله حبسخانه اراسنده برجامعی‌موجوداولدیغنی بزه‌خبر ویردیلر. کندوسنك اك بیوك اوقافی ایسه بالیکسری‌ده بولنور. استانبول فتحنی متعاقب اوراده بش التی سنه اقامت ایتدیکنه نظراً شهر مذکوره آیریجه برمحبت حاصل ایتدیکی وبلکه اخرعمرنده اورایه چکیلوب اوراده ارتحال ایتمش اولمسی‌ده اغلب احتمالدندر. بالیکسری مبعوث محترمی غالب افندینك همتیله الده ایدیلن عربی‌العباره وقفیه صورتنده وقفنامه‌نك بعدالوفات ۸٦٦ تاریخنده تنظیم اولندیغی وپك واسع اوقافی بولندیغنی ومحمدچلبی وعلی چلبی نامله‌رنده ایکی اوغلی دخی‌اولدیغی‌ا کلاشیلیور. ادریس بدلیسی‌نك هشت بهشتنده علاءالدین علی چلبی بن زغنوس پاشانك ۹۰۵ دن ۹۰۷ سنه‌سنه قدر دورسلطان بایزید خان ثانیده دفتردار اولدیغی محرردر. بالیکسری‌ده بنا کرده‌سی اولان غایت کوزل جامع شریف وتربه ۱۳۱۳ سنه‌سنده وقوعبولان زلزله‌ده منهدم اولوب بالاخره مجدداً انشا اولنمشدر [۳]. جامعك مرمردن ومصنع منبری اسکی اولوب منبرقپوسنك اوزرنده‌کی کتابه‌نك عباره‌سندن ابجد

[۱] شاکرشوکت، طربزون تاریخی، ۱۲۹٤ ده طبع اولنمشدر، صحیفه ٦۲ و ۱۵۲

[۲] سیاحتنامه، جلد ۳، صحیفه ٤٦۰.

[۳] مجدداً انشا اولنان جامع شریف ایله قدیم منبرك رسملری ۱۳۲۵ سنه‌سی بروسه سالنامه‌سنده (صحیفه ۱۲۰ و ۵۷٦) مندرجدر.

حسابیله ٨٦٥ تاریخی چیقدیغی بیلدیریلیور. كاتب چلبی جهانناماده (صحیفه ٦١١) بالیكسری‌دن بحث ایتدیكی صره‌ده زغنوس پاشانك اوزاقده برطاغدن شهره برصو كتوردیكنی سویلیور .

اشته حضرت فاتحك امریله روم‌ایلی حصارنده‌كی اوقوجه‌قله‌یی انشا ایدوب موضوع بحث اولان كتابه‌ده پادشاهك اسم شریفیله برابر كندی اسمی دخی یازیلی اولان زغنوس‌پاشانك ترجمهٔ حالنه دائر جمع‌ایده‌بیلدیكمز معلومات بوندن عبارتدر .

اكر مفاخر ملیه‌مزی احیا ایتمك فكری بزده اویانیرسه بلكه اوزمان بوحصارلریده خرابیتدن قورتاره‌رق صورت لایقه‌ده محافظه‌سنه موفق اولورز . عثمانلیلرك استانبولده الك اسكی كتابه‌سنی عاجزلرینه خبر ویرن ذاته‌ده بوراده عرض شكران ایدرم .

خلیل ادهم

عثمانلی تاریخ نویسلری و مورخلری

(کچن نسخه ده کی مقاله نك مابعدی)

نادری — اسمی محمد اولوب صدوردن عبدالغنی افندینك اوغلی اولمغله « غنی زاده » دیه مشتهردر ، ۹۸۰ سنه سنده تولدوطریق علمیه یه سلوك ایده رك دور مناصب ایله نهایت قاضیعسکر اولمش وایکنجی دفعه صدر روم ایلی اولدقدن صوکره بالانفصال برخیلی مدت مفلوج قاله رق ۱۰۳۶ سنه سنده وفات ایتمشدر [۱] . عالم وشاعر بر ذات اولوب سلطان عثمان خان ثانینك امریله زمانی وقوعاتنی شهنامه طرزنده انشاده مأمور اولمش ایدی [۲] . کوپریلی کتبخانه سنده بر نسخه سی موجود اولان بوکتابك ایکی بیك بیتدن عبارت اولدیغی مروی اولوب سلطان مشارالیهك ابتدای جلوسندن « خوتین » سفرندن عودتنه قدر وقوعاتی جامعدر . بوقسمی پادشاهه تقدیمدن صوکره دیکر حادثاتك دخی نظمنه دوام ایله بوکا الحاق وعلاوه ایده جکنی بیان ایتدیکی حالده بلکه ده حادثهٔ عثمان خان بونی تأخیر وترك ایتدرمشدر .

ملهمی — ارضروملی اولوب اسمی ابراهیمدر . طریق علمیه یه سالك اولوب آلتمشلی مدرسلرندن ایکن ۱۰۶۰ سنه سنده وفات ایتدی . فضل وکمال ، حسن اخلاق ایله مشهور وشاعر و « جانبولاد زاده خواجه سی » دیه معروف ایدی . استانبول کتبخانه لرنده نسخه لری موجود « مراد

[۱] عطایی نك شقایق نعمانیه ذیلنده (ج ۲ ، ص ۷۰۲ـ۷۰۴) ترجمهٔ حالی مفصلاً مسطوردر .

[۲] علمای مشهوره دن طاش کوپری زاده کمال الدین محمد بن احمد (۹۵۹ـ ۱۰۰۳) دخی سلطان عثمان امریله منثور برشهنامه یازمش (ذیل شقایق نعمانیه ، ج ۲ ، ص ۶۴۲) ایسه ده کوریله مامشدر .

نامه » نامنده کی تاریخ عمومیسی « جامع الدول » ك مأخذلرندن در. سلطان مراد خان رابع زمان سلطتی وقوعاتنك نظماً تحریرینی ملهمیه اراده ایتدیکندن اوده منظوماً یازدیغی تاریخی « شهنشاه نامه » عنوانیله توسیم ایده رك تقدیم ایلمشدر . روان اوطه سنده کی کتبخانه ده محفوظ بولنان بو اثرده خاقان مشار الیهك تولدندن اعتبار اولنه رق سلطان مصطفی خان اول زمانی تماماً بیان ایدلدکدن صوکره سلطان مشار الیه وقوعاتنه نقل کلام اولنه رق بغداد سفرندن عودتنه قدر یازلمشدر . بو کتابك برنجی جلدی اولوب بغداد سفرندن عودتندن صوکره سلطان مرادك وفاتی ایکنجی جلدینك نظمنی دوچار عقدهٔ تأخیر قطعی ایلدیکی آ کلاشیلیور. کتابك یالکز مقدمه سی تورکجه در . سائر محللرینك فارسی اولمسنك سببنی بروجه آتی بیتلرله بیان ایدییور :

کمال شهنشاه دینه نظر اولور فارسی ترکیدن سهلتر
مزاج همایونه ترکی زبان دکل فرسی کبی سلیس وروان
ولی روم ملکنده هر خاص وعام بیلور سویلشور ترکی دیلده کلام

نجیب عاصم

وقعه نویس تشریفاتی ادیب افندی - سلیم ثالث

بعض اوامر مهمه‌سی

بیك ایکی یوز بر سنه‌سنده وعبدالحمید خان اولك اواخر سلطنتنده روسیه ونمچه دولتلریله وقوعبولان محاربه‌لر ایچون سردار اکرم تعیین اولنان صدر اعظم قوجه یوسف پاشانك درسعادتدن حرکتنده معتاد اوزره رکاب همایونده وکالةً قالهجق ارکان دولت نصب ایدلدیکی صره‌ده وقعه نویس وکالتنه‌ده تشریفاتی ادیب افندی تعیین قلنمش وخاقان مشارالیهك ارتحالی تاریخی اولان ایکی یوز اوچ سنه‌سی رجبنك اونجی کونینه قدر ضبط وقایع ایتدکدن صکره سلطان سلیم ثالث جلوسنده وقعه نویسلکده ابقا وقدر واعتباری اعلا قلنمشدر . ادیب افندینك کشیدهٔ سلك تحریر ایلدیکی تاریخ که بیك ایکی یوز یدی سنه‌سنه قدر اولان وقایعی شاملدر مطبوع دکلدر . فقط تاریخ جودتك مأخذلرندندر . ادیب افندینك مقدمهٔ تاریخنده ذکر ایلدیکی « اهم مهام دولت علیه‌دن اولان ضبط وقایع خصوصنك دخی وجه لایقی اوزره تحت رابطه‌یه ادخال اولنمسنه ارادهٔ علیه‌لری تعلق ایتمکله فیما بعد بوعبد بیمقدار وذرهٔ خاکسارلریچون کما کان ضبط وقایع خدمتنده قیام وتکلفات منشیانیه‌دن عاری وجهله امر تحریرده بذل اهتمام ایتسون ومایهٔ رابطهٔ تاریخ نویسان دولت آنجق محرمیت خفایای مصلحتدر ، بوصورتده کندوسندن بعض سرائر دولت علیه دخی کتم اولنمسون دیو قائممقام پاشا قوللرینه خطاباً خط همایون موهبت مقرونلری شرفیافتهٔ صدور اولمغله .... » فقراتی ایسه سلطان سلیم ثالثك وقایعك صحت اوزره ضبطنه اعتناسنی کوسترر وادیب افندینك قید ایلدیکی وقایعك شایان اعتماد بولندیغنی اثبات ایدر .

ادیب افندی تاریخنده مصادف نظر اولان مقالات صره‌سنده (رفع

عیدیه وهدیه ورشوت وشروع نظـام) عنوانلی بولنان مقاله سلیم ثالث حضرتلرینك افکار ونیات سنیهٔ تجدد پرورانه‌سنه بر دلیل اولمغله مقالهٔ مذکوره عیناً درج اولنور : محمد غالب

رفع عیدیه وهدیه ورشوت وشروع نظام. — سنین کثیره وزمان وفیره‌دنبرو عدم نظارت واهتمام وترك قواعد مهمهٔ نظـام ایله دولتعلیهٔ ابدی‌الدوام صانها الله‌تعالی الی یوم القیامك اکثر اموری قرین شورش واختلال اولوب از جمله ذی وقیافه خصوصلرنده ناسك وضیع وشریفی بربرندن فرق وتمیزدن قالوب مراتب علیه اصحابندن کبار دولت وبلکه وزرای عظامه مخصوص اولان ذی قیمت سمور وسمور نافه‌سی وطونلق ورضایی شاللر والماس یوزك وخنجر وبچاق ومرصع ساعتلری خدمه واصناف مقوله‌لری استعمال وخدمه‌دن شـالی والماس خنجری اولمیانی افندیلری استئقال ایدوب حدی اولسون اولمسون وقدرتی یتر ویتمز هرکس ذکراولنان‌البسه‌یه‌هوس‌ایتمکله عامهٔ انام‌افلاسه‌چیقوب‌دولت علیه‌نك خزائن بیشماری پیدرپی هنده وفرنکستانه کیدوب مضایقهٔ کلیه‌یه باعث ونیجه نیجه محذوراته بادی اولدیغندن قطع‌النظر ارتکاب رشـوت ومظالمه سبب وعلت اولمغله ابتدا بوخصوصك تحت رابطه ونظامه‌وضعی درجهٔ وجوبه رسیده اولدینی اجلدن فیما بعد خدمهٔ دولتعلیه وارباب مراتب دیوانیه‌دن اولوب ومجرد ارکان سمور کورك کینلردن ماعدا کتبه وخدمه واهل سوق واصناف مقوله‌سی هرکیم اولور ایسه اولسون سمور وقاقم ووشق کورك وشال قوشاق وهندی وانواع چیچکلی قماش کیمیوب وعلمای فخام حضراتندن استانبول معزوللرینـه وخواجکان دیوان همایوندن مناصب سـته اربابنه کلنجه وقپوجی باشی اغالردن ماعدا اولان‌ارباب‌مناصب‌دخی اولور ایسه‌ایچی صندللی‌بنش وجبه وکباره تقلید ذیقیمت وکرانبها مجوهر سـاعت والماس یوزك وخنجر استعمال ایتمیوب ونسا طائفه‌ی دخی فیما بعد انکلیز شالیسی چوقه‌سندن البسـه قطع

ايتديرميوب وقطع ايدن خياطلرك حقلرندن كلنمك واصناف مقوله‌سندن
اولانلر قطعاً جيفتلى قاووق كيميوب سائردن امتياز ايچون هيئت‌لرينى
اويدرمق ودخى وزراى عظام ورجال دولت‌عليه دائره‌لرنده اغر ايشلمه
قهوه پشكيرى وكلاب مقرمه‌لرى ومجوهر معجون حقه‌لرى بيهوده
مصارف‌زائده اولديغندن‌ماعدا فضله‌ومجرد خدمه‌نك كثرت وتعددنه‌محتاج
اولمغله فيما بعد هيچ برمجلسده رسم مذكور اجرا اولنميوب فقط قديم
ومسنون اولان ساده‌جه كلاب وبخور ايله اكرام اولنوب حقه وپشكير
و مقرمه رسمى منع و دفع اولنمق بابنده مهابتريز صدور اولان
خط همايون معدلتمقرون موجبنجه اقتضا ايدن محلره خطاباً اوامر
عليةالشان تحرير وائمهٔ محلاته وارنجه سوبسو ارسال وتسيير اولنوب
مضمون اطاعتمقرونه مغاير حركت ايدنلرك جزاى لايقه‌لرى اجراسيله
تأديب اولنه‌جقلرى كركى كبى تفهيم قلندقدن صكره طرف سلطنتدن
مخصوص خصكيلر تعيين بيورلمغله مغايرنظام پادشاهى حركته‌جسارت برله
الهكيرن بعض سفهانك برقاچى تأديب وچند روز ظرفنده تحت رابطه‌يه
كيروب خدمه واصناف ايله ارباب‌مراتب البسه‌سندن معلوم وبونظام
مستحسنه عامه عباداللهه محض‌خير برضيافت شيرين اولديغى صغير وكبيره
مجزوم اولمغله باعث مداومت دعاى اجابت ايات پادشاه انام اولدى ودخى
باعث ارتكاب ظلم وستم اولان قضايانك اعظمى دفع ورفعيله تطهير ذيل
دولت‌عليه ايده‌جك محدثاتك اهم واقدمى‌زيرده مسطور عادات‌ورسوماتك
منع ورفعنه توقف ايلديكى رأى‌اتفاق ارباى وكلاى دولت تقريروتلخيص
صدرعالى منقبت ايله قرار دادهٔ طبع همايون بيورلمغله فيمابعد جانب صدر
عاليدن ووزرا وسائرلرى طرفندن رمضان شريفده يللق همايون تعبيريله
اندرون همايونه ويريلان وباب اصفى وباب دفتريده جانب صدر اعظميدن
وكتخدابك ودفتردار افندى ورئيس افندى طرفلرندن وسائرلرندن
دائره‌ره ورجال وكتبه‌يه وبعضاً بربرلرينه عيديه تعبيريله ويريلان بوغچه‌لر
وعلماى كرامه رمضانده طرف اصفيدن افطاريه ناميله ويريلان سعاتلر

ویرلیوب اسرافات مذکوره‌نك بالکلیه رفع وازاله‌سی وبووجهله هم نظام دولتك اختلالدن صیانتی وهم امتعهٔ هندیه وافرنجیه‌نك رواجی کسر واسرافات واتلافاتك رفعی فرمان همایون بیوریلوب فی‌نفس‌الامر بونلرك اکثری ویریلان محللره کوره شیئی خسیس اولوب انلر اشیای مذکوره‌نك خساستنه نظراً قبولدن متنفر اولەرق مجرد رسمدر دیو ضروری قبوله مجبور اولدقلری دخی ظاهر اولمغله رفعی رأی حسن‌اولدیغی وبعض ایالات وبعض منصبك رکاب همایونه مخصوص قدیمی معتاد اولان یتمش ایکی کیسه وطرف صدر اعظمیه معین‌التمش درت کیسه نقوددن ماعدا بوغچه وسائر عیدیه تعبیر اولنور اشیانك جمله‌سی وبالاده مذکوراولدیغی اوزره اندرون همایونه وطشره‌یه ویریلان بوغچه‌لر وساعتلر جمله‌سی رفع اولنمق وفقط صدر اعظملر طرفلرندن ایام معدوده ده رکاب همایونه دونانمش اسب کشیده‌سی جائز اولوب ودفتر مفردات منطوقنجه سنه‌ده بردفعه یوز بیك غروش دائرهٔ همایونه عیدیه بها ویریلوب ودائرهٔ صدراعظمیده وسائر دائره‌لرده بولنان اندرون اغاسی و چوقدار وقره قوللقجی تعبیر اولنور کندوخدمه‌لرندن ماعدایه یللق ویرلمامك وخدمهٔ مذکوره‌یه دخی چوقه وقماش ویرلیوب انجق نقد اقچه اعطا اولنمق وبرموجب دفتر مفردات بعض ایالات ومحللردن عیدیهٔ همایون نامیله یتمش ایکی کیسه اقچه وعیدیهٔ صدر عالی نامیله التمش کیسه اقچه النمق وبالاده مسطور عیدیه واقمشهٔ هندیه ومجوهرات وافطاریه ساعت وسائر کونه برنسنه وبرحبه ویرلمامك والنمامق وبعد الیوم بونظام دستورالعمل طوتلمق مقتضای ارادهٔ همایون اولوب فیما بعد خلافنه هرکیم حرکت ایدر ایسه مظهر لعنت اولمق ضمننده مبارك خط همایون مهابتمقرون صادر اولمغله صورت خط همایون تشریفات قلمنه بعدالقید موجبنجه عمل اولنمق ایچون محللرینه بشقه بشقه علم وخبری ویرلدی ودخی برمدتدن بری وزرای عظام ومیرمیران کرامه‌توجیه‌اولنان ایالات وانویه حسب‌الاقتضا سنه‌سی ختامندن خزه صرف وتحویل ایله جائزه وعوائداتی تراکم ایلدیکندن بشقه

قپو كتخدالرى بولنانلر جائزه‌وعوائداتى وقتيله ادا ايده‌ميوب بوصورتده وزرا ومير ميران ديون كثيره‌يه مبتلا اولدقلرى واضح واشكار اولديغنه بناءً اناطولى وروم ايليده واقع ايالات والويه‌دن طرف صدر اعظمى‌يه وكتخدا بك طرفنه معتاد اولان جائزه‌لريله تبشير مكتوبى جائزه‌لرى وبرموجب دفتر تشريفات‌توجيه وابقالرده رئيس‌الكتاب افندى‌جائزه‌سى وكرك چوقه وقماش بوغچه‌لرى دفترى مبارك وركاب كامياب خسروانه‌يه عرض اولندقده ارادهٔ علية ملوكانه‌لرى مجرد اسايش ورفاه حال عالمه متعلق اولمقدن ناشى اناطولى وبغداد مع بصره ومصر قاهره وشام وطرابلس شام وصيدا وروم ايلى وسيواس وحلب وسلستره وطربزون وقرمان وارضروم وچلدير وموصل وديار بكر وشهرزور وقپودانلق دريا وكريد ومحصللق موره وبوسنه وجده ايالتلريله اناطولى وروم‌ايليده واقع سائر الويه‌نك برمقتضاى وقت‌و حال تحمللرينه‌كوره جائزه‌لرى‌تنزيل ومجدداً ترتيب اولنوب سائر بوغچه بها وتبشير مكتوبى رسملرى‌كليا رفع وترقين ونقداً ويريلان رئيس افندى جائزه‌سيله ميرعلم اغا عوائدى وسائر عوائدات جزئيه‌دن چوقه وقماش مقوله‌سى دخى نقده تبديلاً ويريلوب وذكر اولنان ايالات والويه‌نك برى حسب الاقتضا سنه‌سى ختامندن اون بر ماه مرورنده دخى اخره صرف وتحويل اولنمق اقتضا ايدر ايسه ذكر اولنان جائزه وعوائداتى سابق ولاحق وزرا ومير ميران قپو كتخدالرى بينلرنده حضريه شروطى مثللو يوم‌القسط حسابى اوزره ردى اقتضا ايدن مبلغى بلا تأخير سلفى قپو كتخداسى طرفنه رد وتسليم اولنوب فيما بعد اشبو نظام دستورالعمل مرعى ومعتبر طوتلق اوزره خط همايون شوكتمقرون صدور ايتمكين دفتر تشريفاته بعدالقيد عموماً وزراى عظام طرفلرينه مهوراً برر قطعه علم وخبر صورتلرى تحرير وارسال اولندى .

روم سلجوقی دولتنك انقراضیله تشکل ایدن طوائف ملوکدن کوتاهیه‌ده کرمیان بکلری

کرمیان کلمه‌سی ـ ظن حقیرانه‌مه کوره ـ کریم‌الدین‌ك اسم منسوبی اولان «کرمی» نك فارسی لسانی اوزره جمعیدر . فی‌الحقیقه صحایف تاریخده بو عائله‌دن مصادف اولدیغمز ایلك ذات کریم‌الدین علیشیرك مخدومی مظفرالدین‌در .

مختصر سلجوقنامهٔ ابن بی‌بی‌ده بابا اسحق کفر سودی عصیانندن بحث اولونورکن عاصیلرك تأدیبی ایچون مظفرالدینك عزیمتندن ومغلوباً ملطیه‌یه (ملاطیه) عودتله تکرار کردلرله کرمیاندن جمع ایتدیکی عسکرله ایکنجی دفعه حرکتندن‌وینه‌مغلوب اولماسندن بحث ایدلمکده‌در [۱].

کریم‌الدین اناطولی‌یه سلجوقیلرله برابر کلن امرا اولادندن‌میدر یاخود جلال‌الدین خوارزمشاه امرا‌سندن ایکن بالآخره روم سلجوقی دولتنه التجا ایدن خوارزمیلردن‌میدر مسألهٔ تاریخیه‌سی موضوع بحث اولا بیلور . بوبابده برصراحت تاریخیه‌یه دسترس‌اولامادم . انجق کوتاهیه سنجاغنده «عشیرت خوارزم» بولونماسی شایان دقتدر .

کرمیان بکی سالف‌الذکر مظفرالدین ملاطیه ایله سیواس اره‌سنده حرب ایتدیکی وکرمیان عشیرتی‌ده ملاطیه جوارنده ساکن اولدیغی ابن بی‌بی‌نك افاده‌سندن آکلاشیلیور بالآخره انقره وکوتاهیه حوالیسنه نقل ایتدکلری سیاق وقایعدن مستبانددر. کرمیان بکلری‌ده روم‌سلجوقی امراسنك بنـاملرندن اولدیغی وحتی پروانه معین‌الدین سلیمان تنکیل رقبا ضمننده جنکیزیلره قتل ایتـدیردیکی سلجوقی امراسی اره‌سنده

[۱] فارسی مختصر سلجوقنامهٔ ابن بی‌بی هوتسما طبعی جلد ٤ صحیفه ۲۲۹

كريم الدين عليشيرده بولونديغى سلجوقنامه‌نك جملهٔ روايا تندندر بو كريم الدين عليشير ، مظفر الدينك مخدومى اولماليدر . اشبو ايكنجى كريم الدين عليشيرك مخدومى ، جمرى محاربه‌سنده بولونمش ومعيتنده بولونانلردن بعضلرى جمرى‌يى اسير ايتمش ايدى . هر نه‌قدر مشاراليهك اسمى سلجوقنامه‌ده تصريح ايدلمه‌مش ايسه‌ده يعقوب بك اولماسى ظنى غالبدر .

ايلك مستقل كرميان بكى يعقوب بكدركه اسكى تاريخلرمزده كرميان بك دنيلن ذات اولاجقدر . اسكى كتابلرده حروف املا يازلماديغندن كرميان بكى يرينه كرميان بك يازلمش وبعده بو اصول تحرير كرميان بك نامنده برذاتك موجوديتى ظننه محل ويرمشدر .

كرميان حكومتى تحت اداره‌سنده بولنان قصبه‌لرى منجم باشى احمد افندى « جامع الدول » ده بروجه زير تعداد ايدييور :

« كوتاهيه ، عشاق ، كدوس ، سلندى ، قوله ، تحوره ، طاوشنلو باناز ، اشقلو ، باقلاك ، طوڭوزلو (دكزلى) حوناز ، دازقرى ، كيكلر ، كوك اويوك ، دكزلى ، ازينه (سراى كوى) ، چهارشنبه (بولادان) ، دنباى ، اشمه ، حوتاء اكرى كوز (امد) ، سماو ، شيخلو » .

احمد افندى مرحوم دكزلى ايله طوكوزلويى آيرى آيرى برر شهر ظن ايتمش ايسه‌ده ايكيسى برشهردر . اسم قديمى لاديق (لائوديكيا) اولان بوشهره خنزيرلرينك كثرتندن طولايى طوكوزلو دينلديكنى ابن بطوطه سياحتنامه‌سنده حكايه ايدييور . مرور زمانله طوكوزلو دكزلى‌يه تحول ايتمشدر [١] دكزلى ايروجه برحكومت ايكن صكره‌لرى كرميان بكلرينك النه كچمشدر .

مسالك الابصار مملكت كرميانك بلاد مشهوره‌سندن اوله‌رق كوتاى (كوتاهيه) كمش سار (كمش شهر) سركوى قصبه‌لرينى ذكر ايتمكده‌در .

---

[١] ووصلنا الى مدينة لاذق (لاديق) وتسمى ايضا دون غزله وتفسيره بلد الخنازير . رحلة ابن بطوطه مصر طبعى جلد ١ صحيفه ٢١٧

اثر مذكورده كرميان مملكتنك جغرافى اقتصادى مكملجه تعريف وتوصيفى وار ايسه‌ده بحثمزه تعلقى اولماديغندن عيناً ترجمه ايدلميه‌رك لزومى اولان محللرى ذكر ايله اكتفا اولوندى .

قره‌حصار صاحبده صوك ابن صاحبك كرميان بكى ايله صهريتى مناسبتيله كرميان مملكتنه منضم اولديغى مسالك الابصارك محتوى اولديغى جملهٔ روايتدندر .

كرميان بكلرينك وقايع تاريخيه‌سى حقنده الده ايده‌بيلديكم معلومات درجهٔ كافيه‌ده دكلدر ارباب وقوف وتتبعدن اكمالنى استرحام ايدرم. حالبوكه عثمان غازينك استقلالندن صوكره عثمانليلرك ايلك مناسباتده بولوندقلرى حكومت اسلاميه كرميان حكومتى اولمغله حكومت مذكوره تاريخنى تتبع وتدقيق تاريخ عثمانى ايچون اهمدر .

١ -- يعقوب بك بن عليشير

علاءالدين كيقباد ثالثك امراسندن واوج بكلرندن اولان بوذاتك ابتداى استقلالى روم سلجوقى دولتنك انقراضى ايله ابتدا ايدر. مشارالهك مدت حكومتى ووقايعى معلوم دكلدر . عثمان غازينك مكنت وسطوت پيداسندن اول قره‌جه حصار حواليسنى چاودار تاتارلريله ازعاج ايتديكنى عالمنك نشريدن نقلاً يازديغى [١] كرميان باباسى الشر بك (عليشير) دكل اوغلى يعقوب بك اولمق قرينهٔ تاريخيه ايله آكلاشيلور .

مسالك الابصار سير حصرى (سيورى حصارلى) شيخ حيدر عربانندن نقلاً كرميان حكومتنك قرق بيك سوارى وجنويزلى بلبانك مبالغه‌لى اوله‌رق ايكى يوز بيك سوارى وپياده عسكر چيقارديغنى روايت ايتديكى دور اولسه اولسه يعقوب بك دورى اولماليدر . حتى بنه اثر مذكورده حكومت مشارالهانك قسطنطنيه ايمپراطورندن يوز بيك

[١] كنه الاخبار جلد ٥ صحيفه ٢٢ و ٢٣

التون ويركو (بومقداردە سهو مستنسخ يوقسه مبالغه اولماسى ازادۀ ارتيابدر .) آلديغى صحيح ايسه آنجق يعقوب بك دورنده اولابيلور . مال خاتوندن طولايى اسكيشهردە عثمان غازى‌يه رقيب‌اولان على شار [١] اسمنده‌كى اسكيشهر بكنك ، يعقوب بكك اولادندن وياخود معيتى امراسندن برى اولماسى اغلب احتمالاتدر . ١٣٠٦ سنۀ ميلاديه‌سنده (٧٠٦ سنۀ هجريۀ هلاليه) آلا شهرى محاصره ايدوب فتحنه موفق اولامايان آليساروس (عليشير) يعقوب بك اولماليدر .

يعقوب بكك تاريخ وفاتى ونرەده مدفون اولديغى حقنده معلومات ايدينه‌مەدم .

٢ — محمد بك بن يعقوب بك

دولت عثمانيه‌نك كوندن كونه شوكتى اعتلا ايتمكده اولديغندن كرميان‌حكومتى شمالاً توسع ايدەمەمش ايسەده جنوبه طوغرى ايلرولىور وبزانتين دولتنه تابع شهرلرى ضبطه غيرت ايدييور ايدى . محمد بك‌ده سيماوى ضبط ايتديكى موزۀ همايون عثمانى مديرى خليل بك افندى‌طرفندن نشر اولونان « آل كرميان كتابەلرى » ندن مجموعه‌مزك ايكنجى جزئنك ١١٦ صحيفه‌سنده مندرج كوتاهيەده يعقوب بك مدرسه‌سى كتابه‌سنك التنجى سطرنده محرردر . مير مشار اليه حقنده دسترس اولا بيلديكم يكانه معلومات بوندن عبارتدر .

٣ — سليمان شاه بن محمدبك

سليمان شاهك حكومتى امتداد ايتمش اولديغى كبى كرميان مملكتى‌ده دكزلى وقره حصارصاحبك التحاقيله توسع ايتمش وزمانىده كوتاهيەده علوم‌ترقى‌يه يوزطوتمش ونامنه‌مشهور « قابوس‌نامه » وبعده « مرزبان نامه »

[١] احوال غازى ميخال محررى مرحوم غازىٔ مشاراليه احفادندن (اليوم ايزميت متصرفى) محمد نزهت پاشا صحيفه ١٨

ترجمه ايدلمش وعصرنده يتيشن شعرانك مظهر ستايشى اولمشدر سليمان شاهك نامنه كوتاهيه‌ده قلعهٔ بالا جامعنده [١] بولونان كتابه‌دن ماعدا دكزلى‌ده جامع كبيرك جهت شماليه‌سنده‌كى ديوارده بولونان قيرلمش وايكى پارچه اولمش آتى الذكر كتابه‌ده واردر .

جدد هذا المسجد المبارك
السلطان المعظم كرميانشاه بن (ياخود ابراهيم شاه بن)
سليمان شاه ابن محمد بك اطال الله بقاه
سنة سبعين وسبع مائه

دكزلى مبعوث محترمى محب افندى بو كتابه صورتيله دكزلى‌ده بولونان ديكر كتابه لرك صورتنى بوعاجزه اعطا ايتمك لطفنده بولوندى . خليل بك افنديمك نشر ايتديكى سالف الذكر كوتاهيه كتابه‌سيله بو كتابه مقايسه ايدلدكده ايكنجى سطرك :

« السلطان المعظم الكرميانيه »

اوقونا بيله‌جكنه حكم اولونا بيلنور ايسه‌ده موقعنده تدقيقاتده بولونمق ايجاب ايدر سبعين ايله تسعين اره‌سنده املاجه مشابهت بولوندىغندن بوده تدقيقه احتياج مس ايتديرر .

سلطنت سنيهٔ عثمانيه‌نك قوهٔ عسكريه‌سنك مكمل وادارهٔ ملكيه وعدليه‌سنك منتظم اولماسى سببيله سنه‌دن سنه‌يه مدارج اقباله اعتلاسندن اناطوليده‌كى طوائف ملوك هراسان ايدى . سليمان شاه خاندان جليل عثمانى ايله حسن مناسباتده بولونمايى چارهٔ سلامت عد ايده‌رك كريمه‌سى « دولت خاتون » ك [٢] شهزاده‌لرى يلدرم بايزيد خانله ازدواجنه مساعده

[١] آل كرميان كتابه‌لرى تاريخ عثمانى انجمنى مجموعه‌سى جزء ٢ صحيفه ١١٥

[٢] دولت خاتونك تربه‌سى بروسه‌ده يشيل جامع جوارنده‌در . قبرطاشى مرمر اولوب سلجوقى طرزنده‌در بوطاشك باش اوجنده :

هذه
تربة الشريفه المخدرة الستره
سلطان الخواتين دولت خاتون
وهى والدة السلطان الاعظم سلطان
محمد بن بايزيد خان خلد ملكه

بيورلماسنى حضرت خداوندكاردن استمزاج ايتدى موافقت اولونمغله ٧٨٣ سنه‌سنده مدبدب برسور ايله بروسه‌يه‌قدمزن اولان بو با نو ، مجدد دولت چلبى سلطان محمد خان اول حضرتلرينك والده‌سيدر . مشارالها جهاز اوله‌رق مملكت كرميانك قسم مهمنى‌ده كتيردى . بوجهتلر عثمانلى تاريخى قسمنده برتفصيل تحرير اولوناجغندن بوراده مختصر يازلدى .

كوتاهيه‌يى كريمه‌سنك جهازى اوله‌رق عثمانليلره ويرديكدن صوكره سليمان شاه فاتحى بولوندينى قوله‌يه چكلمش اولماليدر. ٧٩٠ سنه‌سى‌وفات ايتمكله قوله‌ده دفن اولونمشدر . مشارالهك تربه‌سى فاتحى بولوندينى قوله قصبه‌سنك كورخانه مدرسه‌سى داخلنده وچارشو جامع شريفى قربنده بولوندينى ومذكور تربه بر بناى متين ورصين اولديغى وقوله‌يه قيودات عتيقه‌ده كرميان قوله‌سى دينلديكى وانجق تربه‌ده كتابه اولماديغى شهر مذكوردن آلنان معلومات خصوصيه‌دن آكلاشلدى . [١]

٤ . — يعقوب بك بن سليمان شاه

دفعهٔ اولى ٧٩٢ — ٧٩٠
دفعهٔ ثانيه ٨٣٢ — ٨٠٥

يعقوب بكك ٧٩٠ تاريخنده پدرى يرينه جالس‌سرير حكومت‌اولديغى عثمانلى تاريخلرينك جملهٔ روايتندندر . سلطان مراد خداوندكاركشهادتنى ولى ايدن شهزاده يعقوبك قتلى افكار داخليه وخارجيه‌يى سلطان يلدرم بايزيد خان اول علينه تحويل ايتمشيدى. بونك اوزرينه اناطولى طوائف ملوكى عثمانلى دولتى علينه بر اتفاق عقد ايتديلر . يعقوب بكك بواتفاقه

آياق اوجنده :

فى تاريخ شهر
شوال لسنة ست عشره
وثمانمائه الهجرية الهلاليه

[١] صورت خصوصيه‌ده آلنان معلوماتك استانبوله ورودندن اون‌التى‌كون صوكره عين مأموره قوله قضاسى قائمقامندن برتحريرات جوابيه‌ده كلدى .

داخل اولدیغنه دائر برصراحت قطعیهٔ تاریخیه موجود دکلسه‌ده خفیاً معاونتده بولونمش اولمالی که ۷۹۲ تاریخنده وزیریله برابر کلیبولی جوارنده کی ایبصلاده اقامه ایدیلهرك کرمیان مملکتی ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلدی.

یعقوب بك فرارله تیمورلنکه التجا ایتمش وتیمورلنك طرفندن کرمیان مملکتی تکرار کندیسنه ویرلمشیدی.

یعقوب بك عثمانلیلرله خوش‌کچنمش اولماسندن طولایی قرامان اوغلنك هجومنه معروض قالمش ایسه‌ده ینه عثمانلیلرك سایه‌سنده بو دشمندن قورتولمشدر.

مشارالیهك اولاد ذکوری اولمادیغندن ۸۳۱ سنه‌سنده ادرنه‌یه عزیمتله ممالکنی همشیره‌سنك حفیدی سلطان مراد خان ثانی حضرتلرینه وصیت ایتمش اولمغله ۸۳۲ تاریخنده وقوع ارتحالیله کرمیان مملکتی ایکنجی دفعه اولهرق ممالك عثمانیه‌یه ضمیمه‌ایدیلهرك ایالتی امور بك اوغلی عثمان چلبی‌یه توجیه ایدلدی.

کوتاهیه‌ده‌کی خیراتندن ماعدا یعقوب بکك عشاقده ۸۲۲ تاریخلی بر جامعی اولدیغی کبی کوتاهیه دکرلی قره‌حصار سنجاقلری داخلنده بولونان قصباتده کرمیان بکلرینك جامعلری وسائر خیراتی اولماسی مأمول قویدر قره‌حصار صاحبده یعقوب بکك وقف ایتدیکی النوز واغجه اغل قریه‌لرینك وقفیه‌سی صورتی انجمنمزده موجوددر.

انجمنمز بوکبی وثائق قدیمه‌یی جمع‌ایله مکمل برتاریخ عثمانی وجوده کتیرمك غیرتنده بولندیغندن ممالك عثمانیه‌نك هرجهتندن مظهر معاونت اولماسنی خاصةً تمنی ایتمکده اولدیغنه دائر مطبوع بر تحریرات عمومیه ایله نه کبی معلومات ووثائق طلب ایتدیکنی ایضاح ایتدی. بعض محللردن معلومات ورود ایلهدی. پی‌درپی کله‌جکی‌ده مأمول قویدر.

کرمیان بکلری اناطولی‌ده‌کی دیکر طوائف ملوك کبی مصر حکمدارلری ایله مناسبات سیاسیه‌ده بولونمامش اولدقلری «قاضی شهاب الدین العمری» نك

« التعريف بالمصطلح الشريف » [١] نام اثرندن استنباط اولونمقدەدر .

سياح مشهور ابن بطوطه كوتاهيه‌يه كيتمه‌مشدر . سياح مومى‌اليهى كرميان‌دن تحذير ايتمشلر [٢]

كرميان‌مسكوكاتى ـ كرميان بكلرندن آنجق سليمان شاه ايله يعقوب بكك كموش پاره‌لرى الده ايديله بيلنمشدر . نادر بولنان بوپاره‌لرك بوراده تعريفى ايله كرميان بكلرى مقاله‌سنه ختام ويردم .

سليمان شاهك سكەسى

وجهى :
لااله الا
الله محمد
رسول‌الله

ظهرى :
سليمان ه
ابن‌محمد خلد
ملكه

وزنى ٣ قيراط قطرى ١٦ ميليمتره

بوسكه‌ايله آتيده‌كى يعقوب بكك سكەسى موزهٔ همايون عثمانيده‌محفوظ مسكوكات قديمهٔ‌اسلاميه‌دندر ، دردنجى قسم‌قتالوغك ٥٢٩ و ٣٩٥ نجى صحيفه‌لرنده تعريف ايدلمشدر .

يعقوب بكك سكەسى

تاريخى : ٨٠٩

وجهى :
لااله الا
الله محمد ر
سول‌الله

ظهرى :
يعقوب
بن سليمان
خلد ملكه
٩٥٨

وزنى ٣ قيراط قطرى ١٦ ميليمتره

---

[١] صاحب كرميان : فلم‌يكتب اليه مدة‌مقامى بالابواب‌السلطانيه صحيفه ٤٠

[٢] ابن بطوطه اكر دور ـ كول حصار ـ قره اغاج طريقيله دكزليه كلديكنى بيان ايدركن ديبوركه « وبعث معنا‌السلطان فرسانا يبلغوننا الى‌مدينة لاذق [لاديق ـ دكزلى] بسبب ان‌هذه‌الصحراء يقطع الطريق فيها طائفة يقال لهم‌الجرميان . يذكر انهم من ذرية يزيد بن معاويه ولهم مدينة يقال لها‌كوتاهيه فعصمنا الله منهم ووصلنا الا مدينة لاذق . رحلة ابن‌بطوطه جلد ١ صحيفه ٢١٧

بوسکه‌نك تاریخی ۹۵۸ اولمایوب ۸۰۹ در .

یعقوب بکك سائرسنه‌لرده مضروب کموش پاره‌لری اولدیغنی ایشیتدم فقط کورمه‌دم. مسالك الابصارده کرمیان‌درهملرینك یعنی کموش سکه‌لرینك وزنی ربع ونصف درهم وزننده خالص کموش اولدیغی محرردر . بالاده تعریف اولونان سکه‌لر ربع درهمه قریبدر . بونلرك ضعفی ثقلتنده کرمیان مسکوکاتی اولاجق ایسه‌ده هنوز کورولمه‌دی .

مجموعه‌مزك ایکنجی جزئنده مندرج موزهٔ همایون عثمانی مدیری خلیل بکك « آل کرمیان کتابه‌لری » مقاله‌سندن خیلی استفاده ایتدم .

احمد توحید

بر وثیقهٔ قدیمه

ـ استانبولده سئله وجرار طاقنه قارشی اتخاذ اولنمش برتدبیر ـ
(دیوان همایون قیوداتندن اخراج اولنمش برارادهٔ سنیه صورتیدر)

استانبول قاضیسنه حکم که

عرب طایفه‌سندن وغیریدن بعض کمسنه‌لر هروجهله صاغ اولوب کار وکسبه قادرلر ایکن اسواق ومحلاته سؤاله چیقوب ابرام غلیظ وجر ثقیل ایلمکله اهل عرض اولنلری رنجیده ایدوب وبعض اعمی جاریه وقول الوب اسواق ومحلاتده دیلندروب وبعض شهره‌لر وعلملر قالدیروب شهری دور ایدوب وبعض برر کمسنه‌نك بوینه زنجیر طاقوب مدیون ومحبوسدر دیو محلات واسواقی کزدروب وسوخته طایفه‌سی دخی بلوك بلوك اولوب یوللرده وسوقاقلرده خلقی جر ایدوب وبعض جرار دخی بر خسته‌یی یاننه آلوب انی بهانه ایدوب اسواقه چیقوب خلقی جر ایدوب انواع غلظتلر ایدوب مضایقه ویردکلری وبعض کمسنه‌لر باذن‌الله ساری امراضه وعارضه‌یه مبتلا اولوب انوك کبیلر قدیمدن شهردن سوریلوب منع اولنه کلمشلر ایکن ممنوع اولمیوب اسواقده کزوب خلقله اختلاط ایلدوکلری استماع اولنماغین بیوردوم که بوخصوصلری درکاه معلام چاوشلرندن اولوب شهر صو باشیسی اولان قدوة الاماثل والاقران حسین زیدقدره مباشرتیله کوره‌سن مذکورلردن پیر فانی ومعلول اولمایوب کار وکسبه قادر اولنلر وجه مشروح اوزره جرایدرلر ایسه منع ودفع ایدوب وسائللردن کمسنه‌یه اعمی قول وجاریه الدروب اول وجهله جر ایتدرمیوب واعمی وکوترم اولوب اسواق ومحلاتده کزوب جر ثقیل ایدوب ممنوع اولمینلری شهردن

سوروب باجمله کار وکسبه قادر اولنلری آصلا جر اتدرمیوب منع ایلیوب ممنوع اولمینلری یازوب بلدوره‌سن واذل واضل امراضه متبلا اولنلری دخی عادت قدیمه اوزره شهردن سوروب اختلاط اتدرمیه‌سن امر شریفمه مغایر کمسنه‌یه ایش اتدرمیه‌سن وبعض دانشمندلر اقربا وتعلقاتلرندن بعض صغیراولانلری مجردجر ایچون کزدروب سوختە نامنه‌متصل جر اتدروب وبونلرجوامع ومساجددە عشر قرآن ایدوب قرآن‌عظیمی تخفیف ایدوب مسلمانلری چیکنیوب حضور قلبلرینه مانع اولورلر ایمش آنلری دخی منع اتدروب مکر شول‌سوختە طایفه‌سی که دائما تحصیلده اولوب تعطیل‌ده قدیمدن اوله کلدوکی اوزره جر ایدرلر آنلره دخی تنبیه ایلیه‌سن که قدیمدن ایده‌کلدوکلری اوزره تعطیلدن غیری زمانده اتمیه‌لر .

فی ١١ محرم سنه ٩٧٦

دوقتور قاراچون ایمره

قدسده بولنان والده‌مدن آلدیغم تلغراف اوزرینه همان اورایه کیتمش وزوالللی ایله آنجق ایکی کون کوریشه بیلدکدن صوکره رحمت رحمانه تودیع ایله عودت ایلمشیدم . ایشته بوعودتده تاریخ عثمانی انجمننده بر بوشلق ، عادتا بر اکسیکلك حس ایتدم . بونی بنمله برابر بتون رفقای کرام‌ده حس ایلیوردی ؛ ۳ مایس ۱۹۱۱ دن صوکره بونقصان فقدانه تحول ایلدی ، یعنی خسته‌لکی مناسبتیله انجمنه دوام ایده‌میان دوقتور قره‌چون ابدیاً بزدن آیرلدی . فقط خاطره‌سی‌ده کندیسنی طانیانلرك ذهننده محکوك قالدی . دوقتور قره‌چون ایمره ایله حقوقم اون بش یللقدر . ماجارستانك قدیم قره‌چون عائله‌سنه منسوب اولان بوذات ۱۹۰۲ تاریخلرینه طوغری استانبوله کلمش ایدی ، اوزمان بکا اهدا ایلدیکی فوطوغرافیسنی تاریخ عثمانی انجمنی کتبخانه‌سنه اهدا ایلدم .

اووقت تاریخلرمزده « یانیق » قلعه‌سی دیه آکیلان کیورپر « Györ Peer » ناحیه‌سی مأمورین روحانیه مکتبی مدیریتنده بولنیور ایدی . بتون ماجارلر کبی وطننی فوق‌العاده سون‌بوذات بالطبع وطننك تاریخ وجغرافیای قدیمنه مراق ایتمش ، بوشعبهٔ معرفتده اختصاص پیدا ایلمش ایدی . ماجارستان تاریخنك اتمامنه تورکجه‌نك زیاده یاردیمی اولدیغنی تقدیر ایله دیامزی کندی کندینه‌اوکرنمش ، اوزمانلر استانبولده‌چیقان غزته وموقوت مجموعه‌لرده انتشار ایدن بعض مقاله‌لری ترجمه ایله اوفاق براثرده نشر ایتمش ایدی. بوآثرنده عاجزلرینك « مکتب » مجموعه‌سنده ماجارستان تاریخنه عائد یازدیغم برمقاله‌نك‌ده ترجمه‌سی موجوددر .

استانبوله ایلك کلیشنده خارقه نوعندن اوله‌رق کندی کندینه

اوکرندیکی تورکجه‌سی پك غریب ایدی . صوکره اسکدارده سلیمیه تکیه‌سنده پرتو پاشا کتبخانه‌سنده کشف ایلدیکم اولیاچلبی سیاحتنامه‌سنی « اقدام » اداره‌سی نشره باشلادی . تاریخ عثمانیجه اك مهم برمنبع اولان بو سیاحتنامه‌نك آلتنجی جلدینك تمامی ایله یدنجیسنك یاریسی ماجارستانه عائددر . بونك اهمیت وقیمتنی پروفسور وامبری تقدیر ایتدی . ماجارجه‌یه ترجمه ایتدیرلمه‌سنه، اقدام‌اداره‌سنه بونك طبعی ایچون معاونت نقدیه‌ده بولنلمسنه ماجار آقاده میاسندن قرار استحصال ایتدی . بوترجمه یی باشه چیقاره بیله‌جك ذات ایسه آنجق دوقتور قره‌چون ایدی . آلتنجی جلدك فورمه‌لری استانبولده دیزیلور ، تصحیحلری دوقتورقره‌چونه کوندریلیر ایدی . دوقتورده ناسخك سهویاتنی تصحیح ایله اعاده ایتدکدن صوکره باصیلیردی ، برطرفدن‌ده قره‌چون بونلری ترجمه ایلر ایدی . ایشته بومناسبتله همان هرهفته دوقتوردن بعض لغتلرك ، اصطلاحاتك معناسنی تعیین ایچون مکتوبلر آلیر ، عقلمك ایردیکی قدر جوابلر ویرر ایدم . بوکون اومکتوبلرك المده بولنمدیغنه متأسفم. چونکه برچوق اوراق ایله اونلرده

مكاتب عسكريه مفتشلكى طرفندن ضبط ومصادره ايدلمشدر. فقط قيمتشناس دوقتور بندن نه آلديسه هپسنى ترجمه‌سنده يرير كوسترمكى اونوتمامشدر .

اوليا چلبى سياحتنامه‌سنك بويله انظار دقت ورغبتى جلب ايتمه‌سى بيلديزك نظر استر قاب وحسدينى آچدى . كتاب حجز اولندى . آدى ياساق اولدى. زواللى دوقتوريدنجى جلدى كنديسى استنساخ ايچون استانبوله كلدى . سفارتك حكومتى اجبار وتضييق سايه‌سنده ، فقط بيك مشكلاتله ايشى كوره بيلدى ، بن او زمان تعقيب اولنيوردم . يالكز بركون تونل پاساژينك اوته طرفنده‌كى طار سوقاقده بربرمزه تصادف ايتدك. دوقتور المدن طوتيور ، بن ايسه هنوز طوتلمش برقوش كبى قاچمق ايچون تيتر - ييور ايدم . بنجه پك اوزون سورن برزمان ، يعنى آنجق اوچ دقيقه قدر حال خاطر صوريشه بيلدك .

حريتك اعلانندن صوكره دوقتورله هرتصادفده بنى باغرينه باصار اويله‌جه اوقشار ايدى . ديركن سلطان محمد خامس حضرتلرينك حقيقةً قريحهٔ الهام صبيحهٔ همايونلرندن شرف صادر اولان ارادهٔ سنيه مقتضاى منيفنجه تاريخ انجمنى تأسيس بيورلدى . بنده او انجمنه اعضا انتخاب اولنديغم كبى دوقتور قره‌چونده فخرى اعضالغه انتخاب ايدلدى. ايشته اوكوندن اعتباراً دوقتورله هركون بوليشيور ، معلومات علميه‌سندن ، خالصانه وفقط شدتلى تنقيداتندن مستفيد اوليور ، لطيفه‌لرندن حظ طوييورايدك .

باب عاليده اوفاجق براوطه‌دن عبارت اولان وقعه‌نويسلك دائره‌سنده انجمنمز طوپلانيور ايدى . بو طارلقدن شكايتمزه قارشى ، دوقتور ، كنديسنه خاص برشيوه ايله :

« اما، افندم، نيچون شكايت ايدييورسكز؟ بويله جميعتلر چادر آلتنده باشلار ، صوكره سرايلره نقل ايدر » ديرايدى .

انجمنك تأسسنى متعاقب شوراده بوراده كليشى كوزل آتيلوب نيغيلان وثيقه‌لرى طوپلامغه قرار ويردك . طوپقپو سراى همايونده‌كى قبه آلتنه كيتدك . اوراده‌كى پريشانلغى كورن دوقتور آغلامه‌لى اولدى.

طاش کوموری دیدیکمز معدن کومورینك اصلی آغاج اولدیغنه اینانمیانلر کاغدلرك رطوبت وتضییقدن ایصلانوب خمور اولدقدن صوکره طاش حالنه واورادن‌ده درجه درجه صاراره‌رق نهایت قاپ‌قاره کومورەمنقلب اولدیغنی کورسەلر ایدی ، بوحقیقت فنیه‌یه ایمان ایدرلردی .

ایشته وثیقەلرك بویله انظار تتبعه آچلمەسنی متعاقب ماجارستان اقادەمیاسنك تاریخ وجغرافیا شعبەسی اعضاسندن اولان دوقتور قراچون اللی لیرا معاشله استانبولده تتبعات تاریخیه‌یه مأمور اولدی .

دوقتور الندەکی پرتوسوز « Loupe » ایله ماجارستانه دائر سیاقت یازیسی وارقام دیوانیه ایله طوتیلان مالیه دفترلرینی تدقیق‌ایدر ، بولدیغی قیوداتی دفترینه نقل ایلر ایدی . بو آرالق مشغولیتدن باشنی قالدیره‌رق بزه دونر :

« افندم ، سز نەطالعلی آدملرسکز . کیمسەنك کورمدیکی کومەلرله تاریخی وثیقەلر ایچنده بولنیورسکز . بزه سلفلرمز کوشەده ، بوجاقده قالمش اوفاق تفکلردن بشقه برشی براقمامشلر » دیەرك بزه غبطەلر ایلر وفقط مملکتنك ترقیات عالمنده بزدن نەقدرایلری کیتدیکنی‌ده اشراب ایله برحصهٔ تفاخر چیقاریر ایدی .

تاریخده ، جغرافیاده ، ادبیاتده ، فرانسزجه ، انکلیزجه ، آلمانجه، لاتین ، یونانجه، تورکجه‌ده احاطهٔ کلیه‌سی اولان‌بویوك‌وطنپرور وطنندن صوکره تورکیاپی ، ماجارلردن صوکره تورکلری هرملتدن زیاده سور ، مملکتمزی ماجارستان قدر ، تورکلری ماجارلر قدر سور ایدی .

دوقتور قراچون خالص قاتولیك ایدی. فقط تعصبدن‌ده پك‌اوزاق ایدی . ماجارستانده اسلامیتی رسماً طانیتمغه موفق اولدی وتورکلرك ماجار قیزلریله‌ده تأهلنه طرفدار ایدی .

ماجارستانه کیده‌جك تورك‌طلبه‌سنك حمایه‌سیچون‌ایجاب ایدن‌مقاملره جدی توصیه‌لرده بولنور ایدی .

اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنك آلتنجی ویدنجی جلدلرینی ماجارجه‌یه

ترجمه ایتدیکی کبی عالینك هفت مجلسنی ، تواریخ عثمانیه‌نك ماجارستانه دائر بتون کذارشلرینی دخی ترجمه ایتمشدر . خزینهٔ اوراقده وسائره ده بولنان راقوچی به عائد وثائقی آیریجه نشر ایلدیکی کبی عثمانلیلر زمانینده ماجارستانك مالیه‌جه صورت اداره‌سنه متعلق باشلادیغی کلیاتك اوچنجی جلدینی‌ده طبع ایتدیرمکده ایدی .

بز بوبیوك ذاتدن معناً ، روحاً ، علماً استفاده ایتمکده ایدك . ماجارستان ایسه جداً بواولادندن مستفید اولمقده ایدی . بوذاتك ضیاعی محافل علمیه‌مزی ماجارلر قدر متأثر ایتمکله وطن پرور ماجار قرداشلرمزه بتون تورکلر نامنه عرض تعزیت ایلرم . تاریخ عثمانی انجمنی وتورك درنکی اعضاسندن اولمقله ایکی انجمن علمیده‌کی رفاقتم حسبیله اوستریا وماجارستان سفیری موسیو موللر جنابلرینه « سنت ـ ماری » کلیساسنده‌بوایکی انجمن نامنه‌بیان تعزیت ایلر ایکن نصل دیلم‌طولاشدی ایسه بوراده‌ده کوزلرمدن یاش بوشانه‌رق قلمم طوتلدی .

ماجارستان ایچون بیوك ضایعاتدن اولان دوقتور قره‌چون ایمره‌نك افولی ایله قره‌چون عائله‌سندن یالکز سکسان یاشنده کی پدری قالیور ، یعنی خاندان سونیور .

ماجارلره معزز وطنداشلرینك بروصیتی‌ده بیان ایده‌یم : قره‌چون خالص ماجار جنسندن تورکی شناس Turcologue بولنمدیغنه اسف ایلر « بندن صوکره سلسلهٔ تتبعاتم یاریم قالور » دیه قورقار ، « وطنداشلرم تورکی شناس یتشدیرسونلر » دیر ایدی . ماجار وطنپرورلرینك بووصیتی طوته‌جقلرندن امینم . آز وقتده تلافیٔ مافاته موفقیتلرینی تمنی ایلرم .

دوقتور « اصل ماجارلر دورت میلیون قدردر ؛ دیلمزی سائر عناصره تشمیل غیرتیله بوکون طقوز میلیون اولدق » دیر ایدی .

بالمناسبه شونی‌ده علاوه ایده‌یم دوقتورك اصل ادی « ایمره » درکه تورکجه‌مزده‌بوکلمه « آمراق ، امره ، مره » شکلنده قوللانلمشدر معناسی « عاشق » دیمکدر .

نجیب عاصم

وممالکنك عمرانوتزیینه وامور نافعه‌نك سریعاً احضار واکمالنه چالیشیردی . بوجمله‌دن اوله‌رق استانبولك هرطرفنده جسیم حمام ، خان ، چارشی ومسافرخانه‌لر بنا و شهره صو اساله ایتدیرمش وواسع باغچه‌لر وجوده کتورمش ایدی . مع مافیه نظر عمرانپروریٔ شهریاری یالکز استانبوله معطوف دکلدی: پادشاه حضرتلری صرب ، مجار وبلغار خطه‌لرندن برچوق اهالیی استانبول جوارینه نقل ایتدیره‌رك بورالرکده اعمار واسکانه صرف همت ایلیوردی . بوبابده‌کی مقاصد سنیه اولا استانبول جواری منبت ومحصولدار ترلالری حاوی اولدیغندن بورالرینك جلب اولنان نفوس سایه‌سنده زرعی وبوصورتله احتیاج مملکتك تهوینی ، ثانیاً مواقع مذکوره چول حالنده ، غیرمسکون اولدیغی جهتله سیر وسیاحت ایدنلره باعث امنیت اوله‌مدیغندن اسکان اهالی صورتیله تمدینی و آسایشك تأمینی ایدی .

بوصره‌ده پاپا ئیقولا بحر سفید حوضه‌سنده کائن و حکومت عثمانیه‌یه تابع آطه‌لره تجاوز مقصدیله ایتالیاده عساکر جمع و اوتوز قدر حرب سفینه‌سی وایکی بیوك یوك کمیسی تجهیز ایتمش وجهات شرقیه پطریقی تعیین ایلدیکی یکنی لودیویقوسی سرعسکر نصب ایلمشدی . مذکور دونمه ایلك بهار موسمنده ایتالیادن حرکت وردوس جزیره‌سنه مواصلتله جزئی مدت اقامتدن صوکره لیمنی اوزرینه تحریك چرخ عزیمت ایلدی .

لودیویقوس عسکر اخراج واهالیسیله عقد معاهده ایلك صورتیله بو آطه‌یی قولایجه تحت اطاعته آلدی آطه اهالیسی وجزیره محافظی مرادك تحت اداره‌سنده‌کی یوز قدر یکیچری عساکر محافظه‌سی درحال لودیویقوسه انقیاد ایتمشلردی . لودیویقوس لیمنیده مدت اقامتی اولان سکزکون ظرفنده آطه‌نك امور اداره‌سنی تنظیم ومحافظه‌سنه کفایت ایده‌جك قدر عسکر اقامه ایدوب ولویزه نامنده‌کی ذاتی‌ده رئیس نصب

ايليوب اورادن مفارقت وطاشوز آطه‌سنه مواصلت ايلدى . آطه‌يه چيقوب ليمانده‌كى قلعه‌داخلنده بولنانلره تسليم اولملرينى تكليف ايتمش ايسه‌ده قبول اولنمديغندن قلعه‌يى محاصره‌يه وماكنه ونردبان وضعيله تعرض وهجومه ابتدار ايدرك ايلك مهاجمه‌ده ضبطه موفق اولدى وعساكر محافظه‌نك برقسمنى قتل وبرقسمنى دردست ايلدى ، مع‌مافيه قلعه‌ده‌كى محافظلر آلتمش نفردن مركب برقوهٔ جزئيه‌دن عبارت ايدى .

بوحادثه قصبات سائره‌ده بولنان عساكرى كرفتار خوف وحيرت ايتديكندن بونلرده بامقاوله كنديلرينى وقلعه‌لرينى تسليم ايلديلر بوصورتله آطه اون بش كون ظرفنده تماماً ضبط واشغال ايدلدى . لوديويقوس بوراسنك دخى امور اداره‌سنى تنظيم وبرمقدار عساكر محافظه اقامه ايتدكدن صوكره دردست ايلديكى محافظلرده معيتنده اوله‌رق تكرار ليمنى به‌عودت ايلدى وبورادن اون قدر سفينهٔ حربيه‌يى قونتوس نامنده‌كى ذاتك قوماندا‌سنده اوله‌رق امروز آطه‌سنه سوق ايتدى . كنديسى دخى ليمنده درت كون اقامت ايلدكدن صكره ليمنى و طاشوزده‌كى عساكر شاهانه‌دن درست ايلديكى اسرا ودونما ايله ردوسه كلدى . قونتوس امروزه مواصلتنده لوديويقوس طرفندن يازلمش اولان نامه‌يى قائممقامى اولان « قريتووولوس » ه بالتوديع آطه‌نك تسليمنى طلب ايتمش ايسه‌ده « قريتووولوس » كندوسنى بر چوق التفات وهدايا ايله اعزاز ايده‌رك آطه‌دن تباعده اقناع ايلديكندن اوده مواصلتى حقنده‌كى مقصدى تعقيبدن فراغت وقريتووولوسك لوديويقوسه يازديغى خلوصنامه‌لرى اخذايده‌رك ردوسه عودت ايلدى بواثناده صوك بهار موسمى‌ده مرور ايتدى. وقايع مذكوره پادشاهك سلطنتنك يدنجى سنه‌سنده جريان ايتمشدر .

اوچنجى كتاب

اشبو اوچنجى كتاب موره شبه جزيره‌سنده وقوع بولان محارباتى

وقطعهٔ مذکوره‌یه ایکی‌دفعه واقع اولان سفرهمایونی وموره لیلرك کلیاً مغلوب واسترقاق ایدلدکلرینی وبوانشاده جریان ایدن وقایع سائره‌یی حاویدرکه اوچ‌سنه ظرفنده سرزدهٔ ظهوروحدوث اولمشدر . استانبولك فتحنی متعاقب‌موره‌ده بولنان ارناوودلر موره حکمدارانه قارشی عصیان ایتدکلرندن مذکور حکمداران پادشاه حضرتلرینك معاونتنی طلب ایتمش وسنوی‌التی‌بیك آلتون ویرکو ویرمه‌جکلرینی وعد وتعهدایلمشلردی پادشاه حضرتلری اشبو طلبی قبول ایله عساکر معاونه سوق ایتمش وبوسایه‌ده موره حکمدارانی آرناوودلره غلبه ایلمش ایدی . لکن برمدت صکره بیك درلو معذرت سرد ایدرك تعهد اولنان ویرکوبی تأدیه ایتمدکلرندن [۱] اوچ سنه‌دنبری تراکم ایتمش اولان مقداری طلب ایتمك اوزره پادشاه حضرتلری قیش موسمی ایچنده موره‌یه مأمورین مخصوصه اعزام ایلدی موره حکمدارلری اداسنی تعهد ایتدکلری جزیه‌یی هرسنه تبعه وزیر دستانلرندن تماماً تحصیل ایدرلرایسه‌ده بونی طرف پادشاهی‌یه ارسال ایده‌جکلرینه کندیلری صرف واسراف ایلیه‌رك وعد وتعهدلرینك ایفاسنده تکاسل ایلرلر و طرف پادشاهیدن کوندریلان خبرلری نظر اعتباره آلمزلرایدی، دیکرطرفدن‌موره حکمدارانی بینلرنده اتفاق‌واتحاد ایده‌مه‌مك‌حسبیله یکدیکرلریله‌دائما منازعه ومجادله‌ایلدکلرندن حرب ووغا بوقطعه‌دن هیچ بروقت اکسیك اولمیور ومملکتده بویوزدن حاصل اولان شورش وعدم انتظام فنا برجریان حصوله کتیریيوردی . ایشته شوذکر ایتدیکمز اسبابه مبنی‌پادشاه‌حضرتلری مأمورین مخصوصه کوندره‌رك هم‌جزیه‌یی طلب هم‌ده‌آنلر واسطه‌سیله مملکتك احوالنی تدقیق وتفتیش ایتدیریيوردی .

---

[۱] دوقاسك روایتنه‌نظراً پادشاه برخدمتکاریله‌موره‌حکمدارینه‌شدیدالمآل برفرمان ارسال ایلیوب ویرکونك وقتیله تأدیه اولنمامسندن ناشی کندیلرینی موأخذه ایتمشدی . لمترجمه

پادشاه حضرتلرى موره حكمدارانى بيننده‌كى منازعه‌دن وبويوزدن مملكتك دوچار اولديغى احوال مؤسفه‌دن بالاستفاده ايتاليانلرك ياخود ديكر برقوم بحرينك موره‌يه دست تسخيرينى اوزاتمسى احتمالنه پك زياده اهميت ويرر وبويله برحاله ميدان قالمه‌دن موره‌يى تحت حكمنه آلمق ايستردى. موره قطعه‌سى برچوق مستحكم بلادى وفتيحى دشوار قلاعى حاوى براً وبحراً موقعى مهم بربقعه اولوب تراكى وما كدونيادن ايتاليايه مرور ايدنلره وايتالياديدن اشبو قطعاته كچنلره كوزل برممر وموقف تشكيل ايدر .

طرف پادشاهيدن موره‌يه اعزام اولنان سفرا امر پادشاهى‌يى ايجاب ايدنلره تبليغ ايلمشلرسه‌ده متراكم ويركوبى آله‌مديلر . هيئت مزبوره عودت ايتدكده وقوع حالى ومملكتك امور اداره سنده كوردكلرى تشوشى وخصوصات سائره‌سى حقنده اجرا ايلدكلرى تدقيقاتى پادشاهه عرض ايلديلر . غايت كوزل وامين ليمانلره مالك اولان موره قطعه‌سى ايتاليايه سفر وقوعنده قواى بريه وبحريه‌يه مركز حركت اوله بيله‌جكندن قطعه مذكوره‌نك ضبطى ايچون سفر اجراسنه قرار ويرلدى .

يوقاريده بيان ايلديكمز وجهله بر مدتدنبرى على پاشا طرفندن محاصره ايدلمش اولان سمندره قلعه‌سنده محصور، لازاروسك زوجه‌سى وصرب اركان دولتى محاصرينك شدتنه مقاومت ايده‌ميه‌جكلرينى ادراك ايلدكلرندن مال وجانلرى تعرض وتجاوزدن مصون قالمق شرطيله قلعهٔ مذكوره‌يى تسليم ايلديلر . پادشاه حضرتلرى سمندره‌يه مقابل دالماتيادە وبوسنه‌ده كائن ايكى قصبه‌يى لازاروسك زوجه‌سنه اهدا ايلديكندن مزبورهٔ مشارالیها اشياى منقوله‌سنى آله‌رق كريمه‌سيله بوسنه‌يه كلدى وكريمه‌سنى بوسنه حكمدارينه تزويج ومذكور ايكى قصبه‌يى‌ده بدل جهاز اوله‌رق دامادينه اهدا ايلدى وخيلى مدت بوراده اقامت ايتدكدن صوكره قورفو جزيره‌سنده ساكن والده‌سى وبرادرلرى نزدينه كيتدى .

پادشاه ظفر شعار قیش موسمی اثناسنده لوازم حربیه‌یی اکمال وبر چوق سواری وپیاده عساکرینی تحت سلاحه دعوت ایله جمع ایلیوب موسم بهار ابتداسنده ادرنه‌دن حرکت وماکدونیا ایچندن «امیفولی[۱]» شهرینه و«استریمون» نهرینه متوجهاً سوق سمند جلادت یلدی. اردوی همایون «قره صو» نهرندن وکوچك وبیوك «تجیق» کولی قربندن کچه‌رك تساليا قطعه‌سنه داخل اولدی. قرارکاهی ترتیب وعسکری استراحت ایتدیرمك ویکی کله‌جك عساکره‌ده انتظار ایلمك ایچون برمدت بوراده اقامت اولنمسی واردوی همایونك تساليا قطعه‌سنه دخولی موره حکمدارانك معلومی اولدقده دائرهٔ اطاعت وانقیاده عودتلری وشمدیه قدر تأدیه‌سی اهال ایدلمش اولان ویرکوبی اعطا ایلمکلری مأمول بولندیغندن بوصورتله‌ده آنلره وقت قزاندیرلمسی پادشاه حضرتلری طرفندن تنسیب ایدلدی. شاید حکمداران نزد حضرت شهریاری‌یه سفرای مخصوصه اعزام وجزیه‌یی تقدیم ایله مصالحه عقدینی استرحام ایتسه‌لردی پادشاهك ایلری حرکتدن وسفره دوامدن فراغت ایلیه‌جکی محتمل ایدی. زیرا پادشاه بو اثناده خصوص مذکوردن زیاده ضروری‌الحل امور سائره ایله مشغول ایدی. فقط بو انتظاردن بر فائده اولمدی. ذاتاً عساکر موجوده استراحت ایتمش وعساکر جدیده دخی بالمواصله اردویه التحاق ایلمش اولدیغندن پادشاه اردوی همایون ایله تساليادن زیتون قطعه‌سنه داخل وقطعه مذکوره‌ده‌کی طاغلری و«سالاماریا»و«آلامانا» نهرلرینی مرور ایده‌رك بوغاز اوکنه واصل وبوغازی سالماً مرور ایده‌رك اوته طرفده کائن روم قطعه‌لرینه (۲) نازل اولدی. «آسوپوس Ἀσωπὸς Asopos» تسمیه اولنان نهرك جواری قرارکاه اتخاذ ایدیلوب بورایه یقین اولان «کیته‌رون

---

[۱] شمدیکی قواله جوارنده اسکی یونانیلر طرفندن تأسیس ایدلمش بر شهردر. لترجمه

[۲] متنده‌کی اسامی «فوکیس Φωκίς, Phocis»، «به‌اوتیا Βοιωτία Boeotia»، «پلاته Πλαταίς» در. لترجمه

Κιθεαών,Citoron » طاغندن قورینتوس برزخنه کیدن ممرلری کشف ایچون برترصد قولی سوق ایدلدی . زیرا پادشاه حضرتلری موره‌لیلرك دها اول حرکتله مذکور ممرلری طوته‌رق عساکر شاهانه‌نك برزخی مرورینه مشکلات ایقاع ایتملرندن قوقیوردی .

بوائناده موره حکمدار(دسپوط)لرندن «طوما Θωμᾶς,Thomas» طرفندن اعزام ایدلمش اولان ایلچیلر قرارگاه همایونه واصل اولەرق حکمدار مشارالیهك مدیون اولدیغی جزیه‌یی قسماً ـ درت بیك بش یوز آلتون ـ اعطا وعقد مصالحه اولنمسنی رجا ایلدیلر .

فقط بواسترحام پك بیهوده ونابموسم ایدی. چونکه پادشاه حضرتلری ویرکویی قبول ایتمدی . عقد صلح اولنمسی حقنده‌کی تکلیفه قرشی‌ده وقتك کیکمش اولدیغنی ایما وکندیلریله‌استهزا یولنده « مصالحه‌یی موره‌یه کیردکدن صوکره عقد ایدرز » جوابنی ویردی .

ترصد قولی عودت ایلیه‌رك ممرلرك قوای مدافعه‌دن خالی اولدیغنی خبر ویردکلرندن پادشاه عالیجاه ، آسوپوس نهری کنارندن حرکت وممرلری مرورایلیوب برزخ سورینك اوکنده‌کی اووه‌یه کیردی وبوراده برکون اقامت ایتدی فرداسی کون ـ موسم حصاددە ـ عساکر کلیه ایله قورینتوسلیلرك ساکن بولندیغی ممالکه کیره‌رك درت استادیون مسافه‌ده کائن برمحلی قرارگاه اتخاذ ایتدی . ایرتسی کونی ارکان دولتدن وسپهدار واعاظم رجالدن بعضلرینی معیت همایونیله آله‌رق شهره حاکم اولان تپه‌یی وشهری تماشا وموقعنك هجوم ایچون منیع وسهیل اولان نقاطنی تفتیش ایلدی . بوصورتله مناعت موقعیه‌سنی اکلادی چونکه شهرك موقعی مرتفع وصارپ ویالچین قیالرله محاط وکچیدی طار واوچ‌قات سورله مسدود ایدی« آقروقورینتوس Ἀκροκόρινθος,Acrocorinthos [۱] » ایسه

[۱] « آقروقورینتوس Ἀκροκόρινθος,Acrocorinthos » یعنی قورینتوس تپه‌سی یاخود قلعه‌سی ؛ قورینتوسك اوزرنده اولان تپه‌یه واورادەکی قلعه‌یه تسمیه ایدیلیر ایدی . لمترجمه

لمترجمه

تپه‌نك اوستنده وپك محكم سورلر واستحكامات ايله محاط بولندیغندن غیر قابل تعرض ایدی. بوسببه مبنی پادشاه حضرتلری اول امرده شهر اهالیسنی عد صلحه وتسلیم اولمغه دعوت ایچون مأمورین مخصوصه اعزام ایلمش ایسه‌ده قورینتوسلیلر راضی اولمدقلرندن سکنهٔ مملکتی وسائط تعیشدن محروم براقمق صورتیله تسلیمه مجبور ایتمك ایچون شهر خارجنده کی باغچه‌لری وهنوز حال ادراك‌ده بولنان بغدای ترلالرینی احراق وتخریب ایتدیردی و بونی متعاقب دخی شهری عسکرله احاطه ومحاصره آلاتی سورك جوارینه اقامه ایتدیردی لکن موقعی ایجابی اولهرق ماکنه‌لری سوره یناشدیرمق ممکن اولهمیور اوزاقدن پاپیلن حرکات دخی تأثیرسز قالهرق سوره ایراث ضرر ایده‌میوردی مع مافیه سورلر هدم ایدلسه بیله شهرك اوکنده کی ممرلر غیر قابل ضبط ایدی زیرا هرایکی طرف صارپ یالچین قیالر واوچورومل‌ره مسدود اولدیغندن اشاغیدن اجرا ایدیله‌جك حرکات تعرضیه مثمر اولهمازدی. پادشاه حضرتلری سلاح قوتیله شهرك ضبط ایدیله‌میه‌جکنی آکلادیغندن بیهوده وقت غائب ایتمه‌مك ایچون عساکر شاهانه‌نك نصفنی محمود پاشا قوماندا سنده اولهرق بورانك محاصره‌سنه مأمور ایدوب کندوسی دخی جهات سائره‌نك فتحیله اشتغال ایتمك اوزره متباقی عسکرله حرکت ایتدی. اول امرده قورینتوس جوارنده کی قلعه‌لرك بعضسنی قوت سلاح ایله برقسمنی ده تخویف واغفال ایله ضبط ایدرك آز زمان ظرفنده جمله‌سنی دائرهٔ اطاعته ادخال ایلدی. ومتعاقباً موره ایچروسنه ایلرولیه‌رك ضبطی قولای اولان مواقعی اشغال ونهب وغارت وصارپ مواقعی وممرلری کشاد وتسویه ایلیوب بورالرینی ده تحت انقیاده الدی بعده ازمنهٔ قدیمه‌ده «تیه آ Τεγέα, Tegea» وشمدی «موهلیون Μουχλίον, Mohlion» تسمیه اولنان شهرك جوارینی قرارگاه اتخاذ ایده‌رك شهر مذکورك محاصره‌سنه مباشرت وهرطرفنی عسکرله احاطه ایلدی. حاکملری بولنان «دیمیتریوس Dimitrios Δημήτριος» و«آسانس Asanes, Ἀσάνης» شهرك صلحاً تسلیمنی وبو بابده

مقاوله عقدینی تکلیف ایلدکلرندن بوراسنی‌ده بالمقاوله ضبط وشرائط مقاوله محفوظ قالمق اوزره شهر مذکوری ممالك عثمانیه‌یه ربط ایلدی شبه‌جزیره‌نك اوزاق جهتلرنده یعنی « امیکلئاس Amycla 'Αμύκλας » قصبه‌سنده اقامت ایتمکده بولنان موره حکمدارانی بوکا مطلع اولدقده معیتلرنده کی اردولرله فرار ایلدیلر بونلردن طوماس زوجه‌سی وچوجقلرینك اقامتکاهی اولان «مانتی نه آ Mantinea Μαντίνεια» شهرینه، دیمیتری ازمنهٔ قدیمه‌ده «اپیداوروس لیمیرا Epidawros limira 'Επίδαυρος λιμυρά» وشمدی «مونمواسیا Monembasia Μονεμβασία» تسمیه‌اولنان شهره کیدرك محاربه‌نك نهایتنه انتظاراً اورادهاقامت ایلدیلر پادشاه حضرتلری تئه آده برمدت آرام وامور اداره‌سنی تنظیم وقلعه‌لره عساکر محافظه اقامه‌سیله اسباب محافظه‌سنی اکمال ایتدکدن صوکره فتوحاتنه دوام ایدرك « آخائیا Achaia 'Αχαΐα » قطعه‌سنده کی «پاترا Patra Πάτρας» شهرینه‌منتهی اولان صارپ ویالچین قیالرله مسد ودیولی تعقیبه‌باشلادی اردوی همایون بویول اوزرنده مشکلات ایله‌ایلرولیورورهکذار ظفرمدارنده نه بولورسه‌جمله‌سنی اغتنام ایلیوردی .

پادشاهك کندیلری اوزرینه کلمکده اولدیغنی خبر آلان پاترا اهالیسی درحال موره داخلنده بولنان وندیك شهرلرینه‌و برقسمی‌ده قارشو ساحلده (روم ایلیده) کائن «ناوپاقتوس Navpactos, Ναύπακτος » شهرینه التجا ایتدیلر . پاترا شهری بوصورتله ایسسز برحالده قالمش ویالکز قلعه‌سنده لاجل‌المدافعه عساکر محافظه براقلمش ایدی .

پادشاه حضرتلری پاترایه‌وصولنده‌شهرك یغما ایدلمسی ایچون برازعساکر سوق وکندیسی دخی اردوسی ایله‌قلعه‌یی محاصره‌ایلدی . داخلنده کی عساکر محافظه محاصرینك شدت صولتنه مقاومت ایده‌میه‌رك نهایت تسلیمه مجبور اوله‌جقلرینی وقلعه‌نك جبراً ضبطی حالنده حیاتلرینك تهلکه‌ده قاله‌جغنی درپیش ایتدکلرندن حیاتلری تجاوزدن مصون قالمق شرطیله

تسلیم نفس ایلدیلر بو صورتله پادشاه حضرتلری قلعه‌یی تحت حکمرانه آله‌رق معیتی عساکرینك برقسمنی محافظه‌ایچون داخله‌اقامه وپاترا اهالیسندن آرزو ایدنلرك شهره عودت واقامت ایلمرینه مساعده ایلدی ویونلرك معین برزمان ایچون ویرکودن معاف طوتیله‌جقلرینی واموال غیر منقوله‌نك کندیلرینه اعاده ایدیله‌جکنی دخی دللالر واسطه‌سیله اعلان ایتدیردی .

بوراسی موره‌نك مهم برنقطه‌سنده و « قریسا Κρίσσα,Crissa » کورفزینك اغزنده بولنوب « ریون Ρίον, Rion» بورنیله‌ده روم ایلی ساحله تماس ایتمش اولمسنه وغایت محصولدار بولنمسنه‌مبنی‌ذات‌پادشاهینك نظر غبطتی جلب ایتدیکندن اعمار ومحافظه‌سنه مباشرت وفی‌الحقیقه بوخصوصده صرف همت اولندی پادشاه حضرتلری برخیلی زمانی بوراده امرار ایلیوب بومدت ظرفنده‌ده شهرك جوارنده‌کی قلعه‌لری آوردهٔ دست اقتدار ایلدی بوندن صوکره اردونك برقسمنی « ایلیا Ἦλεία, Elia »و«مسینا Μεσσηνά, Messenia » قطعه‌لرینه‌صولت وبورالرینی نهب وغارت ایتمك اوزره قطعات مذکوره‌یه سوق واغتنام ایکلیه‌جکلری اموالك کندوسنه کتیرلمسنی فرمان ایلدی .

پادشاه حضرتلری عساکر باقیه‌یی معیتنه آله‌رق سالف‌الذکر قریسا کورفزندن قورفویه‌متوجهاً حرکت وکذرکاهده کائن وشمدی «ووستیجا Βοστίτζα, Vostidja »تسمیه اولنان شهره‌صولت وداخلنده بولنانلره القای خوف وخشیت ایلیوب بوراسنی‌ده بالمعاهده ضبط‌وداخلنه عساکر محافظه وضع ایلدی اردوی همایون برسیل‌خروشان کبی کذرکاه استیلاسنه تصادف ایدن هرشیئی محو وپریشان ایده‌رك متمادیاً ایلرولیوردی .

قورنیتوس جوارینه عودت ومواصلت اولندیغی زمان شهر حالاضبط ایدیله‌مدیکی ومحاصره‌سنه دوام ایدلمکده بولنلمشدی بونك اوزرینه پادشاه حضرتلری محمودپاشا وسائر ارکان‌وامرا ایله بوبابده اتخاذ اولنه‌جق‌تدابیری

مذاکره ایدوب آرتق محاصره یه نهایت ویریله رك هرچه باد آباد هجوم وتعرضه ابتدار اولنمسنه قرار ویردیلر. ذاتاً مدت محاصره درت آیی تجاوز ایتدیکی جهتله عسکره اوصانج کلمکه وجواره کی اراضینك تخریب ایدلمسنه مبنی آتلر ویوك حیوانلری آجلقدن تلف اولمغه باشلادیغندن هرنه صورتله اولورسه اولسون محاصره یه ختام ویرمك ایجاب ایدییوردی . پادشاه حضرتلری تدابیر لازمه یی اکمال ایتدکدن صوکره امرا ونفرات عسکریه یی وسنجاق بکلرینی مجاهده ایچون تشویق وتشجیع وابراز متانت ومردانکی ایتلرینی تنبیه ایلدی وبونی متعاقب شهراوزرینه هجوم ـ ممر وقپولرك اطرافنده اولان سورك برقسمی اوجه طوپ واسطه سیله هدم ایدلمشدی ـ ایدلدی شهرك قپولری وشهره منتهی ممرلر قربنده ـ جهات سائره یه نسبتله بوراسی تعرضه دها مساعدایدی ـ شدتلی برحرب وقوع بولدی. بوراده کی محاربه یك شدید اولوب طرفین یکدیکرینی قتل وجرح ایدییور وآوازه لری عیوقه چیقیوردی . بربرلرینه او درجه یاقلاشمش وحتی قاریشمش ایدی که حرب عادتا کوکس کوکسه وقوع بولیوردی . پادشاهك سلاحدارلری شهری بسالتله مدافعه ایله ین دشمنلری دفع وتبعید ایدرك آرتق هدم ایدلمش اولان برنجی سورك اوکنه قدر کلدیلر حتی سوری ضبط ایلدیلر لکن ایکنجی سورك داخلنه کیرمك ایچون واقع اولان هجوملری منتج موفقیت اوله مدی . زیرا دشمنلر جبهه هجومیله واوزون مزراق وقارغی وسونکولرله کندیلرینی تضییقه باشلامش وبالخاصه سور اوستندن باشلرینه آتدقلری جسیم طاشلر اوك طرفده بولنان مهاجمینك برچوغنی خاك هلاکه سرمشدی . بونك اوزرینه پادشاه حضرتلری عسکرلرك کری چکیلمه لرینی وتیغ وسهامك مسافهٔ خطرناکندن خارجه چیقه رق تهلکه یه القای نفس ایلمه لرینی امر ایلدی . والحاصل عساکر عثمانیه رجعته مجبور اولدیلر . شهرك قوت سلاح ایله الده ایدیله میه جکی آکلاشلدیغندن تکرار شدتله محاصره یه دوام اولنه رق ارزاقك توکنمسنه وتحصل ایده جك قحط سبیله

محصورینك مجبوراً عرض مطاوعت ایلهلرینه انتظار اولنمسی قرار کیر اولدی . بوراسی فتح ایدلدیکی تقدیرده موره قطعهسنك قولایجه جق تحت حکمران عثمانیه آلنه جغی مجزوم بولندیغندن شهرمذکورك فتحنه پادشاه حضرتلری پك زیاده اهتمام وبالذات محاصرهیه دوام ایلدی .

همجوار قطعهلره اولجه اعزام ایدلمش اولان عساکر عثمانیه بوائناده غنائم وفیرهایله عودت ایتدیلر. روایته نظراً غنائم مذکوره، مقداری اون بش بیکه بالغ قویون واوکوز وآتدن ودرت بیکی متجاوز دخی نسوان وصبیاندن عبارت اولوب پادشاه حضرتلری حیواناتی اردوافرادینه احسان ودیکرلرینی ده استانبوله کوندرهرك شهرك خارجنده اولان قطعاتده اسکان ایلدی .

بوائناده بغدای وسائر ارزاقك فقداننندن دولایی محصورین پك زیاده مضایقهیه کرفتار اولمشلردی . معمافیه قحطك یوز کوسترمسنه رغماً ینه ثبات ومقاومت ایلیهرك صلح جهتنی اصلا خاطرلرینه کتیرمیورلردی ذاتاً بالمعاهده تسلیم اولنلمسی ایچون طرف حضرت پادشاهیدن وقوع بولان تکلیفاتی شدت غضبه کرفتار اولهجقلرندن اندیشه ایدهرك قبول ایتهمشلردی .

بوصرهده اسپارطهده [۱] اقامت ایتمکده اولان موره حکمدارانندن (دسپوط) دیمیتریوس [۲] طرفندن اعزام اولنان « ماتهئوس آسانس Ματθαῖος Ἀσανες, Mathaios Asanes » نامندهکی ذات اسپارطهدن ورودایتدی . بوذات پادشاه ایله موره حکمدارانی آرهسنده مصالحه عقدی ایچون اعزام اولنمشدی . « آسانس » ك معیتنده یتمش قدر عسکر نفری وهربرنفرك ارقهسنده اون کیلو قدر بغدایی اولوب بونلر

[۱] بورادهکی اسپارطه موره اسپارطهسی یعنی اسکی یونان تاریخنده کی مشهور اسپارطهدر . لمترجمه

[۲] دیمیتریوس ، پالهئولوغوسلردن صوك استانبول ایمپراطوری اولان قسطنطینك برادریدر . لمترجمه

شهرك غیر قابل تعرض اولان صارپ برمحلندن و(آقره‌قورینتوس) یعنی قورینتوس قلعه‌سنه منتهی برممردن کیجه وقتی قیالره طیرمانمق وایپلرله یوقاری چیقمق صورتیله شهره کیردیلر . پادشاه ایله معاهدهٔ صلحیه عقدینه توسطایدرك کندیلرینی کرفتار اولدقلری حال الیمدن قورتاره‌جق اولان بوخلاصکارك ورودی قورینتوسلیلری پك زیاده سویندیرمشدی.

آسانس شهره ورودنده اهالینك قحط یوزندن پك زیاده دوچار ضرورت واضطراب اولدقلرینی کوره‌رك شهرك تسلیمی شرطیله معاهده عقدینی پادشاهه تکلیف ایلدی. پادشاه حضرتلری‌ده شرائط مسروده‌یی قبول‌ایدرك تأمینات اعطا ایتدی. بونك اوزرینه آسانس نزد پادشاهی‌یه کله‌رك شهری ، قلعه‌یی . قورینتوسلیلری‌تسلیم‌ایلدی. معاهده‌نامه موجبنجه قورتوسلیلر مالرینی محافظه ایده‌جك وهیچ بر صورتله دوچار تجاوز اولمیه‌جق وپادشاهه خراج اعطا ایلیه‌جك‌ایدی . کذلك موره قطعه‌سنده ضبط وفتح اولنان شهر وقلعه‌لرك یعنی موره خطه‌سنك ثلثنك پادشاهك تحت‌حکمنده‌بولنمسی واقسام‌متباقیه‌سنك یعنی ثلثانلك‌ده موره‌حکمدارننك (طوماس ،دیمیتریوس‌پالئولوغوس) تحت‌اداره‌سنده قالمسی‌وبوحکمدارانك پادشاهه سنوی اوچ بیك آلتون ویرکو ویرمه‌لری واحکام مصالحه‌نك دوام ومحافظه‌سنه پادشاه طرفندن رعایت ایدیله‌رك مذکور حکمداران اوزرینه تعرضی‌برحرکت وقوعنده دخی‌پادشاهك بونلره معاونت‌ایلمسی‌مصالحه‌نامه احکامی اقتضاسندندی.

آسانس بالاده ذکر ایتدیکمز شرائط دائره‌سنده عقد معاهده ایتدکدن صوکره حکمدانك نزدینه کیده‌رك احوال معروضه‌یی واحکام معاهده‌یی آنلره تبلیغ ایلدی. شرائط معاهده کندیلرنجه هرنه‌قدر آغر کورلمش وبالخاصه برزخك قربنده واقع اولوب بتون موره قطعه‌سنك آناختاری‌مقامنده بولنان قورینتوسك ذات‌شاهانه‌یه‌تابعیتی مصالحه نامه‌نك اك غیر قابل قبول برماده‌سنی تشکیل ایتمش ایسه‌ده بشقه برشی یاپیله

بیلمك امکانی مفقود اولدیغندن طولایی ناچار قبول ایلدیلر .

پادشاه قورینتوسی آلدقدن صکره خاصه آلایندن درت یوز قدر نفری محافظه عسکری اولهرق داخلنده اقامته مأمور ونزدشاهانه لرنده حائز امنیت اولان ذواتدن برینی قوماندان نصب ایتدی . موره نك ساحلنده وداخلنده واقع ممالك وقلاع مفتوحه یی دخی تعمیر و درونلرینه ارزاق ومهمات وماکینه لر وسائرالات حرب اقامه سیله تجهیز وتحکیم ومحافظه لری ایچون عساکر تعیین وامرا نصب ایلدی . محافظه لرینه لزوم کورمدیکی قلاعی دخی هدم ایتدیره رك سکانی استانبوله سوق ایتدیردی . بالاده ذکر ایتدیکمز وجهله فاتح حضرتلری بونلری استانبول جوارنده یرلشدیره رك ، حوالیٔ مذکوره نك عمرانه چالشمقده ایدی .

پادشاه عالیجاه موره خطه سنك حسن اداره سی ایچون ایجاب ایدن خصوصاتی بالذات ترتیب وتنسیق ایده رك عمر بك نامنده کی ذاتی والی تعیین ایلدی عساکر شاهانه یه دخی خدمتلرینه مکافاةً عطایا احسان ویرارلغی کوریلنلری رتبه ومناصب توجیهی ایله کامران ایلدی . بعده عساکری ترخیص ایتدی . کندیسی دخی صوك بهار ابتداسنده مابین خلقی وسائرارکان دولتی ایله قورینتوسدن حرکت وپره قوپ برزخندن عبور ایده رك مغاره طریقی ایله آتنه یه [۱] مواصلت ایلدی . یونان مدنیت عتیقه سنك وبو مدنیتك یتشدیردیکی بر چوق حکمانك مهدی اولان بو شهری ودرونده کی خرابه وسائره کبی آثار متروکه سنی وبولندیغی خطه نك دکز ولیمانارینی تماشا آرزوسی اوته دنبرو قلب همایون شهریاریده جایکیر اولدیغندن پادشاه حضرتلری بتون بو آثار ومبانی یی وباخاصه اوزرینه چیقوب آقروپولیسك [۲] بقایای موجوده سنی حیرتله

[۱] آتنه شهری پادشاهك بورایه ورودندن ول مشهور روم ایلی بکلربکی طرخان زاده عمر طرفندن ضبط ایدلش ایدی . المترجمه

[۲] بیزانس مورخلرندن « خالقوقوندیلوس Chalchocondilos Χαλκοκονδύλος » فاتح حضرتلرینك آقروپولیه چیقوب اطرافنی سیر وتماشادن صفایاب اولدیغنی و « دین ودولت بوفتوحاتی ایچون عمره نه قدر مدیون شکراندر » دیدیکنی روایت ایلیور . المترجمه

تماشا ایتدی یونان مدنیت آفله‌سی حقنده‌کی تحسسات تعظیمکارانه‌سنی باجمله مسئوللرینك اسعافی واحسانلر اعطاسی صورتیله سکنهٔ موجوده سنه‌اظهار ایلدی . مواصلتنك دردنجی کونی آتنه شهرندن حرکتله « بوتیا Βοιωτία ، Boeotia » و « پلاتائیس Πλαταïες Plataeis » قطعه‌لرندن کچدی وبوصورتله بورالرینی‌ده تماشا وتفتیشات مکمله اجرا ایلدی . تعقیب ایدیله‌جك طریق اصلیدن بر آز انحراف ایده‌رك اکریبوز اطه‌سی قارشوسنه‌ورود ایلیوب اکریبوز بوغازنده صیقجه وقوعه کلن جذرومدی وجزیره‌یی تماشا ایتدی .

فاتح حضرتلرینك عسا کرکلیه‌ایله‌قرب جزیره‌یه‌ورودی بدایةً اهالیسنك خوف وتلاشنی موجب اولمش ایسه‌ده متعاقباً هدایای کرانبها ایله‌استقبالنه شتاب وبوصورتله جملةً نائل التفات اولدیلر ومملکتلرنده کمافی السابق اقامتلرینه مساعده اولندی . بعده بورادن‌ده مفارقت اولنه‌رق اون کون مرورنده ماکدونیاده واقع قره فریه‌یه مواصلت‌واستراحت ایچون جزئی برمدت اقامتدن صکره اورادن دخی‌حرکت اولنه‌رق صوك بهارموسمی‌اواسطنده ادرنه‌یه مواصلت اولندی .

پادشاه حضرتلری ادرنه‌یه مواصلتنی متعاقب کلیبولی والیسی ودونمه قوماندانی اسماعیلی درحال نزدینه جلب ایلیوب یوز اللی قدر سفائندن مرکب بردونمه ترتیب واحضار ایده‌رك « تەسەئوس Tésés, Τέσβος جزیره‌سنه سفر ومرکزی اولان مدللی قصبه‌سنه هجوم ایتمسنی واموالك ومزروعاتك نهب وغارت وتخریب اولنمسنی امرواراده ایلدی . زیرا مذکور جزیره‌نك حکمداری اولان دوریوسك وفاتنی متعاقب وارث حکومتی اولان ایکی اوغلی یکدیکریله منازعه‌یه طوتشمش واول‌وقته‌قدر تعقیب ایتدکلری مسلك ومشواری تبدیله‌میل ایتمشلردی شویله‌که : یوقاریده بیان ایتدیکمز وجهله پاپا طرفندن لودویقوسك تحت اداره سنده سوق اولنان اوتوز قدر سفینهٔ حربیه‌نك جزیره‌یه مواصلتندن صکره لودویقوس ایله عقد اتفاق ایدوب پادشاهه

قارشی خشونت اظهار وهرسنه اداسی معتاد اولان ویرکویی اعطادن امتناع ایلمك صورتیله نقض عهده اجتسار ایتمشلردی بوندن ماعدا قورصان کمیلرینی لیمانلرینه قبول ایده‌رك سواحل عثمانیه وسفائن تجاریه‌یه ایقاع خسار ایلری ایچون آنلری تشویق ایدرلردی. ایشته خصوصات آنفه پادشاه حضرتلرینك موجب حدت وانفعالی اولدیغندن درحال تأدیبلرینی فرمان ایتدی .

اسماعیل یوز اللی قدر سفائن ترتیب وبونلری ماکنه واسلحه وسائره ایله تجهیز وهردرلو لوازمی اکمال ایتدکدن صوکره کلیبولیدن حرکت ایلیه‌رك اوچنجی کونی «لسووس»ه مواصلت [۱] ایلدی ساحل جزیره‌ده کائن « مولیوس Μόλυβος، Molivos » شهرینه چیقه‌رق ابتدا اطرافنده‌کی اراضینك مزروعات ونباتاتنی کسوب خراب ایتدی بعده شهری هرطرفدن عساکریله احاطه ایده‌رك تحت محاصره‌یه آلدی اطرافنه وضع ایتدیردیکی ماکنه‌لرله تضییق ایتمکه باشلادی . لودیویقوس ، تحت قوماندا سنده‌کی کمیلردن اون ایکیسنی اوله جزیره‌نك مدافعه‌سی ایچون « سرییوس » ك اداره‌سی التنده لسووسه کوندرمش ایسه‌ده دونمای همایونك شایعهٔ ورودی اوزرینه بونلر ساقزه فرار واوراده نتیجهٔ وقوعاته انتظار ایلدیلر اسماعیل اون ایکی کون مدللی شهرینی محاصره ایتمش ایسه‌ده ضبطه موفق اوله‌مدیغندن اوکنده‌کی خانه‌لری احراق وجزیره‌نك اکثر محللرینی تخریب وغارت ایلدی اموال غنائم ایله طولدیردیغی کمیلری آله‌رق کلیبولی‌یه عودت ایلدی دونمای همایونك عودتندن صکره ایتالیا کمیلری تکرار مدللی‌یه کلمشلر ایسه‌ده اهالی‌عقد ایدیلن اتفاقدن بر فائده کورمدکلرندن وباخصوص وقت اقتضاده دونمانك فراری کندیلرینی مغبر ایلدیکندن

[۱] لسووس؛ جزیره‌یه ویریلن اسمدرفقط مدللی قصبه‌سی جزیره‌نك بویوك شهرلرندن بری اولدیغی جهتله بوکون جزیرهٔمذ کوره‌یه‌مدللی دنیلمکده‌در. لترجمه

ایتالیانلری مؤاخذه واستئصال ایلدیلر . بونك اوزرینه ایتالیان دونمسی مدللی بی ترك ایده‌رك لیمنی‌یه واورادن ردوسده بولنان لودیویقوسك نزدینه کیتدیلر . اهالئ جزیره نهایت وخامت حالی آکلایه‌رق پادقلرینه پشیمان اولدقلرندن نزد شهریاری‌یه سفرای مخصوصه اعزام ایدوب قصورلرینك عفو ومعاهدهٔ صلحیه عقداولنمسنی رجا وویرکولرینی کما کان تأدیه ایده‌جکلرینی تأمین ایلدیلر. ساقز اهالیسی دخی قورقولرندن ویرکولرینی تأدیه وتجدید معاهده ایتدیلر . پادشاه حضرتلری صوك بهار موسمنی ادرنه‌ده کچیره‌رك قیش ابتداسنده یعنی سلطنتنك سکزنجی سنه‌سی ختامنده استانبوله عودت ایتدی .

سلطان محمد خان حضرتلری استانبولك امور اداره‌سی وسائره‌سی ایله اشتغاله باشلایوب بورایه نقل ایتدیردیکی موره‌لیلردن صاحب فن ومعلومات اولانلری شهر داخلنده توطین ودیکرلرینی‌ده مملکتك جوارنده‌کی خالی اراضیده اسکان ایتدیره‌رك بورالرده پارچه‌پارچه کویلر تشکیل ایتدیردی وزراعتله اشتغال ایتملری ایچون جمله‌سنه حبوبات وچفت حیوانی اعطا ایلدی وقره‌دکز ساحلنده کی «پافلاغونیا Παφλαγονια» قطعه‌سنده کائن آماسترا شهرینه مباشرلر کونده‌ره‌رك اهالیسنك قسم اعظمنی وتحت حاکمیت عثمانیه‌ده بولنان ارمنیلرله عناصر سائره ایچنده علم وفن وثروت وصنعت صاحبی اولانلری وتجارتله اشتغال ایدنلری بولندقلری محللردن استانبوله نقل ایتدیردی وارکان دولتی وذات شاهانه‌لری نزدنده حائز نفوذ واعتبار اولان وثروت جسیمه‌یه مالك بولنان ذواتی نزدینه جلب ایده‌رك شهر داخلنده چارشولروخانلر دکانلروحاملر ومحتشم خانه‌لر جامعلر ومعبدلر انشا ایتملرینه مساعده وهرکسك ثروت وقوتی درجه‌سنده شهری تزیین ایده‌جك مبانئ جسیمه وجوده کتیرملرینه اراده ایلدی . کندیسی دخی شهرك اورته‌سنده ومرتفع بر نقطه‌سنده جسامت وقیمت جهتیله امثالنه فائق برجامع انشا ایتدیرمك ایچون بر محل انتخاب ایده‌رك درونده قونیله‌جق ستونلرك واحجار معتبره‌نك وسائر مایلزمهٔ

طوپقپوسرای همایونی

[نسخهٔ سابقه‌دکی مقاله‌نك مابعدی]

باب‌السعاده . — باب‌السعاده نام دیکرله آق آغالر قپوسی باب همایون وباب‌السعاده کبی اچ ایچه ایکی قپودر ومحافظه‌سی آق آغالره مودوعدر . قپونك اوکنده مرمرستونلر اوزرنده برصیوان واردرکه کرك آیاق دیوانلرنده وکرك معایدهٔ همایون مراسمنده تخت سلطنت بوصیوانك آلتنه کتیریلور ایدی . معایده مراسمنك بوموقعده اجراسی اوائل عبدالعزیز خانیه قدر دوام ایتمشدر . قپودن دخول اعتباریله صاغ طرفه تصادف ایدن ساحه‌ده سیرجیلر ایچون قدمه طرزنده موقت سدیرلر انشا اولنور ومناصب دیوانیه رجالی ورسم معایده‌یه داخل اولان ذوات‌سائره تشریفات معتاده ایله اوراده وآچیقده راسمهٔ معایده‌یی ایفا ایدرلر ایدی .

سرای همایونده قپولرك متناظر اولمامسی یعنی باب همایون وباب‌السلام وباب‌السعاده برخذاده کبی ظن اولندیغی حالده نقطهٔ وسطیه‌لرندن مروری فرض اولنان خطك مستقیم اولمیوب برخط منکسراولمسی جالب نظر دقت اولان احوالدندر. ارباب مراق بونی برقپودن چیقانك دیکر قپودن کورلمامسی کبی برمطالعه‌یه حمل ایتمك کرکدر دییور .

سفر عظیم وقوعنده لوای شریفك صدراعظم وسردار اکرم اولانلره تودیعاً دارالحربه اعزامی ادوار سالفه‌ده عادت اولدیغندن لوای شریفك محل مخصوصندن حین اخراجنده باب السعاده‌نك اوکنه رکزی ایله اوراده برآیین مخصوص اجراسی عادت اولمليدرکه سنجاغك رکز ایدلدیکی یووه دوشه‌مه طاشنده حالا کورلمکده واحتراماً اوزری بر

مرمر طاش ايله اورتلمكده‌در . قپونك طيش طرفنده آتيده‌كى كتابه‌لر منقوشدر :

انه من سليمان وانه
بسم الله الرحمن الرحيم
كتبه محمود بن عبدالحميدخان

طغرا [١] طغرا [١]

« سلطان محمود خان عدلى طغراسى »

دادر كردون منزلت سلطان والا منقبت خاقان صاحب تاج وتخت شاه سريرمعدلت
كيخسرو دارا غلام يعنى خدا وند انام عبد حميد خان بنام شاه جهان عاطفت
حسن سلوك خلقتى فخرالملوك هرحالتى ذات همايون مدحتى محضا مدار مرحمت
شاهنشه دريا نوال سلطان محمدوح الخصال هم داور صاحب كمال ديباجه زيب محمدت
زيب مبانئ وجود نور تجلئ شهود مفتاح فيض برّ وجود درگاه لطف ومكرمت
معمار طبع جودتى ياپدى قلوب دولتى از جمله ادنى همتى ويردى بوجايه تقويت
بونسخهٔ شوكتمآب ترتيب نظم مستطاب تأليف شاه كامياب مضمون سر موهبت
سير ايله حسن بهجتى عالم اسير طلعتى طرح لطيف وزينتى رونقفزاى عافيت
رسم لطافت پرورى نقش خيال آزرى سر مطلع مهر انورى نظم نظامى تمثيت
كاشئ صورت كسترى آينهٔ اسكندرى تصوير حسن پيكرى شهنامه زيب معدلت
هرمصرعى بر بشقه باب هربابى كويا بر كتاب دقت اولنسه باب باب متن متين موهبت
اى دركه زرين قباب عرش آستان كرسى جناب سنده دعالر مستجاب باعون فيض تربيت
اولسون اياشاه فريد بختك سعيد عمرك مزيد اولبابده حفظ مجيد قفل وكليد ميمنت
اقبال وسعد بختله فيض مبارك وقتله رائق ديدم بو ثبتله ايدنجه صرف مقدرت
تاريخ جوهرمايه‌سى عرش اولسه لايق پايه‌سى لوح شكوه پيرايه‌سى باب كتاب سلطنت

١١٨٨

ايچلى طيشلى ايكى قپودن عبارت اولان باب السعاده‌نك صاغ طرفنده باب السعاده آغاسى دائره‌سى وصول طرفنده آق آغالر قغوشى موجوددر. معلوم اولديغى اوزره آق آغالر آنادن دوغمه طواشيلراولوب فاتح سلطان محمد خان عصرنده سراى وحرم همايونك مناصب عاليهٔ مؤتمنه‌سى بونلره توديع اولنمش ويوز اللى سنه قدر بوامتيازلرى دوام ايده‌رك ايچلرنده خادم مسيح پاشا و خادم على پاشا وخادم سنان پاشا مثالو نامدار وزراء

[١] بوطغرالر برر مصراعى حاوى اولوب اوقونه‌ملمدر.

یتشمش واوجاقلرینك اکبیوك ضابطی اولان باب السعاده آغاسی ویاساده جه « قپو آغاسی » اندرون همایون خدمت ومأموریتلرینك کافه سنك مافوقی اعتبار اولنوب دار السعاده آغالغی انضمامیله فتق ورتق مصالح اندرون دست اقتدارلرینه تفویض قلنمش ایکن عهد مراد خان ثالثده کویا السنهٔ عوامده دوران ایدن معهود فقرهٔ طویل الذیل اوزرینه دار السعاده آغالغی باب السعاده اغالغندن تفریق (۹۹۰) و آق آغالر حرم همایون خدماتندن تبعید اولنه رق دار السعاده آغالغی ایله حرم خدمتلری زنجی خادم آغالره انتقال ایلمشدر و آندن صوکره آق آغالرك مأموریتی یالکز باب السعاده نك محافظه سنه منحصر قالمشدر . اوجاقلری الی یومنا باقیدر .

عطا بك تاریخنده دیرکه دار السعاده آغالغی باب السعاده آغالغندن تفریقه سبب اولان حبشی طواشی محمد اغا مستقلاً دار السعاده اغاسی اولوب طقوز سنه کمال اقبال واستقامتله اداره یه وبجه خیرات ومبراته موفق اولدقدن صکره وفاتنده ینه زنجی حرم آغالرندن سرور آغا جانشینی اولمش ایسه ده طشره خلقی ایله سرای طاقمنك الفت واختلاطی اخلاله سبب اولمسی بهانه سیله آغای مومی الیه زمان یسیرده عزل اولنه رق یرینه آق آغالردن باب السعاده آغاسی بوسنه لی حاجی مصطفی اغا تعیین اولنمش وسلطان محمدك حین جلوسنده (۱۰۰۳) مومی الیه حاجی مصطفی آغا تخصیصات وفیره ایله چراغ ایدیله رك دار السعاده آغالغی ینه زنجی آغالره انتقال ایله آنلرده استقرار بولمش ودار السعاده آغالغنك تفوق وازدیاد شرف واعتباری اوزرینه باب السعاده آغالرینك وقع وحیثیتی تدریجاً تناقص ایلیه رك نهایت چورلیلی علی پاشا صدر اعظم اولدقده (۱۱۱۸) پاشای مشار الیه اندرونده مستخدم ایکن بر کون اثنای طعامده عارضهٔ غفلتله سفره باشی اولان آق آغادن اول طعامه ال اوزاتدیغندن طولایی آغای مومی الیه اغاچ قاشیغك تکنه سیله النك اوستنه شدتلیجه اورمسی قلبنه القای کین وغیظ ایلسیله حائز مسند والای صدارت اولنجه سائقهٔ غیظ

قديم ايله باب السعاده آغالغى مقامنه بر بيوك ضربه اورمشدر.

قپو آغاسى دائره‌سى درت بش اوطه‌دن مركب ايسه‌ده درونده شايان ذكر برشى يوقدر. اما آق آغالر قغوشى خوشجه برموقعدر. خصوصيله آغالرك نزاكت واكرامى زواريى پك نشئه‌دار ايدر. هرقغوشده اولديغى كبى بوقغوشك دخى برخوش «چشمه‌حوليسى» واردر. چشمه حوليلرى اوجاق مستخدمينك تنفسخانه‌سى مثابه‌سنده اولديغى كبى آبدست موصلقلرينى دخى حاويدر. اشبو حوليده آتيده‌كى كتابه‌لر كوريليور:

خالص قولى سلطان جهان مصطفى خانك — كيم نام جليلى كبى قدريده عليدر
بويله قوله رغبتيدر محض كرامت — بيشبهه او شاهنشه ذيشان وليدر
وضع اثر خيره اولوب كوششى ظاهر — نور همم آينهٔ قلبنده جليدر
ايتدى ايكى يرده ايكى قنديل فروزان — كيم كورسه محلنده بو خيراتى بليدر
وقف ايتدى ايكى يوزايله التمش غروش اما — نسخ ايليه‌نه ديدى كه لعنك محليدر
شول مرتبه‌ده ايلدى اطرافنى روشن — صان كاخ فلكده بو نجومك تمليدر
تحسين ايده‌رك مخلصى شاكر ديدى تاريخ — تاحشره دك سونميه نوخير عليدر

١١٨٠

§

« سلطان محمود خان عدلى طغراسى »

غازى خان محمود عدلى شاك عهدنده جهان — كندويه خير ومبراتى قيلوب كار وامل
سايهٔ شاهانه‌سنده اول خديو كامللك — ايلدى هربنده‌سى بركونه خيرى بى‌عامل
صرف ايدوب نقدك جوجه يعقوب اغاده خيرينه — شمع اويانردى اوجاغنده اثرايتدى كوزل
كوچك اوطه وقفنه وضع ايلوب بشيوز غروش — قيلدى ابقاى بناى خيرينه نصب تمل
كتخدايه ايكى اچقه فضله‌دن تخصيص ايدوب — ايكى اچقه‌ده بخوره ايتدى شرط بى‌خلل
باقيسى اون ايكيسى برقيه‌لك شمع آلنوب — موصلق اوستنده فروزان اوله هرشب ماحصل
واصفا تاريخنى ايتدى رجا قيلدم بيان — اولدى عالى شمع روشنله بوجاى بى بدل

١٢٣٣ الفقير عزت خزينه

آق آغا اسكيلرى روايت ايدييورلركه كوپريلى محمد پاشا اندرونده صره خدمه‌سى بولنديغى اثناده بركون آق آغالر چشمه‌سنده النى بيقايه‌جق صابون بولامديغندن صدراعظم اولدقدن صوكره اندرون همايون اوجاقلرينه سنوى ١٧٢٢ قيه صابون وقف ايتمشدر. آق آغالر قغوشى عصر عبدالمجيد خانيده محترق اولديغندن مجدداً بنا اولنمشدر. آتى البيان عرض اوطه‌سنك

قارشوسنه تصادف ایدن دیوارنده وقپالی برقپونك اوزرنده کی اشبو کتابه سلطان محمود خانك براثر لطفنی تصویر ایلیور :

[سلطان محمود طغراسی]

حضرت سلطان محمود خان غازیکم خدا — خسروان دهری قیلمش استاننده غلام
حلقه باب لطف واحسانن قیلوب فتح وکشاد — ملجأ ناس ایلش درکاهنی رب الانام
سویلنن شمدی جهانده اول شهك احسانیدر — جود معن وحاتم اولدی غیری بیمعنی کلام
جملهٔ انعامنی ممکنمی تفصیل یکون — ایلدی بو بابده اجمال کلك خوشخرام
امر ایدوب وقف همایونندن اول شاه کریم — قوللرینه لطف واحسان قیلدی هر شهر صیام
بخش ایدوب اول قپواغاسنه بشیوز غروش — ویردی اوچیوزده خزینه دارباشی یه تمام
صکره کیلارجی باشی ایله سرای آغاسنی — قیلدی ایکیشر یوز غروش بخشیله پرشوق غرام
قیلدی یوزاللی سرایی کتخداسینه عطا — ایتمکیچون خدمت شاهانه سنده اهتمام
بش نفر کوشه باشی یه ویروب اللیشر غروش — اون بشرله سائرین شادایتدی بروفق مرام
حضرت فتاح فتح ایدوب درآمالی — عمرین افزون ایده اولشاهك الی یوم القیام
برزیاده بی بدل تاریخ یازدم واصفا — اولدیلر باب السعاده قوللری دلشاد کام

۱۲۳۲

الفقیر یساری زاده مصطفی عزت غفرلهما

باب السعاده نك ایچ قپوسی اوزرنده یعنی عرض اوطه سنه قارشو اولان محلنده آتیده کی کتابه ایله برابر طرفینده اسلاف سلاطین فردوس نشین عثمانیانك اسامی وتاریخ جلوسلرینی حاوی ومدور الشکل ایکی کبیر لوحه معلقدر . خاقان سابق ایله ایکنجی لوحه طولدیغندن نام همایون حضرت شهریاری ایله تزیین مبدأ ایدن براوچنجی لوحه عرض اوطه سنك مرمر ستونلرینه تیماً وضع وتعلیق قلنمشدر . کتابهٔ مذکوره بودر :

رأس الحکمة مخافة الله

شرعه تطبیق ایله ایتدی وضع قانون جدید — حضرت سلطان محمود ابن خان عبدالحمید
ملك موروثن حلال ایتمزمی اسلافی اکا — اشقیا مردود بابندن حرامی نا بدید

قپونك طاقندهکی کتابه :

خاقان صاحب قدرتك دورنده عالم برمراد — درکاه والا شوکتی یارب اوله دائم کشاد

قپونك صاغنده وصولنده آتیده‌کی مصراعلر یازیلی وبونلر طغرا شکلنده‌ده یوقاریلرینه موضوعدر :

حیذا خاقان ذیشان حاکم حکم مجید حامیٔ عدل شریعت حضرت عبدالحمید

عرض اوطه‌سی . — باب‌السعاده‌دن کیریلنجه قارشوسنده عرض اوطه‌سی کلیر بواوطه پادشاهان عظامك وکلا وصدور علما وامرای عسکریه وسفرای اجنبیه‌یی لاجل‌الملاقاة قبول ایتدیکی محتشم اوطه‌در. طرز معماریسی پك کوزلدر. اطراف اربعه‌سنده مرمر پارمقلی ومرمر ستونلر اوزرنده مسقف وجوانبی آچیق برلطیف کزینتی محلی واردر. علمدار مصطفی پاشا ۱۲۲۳ تاریخنده استانبوله کلوب ومقصد معلوم ایچون باب‌السعاده‌یی قیروب ویقوبده جبراً ایچرو کیردیکی زمان سلطان سلیم شهیدك نعش شریفی اشبو کزینتی محانه وضع ایدلمشدی که اندرون همایون اسکیلری موقعنی کوستریبور . عرض اوطه‌سنك ایچریسنده قعودهمایونه مخصوص اولان محل ایله براواجاق وبرچشمه کوریلور . قیمت تاریخیه وصناعیه‌سی عظیم اولان بواوطه‌نك دخی مع‌التأسف اوستی طول مدت آقدیغندن دوشمه تخته‌لری قسماً چوروممشدر. درونده کتابه اولیوب خارجنده‌کی کتابه‌لر دخی بونلردر:

قپو اوزرنده :

بسم الله الرحمن رحیم

کتبه احمد بن محمد

۱۱۳۶

صاغ وصول طرفلرنده آتیده‌کی مصراعلر یازیلی وبونلر طغرا شکلنده‌ده یوقاریلرینه موضوعدر :

شهریار پرکرم ظل جناب کبریا حضرت عبدالمجید خان المظفر دائما

قپونك یانده وخارجده کائن چشمه‌نك کتابه‌سی :

سلطان جهانبان سلیمان زمان سرچشمهٔ جود وعدل وبحر احسان

این چشمه بنا بخیر احیا فرمود چون اب حیات از پی اهل دیوان

عرض اوطه‌سنك صول طرفنده‌کی قپونك اوزرنده :

حسبنا الله ونعم الوكيل

كتبه محمود بن عبدالحميدخان
۱۲۲۵

عرض اوطه‌سنك آرقه‌سنده :

« سلطان مصطفای رابع طغراسی »

حشره‌دك معمور اولوب بودركه شوكتلو حاجات اوله شاهان دهره دائما
طاقنه جوهرله تاریخن یازر سركاتبی عرض اوطه‌سن قیلدی نو بنیاد سلطان مصطفی
۱۲۲۲

كتبخانه — عرض اوطه‌سنك آلت طرفنده سلطان احمدخان ثالثك بنا كرده‌سی اولان اندرون همایون كتبخانه‌سی بولنور. كتبخانه درونده عربی فارسی ترکی اولمق اوزره ۳۵۱۵ كتاب موجوددر . كتب مذكوره میانده یازمه آثار نفیسه وثمینه واردر. دور استیلاده رومللردن ، صربلردن ، مجارلردن آلنمش برچوق مؤلفات ومدونات قدیمه دخی بو كتبخانه‌یه كتیرلمش ایدی . السنهٔ اجنبیه اوزره محرر بونوع كتابلره اوقدر التفات اولنمدیغندن بونلرك برچوغی مع التأسف الدن چیقارلمش والیوم موجودلری اوتوز قدر مجلداته تنزل ایتمشدر .

كتبخانه اوزرنده‌کی كتابه :

انشأ داراً ملك احمد جامعة لكتب القيمه
بنفسه باشر تأسيسها بنية صادقة ملهمه
مروجاً للعلم ترويجة كاسبة لاهله تكرمه
ارشده الله بوراالهدى مخلداً دولته الدائمه
وضاعف الله له اجره مثوبة من عنده منعمه
يكفيك فى تاريخها فائزا بيان فيها كتب قيمه
۱۱۳۱

كتبخانه قپوسنك ایچ طرفنده :

تعلم بمجد حبيبي وقل رب زدنى علماً

اشبو كتبخانه انانس آثار عثمانیه‌دن معدود ، درونی غایتله مزین ومحتشمدر . دیوارلرنده‌کی چینیلر قیمتداردر . غایت مصنع اوله‌رق قبه‌یه

برقنديل وبر فانوس معلقدر . قبه‌نك نقشى دخى پك كوزلدر .

كتبخانه قارشوسنده‌كى كوچك چشمه اوزرنده :

حسبك تاريخاً لما فيه شفاء ورحمة

كتبخانه‌نك اوكنده وخارجده‌كى چشمه‌نك اوزرنده :

صوردم اول اب لطفى چشمه‌دن حال دلله ديديكم خان احمدك
خيرى يم‌هم اجرى يم محشرده حق اجرين اعطا ايليه اول امجدك
عين عبرتله نظر قيل اى لبيب باعث غفرانه اول ارشدك
ايله بوتاريخى بش وقتيكه ضم ابدست آل سنيله احمدك

١١٣١

كرك عرض اوطه‌سى وكرك كتبخانه آيرى آيرى ايكى كوزل بنا اولوب اوچنجى بر تعبير اولنان وتقريباً درتبيك مترو تربيعنده بوقسان مائل ومربع الشكل برساحه‌نك اورته‌سنده كيدر . بوساحه‌ده مرمردن برچشمه تكنه‌سى اولوب اوزرنده اشبو كتابه منقوشدر :

صاحب الخيرات مرحومه كتخدا دفع غم خاتونك خيراتيدر

١٢٢٦

چشمه‌نك يانده وميدانده بربسيطه واردركه قرمزى برغرانيت طاشى اوزرينه موضوعدر .

اشبو مربعك برضلعنى باب السعاده وسالف الذكر آق آغالر قغوشى وقپوآغاسى دائره‌سى ايله دائرهٔ مذكوره‌نك اتصالنده بولنان اندرون مكتبى بناسى تشكيل ايدر . مكتب بناسى كه وقتيله كوچك اوطه تسميه اولنورمش اليوم متروكدر .

ضلع ثانيسنى سفرلى قغوشى ايله خزينهٔ همايون تشكيل ايتمكده‌در . معلوم اولديغى اوزره وقتيله اندرون همايونك طوغريدن طوغرى خدماتنه مأمور اولان خزينه وسفرلى وكيلار قغوشلرى خدمه‌سى كسب قدم ايلدكده خاص اوطه‌يه نقل ايتمك ويا اندرون همايونك مناصب عاليه‌سنه ارتقا ايلمك مقتضاى قانون اولديغندن تاريخ عطاده تعداد وتفصيل اولنان چوقدارلق وركابدارلق ودلبند آغالغى وپيشكير آغالغى ومابينجيلك مثلو

معتنا خدمتلره بواوجاقلر منشأ اولدیغی کبی متصرفلر ووالیلر — تعیین قدیم ایله میرلوا وبکلربکیلر — ده آنلردن یتیشیر ایدی. الحالة هذه کیلار اوجاغی ملغا اولوب دیکر ایکیسی باقیدر .

خزینهٔ همایون اچ ایچه اوچ اوطه دن مرکب غایتله متین بربنا اولوب طرز معماریسنه نظراً بیزانس دورندن قالمه اولدیغنه قائل اولانلر واردر . بوقوله کوره اندرون داخلنده بوندن ماعدا بیزانس ابنیه سی یوقدر . درونده محفوظ اولان اشیای نفیسه وعتیقه یه هنوز بر قیمت تقدیر اولنه مامش در. بنانك دارلغی ، نادرالامثال وکرانبها مجوهراتك وسائر ذیقیمت آنتیقه لرك زوارك پیش نظرینه حقیله عرض اولنمسنه مانع اولمقده در . شاه اسماعیل صفوینك هندکاری مرصع تختی که سلطان سلیم اول طرفندن اغتنام اولنمشدر وبرنجی اوطه نك وسطنده موضوعدر یالکز بوتخته وقتیله ارباب وقوفدن براجنبی نك درت میلیون لیرا قیمت تخمین ایلدیکی مرویدر . دیکر اشیای محفوظه نك تعدادی مشکل اولدیغندن تفصیلات اعطاسندن صرف نظر قلنمشدر .

خزینهٔ همایون الی یومنا سلطان سلیم خان اولك مهریله مهرلنمکده در تیماً مهرك صورتی آتیده کوسترلمشدر. خاقان مغفور «بنم آلتونله طولدیردیغم خزینه یی اخلافمدن هرکیم مانغیرله دولدیررسه خزینه آنك مهریله مهرلنسون والا بنم مهرمله مهرلنمکده دوم اولنسون» دیو وصیت ایلدیکی تواتراً منقول اولمغله بووصیتك حکمی حالا جاریدر .

مهرك یازیلری اویمه ایسه ده بالالتزام قبارتمه اوله رق صورتی نقش ایدلدی اورته سنده «سلطان سلیم شاه» ودرت طرفنده «توکلی علی خالقی» یازیلیدر .

خزينهٔ همايونك كشادى مراسم مخصوصه‌يه تابعدر. خزينه كتخداسى بولنان ذات آناختارى بالذات كتيروب وقپونك ايكى طرفنه خزينه وسفرلى قغوشلرى خدمه‌سى ديزيلوب مهر بعدالمعاينه فك اولندقدن وكليد آچيلدقدن صوكره يكرمى اوتوز كشى بردن ايچروكيرمك معتاددر.

سلطان سليم ثانينك انشا ايدوب درونده دوشه‌رك باعث ارتحالى اولان حمام سفرلى قغوشيله خزينهٔ همايون بناسى آره‌سنده اولديغى روايت اولنور.

ضلع ثالثى اليوم خزينه كتخدالغى دائره‌سيله خزينه قغوشى تشكيل ايلكده‌در. كتخدالق دائره‌سيله خزينهٔ همايون بناسنك آره‌سندن اوستى كمرلى برطاش نردبان ايله آشاغى اينيلور وقتيله بوراده برقپو وار ايمش واغلب احتمال ايكنجى قپو تسميه اولنورمش. كمرك اوزرنده آتيده‌كى كتابه منقوشدر:

كرم درگاه عالم درگشای همت واحسان — شهنشاه معظم حضرت سلطان محمود خان
طريق مستقيمه سائق واسلافنه فائق — نعم بخش خلايق پادشاه معدلت بنيان
ركاب كامياب بوس ايدوب بوباب عزتياب — لسان حاله تعميره اولمشدى كرم جويان
كف لطفى قپوسنده دل ويران قالورمى كيم — زمان جود واحسانيله دنيا اولدى ابادان
درخت وشرف برج اسدطالع كشادايتدى — بودركاهى نكاه التفاتيله كوروب شايان
مثال مطلع مهر منور اولدى پرزيور — ايدنجه اول خديو دادكر تجديدنى فرمان
درون پادى جاى خدمتنده يولى طوغرلدى — بودركهده مكرنا كام قالمزمش امكداران
صلاحى زينت ايوان شوكت اوله تاريخى — بوبابى قلدى ابادان يد لطفيله محمود خان

١١٥٢

خزينه قغوشنك قپوسى اوزرنده:

شهريار بنده پرور حضرت عبدالمجيد — دائما ايتمكده‌در ايجاد آثار كزين
اشته پادردى خزينه قغوشن فرمان ايدوب — كيم سزا وصفنده دينسه جلوه‌كاه دلنشين
عمرنى مزداد ايدوب اول شاه عالى همتك — ملكنى معمور وآباد ايليه رب المعين
امر وفرمان همايونيله صفوت بنده‌سى — ايلدى تنظيم بويله ايكى تاريخ متين
پادى بربنياد محكم مژده خان عبدالمجيد — حمداوله بولدى خزينه قوللرى جاى متين

١٢٧٥ [مصطفى عزت]

تاريخ عطاده كورلديكى اوزره كتخدالق دائره‌سى موقعنده وقتيله

کیلارخاصه قغوشی مبنی ایمش . عصر عبدالمجید خانیده خزینه کتخداسی اولان دایه زاده محمد بك بوقغوشی کلیاً هدم ومحو ایدرك محلنه کتخدالق دائرسنی تأسیس ایتمش .

ضلع رابعی خرقهٔ سعادت وامانات سائرهٔ متبرکه ایله خاص اوطه واندرون اغالرینك ادای صلات ایتمسنه مخصوص مسجد تشکیل ایلمکده در.

خرقهٔ سعادت دائره سنك بابنده اشبو کتابه محرردر :

لااله الا الله محمد رسول الله

سلطان احمد ثالث طغراسی

١١٣٨

طغرا [١] طغرا [١]

قپونك دیشاریسنده وکوشه ده بخور دوکمکه مخصوص مرمردن بر دیبك موجود اولوب دیبکك اوزرنده دخی آتیده کی کتابه یازیلیدر :

لاجل السحق صنع من رخام — کدر ثقبه نصف التمام
له جرم شفیف مستنیر — غریر الحسن کالقمر التمام
ونمق فیه شکل هندسی — ینیر بریقه وجه الظلام
ونمنم فوقه وشی بدیع — یاوح فی سناه لطف ارتسام

کذلك قپونك اوکنده دائرهٔ جلیله سوپورلدیکی زمان سوپورنتیلری آتیلان قویو مشاهده اولنور .

طیار زاده عطا بك اندرون تاریخنده سلطان سلیم خان اولك مصر فتحنی متعاقب امانات متبرکه یی استانبوله نقلنی وخلعت امامت وخلافتی کیفیت اکتسابنی بیان ایلدکدن صوکره دیورکه (جلد اول صحیفه٩٣) « بالاده بیان اولندیغی اوزره بو صورتله تبرکات جلیله یی تقبل وتقبیل ومظفراً استانبوله شرف وصول همایونلرنده خرقهٔ سعادت وسائر امانات جلیله اول امرده حرم همایونه وضع وحفظ اولندیغی اثناده حرم همایون جوارنده کی خرقهٔ سعادت اوطهٔ عالیسنك تیمناً وضع اساس مبارکه سنه

[١] بوطغرالر برر مصراعی حاوی اولوب اوقونه مامشدر

بالذات مباشرتله بعد الختام تزيينه اعتنا وفاتح سلطان محمد خان حضرتلرينك خزينه طرزينه تحويل وتعمير بيوردقلرى بيوك خزينهٔ همايوندن بشقه ردأشريف بيت منيفه متصل عرض خانه درونندن كيريلن وسلاحدار اغالر نظارتنه ويريلن كنجينهٔ نقود واسلحه‌يى تاميس واملا ايله سلاحدار خزينه‌سى ناميله مفتاحنى سلاحدار اغايه بالتوديع اشياى موضوعه دفترينى سركاتبنه وخزينه باش يازيجيسنه تحرير وتمهير ايتديره‌رك نزدهمايونلرنده توقيفه اعتنا بيوردقلرى مرويدر .

رداء حضرت نبوى‌يى روز وليال تعظيم وتوقير ايتمك ونفس همايون خلافتپناهيلرى داخل اولديغى حالده سلاحدار اغا وچوقداراغا وركابدار آغا وانخدار آغاسى و پيشكير آغاسى وباش چوقدار وسركاتبى وسائر مابينجيلرله برابر خرقهٔ سعادت نكهبانى قرق نفر كدكلو خدمهٔ مبروكه وچند نفر ملازم اولمق اوزره خانهٔ خاصه‌يى ايجاد واوراده بولنه‌جق قرق اللى نفر خاص اوطه‌ليلر ايچون خرقهٔ سعادت بيت مبروكه‌سنك تحتنه يعنى سطح زمينه محاذى ودرونندن قرق قدم نردبان ايله محفل مقدس مذكورك داخلنه صعود وهبوط ايتمك ايچون عرض خانه‌يه مخرج اولان قپو اره‌سنده‌كى دولاب طرزنده طرح اولنوب ايكى قنادلرى دريچه اتخاذ اولنان اسكى خاص اوطه‌يى تحتنه بنا ايتمشلردر » (انتهى)

اشبو افاده‌دن اكلاشلديغى اوزره خرقهٔ سعادت دائره‌سى عصر سليم خان اولده تأسيس بيورلمش وخدمتنه بالاده مذكور اوچ قغوش آغالرينك امكدار وكزيده‌لرندن قرق نفر خدمه بالتفريق براى تسهيل خدمت دائره‌نك آلتنده‌كى محل، اقامتلرينه تخصيص ايدلمش وبوصورتله الى يومنا خاص اوطه وخانهٔ خاصه ناملريله مطمح نظر خدام اندرون اولان وبحق جمله‌سنك فوقنده بولنوب انتسابى مستلزم مباهات بولنان دردنجى قغوش وجوده كلمشدر . خاص اوطه خدمه‌سندن درت ذاتك مناوبه‌ايله هر كيجه دائرهٔ خرقهٔ سعادت درونندە قاله‌رق تلاوت قرأن كريم ايله مشغول

اولری مقتضای قاوندر ورمضان شریفك اون بشنجی کونی آلای والا وتشریفات مخصوصه ایله زیارت خرقهٔ سعادت رسمی عادت اولمشدر. خاص اوطه خدمه‌سی برمدت آلت قاتده‌کی قغوشده اقامت ایلدکدن صوکره اون برنجی عصر اوائلنده یوقاریه چیقاریلوب دائرهٔ متبرکه‌یه متصل اولان محل مخصوصه نقل ایدلمشلردرکه الیوم قغوشلری بوراسیدر. خرقهٔ سعادتك وامانات سائرهٔ متبرکه‌نك بولندیغی بنای عالی پك محتشم وروح افزادر، دیوارلری کوزل چینی‌لرله مزیندر وامانات جلیله‌نك محفوظ اولدوغی اوطه‌دن ماعدا بربیوك صفه‌ایله عرض‌خانه تسمیه اولنان بر آرا اوطه‌سندن وسلحدار آغا خزینه‌سی اطلاق اولنان بر دیکر اوطه‌دن مرکبدر. آیات جلیله‌یی حاوی لوحه‌لر جدارلرینه معلقدر.

اوطه‌لر درونندهکی دولابلرده خطوط قدیمه وجدیده ایله یازلمش مصاحف جلیله وتفسیر وقرائت وحدیث وفقهه دائر کتب نفیسه موجوددر. خاص اوطه خدمه‌سی برکوزل شادروانی حاوی اولان مذکور صفه‌ده اوقات خمسه‌ده جماعتله ادای صلات ایدرلر، ایچلرنده ائمه ومؤذنان ومعلمین واردر؛ عددلری قرق اولوب وفات وقوعنده آشاغی قغوشلر خدمه‌سنك اقدمی ترفع صورتیله میانه‌لرینه داخل وکامیاب اولور.

سلحدار آغا خزینه‌سی تعبیر اولنان اوطه درونندہ حرم شریف پوشیده‌لرینك یکیلری کیتدکدن صوکره استانبوله اعاده قلنان اسکیلریله برابر قیمت معنویه‌لریله حائز عز واعتبار اولان اشیای سائره محفوظدر. بواوطه احیانا آچیلور. دولابلرنده برخیلی کتب نفیسه ومعتبره واردر. اشبو دائره‌نك حرم همایونه آچیلور آیروجه برقپوسی اولدیغندن پادشاهان عظام حضراتی حرمدن طوغریجه خرقهٔ سعادت دائره‌سنه کلیورلردی. اصل خاص اوطه‌ده کتابه یوقدر، لکن طعامخانه‌سنك درون وبیرونی کتابه‌لرله مملودر. طعامخانه قبه‌لی برمحل اولوب دیوارلری تماماً چینی‌لرله مزین وکتابه‌لر چینی‌لر آراسنده یر یر منقوش ومحکوکدر. اوائلده خاص اوطه‌لیلر زمین قاتنده مقیم ایکن

سلحدار دائره‌سی بورالرده اولدیغی وسلاطین سالفهٔ عثمانیه‌نك صیق صیق تشریفلریله کسب مباهات ایلدیکی مرویدر . طعامخانه‌نك طاپش قپوسندن کیرلدکده صاغ طرفده اوزری اویمه‌لی برسایبان واردرکه سلطان مراد خان رابعك اوراده بالدفعات اوطوردیغی روایت اولنیور. طعامخانه‌یه خرقهٔ سعادت دائره‌سندن کیریلن قپونك اوزرنده وایچرو طرفده آتیده‌کی کتابه محکوکدر، که یازیسی کوزل و کرفتدر :

کیخسرو عالی همم اسکندر دارا مقر — سرچشمهٔ جودوکرم سلطان عثمان نامور
دریای فضلك کوهری اقلیم عدلك سروری — عثمانیانك مهتری صاحب قران بحر وبر
چونکه اوظل مستعان اولدی شهنشاه جهان — تعمیر اولندی اول زمان بواوطهٔ فردوس فر
یاپلدی رغنا بی بدل هرکوشه‌سی اعلا کوزل — رشك جنان اولسه محل یوق بوکا بکزردار ودر
اولسون همیشه شادمان عالمده اول شاه جهان — بوخانه‌ده ساکن اولان محفوظ اوله شام وسحر
چون ایردی احسن‌حالله تعمیر اتمامه بودم — حفظی دیدی تاریخ اکا امین ادر زیبا اثر

١٠٢٧

بو اوطه‌نك طیشاری‌یه اولان قپوسنك اوزرنده وایچ طرفده دخی آتیده‌کی کتابه محرردر :

« سلطان مصطفی طغراسی »

کامفرما شاه دوران داور دور زمان — بحرعرفان قلزم احسان سلطان مصطفی
وقف جود ولطف واحسان ایلیوب اوقاتنی — قیلدی انعام عالمه اولشاه منصورالوا
اندرونی قوللرینی جملهً احیا ایدوب — التفات پادشاهانه یله قیلدی پر صفا
باخصوص انعام واحسان ایلیوب حددن فزون — خاص اوطه‌لی قوللرینی لطفنه کوردی سزا
والد ماجدلری عبدالحمید خان وقفنك — فضله‌سندن اولمق اوزره قیلدی تعیین وعطا
کلدیکی دم غره‌سی ماه جمادی الاولك — آلینوب یدی بیك اوچیوز اللی غروش دائما
ابتدا آلوب سلحداری اغا اوچیوز غروش — باقیسنی تقسیم ایده بو شرطنه سرتابپا
یعنی ایکی عرض اغاسی کتخدای اوچ اوطه — خاص اوطه باشیله یارمشر کیسه السه روا
بعدازین اوتوز یدی نفر اغا یوز اللیشر — اخذ ایدوب شاه جهانه ایده‌لر دائم ثنا
هرشب قندیل وجمعه ختم ویسن اوقنوب — روحنه عبدالحمید خانك اوله خیر دعا
چونکه احمد سلحداری ایکن اولدی بوکرم — سایهٔ شاهیده ایله کامران یا ربنا
بنده تحسین برله واصف سویلدم تاریخنی — خاص اوطه‌یه ایلدی نوجود سلطان مصطفا

الفقیر یساری زاده مصطفی عزت غفرلهما

١٢٢٢

اوطه‌نك ایچروسنده‌کی کتابه‌لر بروجه آتیدر :

« سلطان محمود عدلی طغراسی »

لطف عمانی کرم معدنی احسان کانی — غازی خاقان جهان حضرت سلطان محمود
تاج وتخت شرف وشانی جهانبانی — شهریارین سرور وممتازی خدیو مسعود
ایلیوب راحته راحت ناسی ترجیح — خلقك اسایشنه قلمده بذل مجهود
شفقت و مرحمتی غالب عباد اللهه — اولور البته معین آکه جناب معبود
هرنه‌مشکل ایشه‌سعی ایتسه‌ایدر حق آسان — فتح اولورهرنه‌بی‌ایلرسه جهاندهمقصود
کلز احسان وعنایاتی حساب ورقه — لطفی بیحد وعطای وکرمی نامعدود
کوردم اقرانی دیرلرایسه قلمه اصغا — کلدی دیرلرایسه دنیایه اشی ویرمه‌وجود
کورمدی بوکرمی عالم معتاده دخی — حاتم وجعفر ومعن ابن زیاد معهود
کلدیمی عالمه ای چرخ سن انصاف ایله — بویله‌دادار سخی‌بویله شه صاحب‌جود
قنمی شاه ایلدی بورتبه کرم قوللرینه — قنمی خاقانده بو همتی قلدك مشهود
خیر واحسانی اولان وقف همایونندن — جمله قوللرینه ایلدی تخصیص نقود
ابتدا خاص اوطه غلمانله درماه صیام — ایتدی بووجهله توزیعنه فرمانی ورود
قیلوب اوچ کیسه سلحداری اغایه احسان — ایلدی شاد آنی پادشه جود افزود
التیوز چوقدار اغا قوله ایدوب عطا — قلدی بشیوزله رکابداری اغایی خشنود
خاص اوطه‌باشی اغایه ایدوب اوچیوز اکرام — قلدی دلبند اغاسن دورت یوزایله نائل سود
مفتاح اغاسی ایله دورت کوشه‌باشی بی‌دخی — اوچیوز اللیشر ایله قلدی مسرت آلود
یدی اغای کدکاویه اوچریوز ویرلوب — آلدی یوزاللیشری باقی اغای موجود
عمرین افزون ایدوب اول شاه کریمن مولی — ایلیه سایه‌سنی فرق انامه ممدود
بردوشرد مکه بوتاریخی سوزاولز واصف — قلدی احسان وعطا قرقلره سلطان محمود

الفقیر یساری زاده مصطفی عزت غفرلهما ١٢٣٢

کان احسان وسخا پادشه هفت اقلیم — معدن لطف وکرم سایهٔ مولای رحیم
خسرو جود فزا داور فرمانفرما — منبع فیض وعطا حضرت سلطان سلیم
عهد عدلنده دل غنجه وش هپ عالم — اولدی صدشوق ومسرت ایله خندان وبسیم
وقف جود ایلیجك وقت جلوسی خلقه — قیلدی خاص اوطه‌یه ده لطف جدیدین تعمیم
یعنی هرعید فطرده پدری اول مغفور — مصطفی خان که وقفندن انك نقد سیم
جمعا اخذ اوله‌یدی بیك اوچیوز اللی غروش — قیلنه جمله سلحدار اغایه تا تسلیم
کتخدای اوچ اوطه قرق براغای خاص اوطه — دخی مفتاح اغاسی درت کوشه باشیٔ قدیم
جمله بوقرق طقوز اغا که مساوات اوزره — الیوز اللی غروش هربری بروجه رقیم
هر شب جمعه قرائت قلنه بر یاسین — هم لیالیٔ قادیلده اولوب ختم کریم
مصطفی خانه اوله اجر تلاوت اهدا — روح عالیسنه بر طرز کمال تعظیم

ايليه عمرينى ممدود شهنشاهك حق — والدى تاكه اوله ساكن فردوس نعيم
سلحدار شه دوران كه يحيى اغادر — ايتدى سلطان جهانه بونى سوق وتفهيم
بنده اولدمده بوخيره ديدم عارف تاريخ — حسن جود ايلدى خاص اوطه يه سلطان سليم
حرره العبدالداعى محمد اسعد اليسارى غفرله ١٢٠٣

لااله الاالله محمد رسول الله

حضرت سلطان مراد خاقان غازى منزلت — كيم سراى قدريدر رشك سپهر نه قباب
خاص اوده آثار الطافيله ابادان اولوب — زيب وفر ويردى اكا اول خسرو كردون مآب
جبذا بيت معلاى فلك بنياد كم — جرمى خورشيد اولمش انده خلقهٔ زرين باب
ايلدى همت اكا احسان شاهنشاه ايله — چوقه‌دار اغاسياوش سعادت انتساب
ساكنان عرش اعظم ديدلر تاريخنى — دولت آباد و مقام پادشاه جم جناب
كتبه الداعى الفقير محمود

قپونك طيش طرفنده واوزرنده‌كى كتابه‌لر بروجه آتيدر :

اشهد ان لااله الاالله محمد رسول الله

شهنشاه جهان عبدالحميد خان كرم پيرا — درنده بركمينه بنده‌در اسكندر ودارا
عمارت قيلدى ملكك اندرونى ايله بيرونن — سبيل آسانوال جودينى وقف ايتدى سرتاپا
بودفعه خرقهٔ پيغمبر ذيشانه تعظيماً — مزيد لطفى قيلدى خاص اوطه اغالرين احيا
يديلر اوچلر امداديله اول قطب الملوك اتدى — بوشرط اوزره رجال اربعينه صدشرف اعطا
كه اوقاف همايون حاصلاتندن طقوز كيسه — كلوب بركون مقدم صرهٔ حجدن اوله احصا
سلحدار اغا ناظر دراله اوچيوز غروش اندن — ركابدار وچوقه‌دار آغا يارمشر كيسه آلا
ويروب اوتوز بدينوك هربرينه يوزغرش تكميل — هزاران صدد عا السون بويوزدن خسروالا
منيب اسداد عاخوانيدر اول شاهك جهان خلقى — سرورايله سرير ملكه دائم اوله زيب افزا
سلحدارى محمد اغا وقتى اولدى بواحسان — مرادنجه دوعالمده عزيز ايتسون انى مولا
الداعى الفقير محمد اسعد اليسارى غفر ذنوبه ١١٩٧

حضرت سلطان مراد دين پناه اول فلك مسند شهنشاه جهان
خاص اوده تعميرينه همت ايدوب ايلدى هركوشه سن رشك جنان

واضع العلامه اولان سلطان مراد بن احمد خان بيك اوتوز طقوز تاريخنده
خاص اوده‌لينك دستمال اچه‌لرينه يكرمى شر التون ترقى وبيك قرق
طقوز عيدا كبرنده علوفه‌لرينه بشر اچه ترقى احسان بيوروب كونده

بر یسین شریف تلاوتی مشروطه بیورمغین مفتاح غلامیلرینه الله امانتی اولسونکه مداومتنده دقت ایتدوره‌لر در زمان خاص اوده‌باشی حسن اغا بو کتابه‌لرك صاغ طرفنده جابجا تعلیق اولنمش مرمر لوحه‌لر اوزرنده کی کتابه‌لر دخی بروجه آتیدر :

جناب حضرت سلطان محمود خان عالیشان — خرابات جهانی ایتدی هپ معمورهٔ احسان
بتون خاص اوطه حمامیله حمام سلحداری — بیغایت اولمغیله تنك وتار وکهنه وویران
اولوب با امر شاهنشاه عالم واسع وتجدید — همیشه دولت واقبالین افزون ایلسون یزدان
زهی کرمایهٔ راحت فزاطرح مفرح کیم — کرن مغموم ومحزون ایسه‌ده البت چقار شادان
صلاحی آقدی چفته‌لوله‌دن صولر کبی تاریخ — دو حمام اولدی خان محمودك الطافیله آبادان

در زمان سلحدار یعقوب اغا ١١٤٤

منبع فیض وکرم حضرت سلطان مراد — که اودر خسرو جم جاه وسکندر دارات
التفاتیله سیاوش اغه‌یه عزت ایدوب — کندویه ایتدی سلحدار مصاحب بانات
فتح بغداد ایله کلدکده اوشاهنشه دین — بو جمیل اثرك اولدی وجودی اثبات
که ایدوب همت ایله بو اوده‌یی آبادان — قبه وکاشی ایله پایه‌سنه ویردی ثبات
ایتدی برعین روان بخش مفرحله تمام — که اولور آبنه لب تشنه عیون جنات
فیض الهام ایله جوری دیدی تاریخن انك — چشمهٔ پاك مصفی بدل آب حیات
شهنشاه زمان حضرت سلطان احمد کیم — حیات تازه کسب ایلر وجودیله بتون دنیا
سریر ارای شوکت پادشاه مشرق ومغرب — سکندر جاه ورستم صولت ولطف وکرم فرما
سلحدار ستوده منقبت اغایه لطفندن — کمال اوزره یرینی پادروب ایتدی فرح افزا
همان برتنك وتحتانیجه جایه منحصر ایدی — مقدمکی سلحداران شاه مملکت پیرا
او ذات بهترین نامی محمدله مسمادر — بوجای جنت المأوی اکا شایسته در حقا
نه کونه نائل الطاف واحسان اولسه شایاندر — قولکدر از درون ای پادشاه پرکرم زیرا
زبان خامهٔ ماجد دیدی وصف ایدوب بو تاریخی — سلحداری مکانن شاه دوران ایلدی والا

کتبه محمد البرسوی ١١٣٤

سلطان سلیم خان ثالث طغراسی

مصطفی اغای کنجور شهی — کاتب سرایدی هم اول کامران
تا کم بیك التمش سکزده سی ایدوب — یاپدی بو جایی یکیدن برمکان
حجرهٔ مخصوصه اولدی بو محل — کاتب السر کیم اولورسه هر زمان
بحق اولوردی درونده مکین — شخص واحد ضیق وتنکیله همان
بعد بعد میر امین پر خرد — کاتب السر اولدی اول رفعت نشان

سال بیکیوز سکسان اولمشدی هنوز ایلدی تعمیرینی فکر جنان
قیلدی بر مقدار تعمیر خفیف ایتدی تجدید بویه‌سن اول کاردان

العبدالداعی محمد اسعد الیساری غفرالله ذنوبه

عینی طغرا

صاحب سیف وقلم شاه جهان منشئ عدل وکرم خیر السلف
حضرت سلطان سلیم خانکیم انك دولتنده اولدی معمور هر طرف
بنده‌سی باش چوقدار اکرمی اول حسین اغادر ما جود کف
کوردیکم سر کاتبینك حجره‌سی تنکدر غایت مقامی پر اسف
حضرت احمد افندی کیم اودر کاتب سر شه ونعم الخلف
همت باش چوقدار اغا همان ایتدی توسیع حجره‌سین رعنا تحف
عارفا تعمیره تاریخ حجره یه بولدی بوجای توسیع وشرف

١٢٠٦

العبدالداعی محمد اسعد الیساری غفرالله ذنوبه

اندرون آغالرینه مخصوص اولدیغی بالاده ذکر اولنان مسجد الیوم متروکدر ایچنه‌اسکی‌قولتق وسائره طولدیرلمشدر چینیلرینی مدح ایدییورلر کورمك میسر اوله‌مدی منظرهٔ خارجیه‌سندن زینت داخلیه‌سنه انتقال ایدیله‌مز. مسجدك اوست‌طرفنده قوشخانه‌تعبیراولنان‌حرم‌قپوسی‌بولنور.

اضلاع اربعه‌سنده‌کی ابنیه بروجه بالا تعریف اولنان اوچنجی یردن کتخدالق دائره‌سیله خزینه قغوشی آره‌سنده بر طریق زائری دردنجی یره کتورر . یوقاروده کتابه‌سنی یازدیغمز کمرلی قپو نردبانلی وصاپا بولندیغی جهتله متروك کبیدر .

کلهلم دردنجی یره ؛ دردنجی یر اطلاق اولنان قسم‌که یکی سرایك بوغازایچنه معروض‌اولان‌قسم رفیع و ممتازیدر بغداد کوشکی، قره مصطفی پاشا کوشکی ، مجیدیه کوشکی ، وبرمحدث قره‌غول بوراده کائن ابنیهٔ معروفه‌دندر . لاله باغچه‌سی دخی اوراده‌در .

بوساحه‌نك صول طرفی سدلی وصاغ طرفی سدسز ومائلدر . صول طرفده‌کی برنجی سد لاله باغچه‌سی تسمیه اولنور . نوشهرلی داماد ابراهیم

پاشا صدارتنده شهرت عظیمه‌یه نائل اولان لاله‌لردن هیچ نام ونشان قالمه‌مش ایکن بوسنه خزینهٔ همایون کتخداسی حافظ محمد بك افندینك همتیله بیك بشیوز لاله صوغانی غرس ایدیله‌رك خاطرهٔ قدیمه‌یی یاده وسیله ویرلمشدر . اشبوسد اوزرنده بولنان‌درت بقعه‌یی برر برر تعریف ایده‌لم .؟

اولا بغداد کوشکی — بغداد کوشکی سرای جدید عامره‌نك اك ظریف اك زنکین واك محتشم بناسی اولدیغنده شبهه یوقدر. دکز جهتنه نظارت کامله‌سی واردر. قپوسندن ایچرو کیریلنجه روحه برلطافت ، ذهنه برحیرت کلیرکه انسان بردنبره‌اومحدود دائره‌ده نه‌طرفه باقه‌جغنی بیله‌مز. دیوارلرینی تماماً قاپلامش اولان رنکین وبیعدیل چینی‌لر، اوجاق، قپولر، پنجره قنادلری ، فوقانی پنجره‌لر ، حجره‌لر ، قبه ، کتبخانه آیری آیری نظر دقتکزی جلب ایدر. بنادرت کیرینتی ودرت چیقنتی‌یی حاوی اولمق‌ا تباریله متمن الشکلدر دینیله بیلیر . کیرینتیلرده بررقپو اولوب یالکز قپونك برینك موقعنه‌اوجاق‌وضع اولندیغندن‌اوچ قپوسی واردر. چیقینتیلرده دخی دردر فوقانی ودردر تحتانی پنجره‌دن جمعاً اوتوز ایکی پنجره موجوددر . قپولر وپنجره ودولاب قنادلری وحجره کنارلری جویز تحته اوزرینه‌باغ وصدف ایله عرب اصولنجه ایشلنمش اوقدر کوزل آثار صناعیه‌درکه بوآنه قدر برطرفندن هیچ بر پارچه صدف ویا باغ دوکولمه‌مش اولمسی لطافت صناعیه‌سنی آرتیرمقده‌در .

فوقانی پنجره‌لرطرزقدیم معماریمزده‌کی پنجره تزییناتنی تمامیله کوسترر، جاملری ایکی‌قاتلیدر ؛ ایچ قاتده‌کی جاملر آره‌سنه وضع اولنان رنکارنك پارچه‌لر نظرفریب برحال آلمشدر. تحتانی پنجره‌لرك طوانی وزمینی هربری بشقه نقش‌وشکلده‌اوله‌رق مرمراوزرینه‌الوان‌صوماکی‌پارچه‌لریله‌ایشلنمش وجدارلری چینی‌لرله تزیین قلنمشدر . زهی صنعت ! زهی همت !

کارقدیم اولان اوجاق غایتله مکلفدر ویاشمغی دخی نظرربادر .

حجره‌لرك شکل ظریفی شویله طورسون ایچ دیوارلرینی تشکیل ایدن

يالديزلى چينى‌لرك امثالنه نادر تصادف اولنور .

قبه‌نك نقش ظريفنك سيروتماشا سنه‌دويولاماز ، اشبو نقوشك اوزمانك اصولنجه جيلان دريسى اوزرينه اورولديغى مرويدر . درت جهتده‌كى سالف‌الذكر چيقينتيلرك مذهب ومنقوش طوانلرى دخى آيروجه شايان تماشادر . كتبخانه‌سنده محفوظ اولان ٣٦٠ جلد قدر كتب ورسائل مياننده تاريخه عائد قيمتلى آثار نادره واردر .

مع المسار شونى عرض ايده‌لم‌كه بوقصر عالى اولسون زمانك دست تخريبندن قورتارلمش وامر محافظه‌سنه اعتنا اولنه‌رق دوائر سائره‌نك معروض اولديغى تسيب وقيدسزلغه هدف اولمامشدر . تعميرات اثناسنده عدم دقت اثرى اوله‌رق بعض چينى‌لرك آهنك نقوشى قاريشديرلديغى كوريليور ايسه‌ده اوقدرجق قصور امثالى دوائرده‌كى خساراته نظراً شايان عفودر .

قبه‌نك قاعده‌سنده دائراً مادار چينى اوزرينه يازيلوب برابر پيشيرلمش براوزون كتابه واردر . كتابه بسملهٔ شريفه ايله‌باشلار بعده آية‌الكرسى‌يى وآنى متعاقباً سورهٔ آل‌عمراندن « لااكراه فى‌الدين » آيت جليله‌سندن بدأ ايله آيات بيناتى احتوا ايدر .

اسمنك دخى دلالت ايلديكى وجهله بوقصر عالى سلطان مراد خان رابعك بغداد سفرينه خاطره اولمق اوزره انشا اولنمشدر . نعيما ايام سلطنت مراد خانينك قريب اختتام اولمسنه على‌الترادف ظهوره اولان امارات عينيه وعلامات كليه وجزئيه‌دن بحث ايتديكى صره‌ده ديركه : ملتقاى بحرينه ناظر بنا ايتدكارى كاخ زيبا وقصر دلاراكه بناسنده زياده تقيد ايدوب درونن صفايح ذهب ولعل وچنكار ايله بالجمله زر وزيوره مستغرق ايلمشلر ايدى هنوز تميم وتزيينه مشغول ايديلر وفرمانلرى اوزره روزن وسقوفنك كتابه‌لرنده التون حل ايله آيات قرآنيه يازيلوب طوپخانه‌لى خطاط محمود چلبى ونجه آنجلين اصحاب معارف وهنرمندان مشغول نقش وتذهيب ايوان ايديلر

رئیس الاطبا زین العابدین افندی نقل ایتدیکی اوزره اول کتابه‌لره جلی خط ماءالذهب ایله یازیلن آیات کریمه‌دن [واذیرفع ابراهیم القواعد] الآیه [١] وغیری علائم برادرلری سلطان ابراهیمك شایستهٔ تاج وتخت ایدوکنه اشارت وبیان ایکن پادشاه کشور کشا تفطن ایتمدی اما سری بعده نمایان اولدی

بغداد کوشکنك اطرافنده عرض اوطه‌سی وسابق یالی کوشکی کبی مسقف برکزینتی واردر . فقط بوراده باد وباران تأثیرندن محافظةً مرمر ستونلرك آره‌سی جاملی چارچیوه‌لرله اورتلمشدر .

شایان ذکر اولان برغریبه‌یی اونوتمیه‌لم : خاقان سابق رمضان شریفك اون بشنجی کونلری زیارت رداء شریف ایچون طوپقپوسرایني تشریفلرنده طوغری بغداد قصرینه کیدر فقط ایچنده اوطورمزایمش . مسقف کزینتینك برقسمنی بولدیروب وبرقنابه وبرقاچ قولتوق وبر آینه قویدیره‌رق وبرعادی‌صوبا قوردیره‌رق پنجره‌لرك پرده‌لری چکلمش اولدیغی حالده اوداراجق وقراکلق محلده آرام واستراحت ایدرمش .

بغداد قصری کارکیر کمرلر اوزرینه مبنی اولوب آلتی آچیق وخارجاً منظره‌سی دها لطیف ایکن خاقان سابق وهمندن ناشی کمرلرك اره‌سنی تمامیله اوردیرمش وسد ایلمشدر .

بغداد کوشکنك قپوسی اوزرنده بوبیت یازیلیدر :

کشاده باد بدولت همیشه این درکاه بحق اشهد ان لا اله الا الله

کوشکك اتصالنده واوجاغك آرقه‌سنده قهوه اوجاغی اولمق اوزره بر کوچك اوطه واردرکه قپوسنك اوزرنده بالاده‌کی کتابه تکرار قلنمشدر .

بغداد کوشکی مدخلنك اوکنده برکنیش وکوزل مرمر میدانلق

---

[١] خطاط کتابه‌نك بوآیت جلیله‌سنه کلدکده سلطان مرادك وفاتیله سلطان ابراهیمك مقام رفیع سلطنت وخلافته ارتقا ایلدیکی دخی جملهٔ روایاتدندر .

واردر . بو ميدانلغك خرقهٔ سعادت دائره‌سنه متصل اولان قسمى كبير حوض ايله مشغولدر . حوضك اورته‌سنده‌كى فسقيه ظريفدر . بوطاشلغه لاله باغچه‌سندن وروان اوطه‌سى اوكندن مرمر نردبان ايله چيقيلور ، بناءً عليه موقعى يوكسكدر . يانده بولنان وسطحى اون متروقدر آشاغى اولان ايكيرلكه ناظر واطراف اربعه‌سى آچيق واوزرينه باقردن برسايه‌لك موضوع وقريه طرزنده برشاهنشين كوزه‌چارپار ، بوشاهنشين سلطان ابراهيم خان زمانده افطاريه اولەرق استعمال ايدلمش . باقرسايه‌لكك اطرافنده برقصيده مكتوب اولوب اوقويه بيلديكمز برقاچ بيتى بالتصحيح بروجه آتى نقل ايلدك ، يازوسى فنا وقاريشيقدر .

چون مبارك ايده افطاريه جاى دلكشا نشهٔ‌دار اولمش جنانك هربرندن پرصفا
پادشاهان سلف بويله نشيمن كورمدى حضرت سلطان ابراهيمه ويردى چون خدا

. . . . . .

چونكه هاتف كوروبن لفظاً ديدى تاريخنى قصر افطا و بيك الالتداق انچون

بوكتابه‌نك اوزرنده‌ده يارب مبارك باد ، يارب مظفرباد ، يارب هيبت باد . . . . . كبى برچوق دعالر واردركه جنجى خواجه‌نك سلطان ابراهيمه وفقلرندن اولسه كركدر .

ثانياً سنت اوطه‌سى . — آنف الذكر مرمرلكدن برقپو ايله يينه خرقهٔ سعادت دائره‌سنه كيريلور . دائرهٔ جليله ايله برسقف آلتنده بولنان سنت اوطه‌سى قپونك مدخلنك صاغنده وروان اوطه‌سى دخى برازصولده وبنانك كوشه‌سنده‌در .

سنت اوطه‌سنك وجه تسميه‌سنده ايكى روايت واردر : برى پادشاهان عظام حضراتى نمازلرك سنتنى بواوطه‌ده قيلوب فرضلرينى جماعتله خرقهٔ سعادت دائره‌سنده ادا ايتملرى وديكرى شهزادكانك ختانلرى بواوطه‌ده اجرا اولنمسيدر .

بواوطه‌نك قيمتدار چينى لرى تعميرات اثناسنده آهنك وطبيعته پك مخالف اولەرق وضع اولنمشدر كه تأسف ايتمامك قابل اولەميور . پنجره‌لرينك

ایچرولرینه بررمرمرتکنه اوطوردلمش اولوب ایکی جدارنده موضوع موصلقلرندن آقان صویك صدای لطیفی حضاره بادیٔ فرح وانبساط اوله‌جغی درکاردر . کویا شهزاده‌لرك اثنای ختاننده آوودلملری ایچون استعمال اولوندیغی‌ده اندرونلیلرجه مرویدر .

اوطه‌نك قپوسنك بالاسنده و چینی اوزرینه مکتوب اولان کتابه بودر :

شمسه‌لرکم طاق ایواننده شاه عالمك مهرومه‌درکوییا طوتمش مقام جاودان
کشاده باد بدولت این درکاه بحق اشهد ان لا اله الاالله
شویله اولمشدر مزین درلو ازهار ایله‌کم وار ایسه بودرجهان ایچنده جنتدن نشان

اورته‌ده‌کی فارسی بیت خط ثلث ایله‌ودیکرایکی بیت خط نسخ ایله‌در . سنت اوطه‌سنك درت پنجره‌سنك ایچ جدارلرنده قصیدهٔ آتیه مکتوبدر :

برنجی پنجره‌ده

حضرت سلطان ابراهیم عالی منزلت حامیٔ دین محمد صاحب خلق عظیم

پادشاه جم حشم دارای افریدون علم مالك اقلیم همت ناشر لطف عمیم
اولدی خلق عالمه ایامی ایام بهار جمله دنیایه وجودی رحمت رب رحیم
خلق وخلقنده خدا احسانن ایتدی اشکار هم مهیب وهم جمیل وهم سلیم وهم علیم

قنده بولوردی بوبوی دلکش ازهار باغ بوی خلقن عالمه نشر ایتمش اولمایه نسیم

ایتدی اول سلطان عالیشاندن برکون صدور مقتضای لطف طبع وذهن نقاد فهیم
امر قلدی یاپله بر قصر عالی وبلند تازه بر طرز مفرح اولمیه رسم قدیم
جمع اولوب فرمان عالی اوزره استادان عصر ایلدی بر طرح نو معمار طبع مستقیم

ایکنجی پنجره‌ده :

اولدی بو قصر صفا کستر محلنده بنا مبارك باد اوله صد سال دولتله شه دوران مقیم سعادت باد
اوله دولتله کوکل خوشلقلریله کامکار بخت ودولت همنشین، اقبال وعز اوله ندیم
اولدی اول قصر معلی برنکار دلفریب قامت زیباسی بالا روی رعناسی بسیم
میل ایدر نقش نکارینه انك ارباب ذوق حظ ایدر حسن وجمالن سیرایدن طبع سلیم

آقیدوب هرطاقه چشمه‌سندن آب زلال قصر عالیقدر اولدی غیرت دار نعیم
شوکت باد دولت باد
ایدوب اول صودن وضوال اج دعای فتح ایچون داورا کوستر ید بیضایی مانند کریم
اول کمش کیبی صودن پردر خزینه هرزمان نیته کیم انواع مخزوناتله قلب حلیم
بو قدیمی خاندانه دایما التون آقر بر محلنده عجبمیدر انك آقرسه سیم

اوچنجی پنجره‌ده :

قصر ایچنده یاقیلن عنبردن اولوب حصه‌دار صحن عالمده نسیم صبح اسر عنبر شمیم
بوییله صفا کرزیبه کوشه کوشه عالمی بی تردد قالمیه دنیاده برجای وخیم
بلکه بوجان بخش نفحه یله حیات افزا اولوب ینه تازه جان بوله طوقندوغی عظم رمیم
کعبه‌در اول بیت عالی وحریمیدر حرم دائما معمور ومأمن اوله اول بیت اول حریم
پادشاهانه دوشندکده او قصر بی نظیر اطلس چرخ استر انك فرشنه اوله کلیم
سن صفا سور پادشاهم دولت واقبال ایله بدکمان اولنلر اولسون مظهر قهر الیم
دورعدلکده مصاحب بربریله کرك ومیش دولتکده ویرمز اولدی حکمنی خلق ذمیم
اول پیمبر حقی کیم کوکده کزرکن کوکسنی ماه بدری ایتدی انکشت مبارکله دونیم

دردنجی پنجره‌ده :

تیغ قهر خشمکك وصفن ایشیدوب خاك اوله خشیتندن قلب پروسواس آنده چوالیم
حق تعالی حضرتی دائم وجودك حفظ ایده وارسه بدخواه اولنلر اوله مقهور وعدیم
فتح ونصرتله نیجه ولایتلر اله کتور اوله اعدای لئام دولته مولی غریم
ویره مقصود ومراداتك جناب حق دیو پادشاهم ایدرز دائم دعالر عن صمیم
جملهٔ اکداردن حفظ ایتمکیچون کارمز روزوشب اخلاص صدقیله دعادر حق علیم
بحر فکر ایچره اولوب غواص بولدم نیجه‌در هربری بر لؤلوی شهوار بر دریتیم
قصر عالینك عروس مدحنه خلخال ایچون سلك تحریره دوزرکن بر نیجه‌در نظیم
خاطر یحیی‌یه الهام اولدی تاریخ ودعا ایله بوقصری مبارك ای اله وای کریم

اشبو قصیده‌دن آکلاشیله‌جغی اوزره سلطان ابراهیم برادر مهتری سلطان مراد خان رابعك انشا کرده‌سی اولان بغداد کوشکنه وروان اوطه‌سنه نظیره اولمق اوزره اشبو سنت اوطه‌سنی بنا ایتدیرمشدر . فقط حقیقتده آنلره نظیر اوله‌مز .

ثالثاً روان اوطه‌سی . — سنت اوطه‌سندن روان اوطه‌سنه کیتمك ایچون بر حولیدن کچیلور بوحولی خرقهٔ سعادت اوطه‌سنك آرقه‌سنه

مصادفدر . خرقهٔ سعادت اوطه‌سی جوارینك بو حولیه ناظر اولان جبههٔ دیوارلری سوپورکه‌لك حذاسندن زمینه قدر مرمر وصوماکی ایله قاپلانمشدر. بو حولیده دیوار مذکوره آرقه ویرمش برکوزل چشمه بنا اولنمشدر. چشمه‌نك مستعمل صوینك طیش طرفده‌کی حوضه اولان مجراسی دخی مصنع ونظر ربادر . چشمه‌نك تکنه‌سنك طرفینه قرمزی ویشیل قاریشیق صوماکیدن اطرافی چارچیوه‌لی برر لوحه کومولمشدر . او کوزل چشمه‌نك اوزرنده آتیده‌کی کوزل کتابه وار ایسه‌ده چشمه‌یه عائد اولمدیغی مطالعه‌سندن منفهم اولور .

سلطان محمود خان عدلی طغراسی

امیرالمؤمنین سلطان محمود خداوند یکانه فخر اجداد
نهادنده جبلیدر کرامت ازلدن ایلمش حق خیره معتاد
او شاهنشاهك اولدی حمدلله جهان عهد همایونده آباد
زمانده اولوب معمور کعبه قلندی روضهٔ پیغمبر ایجاد
یاپلدی شمدی جای خرقهٔ پاك رسول‌الله ایده اول شاهی دلشاد
بو ثوبك دامنیدر ملتجامز ایکی عالمده اندن اولور امداد
معین اولسون حبیب‌الله او شاهه ظهیر ودستکیری آل واولاد
شهنشاه جهانك سایه‌سنده قصیده ایلدم اوجایه انشاد
مدار فخر عزتدر بوتاریخ مقام خرقه بالا اولدی بنیاد
١٢٣٨

روان اوطه‌سی . — روان اوطه‌سی اسمنك دخی دلالت ایلدیکی وجهله سلطان مراد خان رابعك بغداد سفرندن اول وقوع بولان روان سفرینك خاطره‌سی اولمق اوزره انشا اولنمشدر . بواوطه زیب وزینت اعتباریله بغداد قصرینك اوفاق قطعه‌ده بر مودلیدر . قبه‌سی مذهب ومحتشم ایسه‌ده انك کبی دری اوزرینه ایشلنمش اولمیوب بویا وآلتون حل ایله نقش وطلا ایدلمشدر . فقط اوچ چیقینتیسنك طوانی دری اوزرینه منقوش اولوب بغداد قصرنده کیلرك عینی طرزنده‌در . فوقانی وتحتانی پنجره‌لر دخی عینی صورتده اعمال اولنمشدر ودردنجی چیقنتی‌یه بغداد

قصر نده اولدیغی کبی بنه اوطرزده فقط دها ساده براوجاق وضع قلنمشدر وفضله آیدینلق ایچون فوقانی پنجره لردن ماعدا قبه‌ده دخی آیرو جه درت پنجره دها آچلمشدر. چیقنتیلردن ایکیسی کتبخانه اتخاذ اولنه رق کتاب دولابلرینك قادلرنده قارشولقلی ایکی بیت یازیلیدرکه بروجه آتی نقل اولندی :

ارخ الاول ثم الثانی · تلك کتب بمقام محمود

قلت فی تاریخ تلك الحجرة المعمورة قدنی سلطاننا محمود دارالکتب

١١٤٦

اشبو اوطه‌یه صاریق اوطه‌سی دخی تسمیه اولنیور. ایچروسنده ناصیق طوانلی برکوچك اوطه دها واردرکه چله‌خانه دینمکه سزادر. طوانی مزین ومذهبدر. جدارلری بالاسنده امام بوصیری نك قصیدهٔ مشهوره‌سندن بعض ابیات یازیلیدر .

سالف الذکر کتبخانه‌نك فهرستی هنوز تنظیم اولنمامش ایسه‌ده حاوی اولدیغی بیکی متجاوز کتب نفیسه میانندہ یازمه وغایت قیمتدار آثارنادره واردر . اندرون کتبخانه‌لرنده تتبعات ایله اشتغال ایدن رفقانك قوانه کوره وقتاً فوقتا پادشاهان عظامه تقدیم قلنان وبشقه نسخه‌لرینه ظفریاب اولنه‌مایان مؤلفات بوراده محفوظ ایمش .

مع التأسف دست خسار زمانه‌دن الکزیاده متضرر اولان مبانینك بریسی اشبو روان اوطه‌سیدر. طول مدت اوزری آقمش وصویك تأثیریله چیقنتیلرك اونادیده طوانلرینك نقوش رعناسی بوزولدیغی کبی دریلری چورویه‌رك صارقمقده بولنمش وپنجره قادلرینك صدفلری دوکولمشدر . حتی آقینتیلرك زیاده لکندن دوشمه تحته‌سی بیله خسارزده اولمشدر . بو بدیعهٔ صنعت عثمانیه‌نك شوحال اسف اشتمالنه یورکلر یانمامق ناقابلدر .

رابعاً قره مصطفی پاشا کوشکی .— قره مصطفی کوشکی نامیله معروف اولان اشبو اخشاب کوشك لاله باغچه‌سنده دکزه ناظر وسد اوزرنده در بناسی طرز عتیق معماریمزك برانموذجیدر. طوانلرك طرافی وپنجره‌لرینك

کثرتی وفوقانی پنجره‌لردن باقی قالان بردانه‌سنك الوان جاملرینك کوزللکی اوطرز رعنائی تمامیله کوستر مکده‌در. اتصالنده برکوچوك اوطه دهاواردر که یتاق اوطه‌سی ایمش. بوکوشك دخی مشرف خرابدر. آشاغیکی باغچه‌دن طاش نردبانله چیقیلن قپوسنك بالاسنده‌کی کتابهٔ آتیه‌بونك تواریخ قدیمه‌ده ذکری کچن صفه کوشکی اولدیغنی ارائه ایلیور قره مصطفی پاشایه سبب نسبتی تحقیق اولنه‌مامشدر. کتابه بودر :

حضرت خان احمد ذیشان که خاك درکهی — کیمیا آسا اولور چشم جهانه توتیا
اوله‌شاه والامکان قصر همت لطف ایدوب — بومحلی التفات پاکنه ایتدی سزا
صفه وقصرودر ودیوار وحوض وباغچه — جملهٔ محتاج ایدی تعمیره یریر واقعا
حمدلله اولدی معمور ومکمل بی‌قصور — اول شهنشاهه مبارك ایلیه بارخدا
کل کبی طبع شریفی خرم‌وخندان اولوب — ذوق‌ایده بونده کوکل‌خوشلقریله دائما
دریٔ داعیسی مأموراً دیدی تاریخنی — صفه کوشکی اولدی حالاصفهٔ صحن صفا

١١١٦

اشبو کوشکك ایچنده ودیوارلری‌بالاسنده دائراً مادارمشاهیرشعرای عثمانیه‌دن خاقانی محمدبکك حلیه‌سندن ابیات آتیه یازلمشدر :

بسمله‌یله ایده‌لم فتح کلام — فتح اوله تا بو معمای بنام
اولسه بسمله رسمی ممدود — جنس اشیاده اولورمیدی وجود
بیلمین شوکت بسم اللهی — آکلمز سر کلام اللهی
بارك الله زهی سر لطیف — بولور انکله شرف نظم شریف
کوره عزتله سطور مصحف — قرشو طورر اکه کویا صف صف
ابتداسنده اولان باسی انك — باشلری تاجیدرر اسمانك
فکر ایدرسك او حروف ممدود — اولدی سر حد اقالیم شهود
باغ وحدتده نم لطفله پر — کویبا بسمله بر سنبلدر
ناظر اولسك اکا آینه مثال — کورینور عارض لطف متعال
کوسترر آینه‌سی بسمله‌نك — حلیهٔ پاکن او وجه حسنك
اتفاق ایتدی بو معناده اهم — ازهر اللون ایدی فخر عالم
قبلامشدی یوزینی نور سرور — سورهٔ نور ایدی یا مطلع نور
وجه براقنك اصحاب صفا — حمرتی غالب ایدی دیر حتی
اکا ویرمشدی کمال زینت — کاتب چهره کشای فطرت
هم دیمشلر درر اشراف الحق — عارض پاکی عرقنك اولیجق

شمع رخساری دونردی ماهه ایکی قندیل ایدی عرش اللهه
عرق آلود اولیجق اول سلطان کل پر ژاله‌یه بکزردی عیان
دانهٔ در کبی روینده تری خوشنما ایلر ایدی اول کهری
درلدوکنیجه اولوردی خوشبو برك کل کبی او روی نیکو
دخی اول مفخر موجوداتك یعنی پیغامبر فرخ ذاتك

قره‌مصطفی پاشا کوشکنك صاغ جهتنده وینه سد اوزرنده و کوشه‌ده طاش قله ناميله یاد اولنان بر طاش اوطه موجوددر . الیوم اندرون خدمه‌سنك موسیقی مشقخانه‌سی اتخاذ ایدلمش اولان بواوطه بر زمانلر سرایك اجزاخانه‌سی ایمش .

قره‌مصطفی پاشا کوشکی ایله طاش قله آره‌سنده سدك اوزرینه انشا قلنمش اولان دیوارك کمرلی پنجره‌لری بیلدیزه ناظر اولمق حسبیله خاقان سابقك وهمنه طوقنوب کمال اهتمام ایله اوردورلمشدی .

اشبو طاش قله‌نك اوکنده و آشاغیکی باغچه‌ده مرمردن معمول بر قولتق صندالیه واردر . بو قولتقده سلطان مراد خان رابع اوطورر ایمش . آرقه‌سنده اشبو کتابه مشاهده اولنور . یازیسی ایی اولیوب مرور زمان ایله حروفات قسماً دوکولمشدر، صورتی بودر :

پادشاه بحر وبر سلطان مراد کامران درکهنده بنده‌در جمله سلاطین جهان
کیم اودرجم بزم ورستم رزم غازی اهل دل عون حقله شرق وغربه حالیا صاحب قران
هجرتك بیك قرق آلتیسنده درماه صیام هپ تازی سوار اولوب شه عالی نشان
هم مبارك دستنه برمیشه نوبودی آلوب آت سوروب بوطاشدن اول طاشه وارنجه بیکمان
هیبتیله اویله رزك ایتدیکه اول میشه نوبود سعدوقاص اوقی کبی غیب اولوب نجه زمان
جست وجوایدوب ارایوب بولدیلر هم اولجدیلر کلدی یوز اون بش زراع بناجهانجه عیان
هم بوطاشدن داخی برکوچك خرده زرك ایلیوب قارشو دیواری اشوب جمیرلکی اشدی عیان
نیته کیم چرخ فلکده دور ایلیه مهرومه نیته کیم ثابت اوله هفت سماده اختران
دولتیله سلطنت تخته اولسون برقرار پادشاه بحر وبر سلطان مراد کامران

کلهلم دردنجی یرك صاغ طرفنی تشکیل ایدن سدسز مائه‌یه : بو ساحه‌نك اوجنده مجیدیه قصری وقصرك آرقه‌سنده مشتملاتندن معدود براوطه واوطه‌نك دخی آرقه‌سنده بوسبتون کنارده صفه جامعی اطلاق

اولنان مسجد بولنمقده‌در . مجیدیه قصری عصر عبدالمجید خانی مبانیسندندر قیمت معماریه‌سی شایان تذکار دکلدر . فقط اویله بر نقطه‌ده واقعدرکه دکل استانبولده چار اقطار جهانده مثلی اندر اولمیدر . ربع مسکونی دولاشوبده استانبوله اوغرایان سیاحین اجانب قصر مذکوره کلدکلرنده بویله بر نقطهٔ ممتازه‌یه تصادف ایتمدکلرینی سویلرلر واومنظرهٔ دلکشا وبیهمتایه حیران قالورلر . بوغاز ایچنه معروض ومرمره‌یی محیط اولان اوکنده‌کی کزینتیده یاز کونلرینی کچیرمك آب حیات ایچمك قبیلندندر دینلر اولمشدر . اوطه‌لری وصالونلری متعدد اولوب تزیینات داخلیه‌سی آثار جدیده‌یه مخصوص اولان نمایشلی یالدیزلردن عبارتدر .

صفه مسجدینك قپوسنده‌کی کتابه‌یی دخی تبرکاً بروجه آتی نقل ایلدك :

حضرت عبدالمجید خانك علو همتی — اولدی اصلاح‌اموره باعث حسن حصول
منحصر اعمار ملکه همت شاهانه‌سی — فیض لطف پاکی الحق اولمده عالم شمول
اندرونده بندکان خاصنی تلطیف ایچون — یاپدی صوفه جامعین اول خادم شرع رسول
بش وقتده ایلر اول خاقان ذیشانه دعا — سو بسو خیرات والاسین کورن اهل عقول
سویلدم صفوت مناجات ایلیوب تاریخنی — معبد دلجوی خان عبدالمجید اولسون قبول

١٢٧٥

اشبو مقاله‌ده تعریف ایلدیکمز قسمك مخرجی اولان اوچنجی قپودن چیقلدقده سابق البیان آیوس سیمؤن ستوننك مبنی اولدیغی سدك دکز جهتنده‌کی موقعی مواضع تاریخیه‌دن اولمشدر شویله‌که :

٣٢٥ نیسانك اون برنجی جمعه ایرتسی کونی استانبولی اشغال ایدن حرکت اردوسنه سلیمیه قشله‌سنده آرامساز افراد عسکریه بدایةً تسلیمیت کوسترمدیکندن تعند ایدرلرسه اورولمری ایچون دیوارلر آچیله‌رق اورایه برقاج طوپ وضع اولنمشیدی .

کله‌جك مقاله‌مزده حرم همایون دائره‌سنك تعریفنه صرف غیرت اولنه‌جقدر .

عبدالرحمن شرف

غازی چلبی

مجموعه‌مزك بشنجی جزئنك اوچیوز اون یدنجی صحیفه‌سنده روم سلجوقیلرندن سلطان غیاث‌الدین مسعود ثانینك مخدومی غازی چلبیدن بحث ایدرکن « سینوبده اولمسی لازم کلن مدفنی حقنده معلوماته دسترس اولامادم . » دیمش ایدم .

سینوب متصرفی عبدالله بك افندی سینوب شهرنده بولنان کتابه‌لری جمع ایله بوعبد عاجزه کوندرمك لطف مخصوصنده بولوندیغندن وبونلر اره‌سنده غازی چلبینك کتابهٔ سنك مزاری‌ده موجود اولدیغندن میر مومی‌الیهه عرض تشکرله بروجه زیر قید ایتدم :

سینوبده علاءالدین مدرسه‌سی صاغ کوشه‌سنه تصادف ایدن مقبره‌ده : باش طاشنده :

چلبی
هذا قبر غازی
طاب الله ثراه
بن مسعود چلبی

ایاق طاشنده :

فی تاریخ سنة
اثنی وعشرین وسبعمائه

قبر طاشی اطرافنده :

الهی لست للفردوس اهلا ولا اقوی علی النارالجحیم
فهب لی ذاتی واغفر ذنوبی فانك غافر الذنب العظیم

اشبو کتابهٔ سنك مزاردن غازی چلبینك یدی یوز یکرمی ایکی سنه‌سنده ارتحال ایتدیکی میدانه چیقیور .

بوقبر جوارنده برخانه باغچه‌سنده بولونان برقویو غازی چلبی‌یه اسناد اولنیورمش .

اسفندیار اوغللرندن ابراهیم بن سلیمانك

سینوبده کی جامعی

تاریخ اسلامه متعلق اولان سینوب کتابه‌لری اوچ دوره تقسیم اولونه‌بیلور .

(۱) روم سلجوقیلری دوری

(۲) اسفندیار اوغللری «

(۳) دولتعلیهٔ عثمانیه «

سینوبده اسفندیار اوغللری دورینه عائد اك اسکی کتابه مجموعه‌مزك التنجی نسخه‌سنك ۳۸٦ نجی صحیفه‌سنده احوالنی بر نبذه بیان ایتدیکم ابراهیم‌پاشا بن‌سلیمان پاشایه منسوبدر که ایچ قلعه‌ده‌کی جامع شریف قپوسنك شرق طرفنده بولونمقده‌در .

یدی یوز قرق ایکی سنه‌سنی مشعر اولان کتابهٔ مذکوره شودر :

لا اله الاالله محمد رسول‌الله قال‌النبی علیه سلام من بنی مسجداً لله تعالی بنی‌الله له قصراً فی‌الجنة . امر بعمارة هذا الجامع المبارك الامیرالاکرم‌غیاث‌الدنیا والدین ابراهیم بن سلیمان عز نصره سنة اثنی اربعین سبعمائه .

کتابه‌لرك تاریخاً اهمیتی مستغنیٔ بیاندر . اناطولیده بولونان مبانیٔ خیریه اوزرلرنده‌کی کتابه‌لری یر یر جمع ایدلسه تاریخك برچوق نقاط مجهوله‌سی معلوم اولور ویاکاشلری‌ده تصحیح ایدلمش بولونور .

کردی بولی [کرده]

مسالك‌الابصاره قسطمونی‌وسینوب دولتنك حدودندن بحث‌ایدرکن العمری جنوباً « طغانجق » وشمالاً ده « سلطان بوی » مملکتی ایله محدود اولدیغنی ذکر ایتمکده‌در .

طغانجق حقنده برمعلوماته دسترس اولامادم .

سلطان بوی حقنده‌صریح وقطعی برشی دیه‌من ایسه‌مده ابن بطوطه

طرفندن كردى بولى (Germanicopolis ?) (كرده)ده حكومت ايتديكى بيان اولونان شاه بك اولمسى محتملدر .

بروسه‌ده سد باشى جوارنده اسحاق شاه جامعى قپوسى اوستنده كوچك قطعه‌ده برطاش اوزرنده‌كى كتابهٔ تاريخيه‌ده « السلطان بوى » تعبيرى واردر . سكز يوز يكرمى درت تاريخى حاوى كتابهٔ مذكوره‌يى شويله اوقويه بيلدم .

امر بعمارة هذا العبر [١] المحتاج الى الله غنى
٨٢٤
اسحاق شاه بن عوض شاه السلطان بوى

ابن بطوطه سياحتنامه‌سنك نسخهٔ اصليه‌سى مفقود اولوب مطبوع اولان نسخهٔ مختصره‌سيدر نسخهٔ اصليه بولونسه اناطولى تاريخى حقنده خيلى معلوماتى جامع اولماسى قوياً ظن اولونور .

روم سلجوقيلرينك انقراضنى وايلخانيلرك استيلاسنى متعاقب اناطوليده هردرده، هرقيا باشنده بر بك تورەمش وبرقريهٔ صغيره‌يه مالك اولان بيله « سلطان » عنوانندن غيرى برعنوان آلمغه تنزل ايتميه‌رك برحكومت تأسيسنه قالقشمش اولدقلرى اكلاشلمقده‌در .

اسحاق شاه وپدرى عوض شاه كرده حكمدارلريمى‌در وبويله اولديغى تقديرده ابن بطوطه‌نك ذكر ايتديكى شاه‌بك عوض شاه اولامايه‌جغندن عجبا پدريميدر ياخود جديميدر بونلر محتاج تدقيق مسائل تاريخيه‌در كه ارباب وقوفك غيرت وهمتلرندن منتظردر .

احمد توحيد

---

[١] العبر اولابيلور .

عثمانلی تاریخ نویساری وموورخاری

شهنامه‌جیلر

بوندن اول نثراولنان مقاله‌ده [۱] دولت‌عثمانیه وقوعات سیاسیه‌سنك ایلك اول تاریخ صحیفه‌لرینه نصل کچدیکنی عرض ایتمش ایدك .

رفاقتیله شرفیاب اولدیغم اعضادن عارف بك افندینك مجموعه‌مزده نشر ایتمکده‌اولدیغی ۱۱۴۲ سنه‌سی حادثاتی حقنده‌کی مقاله‌لرینك مقدمه‌سنده دخی بیان ایدلدیکی اوزره پادشاهلرمزتافاتح سلطان محمد خان حضرتلرینه قدر وقایعك ضبطنی کیمسه‌یه اراده واخطار ایتمشلردر . بوکون المزده بولنان احمدینك منظوم «اسکندرنامه»سی ـ اوروپالیلرجه بحق برنجی سلیمان دیه یاد ایدیلن ـ امیر سلیمانه تقدیم ایدلمش ایسه‌ده بونده مشارالیهك بر دخلی یوقدر . اوتقدمه شاعرلرجه‌معتاد اولان جائزه قوپارمق مقصدینه مبتنیدر . حمزه‌وینك تاریخی ایسه منثوردر .

فاتح سلطان محمد خان حضرتلری شعرادن « شهدی » یه تاریخ آل عثمانك شهنامه طرزنده تنظیمنی امر ایتدیکی حالده شهدی اتمام خدمته موفق اوله‌مدن ارتحال ایتمش وبوخصوص فاتح طرفندن بردیکرینه حواله ایدلمشدر . سلطان بایزید خان ثانی ایسه ادریس بدلیسی‌یه وقایع عثمانیه‌نك نثراً ضبطنی اراده ایلدی . یاوز سلطان سلیم خان عجم سفرینه کیدرایکن زمانی شعرادن «طالعی» نك تقدیم ایتدیکی غزل اوزرینه بوکا وکذا شعرادن «سجودی»یه بوسفرك تاریخنی انشا وتحریر ایتملرینی امروحواله ایتدی .

نهایت سلیمان قانونی شهنامه‌جیلکی برمنصب رسمی حالنه قویدی

[۱] تاریخ عثمانی مجموعه‌سی جزؤ ۱ صحیفه : ٤١

ومعيتنده بولنه‌جق مصور ، مذهب ، خطاط كبى مأمورلر مواجبنى « مشاهره خواران » دفترينه قيد ايتديردى .

شهنامه نويسلر لقمانه قدر اثرلرينى نظماً يازمشلردر . لقمانك خلفى اولان « تعليقى زاده كاتب محمد » ايسه منثور ومنظوم اولەرق يازمشدر . بوكا خلف اولان حكمى افندى يه اول صورتله يازلمسى ١٠١٠ سنه‌سى جمادى‌الاخره‌سنك اواخرى تاريخيله مورخ نصب فرمانده ارادە اولنمشدر .

سليمان قانونينك تأسيس ايلديكى شهنامه‌جيلك سلطان احمد ثانى دورى اورتەلرينه قدر صورت منتظمه‌ده دوام ايتدى . اوندن صكره هر نصلسه ترك اولندى . يالكز سلطان عثمان كندى زمانى حادثاتنك وسلطان مراد رابع حماسياتنك نظمنى شعرادن « ملهمى » ، « نادرى » يه اراده ايتمشلردر .

شوحالده شهنامه‌جيلك منصبى حكماً حكمى افندى‌ده ختام بولمش ، عثمان ثانى ومرادرابع عصرلرنده بركره تازه لنديرلمك ايستنلمش ونهايت ١٠٧٤ ده امر شفاهى ايله نشانجى عبدالرحمن پاشا ضبط وقايعه مأمور اولەرق « وقعه نويس » تعيين اولنمشدر . فقط مورخين نعيمى ايلك وقعه نويس ديه تلقى ايليورلر .

ايشته شو زمان ايچنده كرك شهنامه تحريرينه مأمور ايديلن كرك شهنامه‌جيلك منصبنه تعيين اولنان ذواتك تراجم احواليله اثرلرينه متعلق مختصر بيبليوغرافى معلومات ويره‌جكز .

شهدى — بوذاتك مخلصى بعض تذكره‌لرده « شهيدى » ديه‌ده قيد اولنمشدر . كليبولىلى عالى « كنه‌الاخبار » نده بش بيتلى برغزلنى الده ايده‌مديكندن طوغريسى هانكيسى اولديغنى تحقيق ايده‌مديكنى سويليور[١] . شهدى « رومى » يعنى ايران وعربستاندن كلنلردن دكل تورك نسلنه

[١] سجل عثمانيده « شهيدى چلبى شرمى » دييور . حال بوكه شرمى مخلصى تذاكر شعرانك هيچ بريسنده كورلمامشدر .

منسوب عثمانلی ایدی . طریق کتابته سلوك ایدوب « امنادن » یعنی رجالدن اولمشدی . یوقاریده عرض اولندیغی اوزره فاتح سلطان محمد طرفندن شهنامه طرزنده تاریخ آل عثمان تنظیمنه مأمور ایدلش واتمام ایده‌مدن ارتحال ایلمشدر .

ایلك تذکره نویس سهی بك بوذات ایچون « کندیسی صاف وساده دل وکشاده مشرب » اولمقله برابر « فاضل روزکار وکامل پر اعتبار، سخن گذار بالغ وطبعی نازك کیمسه ایدی » دییور . عالی‌ده شعرینك وقتنده مقبول انام اولدیغنی تصدیق ایدییور . سهی بك دیوانی اولدیغنی بیلدیردیکی حالده عالی کوره مدیکنی خبر ویرییور .

فاتحك امریله باشلایوب اتمامنه عمری کفایت ایده‌مین شهنامهٔ آل عثمانك اولندن برمقدارینی سهی وعالی اقتباس ایتمشلردر. سهی بك اثرك اون بیك ، عالی افندی درت بیك بیتدن عبارت اولدیغنی سویلیه‌رك ابیاتك مقدارنده یاریدن‌زیاده تفاوت کوستردکاری کبی اقتباس ایتدکلری بیتلرده‌ده اختلاف کوریلیور . شوحسابجه سهی‌نك کوردیکی اثرك تمامی اولمق عالینکی ایسه منقح بر نسخه بولنمق لازم کلیور . پك چوق آرادیغمز حالده اثری کورمك ممکن اوله‌مدیغی جهتله کندی طرفمزدن برحکم ویرمك قابل اوله‌مدی .

قنالی زاده حسن چلبی تذکره‌سنده « لغات فارسیه‌یی اصلی ایله بلمکین نظمن مقبول ارباب کمال ایتمشدر » دیدیکی حالده عالی سالك اولدیغی وادیٔ ستیزی ونظر بدبینی‌یی بونك حقنده‌ده اظهار ایده‌رك شویله دییور : علی‌الخصوص عجمیانه ادا قصد ایدوب عجمیلکی بعض ناشنیده ادالرندن متحقق اولمشدر . ... اگرچه‌که رومی بر شاعر بومقدار نظم فارسی ایله اتصاف ایدنجه لایق تحسیندر ، فامالفظ خداوند مکرر لکی نامی شهنامه اولیوب خداوند نامه‌اولمه‌سنی موجب برلفظ نازك و رنکینلر » .

تذکره صاحبی لطیفی جناب فاتحك علم وكمال صاحبلرینه لطفنی تذکاردن صوکره «شعرادن دخی اوتوز نفر شاعر سالیانه سن وعلوفه سن یر ایمش وکیمی تواریخن نظم وانشاد ایدوب کیمی قطعه وقصایدله مدایحن دیر ایمش» دیدیکی حالده اوتواریخی انشاد ونظم ایدنلردن بریسی اولان شهدی حقنده برکلمه سویلدیکی کبی صوك کونلرینه یتشدیکی سهمی بکك تذکره یازدیغنی ده قید ایتمشدر.

عارف — اسمی «فتح الله چلبی» در. پدری ظرفای عجمدن «کاتب درویش شیرازی» نامنده برکمسنه ووالده سی مشهور «شیخ ابراهیم کاشنی» نك کریمه سی ایدی[۱]. پدری سیروسیاحت طریقیله مصره کلدکده شیخه ارادت وانتساب ایله کسب تقرب ایتمش وکریمه سنی تزوج ایتمش ایدی. وقت شبابنی کندیسنی پك زیاده صون جد مادریسی یاننده امرار ایتمش واورادن ایرانه کیتمش ایدی. ایراندن دخی استانبوله کلوب علمای عصردن تحصیل علوم ایتمش ایدی. نهایت بین الفضلا فضل وکمالی وعندالشعرا تورکجه وفارسی لسانلرنده شاعرتی ایله کسب اشتهار ایتمش اولدیغندن بعض قصیده لری منظور سلطان سلیمان خان قانونی اولدقده ابتداءً یکرمی بش آقچه علوفه تعیین وجائزه لرله تلطیف اولندی. بعده تواریخ آل عثمانی نظم ایتمك اوزره یومی آلتمش آقچه وظیفه ایله شهنامه جی تعیین ایدلدی. آشاغیده کوریله جکی اوزره جناب خاقان بعده بومأموریتده کندیسنی استخلاف ایدن افلاطون شروانی نك وقوعبولان القا آتنه اهمیت ویرمامکله قالبوب عارف چلبی حقنده کی توجه شاهانه سنی ابراز ایتدیکی التفات عظیمه ایله جمله یه اظهار واعلان ایتدی. نهایت وظیفهٔ یومیه سی یتمش آقچه یه ابلاغ ایدلدی. ۹۶۹ سنه سنده وفات ایتدی.

باالجمله علوم عقلیه ونقلیه یه واقف، بالخاصه هیئت و هندسه علملرنده

[۱] عالی کنه الاخبارینك برمحلنده شیخ همشیره زاده سی دیکر محلنده حفیدی اولدیغنی بیان ایدر!

« بی‌مثل ومانند » اولدیغی وعجم طرزنده غایت کوزل‌خط دیوانی یازدیغی تراجم احوال کتابلرنده مذکوردر. شعرده مخلصی عارفی‌ایدی . زماننك فارسی لساننده نظمه قادراولنلرینك الـٔمقتدری‌اولدیغندن‌طولایی شهنامه‌جیلك عهده‌سنه توجیه اولنمش ایدی . عهدی دخی تذکرهٔ شعراسنده بوجهتی بیان وتصدیق ایدر . لکن دیکر تذاکر شعرا وتراجم احوال صاحبلری عدم اقتداری حقنده کوناکون سوزلر سویلشلردر . بونلرك عالی‌دن باشقه‌سنك ، یازدیغی شهنامه‌یی کورمدیکی عدد ابیاتنك یوز بیکه بالغ اولدیغنی بیان ایتملریله متبیندر .

عالی ، عارفك‌وقوع‌بولان مأموریتی اوزرینه ابتداء آل‌عثماندن‌اعتباراً نظم تاریخه ابتدار وحاصل‌اولان مقدارینی جسته‌جسته حضور پادشاهی‌یه تقدیم ایتمش وآلتمش بیك بیتده اتمام ایتمشدر وخادم سلیمان پاشانك هند سفرینی مبین ایکی بیك بیتی حاوی برداستانی دخی واردر دییور ایسه‌ده برنجیسی فارسی‌وایکنجیسی تورکجه اولان بوکتابلر هیچ بریرده بولنه‌مامشدر . حتی سفینةالرؤسایه یازیلان برحاشیه‌ده بوندن طولایی اثرلرك وجودی حقنده بیله شبهه اظهار ایدلمشدر .

افلاطون‌شروانی — شروان تورکنلرندر . شاه اسماعیل‌صفوینك اوغلی القاص میرزانك کتابدار وکاتب وشاعری ایدی . میرزانك دولت عثمانیه‌یه‌التجاسنده برابرکلوب استانبولده قالدی . عارف‌چلبینك موقعنی‌اله کچیرمك فکرینه دوشه‌رك بونك‌ایچون ایلك‌اول عثمانلی‌شاعرلری آراسنده کسب اشتهاری قورمش وعجملردن « شاه قولی نقاش » دخی کندیسیله عقد مشارکت ایتمش‌ایدی. افلاطون فکرینك حیز حصوله وصولی‌ایچون عارفك هرنظمنه دخل‌وتعرض ایتمکه باشلادی. نهایت بونك‌فضل‌ومذمتنه متعلق نحه‌ترهات وبی معنا کلمات‌ایله برابر شهنامه‌جیلك منصبی، کندیسنك فضل وکمالی جهتیله حق صریحی اولدیغی بیانی حاوی بر ورقه‌یی جانب سلطنته ارسال ایتدی . سلطان سلیمان بوندن غضبناك اوله‌رق اراقهٔ دمنه آز قالدیغی حالده بعض کمسه‌لرك شفاعتیله جزایه دوچار اولمدی .

يوقاريده بيان اولنديغى اوزره حقنده كوستريلان مزيد عاطفت وتلطيفات عارف چلبينك نزد شاهانه‌ده نه درجه‌ده مقبوليت عظيمه‌سى اولديغنى جمله‌يه اعلان واظهار ايتدى . مع مافيه بونك وفاتنده افلاطون مقصدينه نائل اولەرق شهنامه جيلكه تعيين اولندى ووفاتى تاريخى اولان ٩٧٧ سنه‌سنه قدر بومأمويته بولندى .

افلاطون تورکجه شعرده « خزانى » وفارسيده « اسيرى » تخلص ايدر ايسه‌ده « افلاطون عجم » ديه مشتهر ايدى. عهدى تذكره‌سى خط نستعليق تحريرنده وتذهيب وتصويرده ماهر ، « اقسام نظمده طبعى مقبول ومطبوع » اولديغنى بيان ايدر . بونك دخى اثرى كوريلەمشدر .

سيد لقمان — (بن سيد حسين العاشورى الحسينى الارموى) . ايرانك آذربايجان خطه‌سنده‌كى « ارميه » شهرندندر . ١٠٠٢ سنه‌سنده وفات ايدن « عهدئ بغدادى » كلشن شعرا نام تذكره‌سنده ، پاى تخت سلطنته عزيمتى تاريخى بولنان ٩٦٠ دن اعتباراً ايراندن كلوب ممالك عثمانيه‌ده كسب شهرت ايدن بتون عجم شاعرلرينى بيان ايتديكى حالده ؛ آنلر آراسنده لقمانك اسمى مذكور اولديغندن بونك مملكتنى تركايله استانبوله ورودى بوتذكرهٔ شعرانك تاريخ تأليفى اولان ٩٧١ سنه‌سندن صوكره اولمسى لازمكليور. اوزمان ايراندن كلان شعرا وفصحا استانبولده پك زياده مظهر حسن قبول واعتبار اولديغندن لقمان طريق علميه‌يه انتساب وقضاة سلكنه داخل اولدى . « شيخ ابوسعيد » نامذاتك همتى وتقديم ايتديكى قصيده‌لرك ياردمى ايله صدر اعظم وقته وشيخ الاسلام عصره انتساب ايده‌رك آز زمانده شهر تياب اولدى . « افلاطون عجم » ك وفاتنده طويل محمد پاشانك وكاتب اسرارى « فريدون بك » ك علو همتندنطولايى آغرزعامتله شهنامه جيلكه نصب اولندى (٩٧٧) [١]. لقمان كنديسى ابتداءً تخصيص اولنان زعامتك اوتوز بيك آقچه اولديغنى وليكن اوتوز درت بيك آقچه

[١] هنرنامه‌ده بوسنه‌يى بيان ايتديكى كبى سليم نامه‌سنده دخى ٩٧٦ سنه‌سى شوالنى كوستريبور . بلكه‌ده بونلردن سليم نامه‌ده كى افلاطونك حين حياتنده اكامعاونةً وهنرنامه‌ده كى دخى اصالةً تعيينيدر .

طوتدیغنی بیان ایدر . زمانده بومأموریتك شان وشرفی پك زیاده تزاید ایتمش وکندیسی احسان وعنایات عظیمه یه مظهر اولمشدر .

لقمان بو منصبده بولندیغی مدتك نهایتنده کندیسنه ایکی عدد معاونك نصبنی کوردی . عالی کنه الاخبارنده آنلری بروجه آتی بیان ایدر : « محصل کلام مزبور لقمان منظوم الکلام الی الآن نظم شهنامه یه قیام اوزره ایکن دیوان خاقانی کاتبلرندن تعلیقی زاده نام ذوفنون ومصدق سرجنون عمر نده بربیت نظم ایتمشکن تورکی وفارسی برمفرد ایله شهرت ویرمشکن اکابردن برینی واسطه طوتدی اول دخی متفرقه لقله شهنامه کویلق منصبن برات ایتدیردی اوچ سطر مقداری برسر سخن انشا ایدوب آغاز نظم ایتدوکنه آنی علامت کندرب حکمت خدانکدر امحساب عقل ونهی بوایکیسنی استغراب المنه مبتلی ایکن وثالثهم مقامنده برشخص دخی ظهور ایتدی یعنی عشرهٔ محیثه دن اولان نطقی نام ترکمهٔ اعجام شهنامجیٔ عالیمقام اولوب اعتلاء شان کسب ایلدی قصه خون نامنه ندیم ایکن شهنامه کویلر رتبه سنه لایق کورلدی اقرانی کبی عینی دخی عدیم ایکن فردوسیٔ طوسی حکیم یرینه استخدام بیورلدی اما هرکس بونلره ثلاثهٔ ملوثه دیو شهرت ویردی فی زماننا شهنامه کویله قصه خوانك فرقی یوغیدوغنی ظهور ایدکلدی ».

سلطان محمد خان ثالث اکری سفرینه عزیمتنده لقمان دخی اصولاً برابر کیتمش واثنای راهده : «مقدما سلطان مرادمرحوم فرمانایتدیکی اوزره داستانلری تکمیل ایدوب خرجلری کاکان جانب میریدن ویرلمك ایچون فرمان شریف ایله خط همایون عنایت اولنوب وپادشاه همایون فال نامنه ابتدا اولنان شهنامه سفردن عودت ایدنجه اتمام اولنه دیو سفردن عفواولنوب »عودتنه مساعده ارلمش واوده ١٠٠٤ سنه سی ذی الحجه سی اوائلنده استانبوله عودت ایلمشدر [١] . لقمان سلطان مراد خان ثالث اواخرایامنه تدر خدمتنده سعی وغیرت ابراز ایتدیکی حالده جلوس محمد خاندن اعتباراً بوخصوصه عدم تقید کوسترمش ، خاقان مشارالیه سفردن

[١] سلانیکی تاریخی ، قسم غیر مطبوع .

عودتنده وقوعبولان سؤالى اوزرينه تقديم ايتديكى اجزالر شهزاده‌لكى اوانتده منظورى اولانلردن بولنمغله مظهر غضب اولهرق اوآنده مأموريتندن عزل ايدلمشدر (١٠٠٥) [١].

بعده عهده‌سنه ولايات دفتردارلقلرندن (كناردفتردارى) برينى توجيه اولندى ، كه حكمى افندى حقنده‌كى ١٠١٠ تاريخلو فرمانلرن بوجهت واوزمانه قدر معمر اولديغى آكلاشيلمور .

لقمان عالم ، فاضل ومورخ عالى هرنه‌قدر عاميانه بولنمش ايسه‌ده هرحالده شاعر برذات ايدى . طوپقپوسرايندهايكن بيلديز كتبخانه‌سنه آلنوب الآن موزهٔ عثمانى اداره‌سنده محفوظ بولنان هنرنامه [٢] نام اثرنده بيان ايتديكى آثارينك تاريخه‌دكر اولانلرندن اوغوزنامه وياسه كتبخانهٔ ايمپراطوريسنده‌در . سلطان سليم‌خان ثانينك جلوسندن وفاتنه قدر وقايعى جامع منظوم فارسى « سليم نامه » سى روان اوطه‌سى كتبخانه‌سنده محفوظدر . بواثرمسوده حالنده اولوب ياپديغى جمل وكلمات تصحيحاتى اوزرنده جايجا منظوردر . « قيافة الانسانيه فى شمائل العثمانيه » اكثرى محللرده بولنور . تاريخه عائد اولميان بعض تأليفاتى دخى ايادىٔ خصوصيه‌ده كورلمشدر .

تعليقى زاده كاتب محمد — مشهور فنارى زاده‌لردن اولوب پدرينك اسمى « محمد الفنارى » ايدى [٣] . لكن كنديسى تعليقى

---

[١] سفينة الرؤسا حاشيه‌سنده كى افاده‌ده عزلك جلوس محمدخانى‌يى متعاقب اولديغى بيان اولنيور . لقمانك عزلى اوزمان وقوعبولسه عالينك كنه الاخبارى ، ١٠٠٤ سنه‌سى نهايتنه قريب زمانه قدر وقوعاتى جامع اولميسنه نظراً حقنده پك شديد افاداته بولنديغى بوآدمك عزلى بيان ايله تشفىٔ صدر ايچون برقاچ سوز دخى سويلر ايدى . بوعزلك صورت وقوعى حقنده حاشيه‌نك افاده‌سى طوغرى اولوب سنه‌سنى دخى سلانيكى تاريخنك قيدى تصحيح ايتمشدر .

[٢] بوكتاب حقنده اعضادن توحيد بكك مجموعه‌ده برمقالهٔ بيليوغرافيه‌سى واردر .

[٣] رضا تذكره‌سنده « لاذقيه‌لى تعليقى زاده محمد چلبى » ديه بيان اولنيور ايسه‌ده آثارنده اجدادى سلاطين سالفهٔ عثمانيه‌نك خدمتلرنده بولنديغنى بيلديرمسنه

زاده لکله مشهور اولدیغی کبی قیودات رسمیه ده دخی « محمد تعلیقی » دیه مقیددر . سلطان مراد خان ثالثه شهزاده لکی اوانندہ انتساب ایده رك اون ایکی سنه خدمتنده بولنمش وجلوسنده معیتنده بولنانلرحالرینه مخصوص خدمتلره تعیین ایدیلدکلری کبی بوده دیوان کاتبلری آراسنه ادخال ایدلمش ایدی (٩٨٢). آره صیره درکاه پادشاهی یه ملازمت ایدر وپك چوق دفعه ولایت تحریرینه کوندریلیر ایدی . معمافیه اوچ درت کره حقی غصب اولنوب ترقی وتفیضنه مخالفت اولندیغی ایچون « بی اختیار راه غربت جانکاه » ی اختیار ایتمش وفرهادپاشا واوزدمرزاده عثمان پاشالرك ایران سفرلرنده معیتلرنده بولنمش وایکینجیسی طرفندن اکثریا کتابتنده استخدام ایدلمش وآنك وفاتنده استانبوله عودت ایتمشدر . کندیسی یدی سنه بو اسفارده بولندیغی وخدمات حسنه ابراز ایتدیکی حالده محلولدن بر آچه تیمار ه نائل اولهمدیغنی بیان ایدر . سلاطین عثمانیه نك خصایص کریمه لرینی » مبین بر کتاب تألیف وسلطان مراد خان ثالثه اتحاف ایتمش ایسه ده شایان قبول کورلمدیکندن دوچار یأس اولوب وزیر اعظم سنان پاشا معیتنده یانق سفرینه عزیمت ایتدی (١٠٠٢) . نهایت اکابردن برینك توسطی سایه سنده متفرقه لقله شهنامه جیلك منصبنه داخل اولدی . جلوس همایون محمد خانی ده « شاهنامهٔ همایون فارسیجه سویلنمیوب سویلنانی طاقجهٔ نسیانه قونلوب زبان روم ... اوزره سویلنسون » دیو امر عالی صدور ایتدی . سلطان مشار الیهك اکری سفرینه عزیمتنده بو دخی برابر بولنوب لقمانك استانبوله عزیمتنه مساعده اولندقده بونك شاهنامهٔ همایون خدمتنی ایفاسی امر اولندی ولقمانك شهنامه جیلکدن عزلی اوزرینه وقوعاتی منثور ومنظوم اوله رق ترتیب وتزیین وتذهیب ایدوب رکاب همایونه تقدیم ایتمك اوزره یرینه تعیین ایدلدی ، وزرای عظام ایله عرضه کیردی ؛ ١٠١٠ سنه سنده بومنصبدن عزل اولندی . سبب انفصالی معلوم دکلسه ده بلکده مأموریتنده عدم موفقیتیدر . بوندن متأثر اوله رق آخر دیاره کیتمش ایسه ده چوق کچمه دن

وسفینة الرؤسا حاشیه سنده حسیب ونسیب اولدیغی بیان اولنمسنه نظراً رضا تذکره سنك لاذقیه لی افاده سی آکلاشیله میور .

عودته مجبور اولمشدر . ديوان همايون كاتبلرينك ١٠١٢ سنه‌سنده قرق عدد اوله‌رق تنسيقنده تعليقى‌زاده‌نك بونلرك يدنجيسى و آلتمش آقچه‌زعامتى اولديغى كوريليور . ١٠٢٠ سنه‌سندن اول وفات ايتديكى وثائق قديمه‌ده موقعنك « خليل‌پاشايه‌تابع عطايه » توجيه اولنمسيله آكلاشيليور [١] .

« روانيه » « تبريزيه » و « شاهنامهٔ همايون » نامنده‌اوچ عدد اثرى‌واردر. مصور ومذهب بولنان بوآثارلردن سلطان مراده تقديم اولنان اولكيلرى روان‌اوطه‌سى ، سلطان محمده عرض ايديلان اوچنجيسى حميديه كتبخانه‌لرنده موجوددر .

روانيه سردار فرهاد پاشانك ايكنجى سفرى نصفنه‌قدر اولان وقوعاتى جامعدر. تبريزيه‌ايسه‌اوزدميرزاده‌نك صدراعظم ايكن تبريزسفرينى حاكيدر. شاهنامهٔ همايون، تعليقى‌زاده‌نك اولجه‌سلطان‌مراده تقديم‌ايدوب شايان قبول كوريله‌ميان كتاب‌مقدمه‌سنى تشكيل ايتمك‌اوزره بوسنه‌واليسى حسن‌پاشانك شهادتى وقعه‌سندن ابتدار وسلطان مرادك وفاتى وخلفنك جلوسنى‌ويانق سفرينى ومختصراً افلاق محاربه‌سنى بيان ايدر .

حكمى افندى — اسمى حسن اولديغى‌حالده ديوان همايون كتابتنه دخالتنده اوزمان‌ده عادت اولديغى‌وجهله‌ويريلان حكمى‌عنوانندن طولايى اوصورتله تخلص واشتهار ايتمشدر . چغاله زاده‌نك شرق سفرينه مأموريتنده‌ديوان كتابتنده بولنمش‌و « نظم ونثرواملا وانشاده نادرالاقران وحسن خط ولطف اداده مشار بالبنان اولمغله » تعليقى زاده‌دن صوكره سابقا شهنامه‌جى اولان لقمان رعايت‌اولنديغى‌اوزره شهنامه‌جيلك خدمتنه

[ ] تذكرهٔ رضاده لاذقيه‌لى تعليقى‌زاده‌نك ١٠٠٨ سنه‌سنده شهيد اولديغى بيان اولنيور وخلفى حكمى افنديدنك يرينه تعيينى مشعرفرمانده‌كى اخرديارهٔ عزيمت افاده‌سى بوجهتى تأييد ايدييور كبى ايسه‌ده ١٠١٢ سنه‌سنه عائد دفترك افاده‌سى بونك خلاف حقيقت وفرمانده محررسوزدن مقصدحقيقةً استانبولى‌ترك ايله برمدت طشره‌ده بولنديغنى مؤيددر . بلكه‌ده تاريخ وفاتى ١٠١٨ اولوب تذكرهٔ رضاده سهواً بويله يازلمشدر .

تعیین اولنمسی عرض ایدلمش واوصورتله مأمویته فرمان عالی صادر اولمشدر.
١٠١٢ سنه‌سنده اجرا قلندینی بیان اولنان تنسیقده تعیین اولنان قرق عدد دیوان کاتبلرینك اون‌اوچنجیسی اولدینی ویومی آلتمش آقچه زعامت تخصیص قلندینی کوریلیور . ١٠٢٣ سنه‌سنده برنجی دفعه رئیس‌الکتاب ، ١٠٢٧ ده توقیعی و ١٠٣٠ ده ثانیاً رئیس‌الکتاب اولمش وآندن صکره مناصب دیوانیه‌یی دور ایله آتلو مقابله‌جیسی ایکن سلطان مراد رابعك بغداد سفرندن‌عودتنده تکرار رئیس‌الکتاب نصب‌اولندی. آندن صوکره اسمی تاریخلرده کوریله‌مامسنه نظراً چوق کچمدن وفات ایتدیکی آکلاشیلیور .

انشاوانشاد ایله اشتهاری شهنامه‌جیلکه نصبنی موجب اولدینی حالده بوبابده تألیف آثار ایتمدیکی قطعیاً محققدر . کتابتی اوانسده وریاستی زمانسده ملوك متجاوره‌یه بالخاصه ایرانه یازیلان غایت مطنطن نامهٔ همایونلر تماماً بونك اثر قلمیدر . بونلرك برقسمی مدون دستورالانشاده برقسمی ولی‌الدین افندی کتبخانه‌سنده محفوظ برمجموعه‌ده مندرجدر . ایادیٔ خصوصیه‌ده کوریلن بعض مجموعه‌لر دخی بونلردن برخیلیسنی حاویدر .

مابعدی وار

نجیب عاصم

شهزاده خلیل سر گذشتی

هجرتك ۷۵۷ سنه‌سنه مصادف ۱۳۵٦ سنهٔ میلادیه‌سنده اورخان غازینك برادرنجی اوغلی حقنده ناکهظهور بروقعه‌یی بیزانس مؤرخلرندن غریغوراسك افاده‌سیله مجموعه‌مزك دردنجی نسخه‌سنده دخی‌یازه اوحادثه حقنده [۱] دیکر مشاهیر مؤرخیندن ایمپراطور ایئوآنیس قانتاقوزینوسك روایتی‌دخی « خاطرات » نامیله معروف اثرندن بالاقتباس وعدمز وجهله بروجه آتی درج ایدیورز .

قانتاقوزینوسدن ترجمه

« یازه اوسنه‌ده (م ۱۳۵٦ ـ ه ۷۵۷) قالوقتك تحت اداره‌سنده »
« بولنان عتیق فوچه شهرندن شقاوت ایچون برصره کورکلی قورصان »
« کمیسی آستاکینوس (ازمید) کورفزینه کلوب اورخانك اوغلی خلیلی »
« برقایق ایله دولاشمقده ایکن طوتەرق علی العجله فوچه‌یه کتوردی »
« اورخان اوغلنك قالدیریله‌رق فوچه شهرنده اسیر بولندیغنه مطلع اولدقده »
« فوچه‌لیلر علیهنه دکزدن سفائن سوقیله حقلرندن کله بیله‌جك قوه »
« بحریه‌سی اولمدیغنه وکذا قره‌دن دخی فوچه شهرینه هجوم ایده‌بیلمك »
« ایچون اجنبی برایالت ایچندن مرور ایلك ایجاب ایده‌جکی کبی متوازن »
« برقوهٔ عسکریه‌یه دخی مالك اولمدیغنه بناءً شهرمذکور علیهنه سفر آجمق »

[۱] شهزاده خلیلك بوحادثهٔ مؤلمه‌دن طولایی عائله‌سندن غیبوبتی ۱۳۵٦ سنهٔ میلادیه‌سی تموز اوائلندن ۱۳۵۸ سنهٔ میلادیه‌سی ایلول نهایتنه قدر امتداد یعنی ایکی سنه اوچ آی قدر دوام ایتمشدر .

« کندوسی ایچون عدیم‌الامکان ایدی بوامکانسزلق ایچنده اورخان اوغلنی »
« اسارتدن تخلیص ایچون انجق بیزانس ایمپراطوری پاله‌ئولوغوسك حائز اقتدار »
« اولدیغنی کوردی بنابرین کندوسنه برهیئت سفارت ارسال ایلدی . »
« (ایئوآنیس) پاله‌ئولوغوس دخی رقیبی بولنان ایمپراطور ماته‌ئوس »
« (قانتاقوزینوسه) عسکر ایله امداد ایتمامك شرطیله اوغلنی اسارتدن »
« قورتارمق ایچون النان کلدیکی قدر جالیشه‌جغنی مشارالیهه وعد »
« ایلدی. فی‌الحقیقه وقتیله اورخان ایمپراطور ایئوآنیس قانتاقوزینوس »
« حقنده دائما وبالخاصه بودنیانك احتشاماتندن فراغت ایلدیکی وقتدنبرو »
« احترام آمیز حسیات فائقه‌ده بولنمقده ایدی وبوحسیات دوستانه‌یه »
« حرمة اوغلی ماته‌ئوسك تحت اداره‌سنده بولنان قصبه‌لری هیچ »
« بروقت رنجیده وانلره تعرض ایتمز ایدی وماته‌ئوس امیر مشارالیهدن »
« بررجاده بولندیغی حالده جواب رد آلمازایدی بوکیفیتی پاله‌ئولوغوس »
« یقیناً بیلدیکی جهتله اورخانی دائما ماته‌ئوسك دوستلغندن دوندرمك »
« عزمنده بولونیور ایدی. اورخان دخی اوغلنك تخلیصی ایچون ایمپرطورك »
« هرآرزوسنی اجرایه حاضر اولدیغنی وشهزادهٔ مومی‌الیه اسارت آلتنده »
« بولندقجه نه ماته‌ئوسك معاونتنده نه ده اوغلنك اسارتی زمانده »
« پاله‌ئولوغوسه تابع اولان بلاد وقصباته برکونه تعرضده بولنمیه‌جغنی »
« وعد ایلدی (ایئوآنیس) پاله‌ئولوغوس ظن ایدیور ایدی که فوچه »
« حاکمی قالوفت شهزادهٔ مومی‌الیهی قولایلقله ومع‌المنونیه تسلیم ایده‌جك »
« وایلك طلبنده مطلوبنه موفق اوله‌جق ایدی بنابرین آکا مکافات »
« اولمق اوزره برتبه وبرطاقم مراسم تشریفیه احسان ایده‌جکندن »
« خبردار ایلدی قالوفت ایسه بوشیله اهمیت ویرمیوب فدیهٔ نجات »
« اوله‌رق کلی برمبلغ طلبنده اصرار ایلدی وفقط پاله‌ئولوغوس بومبلغی »
« کندیلکندن تدارك ایلمکه عاجز اولدیغندن فوچه حاکمی عدم‌موافقت »
« کوسترديکی حالده حقنده الشدید معاملاتك استعمالنه توسل ایلیه‌جکی »

«بیانیله تهدیدانه قالقشدی واوزرینه عسکر سوق ایلیه جکنی خبر ویردی وهمان»
«حاضر لنه رق وقادرغه لرینه راکب اولهرق فوچه شهرینی براوبحراً محاصره»
«ایلدی قلعه یه بالمدافعات مصرانه مهاجمانه بولنمش ایسه ده تسخیره ظفریاب»
«اولهمیه جغنی کورنجه فوچه حاکمنه «پانی پرسه واستوس» (Πανυπερσέβαστος)
[١] رتبه‌سنی توجیهیله برابر یوز بیك التون ویردیك شهزاده»
«خلیلی اسارتدن تخلیص وپدری اولان اورخانه تسلیم ایلدی»

---

[١] بوکلمه‌نك معنای لغویسی «جمله‌دن زیاده واجب‌الاحترام» دیمکدر. بیزانسلیلرك رتبه‌لری‌ده بزم رتب ملکیه‌من کبی برمأموریتی التزام ایلیوب یالکز برعنوان ویراونیفورمه‌دن عبارت‌ایدی. موضوع بحث اولان «پانی پرسه‌واستوس» رتبه‌سنی حائز اولان ذاتك اونیفورمه‌سی تشریفاتی مشهور «یئورکیوس‌قودینوس» اصول تشریفات اوزرینه تألیف ایلدیکی اثرمعتبرینه نظراً بوندن عبارت ایدی. اولا «اسقادیون» (Σκάδιον) دیدکلری مخروطی‌الشکل آل برقاش اوزرینه صرمه ایله ایشلنمش بر سرپوش ثانیاً «قوادیون» (Καββάδιον) دیدکلری صرمه وصاچاقلر ایله مزین برانتاری ثالثاً «اسقارانیقون» (Σκαραγικόν) دیدکلری کذلك صرمه وقپارتمه نقشلر ایله تزیین‌ایدلش برپاردسو رابعاً پابوجلری صاری واوتوره‌جغی اسکمله دخی ینه صاری رنکده وصرمه صاچاقلری حاوی اولق مقتضی‌ایدی. بوندن ماعدا بورتبه‌یی حائز اولان ذاتك الندہ دوکمه‌لی آلتون وکوموش قاپلامه‌لر ایله مطلا قیصه برعصا بولنه‌جق ایدی بیزانس رتبه‌لری ینه بزم رتبه‌لرکبی رتب ملکیه ورتب کلیسویه (علمیه) نامیله ایکی صنف اوزره ترتیب اولنمش‌ایدی. بورتبه‌لرزمانه‌کوره تقدم جهتندن بعض تحولاته اوغرادقلری تاریخاً مثبت اولغله بو یوزدن دخی رتبه‌لریمزله مشابهتی کوزه چارپیور. معمافیه بیزانسلیلرك رتبه‌لرنده هر صنف ایچون اوچر طبقه بولنیور ایدی بوطبقه‌لر خمسهٔ اولی خمسهٔ ثانیه خمسهٔ ثالثه نامیله معروف‌ایدی. «پانی پرسه واستوس» رتبه‌سنی حائز اولان ذات خمسهٔ اولی طبقه‌سنده بولنیور ایدی. خمسهٔ اولاده موجود اولان بش رتبه ـ اشاغیدن یوقاریه صایمق اعتباریله ـ بونلر ایدی

١) «پروتوسه‌واتوس» (Πρωτοσέβαστος) برنجی‌ویازیاده «واجب‌الاحترام» (مکرمتلو)

٢) «پانی‌پرسه واستوس» (Πανυπερσέβαστος) جمله‌دن زیاده واجب‌الاحترام (فضیلتلو)

٣) «قیصر» روما اعاظم ایمپراطورلرندن برینك نامی (Καῖσαρ) شهامتلو

اشته حادثهٔ مزبوره حقنده ایمپراطور ایئوآنیس قانتاقوزینوسك تألیف کردهسی اولان خاطراتنده اعطا ایلدیکی معلومات بوندن عبارتدر. اورخان غازی حضرتلرینك اوغللری سابق الذکر بیزانس مؤرخلرینك افادهلری وجهله درت اولدقلرنده هیچ شبهه یوقدر . فی الواقع مؤرخ غریغوراسدن ترجمه ایلدیکمز مقالهده شهزاده خلیل ایچون « فرزند اکبردن صکره یاشجه اوچنجی اوغلی » دیورایدی که تعبیر آخرله دردنجی اوغلی دیمکدر مؤرخ قانتاقوزینوس ایسه کرچه صورت مترجمهسی بالاده درج اولنان مقالهده غازیٔ مشارالیهك مخدوملرینك مقداری حقنده برشی یازمیور ایسهده مارالذکر خاطراتنده غازیٔ مشارالیهك کندوسنی تبریك ایچون اسکداره کلدیکی وکندیسیله کورشدیکی زمان مشارالیهك خاندان معالی اتسامی حقنده مذکور ملاقاتی تصویر ایدرکن بویله بر فقره یازییور .

« اورخان قائمپدری اولان ایمپراطورك [١] بیزانسده اسوده نشین »
« تخت ایمپراطوری اولدیغنه کسب اطلاع ایلدیکی کبی عرض تبریکات »
« ایچون بتون عائلهسیله اسکداره کلدی ایمپراطوردخی برقادرغهیه راکباً »
« همان استقبالنه چیقدی خیلی کون برابر اولدیلر صیدوشکار ذوق »
« وصفاسنده بولندیلر کوزل ضیافتلر کشیده ایدلدی ایمپراطور ایله »
« اورخان برسفرده واورخانك باشقه قادیندن متولد درت اوغلی دخی »

---

٤) « سهواستوقراتور » (Σεβαστοκράτωρ) واجب الاحترام اولانلرك سرافرازی (فخامتلو)

٥) « دسپوط (Δεσπότης) جمله اوزرینه حاکم اولان فرمان فرما (دولتلو) مورخ ایمپراطور « ایئوآنیس قانتا قوزینوس » افادهسنه نظراً فوجه حاکمی « لئون قالوفت » (Λέων Καλοθέτης) میلادك ١٣٤٥ سنهسندن مقدم « پروتوسه واستوس » رتبهسنه نائل اولمش ایدی بودفعه دخی شهزاده خلیلك تخلیصی مناسبتیله بالاده بیان اولندیغی کبی « پانی پرسه واستوس » رتبهسی ایله مظهر مکافات اولمش ایدی .

[١] بوراده ایمپراطور دیدیکی مؤلفك کندوسی یعنی ایئوآنیس قانتاقوزینوسدر

« دیکر برسفره‌ده بولونیورلر ایدی وروم وتورکلردن الك ایلری کلنلر »
« هم اطعام ایدلمك وهمده ایمپراطور طرفندن کورلمك اوزره خالیلر »
« اوزرینه اوتورمشلرایدی. برمدت بویله‌جه‌ذوق‌وصفادن‌صکرداورخان »
« کندی اوتاغنه عودت ایلدی . ایمپراطور ایسه قیزی « تئودورا »
« واورخانك اوغللری وسائرتوابعلریله ایمپراطوریچه‌یی ودیکرکریمه‌لری »
« پرنسسلری زیارت ایلمك اوزره بیزانسه ورود واوراده اوچ کون »
« اقامت ایتدکلری بعده « ویتنیایه (خداوندکار ولایتنه) متوجهاً »
« ایمپراطور طرفندن ویریلان هدایای وفیره ایله عودت ایتمشلردر [۱] »

کرچه بالاده بیان اولندیغی وجهله اورخان غازی حضرتلرینك خلیل نامنده بر دردنجی اوغلی اولدیغی حقنده عمومی وخصوصی کافهٔ تواریخ عثمانیه‌ده برقید کورنمیور ایسه‌ده مومی‌الیهما بیزانس مشاهیر مؤرخینی طرفندن ضبط وتحریر اولنان وقوعات تاریخیه عنعناتیله تحقق ایلدیکی جهتله شهزاده خلیلك دخی موجودیتی تعین ایتمش اولهجغی درکاردر . فی‌الواقع انجمنمز اعضاسندن توحید بکك بعض قیودات عتیقه‌یی تدقیق ایلمك اوزره انجمن قراریله بروسه‌یه عزیمتنده شهزاده خلیل‌حقنده دخی تحریاتده بولنمسنی آیروجه رجا ایتمش ایدم . اورخان غازی حضرتلرینك آسپورچه خاتون نامیله دیکر بر زوجه‌سندن متولد ابراهیم نامنده دیکر برمخدومی بولدیغنی وبوبابده والده‌سی طرفندن کتله محکمهٔ شرعیه‌سنده تنظیم ایدلمش شهزاده مشارالیه نامنه برده وقفیه اولدیغنه دائر سجلات اوقافده برقید کورمش اولدیغنی عودتنده خبر ویردی . بوندن ماعدا بروسه‌نك قلعه ایچنده مناستر دیلان محلده عثمان غازی حضرتلرینك تربه‌لری بولندیغی دائره‌ده غازیٔ مشارالیهك صاغ جناحنده برموقع احترامده اورخان غازی اوغللرندن شهزاده ابراهیم ویانی باشنده‌والده‌سی

[۱] بوملاقات میلادك ۱۳۴۷ سنه‌سنك ایلك بهارنده یعنی هجرتك ۷۴۸ سنه‌سی محرمنك اواخرنده وقوعبولمشدر .

آسپورچه خاتون مرقدلری وبونلرك اوزرینه تعلیق ایدلمش برر لوحه وبو لوحه‌لرك صورتلری تبرکاً بورایه قید وتحریر اولنور .

اورخان غازی حضرتلرینك حرم محترملری آسپورچه خاتون صندوقه‌سی اوزرینه تعلیق ایدلمش لوحه‌نك مندرجاتی :

در دریای عصمت زوجهٔ سلطان اورخاندر
نشین مسند محرم سرا سلطان ذی شاندر
سوردی مقتضای شفقتی شهزاده‌سن غایت
آلندن کیده‌لی فرزندی ، ابراهیم ، کریاندر
دوشوب فرزندینك آردینه کیتدی روضهٔ خلده
وماتمله کیدن عقبایه بو آسپورچه سلطاندر

اورخان غازی حضرتلرینك مخدوملرندن شهزاده ابراهیم صندوقه‌سی اوزرینه تعلیق ایدلمش لوحه‌نك مندرجاتی

بوده فرزند اورخان خان خلفدر جد [١] واجداده
اولوردی وقت مرهونده شه برموجب عاده
نه چاره حکم تقدیر الهی بویله‌در حیفا
اوذات پرمکارم ایرمدی مقصوده دنیاده
براقدی مادرین ماتمله کوچدی دار عقبایه
اجل کلدی دریغا کیتدی ابراهیم شهزاده

بولوحه اوزرنده‌کی یازیلر پك اسکی اولمدیغی میرمومی الیه طرفندن بیان اولونیور مع مافیه وقوعات تاریخیه‌یی عارف برذات طرفندن تنظیم ایدلدیکی آکلاشیلیور

اورخان غازی حضرتلرینك مخدوملرندن سلیمان پاشانك تربه‌سی بولاییرده وقاسم بکك مرقدی پدرلرینك بولندیغی تربه‌ده واقع اولوب دیکر اوغلی

[١] « جد واجداد اجداده » مقامنده اولوب اجداد کلمه‌سی ضمناً اکلاشلمغله حذف اولنمش اولملیدر.

سلطان مراد حضرتلرينك تربهٔ شريفه‌سى ايسه بروسه‌ده چكزكه دنيلان محلده بولنديغى معلومدر بوصورتله اورخان غازى حضرتلرينك آراديغمز درت اوغللرينك تربه‌لرى بولنوب اليوم موجوددر قالديكه بزانس مؤرخلرينك دردنجى اوغلى خليل اسميله ياد وتذكار ايلديكلرى شهزاده عجبا ابراهيم اسميله عثمان غازى حضرتلرينك تربه‌سنده مدفون بولنان شهزاده‌ميدر ؟ خليل ايله ابراهيم آراسنده بولنان مناسبتى اوزون اوزادى يه ايضاح ايلمكى زائد كوريورز خليل صفتى ويا خليل‌الله تعبيرى حضرت ابراهيمه تخصيص ايدلمش اوته‌دنبرو زبانزد بروصف اولوب بالخاصه بوايكى اسم خاصك يكديكرينه تقدم وتأخر صورتيله استعمالى عثمانلولرك الك زياده قوللاندقلرى اعلامدن اولديغى غير قابل انكاردر بنابرين بزانس تاريخلرنده اسمى وسركذشتى سبق ايتمش اولان شهزاده خليل شهزاده ابراهيم اوله‌جعنه قوياً حكم اولنه بيلور .

شهزاده خليل ابراهيم ويا ابراهيم‌خليلك والدهٔ محترمه‌لرى آسپورچه خاتونك وقفيه‌سى مسئله‌سنه كلنجه مذكور وقفيه‌يى بولمق ايچون اوقاف نظارت عليه‌سنه‌مراجعت ايلمكى وظيفه‌دن عدم‌ايلدم قيودات عتيقه‌مديرى عارف‌بك افندى كمال اهتمام ايله‌تشبثمى تيسيروتسريع‌ايله وقفيهٔ مذكوره‌نك فى ٩ رجب سنه ١٢١٠ تاريخنده صادر اولان ارادهٔ عليه موجبنجه باتقرير قيد اولنديغى دفتردن بالاخراج برصورتى يدمه اعطا ايلمسيله بنى منتدار ايلمشدر . كرچه مذكور وقفيه اوائل جمادى‌الاولى ٩٦٣ تاريخنده « تجديداً وتكميلاً عن سجل محكمهٔ بروسا » تحرير وتنظيم ايدلمش وكتبه وبروسه محاكم شرعيه‌لرى سجلاتندن اخراج اولنديغى قيداً آكلاشلمشسه‌ده مذكور وقفيه‌ده ايكى معاملهٔ شرعيه مندمجدر برى اوائل رمضان سنه ٧٢٣ تاريخنده كتبه قاضيسى حضورنده واقع اولوب مؤسس سلطنت‌سنيه عثمان غازى حضرتلرينك طرفلرندن وكيل تعيين اولنان فرزند اكبرى علاءالدين‌پاشا حضرتلرينك مجلس شرع شريفه واروب حكمدار مشارالية

حضرتلرینك مخدوم مکرملری اورخان بکك حرملری آسپورچه خاتون محضرنده اقرارتام وتقریر کلام ایدوب سلطان مشارالیه حضرتلرینك سلك ملکلرنده منسلك اولوب کتهیه تابع حدودلری درون تمسکده کوسترلمش نارلی ، قباقلی ، براقلی حصار ، فرنکلی ، مدانیه ، چنی ، یورکلی قریه‌لری وبالقلی چفتلکی ومزارع سائره‌لری مشتملاتنك حاصلات اعشار شرعی وسومات وحقوق سائره وضبط وربطیه متعلق وحاصلات عرفیه وظهورات سائره‌سنی مومی‌الیها آسپورچه خاتونه بعدالتخلیة الشرعیه هبهٔ صحیحهٔ شرعیه ایله هبه وتسلیم مومی‌الیها آسپورچه خاتون دخی مجلس هبه‌ده اتهاب وقبول ایدوب مومی‌الیها آسپورجه خاتونك ملك موهوبی اولمشدر . کیف ماتشا وتختار متصرفه اولسون دیو سلطان مشارالیه حضرتلرینك حکم همایونلری وجه مشروح اوزره شرفصدور ایتمشدر . دیکری ایسه مومی‌الیها آسپورچه خاتونك مذکور قری ومزارعك ذکر اولنان حقوقك جمله‌سیله اوغلی « ابراهیم » بك ابن اورخان بك ابن سلطان عثمان خان غازی ابن ارطغرلك نفسنه وآندن اولاد واحفادینه « نسلاً بعد نسلٍ بطناً بعد بطنٍ عقباً بعد عقبٍ صلباً بعد صلبٍ » کندی روحی واولاد واحفادینك روحیچون لیلهٔ اثنینده ولیلهٔ جمعه‌ده حفاظ معرفتیله قرآن کریمی تلاوت وایکی عید شریفده فقرایی اطعام وهر سنه مولود نبوی‌ی قرائت ایتدیرمك [١] وشهور ثلثه ولیالیٔ مبارکده بال مومندن معمول معمول چراغ یاقدیرمق وحاصلات جمله‌سندن قالان مبالغی نفسلرینه تقسیم ایلمك ونسلی منقرض اولدقده سلطان زمان خاندان جلیلنه کچمك وبونك دخی معاذالله تعالی انقراض وقوعنده مکهٔ مکرمه ومجاورین محتاجینه وقف وتخصیص ایدلمك شرطلری مندرج بر تمسك تشکیل ایدیور .

[١] اشبو وقفیهٔ مسجلهٔ معمول بها مألندن استنباط اولونیورکه ٧٢٣ سنهٔ هجریه‌سنده نزد عثمانیانده تعظیماً وتکریماً مولود نبوی قرائت ایتدرمك وجوه بره‌دن مدود ایمش .

اورخان غازی حضرتلرینك حرملری آسپورچه خاتونك پدرینك اسمی مارالذکر حجت شرعیه‌ده یاد وتذکار اولنمدیغی جهتله کیمك کریمه‌سی اولدیغی آکلاشیله‌مامش ایسه‌ده آسپورچه کلمه‌سنك لسان رومیده عوام شیوه‌سی وجهله مؤنث شکلنده مستعمل « بیاض » معناسنده اولان آسپروچه(Ἀσπροῦτσα) کلمه‌سنه شکلاً ومادةً مشابهتی حسبیله خداوندکار ولایتنده عنوةً ویاصلحاً فتح ایدیلان قصبه‌لردن برینك محافظ ویا حاکمك قیزی اولمسی بعیدالاحتمال اوله‌مز. هرحالده فرانسه مشاهیر محررین ومؤرخیندن موسیو آمیلخونك« باز آمپیر »نام اثرنده(ذیل لیبون جلد ۲۰ صحیفه ۳٦٥) شهزاده خلیله ایمپراطور ایئوآنیس قانتاقوزینوسك کریمه‌سی تئودورانك اوغلی اولدیغی حقنده‌کی روایتی مقارن حقیقت دکلدر فی‌الواقع ینه‌فرانسه مشاهیر مؤرخیندن وفرانسه انستیتوسی اعضاسندن وثائق جدیده‌دن خبردار اولان موسیو پاریزو (Parisot) بوبابده غریغوراس آثارینه متعلق برمطالعه‌ده‌بویله برفقره یازییور : Si Khalil eut été le fils de Théodora il est présumable que Grégoras, il est certain que Cantacuzène (IV,44) l'aurait remarqué formellement et il est inconcevable qu'Ameilhon (Hist. du Bas-Empire, suite de Lebeau XX p. 365) l'énonce comme la chose au monde la plus simple, la mieux reconnue ; Khalil, d'ailleurs, n'aurait eu que onze ans à cette époque et tout le récit de l'aventure indique au moins un adolescent si ce n'est un jeune homme (Parisot-Notices et Extraits des Manuscrits du Roi XVII).

« اکر شهزاده خلیل تئودورانك اوغلی اولمش اولسه ایدی غریغوراس احتمالکه یازار وقانتا قوزینوس ایسه صورت محققه وواضحه‌ده بونی قید ایدرایدی بنابرین موسیو « آمیلخونك » « بازامپیر » نام‌اثرنده بونی طبیعی ومسلم بروقعه کبی اتیان ایلمسی آکلاشیله میور ذاتاً شهزاده‌نك اول تاریخد

اون ياشنده اولمسى لازم كلور ايدى حالبوكه غريغوراسك شهزاده‌نك سركذشتى حقنده‌كى بياناتى مشار اليهك اووقت بركنج آدم دكلسه بيله برمراهق بولنديغنه دلالت ايديور (پاريزو كتبخانهٔ قرالى يازمه كتابلرندن مخرج خلاصه نامه مجموعه‌سى جلد ١٧)

نتيجهٔ مطالعه اولهرق مجموعه‌مزك باشلوجه مقصدى تحريرينى درعهده ايلديكمز تاريخ عثمانينك نواقصنى اكمال وتواريخ عثمانيه‌ده مفقود اولوب اجنبى تاريخلرنده مذكور وقوعات تاريخيه‌يى تدقيق وتنقيد ايله ياپيله‌جق تاريخه ادخال ايلمك اولمغله بيزانس مشاهير مؤرخين وسياسيوندن اورخان غازى ايله معاصر ايكى مؤلفك غازئ مشاراليه حضرتلرينك برمخدومنك باشنه كلن برفلاكتى نقل وروايت ايدركن بونك موجوديتنه دائر اختيار سكوت ايدن كافهٔ تواريخ عثمانيه‌نك بوكبى نقائصنى قابل اعتراض اولميان بشقه وثائق مهمه ايله‌اثبات ايلمك ايدى بنده كز بوبابده دها ايلرى كيتمك استيوردم عثمانلو مؤرخلرينك شهزادهٔ مشاراليهك تولدى ايله وفاتى سركذشتى حقنده التزام سكوت ايلمرى كندوسنك اورخان غازينك ارتحالى عقبنده برفاجعهٔ اليمه‌يه دوچار اولديغنه بعض دلائلدن استدلال ايديورم معمافيه آنلرى ايلروده بوخصوصه متعلق اولمق اوزره تحرير ايده‌جكم ديكر برمقاله‌يه حصر ايليه‌جكم . بوكون بوقدرجق ايله اكتفا ايلدم .

يانقو اسكندر هوجى

باب عالی حریقلری

باب عالی ۱۱٦۸ و ۱۲۲۳ و ۱۲٤۱ و ۱۲٥٤ سنه‌لرنده تماماً و ۱۲۹٥ و ۱۳۲۹ سنه‌لرنده دخی قسماً محترق اولمشدر شویله‌که :

استانبولك کون طوغوشی روز کارینه معروض اولان خواجه پاشا وجبه‌علی سمتلری بالدفعات بیوك حریقلره کرفتار اولدیغی معلومدر . ۱۱٦۸ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك یکرمی ایکنجی پازار کیجه‌سی ساعت‌التیده خواجه پاشا قربنده تیمورقپو حذاسنده برخانه‌دن ظهور ایدن حریق شدت روزکار ایله برقاچ قول اولوب ایاصوفیه‌یه ومحمود پاشاجامعنه دکین اولان مواقع‌سوختهٔ نارخساراولدی پاشاقپوسی (باب عالی) ودفتدارقپوسی اماکن محترقه میانده ایدی . پاشاقپوسنك مجدداً بناسنه‌قدر رؤیت مصالح دولت وعباد ایچون ساحلخانه‌سنده بولنان اسما سلطانك قدرغه لیمانده کائن سرایی صدراعظمه مکان ومحل دیوان اتخاذ قلندی ۱۱٦۹ سنه‌سی محرمی اوائلنده ترسانه امینی بکر افندی نظارتیله پاشا قپوسنك مجدداً انشاسنه مباشرت اولندی اوسنه نهایتنده انشا آتك رسیدهٔ حد ختام اولدیغی پادشاه وقتك صدراعظم طرفندن وقوع بولان ضیافت ایچون باب عالی‌یه کلسیله اکلاشیلیور. اشبوحریقده بکلکجی بولنان ذاتك همت مخصوصه‌سیله دیوان قلمنه‌عائد اوراق مهمه‌نك قسم عظیمی قورتاریلوب مهترخانه قربنده‌کی مخزنه‌کتورلمش ایدی .

۱۲۲۳ رمضانك یکرمیدنجی کیجه‌سی سحری واقع اولان‌علمدار پاشا وقعه‌سنده یکیچری باغیلری بی‌صوت وصدا کلوب باب عالی‌یی دائراً مادار قوشاتدیلر وآلای کوشکی طرفندن حربه‌جیلر قوللغی جوارنده برمحلده اماده ایلدکلری قوری اوتی کوشکك قارشوسنده اصل باب عالی اطلاق اولنان کبیر قپونك اوزرنده‌کی کتخدای صدر عالی اوطه‌سی‌التنه

وضع ایله اول محلدن القای نار ایلدیلر. علمدارك توابعی داغنیق اولوب آتشی خبر آلەرق اطفاسنه قوشانلری یکیچریلر خارجدن تفنك انداختیله اورکوتوب قاچیردیلر . آتش بردنبره هرطرفه سرایت ایتمکله باب عالی چاپر چایر یاندی . شانی زاده‌نك روایتنجه علمدار طمرق دائره‌سنده (اول زمان صدراعظملرك حرم دائره‌سی ایدی) جبخانه مخزننه کیروب مخزنه متصل اوطه‌ده مدافعهٔ نفسه چالیشیور ایدی. بغاة عسکریه‌نك تیغ انتقامندن قورتیله‌میه‌جغنی اکلاینجه « النار ولاالعار » قاعدهٔ دلیرانه‌سنی اختیار برله همان یاننده موجود کبیر باروت واریلنه طبانجه بوشالده‌رق اه اکبر کبیرا زلزلهٔ قیامت آسا برصعقهٔ دهشت نثار بدیدار وقبهٔ مخزن جوانب وجوار وقربنده‌کی تراب واحجار ایله جانب سمایه صعوده ابتدار ایتمکله اوزرنده بولنان بشیوزه قریب یکیچریان جو هواده قوش کبی پران ویقیننده بولنانلری صدمهٔ احجار برباد وویران وماعداسنی دخی چیل یاوروسی کبی پراکنده وپریشان ایلدی . علمدار مصطفی پاشا ویاننده بولنان برجاریه ایله برحرم آغاسی باروتك دومانندن بونالوب وفات ایتمشلردی .

برسنه قدر باب عالی عرصه‌سی خالی ومنسی قالوب بعده ۱۸۰۲ کیسه آقچه‌یه بالغ اولان کشفی موجبنجه وخواجکاندن حسین افندینك بنا امینی تعیینی ایله ۱۲۲۵ محرمنك اونجی کونی سر منجمین راقم افندینك ارائه ایلدیکی وقت مسعود مختاردہ وضع اساس رسمی وقوع بولدی . برسنهٔ کامله اونه‌دن ابنیه‌سی ومفروشاتی ختام بوله‌رق ذی‌الحجه‌نك دردنجی پازار کونی ینه وقت مختاردہ نقل اولندی .

۱۲٤۱ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سینك یکرمی یدنجی کونی ینه بر بیوك خواجه پاشا حریقی وقوع بولمش ایدی . آتش خواجه پاشاده الوان محله‌سندن ظهور ایدوب یکی قپویه قدر ممتد اولمش وباب عالی وچفته سرایلر وحتی بتون چارشو ایچی وبالموجبلر ولایعد بیوت واماکن یانمش

ورصانتیله مشهور وزیر خانینك بعض طرفلری دوچار خسار اولدیغی کبی درونته تحصن ایدن نفوسجه دخی تلفات وقوعه کلش ایدی . استانبولك بر خیلی محلاتی سیلوب سوپوزن بو حریق اوتوز التی ساعت سورمش ایدی وبودرجه امتدادینه روزکارك شدتندن بشقه طلومبه‌جیلرك قسم کلیسنی تشکیل ایدن یکیچریلرك طاغیدلمسی سبب اولمش ایدی (وقعهٔ خیریه ۹ ذی‌القعده ۱۲٤۱ دهدر) .

وقعهٔ خیریه‌یی متعاقب آغا قپوسی باب نتوی اتخاذ قلنمش ایسه‌ده تفریشاتی اتمام اولنه‌میه‌رق شیخ‌الاسلام افندی‌هنوز نقل ایتمه‌مش اولدیغندن اوراسی موقتاً باب عالی اتخاذ اولندی .

اشبو حریقده محمود پاشا محکمه‌سی سجلاتی دخی یانمش اولدیغندن محکمهٔ مذکوره‌دن هرکیمك نزدنده حجت واعلام مثللو سندات شرعیه بولنور ایسه بلا اجرت قید ایتدیرلمسی ایچون بلاد ثلاثه واستانبول قاضیلرینه بیورلدیلر تصدیریله اهالیٔ محلاته کیفیت اعلان قلندی .

حریقی متعاقب صدر اعظم محمد سلیم پاشایه خطاباً صادر اولان خط همایون صورتیدر :

« بقضاءاه تعالی محترق اولان باب عالیمزك بمنه تعالی اول بهاردە انشا اولنمسنه اراده‌مز تعلق ایتمش ومستقل آخرك بنا اولنمسنه حاجت اولمه‌رق سنك نظارتکله یاپلمسنه بالمشافهه سکا امر وتنبیهم صدور ایتش اولدیغنه بناءً شمدیدن کافهٔ مالزمه‌سنی تدارك وبرمأمن محلده حفظ اولنمق اوزره شمدیلك جیب همایونمز خزینه‌سندن علی‌الحساب اوله‌رق بشیوز کیسه آقچه طرفکه کوندردم انجق سنك آچیقدن مأموریتك اولمیه‌جغنه بناءً ابنیه‌نك اوزرینه برادرك خلیل بکی مأمور ایده‌سك . »

خط همایونك منطوق منیفنجه سلیم پاشانك برادر وخزینه‌داری خلیل بك بنا امینی نصب اولنه‌رق وباب عالی عرصه‌سنك اطرافنده بعض عرصه‌لر دخی اشترا وعلاوه قلنه‌رق باب عالی یکیدن انشا اولنمشدر .

١٢٥٤ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنك بشنجی پازار ایرتسی کونی سحروقتی باب عالینك داخلیه دائره‌سی‌التنده‌کی آخوردن آتش ظهوریله اطفاسی قابل اولهمیوب بنا سراپا محترق اولمشدر . مصالح دولتك تأخردن وقایه‌سی ایچون باب عالی مأمورلری سلطان بایزیدده نجیب افندی قوناغنه (الیوم دارالفنون اولان زینب خانم قوناغی) نقل اولنه‌رق بش اون کون اقامتدن صکره مکتب عرفانیه‌یه تخصیصی تصور اولنان اسکی دفتردار قپوسنه (شمدیکی شهراماتی دائره‌سی) نقل ایدلمش وباب عالینك ختام انشاآتنه قدر اوراده قالمشدر ، ١٢٦٠ سنه‌سی ربیع‌الاولینك التنجی پازار ایرتسی کونی (مارت اواسطی) باب‌عالی بناء جدیدینك رسم کشادی اجرا اولنمش وصیوالری هنوز قورومامش اولدیغندن صدراعظم محمد امین رؤف پاشا ایله رجال دولتك اختیارلری رطوبتدن متأثر اولمشلردر . برقاچ کون صکره ذات حضرت پادشاهی باب عالیلرینی تشریف وتماشا ایله وکلا ومأمورینی تلطیف بیورمشلردر . بنایه مأمور اولان استفان قالفه برقطعه نشان افتخار ایله تلطیف قلنمشدر .

وقعه نویس لطفی افندی مرحوم ١٢٢٣ ایله ١٢٥٤ سنه‌لری اراسنده باب عالینك اوچ دفعه سوزان وبالحساب اون‌سنه‌ده برکره اوبنای عالینك طعمهٔ لهیب فلاکت نشان اولدیغنی ذکر ایلدکدن صوکره صرف اولنان امکلرك وپاره‌لرك تام کارکیره صرفی واقع اولسه ایدی نه اعلا اولوردی دیو بیان تأسف ایتمکده‌در .

١٢٩٥ سنه‌سی جمادی‌الاولینك یکرمی برنجی پنجشنبه کیجه‌سی (٢٣ مایس سنه ١٨٧٨) نصف‌اللیلدن صکره (زوالی ساعت آلتیده) علی‌روایة اوطه‌جیلرك تسیبندن ناشی باب‌عالی بناسنك وسطنه تصادف ایدن قسمنك بالاسنده بولنان شورای دولت دائره‌سندن حریق ظهوریله الی ساعت امتداد ایتمش بودائره والتنده بولنان احکام عدلیه دائره‌سی وداخلیه وخارجیه نظارتلرینه مخصوص دوائرك اکثر اقسامی محترق اولمش ووقوع بولان اهتمامات عظیمه سایه‌سنده دائرهٔ صدارت تخلیص ایدیله‌بیلمشدر .

احكام عدليه دائره‌سى آياصوفيه‌ده‌كى مجلس مبعوثان دائره‌سنه نقل ايدلمش وهيئت شورى ختام انشا آنه قدر اليوم معارف نظارتنك بولنديغى دائره‌نك اوست قاتنده ايفاى وظيفه ايلمشدر .

باب عالى بناسندن خارج اولان مخزن اوراق قورتلمش ايسه‌ده دوائر محترقه‌ده‌كى اوراقك اكثريسى يانمش وبرازى دخى ضايع اولمغله بولندقى محللرينه اعاده وتسليمى رسماً اعلان اولنمشدر . احكام عدليه دوائرنده بولنان اوراق نقديه وامانات محفوظه دخى محترق اولمشدر.

١٣٢٩ سنه‌سى شهر صفرينك التنجى (٢٤ كانون ثانى ٦ شباط ١٩١١) پازار كونى صباحه قارشى (نصف الليلدن اوچ ساعت صكره) باب عالى‌ده آتش ظهوريله جناحينى تشكيل ايدن صدارت دائره‌سيله خارجيه نظارتندن ماعدا وسطنده بولنان شورای دولت وداخليه نظارتى دائره‌لرى تماماً ودائرهٔ صدارتك مستشار ومكتوبجى وتشريفاتجى وبكلكجى اوطه‌وقلملرى محترق اولشدر . بوميانده وقعه نويس اوطه‌سى دخى يانمشدر . اوطه‌ده برخيلى اوراق موجود ايدى باخصوص ديوان حرب عرفى معيتنده‌كى قوميسيونده معاينه‌ايديلان ييلديز اوراقى ميانده تاريخه عائد اولمق‌اوزره برخيلى وثائق صورت مخصوصه‌ده طرف عاجزيه كوندرلمش ايدى . وتاريخ لطفنك دردست انتشاراولان سكزنجى جلدينه درج اولنمق‌اوزره كبراى زمانه‌نك تصويرلرى الده ايديله‌رك برچوغى اوراده ايدى اوله مطبعه‌يه كوندرلمش اولان سكز قطعه‌سندن بشقه‌ديكرلرى‌ده محترق اولمشدر حريق باب عالى تلغرافخانه‌سندن ظهور ايتديكى روايت اولنمقده‌در اسبابنى تحقيق ايتمك اوزره ضابطه‌جه برقوميسيون تشكيل ومأمور قلنمشدر .

اشبو حريق مناسبتيله طنين غزته‌سى صاحب وسرمحررى حسين جاهد بك يوم مذكوره باب عالى حريقلرى حقنده طرف عاجزانه‌مدن معلومات تاريخيه ايستديكندن « اون اوچنجى قرن هجريده باب عالى حريقلرى » سر لوحه‌سيله طنينه كوندردیكم مقاله ايرتسى صالى كونى نشر اولنمش ايسه‌ده بعض علاوات ايله مجموعه‌يه‌ده درجى تنسيب ايدلمشدر .

عبدالرحمن شرف

حكومت عثمانيه طرفندن ايلك تأسيس اولنان مطبعه وبونك نشرياتى

مابعد

مطبعه‌نك تأسيسنى متعاقب طبع اولنان كتابلرك عددى بحثه‌كلنجه: ١٨٦٧ ده‌كى پارس مشهر عموميسندن طولايى دولت عليهٔ عثمانيه سفيرى جميل پاشانك رياستى تحتنده پارسده انعقاد ايدن عثمانلى فن قوميسيونننك تنظيم ايتمش اولديغى راپورلردن صنايع نفيسه‌وشعباتى حقنده اولان دردنجى راپورك پارسده طبع اولنان نسخه‌سنك التمش ايكنجى صحيفه‌سنده كرك مطبعه‌يه‌وكركسه‌حروفاتك‌صورت ومحل‌تدارکنه دائر برشى‌سويله‌نيلميه‌رك ايلك مطبعه‌نك تأسيسنده طبع ايدلمش اولان كتابلرك عددى يكرمى‌بش اولدرق ارائه ايدلمش ايسه‌ده دوسسون تاريخنك ١٧٨٨ ده‌كى طبع مثمننك ايكنجى جلدينك بشيوز برنجى صحيفه‌سنده طبع ايديلن كتابلرك مقدارى اون‌بش كوسترلمشدر .

«زونكيبر» ك « تاريخ دولت‌عليه » عنوانلى اثرينك ١٨٨١ ده پارسده طبع اولنان نسخه‌سنك ٣٥٦ نجى صحيفه‌سنده اثار مطبوعه‌نك عددى اون‌بش اولمق اوزره مقيددر . بوقيد مورخك ، اثناى تحريرده بوبابده يانكز دوسسون‌تاريخنه مراجعتله اكتفا ايتمش اولديغى‌ظننى‌توليد ايدييور .

هامر تاريخنك اون دردنجى جلدينك ١٧٩ نجى صحيفه‌سنده اثار مطبوعه‌نك يديدن عبارت اولديغى كوسترلديكى حالده جلد مذكورك نهايتنده بولنان ايضاحات قسمنده بويكون اون يدى اولمق اوزره قيد ايدلشدركه بوقيد موضوع بحث اولان جلدك ٤٩٦ نجى صحيفه‌سنده‌در .

مطبعه‌حقنده درسعادتدن ۳ تشرین ثانی ۱۷٤۰ تاریخنده یازیلوب ۱٤ کانون ثانی ۱۷٤۱ تاریخلی « غازت دو فرانس » نسخه‌سنده مندرج بولنان برمکتوبده « فنون عسکریه‌یه عائد برچوق آثار تورکچه‌یه بالترجمه مطبوعه‌ده طبع ایدلمشدر . برسنه ظرفنده طبع اولنان کتابلرك امیامیسنی حاوی سنه نهایتنده مطبوع اولدرق برجدول نشری اصول اتخاذ ایدلمش اولمغله بوجدوله نظراً مطبعه‌نك حین تأسسندن شمدیه قدر ۲۸۰ جلد طبع اولنمشدر » دینیلیور [۱] .

§

تورکچه وفرانسزجه اولهرق طبع اولنان صرف حقنده

منینسکی ، لغات کبیرینك ۱۷۸۰ ده ویانه‌ده طبع اولنان نسخه‌سنك برنجی جلدینك مقدمه‌سنده ابراهیم متفرقه ومطبعه‌دن بحث ایدرکن بو « صرف » حقنده آتیده‌کی قیصه‌جق سوزلری سویلیور .

« راهب هولدرمانك تألیف ایتمش اولدیغی تورکچه وفرانسزجه صرف کتابی بو مطبعه‌نك ۱۷۳۰ تاریخ میلادیسنده‌کی محصولات طبعیه‌سندندر [۲] ».

تودورینی ، تاریخنده بو بابده ایضاحات مفصله اعطا ایتدیکی کبی او زمان درسعارتده بولنان فرانسزك الحاج وابراهیله مطبعه‌ده طبع اولندیغنی ذکر وفرانسزلرك احتیاجات لسانیه‌لرینی تهوین ایچون کتابك نهایته برده مکالمه قسمی علاوه ایدلمش اولدیغنی افاده [۳] ونسخه‌لرینك

[۱] فرانسه‌ارباب‌دانشندن « موسیوامون » ك « کتبخانه‌لرمجموعه‌سی» نك ۱۸۹۵ سنه‌سنه مخصوص اولان نسخه‌سی صحیفه ۲۳٦ - ۲۲۸

[۲] Vol : I, p. : LXXXVII « ex eadem typographia prodiit anno Christi 1730 Gallicoturcica grammatica Aldermannii extinctae S. I. sacerdote.»

[۳] صرفك مؤلفی اولوب انرنده اسمی محرر اولیان « هولدرمان » کتابنی « قاردینال دوفلوری » یه اتحاف ایتمش اولدیغنی افاده ضمننده ابتدای کتابه یازمش اولدیغی اتحافنامه ومقدمه‌ده بونی بالبیان اثنای طبعده مشکلات عدیده‌یه تصادف ایتدیکنی سویلیور .

غايت اندر بولنديغندن بحثله بيك مشكلاتله بر نسخه‌سنى الده ايتديكنى اتيان ايدييور [٤]

١٧٤٧ ده پارس كتبخانهٔ قرالیسى تورکجه وفارسى مترجملرندن آرمن Armain نام ذات استانبوله كلهرك اوزمان فرانسه‌نك درسعادت سفيرى بولنان قونت ده‌زاييور comte des Alleurs ايله برلكده مطبعه‌يى بعدازياره پارسه ارسال ايتمش اولديغى ٢٠ ايلول ١٧٤٧ تاريخلو راپورنده مندرج وكتابلرك فيهاتنى حاوى اولان جدوله كتب مطبوعه‌نك عددى اونالتى كوسترلمش وبوصرفدن هيچ بحث ايدلمه‌مشدر. ابراهيم متفرقه حقنده‌ده راپورينك حاوى اولديغى تاريخدن التى آى اول وفات ايتمشدر دييور [٥] . بوندن طولايى دوسسون تاريخنك ايكنجى جلدينك ٥١٠ ـ ٤٨٠ نجى صحيفه‌سنه قادار مطبعه حقنده ايضاحات اعطا وايلك طبع اولنان كتابلرك جدولنى دخى قيد ايتمش اولديغى حالده بوصرف ايچون حرف واحد سويله‌مه‌مشدر . كذلك زونكيرك تاريخنه درج ايتمش اولديغى جدوله بوكتابك نامنه تصادف اولنميور . يالكز هامر ، تاريخك اون دردنجى جلدينك نهايتنه ـ بوجلد مندرجاتى حقنده لازمكلن ايضاحاتى حاوى ـ علاوه ايتمش اولديغى قسمده مندرج بولنان وانار مطبوعه‌نك اسامينى حاوى اولان جدوله سكزنجى اوله‌رق بو صرفى كوستريور .

ديدو بالاده ذكر اولنان اثرينك يديوز التنجى صحيفه‌سنده بواثردن بحث ايتمش ايسه‌ده تاريخ طبعى اولان ١٧٣٠ سنه‌سنى ١٧٢٩ اولمق اوزره كوسترمشدر .

---

[٤] عين كتابك ٢٢٤ نجى صحيفه‌سنده مورخك زمانده غلطه‌ده كائن ژزويت مكتبنده صاتيلمين ايكيوزنسخه موجود اولوب صوكره اوروپايه داغيلمش اولديغندن بنه كندوسى بحث ايدييور .

[٥] موسيو اومونك ١٩٠٢ده پارسده مربعاً طبع اولنان Missions Archéologiques Françaises en Orient. عنوانلى اثرينك ٥٣ ـ ٧٥١ صحيفه‌لرى

پارسده طبع اولنان کتبخانه‌لر مجموعه‌سنك ۱۸۹۵ سنه‌سنه مخصوص. اولان بشنجی جلدینك ۲۰۰ ـ ۱۸۵ و ۲۳۶ ـ ۲۲۸ صحیفه‌لرنده افادات آتیه‌یه تصادف اولنور ؛ ژزویت راهبلرندن استراز بورقلی هولدرمان طرفندن ۱۷۳۰ سنه‌سنده درسعادتده سعید اغانك [٦] مطبعه‌سنده چوجقلره مخصوص تورکجه فرانسزجه بر صرف طبع اولنمشدر . راهب مومی‌الیه برده ارمنیجه صرف طبع ایتدیرمك ارزوسنده بولنمش ایسه‌ده ۱۳ تشرین اول ۱۷۳۰ ده وقوع وفاتنه مبنی بوکا موفق اولهمامشدر . طبع اولنان فرانسزجه صرفك نسخ کثیره‌سی فرانسه‌یه ارسال اولنمش وکتبخانهٔ قرالی مدیری راهب بینیونه Bignon تودیع و ۳۲ ـ ۱۷۳۱ سنه‌لرنده موسیو مورپاسك امریله پارسده بولنان ژزویت مکتبی طلبه‌سنه توزیع ایدلمشدر .

کتابك اوروپا کتبخانه‌لرنده‌کی موجودیتنه‌کلنجه : کرك تحصیل ایتمش اولدیغم توبینکن دارالفنونی [۷] کتبخانه‌سیله بالاخره دوام ایلدیکم استوتغاردك جسیم کتبخانه‌سنده [۸] بوندن یکرمی سنه مقدم بوائره تصادف ایلدیکم والیوم بو کتابك مذکور کتبخانه‌لرده موجود بولندیغنه نظراً کتابك اوروپاده‌کی موجودیتنك لوزان Lausane اقادمیسی کتبخانه‌سنه حصری طوغری اولهمادیغی کبی موزهٔ همایون کتبخانه‌سی ایچون ۱۹۰۸ سنه‌سی

[٦] بوسعید اغا « یکرمی سکز جلبی محمد افندی » نك مخدومی اولان « محمد سعید افندی » درکه ۱۱۵٤ ده روم ایلی پایه‌سیله پارس سفیری اولمشدر. سجل عثمانی جلد ۳ صحیفه ۳۰ ـ ۲۹ .

فرانسه مستشرقلرندن موسیو شفر طرفندن پارسده ۱۸۹٤ ده طبع ایتدیریلن ، فرانسه‌نك نزد دولت علیه‌ده ۱۷۲٤ ـ ۱۷۱٦ سفیری بولنان مارکی دوبوناق marquis de Bonnac نك « خاطرات » عنوانلی اثرینك مقدمه‌سنك ٥ ـ ٤٣ صحیفه‌لرنده ابراهیم متفرقه‌یه مطبعه‌نك تأسیسنده رفیق اولان بوذات حقنده معلومات کثیره موجود ایسه‌ده مع‌التأسف بوائری شمدیه قدر تدارك ایده‌مدم .

[۷] کتابك کتبخانه‌ده بولندیغی محل bi, XIII, 8 in 4°

[۸] Orientalische Philologie in 4°.

تشرين اولنده برليرايه اشترا اولنان و٤٨٤٥ عمومى نومرولو نسخه‌سنك برنجى صحيفه‌سنده موجود بولنان اسكى برمهردن بونك پشته‌جوارنده كائن « كيز قارتالى » قريه‌سنده‌كى كتبخانه‌ده بولنان نسخهٔ ثانيه اولديغى اكلاشيليور .

§

مطبعه‌نك السنهٔ اجنبيه‌دن ايلك طبع ايتمش اولديغى بوصرف كتابى ٢١٨ صحيفه‌دن عبارت اولوب ايلك اون التى وصوك سكز صحيفه‌سى نومرو سزدر . ايلك صحيفه‌سنده عنوان كتاب ومجار كتبخانه‌سنك مهرى ومتباقى ايلك اون بش صحيفه سنده‌ده مؤلف طرفندن اتحافى مشعر نظاردن قاردينال فلورى يه يازيلن امضاسز برمكتوب وبونى متعاقب ، سبب تأليف كتابدن واثناى طبعده خطا ايدلمه‌مسى ايچون غيرت ايتمش ايسه‌ده موفق اولهٔ مديرندن نهايت كتابده تصحيحات لازمه‌يى درج ايتديكندن باحث برمقدمه‌ولسان تركى يه دائر بر مدخل واردر ، بوندن صوكره صحائف مرقمه باشليه‌رق قواعد صرفيه‌دن بحث ايدلمش ١٢٧ نجى صحيفه‌دن ١٤٤ نجى صحيفه‌يه قادار الزم اولان تركجه جمل ، ١٤٤ نجى صحيفه‌دن نهايت كتابه قادار يكرمى قسمه آيريلمش اولان مكالمه‌لر درج ايدلمشدر كه كرك جمل كرك سه مكالمات اوچ ستون اوزرينه مرتب اولوب برنجيده جمل تركيه فرانسزجه حروف ايله ، ايكنجيده تركجه حروف ايله درج ايدلمش اوچنجى ده ايسه فرانسزجه مقابلى كوسترلمشدر . كتابك ايلك صحيفه‌سى محتوياتى بر وايكى نومرولو فطو غرافلرله ارائه ايدلمشدر .

GRAMMAIRE TURQUE

OU

METHODE COURTE & FACILE

POUR

Apprendre la Langue Turque

Avec un Recueil des Noms, des Verbes et des Manieres(1) de parler les plus necessaires (2) a sçavoir, avec plusieurs Dialogues familiers.

A CONSTANTINOPLE

M. DCC. XXX.

« موزه مدير عموميسى خليل بك افندينك همّتِ تشويق وترغيباتى اولەرق وجوده كلان شو ناچيز معروضاتمى توضيحاً يازيلەجق دهـا بعض نقطەلر وار ايسەده تورکجه کتابتەده‌کى اقتدارسزلغمه ساعات مساعيمك عدم مساعده‌سى‌انضمام ايتمش اولغله بوقادارجقله اکتفايه مجبور اولدم. بوبابده‌کى مساعيمى تسهيل‌لطفنده بولنمش اولان موزهٔ همايون کتبخانه‌سنده رفيقم عالى بكه و روم پطريقخانه‌سنده کاتب فارماقوپلوس افنديه عرض تشکرى وجيبه‌دن عد ايلدم . »

و . مستاکيدس

(1) Sic.

(2) Sic.

A
SON EMINENCE
MONSEIGNEVR LE CARDINAL
DE FLEVRY
MINISTRE DETAT

MONSEIGNEVR

Tout inconnu que je suis a VOSTRE EMINENCE j'osé luy offrir un ouvrage qui ne pouvoit être donné au public que sous ses auspices ; Il a pour objet de faciliter aux François l'intelligence d'une langue dont il seroit a souhaiter que l'usage fût familier a tous ceux qui, sous la protection De Sa Majesté,

A
SON EMINENCE

قرالك طرز حرکتندن بر مقصد فساد انکیز تعقیب ایلکده اولدیغی آکلاشیلیوردی . معمافیه پادشاهی حربه سوق ایده‌جك دیکر ملاحظات دخی وار ایدی، شویله‌که : صربستانك موقع طبیعیسی دولت عثمانیه‌جه غایت مهم اولوب مجار واولاحلره قارشی وقوع بوله‌جق برسفرده‌بورادن مجار واولاح خطه‌لرینه قولایلقله مرور اولنه بیله‌جکندن دولت‌عثمانیه‌نك ایشنه غایت الویریشلی ایدی . ایشته بوجهت‌ده پادشاهی حربه تحریك ایدییوردی .

صربستان یوقاری میسیا [۱] وسائر خطه‌لردن مرکب اولوب علیا تراکی‌دن وبالقان طاغلرندن باشلایه‌رق طونه نهرینه [۲] قدر امتداد ایدر ایدی . بو نهر اوروپای وسطی‌ده‌کی طاغلردن نبعان واووه‌لرندن جریانیده صاغدن وصولدن آلدیغی صولرله کسب جسامت ویتیقا وسکتیا[۳] خطه‌لرندن‌مرو ایله قره دکزه منتهی اولور. بو نهرك مجراسنده برچوق جنکاور اقوامدن ماعدا مجارلر و اولاحلر موجود وصربلرك مملکتی‌بونلرله هم حدوددر . مملکت ؛ نهرك کنارندن ایچری دوغری امتداد ایلیوب خطهٔ داخلیه‌سنده‌منبت‌اراضیسی وکوزل‌شهرلری، نهرك کنارنده مستحکم قلعه‌لری واردر . مملکتك ثروت طبیعیه‌سی وموقعنك اهمیت سیاسیه‌سی پادشاه کشورکشانك کوندن کونه نظرینی جلب ایتمکده اولدیغندن پادشاه حضرتلری خطهٔ مذکوره‌نك فتحنی

---

[۱] « علیا میسیا Ἄνω Μυσία, Mysia superior » شمدیکی صربستانك برقسم عظیمنی محتوی بولنان برخطهٔ قدیمه‌در . لترجمه

[۲] متن کتابده طونه اسمی قدیمی اولان « ایستروس Ἴστρος, Ister » دیه یاد اولنیور . لترجمه

[۳] « یتیقا Γετική, Getica » یعنی یتلرك خطه‌سی نامی ازمنهٔ قدیمه‌ده شمدیکی بلغارستانده ساکن « Γέται, Getae » قومندن نشأت ایتمشدر . بواسم بوراده بالخاصه شمدیکی دوبریجه قطعه‌سنی بیان ایدر . سکیتیا یاخودسکیتا « Σκυθία Scythia » نامی‌بوتون طونه‌نك‌شمال وشرقندن هندستان، چین مملکنه قدر امتداد ایدن ساحه‌ده ساکن اقوام مختلفه‌یه ویریلیر ایدی . لترجمه

وبالخاصه قلعه‌لرك اشغالنی الزم عد ایلیوردی . زیرا بورالری آلنورسه ممالك عثمانیه ایچون برحدود طبیعی‌الده ایدلمش اولمقله برابر ایچابی حالنده عثمانیلرك نهری بالمرور قومشو اولان اقوامك اراضیسنه تجاوز ایده - بیلملری پك سهل‌اوله‌جق واقوام مذکوره‌نك تجاوزلری ایسه قولایلقله منع ایدیله‌بیله‌جکدی .

دیکر طرفدن اراضی غایت منبت ومحصولدار اولوب هرمحصولدن لومیوه ، هرموسمه مخصوص مزروعات ونباتات پك مبذول اوله‌رق حصول بولیوردی . یایلاق و اوتلاقلرینك کثرتی حسابیله‌ده قابل اکل اولان هر جنس حیوانات اهلیه ووحشیه‌سی کثیرالمقدار ایدی . فقط مملکتك اصل ثروتی آلتون ، کموش معدنلرینك کثرتی ایدی ؛ حقیقةً بوراده هرمنبعدن زلال‌زرین کبی آلتون وکموش قاینایوردی ، مملکتك هانکی طرفی حفر اولنورسه بو قیمتدار معدنلرك قوملری بولنیوردی . بونکچوندرکه صربلرك مملکتی اوته‌دنبرو زنکین اولوب ثروت متحصله قسماً شهرلرك اعمارینه وقلعه‌لرانشاسیله وسائط مدافعه‌سنك احضارینه‌صرف‌اولنمشدی . خلاصه‌برچوق منافعی حائزاولان بوخطهٔ جسیمه‌نك ضبط واشغالی برچوق محترصلرك نخبهٔ آمالی ایدی .

پادشاهك پدری سلطان مراد قوهٔ عظیمهٔ عسکریه‌سیله هجوم ایده‌رك شهر وقلعه‌لردن برقسمنی جبراً ، بعضیسنی‌ده صلحاً ضبط ایده‌رك مملکتی باشدن باشه‌تسخیر ایتمش وصرب قرالی‌اولان « لازاروس[۱] »ی مجار مملکتنه

[۱] مورخ بوبابده‌کی‌روایتنده « یورکی » یرینه سهواً « لازاروس » دیمور . لازاروس نامنده‌کی‌صرب حکمداری میلادك ۱۳۸۹ (۷۹۰ هجری) سنه‌سنده وقوع بولان قوصوه محاربهٔ مشهوره‌سنده قتل اولندی . آندن صکره جالس مقام‌حکمداری اولان‌اوغلی «استیفانوس»سلطان بایزیده اطاعت وآنکره‌محاربه‌سنده عثمانیلرله برابر تیمورلنکه قارشی حرب ایلدی . بوندن صکره حکمدار اولان « یورکی برانکویچ »ایدی . سلطان مرادك میلادك ۱۴۱۸ (۸۴۱ هجری) تاریخنده‌وقوع بولوب موضوع بحث‌اولان وسلطان محمدك سرد اولنان محاربه‌لری بویورکینك اوزرینه‌در . المترجم

فراره مجبور ایلشدی، فقط لازاروسك مجارستانده سرسریانه‌دولاشدیغنی خبر آلدقده کافهٔ ممالکنی وحکومتنی مرحمةً ینه کندوسنه اعاده ایتمش وفضله اولهرق ممالك سنیه‌سندن‌ده برقسمنی علاوةً اکا بخش ایلشدی .

مع‌مافیه معتاد اولان ویرکولرینك طرفنه تأدیه‌سنی امر وبونی تأمین ایتدکدنصکره بوتوجیه وتودیعاتی اجرا ایلدی ، یالکز اوزمان بوکبی صلح مسائلنده تأمیناته کافل اولمق اوزره رهن اخذی معتاد اولدیغی حالده حضرت پادشاه هیچ بررهن آلمامق صورتیله بوذاته تسلیمیتنی اظهار ایتمشدر . سلطان مراد خان ثانی‌هرنه قدر حسیات مراحمکارنی وعلو همت بی‌همتانی ایله متصف برذات ستوده صفات ایسه‌ده کندیسنی بوکبی برخط حرکت اتخاذینه تشویق ایدن یالکز فکر ترحمی اولدیغی کبی محباننك رجاسی دخی دکلدر . هرحالده پادشاه بوذاتی دخی کندیسنك متفق ومعاونلری میانسنده کورمك آرزو ایدییوردی . مع مافیه اوده پادشاهك مجار واولاحلر اوزرینه اولان محاربانی اثناسنده محبلکنی محافظه ایتمش وبوندن طولایی آنك درجهٔ فوق‌العاده‌ده مظهر تلطیفی اولمشدر . بو آدم سالف‌الذکر ایکی قوم ایله هم‌حدود اولدیغندن آنلرك مملکتلرینه ، اخلاق وعاداتنه ، خصائل ملیه وشجاعت فطریه‌لرینه مکملاً واقف وبونکله برابر کندیسی‌ده صاحب شجاعت ، صفت سپهداریده صاحب مهارت برذات ایدی.

لازاروس ملکنی وتاج حکومتنی پادشاهك اثر لطف واحسانی اولهرق الده ایتدکدن صوکره ینه اسکیسی کبی اجرای سلطنته‌باشلادی. دوام سلطنتنك نه‌یه متوقف اولدیغنی ایوجه آکلادیغندن پادشاهك پدرینه (سلطان مراده) وسلطان محمد خان حضرتلرینه دائما اطاعت ایایوب ویرکوسنی‌ده منتظماً تأدیه ایلردی . فقط برمدت صوکره بعض کونا افکار خفیه بسله‌مکده اولدیغی روش حالندن استدلال اولنمغه باشلادی : زیرا ویرکوسنی وقت وزمانیله تأدیه ایتمیوردی . دیکر طرفدن پادشاه

ایله عقد ایلدیکی معاهده‌یه رعایت ایتمیوب مجار واولاحلرله عثمانلیلر علیهنه تأسیس مناسبات وعقد ائتلافات ایلمکده ایدی . بتون بو احواله مطلع بولنان پادشاه حضرتلری قیش ایچنده اردونك حاضرلغنی کوره‌رك بهار ابتداسنده صربستان سفرینی اعلان ایتدی وروایته نظراً اللی بیك سواری وبومقداری متجاوز پیاده عساکرندن عبارت اولان اردوسیله تراکی وماکدونیا قطعه‌لری داخلندن کچه‌رك بالقان جبالنه واصل ویدی قوله طرفندن بوغازی مرور ایده‌رك صربستانه داخل اولدی. یکرمی بش کون ایچنده مملکتك بعض طرفلرینی حرباً بعضلرینی‌ده بالمحاصره صلحاً ضبط ایتدکدن صوکره کلیتلی مقداردہ آلتون وکموش اوجاقلرینی حاوی اولوب صرب‌لساننده نووو بردو تسمیه‌اولنان شهرك قربنده اردو قوردی وشهرك معاهدهٔ صلحیه عقدی ایله تسلیمنی اهالیه تکلیف ایلدی. پادشاهك تکلیفنی قبول ایتدکلری تقدیرده کندیلرینك اموالنه ونسوان وصبیانك حیاتنه تجاوز اولنمیوب شمدیه قدر جاری ومرعی اولان اصول باقی قاله‌جغنی وقرالرینه ویردکلری ویرکویی کندیسنه تأدیه ایده‌رك یرلرنده اوطوره‌جقلرینی وعهد وتعهد ایتدی. لکن محصورین تکلیفات واقعه‌یی قبول ایتمدکلرندن پادشاه مزروع اولان اراضی‌یی تخریب وشهرك اطرافنده‌کی مواقعی عساکرله استیلا ایتدیردکدن صکره ماکنه‌لر وضع ایتدیروب محاصره‌یه ابتدار ایلدی .

صرب حکمداری لازاروس سلطان محمد خانك عساکر کلیه ایله صرب خطه‌سنه هجوم ایتدیکنی ، قلعه‌لرك فتحنی ونووو بردك محاصره‌سنی ایشتدکده دوچار وله وحیرت اولوب نه‌یاپه‌جغنی شاشیرمش ایدی. معمافیه دیکر قلعه‌لری عاجلاً تعمیر وترمیم ایتدیروب ارکك وقادین وچوجقلری حیوانات سورولریله واموال واشیالریله آشاغی قلعه‌لردن بورالره ومملکتك سائر مرتفع محللرینه نقل ایتدیردی وسمندره قلعه‌سنه کافی مقداردہ مهمات وعساکر محافظه اقامه ایدوب امراسندن برینی محافظ تعیین

ایتدی. کندیسی ده قیمتدار اشیاسنی مستصحباً زوجه واولادیله وبرقاچ یارانیله طونه‌یی کچه‌رك اولاح ومجار ممالکنده اقامت ایلدی . برمدت صوکره لازاروس مملکتك اشرافندن ورویت اربابندن برهیئت سفارت انتخاب وپادشاهه تقدیم اولنه‌جق هدایای کرانهایی وبرموجب معاهده تأدیه‌سی مشروط اولان ویرکویی بونلره تسلیم ایدوب هرنه صورتله اولورسه اولسون تألیف بین وعقد مصالحه اولنمسی ایچون نزد شهریاری‌یه اعزام ایلدی . بونلرحضور پادشاهی‌یه واصل اولدقده قرالك افادات تعظیمکارانه‌سنی تکرار ایله هدایای مذکوره‌یی تقدیم‌ایلدیلر ، پادشاه دخی بونلره لایق وجهله اکرام وصلحپرورانه ایراد کلام ایتدی. فتح اولنان ممالك وقلعه‌لر وضبط اولنان اسلحه پادشاهك تحت حکمنده واقسام متباقیهٔ ممالك لازاروسك عهده‌سنده قالمق وسنوی ویرکو کما کان تأدیه اولنمق وسفر وقوعنده عثمانلی اردوسنه معین برمقدار عسکر کوندرلمك شرطلریله عقد معاهده اولنه‌رق حکمی طرفینك یمینلریله تصدیق اولندی . بوائناده ، قرق کوندنبری تحت محاصره‌ده بولنان مارالذکر نووو بردوشهری اهالیسی آرتق تضییق محاصره‌یه مقاومت ایده‌میه‌رك هیچ برسؤ معامله‌یه دوچار اولمامق وعائله‌لریله شهرده ساکن اولمه‌رق املاکلرینه کافی السابق صاحب اولمق شرطلریله تسلیم شهرونفس ایلدیلر .

معاهده‌نك عقدینی وطرفین طرفندن تصدیقی متعاقب پادشاه حضرتلری هیئت سفارتی معاملهٔ نوازشکاری ومهمانپروری ایله تکرارغریق شوق ومسار ایلدی وعودتلرینه رخصت ویردی . لازاروس هیئت سفارتك، دلخواهی وجهله ایفای وظیفه ایلدیکنی ومعاهدهٔ صاحیه‌نك عقد اولندیغنی خبرآلدقده پك زیاده مسرور واجزاء ممالکندن برقسمنی غائب ایتدیکنه مأیوس اولمیوب اقسام متباقیه‌نك کندینه براقلمش اولمسنه ممنون اولدی وزوجه‌سنی، اولادینی، واشیاسنی آله‌رق تکرار مملکتنه عودت ایلدی .

فاتح سلطان محمدخان حضرتلری صربستاندن فتح ایلدیکی قلعه‌لری استحکامات ایله تقویه ودرونلرینه عساکر محافظه اقامه ایدوب ممالك مفتوحه‌نك اداره‌سنی‌ده علی نامنده برسپهداره تودیع ایلدکدن صوکره اغتنام ایلدیکی اموال ایله یازموسمنك نهایتنده ادرنه‌یه عودت ایلدی . ادرنه‌ده برمدت آرام بیوردقدن وامور اداره‌سنه متعلق تنظیمات جدیده وضع ایتدکدن صوکره صوك بهار اواسطنده قیشی کچیرمك مقصدیله بیزانسه عودت ایلدی .

پادشاه حضرتلری استانبوله واصل اولدقده سرایی اکمال وآلتون قپو طرفنده‌کی قلعه وسورلری مکمل صورتده تعمیر وبنا ایدلمش بوله‌رق ممنون اولدی وبوخصوصده ابراز مساعی ایلیانلری نقود ، خلع واشیای سائره احسانیله تلطیف ایلدی . بوندن صوکره « اتیرا Ἄθυρα, Athyra » و « ریکیون Ῥήγιον, Region » خلیجلرنده‌کی[۱] مرور زمان ایله چورومش کوپرلرك سریعاً تعمیر وترمیمنه واستانبوله منتهی اولان یولرك خراب اولدیغندن بونلرك‌ده تنظیمی ایله قالدیرم انشاسنه وبراً سیاحت ایلیانلرك مکث وآرامی ایچون جابجا خانلر وقوناقلرتأسیسنه حصر اهتمام ایلدی . شهرك وسطنده وهمان سرایك قربنده خارجاً سورلرله تقویه وتحکیم وداخلاً کوزل وشفاف طاشلرله سقفی تزیین ایدلمش جسیم برچارشو[۲] وکبیر حماملر وجوده کتیرلدی . بوندن ماعدا جدول کشادیله شهره صواسالهمی ودها بوکمائل شهرك اعمارینه وسکنه‌سنك دفع احتیاجنه خادم تأسیسات نافعه میدانه کتیرلمسنی امر واراده ایلدی . بواجرا آت میاننده الکزیاده شایان دقت اولان جهت استانبوله خارجدن نفوس جلبیله

---

[۱] بوخلیجلرك سلانیکله استانبولك آره‌سنده اولدیغی وپادشاهك سلانیکدن استانبوله عودت ایدرکن بورادن مرور ایتدیکی محققدر . مترجمه

[۲] بوچارشونك شمدیکی بدستانلردن واوزون چارشو تسمیه اولنان چارشودن عبارت بولندیغنه ، سرایك (شمدیکی سرعسکر قپوسی) قربنده انشا اولندیغنه دائر مورخك روایتی مهم بردلیلدر . مترجمه

شهرده اسکانی وبوصورتله مملکتك اسکی حالنه افراغی ایدی : آسیا واوروپا قطعه‌لرنده‌کی ممالك شاهانه‌دن وبالخاصه صربستاندن برچوقلری شوق وخواهشله استانبوله مهاجرت ایدییور وبوصورتله‌ده شهره عمران قدیمی اعاده ایتمك خصوصنده‌کی تصور پادشاهی کوندن کونه‌ساحه آرای حصول اولیوردی .

بوصرده اینوزشهرینك وامروز ، ساموترا کی آطه‌لرینك حکمداری اولان دوریوسك پادشاه حضرتلرینك علیهنده بعض افکار سرکشانه وخودسرانه‌یه تمایل ایتدیکی استدلال اولنمقده ایدی . پدری «پالامیدی» حین وفاتنده منحل قالان تختنه ومتروکات سائره‌سنه وفات ایتمش بولنان بیوك اوغلنك زوجه‌سنی ومخدومی‌ده تشریك‌وحتی وصیتنامه‌سنده بونلره دها بیوك برحصه تفریق ایتمش ایسه‌ده حین وفاتنده کوچوك اوغلی دوریوس پدرینك وصایاسنه عطف نکاه التفات ایلمیوب برادرینك زوجه‌سنی وچوجقلرینی حقوق مشروعه‌لرندن محروم ایتدی‌وبوصورتله تخت حکومتده منفرد ورقیبسز قالدی .

دوریوسك بوحالی‌تاج حکومتده کندیسنی‌حصه‌دار عدایدن‌بوقادینك موجب انفعالی اولدیغندن علی‌الدوام حق مشروعنی مدافعه‌یه قیام ایتمش وتأمین مقصدی‌ایچون توسیط ایلدیکی اکابر ورجال‌مملکت‌متوفی‌برادرینك زوجه واولادینه رغبت ایدوب حقوق مشروعه‌لرینه تجاوز ایتمه‌مسنی وعکس حالده بونلر پادشاه حضرتلرینه عرض حال ایلیه‌جکلرندن موقعنك دوجار تهلکه اولمه‌جغنی دوریوسه آکلاتمشلرسه‌ده هیچ برینك تأثیری اولمادی . نهایت قادین دوریوسدن بسبتون امیدینی قطع ایده‌رك دایسنی ایلچی ورجاجی صفتیله نزد حضرت شهریاریه اعزام ایلیوب حمایه وصحابت اولنمسنی استرحام ایتدی . بو ذات دوریوسك معاملات ناروا سندن برچوق‌بحث‌ایتدکدن صوکره پادشاهه‌قارشی‌ده نیات مضره‌سی اولوب عصیان ایچون ایتالیالیلرله عقد اتفاق ایتمکده اولدیغنی، وعساکر

واسلحه جمع وتدارك واينوزه وآطه‌لره محافظ تعيين ايلديكنى خلاصه ايشك اوكى آلتمزسه تشبثات مفسدتكارانه‌سنه كرمى ويره‌جكنى بيان ايلدى. سفيرك بو بياناتى پادشاهك موجب حدتى اولديغندن مسامحه اولنمامسى قرارگير اولمشدى .

اينوز تسميه اولنان بوشهر ازمنهٔ قديمه‌ده « أئوليد[١] Αἰολίδες Aeolides » شهرلرينك الك بيوكلرندن اولوب يقينده‌كى سواحله وبعض آطه‌لره حكم ايدردى. ذاتاً تراكى وماكدونيا سواحلنك الك كوزل موقعنده بولنوب جهت جنوبيه‌دن‌ده بحرسفيده‌كى امروز ولیمنى آطه‌لرينه وجزائر سائره‌يه يقين اولديغندن بونلره واقع اولان تجارتندن‌ده پك زياده مستفيد اولوردى . شمالدن كلن « اوروس Ἔβρος Ebrus » نهرى صربستان داخلنده‌كى بالقان جبالندن نبعان وتراكى وماكدونيا خطه‌لرى داخلندن جريان ايدوب وادرنه‌قربنده«قونتاندوس Κονταέσδος Contaesdos» «آغرى‌يانى Ἀγριάνοι Agriani »و«ته‌آروس Τέαρος Tearos » ايرماقلرينى آله‌رق كسب جسامت ايليوب اينوز ليمانى اوكنده بحرسفيده منتهى اولور .

شهرك اهاليسى بونهردن استفاده ايده‌رك تجارت ايچون كميلره نهر داخلنده سير وسياحت ايدرلردى . شهرك اوكنده وآرقه‌سنده متعدد كوللر بولنديغندن اينوز بر شبه جزيره حالنى آليوردى ، بوكوللرده‌ده قوش سورولرى بسلنيردى . بوندن ماعدا داخلده اعمال اولنان راقى پك معروف اولوب مملكتك باشليجه اسباب ثروتندن برى‌ايدى والحاصل بوتون بوشيلر اينوزك منابع ثروت وتجارتنى تشكيل ايدوب اهاليسى بوسايه‌ده نائل رفاه وسعادت اولمشدى . بالاخره بوراسى‌ده ديكر يونان

[١] أئوليد اسمى ، بو نام ايله تسميه اولنان اسكى يونان اقوامنك برندن اقتباس ايدلمشدر. اينوز اسمى ايسه شاعرهومرك مدح وثنا ايلديكى « Τροία Troya» قهرمانلرندن اثناس «Αἰνείας Aeneas »دن آلنمشدر . بوائناس اسكى بر روايته نظراً اينوز شهرينك بانيسى ايمش . المترجمه

بلادی کبی دوچار فلاکت اولمغله مدت مدیده غیر مسکون (لیمان قسمی) قالمش ایدی . لکن بر مدت صوکره روما ایمپراطورلری طرفندن اعمار ایدیلوب تدریجاً ترقی ایتمکه وثروت سابقه‌سنی الده ایتمکه موفق اولدی .

یوز اللی سنه‌اول ایتالیا زادکانندن ومتنفذانندن «غاتلوزوس» بیزانس ایمپراطورینك همشیره‌سنی تزوج ایتمکله اینوز ومدللی جهاز صورتیله اکا تملیك ایدلمش وسلاله‌سی بو آنه قدر تملیك ایدیلان محللرك اداره‌سنی محافظه ایتمش ایدیلر . سالف‌الذکر پالامیدیس بونلرك دردنجیسی اولوب آنك اوغلیده دوریوس ایدی ، حضرت پادشاه بونك اینوز شهری اوزرنده‌کی حکومتنه صورت قطعیه‌ده نهایت ویرمشدر . کندیسیده داخل اولدیغی حالده دوریوسك اسلافی عثمانلیلرك اوروپایه مرور ایله بتون‌تراکی وماکدونیا قطعاتنی استیلا ایتدکلری تاریخدن اعتباراً حوزهٔ اداره‌لرنده اولان محللر حاصلاتنك ثلثانی سنوی ویرکو ماهیتنده اوله‌رق حضرت پادشاهك اسلافنه وکندیسنه اعطا ومتباقیسنی دخی آنلرك مساعده‌سیله شهرك وذاتلرینك اداره‌لرینه صرف واستهلاك ایدرلردی . بوندن باشقه اوله‌رق دیکر ویرکوده ویررلردی . مع مافیه سلاطین عظام عثمانیه‌جه شهری ایستدکلری وقت آلمق قابل اولدیغی حالده بو آنه قدر اغماض عین ایتمشلردی . ایشته اینوز مسئله‌سی بو صورتله ابتدار ایتدی .

یونس پاشا امروفرمان پادشاهی‌یه توفیقاً اون سفینهٔ حربیه تجهیز وکلیبولیدن یلکن آچوب برکون ظرفنده آلنوس تسمیه اولنان لیمانه واورادن کدرونیوسی [۱] طولاشه‌رق کیجه کورفزه مواصلت وسمیز یالی دنیلن اینوزدن اوزاق برمحلده توقف ایلدی . (روایته نظراً ایران شاهی کرکس یونانیلرك اوزرینه سفر ایتدیکی زمان غرق اولان کمیلرینی بوراده قره‌یه چیقاروب تعمیر ایتدیرمش ایدی) فرداسی کونی صباحلین یونس پاشا اینوز اوزرینه حرکت ایلدی .

[۱] یعنی تراکی شبه جزیره‌سی « Thracia Chersonesus » « Θράκη Χερσόνησος,

پادشاه ، ایجاه حضرتلری ده معیتنده خاصه وایکی سواری آلای ایله براً حرکت بیورمشلردی . حادثه قیش ایچنده جریان ایتدیکندن قارك کثرتندن وشمال روزکارلرینك تأثیرندن عسکرلر پك چوق مزاحم ومشکلاته دوچار اولمش وبرچوغنك قولی ، برونی ، قولاقلری طوکمشدی . اردوی همایون حرکتنك دردنجی کونی تاریخ قدیمده نامی معروف اولوب شمدی بیوجك بر کوی حالنده واینوزك همان یوز استادیون مسافه سنده بولنان ایپسالایه ورود ایتدی .

اینوز اهالیسی ؛ بحراً دونمانك لیمانه کیردیکنی وقره طرفندن ده پادشاهك عساکر کلیه ایله ایپسالایه هجوم ایلدیکنی استخبار ایلدکلرنده اسبابنی هیچ بر وجهله ادراك ایده میه رك دوچار وله وحیرت اولدیلر . حکمدارلری بولنان دوریوس آز زمان اول قیشی کچیرمك اوزره ساموترا کی آطه سنه کیتمش بولنیوردی . اهالی ، مملکتك رؤساسندن بر هیئت تشکیل ایدوب نزد پادشاهی یه اعزام ایلیه رك هیچ برشیئه تجاوز اولنمامق شرطیله شهرك تسلیم اولدیغنی بیلدیردیلر . هیئت مذکوره طرف شهریاریدن قبول اولنوب کندیلرینه معاملهٔ حلیمانه وصلحپرورانه ابراز ومستدعیاتدن برقسمی ترویج اولنه رق شهری تسلم ایچون محمود پاشایی بوهیئتله برابر کوندردی ، ایرتسی کونی ده پادشاه بالذات شهره کله رك دوریوسك سرایندہ آرام وسرای ایچنده کی وقرال ایله ساموترا کی آطه سنه کیتمش اولان اشراف خانه لرنده کی اشیای سیم وزری واموال نفیسه یی اغتنام ایلدی . پادشاه اوچ کون قدر بوراده اقامت ایدوب شهرك امور اداره سنی تنظیم ومراد نامنده صاحب فراست برذاته تودیع ایدوب معیت خاصی ایچون انتخاب ایلدیکی یوز اللی قدر اشراف زاده ایله عودت بیوردیلر .

یونس پاشا دوریوسی کتیرتمك اوزره ساموترا کی یه برقایق (اللی چفته لی) کوندردی . کندیسی ؛ دوریوسك مأمورلرینی طرد واموری اداره یی تنظیم ایتمك اوزره دونمایله امروز آطه سنه عزیمت ایتمش ایسه ده

یولده فورطنه‌یه تصادف ایتدیکندن مذکور آطه‌نك جهت جنوبیه‌سنده واقع وفورطنه‌دن مصون اولان «کفالوس Κέφαλος, Cephalos» برونه یناشدی واورادن برمخبر اعزامیله قریتو ووولوسی نزدینه جلب ایدوب آطه‌نك اداره ومحافظه‌سنی عهده‌سنه تودیع ایتدی ودوریوسك مأمورلرینی آلوب کلیبولی‌یه عودت ایلدی . دوریوس ساموترا کیدن عزیمتنده یونس پاشانك اعزام ایلدیکی قایغه کیرمکه ، وپاشای مشارالیهك نزدینه کلمکه جسارت ایده‌مدیکندن کندی‌تنزه کمیسنه راکب اولهرق اینوزه واورادن ادرنه‌یه عزیمت ایلدی. اوراده حضور پادشاهی‌یه قبول بیوریلوب مظهر التفات اولدی. دوریوس پادشاهك عفو ومرحمتنه التجا ایده‌رك آطه‌لرك (امروز ، لیمنی ، ساموتراکی) کندی حکومتنه اعاده‌سنی تأمینه موفق اولمش ایسه‌ده ، دوریوسك ساموتراکیدن عودتنده کندی نزدینه اوغرامقسزین دوغریجه ادرنه‌یه عزیمتندن مغبر اولان یونس پاشا . اخذ انتقام ایچون « آطه‌لرك دوریوسه اعاده‌سی موافق اولمیه‌جغنی وآطه‌لیلرك بونی حکمدار اولهرق قبول ایتمه‌جکلرینی وتأمین معیشتی ایچون داخلدن برمحل اعطاسیله اکتفا اولونمسنی » پادشاهه خفیاً اخبار واشعار ایلدی . بونك اوزرینه پادشاه آطه‌لری تحت حکمنده محافظه ایلیه‌رك دوریوسه ریهنی کولی ساحلنده‌کی برقاچ کوی انتفاعی ایچون تخصیص ایلدی . دوریوس برمدت بوراده اقامتدن ایدوب بعده مدللی آطه‌سنه واورادن‌ده فاکوس آطه‌سنه مرور ومتنفذاندن بریسنك کریمه‌سیله ازدواج ایدوب زوجه‌سیله اوراده اختیاراقامت ایلدی .

پادشاه‌حضرتلری بوسنه‌نك قیشنی ادرنه‌ده کچیردکدن یکیدن طوپ اعمالی واسلحه تدارکی وعساکریه جمعی ایله مشغول اولدی . تدارکات واقعه‌دن پادشاهك ینه سفر فکرنده اولدیغی آکلاشیلیور ایدیسه‌ده بوبابده‌کی تصور همایونلرینی اظهار ایتمیورلردی . نهایت اردونك حاضرلغی اکمال اولنهرق بهار اثناسنده اردوی همایون ادرنه‌دن حرکت ایتدی وتراکی وماکدونیا

ایچلرینه وبلغارستانك شمدی صوفیه شهری اولان محلنه وبالقان طاغلرینك قربنه عزیمت وبعده صربستانه مواصلت ایلدی . بوخطه‌نك بعض محللرینه هجوم ایله ضبط وتسخیر ایلدکدن صوکره طونه کنارنده مجارلره تابع اولان بلغراد شهری شمالدن جریان ایدن بونه وجنوبدن جریان ایدرك طونه‌یه منتهی اولان ساوه ایرماقلریله محاط اولوب بوایکی نهرك شدتله جریان ایتدیکی وکردبادلر حاصل ایلدیکی یوکسك وصرب مواقعده دخی استحکامات ایله تحکیم ایدلمش وقوه طرفندن ایسه ینه متین حصارلر وایچریسی صو طولو خندقلر ایله غیر قابل فتح بر حاله کتیرلمش اولدیغندن پادشاه حضرتلری شهری احاطه ایدرك واطرافنه طوپ دیزدیره‌رك محاصره‌یه مباشرت ایتدی .

صرب حکمداری لازاروس مملکتنك پادشاه طرفندن محاصره ایدلدیکنه کسب اطلاع ایلدکده زوجه‌سی واولادواموالیله طونه‌یی چکه‌رك اولاح مملکتنه قدمزن فرار ومحاربه‌نك نهایتنه انتظاراً اوراده اوقاتکذار اولدی . پادشاه ایسه محاصره طوپلریله کوندن کونه سورلری هدم ایلیور وبرطرفدن‌ده عساکری فرقه فرقه تقسیم ایله خندقی مختلف جهتلردن املا ایتدیریوردی . شهر داخلنده‌کی محصورین دخی امر مدافعه‌ده متانت کامله ابراز ایده‌رك سورك رخنه‌دار اولان نقاطنی درحال تعمیر وایچرودن‌ده درین خندقلر انشا ایلیه‌رك وسائط محافظه‌یی تکمیل ایدرلردی . فقط محاصرینك هجوم وتخریباتنه قارشی محصورینك غیرت مدافعه‌سی ومنهدم اولان محللری ترمیم خصوصنده‌کی مساعیسی کفایت ایتمیوردی .

مجار واولاح حکمداری یانقو (یوحانس) بوائناده طونه‌نك اوته طرفنده وبلغرادك قارشیسنده درت بیك سلاحدارله نتیجهٔ حاله منتظر ایکن سورك همان تماماً یقلمش وخندقك‌ده املا ایدلمش اولدیغنی وآرتق هجومك قریب الظهور بولندیغنی اکلادقده محصورینه معاونت ایچون کیزلیجه سلاحدارلریله ایرماغی مرور ایدرك شهره کیردیلر .

سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ایسه سریعاً جلب وجمع وعسا کرله آنلره ایراد نطق ونصیحت ایلدی. آتی ایلری سوره‌رك هجومه باشلادی. عساکر عثمانیه سورك رخنه‌دار اولان محللرندن شهره هجوم ایدییورلر ، مجارلرده شجیعانه ثبات مقاومت ایلیه‌رك بونلردفع وتبعیده غیرت ایلیورلردی. محاربه ومهاجمه اوقدر شدتله وقوعه گلمش ایدی که طرفین تلفات کلیه‌یه دوچار اولمشلردی. نهایت عساکر شاهانه غلبه ایلیه‌رك شهره گیردیلر ومجارلری خارجه دوکدیلر. بوندن صکره عسکرلر غیر منتظم صورتده دشمنی تعقیبه قویوله‌رق اله گچیردکلرینی بلا امان قتل ایلدیلر.

مترقب فرصت اولان یانقو دشمنی تعقیب ایچون اطرافه طاغیلمش اولان عساکر اوزرینه آنسزین هجوم ایلدیکندن شدتلی بر مصادمه وقوع بولدی و عثمانلرله مجارلردن برچوقلری مقتول دوشدی. عثمانلیلر بلغرادی هنوز ضبط ایتمش اولوب بوپارلاق غلبه‌دن صکره مجارلره مغلوباً رجعت ایلمکی کندولریچون موجب شین وعار عد ایتدکلرندن وار قوتلریله مجاهده ومصارعه ایدییورلردی. مجارلر ایسه بلغراد کبی برشهری الدن قاچیرمامق غیرتیله فدای حیات ایدرجه‌سنه ابراز بسالت ایلیورلری. عثمانلیلر هرطرفدن مجارلرك هجومنه معروض قاله‌رق نهایت رجعته مجبور اولدیلر. بوحرکت رجعیه مجارلره یکیدن جسارت بخش ایتدیکندن عثمانلی عساکرینی شهردن قرارکاهه قدر تبعید وبعضیسنی قتل وقرارکاهی یغما ایلدیلر. فقط دشمنك نشئهٔ غالبیتی چوق سورمدی ، اردوسنك بحق قوماندان بسالت شعاری اولان فاتح حضرتلری معیتیله درحال بونلرك اورته‌سنه آتیله‌رق آنلرك شدت تهاجم وحرکاتنی تسکین ایتدی ومجاهدهٔ دلیرانه‌سیله اردونك غلبهٔ قطعیه‌سنی تأمین ایدرك کروه مخاصمینی‌سوره قدر تعقیب وقرارکاه جوانرندن جمله‌سنی تبعید ایلدی. تعقیبات اثناسنده برچوقلریده قتل ومحو ایدلمشلردر. دشمن شهره گیره‌رك اوراده تحصن ایلمکه مجبور اولدی.

پادشاه دخی تعقیباته نهایت ویرەرك قرار کاهه عودت ایلدی . قرارکاه پادشاهیدن اغتنام وغصب اولنان اشیا چوق دکلدی. زیرا بالاده سویلندیکی وجهله پادشاه حضرتلری یغما اولنمسنه میدان ویرمه مشدی. محاربه نتیجه سنده هرایکی طرفده تلفات کثیره یه دوچار اولمشدی. عساکر عثمانیه دن الك زیاده خاصه آلایی تلفات ویردی. رومایلی بکلر بکی قره جه پاشاده مقتولین آره سنده ایدی . بوذات، یکیت، فن حربه واقف . فدا کار وپادشاهك نزدنده دخی حائز نفوذ واعتبار ایدی. طاشله ضرب ایدیلەرك اتلاف ایدلدی.

بر روایته نظراً پادشاه دخی مجاهده ایدر ایکن بالدیرندن قارغی ایله مجروح اولمش ایسه ده یاره سی درین دکلدی . پادشاه حضرتلری قلعه نك فتحندن آرتق قطع امید ایتمشدی . اردوی آله رق بلغراددەکی موفقیتسزلکی تضمین وتلافی ایچون صربستانك دیکر بر جهتنه هجوم ایلیەرك قلعه لر فتح وکویلر یاغما ایلدی . برچوق یرلره چاپول ایدرك اغتنام ایلدیکی اموالی قسماً ده عسکرلرینه توزیع ایتدی . فاتح حضرتلری ضبط ایلدیکی قطعه یی علی پاشایه تفویض ووالی نصب ایلیوب یاز نهایتنده ادرنه یه عودت ایلدی وصوك بهار موسمنی اوراده امرار ایدوب قیش اوائلنده استانبوله کلدی .

صرب حکمداری لازاروس پادشاهك مفارقتنی خبر آلدقده یه طونه یی مرور ایدەرك مملکتنه عودت وسمندره شهرنده اقامت ایلدی . آنجق مجار حکمداری اولان یانقونك قائن برادری اولوب یانقو طرفندن بلغراد والیسی تعیین اولنان میخائل لازاروسدن پك زیاده دلکیر اولدیغندن اکا قارشو سوء قصد تشبثاتنده بولنور وخبری اولمقسزین کندوسنی دردست ایتمك ایستردی . نهایت لازاروس حیله ایله دردست وبلغراددە توقیف اولندی . لازاروس اورادن فرار ایتمك امکانی کوره مینجه میخائلدن کندینی آلتونله صاتون آلمغه قرار ویروب تخلیه ایدلمسنی آندن استدعا ایلردی . میخائل استدعاسنی ترویج ایتیوب تخلیه سی

ایچون ممالك وقلعه‌لر طلب ایدر یاخود تخلیه آچقه‌سنك تزیید اولنمسنی ایستردی . بویله‌جه بر خیلی وقت مرور ایتدکدن صکره لازاروسك تخلیه‌سنه مساعده ایتدی وبومساعده‌سنه مقابل دخی اوتوز بیك آلتون آلدی . لازاروس بو صورتله تخلیص کریبان ایلدکدن صکره مملکتنه عودت ایدوب آز برمدت صکره دخی حزن‌والمندن ترك دنیا ایلدی .

لازاروسك وفاتیله منحل قالان تختنه زوجه‌سی واوغلی لازاروس وارث اولدیلر. لازاروس، پدرینك اثنای حیاتنده بیله کندیسنه سوء معامله‌دد بولنوردی . حتی پدری ، میخائل طرفندن حبس وتوقیف اولندیغی زمان فدیهٔ نجات ویرمك ایسته‌مزدی ، بوبابه‌کی وظیفه‌سنی آنجق والده‌سنك رجاسی اوزرینه ایفا ایتمشدی. پدرینك وفاتندن صکره والده‌سنی حکومتدن محروم ایلدی. مومی‌الیه لازاروس والده‌سنك ، کویا پدرینه عائد ثروت عظیمه‌یی صاقلی طوتمقده اولدیغنی سویلر وبوثروتی دائما زواللی قادیندن طلب وکندیسنی تضییق ایدردی. والده‌سی اوغلنك تعریضات وازعاجاتنه تحمل ایده‌میه‌رك کریمه‌سی آمیریس واوغلی غریغوریوس ایله ثروت موجوده‌سنی برابر آله‌رق فرار ایتدی . لازاروس بو حادثه‌یی ایشیتدیکنده ممالك عثمانیه‌یه التجا ایتمك اوزره یوله‌چیقان بوفراریلری تعقیب ایدوب قلعه‌لرینك برنده والده‌سنی دردست وتوقیف ایتمش ایسه‌ده غریغوریوس ایله همشیره‌سی لازاروسك مصادف نظری اولمقسزین ویاکندیلرینی طوتمغه وقت براقمقسزین — بواحتمالاتك ایکیسیده وارد اولیور — فرار ایلیه‌رك قلاع شاهانه‌دن برینه التجا ایلدیلر . بالاخره نزد حضرت پادشاهی یه مواصلتله مظهر حسن قبول اولدیلر. والده‌لرینك تأثراتنه‌مقاومت ایده‌میه‌رك برآززمان صکره وفات ایلدی وبولندیغی محلده دفن اولندی .

اوغلی لازاروس والده‌سنك جنازه‌سنی احتفالات لایقه ایله دفن ایتدردکدن صکره فرار ایدر ایکن برابرنده کتیردیکی اموالی آله‌رق سمندره‌یه عودت وبرادرلرندن غریغوریوس ایله همشیره‌سی فاتح سلطان محمد

خان ثانی حضرتلری نزدینه فرار ایمش اولوب دیکر برادری استفانوس دخی مسقط رأسی اولان مملکتده اقامت ایلدیکی جهتله عائله‌سندن هیچ برکیمسه‌یی پدرینك تخت سلطنتنه حصه‌دار ایتیوب صربستانده منفرداً اجرای حکومت ایلدی . فقط کندیسی کنج وتجربه‌سز اولوب تدویر امور ایده‌جك هیچ برمشاوره دخی مالك اولمدیغندن صربلرك حکومتی مشوش وپك مذبذب برحاله کلمشدی . لازاروس پادشاهه اداسی معتاد اولان ویرکولری دخی تسویه‌ده رخاوت کوستردیکندن پادشاهك غضبنی تحریك ایلردی . پادشاه حضرتلری لازاروسی تأدیب مقصدیله تکرار سفرتدارکاتنده بولنیوردی. معمافیه لازاروس آز برمدت حکم سوردکدن صکره خسته‌لنه‌رق وفات ایتدی وتخت حکومتی زوجه‌سیله هنوز بالغه اولمیان کریمه‌سنه ترك ایلدی .

پادشاه حضرتلری لازاروسك وفاتنی خبر آلدقده اولجه صربستاندن ضبط ایلیوب ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایلدیکی قطعه‌نك والیسی بولنان علی پاشایه صربستان ایچروسنه طوغری سفر ایدرك خطهٔ مذکوره‌یی تماماً فتح ایلمسی ایچون لزومی مقدار عساکر ارسال واعزام ایلدی . عساکر مذکوره‌نك مواصلتنده علی پاشا دخی کندی معیتی عساکرینی بونلره الحاق ایدرك صربستان اوزرینه حرکت ایلیوب بالجمله قلاعی تسخیر ایلدی. سمندره‌یه تقرب ایتدکده اوراده بولنان قرالیچه‌یه‌ومعیتنده بولنان صرب ارکان دولتنه ایلك اول مقاولهٔ سابقه‌دن بحث وشهری تسلیم ایده‌رك امنیت مال وجان ایله صرب مملکتنك ایستدکلری محلنده توطن ایتملری حقنده مساعدهٔ شهریارینك رایکان اوله‌جغنی بیان ایتدی . فقط آنلر بوتکلیفه حوالهٔ سمع اعتبار ایتمه‌رك قلعه قپولرینی قپایوب طوردیلر. علی پاشا دخی عسکریله قلعه‌یی احاطه وخارجدن داخله وداخلدن خارجه هیچ برفردك دخول وخروج ایتمامسنه نصب نظر اهتمام ایلمکه باشلادی. پادشاه حضرتلری استانبولده آرام ایدرك شهرك سکنه‌سنك تزییدینه

طوپقپو سرای همایونی

ایکنجی مقاله

دائرهٔ حریمی بیانندهدر

سرای جدید عامرهنك « دائرهٔ حریمی » تعبیر ایتدیکمز قسمی سرای ایچنك تپه جهتنده جوانب اربعهسی آیروجه برسور ایله محاط وحرم همایونی وامانات متبرکهنك محفوظ اولدینی بقعهیی وانلرك خدمتنه مأمور اولان اندرون اوجاقلرینی وقبه التی دینیلان دیوان یرینی وآتی - التعریف برقاچ کوشکی وسائرهیی حاویدر . دائرهٔ حریمی احاطه ایدن سور داخلینك کچن مقالهمزده تعریف اولنان سور خارجی ایله مناسبت ومشابهتی یوقدر واستحکام نقطهٔ نظرندن اهمیتی درجهٔ ثانیه وبلکه ثالثهدهدر .

اشبو سور داخلینك بری باب همایونه ودیکری آیوس سیمئون ستوننه ناظر ایکی قپوسی الیوم زواره آچیقدر برندن کیریلرسه بعدالزیاره دیکرندن چیقیلهبیلور . اولکینه « اورته قپو » وایکنجیسیه « اوچنجی قپو » اطلاق اولنور . « ایکنجی قپو » کتخدالق دائرهسنك یاننده نردبان ایله اوچنجی یره اینیلان قپو اولق لازمکلیورکه بوکون اوقپو موجود دکلدر . « باب السعاده » سالف الذکر قپولرك آر سنده برایچ قپوسیدر .

دائرهٔ حریمی تشکیل ایدن بنا وباغچه ومیدانلرك عرصهسی برخیلی وسعتی حائز اولوب ارتفاعلری اعتباریلهاندرونلیلرجه اوچ طبقهیه تفریق

ایدلمکده‌در . بوطبقه‌لر برنجی یر ، ایکنجی یر ، اوچنجی یر نامله‌یله زبانزد اوله‌رق بری برندن آیرلمشدر .

اورته‌قپوایله باب‌السعاده آره‌سی . — اورته قپو تعبیر قدیم‌ایله باب‌السلام . باب همایون قدر مرتفع دکلسه‌ده ینه مکلفدر واوزری باب همایون کبی کوشك انشاسنه‌مساعد اولمیوب فقط‌طرفینده ایکی قله‌مبنیدر. قله‌لرك التنده‌کی ساحه‌ده یعنی قپونك ایکی جانبنده قپوجیلره مخصوص متعدد اوطه‌لر بولنمقده‌در . وزرا وسائر کبرانك لدی الایجاب حبس وتوقیف اولندیغی « قپو آره‌سی » ایشته بواوطه‌لر میانده‌در . واقعا قله‌لرك قاعده‌سنه تصادف ایدن پنجره‌سز وایزبه وقرا کلق یرلر محبس اولمغه شایاندر . قپوجی باشیلر اورته قپوده اوطورر ایدی .

وکالت مطلقه‌یی حائز اولمق حیثیتیله بیرونده اقتدار ومأذونیتلرینه حدوپایان اولمیان صدراعظملر اورته قپوده حیواندن اینرلر وقپودن‌دائرهٔ حریمه کیرنجه استعمال نفوذ وقدرت ایده‌مزلر ایدی . عصر سلیم خان ثالثده صدر اعظم قوجه یوسف پاشا قرنادن شمس‌الدین بکك نوهوسلك سائقه‌سیله ذات شاهانه‌یه مسائل خارجیهٔ دولت حقنده بعض معروضات وتلقیناتده بولندیغنه حضور همایونده مطلع اولوب حضوردن چیقدقده شمس‌الدین بکی جعلی التفاتلرله اورته‌قپو خارجنه قدر کوتورمش وبینك طاشنده « شمس‌الدین بك ! شمس‌الدین بك ! هر ایشیدیلان سوز پادشاهلره سویلنمز ! بن آدمك شوراجقده کله‌سنی اوچوریویریرم » دیه‌رك حیوانه‌بینوب سلام بیله ویرمکسزین باب‌عالی‌یه‌طوغری یورومش. اوراده حاضر بولنان طیار افندی (مورخ عطا بکك پدری) شمس‌الدین بکك قورقودن « دوداغی چاتلایوب » قان دامله‌دیغنی کوردیکنی نقل ایدر ایمش .

باب همایون وباب السلام وباب السعاده ایچلی طیشلی اولمق اوزره ایکیشر قپودر . اورته قپودن کیرر ایکن صول قنادنده تیمور پرواز اوزرنده قاقه اولهرق « عمل غیبن محمد سنه ۹۳۱ » کتابه‌سی کوریلیور . غیبن کلمه‌سنه برمعنی ویره‌مدك . عجبا برلقبمی ؟ سرای قپولرینك آغیر ومتین اولدیغی مستغنیٔ قید وتذکاردر .

قپونك بالای طاقنده خط جلی ایله کلمهٔ توحید وکلمهٔ توحیدك آلتنده سلطان محمود خان ثانی طغراسی وقپونك ایکی طرفنده آتیده‌کی قصیده کورلمکده‌در .

صاغ طرفده . طغرا (سلطان مصطفی نك)

(حافظ عدل شریعت حضرت ظل خدا)

*

مطلع خورشید شوکت شهریار معدلت
بانیٔ بنیان دولت خادم بیت الحرام
وارث ملك ملل سر تاج شاهان دول
ظل یزدان ازل دادار اسکندر غلام
داور دوران سلطان مصطفی خانکم انك
تاجداران سلفده کورمدی مثلن انام
ایلیوب صرف نقود همت شاهنشهی
ایتمده عمران دهری هردم اقصای مرام
اشته از جمله بو دیوان همایون موقعن
سیر ایدنجه سقف ایوانك او جمجاه بنام
ایتمش اکه سلاطین سلف عطف نکاه
محو اولوب اثار رسم نقش زر کاری تمام
قبلهٔ شاهان عالم نظره کاه خلق ایکن
اکه شایان و سزادر کم اوله پر احتشام
امر ایدوب هدمن بنای کهنه طرح سقفنك
طرز اسلوب قدیمن ایلدی تجدید تام

صول طرفده . طغرا (سلطان مصطفی نك)
(مصطفی خان ابن احمد المظفر دائما)

*

مقتضای همت طبع بلندیله یاپوب
قیلدی نو ایجاد بویله رسم پاکیزه نظام
کم اکر کورسیدی مانی نقش زرین کارنی
رشك ایله دمبسنهٔ حیرت اولوردی صبح وشام
مصرعینك شمسهٔ کلیخنه ماه منیر
داغداریدرکه روین قاپلامش رشك ظلام
زینت نقشینه نسبت چرخ اطلس بی‌نقوش
سقفنه طاق فلك اولماز یاننده کهنه بام
وادیٔ وصفنده رفتار سمند خامه‌یی
ضبط ایدوب همت دعایه ایدهلم عطف زمام
حضرت حی نسقساز نظام کائنات
شوکت واجلالنی ایده جهانده بردوام
تخت عالیبخت دولتده ابد اولوب مقیم
بیجه آثاره موفق ایده خلاق انام
ذهنیا [۱] الهام ایله تاریخن انشا ایلدم
اوله امن ویمن ایله اورته قپو باب السلام

۱۱۷۲

اشبو قصیده قپونك ایچ یوزنده یعنی آلای میدانینه ناظر جهتنده دخی عینیله حك اولنمشدر انجق ایچ طرفك بالای طاقنده ینه خط جلی ایله « جنات عدن مفتحة لهم الابواب » کتابه‌سی منقوشدر .

اورته قپونك آراسنده واقع قبه‌ده وقپولرك ایچ طرفلری اوزرنده « ان الله وملئکته یصلون علی النبی یاایها الذین امنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما » و « یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم » آیات جلیله‌سی تحریر ایدلمشدر .

[۱] ذهنیا لفظنك زیرنده آیروجه ۱۲۷۳ تاریخی کوریلیورکه بوتاریخده کتابه‌لرك یکیدن تلوین وتذهیب اولندیغنی ایما ایلر .

قپو آره‌سنده واقع چشمه‌نك اوستنده آتیده محرر کتابه کوریلیور:

منبع جوی هم شاهنشه دارا حشم
شاه ممدوح الشیم فرمانده ملك جهان
یعنی سلطان مصطفی خان ابن احمد خانکم
کورمدی مثل وشبیهن دیدهٔ دور زمان
روح اجداد عظامن شاد ایدوب بوبابده
اولدی سیراب زلال همتی دلتشنکان
بدأ بسم الله ایله ذهنی دیدم تاریخنی
قیلدی سلطان مصطفی بوچشمهٔ جودی روان
۱۱۷۲

اورته قپودن کیریلنجه تاریخ عطانك اسکی دیوان یری تسمیه ایلدیکی مرمر ستونلی و سقفی مذهب ومصنع ودیوارلری استانبول وسائره مسیره‌لرینك مناظریله منقش ومزین ، طرز معماریسی کوزل ومحتشم برمحل مفرح شایان تماشادر .

اورته قپو ایله باب السعاده اره‌سی یوز اوتوز مترو عرضنده ویوز التش مترو طولنده تقریباً یکرمی ایکی دونمك دوز بر میدان اولوب معایده وعلوفه الایلری بومیداندہ اجرا اولندیغی جهتله بعضاً الای میدانی دیو یاد اولنور . اندرونلیلرجه برنجی یر تسمیه اولنان بوراسیدر . میدانك جهات اربعه‌سی (دیوان یرندن ماعدا) مرمر ستونلر اوزرنده سقفلی برکزتی حائنده‌در. اورته قپونك ایچ یوزی ایله باب السعاده‌نك مدخلنده بولنان رواقلردن ماعدا بوسقفلی کزتی محلنك الآن قائم ستونلری طقسان برعددر . اورته قپودن کیرلدکده صاغه تصادف ایدن ستونلرك اوچنجیسنك اوزرنده : «بوندن اقدم چیقاریلوب جبخانه‌یه نقل اولنان صماکی صندوقه‌لردن ایکی عددینك قپاقلری اشبو دیره‌کك اون ذراع مقداری حذاسنده بولنان چنار اغاجنك تحتنده اولدیغندن اخراج اولنمامش اولدیغی غرهٔ ب ۱۲۶۳ » عباره‌سی محکوکدر . صماکی صندوقه‌لر الیوم عسکری موزه‌سنك یانده طوریور.

ميداندەغير منتظم صورتده اغاجلر بويومشدر. اورته‌سندن باب السعاده‌يه طوغرى كيدن يولك ايكى كنارنده بيوك سرويلر ديزلمشدر. بو ميداندە اورته قپويه قريب برقورى چشمه بقيه‌سيله باب السعاده‌نك صول طرفنده روسيه محاربهٔ اخيره‌سنده صخوم قلعه‌سندن كتيريلان كتابه‌دن بشقه برشى يوقدر. چشمه‌نك اوزرنده كتابه‌سى باقى اولمغله بروجه آتى نقل اولندى :

جناب حضرت سلطان احمد خان غازى كيم
هرايشده رأى پاكى جانب حقدن مؤيّددر
زمان دولتنده هپ اولوب نقصانلر تكميل
بحمد الله نظام مملكت جمله مؤكددر
بو زيبا چشمه بى‌سقف اولمغله هركورن ديردى
بوده محتاج فيض لطف شاهنشاه ارشددر
پس اول سلطان ذيشان ايليوب فرمان بنا اولدى
بوعالى سقف كيم دامانى اوج چرخه ممتددر
خدا همواره مسعود ايلسون بخت همايونن
دعاى دولتن اوراد ايدر عالمده بحددر
نوله آب حيات اولسه بوتاريخه سرافكنده
بوچشمه سقفى بنياد نو سلطان احمددر

صخومدن كتيريلان كتابهٔ‌سنكى وضع ايتمك ايچون مرمردن برقاعده اوزرينه ينه مرمردن برچارچوه اعمال ايدلمشدر. كتابه بودر :

شهنشاه جهان شوكتلو سلطان احمد غازى
كه باب دولتى اسكندر و دارايه مأوادر
اوخاقان بلند اقبال كيم ذات همايونى
كمال عز وجاه معدلتله عالم آرادر
اوخاقان كزينك صهر خاصى صدر عاليسى
وزير پرهمم داماد ابراهيم پاشادر
جهانك ايليوب هركوشه سن تأمين اعدادن
سمتك داخى اولدى چونكه امرى حفظنه صادر
ياپيلدى همتيله بو معظم قلعهٔ محكم
كه هيبتله صانور سينكم سرقاف اوزره عنقادر

قیله‌حق شهریار عالمك اقبالنی افزون
که ذات اقدسی سرمایهٔ آرام دنیادر
وزیر اعظمی داخی قیله دائم ..... [۱]
که باعث بویله امن وراحته اول صدر دانادر

آلای میدانك صاغ طرفی کاملاً مطبخ عامره قاپلامشدر مطبخك میدانه اوچ قپوسی واردر قپولردن دخول اولندقده صیره ایله ایکیشر ایکیشر یکرمی‌باجالی وهرباجه بیوك اوجاقلرك دومانی چکرجسیم مطبخلر مشاهده اولنور مطبخلرك پیشکاهنده دخی مطبخ عامره مأمورلرینك دائره‌لریله آشجیلر وطبله‌کارلر قغوشلری واردر منتهاسنده مسجد مخصوصلری حالا طورویور . بوندن ماعدا مطبخ عامره دائره‌سنده بریسی مشرف خراب و دیکری معمور اولمق اوزره ایکی عدد مسجد دها واردر .

مطبخ عامره اسکی زمانلرده کل یوم قادین ارکك درت بش بیك کشی‌یی طویوره‌جق اطعمه احضار ایلدیکی کبی اعیاد مخصوصه‌ده مثلا علوفه توزیعی کونلری اون بیك ایله اون بش بیك اراسنده اولان افراد صنوف عسکریه‌یه چوربا وپلاو زرده ورمضانك اون بشنجی کیجه‌لری اون بیك قدر یکیچری‌یه بقلوا طبخ ایدر ایدی . تاریخ عطاده بونلرك تفصیلاتی کوریلور مطبخك دائره وقغوشلرینك بوکونکی حالی خرابه یوز طوتمشدر . قلایخانه آیرو براوجاقدر. مطبخك « حلواخانه » تسمی ممسك معجون ورچل وشروب مثلاو طاتلو اعمالنه مخصوص ایدی حتی قوقولی صابونلر دخی بوراده یاپیلور . رچل‌خانه قپوسنك اوزرنده « تعمیرحاجی محمد اغاسنه ۱۱۱۱ » دیه یازلمشدر. بوراده‌کی مرمر کوپك قاصناغی اوزرنده سلطان احمدخان‌اول طغراسی و ۱۰۲۶سنه‌سی محکوکدر.

مطبخ دائره‌سنه کیریلان قپولردن ایکنجیسنك ایچ یوزی اوستنده

[۱] بوراده یازو دوکولمشدر « سعادتمند » کبی برلغت اولمق کرکدر .

بر دمير مغفر ايله اينجه بر اوزون زنجير تعليق اولنمشدر . بونلرك اوزرى ديوارك حين تلويننده صارى بادانه ايله اورتلمشدر. بونلر برنجچه جنرالنك باشلغى اولوب سفرده اشجيلردن برى طرفندن قطع سريله اغتنام ايديلەرك نشانه اولمق اوزره اورايه آصلديغنك قديمدن برى مروى اولديغنى آشجيلر روايت ايدييورلر بلكەده اكرى وقعهٔ مشهوره‌سنده آشجيلرك ايتدكارى حسن خدمته نشانه اولەرق اورايه آصيلمشدر .

منتهاده‌كى مسجدك قپوسى اوستنده‌كى كتابه بروجه آتيدر [١] :

تحدد الشمس شوقى كلما طلعت الى
فى سماك ياشمعى ويا بصرى لكل يوم

محمد رسول الله

لا اله الا الله محمد رسول الله
ابو بكر عمر عثمان على
حلواجى ممى بن عبدالله
سنه ١٠٢٢

بوقپونك موضوع اولدينى ديوارك صول طرفنده‌كى كتابەلر :

حالا شوكتلو افندمزك ايكنجى چماشور حال حياتنده ايكن بدر جهان قلفه حلوەخانهٔ عامره اوجاغنه اورطانجه محموداغا يديله جامع شريفلرنده ختم شريف قرائت ايدنه بشيوز غروش وقف اولنمشدر . بهر ماه فائزندن مذكور قرائت ايدنه ويريله جمله يولداشلرين معلومى اولمق ايچون اشبو طاشه شروط وضع اولنمشدر اوچ اخلاص برفاتح وقف صاحبنه هيبه اولنه فى ١٧ جا سنه ١٢٣٧

§

صاحب الخيرات والحسنات وراغب الجنة والدرجات مهروفا خاتون حلو خانه اوجاغنه وقفدر اشبو بيك ايكى يوز اوتوز ايكى سنه‌سى ربيع الاخرين يكرمى ايكنجى كونى شوكتلو سلطان محمود غازى خان افنديمزك جاريه‌لرندن مرحوم ومغفور لها دورناب خاتون روحيچون ومهروفا خاتون سلامتليكم ايچون الله تعالى رضاى شريفيچون مولود شريف ايچون حلواخانهٔ خاصه‌اوجاغنه ايكى بيك غروش لالام الحاج ريحان اغا واسطه‌سيله وسائر اغالر معاً وحلواجى باشى اغا وباش بلوكباشى اغا وايكنجى بلوكباشى اغا و اوچنجى بلوكباشى اغا وسائر بجاملى اسكى يولداشلر مواجهه‌لرنده تسليم اولوب مذكور ايكى بيك غروشك نماسندن مولودالنبى عليه‌السلام قرائت اولنوركن صرف اولنه شربتلك وقرمزى شكر اونوقيه التمش غروش وشربتلك يدنان شكر اونوقيه التمش غروش وكولبه شكر بروقيه التى غروش وكولاهيچون اجناس شكر اون ايكى وقيه التمش غروش

[١] كتابەلرده بولنان املا وافاده وزن نقصانى عينيله ابقا ايدلمشدر .

وکولصوبی بروقیه ایکی غروش وعود اغاجی اون بش درهم اون بش غروش وبر وقیه قهوه اون غروش ومولودخوان اون بش غروش ومولود خوان ثانی بش غروش وجامع طالبلرندن خدمتجی سکز نفر ایکیشر غروشدن اون التی غروش وعشر خوان افندی ایکی نفر التی غروش وبش برداق بش غروش وبش یمنی بش غروش وناظر حلواجی باشی اغایه اون غروش وباش بلوکباشی اغایه التی غروش وتولیت وقف مذبور اون غروش وثانی بلوکباشی اغایه دورت غروش وثالث بلوکباشی اغایه اوچ غروش ونوبتجی باشی اغایه اوچ غروش ونوبتجی یولداشلره ایکی نفر دورت غروش وبووقفك شرط اوبله در رهن قوی اولمدقچه وکفیل بالمال اولمدقچه ویرمیه لر بویلجه سعی ایدنلرك سعی لری مشکور و عصیانلرین مغفور ایله. آمین سنه ۱۲۳۲ [۱]

اشجیلر مسجدنده تعلیق ایدلمش اولان « محمد امین خواجهٔ دیوان همایون » کتبه سنی و « ۱۱۷۹ » تاریخنی حاوی تحته اوزرینه منحوت آیات کریمه یی حاوی جسیم لوحه شایان تماشادر . بومسجددهکی دیکر کتابه لر بروجه آتیدر :

شوکتلو افندمز حضرتلرینك حرم همایون عصمت مقرونده کیلار قالفه سی مرحومه ومغفوره پنبه قلفه لك مالندن ایکی بیك بشیوز غروش عشجیلر اوجاغنه مولود شریف قرائت اولنمه سیچون بدر جهان قلفه ومحمود اغا معرفتلریله وقف ومتولی نصب اولنان سر طباخین حسین اغایه تسلیم مولودشریف موقوف مبلغ معلوم اولمق ایچون اشبو محلنه قید اولندی

فی ۱۷ ج سنه ۱۲۳۵

مرحوم خزینه دار سعید اغانك جاریه لرندن مرحومه رشید خاتونك مالندن قلفه سی هدایت ومحمود اغایدلریله اشاغی مطبخ عامره جامع شریفنده بهر سنه مولود شریف اولنمسیچون ایکی بیك غروش وضع واغا اولنلره تسلیم ومتوللی نصب وغله سندن مصاریفی اداره اولنه وبش مشروبه ایکی کوکم وایکی کلابدن وایکی بخوردان وقف واغایه تسلیم اولنمشدر غره راسنه ۱۲۳۵

صاحبة الخیرات والحسنات سابق باش کاتب مرحومه ومغفوره لیها الحاج میرو خاتونك روحیچون مال اطیابندن هدایت قلفه یدیله بیك ایکیوز غروش سرطباخین

قپونك صاغنده کی دیواردہ پك جزئی فرق ایله اسما خاتون نامنه دیکر بر کتابه محکوکدر .

حسين اغايه تسليم ومتوللى نصب واوجاق كاتبى كاتب تعيين ونماسندن هر بماه بشر قيه روغن زيت اشاغى مطبخ جامع شريفنده بهر يوم اون بش قنادیل ايقاد اولنمسيچون قيوم افديه تسليم ايلمرينى بيان اولندى . فى ١٥ ج سنه ١٢٣٤

ديكر برمحلدن چيقاريله‌رق كيلار دنيلان محلده محفوظ بولنان ظائف اوزرنده‌كى كتابه :

شه عالم جهانيان يعنى سلطان مصطفى ثالث وفور همت ولطفيله ايتدى عالمى احيا
نه ممكن بينوا قالمق سنك دوركده مملوكان در دولت مأبكده اوله بوبنده پا برجا
موفق جانب حقدن دبير صنع قدرت چون كيم ايتمش جبهۀ شوكت نمايه بويله جه امضا
كه ازجمله خرابه مشرف اولمش ايدى بوخانه زبان حال ايله تعميرنى ايلردى استدعا
كوزل تجديد وتعمير اولدى كوجك اوده دورنده زهى منزلكۀ ذوق وصفا بويت بيهمتا
دعاى دولت شاهانه وقف ايتسونلر اوقاتك شبانروز خانه سكانى توقف ايتيوب اصلا
سلامى دوزبان كلك تردن دوشدى تاريخى كه سلطان مصطفى خان ايلدى بواوطه‌يى احيا
١١٧٢

مطبخ ديوارنده :

رمضان شريفده خانۀ سفرليه كيدن ايكى عدد قوش بكلك سفره‌لرى ايچون طوتمه اولق اوزره هربرينه ايكيشر صحان طعام وبرر تابه يورطه وهفته‌ده ايكيشر قدائف ويرلمك ايچون سفرلى وقفندن پشكير غلامى يدبله حصكيه يوز طقسان غروش ويرلور حصه‌كى بواچه‌يى الور ايسه بونلرى ويرر اچه المز ايسه بوزياده اولنلرى ويرمز
سنه ١٢٢٤

چشمه يانندە

سعى ايدوب عثمان اغا يعنى مصرلى دائما قلدى بو چشمه لرى الله ايچون بونده بنا
كيم كوررسه حاجتن بو چشمه‌لردن لطف ايدوب اوقسون برفاتحه انك ايچون رحمت بولا

« صيجاق چشمه » دنيلن چشمه‌نك كتابه‌سى :

شهنشاه زمان سلطان احمد خان غازى كيم بتون دور ايلين عالمده ثناسيدر
ولى نعمت عالم خداوند معظم كيم انك تعيين حقله نعمتى خلقك غداسيدر
وزير اعظم وداماد ى ابراهيم پاشانك جهان دلسير خوان رأفت ولطف وسخاسيدر
كروه خادمان مطبخ حلواتيان ايچون بوحمام ومنازل جمله هپ آنك بناسيدر
نيجه پشمش قوتارلمش اوجقدن اتمكن اكمش قبول حقه محصول انلرك خير دعاسيدر
كوروب بوجايكاهن بويله احيا اولديغن ديرلر بزم مطلوبمز يارب او خاقانك بقاسيدر
ختامنده بورسمه كلك شاكر يازدى تاريخن بو نو حمام ابراهيم پاشانك عطاسيدر

وقف اسمعيل اغا سر طباخان خاصه
سنه ١١٣٥

اورته‌قپودن صول‌طرفه دونولدکده برطریق زائری «میت‌قپوسی» نه ایصال‌ایلر اندرون همایونده برجنازه وقوع بولورایسه بوقپودن چیقارلمق معتاددر وبرده اقشاملری اورته‌قپو ایرکنجه « چوریلدیکندن » رمضان کیجه‌لری افطاره کیدوب کلنلر بوقپودن ایشلرلر .

میت قپوسندن چیقنجه سلطان محمود خان اولك دارالسعاده اغاسی مشهور حاجی بشیر اغانك انشا کرده‌سی اولان مسجد ایله اتصالنده‌کی حمام قارشوکزه کلیر . مسجدك محرابی اوزرنده‌کی مدور پنجره زمان بنادن قالمه اولوب ملون جاملر ایله کلمهٔ شهادت یازلمشدر . مسجدك دیوارلرنده معلق اولان لفظهٔ جلال واسم نبی ایله اسامیٔ چهاریارکزین وحسنین حضراتنی حاوی لوحه‌لر سلطان عبدالمجید خانك خط دستی وبناءً علیه عدیه‌سیدر . صدف قاقه‌لی واویمه‌لی مصنع وجویزدن معمول کرسی پك کهنه‌مشدر . بوکرسی ایله زیرده محرر اوجاقده بولنان محفظه ایچنده‌کی ساعتك داماد نوشهرلی ابراهیم پاشانك اولدیغی مرویدر .

مسجدك قارشوسنده بر اوزون بنا واردرکه وقتیله اصطبل عامره محلی ایدی. حیوانلری اسقایه مخصوص صو یلاقلری ساحه‌سنده حالا طوریور . مؤخراً پنجره حالله افراغ اولنان قپوسنك بالاسنده سید وهبنك آتیده‌کی قصیدهٔ تاریخیه‌سی کوریلیور .

فرسران شجاعت شهسوار ساحهٔ شوکت
شه محمود سیرت پادشاه باهرالاسعاد
ایدوب دستینه تفویض زمام سلطنت مولا
سمند سرکش آسا دهری قلدی امرینه منقاد
خلوص نیته مبنیدر آثار ومبراتی
بری ازجمله ایشته بومجدد روح خوش بنیاد
که قالمشدی فقط بر اسمی آثار عمارتدن
خراب اولمشدی مانند درون عاشق ناشاد
اعدوا ما استطعتم من رباط الخیل طبقنجه
سلف ایتمشلر ایدی دشمنی ترهیب ایچون اعداد

كمن كودكجه دم چكدكجه هر رخش مهيب اندام
ارير خوفندن آت ميدانى ايچره اژدر فولاد
ايدوب عطف عنان دولتله بركون كوشنه كيردى
صهيليله جياد صافناتك ايتديكى فرياد
هان اصدار فرمان همايون ايتدى تجديده
او خاقان جليل الشان جهانبان بلند اجداد
شورسمه طرح خاص اوزره ياپلدى كه اكر بولسه
دوشوب آت بوينه تصويرين آلماغه كلور بهزاد
مراد آئينه نائل رخش مقصوده سوار ايتسون
هميشه ذات پاكن حضرت خلاق بى انداد
سزادر بويله بر تاريخ مستثنايه اى وهبى
صطبل خاصنى سلطان جمجاه ايلدى آباد

خاص آخور مأمورين وكتبه‌سنه مخصوص اولان بو بناى طويلك اقسام عديده‌سى اليوم حرم اغالرى خسته خانه‌سى وباغچوانلر قغوشى ويقالى بالطه‌جيلر اوجاغى اتخاذ قلنمشدر . بالطه‌جيلر قغوشى وقتيله خاص آخورك خزينه‌سى ايمش . كريد فاتحلرندن مشهور دلى حسين پاشانك قيرديغى روايت اولنان ايران كارى سرت كمانك قيريقلرى قغوشك مسجدى درونده حالا آصيلى دورييور [١] بو اوجاغك قپوسى كوزل

[١] نعيما بووقعه‌يى شو صورتله حكايه ايدركه عصر مراد خان رابعده ايراندن ايلچى كلوب اظهار هنر ايچون برقورلمش كمان كتورمش بوكمانك كيريشنى چيقاروب يرنه قورمغه قادر برپهلوان ممالك عثمانيه‌ده بولنورمى ديو عرض ايلمش. آرامشلر استانبولده كمانى بوزوب قورمق دكل كيريشنى بيله تحريك ايده‌جك بر قوتلى آدم بولنه‌مامش . كمان دارالسعاده اغاسنه تووديع قلنه‌رق ايلچينك يانده كوچك دوشمامك ايچون اغا كيزليدن قوى بازو پهلوان تحرى ايتديرمش . اووقت دلى حسين دا السعاده اغاسنك اوطه‌سنه اودون طاشيمغه مأمور عجمى بالطه‌جيلردن اولوب بركون اودون كتوردكده اوطه‌يى تنها بوله‌رق وبركمان كوزينه ايليشه‌رك قبضه‌يه آلوب وبرقاچ كره كپازه وارى چكوب طوررکن دارالسعاده اغاسى كليور ديدكلرنده تلاش ايله كمانى براقوب صاووشور اغا كلوب كمانك قارشديرلمش اولديغنى كوردكده بوكمان ايله كيم اوينادى ديو سؤال ايدر توبجى

وصنعتلی اولدیغی کبی صـاغ قنادنده « دارعلت دورالملوك بهمته » صول قنادنده دخی « لعلو مالکها اعلی الملاك » جمله‌لری منحوتدر . بودائره‌نك قارشـوسنده‌کی میدانده بش موصلقلی بر کبیر مرمر تکنه‌ده آتیده‌کی قصیده حك اولنمش اولمغله صورتی بورایه نقل اولندی :

خواجه ابراهیم اول ذات جمیل
اول کزین فرقهٔ خیر ملل

یحیی اغا قورقوسـندن « بالطه‌جی دلی حسـین اوجاغه اودون کتیردی کمان ایله اوینایور ایدی تشریفکزی ایشیدنجه براغوب قاچدی» جوابنی ویرر . اغامسرور اولوب همان دلی حسینی چاغیرتیر . بالطه‌جی کتخداسی واوجاق اسکیلری « بره آصیلاجق ! اغا اوطه‌سنه کیررسین نك طورمزسین شوکا بوکا یاپیشیرسین سنك طـاقلرینی دوکملی » دیو بچـاردیی تکدیر وآزار ایله اغا نزدینه کوندیرلر . اغا کمانی النه ویروب چك ایمدی کوره‌یم دیدکده دلی حسین ینه النه الوب کپازه مثال بش‌اون کره کمانی چکدی اغا تعجب واستحسان ایتدی وتیزشمدی یولداشی پاك طولامه وکسوه ایله کیدیرك آدم قیافتنه قویك حضـور همایونه کوتوره‌جکم دیو امر ایلدی . حضـور همایونده دخی کمان مزبوری چکوب واظهـار قوت ایدوب مظهر تحسین اولدقدن صوکره حضور پادشاهیده عجم ایلچیسی مواجهه‌سنده کمانی چکرکن زور بازو ایله شـکست ایدوب پارچه‌لرینی ایلچی‌نك اوکنه وضـع ایلدکده پادشاه جهان وسائر حضار حیرتلرندن انکشت بردهان اولدیلر . بووقعه دلی حسینك بادیٔ تفیضی اولمشدر .

پاشا اولدقدن صوکره استانبولده فوق‌العاده کسب اشتهار ایتمشـدر . قوت وجسـارتیله برابر کشاده مشرب وشـوخ طبع ایدی . اطوار رندانه وکفتار لاابالیانه‌سی خوشـه کیدر ایدی بردفعه سفر عزیمتیله اسـتانبولدن الای عظیم‌ایله چیقارکن قادین ارکك برجوق خلق فوج فوج تماشاسنه چیقمشلر زره‌وسرپناه ایله لوندانه سـوار اولوب رهکذارینه صف چکن خلقه آواز بلند ایله سـلام ویروب رجای خیر دعا ایله وداع ایدر ونسوان کروهنه اوغرادقده « سلام علیکم قادینلر! جنت ریحانلری، یرملکلری ! علما وصلحا وقوچق یکیتلر سزدن طوغار الله‌تعالی سوربکزه صویکزه برکت ویرسـون بزی دعادن اونوتمیك » سـویلر ایدی رجال ونسوان غریو وفریاد ایدرك الله سنی پادشاهه با شلاسـون قهرمان وزیر اولنجه بویله کرك دیو جان وکوکلدن خیر دعا ایدرلر ایدی .

دلی حسین پاشا دخی کوپریلی محمد پاشانك واهمهٔ استرقابنه قربان اولانلردندر .

بومقامك دويه محتاج اولدوغين
كوروب اول مقبول رب لم‌يزل
دولت سلطان محمددن برو
اتمش بوخيرى كيمسه برامل
ايتدى پس اول خيره جهد واهتمام
ايليوب قول رسوليله عمل
همم معين اولوب اكا اغاسيده
اول غضنفر نام واول كردون محل
ايتديلر بنياد بر چشمه‌يى كيم
مثلى بولنمق دكلدر محتمل
لطف ايدوب صوين ايچن اهل صفا
قالدورالر بردعا قلماغه ال
ديدى تاريخن فدائى حقير
چشمهٔ شيرين وپاك وبى بدل

سنه

١٠٠١

معلوم اولديغى اوزره بالطه‌جيلر ايكى صنف اولوب يقالى تسميه اولنانلر لباسلرينه اطلسدن معمول يقا طاقق مقتضاى اصولدر. بونلر حرم همايونك خدمات خارجيه‌سيله مكلفدر .

ديكرلرى زلفلى بالطه‌جيلردر كه كيدكلرى طولامه‌نك (صاقو) يقالرى قالقيق ويوكسكدر بونلر اندرون همايونك سيار خدماتيله موظفدر. بوايكى اوجاغك قغوشلرى الحالةهذه متصل بولونيورايسه‌ده برندن ديكرينه كذركاه يوقدر بناءً عليه يقالى بالطه‌جيلر قغوشى كورلدكدن صكره ينه ميت قپوسنه دونوب الاى ميدانه چيقمق ضروريدر .

بوقپودن الاى ميدانه چيقيلنجه صوله انحراف ايدلدكده سابق الذكر مسقف كزينتينك نهايتنده حرم دائره‌سنك قپوسى كوريلور بوقپونك ياننده ديكر قپودن زلفلى بالطه‌جيلر قغوشنه اينيلور .

زلفلى بالطه‌جيلر قغوشى سرايك العتيق ابنيه‌سندن اولوب برايكى سنه

دها تعمیر کورمزایسه کوچمسی محتملدر قپوسنده کتابهٔ آتیه اوقونور:

ظل یزدان خان مراد جهان — شه صاحبقران و قطب زمان
فاتح مملکت تخت تبریز — مالك ملك شیروان و روان
دور عدلنده اول شهنشاهك — هرطرف بولدی یاپیلوب عنوان
داریدی اولغه یوغیدی مجال — بالتهجی قوللارینه اشبو مکان
یوز سورب پادشاهه ایلدی عرض — اول محمد اغای خوب اذعان
قلدی اول شاه اعظم دولت — توسیعیله یاپلغه فرمان
اصف خاصی اعنی ابراهیم — همم وزیر کزینی هم قپوان
امر عالیله کلدی تعمیره — بیله یانجه عسکرن عمله
یوز سورب آلدی کتخدا قادین — یاپغه بو بنایی استیذان
مال وجانیله چالشوب قیلدی — خدمت شاه سایهٔ رحمان
غرضی بوسکون ایدوب قیلالر — پادشاهه دعای خیر هر آن
نوله صنعتله یاپسه معماری — که انکدر بنای حصن روان
باب علیاسی کون کبی اچلوب — هر یکا طولدی شوقله دیوان
بو اثر اولدوغنجه آثاری — عدله طورسون اول شه دوران
قیل نظر بابه فتح اوله دیرسك — تاریخی منزل تبرداران
۹۹۵

اشبو قغوشك بناسی تحتانی اولدیغندن ایچروسی کافیاً آیدینلق دکلدر ومیدانلك اوستی آچیق اولمغله برابر ینه لوشدر . دیوارلرینه چینی طوغلهلر قاپلانمشدر . سببنی کتابهٔ آتیه بیان ایلیور :

حضرت عثمان خان ایدوب جلوس — دولتنده بولدی زینت صاغ وصول
شاد کام اولسون خلافتده مدام — تا مرور اتدکجه ایام فصول
باخصوص اشبو تبرداران اوده سی — کهنه اولمشکن جمیعا عرض وطول
اسکیوب دیوارلر دولابلر — طولمش ایکن تحته بیتی قول قول
چاره بولمایوب تبرداران اکا — اولمش ایکن جمله مضطر و ملول
اول ندیم خاصی چاپا اغا — یاریجیسی اوله الله ورسول
ایتدی کاشی[۱] سرتسر دیوارینی — تا که مسرور اوله ایدنلر نزول
جوز وسرو ایتدی قو دولابنی — بوله دایم ارزوسینه وصول
قصدی بودرهرسه شنبه کیجه سی — اوقنوب بر ختم قرآن با اصول

[۱] کاش شهرینه منسوب طوغله یعنی چینی دیمکدر .

ايريشوب نفى اكا تاكم بوله ايكى عالمده مراداتى حصول
جلدن اعلا محمد كتخدا همم بولك باشى سنان خير الفحول
همم اوده باشى محمد ذوالعلى همده ديوان خانه‌جى ارسلان صول
همم يمشجى اولدى بوخيره سبب نام پاكى وش مظفر اوله اول
بر دعا اولدى رجاسى جمله‌دن فاتحه احسان ايده هر لطفى بول
چون تمام اولدى بوخير بى بدل آفرين اتدى قو اهل عقول
مژده ايدوب هاتف قدسى اكا ديدى تاريخ اولدى بو خيرك قبول

١٠٢٧

ايچ قغوشك قپوسى اوزرنده

خان مرادك زمان عدلنده هر طرف اولدى پاپيلوب اعلا
دار ايدى اولغه يوغيدى مجال بالتەجى قوللرى چكردى جفا
يوز سوروب پادشاه دورانه آنى عرض ايلدى محمد اغا
امر ايدوب دولتله شاه جهان ديدى پاك مقامى مستوفا
محرم خاص او كتخدا قادن قلدى بو جاى جانفزايى بنا
مال و جانيله چالشوب قلدى خدمت پادشاه ظل خدا
غرضى بو سكون ايدوب قيلالر حضرت پادشاهه خير دعا
پادشاهك خزينه دار باشى بيله چالشدى مصطفى اغا
نوله داود پاپسه صنعتله اولدى چون ناظرى محمد اغا
اولدى تاريخ خاصى آثارى جنت آسا بو جاى بى همتا

٩٩٥

صاغ طرفده طغرا شكلنده بريازى

كوچك عثمان‌برات صدقنى تأييده همواره بوطغراى همايونى نفالى چكدردى بودركاهه صول‌طرفنده سلطان مصطفى بن احمدطغراسى

عبد احقر كوچك ايده يلى محمد داعى يازدى طغراى همايون جهان فرمانى

حوليده « باباچشمه‌سى » نامياه ياد اولنان مرمردن مصنوع كوزل چشمه‌يى على رواية پادشاهان عظامدن برى اختيار بالطه‌جى اسكيسنى تجديد وضوء ايدر ايكن صويك ندرتندن صيقنتى چكديكنى كورمه‌سى اوزرينه بنا ايتديرمشدر. حالبوكه آتيه درج اولنان كتابه‌دن اوطه‌باشى شهسوار اغانك انشا كرده‌سى اولديغى اكلاشيليور .

﴿ طوپقپو سرای همایونه عائد خریطه‌در ﴾

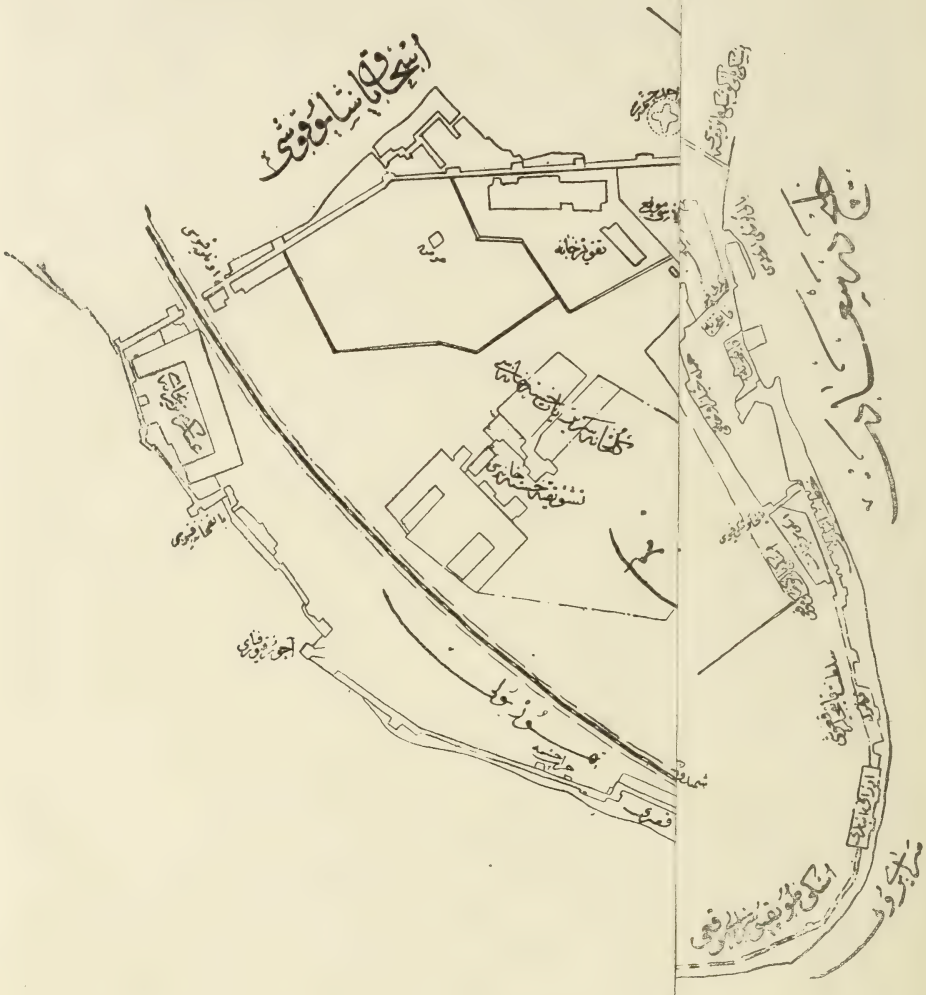

۱ — سیاست چشمه
۳،۲ — سنك عبرت
۳،۳ — قپو آراسی
٤،٤،٤ — سلام ط
٥ — سلطان احمد

۱۷ — عرض اوطه‌سی
۱۸ ، ۱۸ — کوکرجینلکلر
۱۹ ، ۱۹ — نشان منزل طاشلری
۲۰ ، ۲۰ — مبدأ نشان طاشلری

﴿ طوپقپو سرای همایونه عائد خریطه‌در ﴾

١ — سیاست چشمه‌سی
٣،٢ — سنك عبرتلر
٣،٣ — قپو آراسی قله‌لری
٤،٤،٤ — سلام طاشلری
٥ — سلطان احمد ثالث کتبخانه‌سی
٦ — اسکی آغایری [خزینه کتخدا دائره‌سی]
٧ — اندرون همایون قفوشی
٨ — سلحدار آغا خزینه‌سی
٩ — صاریق اوطه‌سی [روان اوطه‌سی]
١٠ — حوض
١١ — سنت اوطه‌سی
١٢ — بغداد کوشکی
١٣ ، ١٤ — قره‌مصطفی کوشکی ویناق اوطه‌سی
١٥ — حوض
١٦ — سلطان ابراهیم قریه‌سی
١٧ — عرض اوطه‌سی
١٨ ، ١٨ — کوکرجینلر کلر
١٩ ، ١٩ — نشان منزل طاشلری
٢٠ ، ٢٠ — مبدأ نشان طاشلری

اشهد انلا اله الاالله واشهد انمحمدا عبده ورسوله امنت بالله العلی العظیم

اول شهسوار منبع لطف وعطا — اولدوغی ییلده سکیتواره غزا
لطف واحسان ایلدی مولا اکا — درکه شاهی ایدوب مأوا اکا
مسکنی اولوب سرای ادرنه — ویردی سکز ییل شرف اول کلشنه
پس بفرمان شه جمشید فر — بالطه‌جیلر جمله بونده کلدیلر
اول طریقتده طقوز ییل بالتمام — ایلیوب خدمتده روز وشب قیام
یولی کادکده بیلوب ماهیتن — ویردیلر دیوانخانه خدمتن
آنده هم ایکی بچق ییل قالدی اول — پس اوطه باشیلغه بولدی وصول
اوچ بچق ییل داخی اولکان کرم — ایلدی اول پایه‌ده ضبط خدم
یاپدی بوچشمه قلوب اقدام تام — اندی هم اوده اوکن فرش رخام
یولنه زر دوکن اول کان سخا — ویردی بلوك باشیلق اکه خدا
بونای چشمه وفرش رخام — اوندی هم اول هفته ایچنده تمام
چون بلوك باشی مقامن قلدی جا — ایلدی کاشی ایله انی بنا
مسجدك محرابی اطرافن دخی — قلدی کاشیله مزین اول سخی
انکچون ایتدی بوخیری مراد — تااوله خیر ایله اخوان ایچره یاد
پس امید واثق اول اخواندن — یعنی کم جمله تبردار اندن
هرکچن بوچشمه‌دن نوش ایده‌لر — بحروش دل دیره دوب جوش ایده‌لر
حق رضاسیچون اچوب دست دعا — هم رسولی روحی ایچون بی ریا
فاتحه ایدوب تلاوت داخی هم — سورهٔ اخلاصی ایدوب اکه ضم
شهسوارك روحنه احسان ایده — بوعطا ایله انی شادان ایده
فرضله سنت اراسنده مدام — فاتحه لطف ایده روحینه امام
دارعالمدن مراد اولان دلا — بر دعادر غیرسی باد هوا
بارك الله چشمهٔ شیرین زلال — چشم مردم کورمدی اکا مثال
هپ باقان بو چشمهٔ بی ثانیه — ایلدی تحسین لطف بانیه
بوفدایی دیدی تاریخن ینه — ایلیه رحمت او حق بانی سنه

٩٩٧

بوچشمه‌نك موصلغی اوزرنده

اوده باشیٔ تبرداران خاص سلطان — یعنی کم اول شهسوار نامدار
ایلدی برچشمهٔ زیبا بنا — ایلیوب قصد رضای کردکار
توش ایدنلر ایلیوب دائم دعا — خیرله یاد اوله تاروز قرار
ای فدایی دل ددی تاریخنی — یاپدی بل بو چشمهٔ نوشهسوار

قهوه اوجاغنده صاغده (١)

كتخداى سابق دار تبرداران خاصّ مصطفى بك كيم نه ايتدى ايسه اعلا ايلدى
خير ايله ياد اولمق اچون تاقيام حشره‌دك بر اثر ياپدرمنى اوجاغه خوليا ايلدى
كورديكم سود وشكر وقفى ادارد ايتمور ايكى بيك بش يوز غروش ويروب اكا وقف بلدى
ناسه برمصرعله تاريخك ديدم كوش ايليوب وقفه بش كيسه قودى حقا كم احيا ايلدى
سنه ١٢٢٢

(٢)

خزينهٔ هايون كتخداسى عطوفتلو اغا حضرتلرينك ايكنجى تبرداري وانلى حسن اغا مرحومك طيب مالندن اولمق اوزره تبرداران زوغليان خاصه‌اوجاغنك وقفنه بشيوز غروش ضم اولنوب مبلغ مزبورك حاصل اولان نماسندن رمضان شريفده چشمه حوليسنده يانمق اوزره يوز درهم موم وقف اولنمش اولمغله بو محله شرح ويرلدى . ن غره سنه ١٢٤٦

دوبه ده‌لى على اغا كيم بلوك باشيدى اول ايده رحمت روحنه هردم خداى مستعان
ايتدى بيك درتيوز غروش نقداً اوجاغنه وضع بيك ايكيوز فضله‌سيله ايكى بيلده بر همان
چشمه حولى‌سى تبردرانك اوله چوقه فرش ايكيوزله اسپناجيلر حصيرى بى كمان
بيك ايكيوز اون يديده فوت ووقفك تاريخى روضهٔ فردوس شاكر اوله قبرى هرزمان

اورته‌ده

حيات ملكت وملت سليم خان جهان ارا زلال جودى كافى تشنكان عالمه حالا
نكاه لطفنه مظهر اولان هر بندهٔ خاصى اولورسه اسماندن قدرى لايقدر دخى بالا
خصوصا سرچوقدارى حسين اغاى دانادل سخا طورينى حاتمدن دخى اعلا ايدر اجرا
زلفلى لراوجاغك وفق دلخواه اوزره ياپديردى مقام كتخدايى دخى قيلدى بى بدل رعنا
هم اسكيلر محلك ايلدى لطفيله بالاتر چيقاردى اسكى طرزندن كورنلر ديديلر حقا
خلالر موضعك تبديل ايله جمله عفونتدن خلاص ايتدى بتون يولداشلرى جوددلى محضا
كيدركن دود آهى ساكنانك اوج اعلايه خراب اباد اولان دللر ياپلدى اولدى روح افزا
اوجاغى رشن اولسون ماحاصل قورتاردى قسوتدن آچلدى كوكلى كوزى پرتوفيضى قيلوب بينا
دمادم سوزش ايله تاب آورلر ايكن شمدى آچوب ال ايتديلر عمرك دوامك حقدن استدعا
ديدى تاريخنى عبد قديمى شاكر اولدمده تبرداران مكانك جود لطفى ايلدى احيا

كتبه العبدالداعى حافظ مصطفى دوربينى زاده

صول طرفده (١)

اوته‌دنبرو كوچ هايون اولدقجه اوجاغ مزبورك ماهيه آلتمش وقيه روغن زيتى اولمغله بوانه
قدر كسه‌نك معلومى اولميوب بيك ايكيوز يكرمى دورت سنه‌سى كيلارجى باشى تبرداري اسپناجى

محمد اغانك معلوم شریفی اولدقده شمدن صکره کوچی همایون اولدقچه اون سکز قندیل یانمق شرطیله
قرق وقیه صفّه اولنلره تسلیم وقندیللر وفنارلر وموصلولر تعمیر وترمیم الملك شرطیله یکرمی وقیه کوچ
دیوانخانه جیسی اولان اغایه تسلیم اولنوب جمله یه لداشلرك معلومی ولمق ایچون اشبو محله شرح ویرلدی

غره ن سنه ۱۲۲٤

(۲)

مصطفی خان جهان معدن جود واحسان وضع ایدوب لحیهٔ پاك ایتدی بوجانی احیا
یوق ایدی وقفی انك وقت زیارت اولیحق لعلی واشربیه صرف اولنه تا که نما
باش قادین لاله‌سی رضوان اغانك مالندن بیك غروش قوندی سرور اغا یدیله حتما
فضله سندن النه مالزمه هر قندیل اولنه باعث وقف وسبب اولانه دعا
ایتدی تحسین کورن هپ دوشیجك تاریخنی بولدی زینت شرف لحیهٔ پاك ایله بوجا

۱۲۲٦

اکثریسی وقفیه اولمق اوزره زلفلی بالطه‌جیلر قغوشنده کتابه پك چوقدر، بوکتابه‌لرك بالاده یازیلانلرندن ماعداسی بروجه آتی نقل اولندی:

صاحب الخیرات سر اوطه کوچك عثمان اغا بو او جاغ ایچون
دیوانخانه‌جی وقفنه وضع ایلدیکی ایکیوزغروش نماسندن طقوز غروش
بهاء روغن سراوطه اغایه‌و بش غروش نجمیسی اغایه متوللی کاتب جابی
ایکیشر غروش وتعمیرینه بش غروش سنوی و یرله اخشام اوچه قدر
وصباحه بر ساعت قله ایقاد شرطیله وقف ودعا وخیردن فراموش ایتمیه‌لر

غره ج ۱۲۳۸

انا مالنه یوز غروش ضم واوطه باشیه التی غروش متولیه کاتبه جابیه یکرمیشر پاره ضم اولندی طعامیه یوزپاره

حرم همایون اغالرندن داود اغانك قرائت مولدشریف ایچون التی بیك غروش
کیتخدا وقفنه وضع وغله‌سندن یوزاللی غروش دانه شکر پها وشربت شکر پها
یوز یکرمی غروش کولبه شکر پها اون غروش وقهوه وکاغد بها
یکرمی غروش وعوداغاجی اون غروش ودارالسعاده وخزینه داراغایه وباش
قپوغلامی اغایه ویایلا باش قپوغلامی اغایه واوطه لالاسنه اوچر برداق برروطبله پها
سکسان غروش عجمی اغالره دانه شکر بها اللی غروش شیخ افندیه اون اوج غروش
مولدخوان افندیه اون بش غروش عشر خوانلره یکرمی غروش نوبتجیلره

اون غروش ساقيلره اون غروش طبخ قهوه جيلره اون بش غروش متوليه اوتوز غروش
وكاتبنه اوتوز غروش جابيه اون ايكى غروش جمعاً التى يوز غروش ايدوب بويله
شرط وتعيين ايلشدر . غره ر سنه ١٢٤٠

سلطان محمود طغراسى

زيور تخت ـ لافت زيب بخش سلطنت شبچراغ تاج شوكت شاه كروبى نژاد
غازى خان محمود عدلى كيم با امر ايزدى عالمه فرمانشه واجبدر ايتمك انقياد
ذات علياسنده جمع اولمش اوشاه عالمك مرحمت همت ـ خاتقوا خلوص عمل ورشاد
عفوى غالب همتى عالى عطاسى بيشمار هر براطوارى پسنديده‌شه عالى نهاد
ذات عاليشانه شايسته اورنك شكوه دست فكر ورأينه وابسته تسهيل مواد
بولدى ايام سعيدنده فرح قلب جهان ايردى هنكام كزينده مرادينه عباد
برنو آثاره موفق اولديكم اول شهريار خير ايله ياد اولور عالمده الى يوم التناد
بخش ايدوب وقف همايوندن عطا هر روزه ده ايلدى شاد انزلفلى اوجاغن حددن زياد
بالطه جيلر كتخداسينه يوز احسان ايليوب سائرين اونر غروشله قيلدى مسرور الفؤاد
برمراد لطف وجود ايتدى سراپا قوللرين قيله اولشاهى مرادى اوزره ربم برمراد
واصفا تاريخنى معجمله تحرير ايلدم قيلدى احسان شه‌عالم تبردارانى شاد
١٢٣٢

الفقير يسارى‌زاده مصطفى عزت غفر لهم

دفعه بيك يوز غروش ضم اولنمشدر جمعاً يكون
يدى بيك ايكيوز غروشدر خدمم تبردار حسين اغايه
اون بش غروش ويريله جمعاً اوتوز غروش ويريله
١٢٦٢

صاحب الخيرات حرم همايون اغالرندن يايلا باش قپو غلامى صالح اغانك
قرائت مولود شريف ايچون اغالر امامى عبدالحميد افندى معرفتيله التى بيك
يوز غروش كتخدا وقفنه وضع وغله‌ـندن يوز اللى غروش دانه شكر بها
وشربت بها يوز يكرمى بش غروش ودارالسعاده وباش قپو غلامى
يايلا باش قپو غلامى اغايه بهر برينه برر طبله بها وكولبه شكر بها
واون غروش قهوه بها يكرمى غروش عود تجر بها اون غروش
طبله بها يوز يكرمى غروش شيخ افندى‌يه اون اوچ غروش مولود خوان
افندى‌يه يكرمى بش غروش عشر خوان افنديلره يكرمى غروش نوبتجى اغالره
اون غروش سقالره اون غروش توليت كتخدا اغايه وتوز غروش كتابت امام اوتوز غروش

جبایت اون ایکی غروش قهوه‌جیلره اون بش غروش خدمه‌سی حین حیاتنده
اون بش غروش جمعاً التی یوز اون بش غروش ایدوب بویله شرط تعیین یلمشدر
۱۰ ل ۱۲۵۷

صاحب الخیرات خوش آیجی باشی مصطفی آغانك زوجه‌سی بشنجی معتبر قادینك چراقلردن
کولبدن قالفه‌نك عجمیسی دلبه‌رنکین خانمك مستقلا قرائت مولد شریف ایچون تبرداران
خاصه‌ده کتخدا وکیلی وقفنه وضع الیدیکی یدبیك غروش وغله‌سندن مولد خوان
افندیه یکرمی بش غروش شیخ افندیه اون بش غروش شجر عود بهاسی اون بش وعشر خوان
افندیلره یکرمی غروش نوبدجی اغالره اون بش وسقالره اون غروش ولیت کتخدا وکیلی اغایه اوتوز غروش
کتابت وجبایت کاتب قرق ایکی غروش وقهوه بهاسی اون بش غروش ووقهوه جیلره
اون بش غروش بومذکورانلره یوز طقسان یدی غروشه بالغ اولوب ما باقیسی
شربت ودانه شکره صرف اولنمق شرطیله واشبو محله شرح وقید اولنمشدر
فی ۱۰ را ۱۲۶۳

قال الله تبارك وتعالى
ن الصلوة تنها عن الفحشاء والمنكر
ولذكر الله اكبر والله يعلم
ماتصنعون قال النبی صلی الله علیه وسلم
عجلوا بالصلوات قبل الفوت
وعجلو توبه قبل لموت
بونی یازدم بی‌وفادر روزگار
بن اولورسه‌م قاله خطم یادگار

حرره مصاحب شهریاری بشیراغا وکیل خزینه[۱]

چشمه‌نك اورنده

بومقام ایچره اوداباشی ایکن قاسم بك یاپدی هریرینی معمور قیلوب ویردی صفا
عون حقیله بلوك باشی اولیجاق انك قلدی هریرینی کاشیله مزین زیبا
چون خراب ایکن انك هریری اولدی تعمیر جمله یولداشلرینه ایده مبارك مولا
جملةً خیر دعا ایلیوب اثاری اودم دیدی تاریخنی پاك اولدی بوخیر اعلی
۱۰۱۴

صول طرفده

بوده محتاج اولمش ایدی تعمیره اولمش اسمعیل اغا اتدی معموره
سنه ۱۱۷۰

۱] بو کتابه‌نك برعینی اشجیلر مسجدنده ده واردر. بونده یالکز ۱۱۹۳ تاریخی فضله‌در.

جامع قپوسنك صاغ طرفنده (۱)

نوری بك مائل خیرات علی پاشا زاده
راه عقبایه اولوب امرحق ایله مأمور
اوچ کیسه مال ثلثدن که تبرد رانك
ایتدیلر وقفنه وضع اوله نماسی موفور
هرایکی کیجه ده برالنه یوزدر هم موم
زلفلیان جامعنی ایلیه شوقی پرنور
دوشدی برخیر دعا ایله بووقفه تاریخ
مومی یاندقجه اوله نوری بکك مشهدی نور

سنه ۱۲۳۳

(۲)

حرم همایون عصمت مقرونده مرحوم ومغفور لها نائیله
خاتون مالندن بدر جهان قلفه ومحمود اغا معرفتلریله
زلفلیلر حسته لرینه موم بها یچون وقف اولنان التیوز
غروش موقوف اولان مبلغ مزبور اشبو محله شرح وقید اولندی

فی ۱۵ ج سنه ۱۲۳۵

صول طرفده

صاحب الخیرات باش قپو غلامی فقیه
عبدالله اغا ذلفلیانده کتخدا وقفنه
ایکی بیك غروش وضع غله نماسندن اون غروش
متولی اغایه بشردن اون غروش کاتبنه
وجابسنه وما عدا یوزسکسان غروشنی دخی
خلفا لردن ایکنجی اولانه بهر ماه
اون بش غروش ویریله یکی سرایده
حرم اغالرینه نماز قلدر دیغیچون

فی غره جاسنه ۱۲٤٦

اشبو وقفیه‌لرك کافه‌سی طاش اوزرینه محکوکدر.

کلهلم قبه آلتنه : قبه‌التی دنیلان محل بوکونکی حال خرابیسیله برابر اهمیت تاریخیه‌سی وظرافت معماریه‌سی حسبیله یینه زیارت وتماشایه شایسته‌در مجلس وکلا وبرمحکمهٔ کبرا وظائفی جامع اولان دیوان همایون

بوقبه‌نك التنده منعقد اولوردی. رتبهٔ وزارتی احراز ایدن کبراءدولت که عصر سلیمان خان قانونیده عددلری سکسز طقوز رادەسنده ایدی دیوان همایونك اعضای طبیعیه‌سندن اولمغله اوکله وقتنه طوغری دیوان همایون تعطیل اولدقده بوراده اوطوروب کندولرینه حواله اولنان ایشلری رؤیتله مشغول اولدقلرینه بناءً قبه وزیرلری ویا ساده‌جه قبه‌نشین تسمیه اولنورلر ایدی . تاریخلرمزك روایتنه نظراً عهد فاتح سلطان محمد خانه قدر پادشاهان عظام حضراتی بالذات دیوان همایونه ریاست ایتمك معتاد ایکن کدك احمد پاشا صدارتنده ارباب مصالحدن ایاغی چاریقلی برتورك قپوده بکلیان چاوشلرك الندن قورتیله‌رق کندینی دیوانخانه‌یه آتوب طور غلیظ ایله سعادتلو خنکار قنغوکزدر شکایتم وار دیو تمهید دعوایه اجترا ایتمکین بوحال موجب انفعال شهریار جلادت خصال اولدیغنی صدراعظم کوریجك پادشاهمزك بعدما ایچمزده بولنمیوب ورای قفسدن قوللرینی استماع بیورملری مناسب اوله‌جقدر زمیننده عرض ایتمکله او تاریخدن اعتباراً استماعکاه‌همایون اولمق‌اوزره قفسلی برمحفل انشا اولنه‌رق پادشاهك دیوانه چیقمسی عادتی قالدیرلمشدر . بوقفسلی محفل حالا طوریر واورایه حرم همایوندن اینیلور .

قبه التنك اوکنده شرق‌طرزمعماریسنه‌توفیقاً اوزون‌صچاقلی وسقفی مزین واطرافی ظریف وتیموردن معمول پارمقلقله قپادلمش واسعجه بر کزینتی زائری بر مقدار توقفه وطویه طویه تماشایه مجبور ایدر اوکوزل طوان دوکولمك اوزره‌در. ایچروکیربلنجه دیوارلری وقبه‌سی غایتله مزین ومصنع ومذهب‌صالون‌حسیات‌اسفی‌تحریك ایتمامك ودرونی‌حیف‌چکمامك ممکن دکلدر. چونکه دور سابقده قبه‌نك قورشونلری اوتوز بوقدر سنه تعمیرکورمه‌مك سببیله یاغمور صولرینك دخولی اوکوزل صیوالری قسماً دوشورمش ومندر کره‌وتلرینی چوروتمشدر. قبه‌نك اوزته‌سنده تیموردن معمول برآویزه آصیلی‌در. اتصالنده براوطه دها واردربوموقعك تعمیریله

حال اصلیسنه ارجاع اولنمسنی امید و آرزو ایتمدکیمسه بولنمزظن ایدرم.
بالاده مذکور کرینتی محلنده دیوانخانه قپوسنك ایکی طرفنده آتیده‌کی
کتابه‌لر کورلمکده‌در :

صاغ طرفده

سلیم خان کرمور کامیاب ایتدکده دورانی
جهانك انتظامه طوتدی یوز حال پریشانی
مجدد اولدینی دنیا ودینه کوندن اظهردر
اودر صاحبقران نوظهور نسل عثمانی
جهانی یاپدیروب معمورهٔ امن وامان ایلر
بیقار اعدای دینك باشنه دنیای ویرانی
نظام نو ویروب تجدید ایدر بنیان اقبالی
بونی الحاح ایدر دائم اکا توفیق یزدانی
کرمده پهلواندر حمله سنده شیر غراندر
سوزنده قهرماندر وصف اولنماز شوکت وشانی
بیلور ترتیب دولت رسمنی بخت همایونی
ملوك سالفه صان بوندن اوکرنمش جهانبانی
قیلوب تعیین خدمت فرق وتمیز ایلدی یرین
کروه عسکری و زمرهٔ اعیان و ارکانی
بو دیوانکاه عالیی بو رسمه ایلك تعمیر
مکر لازم دکلیدی اچارسك چشم امعانی
عجب طرز بلنده قویدی الحق ایلیوب تکمیل
نظام دینی رسم دولتی ناموس شاهانی
معلا قبهٔ افلاکی کویا ایندیروب خاکه
حریفنده نمودار ایلدی صف صف سرو شانی
تماشاسنده محشرکاه دهشت عکس ایدر جانه
در ودیواری نظاره اولوب مرآت حیرانی
حضوره یوزسورن ارکان دولت چرخ رفعتدن
الك اول سیر ایدرلر خاکبوس مهر تابانی
بورسم نوظهور انموذج اولون چشم اعدایه
جهاد اسبابنی هم بویله تنظیم ایلر عرفانی
او بر شاه جهان رشد و همتدرکه الحاصل

بولنمز لاجوردی قبه‌نك التنده اقرانی
جیقوب قانون دولت پرده‌دن‌اولمشدی بی اهنك
شفاساز اولدی احیا ایلدی سلطان سلیمانی
سکون پر تمکندر علامت حملهٔ شیره
بوارام ایتدیرر اعدای دینه‌تنك میدانی
تستر قیلسه طوبك سینه‌سنده کله الدانمه
اکر کورلرسه کورلر رعد وبرق قهر سبحانی
نه‌دم اندیشه‌سی تدبیر ایله باشلرسه تسخیره
الور اقلیم غیب لا مکانی ملك امکانی
همیشه ذاتنه اقبال وشوکتله مرادنجه
مبارك ایده مولا یاپدیغی آثار عمرانی
ایدوب تأیید رأیین معجزات سید الکونین
کرامات بلند اولیا اولسون نکهبانی
فیوض سر الهامیله غالب کلدی بر تاریخ
سلیم خان یاپدی همطاق فلك بو جای دیوانی
۱۲۰۷

صول طرفده

شهنشاه جهان محمود خان معدلت پیرا
معلی جای دیوانی مجدد ایلدی احیا
مشیك روزنی زنجیر عدلك بر عدیلیدر
بلا تحریك ایدر حق صاحبن اول خسروه ایما
سلیمخان جنان منزل ایدوب انجق زمینن طرح
حزین ایتدی عدل وداد ایله شاه زمان حالا
فلکلر بو معلی قبه التندن عبارتدر
عدالت اولسه اولماز سپهر کهنه پابرجا
وکیل سلطنت صدرین و دفتردار وتوقیعی
اولور دیوان کونی بو اسمانه انجم زهرا
سپهر شوکتك احکامنی سیر ایتمکه کاهی
طلوع ایلر ورای زر قفسدن اول مه‌غرا
حضور حضرت حقه قالور زیرا منوردر
عدالتکاه خاقانیده فیصل بولمین دعوی

بو نوجايك وراسى قلهٔ قاف عدالتدر
ايانمى التنه دوشسه نوله دنيا ومافيه
سپهر كينه جويى مهجه‌سيله داغدار ايتدى
علم افراز اولنجه قلهٔ نو آفتاب اسا
عيان ايتدى او والا قله‌يى بنياد ايدوب ضمنه
نكهبان اولديغن افاقه اول خاقان ملك آرا
اورتبه ملكه تأثير ايتدى اول شهدن مهابتكم
مراد ايتسه كنام شيرى ايلر آهوان يغما
ديلرسه بيشه‌زارى مهد ايدر برچه روباهه
ديلرسه شير نرى طفل آهويه ايدر لالا
فريدونلر اوشاهه عرض حاجت ايلسون كلسون
پناه پادشاهان ايلدى دركاهنى مولى
ايكى زرين طاسه سلطنت تاجن ويررلردى
ركابنده كلوب پيك اولمش اولسه سنجرودارا
صطبلنده اكر پرويز اوليدى برآت اوغلانى
اكارميدى جهانده ادهم شبديزينى حاشا
نويد فتح ايچون تاتار اوليدى بويله خاقانه
ايدرميدى هلاكو عمرينى الغار ايله افنا
اجك دست نيازى دائم اولسون داور غازى
سوزم كرحق ايسه اى ساكنان عالم بالا
اوخاقان صدقله قيلدى جناب احمده خدمت
كتاب اللهك ايتدى سيفله احكامنى ايفا
ينه چيقدم صددن قالدى بوجايك برآز وصفى
الشمش مدح خاقانه زبان خامهٔ املا
صدد بريانه‌طورسون‌شوق وشاديدن كيدر عقلم
اوشاهى ياد ايدركن مالك اولم كندمه قطعا
بوليدم بارى برمصراع رعنا جاى زيبايه
قصورم اولسه‌ده عفو ايلر اولشاه كرمفرما
كورن سردادهٔ انصاف اولور عزت بوتاريخه
مجدد ايلدى ديوان يرين محمود خان والا

١٢٣٥

صدر اعظمك دوات اوطه‌سی ووزرانك اقامت و تنفس اوطه‌لری وقهوه اوجاغی وسائره کبی مشتملات دیوان همایونك اطرافنده‌در کرك بواوطه‌لرده وکرك آتی‌الذکر ایچ‌خزینه‌ده باب‌عالی کتبخانه‌سنه نقل‌اولنان ومجموعه‌نك برنجی جزؤنده تفصیلاً حکایه قلنان اوراق ووثائق رسمیهٔ عتیقه محفوظ ، تعبیر صحیح ایله محبوس ایدی .

ایچ خزینه سکز قبه‌نك التیدر پاره وضعنه مخصوص کوپلر حالا طوریپور بوقبه‌لرك اوستنده سکز قدر انجیر اغاجی بویومش ومیوه‌سنی یمك اولکی‌سنه تعمیر اثناسنده رفقایه میسر اولمشدر تشکرایده‌لم که اولکی سنه بوقبه‌لرك کافه‌سنك قورشونلری تعمیر ایدیله‌رك اقینتنك اوکی النمشدر. انجیر اغاجلرندن برینك اینجه کوکلری قبه کمرلرندن برینك صیواسنده قلم‌کاری ایشلمه طرزنده وپك لطیف صورتده نظره چارپمقده‌در .

اشبو خزینه ایله باب‌السعاده اراسنده عادی واخشاب بر مسجد صکره‌دن یاپلمشدر .

اشبو ایکنجی مقاله کتابه صورتلرینك درجندن طولایی اوزادیغی جهتله بوراده کسمکه ومابعدینی جزء آتیه تعلیقه مجبور اولدق . اون ایکنجی‌قرن هجریده دیوان تشریفاتنه دائر بر لاحقه ایله جزء سابقده وعدایتدیکمز خریطه‌یی اشبو مقاله‌یه علاوه ایلیورز .

لاحقه

اون ایکنجی عصر هجریده دیوان تشریفاتی

دیوان همایون سرای جدید عامره‌ده واقع قبه آلتی دینلان موقع مخصوصده بالذات صدر اعظمك وغیبوبتی حالنده صدارت قائممقامنك تحت ریاستنده انعقاد ایدر وظائف مهمه‌سندن بریده رؤیت مصالح عبادد‌ر . قپودان دریا وروم ایلی واناطولی قاضیعسکرلری ونشانجی یعنی

توقیعی ویکیچری اغاسی ودفتردارلر [۱] ورئیس الکتاب واستانبول قاضیسی اعضاسندن اولدقلری کبی اعظمیسی یدیه قدر بالغ وقبه نشین عنوانی حائز اولان وزرا دخی بودیوانك اعضاسندندر . مناصب عالیه‌دن معدود بولنان چاوش باشی دیوان همایون چاوشلریله برابر اجرا مأموری اولمق اوزره حاضر ودیوانك ختامنه قدر قائماً امره منتظر بولنور . خدمهٔ باب عالیدن معدود بولنان بیوك وکوچك تذکره‌جیلر [۲] سائر بعض کتاب ایله دیوان همایونك وظیفهٔ کتابتی ایفا ایدرلر. دیوان محلنك وسط فوقانیسنده قفسلی برموقع همایون واردرکه ذات پادشاهی دعاوئ واقعه‌یی ومرافعات ومحاکمات جاریه‌یی بالذات استماع بیوررلر . دول اجنبیه سفراسنك رسماً حضور پادشاهی‌یه مثولی ایچون ترتیب اولنان غلبه‌دیوانی، مخصصات عسکریه‌نك توزیعی معناسنه اولان مواجب اخراجی وسردار اکرم عنوانیله علم شریفی حاملاً صدر اعظمك اردوی همایونله درسعادتدن خروج وعودتی وبیراملرده معایدهٔ همایون رسمی وتبدل سلطنت وقوعنده امر بیعتك اجراسی ایچون ارکان دولت بومحلده اجتماع ایدرلر. بونلرك هربری یکدیکردن فرقلی مراسمه تابعدر .

صدر اعظم باشنه قلاوی تعبیر اولنان وسرای همایون خزینه‌دار باشیسندن ماعداسنك اکتساسی مطلقارتبهٔ وزارتی احرازه متوقف بولنان تللی سرپوش مخصوص وصالی دیوانندہ بیاض اوست وپازار دیوانندہ قیرمزی اوست وسراسره قابلی سمورکورك کیر وآغیر دیوان رختلی مزین آته بینر. قپودان پاشا ایله سائر وزرانك کورکلری یشیل وفستیقی اطلسه قابلیدر . صدرین ایله استانبول قاضیسی باشلرینه عرف تعبیر اولنان علمایه مخصوص سرپوش وارکان کورك وموسمه کوره صوف

[۱] باش دفتردار تعبیردیکر ایله شق اول دفترداری واناطولی وروم ایلی دفتردارلری مقامنده اولان شق ثانی وشق ثالث دفتردارلری .

[۲] بیوك وکوچك تذکره‌جیلر تعبیر آخر ایله تذکرهٔ اول وتذکرهٔ ثانی افندیلر اعلاماتك اجرا مأموری اولان چاوشباشینك معاونلری دیمکدر .

فراجه کیرلر وصچاقلی تعبیر اولنور طاقمله مزین آتلره بینرلر. ارکان سایره مراتب ودرجاتنه کوره باشلرینه سلیمی، مجوزه، خراسانی تعبیر اولنور سرپوشلرله موسمه کوره ارکان کورك یاخود صوف فراجه کیرلر، ودیوان رختلی وعبایلی آتلره راکب اولورلر. عبایی اورمق مناصب سته رجالنه مخصوصدر[۱]. چاوش باشی سلیمی وارکان کورك یاخود صوف فراجه کیر، دیوان چاوشلریله صدراعظمك اغالری عموماً مجوزه وفراجه کورك یاخود صوف فراجه اکتسا ایدرلر. یکیچری وسپاه وسلحدار وطوپجی وجبه‌جی وقالیونجی کبی صنوف عسکریه ضابطان وافرادینك البسه وقیافت رسمیه‌لری اوجاقلرینه مخصوص طرز وشکلده‌در.

دیوان کرنی ارباب مناصب صباح نمازینی ادادن صوکره ابتدا یکیچری نفراتی باب همایونه ارقه‌ویروب میدانه قارشو قات‌قات دیزیلورلر، اوکارینه برصیره یازیجیلری دیزیلور. یکیچری اغاسی سبیلك یعنی سلطان احمد چشمه‌سنك الت طرفنده وآندن صکره روز نامچه‌جی وباش محاسبه‌جی ودیوان همایونه مأمور سائر خواجکان وآیاصوفیه‌نك مصلا قپوسی صره‌سنده جبه‌جی چورباجیلری وعمارت نجرلری حذاسنه قدر قپوجی باشی آغالر وآنلرك آرقه‌لرنده واوسط طرفلرنده یکیچری اوجاغی رجالی وآنلرك آرقه‌سنده دفتردار ورئیس الکتاب وشق ثانی وثالث دفتردارلری ایله نشانجی ودفتر امینی افندیلر ودائرهٔ مالیه‌نك اجرا مأموری معناسنه اولان باش باقی قولی آغا وآیاصوفیه خنکار محفلی قپوسی کوشه‌سنده سپاه وسلحدار چاوشلری وعمارت قپوسی حذاسنده سپاه وسلحدار آغالری وکتخدالری وچاوشلری وباب همایون کوشه‌سنده قاضیعسکرلر اخذ موقع ایدرلر. جمله‌دن صکره وزرا کلورلر، هرکلان وزیرك سلامنده یکیچری آغاسی آتنی برمقدار ایلرو سوروب کمال

[۱] مناصب سته رجالی دفتردار، رئیس‌الکتاب، توقیعی، دفترامینی، شق ثانی وثالث دفتردارلریدر.

اکرام ایله سلام الدقدن صکره کیرو دونوب مقامنده طوریر. جمله تمام اولدقده اوجاق دعاجیسی یکیچری آغاسنك طوردیغی محلك اوکنده کوچك طاشك اوزرینه چیقوب دعا ایدر. ختامنده باب‌همایون آچیلور. ابتدا یکیچری نفراتی ویازیجیلری‌وپیاده صولاقلر وجبه‌جی قوللقجیلری وجبه‌جی کتخدالری وجبه‌جی باشی بعده یکیچری اوجاق آغالری بعده سپاه وسلحدار چاوشلری وآغالری بعده قپوجی باشیلر بعده خواجکان دیوان بعده جبه‌جی چورباجیلری بعده دفتر امینی ونشانجی ورئیس-الکتاب ودفتردار بعده جبه‌جی نفراتی بعده آرابه‌جی نفراتی بعده یکیچری آغاسی بعده صدرین ووزرا صیره‌سیله ایچرو کیررلر. دفتردار ایله رئیس الکتاب ایکیسی برلکده اولدیغی حالده حین دخولده باب-السعاده‌یی سلاملارلر. بونلر قبهٔ همایونه کیرمیوب رئیس‌الکتاب ونشانجی افندیلرله وزرایی‌سلاملارلر. صدرین دخی ایکیسی برابر کلوب افندینك تحته‌سنك قارشوسنده شقین دفتردارلری رئیس‌الکتاب تحته‌سی اوکنده اسکمله‌لره قعود ایدوب وزرا قبهٔ همایونه کیردکدن صکره جمله‌سی‌داخل اوله‌رق‌موقعلرینه‌اوطوروب صدراعظمك ورودینه انتظار ایدرلر. اکر یاز ایامی ایسه سقا باشی حلواخانه‌دن بوزلی ممسك شربتلر قیش ایسه ممسك معجونلر کتوروب ابتدا وزرایه بعده یوللو یولنجه سائرلرینه صونر.

صدراعظم حضرتلری باب عالیده البسهٔ دیوانیه‌سنی لابس اولدیغی حالده حرکت ایدرك کتخدای صدر عالی قولتوغنه کیروب بینك‌طاشنده آته سوار اولدقده دیوان چاوشلری آلقش ایدرلر. ابتدا دلی وکوکللی ماشیاً ووارلرنده آغالری کسوهٔ مخصوصه‌لریله راکباً بعده قلاغوز چاوش مجوزه و برمقتضای موسم ارکان کورك ویاخود صوف فراجه ایله بعده چاوشان دیوان مجوزه وچوقه فراجه‌لرله بعده دعاجی چاوش وآلای باش چاوشی بعده چاوشلر کاتبی وامینی مجوزه وبر مقتضای موسم ارکان یاخود صوف فراجه‌لرله بعده قپوجیلر کتخداسی وسلام اغاسی کذلك

بعده شاطران بعده صدراعظم حضرتلری اوکنده شاطر باشی وسراج باشی البسهٔ دیوانیه‌لریله ورکابنده محضر اغا بالقجین وارکان سمور کورك یاخود چوقه فراجه ایله صاغده وبستانجیلر اوطه‌باشیسی کلاه و آل چوقه‌دولامه‌وسراسرقوشاقایله صولده؛ انلرك ارقه‌سنده محضر اغا نفراتی کچه‌لریله و آنلرك‌وراسنده میراخور آغا مجوزه وارکان یاخود صوف فراجه ایله دیوان بساطلی اسبه سواراً معیتنده کتخدای صدر عالی یشیل اطلاس اوست وسلیمی ودیوان‌بساطلی اسب ایله بعده صدر اعظم آغالری مجوزه وارکان کورك یاخود صوف وفراجه‌لرله بعده یدك آتلری یورير. بو ترتیب ایله باب همایوندن دخول وخاص فرون اوکی کچلدکده کتخدای صدرعالی قالدیرمدن صاپوب برمقدار سرعت ایدر ، بعده آتدن اینوب رسم‌سلامی بعدالاجرا صدر اعظمك اوکی صره اورته قپونك دخول اعتباریله صول طرفنده‌کی بینك طاشنه قدر کیدوب صدر اعظمك نزولنده قولتوغنه‌کیرر واورته قپونك ایچ قپوسی اشیکنه قدر کیدر اورادن عودتله کلدیکی آته بینوب معیت صدر اعظیده کیدنلردن دیوان همایونده ایشی اولمیانلری بالاستحصاب باب عالیه عودت ایدر. چاوش‌باشی ایله قپوجیلر کتخداسی اللرنده سیم عصالریله اورته قپونك داخلنده صدر اعظمی استقبال ایدرك وعصالرینی یره اوره‌رق قبهٔ همایونه تقربده سقاباشینك بیور صداسیله اخباری اوزرینه قبهٔ همایونده موجود اولانلر موقع‌استقباله شتاب ایدرك صدر اعظم وزرانك اوکندن کچوب ابتدا باب‌السعاده‌یه سلام ویرر بعده دونوب خواجکانه ووزرایه بعده صدرینه ودفتردارلره سلام ویره‌رك دیوانخانه‌یه کیرر. عقبنده استقباله چیقمش اولان وزرا وصدرین‌ودفتردارلر کیررلر. اوصره‌ده طشره خزینه‌دار باشیسی‌خزینه قپوسنك موم مهرینی صدر اعظمه عرض ایتدکدن صکره صاغده وزرا ونشانجی‌یه وصولده صدرین افندیلر ودفتردارلره صباحکز خیر اوله معامله‌سیله توجیه نکاه ایلدکلرنده جمله ارکان یرلرنده اوطوریرلر. جلسهٔ خفیفه‌دن صکره تکرار

يمين ويساره صباحكز خير اوله ديو عطف نكاه التفات اولندقده جمله ارکان بروجه اکرام حرکت وقيام ايدوب اوطوريرلر. بعده ديوانخانه خارجنده سورهٔ فتح قرائتنه صدر اعظم طرفندن اولنان اشارت اوزرينه ابتدار اولنور. اواثناده چادر مهتر باشيسى برطاس يکيچرى چورباسيله فدوله‌سنى صدر اعظمه ووزرايه‌وصدرينه‌ودفتردار ه ارائه ايدر، بررمقدار تناول اولنور. صدر اعظم‌بعضاً فدوله‌يى حضورنده طارتديرر. حسن‌حال عسكره اشارت ايچون قديم قانون وجهله محضر اغا برطباق عقيده‌شكرى کتوروب صدر اعظم وسائر وزراى عظام وصدرين ودفتردارلر وتوقيعى‌يه صونر، هرکس برر مقدار الوب تناول ايدر. فتح شريف قرائتى تمام اولدقده قپوجيلرکتخداسى غلبه ديوانى ايسه قول کتخداسى طرفنه،دکل ايسه يکيچرى‌يه توجه‌ايدوب سلام ويرر. درحال يکيچرى کروهله سکردوب چوربا قپارلر. بعده رئيس افندى آداب ايله ديوانخانه‌يه کيروب آهسته آهسته دفتردارلر طرفندن کلوب صدر اعظمك اتکنى اوپوب صول جانبنه تلخيص کيسه‌سنى قورويه اتك اوپوب کيدر. بعده دواتدر افندى صدر اعظمك اوکنه دوات مقرمه‌سنى ويانلرينه دوات واهتدا ايدنلرله فقرايه ويرلمك ايچون برقماش کيسه ايچنده چيل آقچه قور. اوحينده چاوش باشى وقپوجيلرکتخداسى وتذکره‌جيلر سلام چاوشى وسائر چاوشلر ارباب مصالحك اوکنه دوشوب طوغرى صدر اعظمك اوکنه کلوب ايکى صره ديزبلورلر، محضراغا وبوستانجيلر اوطه باشيسى وکتخدا يرى وصوباشى وعسس باشى حاضر وفرمانه منتظر اولورلر. صدر اعظم استماع دعاوى‌يه شروع ايدوب ايکى طرفدن نوبتله عرضحاللر اوقنور، مقتضاى شرع وقانون اوزره مصالح عبادى رؤيت وفصل خصومت وقطع نزاع ايدر؛ لازم کلورسه احکام حدود وتعزير وسياستى اجرا ايتديرر وتوجيهاتى دخى محليله بيورير. صدرروم کندويه حواله اولنان دعوايى ديکلر. مصلحتلى تمام اولدقده چاوشباشى عصاسنى

قاقوب اول‌اشارتله چاوشلر وسائر خدام‌جمه دیوانخانه‌دن طشره چیقارلر.

تخصیصات عسکریه معناسنه‌اولان‌مواجب یعنی‌علوفه‌نك تسطین‌یاخود قسط‌واحد صورتیله‌اعطاسی‌بوکونه تصادف ایدرایسه‌مشین کیسه‌لردرونته موضوع علوفه هراون کیسه‌سی بریغین اولمق اوزره وزنه‌دارلر یدیله صدر اعظمك حضورندن قبهٔ همایون قپوسنه طوغری دوشه‌مکه باشلادیغی صره‌ده رئیس‌الکتاب علوفه‌استیذانی تلخیصنی دستماله باغلایوب قپوجیلر کتخداسنه تسلیم واو واسطه‌ایله رفع‌پایهٔ سریر اعلا قلنور. رخصتی‌حاوی اولان‌خط همایون‌ایله قپوجیلر کتخداسی باب‌السعاده‌دن چیقدقده چاوش باشی استقبال واوکده یورویه‌رك قبهٔ همایونه تقربلرنده صدر اعظم یرندن قیام وحرکتله قبه‌قپوسنه ایکی‌اوچ خطوه‌قاله محلدن استقبال وخط‌همایونی تعظیمله اخذوتقبیل ایدوب یرینه اوطورمزدن اول رئیس‌الکتاب تقرب ایدرك صدر اعظم خط همایونك مهرینی فك‌ایله ظرفنی دستمال ایله برابر رئیسه اعطا وخط همایونی‌فتح وقرائتله مقامنه تعودینی متعاقب محضراغایه واقع اولان اشارتلری‌اوزرینه اوجاقلو کلورلر. یکیچری کاتبی ایله قول کتخداسی قبهٔ‌همایونه‌کیروب رسم‌دامنبوسی بعدالایفاکیرو چکیله‌رك‌مواجههٔ صدر اعظمیده قائماً‌طوریرلر. اوصره‌ده روزنامچهٔ‌اول‌افندی یدنده توزیع دفتری اولدیغی حالده قپونك دیبنه کلوب دفتری قرائت ایدر. یکیچری علوفه‌سی هیئت مخصوصه‌لریله مرتب افراد طرفندن قالدیریلور. تمام اولدیغی‌کبی یکیچری کاتبی ایله قول کتخداسی دامنبوس ایدوب‌چیقارلر، بعده سائر اوجاقلر کاتب وکتخدالری دخی علی‌مراتبهم بومنوال اوزره کله‌رك علوفه‌لرینی الورلر؛ تمامنده چاوشباشی‌ایله‌قپوجیلر کتخداسی اوکده اولدیغی‌حالده طعام کلور؛ مطبخ عامره خدامیله بربر سلاملیوب سینیلر قورولنجه‌یه قدر طوریرلر. بعده طعام ایتمك اوزره یرلرینه کیدرلر. بری صدراعظمك، بری‌وزرا ودیکری قاضیعسکرلراوکنده اولمق اوزره اوچ سفره‌قوریلور. صدراعظمله وزرانك سینیلرینی جاشنکیراغالر قاضیعسکرلر

مينيسنى كندى محضر باشيلرى قورار. قبل الطعام سقا باشى صدر اعظم وسائر وزرايه ونشانجى يه‌وسقالر كتخداسى قاضيعسكرلره مقرمه ولكن وابريق ويررلر. رئيس ونشانجى وباش دفتردار اسكملەلر اوزرنده صدر اعظم ايله برابر طعام ايدرلر وزراده مزاحمه اولورسه وزير ثانى دخى صدر اعظم سفره‌سنه كلور. شق ثانى وثالث دفتردارلرى وزرا ايله طعام تناول ايدر. طعام تمام اولنجه يه قدر مهترباشى، اكمكجى باشى؛ مطبخ عامره امينى وكيلخرج صدر اعظمك قارشوسنده طوريرلر وبعد الطعام سلاملايوب كيدرلر. سقالردخى خلار ومقرمه ولكن ابريق خدمتنى كورير لر. بعد الطعام تشريفاتى افندى كلاب ومطبخ امينى بخور ويردكدن صكره يكيچرى آغاسى اولدينى محلده خلعت كيەرك رأساً طوغرى‌دن طوغرى‌يه عرضه كيرر، بعد العرض چيقوب قپوجى باشيلرله توقف ايدر. بعده چاوشباشى قپوجيلر كتخداسى عصالرينى يره ضرب ايدرك قبهٔ همايون قپوسى اوكنه كلوب كوندردكلرى كبى صدرين حركت ايدرك قبهٔ همايون قپوسنه واردقلرنده سلاملق ايچون برو دونركن صدر اعظم وسائر حركت قائماً سلاملايوب عرضه كيدرلر. صدرين عرض اوطه‌سندن كيردكلرنده ايكيسى بردن ذات شاهانه‌يى سلاملايوب صدر روم جانب يمينندن وانى متعاقب صدر آناطولى‌دخى جانب يساردن دامن همايونى تلثيم ايتدكدن صكره قائماً طوردقلرى حالده ابتدا صدر روم روم ايلى قضاتى مناصبى توجيهاتى وبعده آناطولى قاضيعسكرى دخى آناطولى قاضيلرى توجيهاتى تلخيصلرينى قرائت وسؤال عاليه انتظاراً جزئى توقفدن صكره تكرار دامنبوس همايوندن صكره عودت وعرض اوطه‌سنك قپوسنه كلدكلرنده ينه ذات شاهانه‌يى سلاملايوب چيقارلر وباب السعاده خارجنده عرضه كيرمك اوزره كلان صدر اعظمى سلاملايوب كيدرلر.

صدر اعظم باب السعاده‌دن كيردكده ايچ خزينه‌دار باشى سراسره قابلو سمور علوفه خلعتى الباس ايدر، صدر اعظم اوكده اولدينى حالده وزرا

ودفترداران وسائر عرضه کیره‌جکلر داخل اولورلر. صدر اعظم ووزرا ودفتردارلردن ماعداعرضه کیرملری اقتضا ایتمیانلر عرض اوطه‌سی قپوسنك ایچ طرفنده زمین بوس ایدوب عودت ایدر وهرکس یرلی‌یرینه کیدر. دفتردار افندی حضور همایونده علوفه تلخیصنی اوقویوب چیقنجه‌یه قدر وزرا توقف ایدرلر، دفتردار چیقدقدن صکره وزراده چیقار؛ باب‌السعاده‌ده یکیچری اغاسنك اوست طرفنده توقف ایدرلر. او اثنـاده چاوشباشی وقپوجیلر کتخداسی باب‌السعاده قارشـوسنده صدر اعظمك خروجنه انتظارایدرلر، صدراعظم عرضدن چیقدقده قپونك صاغ وصول طرفلرنده وقارشوسنده طورانلره ووزرایه ویکیچری آغاسنه ومیر علمه وقپوجی باشیلره سـلام ویردکدن صکره وزرا بربرینی تعقیب ایدرك قبهٔ همایونه کیدوب صدر اعظم یرلرنده قائماً طورملریله ابتـدا وزرا بعده دفتردار ورئیس‌الکتاب وسائر خواجکان بعده میرعلم وقپوجی باشی آغالر وسپاه وسلحدار وبلوکات اربعه آغالری اوجاقلولریله بعده چاوشباشی‌واوچ نفر اوجاغی رجالی بعدهم کتخدای بوابین برقاچ نفر اوجاغی رجالیله بعده تشریفاتی علوفه خلعتی تبریکی ایچون دامنبوس ایدوب کیدرلر. تشریفاتی خلعتی صدر اعظمك صرتندن الوب مهترباشیسنه تسلیم ایدر. چاوشباشی ایله قپوجیلر کتخداسی طوردینی یرده قرار ایدوب چاوشباشی کلوب صدر اعظمدن مهر شریفی الور وروز نامه کیسه‌سنی ومالیه دفتر خانه‌سنی وخزینه‌یی اول مهرله مهرلیوب درحال ینه صـدر اعظمه تسلیم ایدر، مهرشریفك اخذ وتسلیمنده جمله‌ارکان قیام ایدرلر. بعده وزرا ونشانجی صاغ جانبده ودفتردارلر صول جانبده یرلرندن اینوب ایکی کچه‌لی سلامه طوریرلر، صدراعظم‌البسهٔ‌دیوانیه‌سیله ابتداوزراونشانجی‌یه‌بعده دفتردارلره سلام‌ویروب دیوانخانه‌دن‌طشره‌چیقار وزرا دخی بربری‌اردنجه‌سلاملایوب چیقارلر؛ صدر اعظم باب‌السعاده‌یی سلاملادیغی‌صره‌ده وزرا ایلرو کچوب باب همایون خارجنده آتلرینه بینرلر. هروزیر سلام محللری نره‌ده ایسه

آنده توقف‌ايدر ، صدر اعظم كلوب بونلره سلام ويروب سلام چاوشى سلام الور و زرا بربرلرندن مفارقت ايلدكلرنده صدر اعظمك سلامنه طوردقلرى كبى قدمليسنك سلامنه طورير؛ سلام چاوشى سلامنى الور؛ بوصورتله هركس خانه‌لرينه كيدر . وكيل دولتك فرمانيله بركيمسه تعزير اولنمق ويا حد اورلمق لازم‌كلسه ديوانده درگاه عالى قپوجيلرى دوكر، اما غيرى يرده محضراغا يولداشلرى دوكر. سپاه ويكيچرى وجبه‌جى وطوبجى تعزير اولنمق وحد اورلمق لازم كلدكده البته كندو اوطه‌لرنده ضابطلرى دوكر ، قتل وسياستلرى‌ده ضابطلرى مباشريتله‌اجرا اولنور. بودرت طائفه‌دن ماعدا عسكرى‌واهل جهات وسائر اصحاب برواتدن برينه تعزيز وياحد اقتضا ايتدكده مادامكه سادات كرامدن اولميه صاحب دولت مجرد ديلرسه كندو ديوانخانه‌سنده محضر يولداشلرينه دوكديرر ، ديلرسه ضابطلرينه كوندروب انلره دوكديرتديرر . قول دولاشوركن اهل برواتدن برى پازارده بر جرمله طوتلسه البته كندو سراينه كوندروب آنده تعزيز ايدر ، بقال واتمكجى وسائره كبى چارشوده ياتيروب دوكمز. (انتهى)

ديوان همايونك شكلى ووظائفى وايام انعقاديه‌سى مرور زمان ايله تحوله اوغرامش ايسه‌ده اصول تشريفاتيه‌سى دكشمك شويله طورسون رفته رفته دغدغه‌سى آرتەرق بى معنى فقط غايتله معتنا مراسم ومعاملات ايله كولنيج برحاله كلمشدر . چونكه اوائلده هركون قوشلق وقتى بالذات پادشاه حضرتلرينك رياستى تحتنده انعقاد ايلر ورؤيت دعاوى ايكنجى مرتبه‌ده‌اولوب اول‌باول مصالح مهمهٔ دولتك مذاكره‌سيله اشتغال‌اولنور ومناصب توجيهاتى دخى اوراده اجرا قلنور ايدى . بالايه درج اولنان لاحقه اون‌ايكنجى قرن هجريده مرعى‌اولان اصولى معرف اولوب عبداه نائلى افنديدنك (عصر عثمان خان ثالثده صدر اعظم اولمشدر) تشريفات رساله‌سندن ودائرهٔ تشريفات همايونك دفتر رسميه‌سندن خلاصه ايدلمشدر.

عبدالرحمن شرف

بیبلیوغرافیا

ـ آمیدا ـ

اخیراً آسیای عثمانینك بربیوك قصبه‌سنه دائر مهم بر اثر انتشار ایتدی. صرف علمی وتاریخی اولان بو کتاب ۳۹۰ بیوك صحیفه‌دن عبارت اولوب متنده ۳۳۰ رسم وخریطه وپلان ایله نهایتنده‌ده آیریجه ۲۳ عدد فوطوتیپی لوحه‌سنی محتوی واوچ قسم اوزرینه مرتبدر. هر برقسم آیری برمؤلفك قلمندن چیقمش وفرانسزجه، آلمانجه وانکلیزجه اولهرق اوچ لسان اوزره یازیلمشدر. کتابك اسمی اولان « آمیدا » کلمه سندن دخی اکلاشیلهجنی وجهله دیار بکر خطه‌سنك مرکزی اولان آمد قصبه‌سندن باحثدر [1] .

مؤلفلرك اوچی‌ده مشاهیر محررینندندر: فرانسزجه قسمنی یازان فرانسه أنستیتوسی اعضای مخابره‌سندن اولان اسویچره‌لی مستشرق موسیووان برکم یکرمی سنه‌دنبری ممالك اسلامیه‌ده بولنان محکوکاتی طوپلایوب بیدرپی نشر ایتمکده‌در که تاریخ اسلامه اولان خدمتی هر برتصورك مافوقنده‌در. آلمانجه قسمنی تحریر ایدن موسیو استریغووسکی الیوم ویانه دارالفنونی معلمینندن اولوب صنایع نفیسه تاریخنه دائر یازدیغی مؤلفات عدیده‌ده صنایع مذکوره‌نك مهد ظهوری شرقده آرامق لازم کلدیکنه دائر وضع ایتدیکی نظریاتندن طولایی یکی برچیغیر آچمشدر . انکلیزجه علاوه‌یی قلمه آلان انکلتره‌لی مادموازل بل ایسه اناطولی‌ده وسوریه‌ده اجرا ایتدیکی سیاحتلرینه وعلم

[1] Amida, matériaux pour l'épigraphie et l'histoire Müsulmane du Diyâr-Bekr par Max van Berchem.—Beitræge zur Kunstgeschichte des Mittelalters von Nord-Mesopotamien etc. von Josef Stzygowski, mit einem Beitrage : the churches and monasteries of the Tur-Abdin von Gertrude L. Bell. XXIII Tafeln und 330 Textabbildungen. 1910, Heidelberg, C. Winter; Paris, E. Leroux.

آثارعتيقه‌يه دائر شمدى‌يه قدر يازديغى آثارايله اختصاصى اثبات ايلمشدر. اشته بوكتابده وان برگم آمدك سوروقلعه‌سيله مشهور جامع كبيرنده‌بولنان كتابه‌لرسايه‌سنده بوشهرقديمك دوراسلامده‌كى تاريخنى جمع وتلفيق ايلمشدر. معلم استريغووسكى ايسه كتابه‌لرك ارائه ايلديكى سنه‌لرى و مادموازل بلك حصن كيفا ونصيبين اراسنده طور عبدين ده‌كى مبانئ قديمه‌يه دائر اولان تدقيقاتى واسطه‌سيله ابنيهٔ مذكوره‌نك صنايع نفيسهٔ اسلاميه تاريخى نقطهٔ نظرندن حائز اولدقلرى اهميت عظيمه‌يى ميدانه قويمشدر .

مادموازل بل‌دن بشقه مؤلفلرك هيچ بريسى آمدى بالذات زيارت ايتمه‌مشلردر. بونكله برابر اللرنده سورلر ايله جامع كبيرحقنده‌كى وسائط ووثائق اوقدر مكمل‌كه مقصدلرينه بحق واصل اولمشلردر ديه بيلورز . وان برگم آمده دائر ازمنهٔ عتيقه‌دنبرى عربجه ، تركجه ، فارسى وروميجه، ارمنيجه ، سريانجه ولاتينجه وياخود اوروپا السنهٔ جديده‌سنده يازيلمش كتابلرك قسم اعظمنى ألكدن كچورير كبى تتبع ايلديكندن صحيفه‌لرك همان درتده‌برى مأخذلره‌دائر نوطلرايله‌مالامالدر. بوقدر كلفت ومصرف ايله وجوده كتوريلان بوكتابك تحرير وتأليفنه باشليجه فرانسه جنرالرندن اولوب سياحتلرى وتدقيقات فنيه‌سيله معروف اولان دوبيليه‌نك ١٩٠٧ سنه‌سنده آمددن كتيروب وان برگمه توديع ايتديكى فوطوغرافى ، رسم وپلان كبى وثائق سبب اولمشدر [١] .

بز بوراده بالخاصه كتابك قسم تاريخيسنى تحليل ايده‌جكز. بوقسمده وان برگم صيره‌سيله سورلرك وجامع كبيرك كتابه‌لرينى عينيله درج وترجمه‌لرينى دخى علاوه ايدرك هربرينى آيرى آيرى خط ، كتابت ، لسان وتاريخ

---

[١] جنرال دوبيليه الجزيره‌ده‌كى سياحتنى على‌طريق‌الاختصار شوائرده‌نشر ايتمش‌ايدى : Prome et Samarra, voyage archéologique en Birmanie et en Mésopotamie, par le Général L. de Beylié, Paris. E. Leroux, éditeur, 1907. جنرال دوبيليه كچن سنه اقصاى شرقده اجرا ايلديكى برسياحت اثناسنده قضاءً برنهرده مغروق اولمشدر .

نقطهٔ نظرلرندن حادهٔ تدقیقدن کچیریور . کتابلر التنجی عصر هجری صوکلرینه قدر عمومیتله کوفی یازی ایله اولوب ایلك نسخی کتابه ۵۷۸ ده آل نیساندن بهاءالدین مسعودك زمانینه عائددر. بوتاریخدن صکره کتابلر هپ خط نسخی ایلهدر .

آمد سورلرینك اعمارینه دائر الك اسکی کتابلر خلفای عباسیهدن ابوالفضل جعفر المقتدر باللهك اسمنه اولوب ۲۹۷ سنهٔ هجریهسنده حك اولنمشدر . وثائق تاریخیهٔ نادرهدن اولان بویازیلرك عددی یدیدر. آمدك خلیفهٔ مشارالیه زمانندن اولکی وقایعی انجق کتب تواریخدن طوپلامق ممکندر. آمد قلعهسی فتح اسلامدن اول موجود ایدی. سیاه طاشدن انشا ایدلمش اولدیغندن « قرا آمد » [۲] و « آمد سوداء » اسمنی آلمشدر. بیزانتینلر ایله ساسانیلر مکرراً بوقلعه ایچون چارپشدیلر . مؤرخ واقدی آمدك صحابهٔ کرامدن عیاض بن غنم طرفندن فتحنی حکایه ایدییور . مؤرخ مومی الیه اهل اسلام طرفندن آمدك محاصره سنه ۱۷ سنهسی جمادی الاولی سنك یدیسنده ابتدار ایدیلوب لااقل بش آی امتداد ایتدیکینی سویلیور . حالبوکه ابن الازرق وابن شداد ۱۸ سنهسنی ، بلاذری وابن الاثیر هرنهقدر ۱۷ سنهسی وقایعی صرهسنده یازییورلر ایسهده ۱۹ سنهسنی تاریخ فتح اولهرق قید ایتمشلردر . الحاصل بوزماندن اعتباراً شهر مذکور اولا امویلره وصکره عباسیلره تابع اولوب بالاده سویله نلدیکی وجهله سورلرنده ابتدا خلیفه مقتدر باللهك اسمی کوریلور .

آمدی احاطه ایدن سور غیرمنتظم بردائره شکلنده اولوب جنوب غربیسنه طوغری کوشهلرنده اولی بدن ویدی قرداش ناملریله مدور وجسیم قلهلری بولنان ایکی چیقندی ایله شمال شرقیسنده ده ایچ قلعهسی واردر . دجله نهری سورك خارجنده وجهت شرقیهسنده شمالدن جنوبه طوغری آقوب قصبه بو جهتده مرتفع قالمش اولدیغندن بو ضائعك

[۲] بعض آثارده « قره حمید » دیه یازیلیدر .

ديوارلرى ديكر طرفلره نسبةً دها ضعيفدر . سورك جهات اربعه‌يه طوغرى آچيلمش درت قپوسى واردر . شماله داغ قپوسى ياخود خرپوت قپوسى، غربده روم قپوسى ياخود حلب قپوسى، جنوبده ماردين قپوسى وشرقده دجله قپوسى كه بوكون يكى قپو ديه موسومدر . دردنجى عصرك اواسطنه طوغرى عرب جغرافيونندن مقدسى سورلرك بش قپوسى اولديغنى سويليور. فى‌الواقع محاربه‌زمانننده قوللانيلوب سائر اوقاتده قپالى طوران بر بشنجى قپو دها واردر .

ايچ قلعه دنيلن قسم متعدد قلهلى واوچ قپولى وشهرك داخلنه طوغرى آيروجه برسورايله محاط اولوب درونندە تكميل شهره حاكم برتپه واردركه اطرافنده واوزرنده برچوق ابنيه آثارى مشاهده اولنور [١] .

طبرى وابن‌الاثير وسائر مؤرخلرك روايتنه نظراً اوچنجى عصر هجريده ديار بكر مقام خلافته تابع محمد ابن احمد ابن عيسى ابن الشيخ اسمنده بركوچك اميرك تحت‌اداره‌سنده ايدى، فقط خليفه معتضد باللهه قارشو عصيان ايلديكندن خليفهٔ مشارالیه ٢٨٦ ده آمدى محاصره ايتمسى اوزرينه محمدعرض اطاعت ايلمش ايسه‌ده خليفه احتياطاً شهرك سورلرينى هدم ايتديرمشدر .

اشته معتضد باللهك اوغلى مقتدر بالله طرفندن اونبر سنه صكره سورلرده اجرا اولنان انشاآت مهمه‌نك اسبابى بونكله اكلاشيليور . بوسايه‌ده سورلرپك چوق مهاجماته، باخصوص ٣٦٣ ده بيزانتين ايمپراطورى زيميسكس ك شدتلى برهجومنه مقاومت ايده‌بيلمشدر .

بوعصرده آمد خلفاى عباسيه فروعندن بنو حمدانك النده ايدى . آزمدت صكره آل بويهك و ٣٧٣ سنه‌لرينه طوغريده امراى اكراددن باذك يدضبطنه كچمشدركه باذك يكنلرى اولان بنومروان دايبلرينك ٣٨٠ ده وقوع وفاتيله اولا عباسيلره بعده سلجوقيلره تابع اولمق‌اوزره

[١] بوتپه‌يه اليوم « ويران‌قلعه » ديرلر.

حكومت مروانيه‌يى تأسيس ايتمشلردر .

آمد سورلرنده آل مروانك اعماراتى ٤٢٦ ايله ٤٧٦ سنه‌لرى اره‌سنده اولديغى يدى كتابه ايله ثابتدر . برده ٤٥٧ تاريخلى نظام‌الدين نصر نامنه اوله‌رق قصبه‌نك جنوبنده ومارديندن قپوسى خارجنده دجله اوزرنده‌كى محتشم طاش كوپرينك اوزرنده اوزون بر كتابه موجوددر . مؤرخلر اوزمانه قدر عين محلده اوچ كرد كوپرى يابلديغنى سويليورلر . احتمالكه قبل‌الاسلام يابلمش اولان بركوپرينك اساسلرى اوزرينه انشا اولنمشدر . هرحالده اليوم موجود اولان كوپرى آل مرواندن امير نصرك آثارندن اولديغى كتابه‌سيله ثابت اوليور .

خليفه مقتدربالله‌ك زمانىنده قوللانيلان خط كوفى غايت ساده وحرفلرك باشلرى مثلث ودندانلرك وتدى‌الشكل اولديغى حالده مروانيلر زمانىنده‌كى خط چيچكلى كوفى تسميه اولنان طرزده اولوب حرفلرى بيوك وفوق‌العاده منقش ومزيندر .

سلجوقيلر خيلى وقتدنبرى كوزلرينى آمد طرفنه عطف ايتمشلردى . حتى ٤٦٣ ده آلب آرسلان سوريه سفرينه كيدركن بنو مرواندن امير نصر كندوسنى هدايا ايله استقبال ايدوب آمده وروددنده آلب ارسلان قلعه‌نك متانت وعظمتنه حيران اوله‌رق ديوارلرى مسح ايتدكدنصكره اللرينى كوكسنه سوردىكنى بندارى سلجوقى تاريخنده سويليور . فى‌الحقيقه آمد ٤٧٧ تاريخنده ميافارقين ايله برابر سلجوقيلرك النه كچمش اولديغى سورلرده ملكشاه نامنه ٤٨٢ و ٤٨٥ تاريخلى ايكى كتابه‌دن وجامع كبيرك حولى ديوارنده‌كى ٤٨٤ تاريخلى بر كتابه‌دن مستبان اولور .

آمده « اولوجامع » تسميه اولنان بناى‌مقدس مملكتمزك اك اسكى واك عالى آثار معماريه‌سندندر . كتابك برنجى و ايكنجى قسملرنده مؤلفلر بوبناى مشهوره ايكى اوزون فصل حصر ايدرك كرك تاريخنى كرك طرز معماريسنه وانشاآت متواليه‌سنه عائد جهاتى انواع رسم

وپلانلر ایله تنویر ایدییورلر . جامع شریفك بدایت تأسیسنه دائر صحیح خبرلر مفقوددر . انجق باشده واقدی‌اولمق شرطیله همان تکمیل‌مؤرخلر کلیسادن منقلب اولدیغی حققده‌کی روایاتده متفق کبیدرلر . بردرجه‌یه قدر تدقیقات جدیده دخی بونی تأیید ایدییور ، حتی الك اول بربتپرست معبدی ایکن بوندن کلیسایه والك‌صکره جامعه قلب ایدلدیکی وحولیسنك ایکی جناحنده‌کی ابنیه‌نك‌ده بر سرای محلی اولدیغی وارد خاطر اولیور . فقطاون اوچ عصردنبری بوبنای معظم قاچ کره تعدیل وتعمیر اولمش ! هرحالده درون وبیرونی جدارانده‌کی کوفی الواح محکوکه‌دن بشقه کوناکون مزینات معماریه‌سی‌ده تماشا کرانك هرزمان نظر دقت وحیرتی جلب ایده‌جك درجه‌ده‌در .

ملکشاهك ٤٨٥ سنه‌سنده وقوع وفاتی اوزرینه اوغلی برکیارق جالس تخت سلجوقیان اولمش ایسه‌ده بشقه‌طرفده مشغول اولمغله‌احوال دیاربکره رغبت کوسترمدیکندن‌اهالی‌ملکشاهك برادری وشام‌سلجوقیلری مؤسسی اولان تتشه عرض‌مطاوعت ایتدیلر. فقط‌تتش طرفندن‌دیاربکر والیسی اولان طغتکینك آمده اقامه ایتدیکی وکیلی علیهنه قیام اولندیغندن آمدی ٤٨٨ تاریخنده کندی اوغلی دقاقه ویرمش وبوکاده اینال اسمنده برترکمن بکی خلف اولمشدرکه بوذات اعلان استقلال ایدرك اولادی تا صلاح‌الدین ایوبینك فتحنه یعنی ٥٧٩ سنه‌سنه قدر آمد حکومتنده پایدار اولمشدر .

آل اینالك حکومتی هنکامنده بنو نیسان نامیله بر عائله‌دن بر قاچ وزیر استخدام اولنمش ایدیکه بونلر بالاخره افندیلرینه تحکم ایدرك آمد حکومتنی عادتا ید تصرفلرینه کچیرمشلردی . وان برکم‌جامع کبیرده‌کی کتابه‌لر ووثائق سائره‌ایله آل اینال وآل نیسانك سلسله نامه‌لرینی تنظیم ایتمشدر . بوزمانلرده جامع کبیرك محترق اولدیغی معلومدر . مؤرخ

ابن الازرق بوحريقك ٥١٣ تاريخلرنده وقوعبولديغنى سويليور [١] . اشته الك مهم انشاآت وتعميرات بوندن صوكره اجرا اولنمشدر . جامع شريف حوليسنك ايكى طرفنده كى ديركلى وفوق العاده مزين بناجبهه لرى آل اينال و آل نيسان طرفلرندن ٥١٠ ايله ٥٥٩ سنه لرى اراسنده وجوده كتوريلمش اولديغى اوزرلرنده محكوك بولنان الواح نفيسهٔ محرره ايله مثبتدر .

ابنيهٔ مذكوره آثار معماريهٔ اسلاميه نك الك كزيده و الك قيمتدار يادكارلرندندر . بودوردن اولق اوزره آمد سورنده يالكز بركتابه يه تصادف اولنيوركه آل اينال زمانننده سورلرده پك چوق عمليات اولمديغنه دلالت ايدر . سياح ناصرخسرو سفرنامه سنده ٤٣٨ سنه سنده ديار بكردن كچوب آمدى فوق العاده مدح وثنا ايدرك « عربستانده ، عجمستانده ، تركستانده وهنددهكزدم پك چوق قصبه وقلعه لر كوردم آمد كبى برشى كورمدم » ديبور . حالبوكه بوندن يارىم عصر صكره مؤلفى مجهول بر اثرده ٥٣٤ سالنده و بنونيسانك ظالم ومستبد حكومتى زمانننده شهرك انقراض كلى يه مائل اولديغى فقط بوندن صكره يعنى ٥٧٩ ده آمدك اراتقهٔ حصن كيفادن نورالدين محمدك يد حكومت عادلانه سنه كچرك يكيدن حيات بولديغى برتفصيل مندرجدر .

فى الواقع تاريخ مذكورده صلاح الدين ايوبى آمدى آل نيساندن آلوب

---

[١] جامع شريف مذكورك ١١٢٣ سنه سنده دخى محترق اولديغى ومقتول زاده سلحدار على پاشا طرفندن تعميرايدلديكى « آمدسوداء » مجموعه سنده فضلامزدن على اميرى افندينك بر مقاله سنده محرردر ، صحيفه ٧٧ . اشبو ادبى وتاريخى مجموعه ١٣٢٤ سنه سنده استانبولده انتشاره باشلايوب مع التأسف يالكز التى نسخه چيقارا بيلمشدر . ـ ينه بومجموعه نك ٣٣ نجى صحيفه سنده آمدك مشهور وجسيم كتبخانه سنه دائر مشارالیه على اميرى افندينك ديكر بر مقاله سى بولنوب مذكور كتبخانه نك وقتيله جامع كبير اتصالنده اولديغى وفقط اليوم ابنيه آثارندن همان هيچ برشى قالمديغى محرردر .

نورالدین محمده ویرمش وبوراسی بعدما اراتقه‌یه مقر حکومت اولمشدی. شورك روم قپوسی بالاسنده جلی خط نسخی ایله ملك‌نورالدین محمد نامنه ۵۷۹ سنه‌سندن برکتابه موضوع اولوب تاریخ قسمنك ایکی طرفنده برر أژدر رسمی منقوشدر . بوکبی أژدر رسملری بغداد قلعه‌سنك طلسم قپوسنده وحاب شهری قلعه‌سنك برقپوسنده وبعض مسکوکاتده دخی کورولمکده‌در . جامع کبیره متصل برمدرسه‌نك حولیسی دیوارنده دخی ۵۹۵ تاریخلی وقطب‌الدین سکمان ثانی نامنه مدرسه‌نك انشاسنی مشعر برکتابه موجوددر .

آمد سورینك مدور قله‌لرندن بری « اولی بدن » نامیله معروف اولدیغنی سویله‌مش ایدك . بوقله‌نك خارجی جبهه‌سنه ینه اراتقه‌دن ناصرالدین محمودك ۶۰۵ سنه‌سندن اوزون وجلی یازیلی کتابه‌سی قوشاق کبی صاریلمشدر . بویازینك مرکز طرفندن آلتلی اوستلی ارسلان وچفته قارتال وأسفنکس رسملری قبارتمه اوله‌رق مرسوم اولوب مذکور قله‌یه آیروجه برمهابت ویرر . قرون وسطاده ترك قومنه منسوب حکمدارلر انشا آتنه بویله رسملر قویدیررلر ایدی . « یدی قارداش » تسمیه اولنان جسیم قله‌ده دخی عین حکمدارك کتابه‌سیله ینه بویله رسملر واردر . بورسملرك ابنیهٔ عالیه‌ده موضوع بولنملری نه‌سببه مبنیدر؟ عجبا بونلر حکمداران قدیمه‌نك علامات مخصوصه‌سی میدر ، یعنی برنوع آرمه‌لریمیدر یوخسه یالکز تزیینات‌دن‌عبارتمیدر؟ اشته بورالرینی وان برکم یدی صحیفه‌لك برمقاله‌ده واقفانه برصورتده تدقیق وقونیه ودیوریکی ونیکده وسائر شهرلرده کورینن رسملر ایله بالمقایسه بونلردن قوشلرك حکمدار عائله‌لریچون علامات مخصوصه‌دن اولمسی ظننده بولنیور .

بالاده اسمی کچن مدرسه‌نك بردیوارنده‌ده دولت ارتقیه‌نك صوك حکمداری اولان رکن‌الدین مودودك ۶۲۵ تاریخلی برکتابه‌سی واردر.

ملك كامل محمد ٦٢٩ ده آمدی ضبط ایدرك ٦٣٠ ده مودودی مصره كوندردیكیندن بوراسی ارتق ابوبیلرك آلنه كچمش ومحمدك اوغلی ملك صالح ایوب آمده حكمدار اولمشدر . اشته اوزمانك تعمیراتنه برخاطره اولمق اوزره سور قهلرندن برینه بر كتابه وضع ایدلمشدر . ایوبیلرك آمدده حكومتی اوزون مدت دوام ایتمهمشدر. ملك صالح ایوب پدرینك وفاتی اوزرینه مصره نقل ایتدیكندن آمدی اوغلی ملك معظم تورانشاهه براقمش ایدی ، فقط برسنه صكره شهر مذكور خوارزمیلرك هجومنه اوغرایوب بر آز صكره ده حلب ایوبیلری ایله سلجوقیلر طرفندن مشتركاً محاصره وضبط ایدیلهرك تورانشاه حصن كیفایه سوق ایدیلمشدر .

بودورده آناطولیده اقوام متنوعه بینده حكمفرما اولان مجادلات دائمهدن طولایی احوال مملكت هرج ومرج اولدیغندن آمدك وضعیت سیاسیهسنه تمامیله واقف اولمق بر آز مشكلدر . هرحالده بو آرالق شهر مذكورك روم سلجوقیلری النده اولدیغی و ٦٤١ ویاخود ٦٤٢ ده وكیخسرو ثانینك زمان سلطنتنده ایلخانیلر طرفندن اشغال ایدلدیكی معلومدر . برده ٦٣٩ سنهسندن كیخسرو ثانی نامنه جامع كبیر حولیسی دیوارنده بر كتابه بولندیغندن هیچ اولمز ایسه ٦٣٨ تاریخندن اعتباراً آمدك روم سلجوقیلرینه تابع اولدیغنه حكم ایده بیلورز. انجق ایلخانیلرك استیلاسندن صوكره آمدك تاریخچه نه وضعیت كسب ایتدیكی شایان تدقیق مسائلدندر . چونكه اون بش سنه صكره ایلخانیلر آمدی تكرار ضبط ایتدكلرینه نظراً ایلك استیلاده اوراده قالمدقلری اكلاشیلیور . فی الحقیقه اوعصرده برحیات اولان ابن شدادك بوبابده ویردیكی معلوماته باقیلورسه روم سلجوقیلری آمدی ٦٥٥ سنهسنه قدر محافظه ایدوب بو سنهنك رجبنده ایوبیهٔ میافارقیندن ملك كامل محمد طرفندن ضبط اولنمش وایلخانیلر بغدادی الدقدنصكره ٦٥٧ ده آمدی ده ایكنجی دفعه اولهرق استیلا ایتمشلر ایسه ده هولاكو شهر مذكوری

کیکاوس ثانی ایله برادری قلج ارسلان رابعه ویرمشدر . قلج ارسلان وفاتنه قدر قویدیغی نائبلر اورایی مغول والیلریله برلکده اداره ایتمشلردر. ابن شداد کندی زمانی اولان ٦٧٩ تاریخنده آمدك کیخسرو ثالث النده اولدیغنی یازییور . اشته بوهنکاملرده اوله‌جق که ماردین ارتقلری ، ینه مغوللره تابع اولمق‌اوزره، انقراضه یوز طوتمش اولان روم‌سلجوقیلرینه آمده خلف اولمشلردر . غازان‌محمود ٧٠٢ سنه‌سنده‌اوچنجی‌دفعه‌اوله‌رق سوریه‌یه اجرای سفر ایچون الجزیره‌دن کچدیکی وقت تکمیل دیاربکری اراتقهٔ ماردینلدن ملك منصور نجم‌الدین غازیٔ ثانی‌یه تملیك ایتمش‌وبونك ٧١٢ ده وقوع وفاتی اوزرینه ایکی اوغلی یعنی ابتدا برقاچ کون ایچون عمادالدین علی آلپی وبعده ٧٦٥ سنه‌سنه قدرده ملك شمس‌الدین صالح حکومت ایتمشلردر [١]. جامع کبیرك حولیسنده ٧٣١ تاریخلی ویرکو جبایتی وسائر بعض اوامر حکمداری‌یی حاوی ملك مذکور نامنه مهم برکتابه محکوکدر .

آمد ٧١٧ده برکره دها فقط بودفعه‌مصریلرطرفندن برصدمه‌یه کرفتار اولیور . بوزمانلرده آمدك تاریخنه دائر معلومات همان مفقود کیبدر. انجق ایکی‌عصر صکره برکتابه‌یه تصادف ایدیلیور . وان برکمك کتب‌تواریخدن جمع ایده‌بیلدیکی معلوماته کوره ٧٦٦ تاریخنده شیخ اویس جلایری دیاربکردن کچه‌رك موصل وماردینی وتیمورلنك دخی ٧٩٦ ده آمدی ضبط‌ایتمشدر . بو آرالق آمد کیمك النده قالدیغنه دائر وارداولان سؤاله اراتقه والیلرندن برینك تیموره قارشو شهری مدافعه ایتمش اولمسی لازم کلدیکی درمیان ایدیلیور . کرك بووقایعه وکرك آمد قلعه‌لرینه دائر مؤرخ شرف‌الدین یزدی‌ده خیلی معلومات واردر . تیمور ٨٠٣ تاریخنده ملاطیه والیسی اولان قرایلوکه ماردین قلعه‌سنك محاصره‌سنی‌حواله ایتدیکی کبی

[١] غالب بك‌مسکوکات ترکمانیه قتالوغنده ٦٤٠ سنه‌سنه قدر کوسترمشدر. فقط وان‌برکم ابوالفدایی وسائر بعض مأخذلری کوسترەرك ٧٦٥ تاریخنی قبول ایدییور .

۸۰۵ سنه‌سنده‌دخی کندی طورونی میرزا ابوبکره ماردین ودیاربکر ایله برابر تکمیل الجزیره وعراق ایالتلرینی توجیه ایلمشدر .

مع‌مافیه قرایلوکلك قوت‌ومکنتی فوق‌العاده‌تزایدایتدیکندن ۸۰۷ ده آمدی ضبط وتسخیرایتمش‌واراتقه‌ماردینك ۸۱٤ تاریخنده دودمانی‌منطفی اولمسیله اشته بونلرك انقاضی اوزرنده سنهٔ مذکوره‌ده «آق‌قیونلو» یاخود «بایندریه» دولتنی تأسیس وآمدی پای تخت اتخاذ ایلمشدر .

چراکسهٔ مصردن سلطان برسبای ۸۳٦ ده قرایلوکه اعلان حرب وآمدی محاصره ایتمش ایسه‌ده نتیجه‌سز قالمشدر . بالآخره آق قیونلولردن اوزون حسن ۸۵٦ ده آمدی کندی برادری جهانکیرك الدن و ۹۰۸ تاریخنده‌ده شاه اسماعیل صفوی آق قیونلو عائله‌سندن الهرق بروالیه تودیع ایلمشدر . همان یوزسنه‌یه یقین آمد آق قیونلولرك تحت حکومتنده بولندیغی حالده نه‌سورلرده نه‌ده جامع کبیرده هیچ برکتابه‌لرینه دسترس اولنه‌مامشدر .

نهایت ۹۲۰ ده آل عثماندن سلطان سلیم خان اول چالدران مظفریتنی متعاقب آمدی فتح ایلمشدر . کرچه بوندن صکره شاه اسماعیل اوزون برمدت آمدی محاصره وتضییق ایتمش ایسه‌ده قلعه دا لمنده بولنان صادق کوردلرك وعلی‌العموم اهالیٔ بلده‌نك همت ومتانت فوق‌العاده‌لریله وبالخاصه اردوی عثمانی‌نك یتشمه‌سیله قصبه تخلیص ایدیله‌رك ارتق آمد شهری وتکمیل دیاربکر خطه‌سی صورت قطعیه‌ده ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلمشدر [۱] .

---

[۱] آمدك بومحاصره‌سی وقایع‌مشهوره‌دن اولدیغندن تاریخلریمز عریض‌وعمیق اندن بحث ایدرلر . « آمد سوداء » مجموعه‌سنده علی امیری افندینك یاوز سلطان سلیمك آمد فتحنه دائر شایان استفاده برمقاله‌سی واردر . بومحاصره اثناسنده مؤرخ ادریس بدلیسی‌نك نه بیوك خدمتلر ایتدیکی معلومدر . مذکور مقاله‌نك اوچنجی قسمنده کرك آمد سورلرینك متانت وعظمتنه وکرك محاصره اثناسنده عساکر عثمانیه‌نك آمده ورودلرینه دائر هشت بهشت ذیلنده‌مولانای مشارالیهك

اشته کتابك مندرجاتندن یاپه بیلدیکمز بالاده کی خلاصه‌دن استدلال اولنیورکه آمد شهری بلاداسلامیه میانینده بیك اوچیوز بوقدرسنه‌دنبری برموقع ممتاز اخذ ایتمشدر . بویالکز وضعیت جغرافیه‌سندن طولایی اولیوب بلکه سورلریله قلعه‌سنك متانتی سایه‌سنده‌در. طرز معماریسندن طولایی من القدیم انظار عالمی جلب ایدن بوسورلر آثارعتیقهٔ اسلامیه‌نك اك مهملرندندر . آمد قلعه‌سی حدسز حسابسز محاربه ومحاصره‌لره دوچار اولمشدر . دیه بیلورزکه فتح اسلامدنبری تاریخ اسلامك تکمیل صفحاتنده حصه‌مند اولمشدر . آمد سورلرینك انشا آتنده عباسیلر ، مروانیلر ، سلجوقیلر ، ابن اینالار ، ارتقیلر ، ایوبیلر وعثمانلولر چالشدیلر . آمد قصبه‌سی فتح اسلامدنبری تمام یکرمی اوچ حکومات اسلامیه‌نك تحت اداره‌سنه کچمشدر. علی أمیری افندی یاوز سلطان سلیم زمانینده شاه اسماعیل طرفندن آمدك محاصره‌سی طولایسیله شوسوزلری یازییور : «... اطراف شهری محیط اولان سور رصینك عموم برجلرینی عثمانلی سنجاقلریله دونادوب بیوك برشهر آیین اجرا ایدرك کمال متانت وشدتله مدافعه‌یه‌دوام ایتدیلر. اعلام ظفرانجام عثمانی‌یه‌مقر اولان اوعظمتلی سورك برج و باروی وسیعی اولقدر کثرت افراد بشریه‌یی حامل ایدی‌که عجایب سبعهٔ مشهوره‌نك نامنی نسبتنده اولان رصانت ومتانتی بیکلرجه سنه‌دنبری بوکونکی شرف خدمت ومزید مفخرت ایچون صاقلمقده اولدیغنی کویا لسان حال ایله اعلان ایدییوردی .... » .

الیوم سورلرك قسم اعظمی وقپولری برحجت قائمهٔ تاریخیه اونه‌رق طورمقده‌در . اشته بوعصر دیده محترم سورلری مع‌التأسف، هدم ایتمك استیورز . آمد اهالیسنك آرزوسی اوزرینه مقام ولایتدن « دیاربکر سورینك اساساً خراب وبرکونه قیمت فنیه‌سی اولمامسی جهتیله بر یادکار

مضبوطاتی ایله آتشین برنظمی مندرجدر . علی امیری افندینك تفصیلاتندن مستبان اولدیغی وجهله بومحاصره بربچق سنه قدر دوام ایتدکدنصکره ۹۲۱ سنه‌سی شعبانتك برنجی کونی صفویلرك انهزامی اوزرینه آمد قصبه‌سی قورتارلمشدر .

تاريخى مقامنده محافظه يه ده غير شايان اولوب بالعكس شهرك اعمار وتوسعنه حائل وهوانك جريانه مانع وبويوزدن متولد مضرات صحيه نك تعدادى غير قابل بولنديغى » مآلنده باب عالى يه يازيلان انها اوزرينه سورلرك برآن اول هدم ورفعى حقنده مجلس خاص وكلا قرارى صادر اولمشدر .

دور زمان ايله يكپاره برقيا حالنى اخذ ايتمش اولان بوديوارلرك هدمى مادة قولاى ومصرفسز اجرا اولنه جغنه الآن شبهه ايديلور . اجراسى حالنده تاريخ اسلامك ، تاريخ عثمانينك برعضو مهمنى كندى المزايله قطع ايتمش اولهجغمزدن بوراده مندرجاتنى خلاصه ايتديكمز « آميدا » نام اثرك انتشارينى جداً آلقشلارز ، چونكه سورلريقلديغى تقديرده هيچ دكلسه كتابه لر ورسملر وسائر تزينات معماريه صحايف كتابده مطبوع اولديغندن بزه بربيوك يادكار قالهجقدر .

خليل ادهم

وفيات

مرحوم شكرى بك

انجمنمز اعضای معاونه‌سندن مکتب بحریه (تاریخ عمومی وعثمانی)، (حقوق دول ومراسم بحریه) معلم فاضل ومقدمی بیکباشی شکری بك ۱۳۲۸ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنك یکرمی اوچنجی کونی اشخاص تاریخیه‌مز آراسنه قاتیله‌رق عالم ماضی‌یه چکلمشدر. میرمومی‌الیهك ضیاعی کندیسنی اوزاقدن یاقیندن طانیان باجمله اعضای انجمنی متأسف ومتألم ایتمشدر.

مرحومك کندی ال یازیسیله اولان برترجمهٔ‌حالنده شونلری بولدق:

۱ اغستوس سنه ۱۲۸۸ ده مکتبه دخول، ۲۷ تموز سنه ۱۲۹٤ ملازم ثانیلکله خروج ایله زرهلی عثمانیه‌یه، ۱ تشرین اول سنه ۱۲۹٦ ده با امتحان حانیه واپوری حساب مأمورلغنه تعیین، ۱۸ تشرین ثانی سنه ۱۲۹٦ ده ملازم اولمکه ترفیع اولنمش، ۱ ایلول سنه ۱۲۹۹ ده طلیعه واپورینه، ۱ مارت سنه ۱۳۰۱ ده اسماعیل واپورینه، ۱کانون اول سنه ۱۳۰۲ ده زرهلی عثمانیه فرقتینه، ٤ تموز سنه ۱۳۰۳ ده مکتب بحریه معلملکنه تعیین قیلنمش، ویکرمی اوچ سنه‌ده بو وظیفه‌ده بولنمشدر.

یکرمی‌سنه‌یه واران آشنالق، رسمی مناسبت وشخصی آرقداشلغمز یوزندن مرحومی پك ایی طانیانلردن بریم. مع مافیه شو سوزلرمك هیچ بریسی دوستلق سائقه‌سیله اولمایوب، مجموعه‌مز صحیفه‌لرینه یاقیشان بیطرفیٔ تامه تبعیتله‌در.

مرحومك وقوف ومعلوماتی پك چوق واسع دکل ایسه‌ده بیلدیکی مواد ومسائلی ایی بیلیر، هربری برر جزؤ تام ایدی. شدت ذکا، وسعت قریحه‌سی اومسئله‌لرك، اوماده‌لرك هربرینی تعیین وتکمیل ایتدیرمش، مجهول ومبهم طرفنی براقمامش ایدی. والحاصل اوکرتمه‌سنی، اوکرتمه‌سنی،

دوشونمسنی پك ایی بیلیر، یازار، یازدیغنی اوقودور، بیلدیکنی، دوشوند. یکنی لسان وقلمیله آکلادر مکمل برمعلم، برمحرر ایدی.

مرحومك بر فضیلتی واردیکه پك آزدواتده کوردم. اوده عزم و اقدامی ایدی. طانیدیغم کوندنبرو صحتده کچن بر ساعتی کورمدم دیرسهم آزمبالغه ایتمش اولورم. بووجودله، قارنجه کبی، طورمیوب چالیشیر، اوقور، یازار، چوق کره لرنی حیرتلره دوشوررردی. هله سرعت انتقال وقوهٔ ابداعیه‌سی پك کسکین، پك بویوك ایدی. سزه اوفاق برمثالنی نقل ایدهم:

عقب مشروطیتده شورای بحریه ریاستنده ایکن وفات ایدن مرحوم (محمد راشد پاشا) مکتب نظارتنه کلدیکنده شکری بی چاغیروب «شکری افندی، بوراسی برعسکر مکتبی، بوراده (تربیه ونظامات عسکریه) درسنك بولنمامسی پك بویوك نقصاندر، بونقصانك اکمالی سزدن رجا ایدرم» دیمش وشکرینك فکر وجوابنه میدان ویرمیه‌رك دونوب چکلمش ایدی. خواجه‌لق ایدنلر شو سوزلرمی تصدیق، وبو مسئله‌ده‌کی زورلمی تقدیر ایدرلر. سنهٔ تدریسیه ابتداسنده آلنمش برامر، درس هر دورلو معناسیله یکی. نه یاپیلیر؟ اله برعسکری قانوننامه‌سی آلوب. شوراسندن

بوراسندن برقاچ سوزلر چکوب ، آرایه « پادشاهه صداقت ودعا » کبی نقرات قدیمهٔ عسکریه قاعده‌رق یکی برقیلیقله طلبه‌یه اوقومق دکلمی ؟ اما ، اوقویه‌جق صنف اعدادی ایکنجی سنه‌سی ، چوجقلرك اعظمی سنلری اون درت اون بش ، نه‌قدر ماهرانه ترتیب ایدلسه زمانه ایجابی مطلق برطرفدن صیریته‌جق . واقعا شکری ذکاده بریسی ایچون بوهیچ برشی دکل ، اما چوجق قفاسنه صیغه‌جق ، عسکراوله‌جق برچوجغه‌یارایه‌جق ، البت ، هیچ اولمازسه ، کورنلره بر « الله راضی اولسون » دیدیرته‌جك برشیلر طوپلامق ایچون آلتی آی دهمی لازم دکلدر ؟ شکری خسته ، مکتبه بویون آتقیسی ، جبنده علاجی ایله کلیور ، هفته‌ده‌ده اونه یاقین درسی وار . همان ایشه قویولدی . بن نه‌یاپه‌جق دیه سنه نهایتی بکله‌یوردم . سنه تمام اولدی ، امتحانلر باشلادی ، بنی ممیز چاغرمش ایدی . چوجقلر کلوب کیدوب ، سؤاللر دکیشدکجه بنده حیرت آرتیوردی . بشنجی آلتنجی چوجقدن صوکره قالقدم کندیسنه بوتون قلبمله تشکرلر ایتدم . ایشته شکریی اوکون طانیدم . درس برقولو - مبوس یومورطه‌سی ایدی . موادی بسیط ، متنوع ، عادی نظرله کورلمه‌ین . هر عقل ایله بردن بولنمیان کوچك کوچك لازملر ، اوفاق اوفاق مهملردن تشکل ایتمش .

تاریخ درسنه کلنجه : هر معناسیله‌ایو برخواجه ایدی . اسکی‌دورده تاریخ خواجه‌لغی ایتمك آتش وباروته اوینامق ایدی . آدمك اوکه بربرندن مشکل حیات ووجدان مسئله‌لری کلیر ، شاشیرتردی . هکبه‌لی آطه‌نك هواسنه ، مکتبك بکلك اوینه محتاج شکری هر ایکیسنی‌ده ایوجه محافظه ایتدی . طلبه‌نك یوزده طقسانی شکریی سور ، قورقار ، حرمت ایدر بولوردم. شکری طلبه‌یه درس ویررکن صیقماز ، اکلندیرر ، مراقله دکاتیر ، وجودینه یاقشمیان اوکورجه سسی ، نافذ ، مؤثر طلاقت لسانیسیله آکلاتیردی . امتحانلرده طلبه‌نك یوزده آلتمشنه طولغون

نومرولر ويرردك . چوجقلری پروغرامده‌کی اسئله‌نك هپسنی دیکله‌مش، آکلامش ، قابلیتنه کوره جواب ویرر ، اك غبیسنده برطویغونلق بولوردق . شکری درسنده ایچه ییکیتلکده بولنور . افکار والفاظ ممنوعه حدودینی کچر . پك اوزاقلاشه‌مایه‌جغی یردن ایلروسنی پارمق اوجیله کوستررردی . طلبه‌نك افکاری فیضانده ، ظلمه‌نك اجرآتی طغیانده بولندیغی اوقورقونج ییللرك برنده برکون امتحان اوطه‌سنی تنها، قارشومده‌کی چوچغی پك ذکی ومعصومجه بولدم . هم طلبه‌نك فکرینی اسقاندیل ایتمك ، هم ده عصبی شکری‌یی براز سیکیرلندرمك ایچون زمانه الویرمین واپیجه قورقولی برآرا سؤالنی اورتایه آتدم . شکری قیزدی قیزاردی . چوجق حکایه‌سنی کسه‌رك خواجه‌سنك کوزینه باقدی ، وبکا دونه‌رك « سایه‌کزده اولری ایلروده اوکره‌نیرز » دیدی ، قیزارمق صره‌سی بکا کلدی و آدم عقللی بردرس ویردی . چوجق کرچکدن برخواجه طلبه‌سی ایمش! کیزلوجه شکری‌یه « خواجه بودسیسه‌کی‌ده بکندم » دیوب کولوشدك . شکری ادارهٔ کلامده‌ده تعبیه معلمی ایدی . برخادم استبدادایله فکر تجدد صاحبنی برآنده دیکله‌تیر، وهرایکیسنه‌ده سوزینی بکندیرردی .

مرض ونحافت ، معذوریت ، بلای معیشت شکرینك عزم وفعالیتنه هیچ تأثیری اولمیور ، چالشمه‌سنه نقیصه ویره میوردی . بواوچ سببدنطولایی اوچ آیده براولسون استانبوله اینه‌مز اولان شکرینك کوچوجك هکبه‌لی آداسنك داربکلك اوطه‌سنده ، اکثرزمان یورغان دیزنده، یدی سکز جلد فنون متنوعه‌یه دائر اثرلریازوب براقدیغنی، (قاموس فنون بحریه) یه قدر ال اوزاتدیغنی کورنلر بیلنلر قیمتنی تقدیر ایدرلر ، وایشیدنلرده اکر بوزواللی قیمتلی ایوکون ایوواسطه بولمش اولسه ایدی وطننه نه‌قدر خدمت ایده‌بیله‌جکنی تعیین ایلرلر صانیرم .

شوسوزینی مزاره‌قدر اونوده مایه‌جغم . خسته‌لغنك پك ایلروله‌دیکنی طویدیغم کچن قیش انجمنه نیچون کلمدیکنی صورمق بهانه‌سیله کورمکه

کیتمشدم . سوزانجمنك افعال ومعاملاتندن، کورلمك ایسته‌نیلن ایشلردن ، اوراقمزك زنکینلکندن ، وثائقمزك کفایتندن بحث کبی کیفه کیده‌جك مصاحبه‌یه کمال ذوق ولذتله طالمشدق . حالا پشیمانم اوصره‌سز نقطه‌ده آجی کلن شوسوزی آغزمدن قاچیردم .

— خواجه ، خیال صاندیغمز کونلر آرتق حقیقت اولیور .

— آه ! صفوت ، یابومشروطیت اون‌بش‌سنه اول کله ایدی ، یابن یکرمی‌بش‌سنه‌اول مزاره کیده ایدم . خدمت چالشمق فرصتی الك قفامك طوتلدیغی طوردیغی بروقتده کلدی، بکا بوندن بحث ایتمه کس .فنا اولیورم.

دیدی اوملعون اوکسوروکی طوتدی . آجیدم . امانه‌قدر، برآنده بوتون مالی ملکنی اولادینی غائب ایتمش سودیکم برآدمه‌ده بوقدر آجیردم . یالکز شکریه دکل ! بویله عزم واقدام صاحبی ، پك‌چوق خدمتلر مأمول اولادندن برینی وقتسز غائب ایدن وطنه‌ده !

وفاتندن برقاچ آی اول بکا ایتدیکی رجا. کندیسنه تسلیبخش جوابمه‌قارشو کوندردیکی دعایه باقیلیرسه ، زواللی شکری اولورکن برکوزی آلنی‌یدی یاشنده‌کی قیزجغزنده ، برکوزی‌ده بیلدیزده قالان ویاناغی آیاق اوجنده‌کی کتبخانه‌سنده طوران باصامامش آثارنده قالمشدر .

(اسفار بحریهٔ عثمانیه) شکرینك دکلدر دیه بیلیرم . بونی‌ده شو سببلره ابتناءً سویلیورم . اولا ، شکرینك حال صحت ومعیشتی ، النه‌کچه بیلن فرصت اوزون اورادی‌یه تحریات وتتبعاته مانع ایدی . ثانیاً ، آدمه هر بولدیغنی طویدیغنی یازدرمازلردی . ثالثاً ده ، کندی کوزیله کوردم ، معارفدن اعاده ایدیلن ال یازوسی کتابی باشدن باشه چیزیکلر ، بوزوقلر ، سیلیکلرله طولو ایدی. ذاتاً مریض اولان شکری « حریفلر آرادن صحیفه‌لر چیقارمشلر ، شیمدی آلتی اوستی بربرینه نصل اویدیروب دوزلتمه‌جکم » دیه خسته دوشمشدی . یوقسه کتابی شکرینك قیمتنه دلیل دکلدر .

اه غنی غنی رحمت ایتسون صفوت

قسطمونی وسینوب‌ده اسفندیار اوغللری ویاخود قزل احمدلیلر

اسفندیار اوغللری حضرت خالد بن ولید اولادندن اولدقلرینی ادعا ایدرلرمش . عالی دییورکه « صحت نسب عنعنه‌سی معلوم دکل ایدی . » فرض ایده‌لم که عالی سوزنده خلف ایتمش واسفندیار عائله‌سی یدنده‌کی سلسله‌نامه تزویردن عاری بولونمشدر . عجبا اسفندیار اوغللری حضرت خالد بن ولیدك کوستردیکی بیوکلکی ارائه ایده بیلدیلرمی ؟ حضرت خالد سردارلقدن عزل اولونجه عادی بر نفر اوله‌رق صف جهاده داخل اولدی . اسفندیار اوغللری مجاهد فی سبیل‌الله اولان دولت عثمانیه‌نك کسر شوکتی ایچون نه‌لر یاپمادیلر . افلاقلیلری علیهمزه تشویق ایتدیلر . تیمورلنکه پیشدار اولدیلر . بدرالدینی روم ایلی‌یه کچردیلر وبالا اشتباه نقداً وفعلاً معاونتده بولوندیلر . بونلر اثبات ایدرکه حضرت خالد اولادی اولمق شرفنی اسفندیار اوغللری احراز ایده‌مه‌مشلردر . شجاع‌الدین سلیمان پاشا ایله اوزون اوزادی‌یه مکالمه‌ده بولونمش اولان سیاح مشهور ابن بطوطه عجبا نیچون بونلرك خالد بن ولید اولادندن اولدقلرینی یازمییور .

اسفندیار اوغللرینك اولاد عربدن اولدقلری ادعالری صحیح اولسه بیله مرور زمانله ترکمانلشمشلردر . مأخذ ذکر ایدلمیه‌رك بعض مؤرخینك اقوالنه عطفاً طائفهٔ اکرادن اولدقلری قیدی‌ده مشاهیر اسلامده مندرجدر . بوروایت پك ضعیف اولمالیدر .

اسفندیار اوغللری اعمارات مدنیتپرورانه‌ده بولونه‌مامشلردر .

۱ — امیر شمس‌الدین تیمور جاندار

بوخاندان صحایف تواریخده اسمی ایلك دفعه اوله‌رق کوریلان تمر یعنی تیمور جاندار در .

منجم باشى احمد افنديڭ تحريرينه نظراً ٦٩٠ ويكى جامع كتبخانه‌سنده بولونان تذكرهٔ اقسرايى يه كوره ٦٩١ تاريخنده قونيه سلجوقى سلطانلرندن عزالدين كيكاوس ثانينك مخدوملرندن قايخ ارسلان قريمدن آناطولى يه كچه‌رك اوجده اعلان استقلال ايتمشيدى . او زمان ممالك رومده لفظاً حكمران اولان غياث‌الدين مسعود ثانى برادرينك دفع وتنكيلنه دائر درميان اولمش ايدى . ايكى قرنداش آره‌سنده اولان محاربه‌ده غياث‌الدين مغلوب اولوب قسطمونى بكى اولان اتا بك مظفرالدين يولوق ارسلان بن الب يوروك بن چوبان‌ده مقتول اولمشيدى . غياث‌الدين حاميسى اولان تاتارلرك امدادينه مظهر اولدى . ايشته بوصيره‌ده ايلخان كيخاتو طرفندن شمس‌الدين تيمور قسطمونى يه والى تعيين ايدلمش ومنجم باشى يه كوره اسفنديار اوغلارينك ٦٩٠ سنه‌سى تاريخ ظهورى بولونمشدر . شمس‌الدين تمر سلجوقى دولتى مأمورلرندن اولوب ايلخان كيخاتونك خدمتنى قبولى ايتمشيدى ياخود طرف ايلخاندن ايلك دفعه اولەرق بوطرفه‌مى كلش ايدى مسئله‌سى محتاج تدقيقدر مشاهير اسلامده « وبعضلرى سلجوق دولتنك دور اعتلاسنده برخيلى خدمتلرده قوللانلدقلرينى نكاشتهٔ صحيفهٔ اخبار ايدييورلر.» ديه محرردر ، بو روايت صحيح ايسه شمس‌الدين تمر دولت متبوعه‌سنه خيانت ايتمش وكيخاتو كبى برظالمه معاونتده بولنمش اولمقله‌ده لكه‌لنور.

شمس‌الدين تمر نه‌وقت ارتحال ايتمشدر ونره‌ده مدفوندر خصوصاتى حقنده معلوماته دسترس اولامادم .

٢ — شجاع الدين سليمان پاشا بن تمر

شمس‌الدين تمر جاندارك وفاتنده يرينه اوغلى سليمان پاشا قائم اولمشدر.

سليمان پاشا افلونان (افلانى) ده تيمارلو سپاهى منزله‌سنده ايكن باشنه طوپلاديغى سرسريلرله بركيجه على الغفله قسطمونى يه هجوم ايدوب آل چوبانلدن محمود بكك سرايغى باصديغى ـ سلطان مراد خان ثانى نامنه يازيجى اوغلى على نام ذات طرفندن يازيلان ودردست طبع اولان ـ

سلجوق نامه‌ده شویله حکایه اولونییور : « بو تاریخده جاندار اوغلی که قسطمونیه‌نك اوچ یوز التمش التی سپاهیلرندن بریسیدی کوردی که روم سلجوقیلردن خالی‌اولدی واوجلرده هرطرفدن، طوران بکلر باشلو باشنه بك اولوب یلده تاتاره برسهل نسنه کوندررلر ویرلو یرنده حکم ایدرلر اولداخی افلوغان طرفنده‌که تیماری آنده ایدی ترکلر دیو ثوروب چری ایدینوب قسطمونیه‌یه چیقدی وبرکیجه علی‌الغفله قسطمونیه سوباشیسن بولق ارسلان اوغلی محمود بکوك سرایی اورته‌یه آلوب (محاصره) محمود بکی طوتدی وفی‌الحال مجال ویرمه‌یوب دپه‌لدی قسطمونیه وبورغلو (زعفران بولی) قلعه‌سنی اول زمانده ذالبقره دیرلردی آلدی . »

سلیمان پاشانك موقع امارته کلدیکی سنه‌معلوم دکلسه‌ده ۲۶ محرم ۷۰۹ سنه‌سنده نامنه محمود بن مسعودبن صلح‌الشیرازی طرفندن فارسی‌اولهرق احیاءالعلومدن برمنتخب یازلماسنه نظراً سنهٔ مذکوره‌دن اول‌موقع اقتداره کلمش اولدیغی ایکلاشیلیور امیر سلیمان پاشایه تقدیم اولنان‌نسخه منجم باشی احمد افندی یدینه کچمش اولدیغندن مقدمه‌سنی نقل ایدییور . محمود شیرازینك استعمال ایتدیکی تعبیراتدن تاریخ مزبورده هنوز اعلان استقلال‌ایتمه‌دیکی منفهم اولییور. حتی اوغلی تمرتاشك عصیانی یاتیشدیرمق اوزره ۷۱۹ سنه‌سنده ممالك‌رومه یعنی‌اناطولی‌یه کلن امیرچوبانك استقبالنه قوشمش وایلخانه مطاع ومنقاد اولدیغنی اثبات ایتمشدر . ۷۲۵ سنه‌سنده قسطمونیه‌ده مضروب برکموش سکه‌ده ابوسعید بهادرخانك نامی محرردر . بوندن استدلاله نظراً سلیمان پاشا ابوسعید بهادر خان برحیات اولدقجه ایلخانك اطاعتندن چیقه‌مامشدر ابوسعید بهادر خانك ۷۳۶ سنه‌سنده ارتحالندن صوکره نامنه‌ده سکه کسدیرمکه باشلامشدر . [۱]

[۱] بوسکه‌لردن موزهٔ عثمانیده یدی عدد موجوددرکه مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه‌قتالوغی‌قسم رابع ۴۰۱ صحیفه‌سنده‌تعریف‌ایدلمشدر. بوسکه‌لرك برطرفنده کلمهٔ توحید دیکرجهتنده سلیمان وزیرنده اوقونمازبرکله موجوددر. برذات بواوقونماز کلمه‌یی « بن دمر» قرائت ایدر ایدی . مذکورقتالوغك ۴۰۱ صحیفه‌سنده معرف ۷۹۹ نومرولی سکه اسمی‌اشاغیده ذکرایدیلمه‌جك‌سلیمان بن بایزیدك اولمالیدر.

غازی چلبینك وفاتندن صوکره سینوب همشیره‌لرندن یعنی سلطان مسعود ثانی قیزلرندن برخاتون النده قالمش ایدی. اعضای معاونهٔ انجمندن صاروخان متصرف اسبق محمد غالب بك افندینك قسطمونی‌یه دائر یازمش اولدقلری اثرده سینوبه « خاتون ایلی » نامی ویرلدیکی محرردر . سلچوق نامه‌یه کوره سینوب عسکری بویچاره خاتونی بوغمشلر . سلیمان پاشا بوفرصتدن استفاده ایله سینوبی‌ده ضمیمهٔ ممالکی ایتمشدر .

ابن بطوطه قسطمونی‌یه کلدیکنده سلیمان پاشا حکمران اولدیغنی ویمشه قریب اوزون صقاللی صاحب وقار وهیبت برذات اولوب فقها وصلحا ایله مجالست ایتدیکنی یازییور . ادارهٔ امور حکومتی حقنده معلومات ویرییور. جمعه نمازینی ادایه عزیمت‌وعودت‌ایدرکن اجرا اولونان مراسمی بیان ایتدیکی صیره‌ده الافندی عنوانلی برادری اولدیغنی یازییور اصل اسمی نه‌اولدیغنی سویله‌میور . صاحب تتبع برذات مدقق افندی عنوانی دها قدیم اولوب روم سلچوقیلرکابرندن پك مرعی‌الخاطر اولانلره بوعنوان ویرلدیکنه بعض آثارده مصادف اولدیغنی افاده‌ایتدی. ابن بطوطه سلیمان پاشانك اوچ اوغلنی یازییور . بونلردن الك کوچکی « الجواد » اسمنده اولوب ترك عادتی‌وجهله ولی عهد اولهرق پدری یاننده قسطمونی‌ده ایدی . ایکنجیسی برلو (زعفران بولی) امیری علی بك واوچنجیسی‌ده سینوب امیری ابراهیم بك ایدی .

سلیمان پاشانك ۷٤۰ تاریخلرینه قدر برحیات اولدیغی معلوم ایسه‌ده نه وقت وفات ایتدیکی ونره‌یه دفن اولوندیغی مجهولدر . احتمال اغلب قسطمونیده مدفون اولماسی خصوصنده‌در .

۳ ــ ابراهیم پاشا بن سلیمان پاشا

سلیمان پاشانك وفاتیله یرینه سینوبده بولونان اوغلی ابراهیم پاشا موقع امارته کلمش اولدیغنی اوروپا مستشرقینی اره‌سنده العمری شهرتیله

بنام اولان و ۷۴۹ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده دمشق الشامده طاعوندن وفات ایدن قاضی شهاب‌الدین احمد بن فضل‌الله العمری « التعریف بالمصطلح الشریف » نده یازار [۱] پدرینه عصیان ایتمش اولان ابراهیم امثالی مثللو چوق یشامامش اولسه کرکدر . نه تاریخ وفاتنه نه ده مدفنه دائر معلومات ایدینه‌مه‌دم .

٤ — یعقوب بن سلیمان

اسفندیار اوغللرندن اشاغیده اسمی کله‌جك اولان اسماعیل بك فقهه دائر تألیف ایتدیکی حلویات نام اثرینك مقدمه‌سنده اجدادی میاننده امیر یعقوب نامنده برذات ذکر ایدییور. احتمال که بو یعقوب ابن‌بطوطه‌نك الجواد نامیله ذکر ایتدیکی ذاتدر وابراهیم پاشادن صوکره موقع اقتداره

---

[۱] صاحب کصطمونیه - وکانت آخر وفتٍ لسلیمان پاشا وکان امیراً کبیرا کثیرالعدد موفور المدد ذاهیئةٍ وتمتع ثم مات وورث ملکه ابنه ابراهیم شاه وکان عاقاً لابیه خارجاً عن مراضیه وکان فی‌حیاته متفرداً بمملکة سنوب وهی الآن داخلة فی‌ملکه ومنخرطة فی‌سلکه . ورسم المکاتبة الیه : ادام‌الله نعمة المجلس العالی الامیری باکمل الالقاب واتم‌مایکتب فی هذا الباب . صحیفه ٤١ مصر طبعی ١٣١٢

ابن‌فضل‌الله‌العمری « مسالك الابصار فی ممالك الامصار » نام اثرنده بوعائله‌نك مصر حکمدارلریله مناسبات سیاسیه‌ده بولندقلرینی وایلچیلری مصره کلدکلرینی وطرفیندن مخابرات اکسیك اولدیغنی وملك ناصر محمد بن قلاون‌ك تحت حمایه‌سنه کیردیکنی بیان ایدییور . کتاب مذکور مندرجاتنه نظراً قسطمونی امارتنك تحت تابعیتنده قرق قدر شهر وقریه موجود اولوب عندالحاجه یکرمی بش . اوتوز بیك بلکه دها فضله سواری چیقاره‌بیلیر ایمش . قسطمونی حوالیسنده یتیشن انلری پك ثنا ایدییور .

مسالك الابصارك بیاناتنه استناداً دیه‌بیلورم که سلیمان‌پاشا ابو-سعیدك وفاتندن صوکره ایلخانیلری طائیمامغه باشلامش وایجابی حالنده استعانه ایده‌بیلمك اوزره مصر حکمدارلریله مناسبات سیاسیه‌ده بولونمشدر . عینی سیاسته ارتناده اتباع ایتمش اولدیغی بنی‌ارتنا بحثنده کوریله‌جکدر. ذاتاً بیبرس اول‌زمانلرندن بروانا طولی ایله مصر اره‌سنده برمناسبت قویه پیدا اولمش ایدی. ایلخانیلرك مظالمندن اوزمان صیغنه‌جق یر مصر حکومتی ایدی .

كلمشدر . بواحتمالى تأييد ايده‌جك معلوماته وقوفى اولان ذواتك نشر ياتده بولونمالرى فن نامنه رجا اولونور .

٥ — عادل بك بن يعقوب

تاريخ كتابلرينك چوغنده عادل بك شجاع الدين سليمان بكك مخدومى اولمق اوزره كوسترىليور ايسه‌ده اسماعيل بكك حلوياتنده محرر اولديغى وجهله امير يعقوب نامنده برذاتك مخدوميدر . حلوياتدن اوچ نسخه كوردم اوچنده‌ده عادل بن امير يعقوب بن شمس الدين بن يمن جندار ديه يازيليدر . شمس الدين دن صوكره « بن » اولماسه امير يعقوب سليمان پاشانك اوغلى دكل قرنداشى اولوركه بواحتمال قويدر زيرا شمس الدين تمرك عنوانيدر . مستنسخلرك خطاسيله تمر (تيمور) يمن شكلنى آلمشدر .

جامع الدول عادل بك اسمى كبى عادل اولديغندن بحث ايدييور .

عادل بكك ٧٤٦ دن ٧٨٥ سنه نه قدر حكمران اولديغنى غالب بك مرحوم « تقويم مسكوكات سلجوقيه » سنده يازييور ايسه‌ده بو سنه‌لرده سهو اولسه كركدر .

٦ — بايزيد بن عادل

عثمانلى تاريخلرنده كوتورم بايزيد تسميه اولونان ذاتدر دولت عثمانيه ايله بايزيد واخلافى آره‌سنده تحدث ايدن محاربات عثمانلى تاريخى قسمنده برتفصيل يازيله‌جغندن بوراده آنلردن بحث ايدلميه‌جكدر .

عثمانليلرله كوتورم بايزيد آره‌سنده‌كى خصومت سلطان خداوندكار زمانندن باشلار .

٧٨٢ دن ٨٠١ تاريخنه قدر سيواس وقيصرى حوالىسنده حكومت ايتمش اولان قاضى برهان الدين احمدك تاريخ خصوصيسى اولان بزم ورزم نام اثرنده عزيز بن اردشير الاسترابادى نك تحرير ايتديكى تفصيلاتك خلاصه‌سنى بروجه زير عرض ايده‌يم .

برهان‌الدینك رقباسندن حاجی شاد کلدی پاشانك قتلی اوزرینه اماسیه امارتنه کچن اوغلی امیر احمد قاضی برهان‌الدیندن اخذ ثار ایچون قسطمونی امیری کوتورم بایزیددن استمداد ایتمش ایدی . بایزید، اوغلی اسفندیارله امیر احمده برقوهٔ امدادیه کوندردی . فقط برهان‌الدین اولا امیر احمدی ثانیا امیر احمدله براشمن قسطمونی عسکرینی مغلوب ایتدی . ۷۸۵ بو صیره ده بایزیدك دیکر اوغلی سلیمان پاشا پدرینه عاصی اولدی . سلطان مراد خداوندکاره التجا ایتدی . بایزید برهان‌الدینله صلح اولوب قسطمونی استخلاصنه کیتدیسه‌ده مغلوباً سینوبه کلدی . واوراده ارتحال ایتدی ۷۸۷ کوتورم بایزیدك قبری سینوبده علاء الدین جامع شریفی یانده‌کی تربه‌ده‌در .

۷ — ایکنجی سلیمان پاشا بن بایزید

۷۸۷ — ۷۹۵

بزم ورزمده محرر اولدیغنه کوره ملك مسئله‌سندن طولایی سلیمان پاشا برادری اسکندری قتل ایتدی ودولت عثمانیه‌یه التجا ایله‌دی . کوتورم بایزید اسکندری چوق سودیکندن بونك قانینه بدل اوله‌رق کندی قیزی وسلیمان‌پاشانك همشیره‌سی اولان معصومه‌یی وسلیمان پاشانك قیزینی، اوغلنی قتل ایتدی. نه وحشت !!! بومعصوملرك قباحتی نه‌ایدی. برادر وپدرلرینك جرمندن طولایی نه‌دن مسئول اولسونلر .

احتمال که بومعصوملرك انتقاملرینی آلمق ایچون سلطان مراد خداوندکار سلیمان پاشایه معاونتده بولوندی . سلیمان پاشا قسطمونی‌یی ضبط ایتدی . خاندان عثمانی ایله صهریت پیدا ایله‌دی. کوتورم بایزید سینوبده مقهوراً اولدیکندن سلیمان‌پاشا مستقل قالدی قوصوه محاربه‌سنه اسفندیار اوغللرینك فرقهٔ مجاهدین کوندردکلری مفصلدن نقلاً مشاهیر اسلامده مسطوردرکه بوقوهٔ معاونه سلیمان پاشا طرفندن کوندرلمش اوله‌جقدر .

یلدیرم سلطان بایزید خانك ابتدای جلوسنده قرمان، کرمیان اوغلی وسائر جوار امرا ممالك عثمانیه‌یه هجوم ایتدیلر یلدیرم ، سلیمان پاشایی دعوت ایتدی انك معاونتی ایله صاروخان وایدین مملکتلری، ضبط اولوندی .

سلیمان پاشا یلدیرم سلطان بایزید خانك اناطولیده‌کی طوائف ملوکی برر برر محو ایلمسندن قوشقولاندی قاضی برهان‌الدین احمد‌له عقد اتفاق ایتدی . یلدیرم علیهنه برهان‌الدینله مشترکاً قرمان اوغلنه معاونته کیتدیلر. سلیمان پاشا غایت مشوش برطریق سیاسته سالك ایدی . نهایت یلدیرم بایزید خانله ایتدیکی برحربده مقتول اولدرق قسطمونی وملحقاتی ضبط اولوندی ۷۹۵ . موزهٔ همایون عثمانی دردنجی قسم قتالوغنده ۷۹۹ نومروده معرف کموش سکه بوسلیمانك اولمالیدر .

۸ ــ اسفندیار بن بایزید

۷۹۵ ــ ۸۴۳

سلیمان پاشانك اثنای حکومتنده اسفندیار بکك نه حاله بولوندیغنه دائر برقید تاریخی‌یه دسترس اولامادم ایسه‌ده مناعت موقعیه‌سنه وقلعه‌سنك متانتنه مستنداً سینوبده قالمش اولماسی احتمالی قویدر .

سلیمان پاشانك قتلی اوزرینه اسفندیار بکك سینوب حکومتنده قالماسنه یلدیرم خان طرفندن موافقت کوسترلدی . اما اسفندیار بك بولطفك قدرینی بیلمه‌دی تیمورلنکه پیشدار اولدی تیمورلنکك عودتندن صکره‌ده قیز قرنداشی اوغلی قره‌یحیی نامنده برینی چلبی سلطان محمد خان علیهنه سوق ایتدی . دها بعض فنالقلرده بولوندی ازجمله موسی چلبینك قاضیعسکری بدرالدینی روم ایلی‌یه کچیردی بووقایعك کافه‌سی عثمانلی تاریخنده تفصیل وایضاح ومحاکمه ایدیله‌جکندن بوراده بونلردن بحث ایتمیه‌جکم انجق سلطان مراد خان ثانینك اسفندیار عائله‌سیله کسب قرابت ایتدیکنی

ذكر ايده‌يم . فقط سلطان مراد خان ثانينك تزوج ايتديكى خديجه سلطان اسفنديار بكك كريمه‌سى دكل حفيده‌سى وابراهيم بكك قيزى اولديغى ٩٠٦ تاريخلى وقفيه‌سنده « خديجه بنت الامير الكبير المرحوم ابراهيم بك بن اسفنديار » يازلمش اولمسيله ثابتدر . مشاراليها خديجه سلطان بروسه‌ده‌يكى قاپليجه قارشوسنده‌كى تربه‌سنده مدفونه‌در .

اسفنديار بك ٨٤٣ سنه‌سى رمضانينك يكرمى ايكيسنده وفات ايتمش اولديغى سينوبده‌كى تربه‌ده بولونان سنك مزارنده محرردر . اسفنديار بكك اوغللرندن قاسم بك دولت عثمانيه‌يه بيوك خدمتلرده بولونمشدر .

٩ ـ ابراهيم بن اسفنديار

٨٤٣ — ٨٤٧

سلطان مراد خان ثانى‌نك قائم پدرى اولان مشاراليه ابراهيم بكك زمان سلطنتى چوق سورمه‌مش ومع مافيه صلح ايچنده كچمشدر .

ابراهيم بكك مزارى‌ده سينوبده‌كى تربه‌ده‌در . كتابه‌سنك مزارنده سكنزيوز قرق يدى سنه‌سى محرمنك اواخرنده وفات ايتديكى يازيليدر .

١٠ ـ اسماعيل بن ابراهيم

٨٤٧ — ٨٦٤

عالم وفاضل برذاتدر . قسطمونيده كوزل برجامع شريف ، برمدرسه وبركتبخانه بنا ايتمشدر . جامع شريف مذكورك كتابه‌سى محمد غالب بك افنديننك سابق الذكر اثرنده مندرج اولمغله ميرمشاراليهك مساعده‌سيله بورايه نقل ايتدم .

امر ببناء هذه العمارة المكان المقام الاعظم العالى العالمى العادلى السلطان اسماعيل بن ابراهيم بن اسفنديار خان سنة خمسين وثمانيه مائه .

وقفيه‌سى غايت كوزل قلمه آلنمش اولديغى ميرمشار اليهدن مرويدر .

اسماعیل بکك فقهه دائر حلولیاتی کتب معتبره‌دن ونسخه‌سی متداول بر اثردر .

۸٦٤ تاریخنده فاتح سلطان محمدخان طرفندن سوق اولونان دونمانما واردوسینوبی محاصره‌ایتدی ، وزیرحکیم محمودپاشانك همتیله اسماعیل بك محاصره‌نك امتدادینه‌باعث اولمادی سینوبی تسلیم ایتدی . حضرت فاتح اسماعیل بکه فوق العاده حرمت ورعایت ایله خاطرینی تطییب ایلهدی .

اسماعیل بك اولا بولی صوکره فلبه سنجاغی ویرلدی . نفس فلبه‌ده وفلبه جوارنده مارقوه چفتلکنده برخیلی اوقافی واردر که بلغارستان تعهدی خلافنه بو اوقاف امورینه برنتیجه ویرمدی . اسماعیل بك مرد کامل اولدیغی قرمان اوغللرینك اغوا آتنه حوالهٔ سمع اعتبار ایتمدیکی ایله‌ده مبرهندر . فلبه‌ده وفات ایدوب بك مسجدی قربنده مدفوندر .

۱۱ — قزل احمد بك بن ابراهیم

۸٦٤ — ۸٦٦

قزل احمد بك برادرینك سبب نکبتی اولدی فقط بك از صوکره سینوب الندن آلندی . موره سنجاغی ویرلدی . بولیده‌کی اشیامی نقل ایتمکه مساعده اولنسون دیه اذن آلدی . بولیده‌کی اموالنی آلدی ایسه‌ده موره‌یه کیتمه‌یوب ابتدا قرمان ایلنه بعده اوزون حسن ممالکنه کیتدی . سلطان بایزید خان ثانی زمانننده دردولته التجا ایتدی . ممالك عثمانیه‌ده مرفها امرار حیات ایله ترك عالم فانی ایلهدی .

اسفندیار عائله‌سندن برچوق وزرا وامرا یتشمش ودولت عثمانیه‌یه حسن خدمتلری سبق ایتمشدر . بولیده کنغریده و استانبولده آثار خیریه‌لری واردر . انحق سلطان مرادخان ثالث مقربلرندن شمسی پاشا بوعائله‌یه برشینیدر .

احمد توحید

وچادرینه نقل ایدلدی. یوستینوسك مجروحیتی روم عساکری اوزرنده پك فنا تأثیر حاصل ایتمش وقسطنطین عسکرك بوزغونلغنه سبیت ویرمامك ایچون محاربه سکونت بولنجه‌یه قدر اوراده قالمسنی یوستینوسه رجا ایتمش ایسه‌ده عساکری سد وسورك مدافعه‌سندن مجانبت ایلیه‌رك رئیسلرینی وکندیلرینی قورتاره‌رق کمیلرینه قاچمغه باشلادقلرندن قسطنطینك ویردیکی اوامرك هیچ برتأثیری اوله‌مامشدی [۱]. یوستینوس ایله‌معیتنده‌کی عسکرك چکلمسی اوزرینه قسطنطینك بوش قالان صفوف حربیه‌یی املا ایده‌جك میدانده عسکری قالمدیغندن معیتنده‌کی آدملری ایله یالکز بولندیغی موقعی محافظه‌یه واورادن مدافعه ومجاهده‌یه سعی ایلیور ایدی.

پادشاه حضرتلری ایسه سورك وسدك رخنه‌دار اولان محللرنده مدافعینك پك زیاده آزالدیغنی وبوسببدن آتش حربك کسلمکده اولدیغنی کوروب آرتق روملرك میدان کار زاری ترك ایله قاچمغه باشلادقلرینی آکلادقده معیتنده‌کی افراد شجاعت نهاد عثمانیه‌یی شو : « اولادلرم ! دشمنلر ثبات ایده‌میوب قاچیورلروسورده روملردن کیمسه قالمدی ، آرتق شهر المزده‌در. فقط کوشك داورانمه‌یك ، صوکنه‌قدر جسارتله‌دوام ایده‌رك ابرازشجاعت وبسالت ایلیك ، بن ده سزکله برابر اولمکه حاضرم» سوزلریله تشجیع وتحریك ایلدی. عساکر عثمانیه مدهش کورلتی وشماتله‌لرله پادشاهدن اول سدك اوزرینه چیقدیلر واوراده بولنان بقیة السیوف دفع وبرقسمی سدایله بیوك سورك آره‌سنده‌کی درین خندقه برقسمی ده ایسته‌لدیکی زمان سده‌مرور ایتمك ایچون یوستینوسك بیوك سورده آچدیردیغی کوچك قپونك ایلروسنه سوق ایدیله‌رك قتل اولندیلر . ایمپراطور قسطنطین‌ده بومیانده قتل اولندی . بوندن صکره سلاحدارلر مذکور کوچوك قپودن شهرك داخلنه دوکیله‌رك بیغلمش اولان بویوك سوردن ایچریه هجوم ایدرلردی .

[۱] سائر مورخلر بوجریحه یوستینوسك صدرنده اولیوب قاصیغنده اولدیغنی بیان ایدییورلر . (لمترجمه)

پادشاه حضرتلری ایسه لوای عثمانی اوکنده موج ریز اولدیغی حالده سورکیرك اوکنه کلهرك اورادن تحدث ایدن وقوعاتی تماشا ایدییوردی. کیجه‌نك ظلمتی دخی سنه‌لردنبرو بیزانسی احاطه‌ایدن سحاب سیاه وسفاهت کبی زائل اولهرق صبح صادق آفاقی تنویره باشلامشدی.

عساکر هرطرفدن شهرك ایچروسنه هجوم ایدهرك یولده تصادف ایتدکلری روملری قتل ایدییورلردی. ذاتاً صباحلین بوعظیم کورلتی‌یی ایشیده‌رك کندیلرینی مسکنلرندن دیشاری‌یه آتمش اولان اهالی بروقعهٔ ناکهظوره تصادف ایتمش بولنیورونا چار برآزده بی‌رحمانه حرکت ایلیان عثمانلی قیلجلری اوکنده اکیلمکه مجبور اولیورلردی. امید وانتظار اولنمیان بوحال روملری پك زیاده شاشیرتمش اولدیغندن اوته‌یه، بروبه قاچیشیورلر وارکك، قادین، چوجق معبدلرك زیر سقفنه التجا ایچون اوراله دوغری قوشیشیورلردی. قتالك شهرداخلنده برآزشدتله‌وقوعه کلسی عساکر عثمانیه‌نك روملره قارشی اولان حدت و انفعالندن نشأت ایتمشدی. زیرا اثنای محاصره‌ده بعض روملر تحصنکاهلردن عثمانلی عسکرینی ذم وشتم ایله تحقیر ایلمشلر ایدی. فقط صورت عمومیه‌ده دینلورکه جیوش عثمانیه بوحرکتلریله خلقی اورکوتمك، قورقوتمق واسارت آلتنه آلمق ایستیورلردی. * سورك جهات سائره‌سنده بولنان روم لشکری احوال جاریه‌دن معلومات آله‌مدیغندن قره ودکز جهتلرنده کماکان امر مدافعه‌یه دوام وعساکر عثمانیه‌یی قلعه‌یه چیقارتمامق ایچون اللرندن کلدیکی مرتبه سعی واقدام ایلیورلردی. حالبوکه دیکر طرفدن عثمانلی عساکری قلعه ایچروسنه کیرمش وحتی شهر داخلنده‌ده صالدیره‌رق آرقه‌طرفدن آنلری دوکمکه باشلامش اولدیغندن بونلرك مدافعاتی پك غافلانه و بیسود ایدی. نهایت حقیقت آکلاشلدی، جمله‌سی غم ویأسه کرفتار اولوب آنلرده دیکرلری کبی کندیلرینی قورتارمق ایچون اختیار راه فرارایلدیلر؛ بعضیلری ده کندیلرینی سوردن آشاغی آتهرق تلف اولیورلر ویا فلجه‌اوغرامش کبی

سلاحلریله برابر بلا قید وشرط تسلیم نفس ایدییورلردی .

پادشاه حضرتلرینك عموجه‌سی آل عثمان خاندانندن « اورخان » ده سورك اوزرنده اولوب روملره معاونت ایتمکده ایدی . بو کسه کندیسنی تلف ایتمك ایسته‌ین برادرینك [۱] قورقوسیله قسطنطین نزدینه فرار ایتمش اولوب استانبولده اقامت ایتمکده‌وقسطنطین ایله بعض امیدلربسلمکده ایدی. اورخان شهرك فتح اولندیغنی کوردکده کندینی قورتارمق قیدینه دوشه‌رك و اوزرنده‌کی عثمانلی کسوه‌سیله قونشدیغی عثمانلی لسانندن بالاستفاده کندینی شهره دخول ایدن عسکرلردن کوسته‌رك کیزلیجه فرار ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده طانیلوب تعقیب اولندیغنی حس ایتدکده درحال کندینی سوردن آشاغی آته‌رق تلف اولدی، عسکرلرایسه همان باشنی کسوب پادشاهه کتیردیلر .

دونمـا قوماندانی حمزه بك آرتق شهرك ضبط اولنـدیغنی وعساکرك شهره کیره‌رك نهب وغارته باشلادقلرینی کوردکده زنجیرك اوزرینه کمیلرله حرکت ایتدی وزنجیری قیره‌رق لیمانه کیردی. ایتالیانلرك بیوك وکوچوك کمیلری سفائن عثمانیه آره‌سندن چیقه‌رق آچیق دکزه دوغری یلکن آچوب کیتدیکندن [۲] اورادهیالکز روم کمیلری قالمشدی. حمزه‌بك بونلردن برقسمنی غرق برقسمنی‌ده طـائفه‌لریله برلکده ضبط

[۱] بوراده برادر تعبیر اولنان بالذات سلطان مراد خان ثانی‌در . حالبوکه ذکر اولنـان اورخان بیلدیرم بایزیدخانك بیوك مخدومی امیرسلیمانك اوغلی قاسمك مخدومیدر . معمافیه بیزانس مورخلرندن بعضلرینك روایتنه نظراً مراد ثانینك درت برادری وار ایدی : علاءالدین ، احمد ، اورخان ، حسن . اوحالده‌اورخان بونلرك اوچنجیسی اولق لازم کلیور . بو روایت ایسـه مورخزك قبولنه موافقدر . (لمترجمه)

[۲] قریتوووولوسدن ماعدا اسـتانبولك فتحی حتمنده تاریخ یازمش اولان روم ولاتین مورخلرینك روایتنه نظراً ایتالیان کمیلری عثمانلی کمیلرینك آره‌سندن جبراً مرور ایتمیوب سفائن عثمانیه طائفه‌لرینك یغما ایچون شهره داغلمش اولمرندن بالاستفاده یواشجه لیماندن چیقه‌رق قاچمشلردر . (لمترجمه)

ايلدى. بعده بوتون سفائى خنكارقپوسى [١] سمتندن قره‌يه يناشديره‌رق ومذكور قپونك هنوز قاپالى اولديغنى كوردكده كليدينى وزنجيرينى قيره‌رق شهره كيردى . اوراده برآلاى ترتيبيله كنديلرينى مدافعه ايدن روملره تصادف ايتدكده [قره عسكرى شهرك بشقه جهاتنى يغما ايله مشغول اولديغندن هنوز اورايه واصل اولمامشلردى] اوزرلرينه هجوم ايله هپسنى محو وپريشان ايلدى . بوائناده قره طرفندن كيرن عساكر ده يتشمش وسواحلده بولنان ديكر قپولرده تيريله‌رق بالجمله عساكر وكمى طائفه‌لرى شهرك ايچنه يايلمش ايديلر .

بوائناده غلطه سكانى آرتق شهرك ضبط اولنديغنى كورنجه پادشاهه عرض تسليميت ايلديلر وقپولرى آچه‌رق عسكريله ايچرى كيرن زغنوس پاشايى استقبال ايتديلر وبوندن طولايى هيچ بركدره دوچار اولمديلر .

فقط قره ودكز عساكرى على الصباح شهره كيره‌رك نهب وغارته مباشرت ايلدكلرندن آز برزمان ظرفنده شهر خرابه زاره دونه‌رك مخوف برشكل آلدى، شودرجه‌ده كه آز برمدت اول بوراسنك بتون زينت واحتشاميله زمانمنك الك پارلاق برشهرى اولديغنه وانسانلرله مسكون بولنديغنه اينانيله‌مزدى .

محاربه‌ده‌كى تلفاته كلنجه ارككك، چوجق ونسوان ايله برابر اجانب‌ده داخل اولديغى حالده مقدارى درت بيك راده‌سنده‌در . اسير اولانلرك مقدارى‌ده اللى بيكى متجاوزدر . عساكردن وفات ايدنلرك مقدارى ايسه بشيوزه بالغدز [٢] .

---

[١] خنكار قپوسى ديو تفسير ايتديكمز متنك كله‌سى رومجه « واسيليكه‌پولى Βασιλικὴ Πύλη» در. بوقپوايسه بالاده مورخمز طرفندن سرد ايديلن روايته نظراً ليمان وزنجيرك داخلنده ايدى. بنابرين نه آلتون قپو «خريس‌پولى Χρυσῆ Πύλη» نه‌ده شمديكى آخور قپوسى عداولنه بيلور. آنجق ايوانسراى قپوسيله باغچه قپوسنك آرسنده‌كى قپولردن برى اولمق ايجاب ايدر .

[٢] عساكر عثمانيه‌نك تلفاتى حقنده بيان اولنان مقدارك پك نقصان اولديغى

بووقوعاتی متعاقب پادشاه ایچری کیره‌رك وشهرك جسامتنی وکوزللکنی ومعبدلرله مبانیٔ عمومیه‌نك کثرت وعظمتنی تماشا ایدوب حیران اولدی. متحیزان بلده‌نك خانه‌لرینك شیرینلکی وداخلاً تزینات فوق‌العاده‌سی پادشاهی حیرت ایچنده براقمشدی. پادشاه حضرتلری شهرك دوچار اولدیغی حال خرابی وپریشانی‌یی کوردیکی زمان متخلق اولدیغی حسیات شفقتکارانه کندینی تسخیر ایدرك شهرك بویله‌جه غارت ویغما ایدلمسنه نادم اولمشدی، که اوصیرده کوزلرندن دوکولن سرشك تأثر وتأسف بو حس ندامتی پك جلی برصورتده کوستریيوردی. فضله اولەرق پادشاه حضرتلرینك « بویله بر شهری یغما ایدرك خرابه زاره چویردك » دیمسی‌ده نه درجه متأثر اولدقلرینی دها زیاده ایضاح ایدر. فی‌الحقیقه شهرك دوچار اولدیغی تخریبات عظیمه وحصوله کتیریلن وقایع الیمه یالکز پادشاهی دکل هرکسی متأثر ایده‌جك درجه‌ده پك شدید ایدی. واقعا «تروپا» قدیم یونانیلر طرفندن فتح اولنمش و بابل شهری‌ده حوریش « کیخسرو Cyrus Kũρος » طرفندن ضبط وتسخیر قلنمش ایسه‌ده هیچ بری استانبول کبی تخریب ایدلمه‌مش واهالیسنه قارشی دها زیاده رفق وملایمتله معامله اولنه‌رق بند رقیته کرفتار وهتك عرض ، ازالهٔ بکرکبی شایان نفرت معامله‌لره دوچار اولمامشلردر .

بوطالعسز شهر ابتدا اقوام غربیه‌نك یدتسخیرینه دوشه‌رك آلتمش سنه آنلرك پای تغلبی آلتنده قالدی ومملکتده و باخصوص معبدلرده کی برچوق آثار قیمتدار غربه نقل اولندی وشهرده قالانلرده آتشده احراق ایدلدی . معمافیه تحدث ایدن ضرر وفلاکت بونقطه‌یی کچمه‌مش یالکز قیمتدار ومادی اولان شیلره تجاوز اولنه‌رق نسوانه وصبیانه ومعناً ذیقیمت

صریحدر . رومجه بشیوز کله‌سی اولان « پنداکوس » ك بشیك مقناسنه اولان « پنداکیس هیلیٔ » یرینه استعمال اولندیغی ظن اولنور. بومقدار دخی بعض مورخلرك روایتنه مخالفدر بونلردن بری اولان سالفزلی « له‌ئوناردو » عثمانلی عسکرینك تلفاتی التمش بیکه ابلاغ ایدییور ، که بومقداردده پك مبالغه‌لی عد اولنه‌ماز . (المترجم)

اولان امواله ال اوزادلمه‌مش ایدی . بوسببه مبنی‌درکه بر مدت صکره حکومت اجنبیه‌یی دفع واستقلالارینی یکیدن کسب ایدرك اسکی حاله عودت ایلیه‌بیلمشلردی ، فقط بوسفرکی ضربه پك تحملفرسا ایدی : اوزمان قسطنطینیه ادبیاتك ، معارفك جای رواجی ومرکز انتشاری ایدی . علم هیئت اربابی ، عالملر، فاضللر هپ بوراده مجتمع ایدی . هر طرفنده آثار نفیسهٔ صنعت کوزه چارپیوردی. صنعتکاران دخی بومحیط ذوق وسفاهته طوپلانمشلر ، ایجاد نفائس وابداع محاسن خصوصنده یکدیکریله رقابت ایدییورلردی باخصوص مناسترلر وکلیسالر کبی بیوك ومحتشم مبانی برمجموعهٔ زینت واحتشام تشکیل ایدییوردی. خلاصه شان وشرف وثروت وسعادت هپ بوبقعه‌ده طوپلانمشدی .

فقط شهر ضبط اولونجه ، ایچری کیرن یبانجی ، حسود وقیمت ناشناس اللر بتون بوآثار قیمتدار مملکتی محو وتخریبه قویولمشلر ، بومجموعهٔ آثارنفیسه بر انحلال عظیمه اوغرامشدر. نفیس وقیمتدارشیلر آلییور وغصب اولنیوردی . شهر واهالیسی صعود ایتدیکی اوج بالای سعادتدن شمدی عمق سیاه سفالته مهیب برصورتده سقوط ایدییوردی. اسکی شرف وسعادتك بوش قالان یرلری نکبت وادبار ایله دولیور، اولجه فخر ایله اسمی تکرار اولنان بومملکته شمدی «بدبخت» وحکمدارینه «زوللی» دینیلیوردی. مملکتك اسکی حالی ، آثار عمرانی اسیرلکه ، کوله‌لکه تنزل ایلیان رجال ونسوان وصبیانك لسانندن آنجق برحکایه، برافسانه کبی ایشیدیله‌بیلیوردی. زیرا میداندهبشقه شاهد قالمامشدی. خلاصه بومرکز ذوق وسعادت مقرادبار وسفالت اولمشدی. بوده مملکتك طالع ناسازی ایدی .

احوال وامور بشریه‌ده ثابت و پایدار هیچ برشی یوقدر . شئونات وحادثات بشریه برجذر مد طبیعی‌یه مربوط اولوب تحولات حیات بشریه‌یه توفیقاً هرزمان متبدل ، آن بآن متحولدر .

بوراره الك زیاده شایان دقت اولان نقطه شودرکه حیاتی همان بیك ایکی یوز سنه‌لك بردور مدیدی اشغال ایدن ایمپراطورلغك اقبال وادبارینك ایکی « قسطنطین »ك زمان حکومتنه مصادف بولنمسیدر . والده‌سی النی اولان « قسطنطین » بوشهری بنا ایتمش وهردرلو فیوضات ترقی وسعادته مظهر ایلمشیدی ؛ ینه والده‌سی النی اولان « زواللی قسطنطین » دارالسلطنتك دشمن النه کچدیکنی کورمش وسلسلهٔ اسلافنه خاتمه چکمشدر.

قیصر قسطنطینه معاونت ایچون پاپا طرفندن سوق اولنان اوتوزقدر سفائن ساقز آطه‌سنه مواصلت ایتدکدن صکره مساعد روزکاره تصادف ایده‌میه‌رك اوراده توقفه مجبور اولمشلر ایدی. برمدت مرورنده شهرك فتح اولندیغنی خبر آله‌رق عودت ایلدیلر .

قسطنطین عاقل ، ادیب وفطین اولوب دائما وقار ، احتیاط وشجاعتله حرکت ایدردی . وسعت معلوماتی ، وقوف سیاسیسی اسلافی اولان ایمپراطورلردن آشاغی دکلدی. بونکله برابر تشبث ایتدیکی هرایشی اجراده عزمکار ، تبعه‌سی ایچون غایت فداکار وصوك درجه فعال ایدی . حیات سلطنت وحکمداریسنك سونمکده اولدیغنی آکلایوردی ، زیرا تهلکه‌یی رأی‌العین مشاهده ایدییوردی . تختنی دکلسه‌ده حیاتی قورتارمق هنوز ممکندی. نزدنده بولنانلردن محافظهٔ حیاتی کندوسنه توصیه‌ایدییورلردی؛ فقط بویله برحرکتی پك نامردانه بولدی وایمپراطورلغك سقوطنی کور-مه‌مك ، شهرك دوچار اوله‌جغی احوال الیمه‌یه شاهد اولمامق ایچون دها اول اولمکی ترجیح ایتدی . سورك رخنه‌دار اولان جهتندن شهره هجوم ایلیان عثمانلی عسکرلرینك سونکولری آره‌سنده تسلیم حیات ایلدی. صوك نفسنده « شهرالدن کیتدی، بن دها برحیاتمی‌یم ؟ » دیدیکی روایت اولنمقده‌در. شوحرکتی کندیسنك شجیع ووطنپرور اولدیغنه دلیلدر. فقط بیچاره‌نك عمری طالعسزلکله کچمش وترك حیات ایتمسیله‌ده بیزانس اوجاغی ابدیاً سونمشدر.

سلطان محمد خان حضرتلری شهری سیر وتماشا ایتدکدن صکره، اوردوکاهنه عودت ایلیه‌رك اموال غنائمدن انتخاب ایلدکلرینی کندی ایچون تفریق ومتباقیسنی معیتی‌افرادینه توزیع‌ایتدی. غنائم‌میانینده شهرك اصیل‌فاملیالرینه منسوب کنج‌قیزلروچوجقلربولنیوردی، که بونلرك منتخبلرینی پادشاه کندی ایچون آلیقویدی. حتی بونلردن بعضیلرینی عسکرلردن اشترا ایتدی. مملکتك اشرافی وارباب علم وکمالنی نزدینه جلب ایده‌رك حقلرنده معاملهٔ نوازش وتسلیتکارانه ابراز ایلدی؛ که بونلر میانینده«نوتاراس Notaras Νοταρᾶς »ده‌بولنیوردی. نوتاراس‌فراست وکیاستی، اقتداری‌ونفوذ سیاسیسی ایله عظیم شهرت قزانمش اولدیغندن پادشاه‌حضرتلری حضورینه قبول ایده‌رك تسلیت وتلطیف ایلدی، رفاقتنده بولنانلر دخی مظهر التفات اولدیلر. ذاتاً دوچاراولدقلری فلاکت‌وسفالت حسبیله پادشاه حضرتلری بونلرك حالنه قلباً آجیور وتأمین استراحتلری ایچون‌حقلرنده افکارر‌حیمانه وشفقتکارانه پرورده ایلیوردی. فقط بالاخره اورتهیه چیقان‌حسدافکارخیریهٔ‌همایونك موقع فعله‌چیقمسنه‌امکان براقمدی.

پادشاه حضرتلری محاربه‌ده ابراز شجاعت وبسالت ایلیانلری برمعتاد رتب ومناصب توجیهی وهدایا احسانی ایله تلطیف وعسکره خطاباً بر نطق ایراد ایده‌رك افراد عساکر حقنده بذل‌کلمات ثناخوانی وممنونیتکاری ایتدکدن صکره اردویی ترخیص ایتدی. بعده ارکان دولتی وخواص معیتی ایله شهری کزمکه باشلادی. اك کوزل موقعی کندیسی ایچون بر سرای‌انشا اولنمق اوزره انتخاب ومتحیزان مملکت خانه‌لرینی‌ده خواص امراسنه هدیه ایلدی. بندکانندن برقسمنه‌ده ایچنده ساکن اولمق ایچون محتشم معبدلر ویردی. کندیسی ایچون انتخاب ایلدیکی اسرایی شهرك لیمانی ساحلنده اسکان ایتدیردی واسرای سائره حقنده معین اولان ویرکویی بر مدت موقته ایچون عفو ایده‌رك آنلرده اقامتلری ایچون خانه‌لر ویردی.

تحت اسارتده بولنان بیزانس صنادیدینه کلنجه پادشاه حضرتلری بونلرك‌ده اولاد وعیالیله اسکان اولنملری ایچون کندیلرینه خانه‌لر ویرمك ومعیشتلرینی تأمین ایتمك ایستیوردی . حتی نوتاراسی شهرك اعمار واسکانینه نظارت ایچون شهر امینی تعیین ایتمك ایستیوردی وبو بابده آنکله استشاره دخی ایتمش ایدی . فقط نزد پادشاهیده صاحب نفوذ اولان ذواتك تلقیناتی بوتون بوتصوراتك اجراسنه مانع اولدی. روملر برآز استراحت ایدرلر واسارتدن تخلیص کریبان ایلرلرسه راحت دورمیوب طلب حریته قیام ایده‌جکلرندن ویا دشمنلره التحاق والتجا ایله علی التوالی علیهده حرکتدن خالی قالمیه‌جقلرندن بحث ایدن ارکان دولت بونلرك محو وافنا اولنملری ایچون نهایت پادشاهی اقناع ایلدیلر . بوتون بوصنادید وعقلای مملکتك قتلی امر اولندی . روایته نظراً نوتاراس مقتله واصل اولدقده اولا چوجقلرینك قتل ایدلملرینی استرحام ایتدی وقتل اولنورکن متین، اندیشه‌سز نظرلرله آنلره باقدی وکندندن اول اعدام اولندقلرینه متشکراً جناب حقه دعا ایتدکدن صکره جلاده تسلیم نفس ایده‌رك بیوك آدملره یاقیشه‌جق بر اولومله ترك حیات ایتدی . کندیسی معتقد ، ذکی ، درایت ومزیت صاحبی برذات اولوب وقوف سیاسیسی ایله شهرتشعار ایدی . یالکز روملر دکل اقوام سائره بیله علو فطرتی تقدیر ایدییوردی . چوجقلرینك کندندن اول اتلاف اولنملرینی آرزو ایتمسی بالاخره تبدیل دین ایتملری احتمالنه مبنی ایدی . نوتاراسك معیتنده بولنانلر دخی عینی صورتله اتلاف اولندیلر، که بونلرك عددلری طقوز قدراولوب جمله‌سی‌ده جسارت وبسالتله ترك حیات ایلدیلر . مع مافیه پادشاهی بونلرك اعدامنه تحریك ایدن حسودلر دخی پادشاهك نفرت وغضبنی قزاندقلرندن بر مدت صکره اعدام و بعضلری‌ده رتبه و مأموریتلری نزع اولنه‌رق بدنام قلندیلر .

ذکر ایتدیکمز وقایع شهرك فتحنی متعاقب جریان ایتمشدی .

بعده پادشاه حضرتلری سلیمان بکی شهرامینی (صوباشی) نصب وشهرك اعمارینی عهده‌سنه تودیع ایدوب موسم صیفده کندیسی ادرنه‌یه عودت ایلدی . صربلردن ، آرنا وودلردن وموراليلردن وساقز ومدللی آطه‌لری اهالیسی طرفلرندن ، ایران شاهندن ، مصرسلطانندن ، قره‌مان بکندن ادرنه‌یه سفارت هیئتلری ورود ایده‌رك موفقیت حضرت پادشاهی‌یی تبریك ایلدیلر. پادشاه حضرتلری بوهیئتلری قبول وحقلرنده بذل التفات ایدر وعطایا وغنائمدن بعض هدایا اعطا ایلیوب عودتلرنده دخی مراسم مخصوصه ایله تشییع ایتدردی. بوسفارت هیئتلرندن بعضلریله اوصرده معاهدات صلحیه عقد وبونلر طرفیندن یمینلرله تصدیق ایدلدی . برقسمنه استرحام ایلدکلری شیلری بخش وبرقسمنك ویره‌جکلری ویرکولری عفو ایتدی . خلاصه هپسنه قارشی صلحپرورانه ادارهٔ کلام وایفای معامله ایتدی .

قیدرقیته ادخال ایتدیکی اولاد اشراف ایچندن الکایلرینی انتخاب ایده‌رك کمیسنی خاصه آلاینه وکمیسنی‌ده خدمات خصوصیه‌سنه ادخال ایلدی . چونکه بونلری عقل ومزیت وحسن تربیه‌لری ایچون زیاده‌سیله تقدیر وتحسین ایلش ایدی . فی‌الواقع بوکنج آدملر هم جسماً کوزل همده ماهیةً نجیب وذکی واصیل وضاحب حسن اخلاق ایدیلر .

بوأثناده بحرسفیده بولنان جزیره‌لردن دخی برهیئت سفارت وروداید‌ی، بوهیئت ترجمه ایتمکده اولدیغمز کتابك مؤلفی امروزلی قریتوو ولوس طرفندن اعزام اولنمشدی ، شویله‌که : ایمپراطور قسطنطینه تابع بولنان امروز ، لیمنی وطاشوز آطه‌لرینه ایمپراطور طرفندن تعیین ایدلمش اولان مأمورلر شهرك فتحنی وایمپراطورك وفاتنی استخبار ایلدکلرنده مأیوساً هجرته باشلایوب لیمنیده بولنانلر آطه‌نك نهایتندن وامروزده کیلر «کفالوس Cephalos Κέφαλος» بورنندن ایتالیاسفائیله مملکتندن چیقدیلر. آطه‌لرك اهالیسی ایسه مأمورلرك قاچیشدقلرینی کوره‌رك وتعرضی برحرکتدن خوف ایده‌رك (اوزمان دونمانك استانبولدن کلیبولی‌یه عودتی مسموع اولمشدی)

هجرت ایتمك تشبثنده بولنیورلردی. حتی لیمنی آطه سندن ایکی یوز قدر عائله کریده ، ساقزه ، آغریبوزه کیتمشلردی . قریتوورلوس حاله مطلع اولدقده بعض امیدلرله اهالینك هجرتنه ممانعت ایلدی وکلیبولی والیسی ودونما قوماندانی حمزه بکه برآدم کوندروب آطه‌لره هجوم ایتمامسی ایچون معاهده عقدایلدی وآنك توسطیله پادشاهه برهیئت سفارت کوندردی، که بوهیئت آطه‌نك رئیس روحانیسندن وبرقوجه باشیدن عبارت اولوب آطه‌لر اهالیسنك پادشاهه عرض انقیاد واطاعت ایلدیکنی وشمدیه قدر مرعی اولان اصول اداره‌سنك کما کان دوام ایتمسنی وسنوی معین برویرکوویرلمسنی و تعیین اولنه‌جق برذاتك مدیر صفتیله آطه‌لره کوندرلمسنی بیان واسترحام ایلدیلر. بوائناده اینوز بکی پالامیدی کندی مأمورلرندن برینی ومدللی بکی دوریه مخدومنی ایاجی صفتیله پادشاهه کونده روب آطه‌لرك اداره‌سنك کندیلرینه ویرلمسنی استرحام ایلدکلرندن قریتوورلوس طرفندن اعزام اولنان هیئت دخی بونلرله توحید مساعی ایده‌رك رجالرینك قبولنی استرحام ایلدیلر . طرف پادشاهیدن مسئولری اسعاف اولنه‌رق امروز آطه‌سی پالامیدیه ولیمنی طاشوز آطه‌لری دوریه‌یه ویرلدی . آطه‌لر اهالیسی وقوعی پك ملحوظ اولان تهلکه‌دن بوصورتله تخلیص کریبان ایلدیلر، که بونده قریتوورلوسك فراستنك ودور اندیشلکنك بویوك حصه‌سی واردر.

بوصره‌لرده صدراعظم خلیل پاشا توقیف اولنه‌رق بعده اعدام اولندی. کندیسی پك زیاده ثروت صاحبی اولدیغندن نقودی وباجمله ثروتی جانب میریه آلنوب مخدوملرینه جزئی برشی براقیلمش ایسه‌ده برمدت صکره ثروت مذکوره تماماً اوغللرینه اعاده ایدلدی . خلیل پاشانك قتلی شبهه‌سز بعض اسبابه مبنیدر، شویله که :

خلیل پاشا سلطان مراد ثانی زمانینده پك زیاده حائز نفوذ اولوب اووقت ولیعهد اولان سلطان محمد خان حضرتلرینه اکثر اموره مخالفتده بولنوردی . پدری حیاتنده حکومتی اوغلنه تودیع ایتمشیکن

خلیل پاشانك تلقیناتی اثری اوله‌رق برتقریب ایله حکومتی غیب ایتمش ، آنك دام اغفالنه طوتلمشدی . استانبولك محاصره‌سنده دخی روملرله خفیاً مناسبتده بولنه‌رق تصورات پادشاهی‌یی افشا ایدر وپادشاهی‌فکرندن واز کچیرمکه چالیشیردی . مع‌مافیه کیفیت قتلنده بواسباب ظاهره‌دن بشقه اسباب خفیه بولنمق احتمالی‌ده واردر . خلیل پاشانك یرینه وزیر شجیع وتجربه‌دیده اسحق پاشا تعیین اولندی .

قریتوولوس

ایکنجی کتاب

بو کتاب اینوزك الحاقنه وصربلر اوزرینه واقع اولان حرب ایله صربلیلرك تابعیت عثمانیه‌یه ادخالنه ولیمنی وطاشوز وسمندرك آطه‌لرینك ایتالیانلردن ضبطنه وخلاصه بواوچ سنه ظرفنده تحدث ایدن وقایعه عائد تفصیلاتی حاویدر .

پادشاه قسطنطینیه‌یه عودتی متعاقب شهرك اسکانه واعمارینه مباشرت ایتدی . ولایاتدن جلب اهالی‌ایچون فرامین وارادات سنیه اصدار ایلدی . بوصورتله خرستیانلردن ، تورکلردن وحتی یهودیلردن بر چوق عائله‌یی استانبوله نقل‌ایتدیردی . بعده‌سوزك بیقلمش ومرور زمان‌ایله مائل انهدام اولمش محللرینك یکیدن‌انشاسنی وشهرك بالذات انتخاب‌ایلدیکی الکوزل بر موقعنده ذات شاهانه‌لری ایچون برسرای وجوده کتیرلمسنی و « آلتون‌قپو Χρυσέα Chryséa » دیلن حصارقپوسی‌طرفنده ، بر وقت روم ایمپرا - طورلرینك قلعه‌سی‌بولندیغی محلده مستحکم برقلعه یاپلمسنی وبوتون بوایشلرك سریعاً اکمال ایدلمسنی امر ایلدی . دیکر طرفدن پادشاه حضرتلری امرانشا آتده

اسرانك یومیه آلتی ویا دها زیاده آلچه‌ایله استخدامنی امر بیورمشلردی، که بوده روم اسراسنك تأمین حسن حالنه معطوف برتدبیر مصیب ایدی. زیرا بو صورتله اسرای مرقومه معیشتلرینی تأمین ایده‌جکلر وتصرف ایلیه‌جکلری پاره‌یی اصحاب تیمارداعطا ایله نفسلرینی تخلیص ایلیه‌بیله‌جکلردی. ذاتاً پادشاه حضرتلری‌ده آنلرك تأمین رفاهنی آرزو ایدییور وعلی‌السویه بتون تبعه‌سنه وبالخاصه بو اسیرلره شفقت منعمانه‌سنی بذل ایلیوردی. شهری تماشا ایچون سرایدن چیقدیغی زمان اسرایه تصادف ایلدکده‌درحال آلتی دوردیره‌رق عطیه احسان ایدر وهرصورتله اظهار آثار مرحمت وفتوت ایلردی.

علم وعرفانیله شهرت‌شعار اولان ینادیوس نام‌ذاتی پادشاه حضرتلری نزد همایونلرینه جلب ایتدیرمی. بوذاتك مزیت ودرایتی اوجه ایشتمش اولدیغی جهتله بعدالفتح پك چوق آراتدیرمش ایسه‌ده بولدیره‌مامشدی. نهایت بر چوق تحریاتدن صکره ادرنه‌ده برکویده واشرافدن برینك خانه‌سنده اختفا ایلدیکنی خبرآلدی، که صاحب خانه ینادیوسله کندی آره‌سنده عداوت بولندیغی حالده صرف آنك اقتدار وعرفانینه قارشی پرورده ایلدیکی حرمت حسبیله نزدینه قبول ایده‌رك لازمهٔ مهمانینوازیده قصور ایتمه‌مشدی. اوفاق برمصاحبه ایله پادشاه حضرتلری ینادیوسك متانت کلام وسلاست بیانینه ومزیات وعرفانینه واقف اولهرق بالذات حضور همایونلرینه چیقمق وصورت سربستانه‌ده مکالمه ایلك خصوصنده کندیلرینه‌مساعده وآیروجه‌ده عطایای‌سنیه اعطاایله خرستیانلرك اوزرینه پاتریق ودسپوط تعیین وکلیسا امورینی عهده‌سنه توجیه ایتدی. بخش اولنان امتیازات، ازمنهٔ قدیمه‌ده ایمپراطورلر طرفندن پاتریقلره ویرلمش اولان امتیازاتك دونده دکل ایدی. حضور شاهانه‌لرنده خرستیانلرك دینه وخصوصات مذهبیه‌لرینه دائر سربستانه ایراد کلام ایتمسی ایچون ینادیوسه مساعده ایدییور ونزدنده بولنان رجال ایله‌ده بعضاً آنی زیارته

كيديبوردى. ذاتاً آنك مزيتى هركس. دشمنلرى بيله تقديرايديبوردى.

استانبولك تنظيم امور واحوالنى متعاقب پادشاه حضرتلرى آسيايه مرور ايتدى وبروسه‌يه [١] مواصلتله پدرينك اوراده‌كى قبرينى زيارت وذكر جميلنى ياد ايله مطنطن مراسم اجرا ايلدى وصندوقه‌سنى تزيين ايتدى . متعاقباً آسيای صغرانك تنظيم احوالنه مباشرت ايده‌رك بعض محللرنده كرك بكلر وكركسه اهالى طرفندن دولته قارشو كوستريلان خصمانه حركاتك اوكنى آلەرق آسايشى تأمين ايتدى وبوراده‌كى اراضى‌يى ولايات وسنجاقلره تقسيم وامر اداره‌سى ايچون ضابط ووالىلر تعيين ايليه‌رك امور دولتى اصلاح ايلدى وحمزه پاشايى آناطولى واليسى تعيين ايدرك استانبوله عودت ايتدى. بومعاملاتى اوتوز بش كون ظرفنده اكمال واتمام ايتمشدر .

استانبوله مواصلتده انشاسى اكمال ايدلمش اولان مبانى‌يى زيارت وبوبابده بعض اوامر اعطا ايله قيش ايچنده ادرنه‌يه حركت ايلدى وكليبولى واليسى ودونمه قوماندانى اولان يونس پاشايى بوراده نزدينه جلب ايده‌رك دونمای همايونك سريعاً احضار اولنوب ناقسوس(نقشه) آطه‌سى ردوسك اطرافنده اولان وپاروس[پاره]وزيا [مرتد] واستانكوى جزايرينك واوسمتده بولنان دهابعض اطه‌لرك اشغال ايدلمسنى اراده بيوردىلر. بو آطه‌لر ـ رودوس آطه‌سندن ماعداسى ـ اوله پادشاه ايله عقد معاهده ومصالحه ايتمشلردى. يالكز ردوسليلر مصالحه عقد ايتمه‌رك دائرهٔ مسالمتدن خارج قالمشلردى وآطه‌نك ليمانينه يالكز اسپانيا قورصان كميلرينى قبول ايديبورلردى[٢]. بوقورصانلر كميلر

---

[١] مورخك استعمال ايتديكى اسم « بروسانك » يعنى يونان حكمدارينك شهريدر. معلومدركه بروسه‌يى «ويتانيا Βιθυνία, Bithynia » حكمدارى برنجى بورسياس قبل‌الميلاد ١٩٥ سنه‌سنده انشا ايتمش وشهرى كندى اسميله تسميه ايلمش ايدى .

[٢] مورخك متن كتابده استعمال ايتديكى «غربى ايو يرلر Ἴβηρος δυτικὰ» و«آلانى Ἀλανοὶ » كلمه‌يدر. شمدى اسپانيا تسميه اولنان ممالكه زمانهٔ قديمه‌ده

تجهیز ایده‌رك سواحل عثمانیه‌ده حیدودلق یاپیورلردی، ناقسوس آطه‌سنك اهالیسی‌ده دائرهٔ صلحه داخل اولمیان ردوسلیلر کبی قورصانلری قبول ایده‌رك آنلره معاونت ایلیورلردی . ایشته بوسببه مبنی پادشاه دونمایی بونلرك اوزرینه سوق ایتدیردی.

یونس پاشا سکسان قدرسفائن حربیه‌یی تجهیز ولوازم سائردیی اکمال ایدوب کلیبولی ساحلندن حرکت وچناق‌قلعه بوغازینی مرور ایده‌رك آکوس پوتامی[۱] [آق‌باشی‌قویی، اولکر دره] سمتنه توجه‌ایلدی وبوغازك اوته‌کی طرفنده بولنان داردانلیا [چناق قلعه] یه تقرب ایتدکدن وریون [کپز] برونتی وآشیلوسك تربه‌سنی کچدکدن صکره تنه‌دوس [بوزجه آطه] آطه‌سنه مواصلت ایلدی ، ایکی کون قدر بوراده اقامت ایده‌رك دونمایی ایچون‌صو وسائره آلدی؛ ساحل آدملرندن دخی کورکجی‌طوپلادی. وبوائناده کریده قالان کمیلر دخی مواصلت ایده‌رك دونمایی مجتمعاً حرکت ایدوب کیانوس ومدللی آطه‌لری آره‌سندن بعدالمرور بحرسفیده دوغری ایلرولەدی . اوکیجه بحرسفیده یاغمور وشمشك وکوك کورلتیسی ایله شدتلی برروزکار اسوب عظیم فورطنه ظهور ایتدیکندن کمیلرك برقسمی بربری اوزرینه دوشه‌رك وقیالره چارپه‌رق غرق اولدیلر ، دیکرلری‌ده

«اویریا Ἰβηρία» دینلدیکی کبی اوراده ساکن اقوامك اك مهمی دخی «اویرس Ἴβηρες» تسمیه اولنور ایدی . آسیاده قافقاس طاغلرینك جنوب اتکلرنده ساکن کرجی قومی کندیلرینه «کیورك» دیدکاری جهتله اسکی یونانیلرده بونی « ایویرس » ه تحویل ایتمش ومملکتلرینی یعنی کرجستانی‌ده ایویریا تسمیه ایلمشلر ایدی . بوسببله اسپانیالیلره‌ده غربی آلانی اسمی ویریلیوردی . « آلانی » نامیله تاریخده معروف اولان بوقوم شمدیکی جنوبی روسیه‌ده وولغا نهری کنارلرنده ساکن ایکن میلادك دردنجی عصرینك نهایتنده ومهاجرت عمومیه دورنده دیکر اقوام ایله برابر اسپانیایه هجرت ایتمشلردی . ایشته بوندن طولایی مورخ اولجه وولغا نهرینك کنارنده‌اولان الانلره‌وقافقاس‌طاغلرنده‌ساکن « الوانی Ἀλβανοὶ » تسمیه‌اولنان قومه نسبةً اسپانیالیلره غربی آلان تعبیر ایتمشدر . (لمترجمه)

[۱] یعنی « نیتوس » یاخود « بونتوس » قلعه‌سی ؟. (لمترجمه)

صباحه قدر دكزده چالقاندقدن صكره ساحله التجا ايلديلر . قوماندان يونس انجق اقشامه دوغرى ساتز ليمانينه واصل اولدى ، معمافيه كمينك ايچنده‌كى اشيا ومهماتى طالغه‌لر آلوب كتورمشدى . يونس پاشا اوچ كون ساقزده قاله‌رق ديكر كميلرى‌ده اورايه جمع ايلدى . تعميراتى اجرا ايده‌رك استانكوى آطه‌سنه حركت ايدوب عسكريله قره‌يه چيقه‌رق شهرك اطرافنى خراب وكنديسنى اوچ كون قدر محاصره ايلدى ؛ فقط هيچ بر موفقيته مظهر اوله‌مديغندن شهرك اوكنده‌كى خانه‌لرى احراق واموال اهاليى يغما ايلدى ؛ اغتنام اولنان اموالى كميلره تحميل ايتدكدن صكره يكى‌فوچه وساقز آطه‌سنه كيدوب عسكرى ساحله اخراج وبالمعاهده صلحاً شهرى استيلا ايلدى. ساقزليلر اساساً پادشاهه عرض انقياد وعقدصلح ايلش اولدقلرندن تكرار بونلرك اوزرينه هجوم اولنمسى موافق دكلسه‌ده دونمانك آطه‌يه مواصلتنده آثار حسن قبول كورلمديكندن يونس پاشا تأديبلرينه لزوم كورمشدى . بعده فوچه‌يه كيده‌رك اورانك احوالنى‌ده تنظيم ايتدكدن صكره اورانك كنجلرندن برمقدارينى آله‌رق كليبولى‌يه حركت‌ايلدى ومعيتنده بولنان كميلرى محللرينه كوندردى . معمافيه كميلرك يكرمى بش قدرى فورطنه‌ده محو اولديغندن دونمانك يتديكى مقدار ايله عودت ايتميوردى . بوسببدن ناشى يونس پاشا نظر پادشاهيدن دوشدى واسباب سائره‌ده منضم اوله‌رق نهايت اعدام اولندى .

پادشاه حضرتلرى بوسنه‌نك قيش موسمنى ادرنه‌ده امرار ايده‌رك ايلك بهاره صربلر اوزرينه سفر ايچون اكمال نواقصه چالشدى. صرب قرالى مجارستان قرالى ايله دولت عثمانيه عليهنده تعاطئ افكار وطونه‌يى بعدالمرور متحداً ممالك شاهانه‌يه هجوم‌ايچون بينلرنده اتخاذ قرارايلدكلرى پادشاه طرفندن استخبار اولنمشدى. ديكر طرفدن صرب قرالى ويركوسنى وقتنده تأديه ايتميه‌رك درلودرلو بهانه‌لرسرديله‌تأخير ايلمكده ايدى. خلاصه

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

باب عالیده متشکل تاریخ عثمانی انجمنی طرفندن ایکی آیده بر کره نشر اولنور

تاریخ تأسیسی ۱۳۲۸ هجریٔ قمری

ایکنجی سنه

جزؤ ۷ الی ۱۲

مرجعی : باب عالی‌ده تاریخ عثمانی انجمنی‌در

احمد احسان و شرکاسی

مطبعه جلیق عثمانلی شرکتی

۱۳۲۷

فهرست سال ثانی

صحیفه		محرری
۳۹۳	طوپقپوسرای همایونی (مابعدی ۴۵۷، ۵۲۱، ۵۸۵، ۶۴۹ ، ۷۱۳ نجی صحیفه‌لرده)	عبدالرحمن شرف
۴۲۲	روم سلجوقی دولتنك انقراضیله تشکل ایدن طوائف ملوك (مابعدی ۵۰۵، ۵۶۳، ۶۱۵، ۷۶۱ نجی صحیفه‌لرده)	احمد توحید
۴۲۵	عثمانلی تاریخ نویسلری ومورخلری (مابعدی ۴۹۸ نجی صحیفه‌ده)	نجیب عاصم
۴۳۶	شهزاده خلیلك سرگذشتی (۲۳۹ نجی صحیفه‌دن مابعد)	اسکندر هوجی
۴۴۶	باب عالی حریقلری	عبدالرحمن شرف
۴۵۱	حکومت عثمانیه طرفندن ایلك تأسیس اولنان مطبعه وبونك نشریاتی (۳۲۲ نجی صحیفه‌دن مابعد)	میستا کیدیس
۴۸۴	استانبولده اك اسکی عثمانلی کتابه‌سی	خلیل ادهم
۵۰۰	وقعه‌نویس تشریفاتی ادیب افندی ـ سلیم ثالثك بعض اوامر مهمه‌سی	محمد غالب
۵۱۴	بروشیقهٔ قدیمه	. . . .
۵۱۶	دوقتور قراچون ایمره	نجیب عاصم
۵۲۸	علمدار مصطفی پاشا حقنده برقاچ سوز	. . . .

صحیفه		محرری
٥٣٠	یورکوج پاشا واولادینه عائد برقاچ کتابه	خلیل ادهم
٥٤٢	فوائد غزا ، اون برنجی عصرده بزده حیات جندیانه	نجیب عاصم
٥٥١	ضربخانه‌نك احوال داخلیه‌سی	موسی کاظم
٥٥٨	« صینغین دونانما » حربی اوزرینه بعض وثیقه‌لر	صفوت
٥٦٩	احتساب آغالغی (مابعدی ٦٤١ نجی صحیفه‌ده)	محمد غالب
٥٩٥	علمدار مصطفی پاشا (مابعدی ٦٨٤ ، ٧٣١ نجی صحیفه‌لرده)	افضل‌الدین
٦٠٤	برعثمانلی فیلوسنك صوماطره سفری (مابعدی ٦٧٨ نجی صحیفه‌ده)	صفوت
٦٢٦	کتابه لرنصل قید وضبط اولنمایدر	خلیل ادهم
٦٦٠	صدراعظم سعید محمد پاشا مرحومك استقبوله وقو بولان سفارتندن عودتنده مقام صدارته تقدیم ایلدیکی تقریر	اسکندر هوجی
٦٩٧	قرمان اوغللری حقنده وثائق محکوکه (مابعدی ٧٤١ نجی صحیفه‌ده)	خلیل ادهم
٧٦٩	رمضان اوغللری	محمد نزهت
٧٧٤	سرای بوسنه‌ده ابنیهٔ خیریه‌نك مصور تاریخی	. . .

تفرقه : تاریخ سلطان محمد خان ثانی (٩٧ : ١٩٤ آلتی فورمه) مؤلفی قریتوولوس مترجمی قارولیدی .

تاریخ عثمانی انجمنی کتبخانه‌سنه اهدا وتبرع اولنان آثار

ترکجه

اسامیٔ کتب	جلد	مؤلفی	تبرع ایدن
آصف نامهٔ وزیر لطفی پاشا			ناشری
احول آل غازی میخال		ازمیدمتصرفی نزهت پاشا	مؤلفی
اداره وسیاسیات		موسی کاظم افندی	«
ادرنه‌سالنامه‌سی (۱۳۰۹ و ۱۳۱۹)	۲		ولایت
« اراتفه » ملوکی تاریخنك ترجمه‌سی		ماردینلی مرحوم عبدالسلام افندی	مترجمی نزهت پاشا
بالطه‌جی محمد پاشا وبیوك پترو		احمد رفیق بك	مؤلفی
بیوك تاریخ عمومی	٤	احمد رفیق بك	«
بابر نامه	۱	بابر میرزا	کیب مؤسسه‌سی
بوناپارت تاریخی	۲		مطبعهٔ عامره
ترجمهٔ حال وفضائل شیخ اکبر محی‌الدین عربی		بروسه‌لی طاهر بك	مؤلفی
تورك یوردی (٦ نسخه)			اداره‌سی

اسامئ کتب	جلد	مؤلفی	تبرع ایدن
تاریخ مدنیت	۱	احمد رفیق بك	مؤلفی
تورکلرك علوم وفنونه خدمتلری		بروسه‌لی طاهربك	«
تاریخ لطفی (سکزنجی واون ایکنجی جلد)	۲		حربیه نظارتی
تاریخ لطفی	۳		مطبعهٔ عامره
تاریخ لطفی علاوه‌لی « سکزنجی جلد »	۱		عبدالرحمن شرف بك
تاریخ نعیما	٦		مطبعهٔ عامره
تاریخ نعیما « اصول تحریرینك تجدیدیله »	۸	سالم بك	معارف نظارتی
تاریخ جودت	۱		مطبعهٔ عامره
تاریخ پجوی	۲		«
تاریخ منجم باشی	۳		«
تاریخ شانی زاده	۱		«
حجج قطعیه فی‌الفرق‌الاسلامیه	۱	بغدادلی سویدی‌زاده شیخ عبداه افندی	سویدی‌زاده یوسف افندی
حکومات اسلامیه تاریخی (جزؤ ٦)		علی سیدی بك	مؤلفی
دیوان حضرت افتاده			طاهر بك
رسملی ، خریطه‌لی تاریخ عمومی	۱	احمد رفیق بك	مؤلفی
سعداه پاشا یاخود مزاردن ندا		محمد غالب بك	«
سجل عثمانی	٤	ثریا افندی	مطبعهٔ عامره
فریدون بك منشأتی	۲		مطبعهٔ عامره
کتاب نظام‌العالم		آقحصاری	معارف نظارتی
مجموعهٔ معاهدات	٥		حربیه نظارتی
مناستر ولایتنك تاریخچه‌سی		محمد توفیق بك	مؤلفی
مخطرهٔ رجال وسیاسیون		موسی کاظم افندی	مؤلفی
نتایج الوقوعات	٤	مصطفی پاشا	محمد غالب بك
نوسال عثمانی (۱۳۲۷)		عثمان فریدوا کرم رشاد بکلر	عثمان فرید بك
وسیلة النجاة		عثمان زاده حسین وصاف بك	طاهر بك

اسامئ كتب	جلد	مؤلفى	تبرع ايدن
هيئت سابقهٔ قسطنطنيه			توحيدبك
يمنه استجلاب نظر دقت		ابن الخطيب جمال الدين افندى	مؤلفى
ممالك عثمانيه خريطه لرى (عدد ١١)			مطبعهٔ عامره

عربى

تجارب الامم	١	ابن مسكويه	كيب مؤسسه سى
ديوان حسان بن ثابت	١		»
رحله	١	ابى الحسين محمد بن احمد بن جبير الكنانى الاندلسى البلنسى	»
عقود الجواهر		جميل بك العظم	مؤلفى
كتاب صبح الاعشى	١	شيخ ابى العباس احمد القلقشندى	احمد زكى بك
كواكب السيارة فى ترتيب الزيارة	١	شمس الدين محمد ابن الزيات	»
كتاب ارشاد الاريب الى معرفة الاديب المعروف بمعجم الادبآ وطبقات الادبآ	٢	ياقوت الرومى	كيب مؤسسه سى
نكت الهميان فى نكت العميان	١	صلاح الدين خليل بن ايبك الصفدى	احمد زكى بك
نسب عشيرة الزركيه (تركجه عربجه)		محمد فارس الحسينى	....

فارسى

كتاب المعجم فى معايير اشعار العجم	١	شمس الدين محمد بن قيس الرازى	كيب مؤسسه سى
كتاب مرزبان نامه	١	مرزبان بن رستم بن شروين	»

475020

اسامیٔ کتب	جلد	مؤلفی	تبرع ایدن
کتاب چهار مقاله	۱	احمد بن عمر بن علی النظامی العروضی السمرقندی	کیب مؤسسه‌سی
کتاب تاریخ گزیده	۱	حمداه بن ابی بکر المستوفی قزوینی	کیب مؤسه‌سی
مجموعهٔ رسائل حروفیه	۱		»

TITRES DES OUVRAGES	AUTEURS	DONATEURS
Introduction à l'histoire des Mongols de Fadl Allah rasid ed-din	E. Blochet	Gibb memorial
La Pologne et l'Islam	Kaztovtt	L'auteur
Journal Asiatique (1910-1911)		Société Asiatique
Memoire sur les moyens propres à déterminer en Egypte une renaissance de lettres arabes	Ahmed Zeki bey	L'auteur
Monnaies des Ayoubites de Hisn-Keïfa	Ahmed Tewhid bey	»
A History of Ottoman poetry (5 vol.)	E. J. W. Gibb	Gibb memorial
El-Khazreji's History of the Resuli dynasty of Yemen (translation, annotations) (3 vol.)	J. W. Redouse	»
Al-Hujwiri's Kashf-Al-Mahjub (translation)	Reynold A. Nicholson	»

947.055
RE

TITRES DES OUVRAGES	AUTEURS	DONATEURS
Ibn-Isfandiyar's History of Tabaristan (translation)	Edward G. Browne	Gibb memorial
Jurji Zaydan's History of Islamic civilization Ummayyads and Abbassids (translation)	D. S. Margoliouth	»
Journal of the royal Asiatic Society (1905-1911)		Khalil Khalid bey Asiatic Society

Volumes 7

Include one set of covers and ads.

1-2 Goat

Lib. Buck

Cloth

1-2 Duck

1-2 Pig

Light Brown

Dark Brown

Black

Dark Blue

Dark Green

Red

Maroon

Tan

Olive

Light Green

Light Blue

Light Drab

Yellow

See Sample Back

1M-7-1-21.

2 = 91
127

Revue
Historique
Ottomane

1911

UNIV. OF
ILLINOIS
LIBRARY

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY

949.605
RE
1911.